

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie

mgr inż. Krzysztof STAŃCZYK

Rozprawa doktorska

**Ocena funkcjonowania Wojsk Obrony
Terytorialnej oraz ich znaczenia
w systemie bezpieczeństwa narodowego
na przykładzie 8. Kujawsko-Pomorskiej
Brygady Obrony Terytorialnej**

Promotor:
dr hab. Zdzisław Polcikiewicz, prof. UMK

Toruń 2023

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. METODOLOGICZNE PODSTAWY PROCESU BADAŃ	15
1.1. Uzasadnienie wyboru tematu dysertacji	15
1.2. Przedmiot i cele badań	18
1.3. Problemy badawcze	19
1.4. Hipotezy badawcze	20
1.5. Metody, techniki i narzędzia badawcze	22
1.6. Dobór próby badawczej i charakterystyka respondentów	29
1.7. Obszar i teren badań oraz przebieg procesu badawczego	33
2. CHARAKTERYSTYKA I OCENA WSPÓŁCZESNEGO ŚRODOWISKA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA	36
2.1. Pojęcie, czynniki i uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa	36
2.2. Obecne trendy oraz prognozy rozwoju środowiska bezpieczeństwa	39
2.3. Środowisko operacyjne	48
2.4. Ocena respondentów poziomu bezpieczeństwa Polski	57
2.5. Konkluzje	63
3. UWARUNKOWANIA REAKTYWACJI WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ ORAZ DIAGNOZA PROCESU ICH FORMOWANIA I PRZYGOTOWANIA DO DZIAŁAŃ	66
3.1. Geneza oraz warunki reaktywacji Wojsk Obrony Terytorialnej	66
3.2. Przeznaczenie i zadania formacji	76
3.3. Struktura organizacyjna, podporządkowanie formacji i wyposażenie jednostek	98
3.4. Przebieg procesu rekrutacji i jego wpływ na właściwy dobór żołnierzy	118
3.5. Zalety i ograniczenia obecnej koncepcji szkolenia	127
3.6. Ocena respondentów dotychczasowego procesu osiągnięcia gotowości WOT do działań oraz warunków służby	137
3.7. Konkluzje	152
4. OCENA DOTYCHCZASOWEJ DZIAŁALNOŚCI WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ NA RZECZ UKŁADU POZAMILITARNEGO W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH SPOWODOWANYCH ZAGROŻENIAMI NIEMILITARNYMI	158
4.1. Zadania wykonywane przez WOT na rzecz administracji i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych oraz możliwości ich realizacji	158
4.2. Procedury i sposoby działania w sytuacjach kryzysowych	163
4.3. Doświadczenia i wnioski z dotychczasowego użycia WOT w sytuacjach kryzysowych	175
4.4. Doskonalenie współpracy z administracją oraz ze społeczeństwem	191
4.5. Ocena respondentów przygotowania WOT do działań niemilitarnych	195
4.6. Konkluzje	204
5. DIAGNOZA PRZYGOTOWANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ DO DZIAŁAŃ MILITARNYCH	208
5.1. Podnoszenie zdolności operacyjnych oraz sprawności funkcjonowania przez formację	208

5.2. Zwiększanie poziomu współdziałania WOT z wojskami operacyjnymi w kontekście wspólnych działań	215
5.3. Ocena respondentów przygotowania WOT do działań militarnych	221
5.4. Konkluzje	225
6. ROLA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO ORAZ PERSPEKTYWY ICH ROZWOJU	228
6.1. Właściwości formacji	228
6.2. Miejsce i znaczenie WOT w systemie bezpieczeństwa narodowego	239
6.3. Przyszłość formacji oraz pożądane kierunki zmian	246
6.4. Konkluzje	255
ZAKOŃCZENIE.....	259
SPIS RYSUNKÓW.....	265
SPIS WYKRESÓW.....	266
SPIS TABEL.....	269
SPIS ZAŁĄCZNIKÓW.....	270
BIBLIOGRAFIA	271
ZAŁĄCZNIKI	280

„Powszechnym, przyjętym kryterium bezpieczeństwa jest własny potencjał obronny potoczony z układami sojuszniczymi, zapewniającymi skuteczne odstraszanie potencjalnego napastnika”

Jan Nowak-Jeziorański

WSTĘP

Bezpieczeństwo było, jest i w przyszłości nadal będzie pojmowane nie tylko jako naczelna potrzeba każdego człowieka, ale przede wszystkim potrzeba państw i systemów międzynarodowych. Jest ono określonym stanem rzeczy, polegającym na wolności od zagrożeń, ale także ciągłym procesem społecznym, w ramach którego państwa i inne podmioty, starają się ciągle doskonalić mechanizmy tworzące pożądany stan bezpieczeństwa, a tym samym zapewniające im poczucie bezpieczeństwa oraz zaspokojenie najważniejszych potrzeb egzystencjalnych, takich jak: istnienie, przetrwanie, całość, tożsamość, niezależność, spokój, pewność rozwoju. Bezpieczeństwo w syntetycznym ujęciu można więc określić jako „obiektywną pewność gwarancji nienaruszalnego przetrwania i swobód rozwojowych”¹.

Trzeba jedna stwierdzić, że w wyniku rozwoju cywilizacyjnego oraz ciągłych zmian zachodzących w środowisku bezpieczeństwa zakres pojęciowy terminu „bezpieczeństwo” systematycznie się poszerza². W przeszłości było ono pojmowane głównie w kategoriach militarnych, dzisiaj rozszerzyło się na także na aspekty pozawojkowe: polityczne, ekonomiczne, społeczne, demograficzne, ekologiczne, i inne. Dlatego współcześnie bezpieczeństwo obejmuje znacznie szerszy wymiar niż w przeszłości. Coraz częściej jest ono postrzegane przez pryzmat zjawisk i procesów zachodzących w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, które dotyczą całą

¹ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut studiów politycznych PAN, Warszawa 1996, s. 65.

² Środowisko bezpieczeństwa – zewnętrzne i wewnętrzne, militarne i niemilitarne warunki bezpieczeństwa, warunki realizacji interesów danego podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa i osiągnięcia ustalonych przezeń celów w tym zakresie. Charakteryzowane mogą być przy pomocy czterech podstawowych kategorii, jakimi są: szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia. Szanse bezpieczeństwa – niezależne od woli podmiotu okoliczności (zjawiska i procesy w środowisku bezpieczeństwa) sprzyjające realizacji interesów oraz osiągnięciu celów podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa. Ryzyka to niepewności związane z własnym działaniem, z jego skutkami, to niebezpieczeństwo niepożądanych skutków własnego działania. S. Koziej, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym*, Skrypt internetowy, Warszawa-Ursynów 2010, s. 4.

ludzkość, obejmują całą kulę ziemską i angażują większość podmiotów. To środowisko jest bardzo dynamiczne, zmienne i złożone, a przy tym nieprzewidywalne, co powoduje, że niezwykle trudno jest prognozować jego ewentualny rozwój. Jego cechą charakterystyczną jest także to, że obok tradycyjnych zagrożeń militarnych, pojawia się w nim coraz większa liczba zagrożeń o charakterze niemilitarnym, których różnorodność, częstotliwość, intensywność, czy zasięg oddziaływania są coraz większe. Są to przede wszystkim zagrożenia ekologiczne (katastrofy naturalne), technologiczne, ekonomiczne czy społeczne. Rośnie także znaczenie zagrożeń asymetrycznych, które są związane głównie z funkcjonowaniem międzynarodowych organizacji terrorystycznych czy przestępczości zorganizowanej. Trzeba podkreślić także zacieranie się granic między militarnym a pozamilitarnym wymiarem bezpieczeństwa oraz fakt, że ciągle powiększa katalog zagrożeń, jakie istnieją obecnie i mogą wystąpić w przyszłości, a przy tym nieprzewidywalność skali i skutków ich wystąpienia.

Należy zatem stwierdzić, że w XXI wieku nastąpiła jakościowa zmiana środowiska bezpieczeństwa. Gwałtowne zmiany zachodzące na świecie, spowodowane przede wszystkim rozprzestrzeniającym się procesem globalizacji, wskazują na zasadność rozważań nad dynamiką i ewolucją bezpieczeństwa, które nadal postrzegane jest przez pryzmat zagrożeń militarnych, ale coraz częściej także tych o charakterze niemilitarnym. Wpływają one szczególnie na funkcjonowanie małych i średnich państw, takich jak Polska. Dlatego warunkowania obecnego i przyszłego środowiska bezpieczeństwa stawiają przed nimi coraz większe wyzwania. Najważniejszą funkcją każdego państwa jest bowiem zapewnienie bezpieczeństwa narodu oraz jego swobód rozwojowych. Jednym z najważniejszych narzędzi bezpieczeństwa narodowego są siły zbrojne. To właśnie one umożliwiają państwu realizować swoją podstawową misję, jaką jest obrona przed potencjalnym agresorem. Jednakże spektrum, częstotliwość oraz intensywność współczesnych zagrożeń o charakterze niemilitarnym powoduje, że podmioty bezpieczeństwa odpowiedzialne konstytucyjnie za zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego nie zawsze będą w stanie skutecznie reagować w sytuacjach kryzysowych. W przypadkach, gdy jest zagrożone zdrowie lub życie ludzkie, środowisko naturalne lub ważne mienie (np. obiekty infrastruktury krytycznej, dobra kultury), a użycie dodatkowych sił i środków cywilnych jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, często zachodzi zatem potrzeba wykorzystania wojsk operacyjnych. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie jest to zasadnicza funkcja sił zbrojnych, a ich użycie w takich sytuacjach nie może zagrozić wykonaniu zadań obronnych lub zobowiązań sojuszniczych. Ponadto realizacja

zadań na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego przez wojska operacyjne dysponujące nielicznym stanem osobowym stanowi dla nich poważne wyzwanie. Rozwiązaniem może być funkcjonowanie długotrwałego, kompleksowego i spójnego systemu Obrony Terytorialnej, czyli powszechnej i skutecznej, wykorzystującej patriotyzm i aktywność całego społeczeństwa na rzecz zapewnienia zarówno bezpieczeństwa zewnętrznego, jak i wewnętrznego.

Według współczesnych wydawnictw leksykalnych Obrona Terytorialna (OT) jest traktowana jako „część systemu militarnego przygotowana do prowadzenia wspólnie z wojskami operacyjnymi, pozamilitarnymi ogniwami obronnymi i społeczeństwem obrony powszechnej państwa. Jej celem jest przygotowanie i prowadzenie obrony rejonów oraz obiektów na obszarze całego kraju, stwarzanie warunków do rozwinięcia i działania wojsk operacyjnych oraz podjęcia działań regularnych w masowej skali, a także wspieranie pozamilitarnych działań obronnych³.

Z kolei w najnowszych narodowych dokumentach doktrynalnych OT zaprezentowano ujęcie funkcjonalne OT, „jako zespół terenowych sił i środków wyodrębniony z poszczególnych podsystemów składających się na system obrony państwa, gotowy do realizacji zadań obronnych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa (w stanie stałej gotowości obronnej państwa, w stanie gotowości obronnej państwa czasu kryzysu, w stanie gotowości obronnej państwa czasu wojny⁴. W składzie OT wyodrębniono: terytorialne organy kierowania obronnością, wydzielone elementy wojsk wsparcia oraz terenowe elementy systemu obronnego państwa. Terenowe organy kierowania obronnością tworzą organa administracji publicznej podlegające wojewodzie. Mają one na celu realizację zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony na szczeblu samorządu terytorialnego z, uwzględnieniem postulatów i potrzeb Sił Zbrojnych RP oraz Obrony Cywilnej. Do wydzielonych elementów wojsk wsparcia zaliczane są przede wszystkim WOT, których głównym zadaniem jest realizacja zadań militarnych i niemilitarnych na poziomie lokalnym i regionalnym. Natomiast terenowe elementy systemu obronnego państwa składają się z formacji i organizacji pozamilitarnego układu obronnego, funkcjonujących pod zwierzchnictwem administracji rządowej, takich jak np.: Policja, Straż Graniczna czy Państwowa Straż Pożarna). Oprócz tego zalicza się do nich także społeczeństwo przygotowane do działań w systemie obrony powszechnej

³ B. Zdrowski i in., *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 80.

⁴ *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji DD-3.40*, MON, Warszawa 2018, s. 10.

(np. formacje proobronne czy też paramilitarne), infrastrukturę konieczną do operacyjnego przygotowania terytorium do obrony oraz lokalne i regionalne zasoby materiałowe, techniczne i infrastrukturę.

WOT należą zatem do ważnego komponentu OT, jakim są wojska wsparcia. Specjaliści zajmujący się problematyką obronności współcześnie definiują WOT, jako „(...) tworzona część sił zbrojnych organizowana i wykorzystywana do obrony w skali lokalnej oraz regionalnej i funkcjonująca w podporządkowaniu terytorialnych organów dowodzenia szczebla operacyjnego, regionalnego i lokalnego. Stanowią je jednostki lekkiej piechoty i rodzajów wojsk formowane w oparciu o miejscowe zasoby materiałowe oraz rezerwy osobowe przygotowane do prowadzenia bojowych zadań regularnych i nieregularnych w stałych rejonach odpowiedzialności a także działań humanitarnych również poza tymi rejonami. Mogą prowadzić walkę samodzielnie, wspierać wojska operacyjne i udzielać pomocy ludności w ramach działań ewakuacyjno-ratunkowych oraz porządkowych (humanitarnych)”⁵. Należy zatem stwierdzić, że WOT są traktowane jako komponent nowoczesnej struktury militarnej państw, który dzięki ścisłemu powiązaniu z systemem niemilitarnym w decydujący sposób może wpływać na skuteczność obrony narodowej⁶. Odpowiednio zorganizowane, wyposażone i przygotowane jednostki WOT poprzez działania własne, współdziałanie z wojskami operacyjnymi oraz współpracę z administracją i społeczeństwem, mogą znacząco wpływać na poprawę zdolności obronnych państwa i zapewnić obywatelom wysoki poziom bezpieczeństwa. Dlatego występują one prawie we wszystkich państwach demokratycznych, w tym szczególnie w krajach członkowskich NATO.

Formacje OT funkcjonowały w okresie powojennym także w naszym kraju. Utworzono je w 1963 r. i rozformowano w 1990 r. Po transformacji ustrojowej zostały reaktywowane i ponownie działały od 1994 r. do 2008 r., kiedy to formacja została ostatecznie rozwiązana. Trzeba jednak stwierdzić, że formacje te posiadały wiele cech różnicujących je od obecnych wojsk terytorialnych, w tym przede wszystkim inne: cele, zadania, struktury i wyposażenie, system rekrutacji i szkolenia czy też związek z lokalną społecznością. Ponadto nie stanowiły one samodzielnego rodzaju sił zbrojnych, a były podporządkowane głównie wojskom lądowym.

⁵ R. Jakubczak, J. Marczak, *Obrona terytorialna Polski na progu XXI w.*, Bellona, Warszawa 1998, s. 143.

⁶ *International Military and Defense Encyclopedia*, Washington 1993, t. 3, s. 2017-2018.

Pomysł utworzenia WOT pojawił się podczas kampanii wyborczej w 2015 r. , gdyż idea ta cieszyła się dużym i ciągle wzrastającym poparciem społecznym. Ważnym czynnikiem była także zmiana sytuacji geopolitycznej Polski, po rozpoczęciu wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2014 r. Dlatego na początku 2016 r. przystąpiono do przygotowania koncepcji obrony terytorialnej, która została 25 kwietnia 2016 r. zatwierdzona przez ministra obrony narodowej, jako koncepcja funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej 2016-2017 (Etap I). W styczniu 2017 r. na podstawie ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, utworzono WOT jako piątą, najmłodszy rodzaj sił zbrojnych⁷.

Powstanie tej formacji od samego początku budziło wiele kontrowersji. Nie tylko w gremiach wojskowych, ale także wśród cywilnych specjalistów zajmujących się bezpieczeństwem toczyły się liczne polemiki dotyczące celowości jej utworzenia. Zwolennicy reaktywacji WOT przedstawiali wiele argumentów wskazujących na konieczność posiadania komponentu sił zbrojnych o charakterze terytorialnym. Twierdzili oni, że ze względu na położenie geopolityczne Polski, kraju leżącego na wschodniej flance NATO i graniczącego bezpośrednio z Federacją Rosyjską i Białorusią, największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa naszego kraju jest agresywna polityka Rosji, jej ambicje mocarstwie oraz wrogie działania na arenie międzynarodowej w obszarze ekonomicznym, politycznym, społecznym, informacyjnym, infrastrukturalnym, czy też o charakterze hybrydowym. Rosja wciąż zwiększa swoją aktywność militarną w obszarze przygranicznym z Polską czy krajami bałtyckimi oraz instaluje nowe ofensywne systemy rażenia w Obwodzie Kaliningradzkim. Funkcjonuje również opinia, że w ostatnich latach kładziono zbyt mały nacisk na kwestie zdolności do obrony własnego terytorium, dlatego w przypadku ewentualnej agresji dokonanej ze strony naszego wschodniego sąsiada, stosunkowo nieliczne i słabe wojska operacyjne nie będą w stanie samodzielnie prowadzić skutecznej operacji obronnej i powstrzymać potencjalnego agresora do czasu przybycia z pomocą sił wzmocnienia NATO. Istnieją zatem obawy, że pomoc sojusznicza dla Polski czy innych państw tzw. wschodniej flanki, może przyjść zbyt późno, co potwierdzają różne ośrodki eksperckie, np. amerykański think tank Atlantic Council⁸. Dlatego duża część ekspertów uważa, że największym gwarantem

⁷ Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2016 r. poz. 2138.

⁸ K. Turecki, Atlantic Council: NATO musi się przygotować na rosyjską inwazję, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/atlantic-council-nato-musi-sie-przygotowac-na-rosyjska-inwazje /44ceqr> (dostęp: 10.03.2020).

bezpieczeństwa państwa powinna być własna siła militarna. Twierdzą oni, że OT jest istotnym elementem systemu bezpieczeństwa narodowego wzmacniającym potencjał odstraszenia a sformowanie WOT było optymalnym sposobem wzmocnienia wojsk operacyjnych oraz całego systemu obronnego naszego państwa. Uważają zatem, że optymalna struktura naszej armii powinna zakładać funkcjonowanie dwóch niezależnych od siebie a jednocześnie uzupełniających się komponentów, takich jak profesjonalne siły zbrojne (wojska operacyjne) oraz WOT.

Według niektórych specjalistów reaktywacja WOT jest korzystna także ze względu na charakter obecnych konfliktów zbrojnych. Twierdzą oni, że współczesna wojna obejmuje nie tylko konfrontację zbrojną przeciwstawnych armii, ale wiele różnorodnych wrogich działań hybrydowych poniżej progu wojny, które prowadzone będą na obszarze całego państwa, a skierowane przeciwko gospodarce czy społeczeństwu. Dlatego podczas takich działań ważna jest obrona powszechna oparta o oraz gotowość i poświęcenie obywateli do obrony swojego miasta czy domu. Zwolennicy uważają również, że formacje OT mają także zdolność do samodzielnego prowadzenia działań nieregularnych, dlatego mogą stanowić one dopełnienie i uzupełnienie zdolności wojsk operacyjnych do prowadzenia tego typu działań i to w skali całego kraju.

Argumentem wskazywanym na potrzebę funkcjonowania WOT jest również zmiana środowiska bezpieczeństwa, w którym pojawia się coraz więcej zagrożeń o charakterze niemilitarnym. W warunkach dużej intensywności lub częstotliwości występowania sytuacji kryzysowych spowodowanych katastrofami naturalnymi, awariami technicznymi lub innymi czynnikami podmioty cywilne nie zawsze będą w stanie podjąć skutecznych działań. Zachodzi wtedy potrzeba użycia wojsk operacyjnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, co przy ich obecnym nielicznym stanie osobowym stanowi duże wyzwanie. Dlatego orędownicy WOT uważają, że rozwiązaniem jest właśnie funkcjonowanie długotrwałego, kompleksowego i spójnego systemu Obrony Terytorialnej, jako powszechnej i skutecznej siły, wykorzystującej patriotyzm obywateli naszego państwa.

Niektórzy specjaliści wojskowi argumentują potrzebę utworzenia WOT odwołując się do doświadczeń historycznych z minionych wojen i konfliktów zbrojnych, takich jak np. wojna w Wietnamie czy w Afganistanie. Podczas tych działań potężne i dobrze uzbrojone armie poniosły klęskę w starciu z mniej nielicznym i gorzej wyposażonym przeciwnikiem, stosującym nieregularne formy walki. Według nich pokonanie znacznie silniejszego przeciwnika może zapewnić tylko masowa formacja terytorialna.

Stronnicy WOT wskazują także pozytywne doświadczenia z funkcjonowania takich struktur w innych państwach, w tym szczególnie u naszych sojuszników z NATO. W niektórych demokratycznych państwach formacje terytorialne stanowią bowiem od 25% (USA, Wielka Brytania) do nawet 70% (Estonia, Łotwa) całego potencjału sił zbrojnych. Podkreślają przy tym także aspekt ekonomiczny, przekonując, że utrzymanie lekkiej piechoty jest wielokrotnie tańsze niż struktur ciężkich, takich jak wojska pancerne czy zmechanizowane.

Trzeba jednak zaznaczyć, że obecna koncepcja odbudowy systemu OT do tej pory ma także liczne grono oponentów. Przeciwnikiem ich powołania był m.in. gen. prof. Stanisław Koziej, ówczesny szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego funkcjonującego przy Prezydencie RP, który krytykował projekty utworzenia w czasie pokoju masowych formacji obrony terytorialnej, gdyż obawiał się osłabienia komponentu wojsk operacyjnych. Z kolei inni eksperci z dziedziny obronności, tacy jak np. prof. Ryszard Jakubczak twierdzili, że WOT, aby były strategicznie użyteczne na potrzeby bezpieczeństwa narodowego, powinny funkcjonować w systemie powszechnej OT, stanowiącej komponent terytorialny sił zbrojnych komplementarny z wojskami operacyjnymi. Według nich, w systemie OT powinien funkcjonować autonomiczny system dowodzenia terytorialnego, którego podstawą powinny być komendy OT funkcjonujące na poziomie strategicznym, operacyjnym oraz regionalnym. Mogą zostać one utworzone m.in. z przekształcenia organów administracji wojskowej funkcjonujących na szczeblu województw i powiatów w terytorialne organy dowodzenia. Wojska terytorialne, jako formacja tworzona i wykorzystywana lokalnie z ochotniczego naboru, powinny funkcjonować w systemie dowodzenia terytorialnego, tworzonym przez dowództwa czy komendy terytorialne występujące na poszczególnych szczeblach administracji państwa, a nie w systemie zcentralizowanego dowodzenia, właściwego dla wojsk operacyjnych. System OT współdziałałby z systemem dowodzenia wojsk operacyjnych, co umożliwiłoby kierowanie obronnością na całym terytorium naszego państwa i organizowanie ludności do obrony miast, czy też prowadzenia działań nieregularnych. Powołując się na doświadczenia Szwajcarii sceptycy uważają, że jedynie w tym państwie funkcjonuje system obronny mający charakter powszechnej OT, inne państwa posiadają różne formy wojsk tworzonych regionalnie, które należy traktować jako wojska wewnętrzne, gwardyjskie lub rezerwowe, które mogą być w pewnym stopniu wsparciem zarówno

dla wojsk operacyjnych, jak i struktur policyjnych⁹. Tak też postrzegają oni struktury WOT, reaktywowane w Polsce w roku 2017.

Inni eksperci wojskowi nadal uważają, że realną siłą bojową stanowić mogą jedynie wojska operacyjne, oparte o dobrze wyszkolonych i uzbrojonych w ciężki sprzęt bojowy żołnierzy zawodowych. Według nich utworzenie WOT, jako lekkiej formacji składającej się ze słabo wyszkolonych ochotników, nie wpłynie znacząco na wynik ewentualnych działań militarnych, a może doprowadzić do wielu niepotrzebnych strat fizycznych, także wśród ludności cywilnej oraz zniszczenia infrastruktury na znacznych obszarach, w których prowadzone są walki. Uważają oni formację terytorialną za „partyzantką” a nie regularne wojsko, dlatego twierdzą, że obecne WOT nie powinny być samodzielnym rodzajem sił zbrojnych, a wchodzić w skład wojsk operacyjnych i pełnić wobec nich jedynie funkcje uzupełniające. Część oponentów ocenia utworzenie WOT, jako niekorzystne także z przyczyn ekonomicznych. Uważają oni, że koszty finansowe związane z formowaniem i rozwijaniem formacji praktycznie od podstaw, są zbyt wysokie w stosunku do jej zdolności operacyjnych, a ponadto negatywnie wpływają na rozwój i modernizację techniczną wojsk operacyjnych. Taką opinię przedstawiają przede wszystkim specjaliści, zazwyczaj byli wojskowi, członkowie fundacji Stratpoints, która jest think tankiem w obszarze bezpieczeństwa. W 2018 r. fundacja opublikowała raport opracowany na zlecenie Biura Analiz Sejmowych, w którym wskazano zalety, ale także spektrum mankamentów związanych z przyjętą koncepcją utworzenia i funkcjonowania WOT¹⁰. Wśród pozytywów wymieniono zwiększenie ogólnego stanu ewidencyjnego naszego wojska w czasie pokoju oraz znaczne oddziaływanie motywacyjne do podejmowania służby w jednostkach terytorialnych. W raporcie stwierdzono także dużo cech negatywnych koncepcji, w tym m.in. to, że utworzenie WOT obniży potencjał wojsk operacyjnych, przez fluktuację kadry zawodowej do nowo utworzonych jednostek obrony terytorialnej. Z kolei brak infrastruktury koszarowej i bazy szkoleniowej utrudni rozwój formacji, będzie generował znaczne koszty związane z pozyskaniem i urządzeniem nowych obiektów i wpłynie negatywnie na poziom wyszkolenia żołnierzy. Ponadto przyjęto także zbyt optymistyczne założenia dotyczące osiągnięcia planowanej liczebności WOT,

⁹ R. Jakubczak, *Współczesne wojska obrony terytorialnej*, Bellona, Warszawa 2002-2012, s. 84-86.

¹⁰ M. Różański i in., *Wojska Obrony Terytorialnej. Stan obecny, pożądane kierunki zmian*, raport zrealizowany na zlecenie Biura Analiz Sejmowych, Publikacja w ramach projektu Neptune fundacji Stratpoints, Warszawa 2018, s. 26, https://www.stratpoints.eu/wp-content/uploads/2018/03/WOT_stan-obecny-i-po%C5%BC%C4%85dane-kierunki-zmian_BAS_FINALEX.pdf (dostęp: 20.06.2020).

bez dogłębnej analizy i oceny różnych ważnych czynników, takich jak np. czynnik demograficzny.

Przytoczone fakty świadczą o tym, że nadal trwają dyskusje i polemiki, szczególnie wśród ekspertów wojskowości, dotyczące zasadności reaktywowania WOT. To właśnie brak polaryzacji poglądów dotyczących utworzenia tego nowego rodzaju sił zbrojnych był jedną z ważniejszych motywacji dla autora dysertacji, aby z perspektywy czasowej obejmującej dość znaczny, bo ponad pięcioletni okres, zbadać i ocenić dotychczasowe funkcjonowanie WOT, określić ich rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego, zidentyfikować silne strony, ale także mankamenty i na tej podstawie wskazać pożądanym kierunków zmian, które mogą przyczynić się do zwiększenia skuteczności formacji. Z tych względów rozprawa ma charakter nie tylko poznawczy, ale także użyteczny.

Dla osiągnięcia celu rozprawy poświęcona została struktura obejmująca: wstęp, pięć rozdziałów merytorycznych oraz zakończenie. Rozdziały są tematycznie związane z przyjętymi i rozwiązywanymi problemami badawczymi.

We **wstępie** przedstawiono ogólną sytuację problemową, a także strukturę i zawartość poszczególnych rozdziałów rozprawy.

Rozdział 1 jest w całości poświęcony metodologii badań, a jego układ jest typowy dla dysertacji. Zaprezentowano w nim: uzasadnienie wyboru tematu, przedmiot i cel badań, problemy i hipotezy badawcze, metody, techniki i narzędzia stosowane w procesie badawczym, dobór i charakterystykę próby badawczej, a także obszar i teren badań wraz z ograniczeniami oraz przebieg procesu badawczego.

W rozdziale 2 dokonano charakterystyki współczesnego środowiska bezpieczeństwa oraz oceny jego wpływu na bezpieczeństwo narodowe naszego państwa. Istotną częścią rozdziału są prognozy rozwoju środowiska bezpieczeństwa, na podstawie których dokonano identyfikacji potencjalnych wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski. Końcowa część rozdziału zawiera wyniki badań przeprowadzonych przez autora dysertacji, które dotyczyły ceny poziomu bezpieczeństwa Polski przez respondentów-mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego.

Rozdział 3 zawiera diagnozę procesu formowania i przygotowania do działań jednostek WOT. Na początku rozdziału opisano przesłanki reaktywacji formacji, a dalsza część stanowi kompendium wiedzy na temat zadań, podporządkowania, struktury organizacyjnej i wyposażenia jednostek WOT. Opierając się na wynikach badań własnych,

w rozdziale dokonano także oceny obecnego procesu rekrutacji i systemu szkolenia, w aspekcie ich wpływu na właściwy dobór żołnierzy oraz poziom przygotowania do realizacji zadań.

Rozdział 4 jest poświęcony ocenie dotychczasowego funkcjonowaniu WOT w czasie stałej gotowości obronnej naszego państwa, w tym przede wszystkim procedurom aktywacji oraz zasadniczym zadaniom realizowanym przez formację na rzecz podsystemu niemilitarnego w sytuacjach kryzysowych. Wiele miejsca poświęcono praktycznej działalności WOT na rzecz wsparcia administracji samorządowej i społeczeństwa, podczas różnych zagrożeń, przytaczając konkretne przykłady użycia formacji oraz wnioski i doświadczenia wynikające z dotychczasowej współpracy z cywilnymi podmiotami bezpieczeństwa podczas wspólnych akcji. Na tej podstawie zidentyfikowano najbardziej efektywne metody wsparcia społeczeństwa i układu pozamilitarnego, dokonano weryfikacji i aktualizacji części procedur oraz określono pożądane zmiany.

W rozdziale 5 dokonano diagnozy przygotowania WOT do działań o charakterze militarnym. Szczególną uwagę zwrócono na podnoszenie zdolności operacyjnych i sprawności użycia jednostek WOT oraz doskonalenie współdziałania z innymi rodzajami sił zbrojnych w toku wspólnych działań bojowych. Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych umożliwiły także dokonanie oceny możliwości i poziomu przygotowania formacji do realizacji zadań militarnych zgodnie z jej przeznaczeniem.

Ważną częścią dysertacji jest ostatni rozdział (**rozdział 6**), w którym opierając się o zidentyfikowane właściwości WOT oraz wyniki badań własnych, ukazano ich miejsce i rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego. W rozdziale przedstawiono także autorską prognozę przyszłości formacji oraz nakreślono pożądane kierunki zmian, które mogą zwiększyć jej skuteczność podczas realizacji zadań w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Każdy rozdział jest zakończony konkluzjami, w których starano się przedstawić rozwiązania przyjętych problemów badawczych, a także rekomendacjami dotyczącymi pożądanych kierunków zmian w rozpatrywanych obszarach funkcjonowania WOT.

Istotnym elementem rozprawy jest także **zakończenie**, w którym bazując na uzyskanych wynikach badań odniesiono się do stopnia rozwiązania przyjętych problemów badawczych oraz weryfikacji hipotez. Przedstawiono także syntetyczne wnioski ogólne a także tendencje rozwojowe formacji. W zakończeniu podkreślono potrzebę dalszego prowadzenia badań naukowych w obszarze funkcjonowania WOT, wskazując przy tym pożądane kierunki dalszej penetracji naukowej .

Dysertacja jest analitycznym opracowaniem o charakterze zarówno teoretycznym (poznawczym) jak i praktycznym. Jej wartość użyteczna wynika z całościowego ujęcia problematyki związanej z funkcjonowaniem nowego rodzaju sił zbrojnych, jakim są WOT, co jest szczególnie istotne w aspekcie bezpieczeństwa naszego państwa.

1. METODOLOGICZNE PODSTAWY PROCESU BADAŃ

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu dysertacji

Najważniejszą funkcją państwa każdego państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa narodu oraz jego swobód rozwojowych. Jednym z kluczowych narzędzi bezpieczeństwa narodowego są siły zbrojne. Jednakże spektrum współczesnych zagrożeń o charakterze niemilitarnym powoduje, że wojska operacyjne są często wykorzystywane do realizacji zadań na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, co nie jest ich zasadniczą funkcją. Rozwiązaniem tej sytuacji jest stworzenie długotrwałego, spójnego i kompleksowego systemu Obrony Terytorialnej, jako skutecznej, powszechnej i nowoczesnej struktury, której podstawowym komponentem są Wojska Obrony Terytorialnej.

Idea reaktywacji WOT ma jednak nadal wielu oponentów. Z tych względów istnieje potrzeba podjęcia badań dotyczących znaczenia tego najmłodszego rodzaju sił zbrojnych dla bezpieczeństwa narodowego naszego państwa. Z perspektywy 5-letniego okresu funkcjonowania WOT należy stwierdzić, że formacja odgrywa istotną rolę w obronie i ochronie naszego państwa i jego obywateli przed spektrum współczesnych zagrożeń, zarówno o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym. Agresja Rosji na Ukrainę dokonana w 2022 r. była przyczyną przeprowadzenia głębokiej refleksji nad stanem gotowości obronnej naszego państwa i w rezultacie spowodowała potrzebę szybkiego wzmocnienia systemu obronnego oraz kondycji Sił Zbrojnych RP. Należy przypuszczać, że Federacja Rosyjska będzie się nadal starała rozbić spójność i jedność NATO czy wspólnoty państw członkowskich UE. Dlatego trzeba określić kierunki i zamierzenia, które należy podjąć samodzielnie i we współdziałaniu z państwami członkowskimi Sojuszu, w celu przeciwdziałania agresywnej polityce naszego wschodniego sąsiada. Fundamentem bezpieczeństwa Polski musi być system obronny dysponujący wiarygodnym potencjałem odstraszania, postrzegany jako ujęte w nowoczesne ramy organizacyjne środki obrony umożliwiające skuteczne powstrzymanie potencjalnego przeciwnika. Obrona powszechna obejmująca terytorium całego kraju oraz znaczne nasycenie środowiska walki siłami i środkami WOT w tym obszarze jest właśnie takim skutecznym środkiem odstraszania agresora. Misją formacji jest także prowadzenie działań nieregularnych na terenach zajętych przez przeciwnika. WOT powierzono ważną rolę do odegrania w warunkach zagrożenia poniżej progu wojny, w tym w obronie przeciwdywersyjnej. Wszystko to powoduje potrzebę dalszego doskonalenia współdziałania z wojskami operacyjnymi, w oparciu o dotychczasowe doświadczenia z praktyki szkoleniowej, czy też wnioski

wynikające z użycia ukraińskiej obrony terytorialnej podczas obecnej wojny z Federacją Rosyjską. Od ubiegłego roku WOT odgrywają także istotną rolę w krajowym systemie zarządzania kryzysowego, co powoduje konieczność opracowania i wdrożenia zmian legislacyjnych, ale także nowych procedur współpracy z administracją i społeczeństwem. Należy przy tym wykorzystać wnioski wynikające z dotychczasowego użycia formacji w takich operacjach przeciwkryzysowych, jak: „Odporna Wiosna”, „Trwała Odporność”, „Silne Wsparcie”, czy „Niezawodna Pomoc”. Jest to podstawowym warunkiem integracji, współdziałania, koordynacji i synchronizacji z instytucjami, służbami, inspekcjami i strażami podczas wspólnych akcji wsparcia władz cywilnych i społeczeństwa w różnych sytuacjach kryzysowych. Trzeba bowiem zaznaczyć, że tylko zintegrowane działanie tych podmiotów zapewni osiągnięcie efektu „synergii”, a tym samym skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom. Ponieważ współczesne środowisko bezpieczeństwa jest bardzo dynamiczne, gdyż ciągle pojawiają się w nim nowe wyzwania i zagrożenia, także WOT muszą polegać procesowi permanentnej modyfikacji, aby mogły skutecznie działać w różnych sytuacjach w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Wzrastająca złożoność tych sytuacji, spowodowana przede wszystkim zmieniającą się paletą zagrożeń, rodzi nowe wyzwania i konieczność adaptacji WOT do przewidywanych zagrożeń, co zostanie udowodnione w niniejszej rozprawie. Zamiarem autora jest zaprezentowanie aktualnego znaczenia WOT dla bezpieczeństwa naszego państwa oraz takich rozwiązań i propozycji, które mogą jeszcze bardziej zwiększyć rolę WOT w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Argumentem przejawiającym za podjęciem problematyki badawczej jest także jej aktualność. WOT jest obecnie najmłodszym rodzajem sił zbrojnych, funkcjonującym dopiero od 5 lat. Z tej perspektywy należy stwierdzić, że chociaż budowa formacji przebiega wolniej niż na początku zakładano, to już obecnie osiągnęła ona duży potencjał, który nadal powinien być dalej rozwijany i rozbudowywany. Dlatego WOT, bazując na dotychczasowych doświadczeniach, nadal poszukuje optymalnych kierunków przeobrażeń, w tym najlepszych i najskuteczniejszych form i metod działania podczas realizacji ciągle zwiększającego się spektrum zadań, zwiększania efektywności współpracy z administracją i społeczeństwem oraz współdziałania z wojskami operacyjnymi. Zdaniem autora, niezbędne jest zatem przeprowadzenie badań i wykreowanie wniosków i propozycji, które w perspektywie przełożą się na poprawienie współpracy z układem pozamilitarnym oraz współdziałania z innymi rodzajami wojsk w ramach wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa państwa i skanalizowania wysiłku i działalności WOT

w celu osiągnięcia jak największych korzyści dla społeczeństwa w czasie sytuacji kryzysowych.

Kolejna przesłanka skłaniająca do badania przyjętej problematyki wynika z nowatorstwa uzyskanych wyników. Nowy rodzaj sił zbrojnych nadal się rozwija oraz buduje swoje zdolności operacyjne. Ponieważ nie wszystkie pierwotne założenia udało się zrealizować w takim kształcie jak pierwotnie zakładano, należy nadal poszukiwać, na drodze poznania naukowego, najbardziej efektywnych form i metody zaangażowania WOT w działania na rzecz bezpieczeństwa państwa oraz na bazie dotychczasowych doświadczeń wprowadzić konieczne rozwiązania: legislacyjne, organizacyjne, techniczne czy proceduralne. Należy przy tym uwzględnić zarówno pozytywne i właściwości formacji, w tym fakt, iż jest ona wyposażona w lekki sprzęt bojowy, a tym samym posiada mniejsze możliwości bojowe niż wojska operacyjne.

Chociaż na temat WOT ukazało się dotychczas wiele publikacji, jednakże odnoszą się one głównie do innego okresu funkcjonowania OT w Polsce (okres powojenny, czasu PRL, czy transformacji ustrojowej w latach 90.), a tym samym innego podporządkowania, struktur organizacyjnych, wyposażenia i zadań jakie miały te wojska realizować. Warto także zauważyć, że wciąż rosnąca liczba opracowań i analiz tematycznych dotyczących dotychczasowego funkcjonowania WOT, nadal nie wyczerpuje w pełni tematyki. Publikacje dotyczą bowiem wybranych aspektów działalności formacji, takich jak np. dowodzenie czy szkolenie. Brak jest zatem holistycznego syntetycznego materiału, zawierającego kompleksową charakterystykę i ocenę najważniejszych obszarów funkcjonowania WOT, w oparciu o badania naukowe, w których poddany byłby ocenie cały dotychczasowy 5 letni okres funkcjonowania formacji. Takie wyzwanie podjął autor dysertacji, który swoje rozważania oparł w dużej mierze o dotychczasowe wnioski i doświadczenia 8. Kujawsko-Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej (8. K-P BOT), która osiągnęła już pełną gotowość do działań.

Inspiracją do podjęcia tematu były także własne zainteresowania i doświadczenia autora wynikające z dotychczasowej ponad 30 - letniej służby wojskowej. W tym okresie pełnił różne stanowiska dowódcze i sztabowe w jednostkach operacyjnych oraz w Dowództwie WOT. Jest także uczestnikiem pięciu misji poza granicami kraju (Syria, Irak, Afganistan), które były dla niego lekcją dowodzenia, ale pokazały też jak wiele można osiągnąć dzięki budowaniu dobrych relacji z lokalną społecznością, w tak trudnej rzeczywistości jaką jest wojna. Doświadczenia zdobyte w boju, a także te, podczas służby w Dowództwie WOT wykorzystał podczas formowania i dowodzenia 8. K-P BOT. Jako

pierwszy dowódca tej brygady, od stycznia 2018 r. tworzył jednostkę od podstaw i dowodził nią we wszystkich etapach dotychczasowego funkcjonowania. W tym czasie, obok wielu sukcesów i osiągnięć w procesie formowania oraz przygotowania jednostki do działań, dostrzegł także pewne mankamenty wpływające negatywnie na jej sprawne funkcjonowanie. Autor podjął zatem wyzwanie, aby w sposób naukowy przedstawić te rozwiązania i propozycje, które mogą zwiększyć sprawność i skuteczność WOT w różnych obszarach ich aktywności, a także zaprezentować pożądane kierunki zmian dotyczące rozwoju tego najmłodszego rodzaju sił zbrojnych.

1.2. Przedmiot i cele badań

Podstawowym warunkiem podejmowania wszelkich badań naukowych jest uświadomienie sobie przez badacza przedmiotu badań, problemów badawczych a także hipotez. Te założenia metodologiczne określają w sposób możliwie precyzyjny zarówno cel, jak i zakres planowanych przedsięwzięć badawczych.

W ujęciu ogólnym przedmiot badań jest to ściśle zdefiniowany wycinek rzeczywistości, stanowiącej obiekt zainteresowań poznawczych dyscypliny naukowej, takiej jaką są m.in. nauki o bezpieczeństwie. Bardziej rozbudowaną definicję przytoczył Marian Cieślarczyk, który stwierdził, że „przedmiotem badań w naukach o bezpieczeństwie jest fenomen bezpieczeństwa oraz składające się na niego fakty (zdarzenia), procesy i bardziej szczegółowe zjawiska w sferze bezpieczeństwa, w jego różnych wymiarach przedmiotowych i między nimi, rozpatrywane w odniesieniu do konkretnych podmiotów, z punktu widzenia których analizujemy bezpieczeństwo, przy uwzględnieniu także wpływu warunków środowiskowych. Oczywiście jest, że przedmiotem badań będą także relacje między podmiotem a jego otoczeniem (środowiskiem), charakter tego otoczenia, ale także cechy danego podmiotu”¹¹.

W świetle takiej interpretacji przyjęto, że przedmiotem badań prowadzonych w ramach dysertacji będzie funkcjonowanie WOT w obszarach: organizacyjnym, proceduralnym, technicznym, współdziałania z wojskami operacyjnymi, współpracy z układem pozamilitarnym, w aspekcie wpływu na bezpieczeństwa narodowe naszego państwa. Przedmiot badań jest więc wielopłaszczyznowy i obejmuje wiele aspektów działalności WOT. Ze względu na dość znaczną rozległość przedmiotu badań przyjęto pewne ograniczenia badawcze. Badaniami objęto wprawdzie cały okres od podjęcia

¹¹ M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Siedlce 2009, s. 212.

decyzji o reaktywacji WOT i rozpoczęcia tworzenia formacji, czyli od stycznia 2017 r. do końca 2022 r., czyli do czasu zakończenia badań, ale skupiono się szczególnie na 8. K-P BOT, która powstała 15 stycznia 2018 r. na mocy Decyzji Nr Z-78/Org./P1 Ministra Obrony Narodowej z dnia 9 listopada 2017 r., w trzecim etapie formowania WOT. W ramach badań sondażowych badano opinię społeczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego, na terenie którego dyslokowana jest 8. K-P BOT. Należy podkreślić, że województwo kujawsko-pomorskie należy do województw średnich, zarówno pod względem powierzchni, jak i liczby ludności. Dlatego założono, że uzyskane wyniki badań ankietowych będą w dużym stopniu zbieżne z opiniami i poglądami mieszkańców innych województw. Tylko w niewielkim zakresie badania dotyczyły innych okresów funkcjonowania WOT w naszym państwie, czy też podobnych formacji, które działają w innych krajach.

Istotnym elementem etapu koncepcyjnego było określenie celu badań. Według W. Zaczyńskiego cel badań to „bliższe określenie tego, do czego zamierza badacz, co pragnie osiągnąć w swoim działaniu... podany w koncepcji cel musi legitymować się konkretnością, jasnością i realnością. Realność celu polega z kolei na wytyczeniu takich zamierzeń, które leżą w granicach możliwości danego badacza”¹². Celem badawczym jest zatem to, co chcemy osiągnąć poprzez realizację badań.

Jako cel poznawczy dociekań naukowych przyjęto zbadanie i dokonanie oceny dotychczasowego funkcjonowania WOT oraz określenie ich miejsca i znaczenia w systemie bezpieczeństwa narodowego. Celem diagnostycznym było zidentyfikowanie silnych stron formacji, ale także mankamentów utrudniających jej sprawne użycie i funkcjonowanie, natomiast jako cel praktyczny przyjęto wskazanie, na tej podstawie, pożądanych kierunków zmian, które mogą przyczynić się do poprawy funkcjonowania WOT. Z tych względów dysertacja ma charakter nie tylko poznawczy, ale także użyteczny.

1.3. Problemy badawcze

Pod pojęciem „problem badawczy” w naukach o bezpieczeństwie rozumie się najczęściej „pytanie, na które badacz poszukuje odpowiedzi, zbierając i przetwarzając w sposób naukowy niezbędne informacje. Powinny to być informacje adekwatne do potrzeb, wiarygodne i wyczerpujące”¹³. Problemy badawcze są zatem pytaniami, na które szukamy odpowiedzi prowadząc badania naukowe.

¹² W. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1995, s. 52-53.

¹³ M. Cieślarczyk, wyd. cyt., s. 218.

Przyjęte cele rozprawy implikowały główny i szczegółowe problemy badawcze. Myślą przewodnią procedury badawczej było uzyskanie odpowiedzi na główny problem badawczy, który koncentrował się na uzyskaniu odpowiedzi na pytanie: Jak funkcjonują WOT oraz jakie jest ich miejsce i znaczenie w systemie bezpieczeństwa narodowego na przykładzie 8. Kujawsko-Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej? Rozwiązanie zasadniczego problemu badawczego, ze względu na jego złożoność, wymagało jego konkretyzacji, tzn. uściślenia, poprzez rozpatrzenie wielu innych związanych z nim kwestii. W toku prowadzonych badań sformułowano szczegółowe problemy badawcze, których rozwiązanie stanowiło drogę do rozwiązania problemu głównego. Dzięki nim starano się uzyskać odpowiedzi na następujące pytania :

1. Jaki jest charakter współczesnego środowiska bezpieczeństwa?
2. Dlaczego reaktywowano WOT oraz jakie są cele i zadania formacji?
3. Czy podporządkowanie, struktury, wyposażenie i obowiązujące procedury zapewniają sprawną realizację zadań przez WOT?
4. Czy obecny system rekrutacji i szkolenia umożliwia pozyskanie wartościowych żołnierzy oraz ich właściwe przygotowanie do realizacji zadań?
5. Jaka jest ocena dotychczasowego użycia WOT w sytuacjach kryzysowych spowodowanych zagrożeniami o charakterze niemilitarnym?
6. W jaki sposób WOT doskonalili swoje zdolności operacyjne oraz czy formacja jest dobrze przygotowana do spektrum działań militarnych?
7. Jakie jest znaczenie formacji dla bezpieczeństwa narodowego oraz jakie zmiany legislacyjne, proceduralne, organizacyjne, czy techniczne należy wprowadzić, aby zwiększyć jej skuteczność?

1.4. Hipotezy badawcze

Sformułowanie hipotez jest ważnym i koniecznym elementem naukowego badania jakiegokolwiek wycinka rzeczywistości. Hipoteza jest bowiem swoistym punktem wyjścia wszelkich badań¹⁴.

Z przyjętych problemów badawczych wynikają hipotezy, które są przypuszczalną odpowiedzią na zawarte w nich pytania. Główna hipoteza badawcza brzmi następująco: Uważam, że WOT osiągnęły obecnie wysoki stopień gotowości do sprawnego

¹⁴ Pojęcie „hipoteza” wywodzi się z greckiego słowa „hypothesis”, a jego odpowiednikiem w języku polskim jest „przypuszczenie” lub „domysł”. Hipotezy naukowe powinny spełniać pewne wymogi metodologiczne, dlatego powinny być na tyle nowe, że wskazywałyby na jakieś nieznane dotąd aspekty badanych przez nas faktów, procesów, zjawisk a także ich uwarunkowań i okoliczności. Hipotezy muszą także dać się zweryfikować, czyli potwierdzić lub obalić przyjęte przypuszczenia poprzez przeprowadzone badania.

funkcjonowania we wszystkich stanach gotowości obronnej naszego państwa, a ich utworzenie wpłynęło nie tylko na znaczne zwiększenie bezpieczeństwa narodowego, ale także podniosło poczucie bezpieczeństwa Polaków. Do zidentyfikowanych wcześniej problemów szczegółowych sformułowanych następujące hipotezy szczegółowe:

H 1: Oceniam, że współczesne środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje się dużą dynamiką zmian i niepewnością oraz występowaniem licznych, także nowych zagrożeń militarnych i niemilitarnych. Dlatego nasze państwo powinno efektywnie rozwijać własny potencjał obronny i ochronny, po to by skutecznie reagować na zagrożenia o różnym rodzaju, zasięgi czy intensywności zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Ze względu na zwiększające się zagrożenie militarne ze strony Rosji, podstawą odstraszenia potencjalnego agresora powinny być nowoczesne i dobrze wyposażone siły zbrojne, zdolne do prowadzenia operacji wielodomenowych, składające się z dwóch niezależnych od siebie a jednocześnie uzupełniających się komponentów, takich jak profesjonalne wojska operacyjne oraz powszechna armia terytorialna w postaci WOT.

H 2: Zakładam, że utworzenie WOT miało na celu wzmocnienie potencjału obronnego naszego państwa w oparciu o aktywność społeczną. Zasadniczym zadaniem formacji jest kształtowanie środowiska operacyjnego w sposób umożliwiający przeciwdziałanie zagrożeniom czasu pokoju, kryzysu i wojny oraz likwidacja ich skutków. Możliwości posiadane przez formację zapewniają sprawną realizację spektrum zadań.

H 3: Uważam, że struktury organizacyjne, wyposażenie i procedury WOT muszą być ciągle doskonalone, stosownie do zmian zachodzących wewnątrz organizacji (np. nowe zadania) oraz w jej otoczeniu, szczególnie pojawienia się w środowisku bezpieczeństwa nowych wyzwań, zagrożeń, szans i ryzyk. Priorytetem powinno być budowanie formacji dostosowanej do realnych potrzeb operacyjnych państwa, przy uwzględnieniu czynnika ekonomicznego. Na korzyść WOT przemawiają terytorialność (usytuowanie na poziomie lokalnym), powszechność a także względnie niskie koszty utrzymania w stosunku do jednostek wojsk operacyjnych.

H 4: Zakładam, że osiągnięcie zdolności do działania przez jednostki WOT oraz ich wartość zależy w dużym stopniu od jakości żołnierzy, którzy zasilają tę formację. Determinantem zwiększenia liczby wartościowych kandydatów do służby jest uproszczenie i skrócenie całego procesu rekrutacyjnego, poprzez przyjęcie czytelnych i szybkich procedur oraz modyfikacja systemu motywacyjnego. Realizacja szkolenia programowego jest traktowana priorytetowo i zapewnia dobre przygotowanie żołnierzy

do wykonywania obowiązków. Cały system szkolenia musi jednak podlegać okresowej ewaluacji, która powinna stanowić podstawę wprowadzania pożądaných zmian.

H 5: Biorąc pod uwagę dotychczasowe duże zaangażowanie WOT w różnych sytuacjach kryzysowych, uważam, że formacja dobrze realizowała swoje zadania i dlatego sądzę, że ocena społeczna jej funkcjonowania jest wysoka.

H 6: Sądzę, że rodzaj i sposób działań podejmowanych przez WOT na poziomie taktycznym w czasie wojny zależy przede wszystkim od rodzaju dominującej operacji (obrona, zaczepna) oraz miejsca w ugrupowaniu operacyjnym. Jednostki WOT mogą prowadzić działania bojowe w swoich SRO, zarówno w formie regularnej i nieregularnej, do której są szczególnie predysponowane. Formacja w czasie pokojowej działalności szkoleniowej ciągle poszerza swoje zdolności operacyjne, a tym samym możliwości bojowe całości sił zbrojnych, nie zastępując, ale uzupełniając i wzmacniając wojska operacyjne.

H 7: Uważam, że WOT odgrywają ważną rolę w systemie bezpieczeństwa narodowego, ale niektóre elementy związane z podporządkowaniem, zadaniami, rekrutacją, szkoleniem czy też wyposażeniem powinny ulec modyfikacjom. Jednakże podstawowe założenia, jakie stanowiły podstawą utworzenia tej formacji pozostają słuszne, i dlatego powinny być nadal wdrażane. Najważniejszym czynnikiem sprzyjającym dalszemu rozwojowi formacji jest wzrost świadomości i patriotyzmu oraz zaangażowania (gotowości) społeczeństwa do obrony państwa.

1.5. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Metody badawcze to „pewien ogólny system reguł, dotyczących organizowania określonej działalności badawczej, tj. szeregu operacji poznawczych i praktycznych, kolejności ich zastosowania, jak również specjalnych środków i działań skierowanych z góry na założony cel badawczy”¹⁵. Tym celem jest przede wszystkim rozwiązanie problemów badawczych oraz weryfikacja przyjętych hipotez. Metoda jest sposobem osiągnięcia zakładanego celu, działaniem stosowanym systematycznie, a więc w powtarzalny sposób.

Dla osiągnięcia tego celu, a przy tym zachowania maksymalnego obiektywizmu prowadzonych badań, w trakcie procedury badawczej wykorzystano spektrum metod badawczych, zarówno teoretycznych, jak i empirycznych.

¹⁵ M. Łobocki, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1990, s. 115.

Metody teoretyczne, traktowane w literaturze metodologicznej także jako operacje myślowe, służyły głównie do naukowego, myślowego uporządkowania i wielostopniowego przetworzenia nagromadzonego materiału empirycznego (faktów). Metody takie jak: analiza, synteza, abstrahowanie, porównanie, uogólnianie, oraz wnioskowanie, były wykorzystane we wszystkich etapach procesu prowadzonych badań, także podczas formułowania założeń badawczych.

Dzięki analizie dokonano myślowego podziału przedmiotu badań na poszczególne części składowe oraz zbadano oddzielnie poszczególne części i dzięki temu określono związki, relacje i powiązania zachodzące między nimi. Analizie poddano m.in.: struktury, wyposażenie, proces rekrutacji, szkolenie, procedury współdziałania z wojskami operacyjnymi czy współpracy z układem pozamilitarnym. Dzięki temu wykryto istotne właściwości tych komponentów i zależności między nimi oraz zidentyfikowano ich wpływ na sprawność funkcjonowania WOT, jako całości. W celu połączenia wyodrębnionych i zbadanych w toku analizy części w nową całość wykorzystano syntezę, czyli metodę, która jest ściśle związana z analizą. Dostarczyła ona istotnej i nowej wiedzy o przedmiocie badań i pozwoliła na jego całościowe ujęcie.

Analizie towarzyszyła także metoda abstrahowania, z wykorzystaniem której, eliminowano (pomijano), izolowano (odłączano) oraz wyodrębniano nieistotne elementy przedmiotu badań, szczególnie te, które charakter miały drugorzędny czy przypadkowy. Dzięki temu wyeliminowano nieistotne relacje, cechy, czynniki, zjawiska czy procesy, pozostawiając do dalszych badań tylko te, które mają zasadnicze znaczenie dla właściwego funkcjonowania WOT.

Porównanie wykorzystano dla wykrycia cech podobieństwa i odmienności w badanych przedmiotach, zjawiskach, procesach, przez odniesienie go do innych przedmiotów, zjawisk, procesów. Pozwoliło to ustalić podobieństwa i różnice między badanymi przedmiotami i zjawiskami. Metoda ta była zastosowana m.in. podczas oceny rozwiązań organizacyjnych obowiązujących w WOT, w odniesieniu do tych, które istnieją w wojskach operacyjnych. Wskazania podobieństw i cech wspólnych, ale także różnic było istotne dla zwiększenia efektywności zadań, realizowanych przez WOT.

Poprzez zastosowanie metody uogólnienia możliwe było formułowanie twierdzeń ogólniejszej natury. Wnioski wyciągnięte z poszczególnych jednostkowych faktów i przesłanek generalizowano w pewną całość i rozszerzano na ogół lub na duży zakres zjawisk czy faktów. Dzięki tej metodzie ujawniono cechy i zjawiska powtarzalne, co z kolei prowadziło do wykrywania prawidłowości oraz formułowania na tej podstawie

nowych ogólnych założeń czy też dokonywania systematyzacji według przyjętych kryteriów. Metodę tą zastosowano m.in., jako element podsumowujący każdy rozdział merytoryczną oraz w zakończeniu dysertacji.

Nieodłącznym elementem procesu badawczego jest metoda wnioskowania nazywana inaczej rozumowaniem lub inferencją. Wnioskowanie zostało wykorzystane w każdym merytorycznym rozdziale dysertacji, głównie w jego części końcowej, w której formułowano konkluzje, a także w zakończeniu rozprawy. Pozwoliło ono na zaprezentowanie nowej wiedzy dotyczącej przedmiotu badań, uzyskanej na podstawie istniejącego już dorobku naukowego oraz przeprowadzonych badań własnych, szczególnie w obszarze przygotowania pododdziałów WOT do zadań realizowanych w czasie pokoju, kryzysu i wojny, współpracy formacji z układem pozamilitarnym, czy współdziałania z wojskami operacyjnymi.

Zastosowanie metod teoretycznych umożliwiło zastosowanie naukowego rygoru myślenia (rozumowania, wnioskowania), zapewniło analityczne zbadanie, uporządkowanie i opis materiału empirycznego (faktów) oraz jego przetworzenie, pozwoliło dokonać weryfikacji hipotez a także kreować nową teorię naukową.

Obok metod teoretycznych w procesie badawczym zastosowano także kilka metod empirycznych, które były podstawowym źródłem informacji zdobywanych, przetwarzanych i weryfikowanych. Ich istota polega na bezpośrednim kontakcie badacza z przedmiotem badań, celem poznania określonych zjawisk, procesów czy faktów, w tym także: motywów, ocen, oczekiwań, opinii, procedur i sądów i na tej podstawie wykreowanie nowych faktów naukowych. Metody empiryczne posłużyły do zdobycia faktów szczegółowych, głównie z obszaru oceny funkcjonowania WOT przez żołnierzy i społeczeństwo. Badania empiryczne różniły się od badań teoretycznych zastosowanymi technikami i narzędziami badawczymi, charakterystycznymi dla przyjętej empirycznej metody badań. W procesie badawczym, jako główną, była metoda sondażu diagnostycznego. Uzupełniającymi metodami były metoda obserwacyjna oraz metoda badania dokumentów. Zastosowane metody empiryczne są charakterystyczne dla badań naukowych prowadzonych w naukach społecznych. Ich wykorzystanie znacznie podniosło wartość i wiarygodność uzyskanych rezultatów badań.

Zasadniczą i najważniejszą metodą zastosowaną w badaniach eksploracyjnych była metoda sondażu diagnostycznego. Jest to jedna z najpopularniejszych metod badań ilościowych, której zasadniczą funkcją jest gromadzenie informacji o interesujących badacza problemach w wyniku relacji osób badanych, tzw. respondentów. Podstawą

zdobycia wiedzy o opiniach i ocenach respondentów dotyczących WOT był właściwy dobór próby reprezentatywnej, która charakteryzowała ogólną zbiorowość statystyczną, która była zbyt duża, aby można było obserwować ją bezpośrednio. W ramach metody sondażowej wykorzystano zarówno technikę ankietowania, jak i technikę wywiadu¹⁶.

Technika ankietowania umożliwiła dość szybkie i sprawne przebadanie licznej zbiorowości¹⁷. Ankieta audytoryjna została przeprowadzona z żołnierzami 8. K-P BOT z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza ankiety. Arkusz składał się z 20 pytań merytorycznych, z których prawie połowę stanowiły pytania otwarte lub półotwarte, co umożliwiało dość znaczną swobodę wypowiedzi respondentów, a tym samym poznanie ich osobistych opinii i poglądów. Uzyskane wyniki badań zaprezentowano w załączniku 1.

Badania ankietowe zostały prowadzone również wśród mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. W tym celu wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety, który także składał się z 20 pytań merytorycznych, w tym jedną trzecią stanowiły pytania otwarte lub półotwarte, które oddziaływały na respondenta, skłaniając go do refleksji nad problemami zawartymi w ankiecie. Grupa reprezentatywna była liczna i obejmowała 426 osób. Została ona podzielona na dwie próby badawcze. Pierwszą z nich stanowiły osoby zatrudnione w różnych instytucjach bezpieczeństwa i zajmujących się na co dzień obronnością, ochroną ludności, zarządzaniem kryzysowym czy ratownictwem (w sumie 116 osób). Druga próba, znacznie liczniejsza (310 osób), obejmowała dorosłych mieszkańców województwa nie związanych z podmiotami bezpieczeństwa. Taki podział umożliwił poznanie opinii na temat WOT oraz oceny tej formacji przez społeczeństwo z dwóch różnych perspektyw. Informacje uzyskane w toku badań ankietowych społeczeństwa zostały udokumentowane w załącznikach 2 i 3.

W badaniach sondażowych techniką wywiadu eksperckiego wzięło udział dziewięciu oficerów zajmujących kierownicze stanowiska w strukturze Dowództwa WOT oraz w dowództwach brygad WOT. Jako kryterium doboru przyjęto osoby posiadające największą wiedzę specjalistyczną oraz doświadczenie związane z dotychczasowym

¹⁶ Najogólniej przez metodę sondażu rozumie się metodę badań, której podstawową funkcją jest gromadzenie informacji o interesujących badacza problemach w wyniku relacji słownych osób badanych, nazywanych respondentami. M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2003, s. 243.

¹⁷ Badania ankietowe są „sposobem zbierania informacji za pomocą zestawu pytań dotyczących bezpośrednio lub pośrednio ściśle określonych problemów badawczych. Zestaw tego rodzaju pytań nazywa się ankietą lub kwestionariuszem ankiety, przybierającym z reguły postać drukowanego formularza z podanymi na nim pytaniami i wolnymi miejscami na wpisywanie odpowiedzi lub też z gotowymi odpowiedziami, spośród których osoby badane wybierają te, które uważają za prawdziwe”. M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Kraków 2009, s. 243.

formowaniem i funkcjonowaniem jednostek WOT. Wywiady miały formę jawną, skategoryzowaną i były prowadzone w oparciu o autorski kwestionariusz wywiadu zawierający 9 pytań problemowych dotyczących istotnych kwestii rozwiązywanych w rozprawie. Opinie przekazane przez ekspertów skonfrontowano z wynikami badań ankietowych, co umożliwiło ocenę rzetelności posiadanych informacji i zwiększyło ich wiarygodność. Wyniki badań eksperckich wykorzystano w treści rozdziałów merytorycznych oraz udokumentowano w załączniku 4. W procesie badawczym wykorzystano także wywiady prowadzone przez profesjonalnych dziennikarzy z kierowniczą kadrami MON, Dowództwa WOT czy brygad OT. Ukazały się one w różnych publikacjach, takich jak np.: *Defence24*, *Magazyn Militarny MILMAG*, *Gazeta Prawna*, *Polska Zbrojna*, *Wojsko i Technika* czy też portal-mundurowy.pl.

W badaniach empirycznych, jako uzupełniającą, wykorzystano metodę obserwacyjną. Obserwacja naukowa prowadzona poprzez poznawanie faktów za pomocą zmysłów, ale także ujęcie ich we wzajemne związki i zależności, dostarczyła wielu ważnych spostrzeżeń naukowych. W ramach tej metody wykorzystano zarówno technikę obserwacji bez interwencji, czyli technikę obserwacji biernej, jak i technikę obserwacji z interwencją, zwaną także techniką obserwacji czynnej, która obejmowała sytuacje, gdy autor osobiście ingerował w spontaniczny tok zdarzeń¹⁸. Zastosowanie tej metody było możliwe podczas wykonywania przez autora dysertacji obowiązków i zadań służbowych, jako dowódca 8. K-P BOT. Pozwoliła ona na uzyskanie wielu ciekawych wniosków i rekomendacji z różnych przedsięwzięć szkoleniowych (szczególnie ćwiczeń i treningów) prowadzonych zarówno z podległym dowództwem i pododdziałami 8. K-P BOT, z wojskami operacyjnymi czy też z podmiotami układu pozamilitarnego. Autor uczestniczył w nich osobiście, głównie jako kierownik, czy też członek kierownictwa ćwiczenia (treningu), rzadziej jako ćwiczący lub obserwator. Przyczyniło się to do zwiększenia jego obiektywizmu podczas formułowania wniosków. Najistotniejsze spostrzeżenia zostały wykorzystane w treści rozprawy, a szczegółowe wyniki obserwacji zostały udokumentowane w załącznikach 5, 6 i 7.

Inną uzupełniającą metodą badawczą było badanie dokumentów. Analiza dokumentów polegała na gromadzeniu, selekcji, opisie oraz naukowej interpretacji faktów zawartych w różnych źródłach informacji opublikowanych w formie dokumentów, takich

¹⁸ J. Shaughnessy, J. Zechmeister, E. Zechmeister, M. Rucińska: *Metody badawcze w psychologii*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002, s. 87.

jak: akty prawne; doktryny i regulaminy; rozkazy, dyrektywy i decyzje; pełne zapisy przebiegu posiedzenia Komisji Obrony Narodowej; raporty; dokumenty archiwalne, czy też sprawozdania i roczniki statystyczne. Szczególnie istotna była analiza treści zawartych w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, w której na Dowódcę WOT scedowano odpowiedzialność za zarządzanie kryzysowe w resorcie obrony narodowej.

Obok dokumentów analizie poddano także literaturę przedmiotu, w tym przede wszystkim publikacje o charakterze naukowym. Zasadniczym celem było poznanie stanu wiedzy w obszarze funkcjonowania WOT.

Wszechstronna i wartościowa wiedza o genezie i rozwoju WOT, założeniach i warunkach ich tworzenia, charakterze, strukturach funkcjach i zadaniach czy też wykorzystaniu w systemie obrony narodowej została zaprezentowana w publikacjach prof. Ryszarda Jakubczaka, takich jak np. „Wojska Obrony Terytorialnej w systemie obronnym państwa: militarne bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej u progu trzeciego tysiąclecia” (Bellona, Warszawa 2002), „Współczesne wojska obrony terytorialnej” (Bellona, Warszawa 2014) czy też w monografiach tegoż autora opracowanych wspólnie z prof. Józefem Marczakiem, wśród których najistotniejsze to: „Obrona terytorialna Polski na progu XXI w.” (Bellona, Warszawa 1998), czy też „Obrona terytorialna - nowy element systemu militarnego RP” (Bellona, Warszawa 1996). Autorzy skupili się jednak na formacjach obrony terytorialnej, które funkcjonowały w przeszłości w Polsce, a dokładnie do roku 2008, kiedy to zostały formalnie rozwiązane. Miały one inne podporządkowanie, struktury czy wyposażenie, a przede wszystkim odmienne od współczesnych WOT zadania i ukończenie w stanie osobowym, gdyż w czasie pokoju były one w dużym stopniu skadrowane. Dlatego często traktowano je jako wojsko II kategorii.

Ci dwaj autorzy w 2014 r. zaangażowali się również w proces propagowania idei reaktywacji WOT. W publikacji „Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony Terytorialnej RP” (AON, Warszawa 2014) postulowali zbudowanie powszechnej Obrony Terytorialnej. W ich opinii najważniejszym i najpilniejszym wyzwaniem była odbudowa organizacji wojskowej w oparciu o dwa komponenty: mobilne wojska operacyjne o zdolnościach interoperacyjnych z pozostałymi państwami Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz powszechna Obrona Terytorialna. Z kolei Rafał Ciastoń, Paweł Fleischer, Rafał Lipka, Kamil Mazurek, Grzegorz Rdzanek, Tomasz Smura w opracowaniu „Siły Zbrojne – stan, perspektywy i wyzwania modernizacyjne”

(Warszawa 2014), opowiedzieli się za budową komponentu terytorialnego w oparciu o Narodowe Siły Rezerwowe.

W nieco późniejszym opracowaniu Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych w Bydgoszczy pt. „Analiza środowiska bezpieczeństwa Polski w aspekcie wyzwań, szans i zagrożeń dla wojsk obrony terytorialnej” (CDiSzSZ RP, Bydgoszcz 2015) szczegółowo scharakteryzowano współczesne oraz przyszłe środowisko bezpieczeństwa Polski w wymiarze globalnym, regionalnym oraz narodowym. Zgodnie z przedstawioną analizą, jednym z głównych źródeł zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski jest agresywna polityka Rosji i jej działania na arenie międzynarodowej. Wśród priorytetowych celów wskazywano potrzebę podwyższenia potencjału odstraszania polskich sił zbrojnych poprzez wzmocnienie wojsk operacyjnych. Nowe WOT stanowiłyby dopełnienie, uzupełnienie i rozwinięcie tych zdolności wojsk operacyjnych w skali całego kraju. Już wtedy założono, że WOT będą stanowić osobny rodzaj sił zbrojnych.

Dorobek publicystyczny dotyczący obecnych WOT jest nadal dość skromny. Do najbardziej wartościowych należą monografie opracowane przez Artura Michalaka, także pod jego redakcją, takie jak: „Działania taktyczne wojsk obrony terytorialnej” (ASzWoj, Warszawa 2020), „Obrona terytorialna w Polsce. Szanse, możliwości, potrzeby” (ASzWoj, Warszawa 2019), „Działania wojsk lądowych i wojsk obrony terytorialnej w świetle współczesnych wyzwań i zagrożeń” (ASzWoj, Warszawa 2018). Godne uwagi są także monografie, takie jak opracowana przez Dariusza Szkołuda pt. „Dowodzenie wojskami obrony terytorialnej w działaniach taktycznych” (ASzWoj, Warszawa 2020) czy też Mariusza Urbanka pt. „Działania taktyczne WOT w terenie zajęтым przez przeciwnika” (ASzWoj, Warszawa 2022). Trzeba jednak zaznaczyć, że najnowsze opracowania, chociaż zawierają wiele ważnych treści, to jednak nie rozpatrują formacji w sposób całościowy, a dotyczą wybranych aspektów jej funkcjonowania, takich jak dowodzenie czy prowadzenie działań taktycznych.

Próbie materiału zawierającego kompleksową charakterystykę i ocenę najważniejszych obszarów funkcjonowania formacji podjęto projekcie badawczym pt. „Doświadczenia, wnioski i rekomendacje wynikające z dotychczasowego funkcjonowania Wojsk Obrony terytorialnej w Polsce” (FNCE, Poznań 2021), zrealizowanym w Instytucie Nauki o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika pod kierownictwem prof. dr hab. Zdzisława Polcikiewicza, przy współudziale prof. dr hab. Arkadiusza Czwołka oraz autora dysertacji. W procesie badawczym wykorzystano wywiady i oficjalne wypowiedzi czołowych ekspertów zajmujących się problematyką

obronną, a także dowódców i oficerów sztabów szczebla operacyjnego i taktycznego zaangażowanych w proces tworzenia formacji. Analizie poddano także podglądy czołowych teoretyków i praktyków zawarte w najnowszych publikacjach związanych z rozpatrywaną problematyką oraz dokumenty doktrynalne i prawne. Trzeba jednak zaznaczyć, że w ramach projektu nie prowadzono jednak badań sondażowych wśród żołnierzy WOT czy też społeczeństwa, dla poznania ocen i opinii na temat dotychczasowego funkcjonowania formacji.

Analiza dokumentów oraz literatury związanej z przedmiotem badań pozwoliła m.in. na zidentyfikowanie: celów, zadań czy form aktywności WOT w czasie pokoju, kryzysu czy wojny, miejsca i roli w systemie bezpieczeństwa państwa, czy też oceny dotychczasowych efektów działania formacji, w tym współdziałania z wojskami operacyjnymi czy współpracy z administracją i społeczeństwem.

1.6. Dobór próby badawczej i charakterystyka respondentów

Aby osiągnąć cel pracy i uzyskać odpowiedzi na wcześniej przedstawione problemy badawcze należało przeprowadzić wszechstronne badania na reprezentatywnym materiale badawczym. Badania ankietowe zostały przeprowadzone w dwóch grupach badawczych. Pierwszą z nich stanowili żołnierze TSW pełniący służbę w 8. K-P BOT. W skład drugiej grupy wchodziłi respondenci wywodzący się ze społeczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego.

Aby określić minimalną liczebność pierwszej grupy, autor przyjął stan osobowy żołnierzy TSW brygady w okresie prowadzenia badań, czyli w połowie 2022 r., który wynosił 1753 żołnierzy¹⁹. Z kolei do określenia minimalnej liczebności drugiej grupy przyjęto dane Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy, według których 30 czerwca 2022 r. województwo kujawsko-pomorskie zamieszkiwało prawie 2012 tys. osób, co stanowiło 5,4% ogólnej liczby ludności Polski. Kobiety stanowiły niespełna 52% ogółu mieszkańców²⁰.

¹⁹ Stan osobowy brygady na dzień 30.06.2022 r. wynosił w sumie 1948 żołnierzy, w tym 195 żołnierzy zawodowych oraz 1753 żołnierzy TSW.

²⁰ Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, <https://bydgoszcz.stat.gov.pl/>

Minimalna liczebność prób została obliczona według poniższego wzoru

$$N_{min} = \frac{Np(\alpha^2 * f(1-f))}{Np * e^2 + \alpha^2 * f(1-f)}$$

Legenda:

N_{min} - minimalna liczebność próby

Np - wielkość populacji, z której brana jest próba: I próba – 1753 osoby, II próba – 2012 tys. osób.

α - poziom ufności dla wyników, wartość wyniku w rozkładzie normalnym dla założonego poziomu istotności: 1,96 (95%)

f - wielkość frakcji: 0,5

e - założony błąd maksymalny, wyrażony w liczbie ułamkowej: 0,05 (5%).

Obliczono, że dla pierwszej grupy minimalna liczba respondentów to 315 żołnierzy TSW, natomiast dla drugiej grupy (społeczeństwo) – 384 osoby.

W pierwszej grupie dobór respondentów był celowy, gdyż badaniami objęto oficerów, podoficerów i szeregowych TSW z co najmniej półrocznym stażem, pełniących służbę w dowództwie 8. K-P BOT w Bydgoszczy (20 żołnierzy) oraz w batalionach brygady: 81. bhp w Toruniu, 82. bhp w Inowrocławiu, 83. bhp w Grudziądzu. W każdym batalionie ankietowaniu poddano po około 115 żołnierzy. Dzięki przyjętemu kryterium stażu służby, żołnierze posiadali już pewien zasób doświadczeń wojskowych, a tym samym własne odczucia oraz subiektywną ocenę funkcjonowania pododdziałów oraz realizowanych przez nie zadań. Łącznie uzyskano 365 ankiet. W toku badań odrzucono grupę 21 badanych żołnierzy, którzy wypełnili kwestionariusz ankiety w sposób niekompletny lub niedbały lub nierzetelny. Zatem, spośród 365 respondentów ankietę poprawnie wypełniło 344 żołnierzy. Podstawową charakterystyką tej próby badawczej przedstawiono w załączniku 1 (pytania metryczkowe). Przyjęto kryteria podziału ze względu na: płeć, wiek, miejsce zamieszkania, zatrudnienie, staż służby czy też przynależność do korpusu osobowego, czyli takie, które mają znaczący wpływ na świadomość społeczną np. w kontekście potencjalnych zagrożeń, czy też różne postrzeganie aspektów życiowych, takich jak np. oceny czy opinie badanych w kwestiach bezpieczeństwa czy poczucie bezpieczeństwa.

Spośród badanych żołnierzy TSW zdecydowaną większość (76%) stanowili mężczyźni. Ze względu na wiek najwięcej było respondentów w przedziale wiekowym 20-30 lat (36%) oraz 30-40 lat (35%), najmniej w wieku powyżej 51 lat (2%) oraz poniżej

20 lat (6%). Ponad połowa ankietowanych posiadała wykształcenie średnie (56%), także duża część miała wykształcenie wyższe (31%). Edukację na poziomie podstawowym lub zawodowym posiadało tylko 14% żołnierzy. Najwięcej badanych zamieszkiwało duże miasta (30%) lub wioski (29%), najmniej (19%) średnie miasta. Biorąc pod uwagę kryterium zatrudnienia, najwięcej było osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę (63%), studentów i uczniów było 12% a bezrobotnych 11%. Niewielki odsetek stanowili żołnierze prowadzący własną działalność gospodarczą (7%) lub zatrudnieni na podstawie umowy cywilno-prawnej (6%). Większość żołnierzy (60%) posiadało staż służby w WOT w przedziale od 1 do 3 lat, a więc posiadało już znaczne doświadczenie wojskowe. Po 20% stanowili ankietowani mający ponad 3 lata lub poniżej 1 roku służby. Zdecydowana większość żołnierzy, bo 265 (77%) należała do korpusu szeregowych, podoficerów było 62 (18%), a oficerów 17 (5%). Uogólniając sylwetkę osobową typowego żołnierza TSW biorącego udział w badaniu, był to mężczyzna w wieku około 30 lat, z wykształceniem średnim lub wyższym, mieszkaniec dużego miasta lub wioski, zatrudniony na podstawie umowy o pracę, mający od 1 do 3 lat służby i należący do korpusu szeregowych.

Druga grupa reprezentatywna obejmowała respondentów wywodzących się ze społeczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego. Została ona podzielona na dwie próby badawcze.

Doboru pierwszej próby dokonano w sposób celowy. Składała się ona bowiem z osób zatrudnionych w różnych instytucjach bezpieczeństwa i zajmujących się na co dzień obronnością, ochroną ludności, zarządzaniem kryzysowym czy ratownictwem. Byli to funkcjonariusze Policji oraz pracownicy Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu, a także Przychodni Specjalistycznej w Toruniu. W sumie padaniu poddano 125 osób, które z racji zajmowanych stanowisk miały nie tylko specjalistyczną wiedzę na temat bezpieczeństwa, ale także w większości współpracowały w przeszłości z żołnierzami TSW z 8. K-P BOT w różnych sytuacjach kryzysowych, szczególnie podczas pandemii COVID-19. Dzięki temu badani mogli wyrazić, wynikające z autopsji, własne opinie oraz subiektywną ocenę dotychczasowego funkcjonowania pododdziałów WOT oraz realizowanych przez nie zadań. Z uzyskanych 125 ankiet po weryfikacji ich kompletności i rzetelności do dalszej analizy pozostawionoankiety wypełnione przez 108 respondentów. Podstawową charakterystykę tej próby badawczej przedstawiono w załączniku 2 (pytania metryczkowe). Przyjęto kryteria podziału, podobne jak w grupie żołnierzy TSW, z wyłączeniem dwóch ostatnich (staż służby, korpus osobowy). W składzie pierwszej próby badawczej było: 38 pracowników Urzędu

Wojewódzkiego w Bydgoszczy (35%), 31 osób pracujących w Przychodni Specjalistycznej w Toruniu (28%), 30 pracowników Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu (28%) oraz 9 funkcjonariuszy Policji (9%). Niewielką większość stanowiły kobiety (54%). Respondenci w większości byli w wieku 41-60 lat (55%), co miało istotny wpływ na ich duże doświadczenie zawodowe. Drugą najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 21-40 lat (37%). Większość osób posiadała wykształcenie wyższe (65%) lub średnie (31%) i zamieszkiwała w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (76%).

Druga próba była znacznie liczniejsza. Składała się bowiem z 310 pełnoletnich mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, którzy na co dzień nie byli bezpośrednio związani z podmiotami bezpieczeństwa. Jej dobór był częściowo celowy, gdyż jako kryterium przyjęto, obok wieku badanych (tylko osoby dorosłe), także miejsce zamieszkania na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, szczególnie w miastach i wioskach powiatów, w których swoje rejony odpowiedzialności mają pododdziały 8. K-P BOT. Z uzyskanych 310 ankiet po zweryfikowaniu przyjęto te, które w sposób rzetelny i kompletny wypełniło 284 respondentów. Ich charakterystykę zaprezentowano w załączniku 3 (pytania metryczkowe). Kryteria podziału były takie same jak w pierwszej próbie badawczej. Większość badanych stanowili mężczyźni (61%). Ponad połowa (56%) respondentów była w wieku 21-40 lat, a jedną trzecią (36%) stanowiły osoby w wieku 41-60 lat. Tylko po 4% ankietowanych stanowili ci, którzy ukończyli 60 lat lub posiadali 20 lat i poniżej tego wieku. Respondenci zamieszkiwali głównie miasta (56%), połowa z nich miała wykształcenie średnie (50%), a pozostali wykształcenie wyższe (28%) lub zawodowe (22%).

W sumie przebadano 435 mieszkańców województwa kujawsko pomorskiego (obliczona min. liczba to 384 osoby), ale wykorzystanoankiety wypełnione przez 392 respondentów (odrzucono 43ankiety). Były to osoby interesujące się problematyką bezpieczeństwa, z niewielką przewagą mężczyzn, w wieku około 40 lat, zamieszkujące miasta i posiadające wykształcenie co najmniej średnie.

Wywiady eksperckie przeprowadzono z dziewięcioma oficerami mającymi dużą wiedzę specjalistyczną oraz doświadczenie związane z dotychczasowym formowaniem i funkcjonowaniem jednostek WOT. Byli to oficerowie zajmujący najwyższe kierownicze stanowiska w strukturach WOT, tacy jak: Zastępca Dowódcy WOT, Komendant Centrum Szkolenia WOT w Toruniu, Szef Wydziału – Zastępca szefa Oddziału Planowania Rozwoju T-5/DWOT, Szef Wydziału Planowania Użycia Sił w DWOT oraz dowódcy pięciu BOT (Podlaskiej, Pomorskiej, Łódzkiej, Wielkopolskiej i Zachodniopomorskiej BOT). Każdy

z nich posiadał wysoki stopień wojskowy (jeden generał, ośmiu pułkowników) oraz znaczny staż służby wynoszący ponad 25 lat, co przełożyło się na uzyskanie od ekspertów wielu wartościowych i nowych informacji, dotyczących procesu tworzenia formacji, jej stanu obecnego oraz perspektyw rozwojowych.

1.7. Obszar i teren badań oraz przebieg procesu badawczego

Każde badanie naukowe jest „wieloaspektowym procesem zróżnicowanych działań mających zapewnić nam obiektywne, dokładne i wyczerpujące poznanie wybranego wycinka rzeczywistości przyrodniczej, technicznej, społecznej lub kulturowej”²¹. Badania koncentrują się przede wszystkim w obszarze badawczym, który w literaturze przedmiotu nazywany jest także polem badań lub polem badawczym. Przyjęty obszar penetracji naukowej, w którym prowadzone były poszukiwania rozwiązań problemów badawczych obejmował przede wszystkim dyscyplinę nauk o bezpieczeństwie, która obecnie zajmuje się przede wszystkim problematyką związaną ze współczesnymi systemami (modelami) bezpieczeństwa w wymiarze nie tylko militarnym, ale także niemilitarnym. Ponieważ ta dyscyplina ma charakter multidyscyplinarny, znajduje się bowiem na styku i korzysta z dorobku innych dyscyplin naukowych, zastosowano interdyscyplinarne podejście. W rezultacie ograniczonymi badaniami objęto także inne dyscypliny, takie jak: nauki o polityce i administracji, nauki o zarządzaniu i jakości, psychologia czy pedagogika.

Właściwe przeprowadzenie badań zdeterminowane było także wyborem terenu badań, czyli miejsca, gdzie będą dokonywane działania badawcze (badania). Przy tej czynności kierowano się przede wszystkim przyjętymi w dysertacji problemami badawczymi. Proces badawczy realizowano głównie w Dowództwie WOT oraz podległych mu jednostkach, takich jak Centrum szkolenia WOT czy brygady WOT. Główny wysiłek badawczy skupiono na pododdziałach 8. K-P BOT. Oprócz tego badania prowadzono także w takich instytucjach jak: Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie, Akademii Wojsk Lądowych we Wrocławiu, Centrum Doktryn i Szkolenia SZ w Bydgoszczy, Centrum WRiA w Toruniu, Urzędzie Wojewódzkim w Bydgoszczy, Komendzie Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy, Urzędzie Marszałkowskim w Toruniu, Przychodni Specjalistycznej w Toruniu. Badaniami objęto także administrację samorządową oraz społeczeństwo-mieszkańców miast i wsi województwa kujawsko-pomorskiego, a szczególnie tych miejscowości, w których stacjonują pododdziały 8. K-P BOT. Korzystano także

²¹ W. Zaczyński, *Praca badawcza nauczyciela*, Warszawa 1995, s. 9.

z ośrodków informacji naukowej, znajdujących się przy dużych bibliotekach naukowych położonych głównie w Bydgoszczy i w Toruniu.

Badania naukowe przeprowadzono zgodnie ze standardami metodologicznymi w trzech etapach, takich jak: etap wstępny – konceptualizacji, etap główny, oraz etap końcowy – finalizacji badań.

Etap wstępny trwał od października 2019 r., czyli od rozpoczęcia przez autora działalności naukowo-badawczej w celu przygotowania dysertacji w trybie eksternistycznym, do końca 2020 r. W tym czasie określono przedmiot badań i ograniczenia, cele badań a także ogólny problem badawczy i problemy szczegółowe. Stosownie do przyjętych problemów badawczych sformułowano hipotezy badawcze, co z kolei zdeterminowało wybór metod i technik badawczych. W tym etapie opracowano również narzędzia badawcze, podjęto decyzję dotyczącą rodzaju i wielkości próby badawczej oraz sposobu doboru próby i organizacji badań. W celu sprawdzenia poprawności założeń badawczych oraz możliwości weryfikacji przyjętych hipotez za pomocą przygotowanych narzędzi w połowie 2020 r. przeprowadzono badania próbne, zwane także w literaturze metodologicznej pilotażowymi. Ich rezultaty zaprezentowano w monografii opracowanej przy współdziałaniu doktoranta, pt. „Doświadczenia, wnioski i rekomendacje wynikające z dotychczasowego funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej w Polsce”, która została opublikowana pod koniec 2020 r.

Dobrze przygotowana i zweryfikowana koncepcja badań pozwoliła nie tylko na ich sprawne przygotowanie, ale także warunkowała skuteczność procesu badawczego w etapie drugim. W etapie tym po wyborze terenu badań i sposobu ich realizacji, a także organizacyjnym przygotowaniu badań, nastąpiło praktyczne przeprowadzanie badania właściwych (zasadniczych). Miały one na celu zgromadzenie wartościowego i wiarygodnego materiału empirycznego, zgodnie z przyjętą koncepcją rozwiązania problemów badawczych. Badania ankietowe wśród żołnierzy TSW przeprowadzono od lutego do kwietnia 2022 r. zarówno w dowództwie, jak i w pododdziałach 8. K-P BOT. Z kolei społeczeństwo poddano badaniu od maja do lipca 2022 r. Przed badaniami pracowników podmiotów bezpieczeństwa, z wyprzedzeniem kilkunastodniowym nawiązano kontakt z poszczególnymi urzędami i instytucjami, poinformowano ich kierowników o zamiarze przeprowadzenia badań oraz uzgodniono terminy i warunki (np. pomieszczenie) badań. Ankiety audytoryjne były rozsyłane do pozostałej części społeczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego różnymi kanałami. W dużej części, dzięki zaangażowaniu żołnierzy TSW, docierały do różnych instytucji, organizacji czy

znajomych żołnierzy w miejscu ich zamieszkania. Wszyscy ankietowani zostali uprzednio poinformowani o celu badania, a także o dobrowolnym w nim uczestnictwie. Ponadto uzyskali informacje dotyczące prawidłowego wypełnienia ankiety oraz zagwarantowanie o anonimowości udzielonych przez nich odpowiedzi. Wypełnione ankiety były składane przez badanych w określonym miejscu i zbierane dopiero po zakończeniu badania.

Wywiady wśród ekspertów odbyły się od kwietnia do czerwca 2022 r. Ponadto wykorzystano dwa najwartościowsze wywiady przeprowadzone w ramach badań pilotażowych w lipcu 2021 r. Większość z wywiadów (siedem) była prowadzona ustnie przez Autora poprzez bezpośrednią rozmowę z ekspertami w miejscach pełnienia przez nich służby. Z przyczyn obiektywnych, w dwóch przypadkach respondenci udzielili pisemnych odpowiedzi na pytania zawarte w przesłanym wcześniej kwestionariuszu.

Metodę obserwacyjną zastosowano od początku 2020 r. do końca 2022 r. podczas najważniejszych przedsięwzięć szkoleniowych (ćwiczeń i treningów) realizowanych przez 8. K-P BOT, takich jak np. treningi sztabowe (pk. STRZAŁA, GROM) czy też ćwiczenia dowódczo-sztabowe (pk. GROT, GRANIT). Podczas tych zamierzeń doskonalono przygotowanie dowództw do realizacji procesu planowania działań i kierowania pododdziałami w różnych sytuacjach kryzysowych. Obserwacji poddano także treningi i ćwiczenia prowadzone przez wojska operacyjne (np. RENEGADE/SAREX, ZIMA, JESION, MARABUT, FALCON, TERRAIN WALK) czy układ pozamilitarny (np. WISŁA, PATROL, PRZYJAZNA ENERGIA) z udziałem dowódcy lub przedstawicieli 8. K-P BOT.

Z kolei badanie dokumentów oraz analizę literatury przedmiotu prowadzono w okresie od października 2019 r. do końca 2022 r.

W etapie końcowym, czyli finalizacji badań nastąpiło przygotowanie oraz analiza uzyskanych wcześniej danych empirycznych z wykorzystaniem metod teoretycznych, w tym szczególnie wnioskowania. Dokonano konfrontacji danych z problemami badawczymi oraz zweryfikowano przyjęte hipotezy, poprzez sprawdzenie czy znajdują one potwierdzenie w uzyskanych wynikach badań. W rezultacie stwierdzono stopień osiągnięcia celu badań. W tym etapie sformułowano także wnioski szczegółowe i końcowe oraz dokonano pisarskiego przedstawienia zgromadzonego materiału w formie rozprawy naukowej.

2. CHARAKTERYSTYKA I OCENA WSPÓŁCZESNEGO ŚRODOWISKA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Zdaniem Jerzego Stańczyka, problematykę wyzwań i zagrożeń dla bezpieczeństwa należy zawsze analizować w jego konkretnych uwarunkowaniach środowiskowych, ponieważ środowisko bezpieczeństwa jest właśnie tą złożoną zmienną, która ukazuje nam mnogość czynników o różnorodnym charakterze – ilościowych i jakościowych oraz wymiernych i niewymiernych. Już tylko diagnoza tego środowiska pozwala wiele powiedzieć o złożonej naturze bezpieczeństwa, także jako badanej przez naukę kategorii pojęciowej²².

W niniejszym rozdziale ukazano prakseologiczną wykładnię środowiska bezpieczeństwa państwa. Przyjęto, że środowisko bezpieczeństwa państwa należy rozumieć szeroko z uwzględnieniem nie tylko roli terytorium, lecz także czynników przestrzennych i świadomościowych. Egzemplifikując się tutaj z Marianem Kozubem można powiedzieć, że „[...] mowa tu wszakże o środowisku, którego istotnymi składowymi są m.in.: powietrze, woda, ziemia, zasoby naturalne, flora, fauna, ludzie, ale także cyberprzestrzeń oraz ich wzajemne relacje. Istotną część tego środowiska stanowią ponadto różnego rodzaju elementy zarówno wewnątrzsystemowe, jak i zewnętrzne o charakterze międzynarodowym, warunkujące realizację interesów w dziedzinie bezpieczeństwa. Co więcej, środowisko to charakteryzuje dynamiczne tempo zmian, niepewność, niejasność i nieprzewidywalność, ale i superkonkurencyjność czy też tworzone nowe bariery, dylematy oraz problemy trudne do rozwiązania”²³.

Ze względu na obszerność przedstawianej problematyki uwaga autora w tym rozdziale została w pierwszej kolejności skupiona na środowisku bezpieczeństwa państwa jako kategorii pojęciowej, a w drugiej kolejności zarówno na jego charakterystyce, jak i prognozie rozwoju w ujęciu politycznym i geopolitycznym, ekonomicznym, społecznym, technologicznym oraz środowiska naturalnego.

2.1. Pojęcie, czynniki i uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa

W literaturze przedmiotu bardzo często podkreśla się, że jako pojęcie, środowisko bezpieczeństwa ma charakter kategorii poznawczej, stąd też pojęcie „środowisko”

²² J. Stańczyk, *Środowisko bezpieczeństwa państwa w ujęciu strategicznym*, [w:] *Studia Bezpieczeństwa Narodowego*, nr 1/2015, vol. 7, Wyd. WAT, Warszawa 2015, s. 145.

²³ M. Kozub, *Myśleć strategicznie o bezpieczeństwie przyszłości*, Wyd. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2013, s. 108.

powszechnie przenosi się na zagadnienia społeczne. Jak zaznacza wcześniej cytowany Jerzy Stańczyk, środowisko jest bowiem warunkiem podstawowym funkcjonowania jakiegokolwiek żywego podmiotu (choćby tzw. środowisko naturalne człowieka), a tym samym – w konsekwencji – ludzkich wytworów instytucjonalnych, obejmujących m. in. systemy w postaci państw i systemu międzynarodowego w różnych jego ujęciach i zakresach przestrzennych (podsystemach). Co więcej, potwierdzeniem znaczenia środowiska bezpieczeństwa jest jakże często nadawane mu ujęcie strategiczne, wyrażane poprzez przyjęcie formuły „strategicznego środowiska bezpieczeństwa”²⁴. W tym miejscu warto również podkreślić, że pojęcie środowiska rozumieć należy szerszej niż otoczenie czy system. Otoczenie dotyczy tego, co znajduje się poza danym układem i tym samym nie należy do tego układu. Otoczenie często bywa kojarzone ze środowiskiem. Najczęściej odnoszone jest do tego, co znajduje się dookoła, a więc w naszym przypadku podmiotu bezpieczeństwa oraz ludzi pozostających w jakiejś relacji (takie utożsamienie otoczenia ze środowiskiem może wydawać się przekonujące). Otoczenie może być dalsze lub bliższe, czego przykłady znajdujemy w teoriach organizacji. Oznacza wówczas czynniki i procesy, które bezpośrednio i pośrednio oddziałują na daną organizację (jak przedsiębiorstwo), wpływają na warunki jej funkcjonowania, określają reguły gry, a także możliwości rozwoju, kreując szanse, ale również bariery i zagrożenia²⁵.

Mając powyższe na uwadze, Zbigniew Błażewicz twierdzi, że środowisko bezpieczeństwa jest obszarem „[...] na którym dzieją się (mogą się dziać) procesy (zdarzenia) najistotniejsze dla bezpieczeństwa organizacji (państwa, sojuszu, regionu, sąsiadów, ich sąsiadów, mocarstwa, instytucji międzynarodowych), opisywanym przez zewnętrzne i wewnętrzne czynniki warunkujące realizację interesów w dziedzinie bezpieczeństwa oraz osiąganie przez tę organizację celów strategicznych”²⁶. Wskazuje również, że kształtuje się ono poprzez ryzyka, wyzwania, szanse i zagrożenia. Z kolei wspomniany powyżej Marian Kozub identyfikuje je jako obszar geopolityczny „[...] na którym dzieją się (mogą się dziać) procesy, zdarzenia, najistotniejsze dla bezpieczeństwa państwa: sąsiedzi, ich sąsiedzi, mocarstwa, organizacje, instytucje międzynarodowe”²⁷.

²⁴ J. Stańczyk, *Środowisko bezpieczeństwa w ujęciu międzynarodowym*, [w:] Rocznik Bezpieczeństwa Narodowego, nr 2/2018, vol. 12, s. 12.

²⁵ A. K. Koźmiński, W. Piotrowski, *Zarządzanie. Teoria i praktyka*, Wyd. PWN, Warszawa 2002, s. 30-31.

²⁶ Z. Błażewicz, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa – istota i ewolucja*, [w:] M. Kubiński (red.), *Siły Zbrojne RP w procesie budowy narodowego potencjału odstraszania*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015, s. 18.

²⁷ M. Kozub, *Myśleć strategicznie o bezpieczeństwie przyszłości*, wyd. cyt., s. 110.

Takie ujęcie pojęcia „środowiska bezpieczeństwa” pozwala stwierdzić, że przez wielu ekspertów jest ono postrzegane jako system kształtowany przez wiele czynników pozostających między sobą w różnych relacjach. Do tych czynników zaliczane są m.in.: położenie geograficzne (geopolityczne), interakcje pomiędzy państwami, ich miejsce i rola w strukturach międzynarodowych, a także stopień technicznego zaawansowania posiadanych sił zbrojnych. Co ważne, o istocie zmian w środowisku bezpieczeństwa przesądzają w największym stopniu: natura rozgrywających się tam wojen, zmieniające się sojusze, rozwój zagrożeń nieograniczonych granicami państwowymi i przynależnością do określonych organizacji, proliferacja uzbrojenia i techniki wojskowej (zwłaszcza broni masowego rażenia) oraz szybkość wszelkich zmian zachodzących w danym środowisku²⁸. To z punktu widzenia wyzwań i zagrożeń środowisko funkcjonowania danego państwa staje się jego środowiskiem bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych. Tym samym, dominującymi cechami środowiska bezpieczeństwa będą mnogość i różnorodność zachodzących w nim interakcji, czego konsekwencją jest niestabilność, a co za tym idzie: zmienność, zaskoczenie i niepewność. Wszelka przy tym niepewność jest już wystarczającym czynnikiem zmuszającym do bacznej uwagi ze względu na odczuwanie i określanie stanu bezpieczeństwa²⁹.

Jak podkreśla Marian Cieślarczyk czy Jan Czaja, istotną część środowiska bezpieczeństwa państwa stanowią ponadto różnego rodzaju elementy zarówno wewnątrzsystemowe, jak i zewnętrzne o charakterze międzynarodowym, warunkujące realizację interesów w dziedzinie bezpieczeństwa. Oba ich rodzaje mogą się przejawiać w swej obiektywnej i subiektywnej istocie. Pośród czynników wewnętrznych o obiektywnej istocie dostrzegamy m.in. środowisko geograficzne, potencjał ludnościowy, gospodarczy, naukowo-techniczny i organizacyjny państwa. Do czynników subiektywnych w tym zakresie należą np. percepcja środowiska międzynarodowego, postawy społeczne, koncepcje polityczne czy jakość instytucji. W ramach uwarunkowań zewnętrznych czynnikami obiektywnymi są m.in. trendy ewolucji środowiska międzynarodowego, pozycja państwa w systemie międzynarodowym, jego struktura, zasięg powiązań międzynarodowych i poszanowanie dla określonych norm prawnych. Czynnikiem subiektywnym są natomiast percepcja środowiska międzynarodowego (podobnie jak w czynnikach wewnętrznych), stosunek do stawianych państwu oczekiwań na arenie

²⁸ G. H. Turbville, J. W. Kipp, W. M. Mendel, *The Changing Security Environment*, [w:] „Military Review”, June-July 1997.

²⁹ J. Stańczyk, *Środowisko...*, wyd. cyt., s. 145-146.

międzynarodowej, koncepcje polityki zagranicznej i aktywność międzynarodowa. Dookreślając istotę środowiska bezpieczeństwa, powinniśmy mieć więc również na uwadze także kulturę strategiczną i kulturę bezpieczeństwa³⁰.

W podsumowaniu można stwierdzić, że środowisko bezpieczeństwa to innymi słowy wszelkie zewnętrzne i wewnętrzne, militarne i niemilitarne warunki bezpieczeństwa, warunki realizacji interesów danego podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa i osiągnięcia ustalonych przezeń celów w tym zakresie. Przy czym, jak zaznacza Stanisław Koziej, charakteryzowane mogą one być najpełniej przy pomocy czterech podstawowych kategorii, jakimi są: szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia³¹. Co istotne, uwarunkowania tego środowiska są pochodną działań podmiotów stosunków międzynarodowych (państwowych i niepaństwowych) w poszczególnych jego wymiarach, a w szczególności w wymiarze politycznym i geopolitycznym, ekonomicznym, społecznym, technologicznym oraz środowiska naturalnego.

2.2. Obecne trendy oraz prognozy rozwoju środowiska bezpieczeństwa

2.2.1. Wymiar polityczny i geopolityczny

Powszechnie ocenia się, że przez co najmniej kolejne dwie dekady środowisko bezpieczeństwa w wymiarze politycznym i geopolitycznym stanie się jeszcze bardziej złożone oraz wielowymiarowe, a jednocześnie dynamika zachodzących w nim procesów w ostatnich latach, dodatkowo katalizowanych dziś przez pandemię COVID-19 oraz wojnę w Ukrainie, nabierze znacznego przyspieszenia. Dotychczasowy znany nam wszystkim klarowny ład logiki zimnowojennego podziału świata jest już stopniowo zastępowany przez trudny do jednoznacznego określenia i prognozowania kształtującego się systemu międzynarodowego o cechach wielobiegowości i policentryczności, ale z pewnym zastrzeżeniem, że w systemie tym będą jednak dominowały dwa bieguny – jeden z nich reprezentujący tzw. świat wolności i wartości demokratycznych, natomiast drugi reprezentujący świat będący przeciwieństwem tego pierwszego. Towarzyszy temu m.in. przenoszenie się środka ciężkości siły gospodarczej, a w pewnym stopniu również siły politycznej i militarnej, ze strefy transatlantyckiej na Indo-Pacyfik, który jednocześnie staje się głównym obszarem rywalizacji o globalną dominację pomiędzy USA a Chinami³².

³⁰ J. Czaja, *Teoretyczne i praktyczne podstawy budowy kultury strategicznej w Polsce*, [w:] J. Gryz (red.), *Strategia bezpieczeństwa narodowego Polski*, Wyd. PWN, Warszawa 2013, s. 21-43

³¹ S. Koziej, *Strategiczne środowisko bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego w okresie pozimnowojennym (skrypt internetowy)*, Warszawa 2010, s. 4.

³² Zob. R. Reczkowski, J. M. Raubo, Ł. Jureńczyk, A. Podraza, P. Turowski, *Raport NUP 2X35: Świat po pandemii Covid-19 z wojną na Ukrainie w tle. Polska perspektywa do 2040 roku. Tom 1 – Wymiar polityczny i Geopolityczny*, Wyd. Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych, Bydgoszcz 2023.

Co więcej, wydaje się, że zmiana ładu światowego nie toczy się jednak jawnie, a potencjalni rywale dotychczasowego hegemonu - Stanów Zjednoczonych, w tym przede wszystkim mocarstwa wschodzące na czele z Chinami starają się z jednej strony czerpać korzyści z istniejącego wciąż układu sił, zaś z drugiej strony podważać go³³. Istotne jest również to, że wiele państw dokonuje tego w sposób pokojowy i zakamuflowany, pod takimi hasłami jak: harmonijny rozwój, pokojowa współpraca i globalne bezpieczeństwo, a w rzeczywistości dążą do podważenia układu międzynarodowego, działając przy tym w wielu płaszczyznach: politycznej, gospodarczej, finansowej, kulturowej, a nawet wojskowej (vide Rosja).

W kontekście skutków pandemii Covid-19 oraz trwającej wojny w Ukrainie, w nadchodzącej dekadzie, a prawdopodobnie również w perspektywie 2040 roku, w wymiarze politycznym i geopolitycznym szczególne znaczenie dla środowiska bezpieczeństwa Polski oraz zmieniającego się porządku międzynarodowego będą miały trzy mega-trendy:

- 1) nasilenie się rywalizacji o wpływy między podmiotami o odmiennych systemach wartości, normach i rozwiązaniach polityczno-gospodarczych, w tym państwami (wśród których na pierwszym planie znajdzie się trio państw-mocarstw: USA-Chiny-Rosja³⁴ oraz balansujące pomiędzy nimi Indie), jak również podmiotami niepaństwowymi;
- 2) dalsze, choć okresowo spowolnione konsolidacją wokół wojny w Ukrainie, osłabianie się komparatywnej pozycji strategicznej Zachodu w wyniku przesunięcia geopolitycznego i gospodarczego środka ciężkości z obszaru transatlantyckiego na obszar Indo-Pacyfiku;
- 3) tworzenie nowych lub rekonfigurowanie istniejących, konkurencyjnych geopolitycznych oraz gospodarczych i militarnych bloków wpływów i wartości³⁵.

Zidentyfikowane powyżej mega-trendy wraz ze wszystkimi konsekwencjami rosyjskiej agresji zbrojnej w Ukrainie zarówno dla bezpieczeństwa Polski, jak i pozostałych podmiotów stosunków międzynarodowych będą tworzyły zupełnie nowe warunki funkcjonowania, spośród których na plan pierwszy wysuwają się działania Federacji Rosyjskiej, jako największego źródła zagrożeń dla naszego państwa.

³³ L.E. Armijo, C. Roberts, *The emerging powers and global governance: Why BRICS matter*. [w:] R. E. Looney (red.), *Handbook of emerging economies* (1st edition), Wyd. Routledge, London 2014, 503-524.

³⁴ W ocenie konsekwencji wojny w Ukrainie, najprawdopodobniej Rosja zostanie wykluczona lub jej rola zostanie mocno zmarginalizowana w tej rywalizacji (przyp. aut.).

³⁵ Tamże, s. 9.

Rosja już od wielu lat próbuje wykorzystać każdą sytuację w stosunkach międzynarodowych w celu umocnienia własnej pozycji geostrategicznej z wyrachowanym wykorzystywaniem narzędzi „smart power”³⁶, z tendencją do odzyskania swoich dawnych stref wpływów³⁷. Wymiernym dowodem na to jest m.in. zmasowany atak cybernetyczny na Estonię (2007 r.), interwencja wojskowa w Gruzji (2008 r.), aneksja Krymu i destabilizacja wschodniej Ukrainy (2014 r.), zaangażowanie militarne tego państwa w Syrii (2015 r.), Libii (2019 r.), w Górskim Karabachu (2020 r.) i ostatnio ponownie w Ukrainie (2022 r.). Istotnym przejawem asertywnych działań Federacji Rosyjskiej są również m.in. stosunki z NATO, które przez okres ostatnich 20 lat ze statusu współpracy przerodziły się do statusu bezpośredniej konfrontacji³⁸, jak również coraz chłodniejsze stosunki z Unią Europejską, która z każdym pogwałceniem praw międzynarodowych i człowieka przez Rosję zwiększa nałożony na nią po aneksji Krymu, a w szczególności po 24 lutego 2022 r. za zbrojną agresję wobec Ukrainy - pakiet sankcji polityczno-gospodarczych.

Jednakże chyba najważniejsze w aspekcie przyszłego środowiska bezpieczeństwa i naszego bezpieczeństwa jest to, że Rosja w najbliższej perspektywie czasowej (3-5 lat) zarówno z konsekwencjami spowodowanymi przez pandemię Covid-19, a w szczególności z sankcjami nałożonymi przez Zachód za jej agresję zbrojną na Ukrainę będzie pogrążyć się w zapaści gospodarczej. Ponadto ograniczony dostęp do zachodnich technologii spowoduje, że Rosja będzie miała również utrudnioną możliwość odtwarzania potencjału militarnego, który aktualnie doznaje znacznego uszczerbku na wojnie z Ukrainą. To też spowoduje, że będzie w większym stopniu zdana na współpracę z Chinami, które będą umacniać dominującą pozycję w tej relacji. Jednocześnie Moskwa będzie dalej próbowała rozszerzać współpracę z państwami Bliskiego Wschodu i Afryki. Mimo strategicznego osłabienia Rosja nie zrezygnuje z mocarstwowych ambicji i dążenia do odzyskania dominacji w strefie postradzieckiej. Będzie próbowała przy pomocy metod i narzędzi politycznych, wojskowych czy gospodarczych zastraszać oraz szantażować, zarówno państwa NATO, jak i sąsiadów niebędących jego członkami, ale przejawiających prozachodnie tendencje. Równoległe będzie ona dalej dążyć do pełnej "integracji"

³⁶ „Smart Power” w wymiarze idealnym łączy środki militarne, ekonomiczne, dyplomatyczne oraz kulturowe w syntezie i proporcji uzależnionych od lokalnych i zmiennych okoliczności. Por. J. S. Nye, *Przyszłość siły*, Wyd. PWN, Warszawa 2012.

³⁷ M. Budzisz, *Wszystko jest wojną. Rosyjska kultura strategiczna*. Wyd. Zona Zero, Warszawa 2021, s. 35.

³⁸ R. Reczkowski, *Russkije igry z NATO – od współpracy do konfrontacji*, [w:] Przegląd Sił Zbrojnych nr 6/2020, Wyd. Wojskowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2020, s. 26-33.

z Białorusią. Ponadto łamanie przez Rosję podstawowych zasad prawa międzynarodowego, w tym przy użyciu sił zbrojnych, powoduje, że stosunki Moskwy z dotychczasowymi partnerami przeradzają się w otwartą rywalizację. W tej sytuacji Rosja będzie kontynuowała politykę wychodzenia z międzynarodowych porozumień z państwami Zachodu, w tym m.in. w zakresie nierozprzestrzeniania broni atomowej i udzielać otwartej pomocy krajom rozwijającym swoje programy atomowe, takim jak Iran czy Korea Północna. Co więcej, w tym względzie może powrócić do realnych poligonowych testów broni jądrowej celem wzmocnienia własnej polityki odstraszenia nuklearnego.

Prawdopodobnie zmiany w systemie międzynarodowym spowodują również, że będzie on wymagał tworzenia nowej architektury globalnego systemu bezpieczeństwa, w tym zapewne nowej roli NATO³⁹, która pozwoli społeczności międzynarodowej uporać się z nowymi jakościowo wyzwaniami i zagrożeniami. Również Siły Zbrojne RP będą musiały prze redefiniować swoją rolę i zaangażowanie w tak szybko zmieniających się uwarunkowaniach. Jednocześnie nie należy zapominać, że współczesne środowisko bezpieczeństwa prócz polityki mocarstw kształtują również zjawiska, takie jak: globalizacja, współzależności pomiędzy państwami, cyfryzacja, umiędzynarodowienie kapitału czy pogłębiająca się polaryzacja społeczeństw w wymiarze politycznym, społecznym i ekonomicznym⁴⁰.

2.2.2. Wymiar ekonomiczny

W aspekcie ekonomicznym środowiska bezpieczeństwa w perspektywie co najmniej do 2030 roku największym wyzwaniem dla sytuacji ekonomicznej będzie wzrost zadłużenia państw. Już w 2019 roku alarmowano, że zadłużenie ogółem na świecie osiągnęło poziom 197 bln USD, czyli 226% światowego PKB⁴¹. Wydaje się, że w wyniku kolejnego kryzysu wywołanego pandemią COVID-19 trend ten jeszcze bardziej się pogłębi. Zdaniem ekspertów, jest to bardzo poważny problem, gdyż spodziewany jest wzrost zadłużenia ze względu na rządowe programy pomocowe wspierające ich gospodarki po pandemii i konsekwencji wojny w Ukrainie. W tym względzie istotną kwestią w zapewnieniu właściwego poziomu bezpieczeństwa ekonomicznego, podobnie jak

³⁹ W kontekście NATO wskazuje się, że po raz pierwszy od siedmiu dekad Sojusz musi odstraszać i bronić się zarówno przed wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi wrogami.

⁴⁰ Zob. J. Mokrzycki, R. Reczkowski, S. Cieśla, *Środowisko bezpieczeństwa w perspektywie 2035 roku*, Wyd. CDiS SZ, Bydgoszcz 2020.

⁴¹ X. Han, P. Medas, S. Yang, *The pre-pandemic debt landscape - and why it matters*, International Monetary Fund (1 lutego 2021). Pobrano z lokalizacji <https://blogs.imf.org/2021/02/01/the-pre-pandemic-debt-landscape-and-why-it-matters/> (dostęp: 12.02.2021).

obecnie, będą stanowić wyzwania związane z wydatkami na obronność. Z dużym prawdopodobieństwem ocenia się, że państwa demokratyczne staną przed trudnym zadaniem zrównoważenia konkurujących potrzeb budżetowych (wydatki socjalne, pobudzenie gospodarki, etc.) z wydatkami na obronność (w tym realizacji zadań przez siły zbrojne) oraz stworzenia warunków umożliwiających generowanie rosnącego i przewidywalnego strumienia dochodów podatkowych. Może to być szczególnie trudne dla państw o niekorzystnej strukturze demograficznej, zmagających się z procesami starzenia się społeczeństw oraz kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 i wojną w Ukrainie.

Na uwagę zasługuje również fakt, że kryzys spowodowany pandemią COVID-19 zrewolucjonizuje dotychczasowe łańcuchy dostaw, a dekada do 2030 r. w ocenie „World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic” prawdopodobnie okaże się dekadą transformacji produkcji międzynarodowej⁴². Ponadto ocenia się, że w ciągu najbliższych dwóch dekad USA prawdopodobnie utrzymają pozycję jednego z najpotężniejszych aktorów na scenie światowej. Jednocześnie przewiduje się nieuchronne zachwianie dotychczasowej struktury w gospodarce światowej. Obserwowane będą zmiany pozycji konkurencyjnych zajmowanych przez poszczególne państwa, co związane jest z rosnącą potęgą gospodarek wschodzących, w tym zwłaszcza Chin i Indii. Niezwykle istotnym trendem w aspekcie ekonomicznym będzie wykorzystanie zasobów naturalnych, w tym przede wszystkim surowców energetycznych⁴³, pierwiastków ziem rzadkich i wody słodkiej, jako instrumentu oddziaływania w grze geopolitycznej.

2.2.3. Wymiar społeczny

W aspekcie społecznym środowiska bezpieczeństwa należy zwrócić uwagę przede wszystkim na dynamikę zmian demograficznych. W perspektywie do 2040 roku przewiduje się utrzymanie trendu wzrostowego w odniesieniu do globalnej liczby ludności.

⁴² Zob. *World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic*, UN Conference on Trade and Development, s. xii. Pobrano z lkalizacji https://unctad.org/system/files/official-document/wir2020_en.pdf (dostęp: 12.01.2023).

⁴³ Według ekspertów, pandemia pokrywa się bardzo dobrze w czasie z wygaszaniem kluczowych kontraktów długoterminowych z jednoczesnym odtworzeniem przestrzeni do rywalizacji o rynki energetyczne. W tym względzie ocenia się, że w perspektywie najbliższych 8–10 lat zaostrzy się rywalizacja i dobór instrumentów pomiędzy największymi energetycznymi graczami, którzy jednak nie będą chcieli oddać dotychczasowej pozycji, a nowi gracze, którzy będą chcieli wejść na rynek, będą stosowali inne instrumenty, więc ta presja będzie miała charakter polityczny i ekonomiczny. W związku z powyższym rynek surowcowy może stać się rynkiem importera, a nie eksportera. Zob. M. Ruszel, *Świat po pandemii COVID-19 w wymiarze ekonomicznym i zasobów naturalnych*. Raport z webinarium przeprowadzonego w dniu 18 marca 2021 roku przez Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych w ramach kampanii analiz środowiska bezpieczeństwa pk. „Nowe Urządzenie Polskie – NUP 2X35”, Bydgoszcz 2021, s. 7.

Jednakże dynamika tych zmian będzie niższa niż w ostatnich 20 latach. Istotną kwestią w tym względzie pozostanie pogłębiający się proces starzenia się społeczeństw w krajach rozwiniętych, w tym również w Polsce⁴⁴. Zmiany demograficzne doprowadzą nie tylko do masowej migracji ludności (w szczególności młodego pokolenia) do krajów rozwiniętych i rejonów zurbanizowanych, ale wpłyną również na funkcjonowanie Sił Zbrojnych RP oraz innych formacji mundurowych realizujących zadania w obszarze bezpieczeństwa państwa. Postępujący spadek liczby ludności oraz starzenie się populacji dla Sił Zbrojnych RP będą oznaczały przede wszystkim problemy w obszarze zasobów osobowych. Należy także zwrócić uwagę na rosnące zagrożenia wynikające z postępującej polaryzacji grup społecznych, państw i całych regionów w zakresie różnic ideologicznych, społecznych oraz ekonomicznych, co może skutkować konfliktami w skali regionalnej, a nawet globalnej. W Europie wysoce prawdopodobne jest również dalsze pogłębianie się trendu sekularyzacji na tle zmian kulturowych⁴⁵.

Jak wspomniano powyżej, zmiany społeczne powiązane są również z procesami urbanizacji. W perspektywie do 2040 roku prognozowany jest dalszy rozwój procesów urbanizacyjnych. Należy przy tym podkreślić dalsze rosnące znaczenie terenów zurbanizowanych, które ze względu na swój potencjał demograficzny, ekonomiczny oraz polityczny będą determinowały funkcjonowanie społeczeństw, państw czy regionów, ale również będą oddziaływały na środowisko bezpieczeństwa w skali globalnej i regionalnej, a także na sposób prowadzenia walki przez siły zbrojne. W tym kontekście, w skali globalnej, należy zwrócić uwagę na dalszy rozwój megamiast, tj. aglomeracji liczących od kilku do kilkudziesięciu milionów ludzi, oraz wraz ze wzrostem powszechnego dostępu do nowoczesnych technologii dalsze wdrażanie koncepcji tzw. inteligentnych miast (ang. smart cities)⁴⁶.

⁴⁴ Konsekwencje niekorzystnych dla Polski prognoz demograficznych wpłyną nie tylko na spadek liczby osób pracujących, ale również na wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. To z kolei przełoży się na wzrost naszego PKB. Według prognoz Międzynarodowego Funduszu Walutowego, wzrost PKB Polski będzie rok do roku średnio niższy o 1,3% niż w sytuacji gdyby nie dotknęły Polski problemy demograficzne, co w perspektywie 2050 roku oznacza niższy wzrost PKB o nawet 40%. Zob. *Raport MFW: Demographic Headwinds in Central and Eastern Europe*. International Monetary Fund (11 lipca 2019 r.). Pobrano z lokalizacji <https://www.imf.org/external/error.htm?URL=http://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2019/07/11/Demographic-Headwinds-in-Central-and-Eastern-Europe-46992> (dostęp: 20.04.2021).

⁴⁵ Zob. J. Mokrzycki, R. Reczkowski, S. Cieśla, wyd. cyt., s. 38.

⁴⁶ Tamże.

2.2.4. Wymiar technologiczny

W aspekcie technologicznym środowiska bezpieczeństwa w najbliższych dekadach dominującym trendem będzie rosący poziom zaawansowania technologicznego. Co więcej, wydarzenia ostatnich kilku lat, a nawet kilkunastu miesięcy świadczą jednoznacznie, że nowe technologie (ang. *emerging and disruptive technologies*) stały się również jednym z najbardziej zaciętych obszarów aktualnej rywalizacji państw i prawdopodobnie warunkować będą wynik trwającej właśnie rozgrywki o globalną supremację. Znamienne jest również to, że postępujący rozwój nowoczesnych technologii przekształca gospodarkę globalną, tworzy zupełnie nowe sektory działalności gospodarczej, modele biznesowe i czynniki wzrostu. Budując nowe połączenia między konsumentami i rynkami, daje państwom i całym regionom szanse na zajęcie wyższej pozycji w globalnych łańcuchach wartości, co pociąga za sobą szybszą modernizację społeczną, wyższe tempo rozwoju gospodarczego i szybszy przyrost dobrobytu. Z tego powodu rywalizacja w obszarze nowych technologii może nie tylko zmienić potencjał gospodarczy czy militarny państwa, ale także przyczynić się do zmiany jego pozycji międzynarodowej i zdolności oddziaływania na innych aktorów systemu.

W tym względzie bezsprzecznym wydaje się fakt, że obecnie świat znajduje się w fazie przechodzenia z trzeciej rewolucji przemysłowej do czwartej, określanej jako „Industry 4.0”. Eksperci z branży oceniają, że wiele różnych podmiotów nie jest jeszcze gotowa na przeprowadzanie radykalnych zmian, lecz niektóre z nich skutecznie wdrażają rozwiązania techniczne, do których należy przyszłość. Charakterystyczną cechą ostatnich kilkunastu lat jest przede wszystkim coraz szybsze zanikanie barier pomiędzy ludźmi i maszynami. Innymi słowy dominuje postępująca integracja ludzi oraz maszyn sterowanych cyfrowo. Filarami Industry 4.0 są takie koncepcje jak „internet rzeczy” (ang. *Internet of Things, IoT*), który pozwala na globalny dostęp do danych oraz maszyn, a także „inteligencja maszyn”, mająca na celu autonomizację wszelakich procesów⁴⁷.

Powyższe sprawia, że do 2040 roku szacuje się wzrost wykorzystywania przez siły zbrojne oraz sektor prywatny systemów autonomicznych, bezzałogowych czy robotów przy jednoczesnym obniżeniu kosztów ich produkcji. W konsekwencji nastąpi m.in. zmiana sposobów prowadzenia działań militarnych, gdzie decyzje wojskowe wciąż

⁴⁷ Zob. K. Schwab, *The Fourth Industrial Revolution*, World Economic Forum, Genewa 2016.

będą podejmowane przez człowieka, jednakże rzeczywiste działania będą mogły odbywać się bez bezpośredniej obecności żołnierzy na polu walki⁴⁸.

Oprócz pozytywnych aspektów dostępu do zaawansowanej technologii eksperci podkreślają, że wystąpi również szereg zagrożeń mogących prowadzić do katastrofalnych zmian w strukturach państw, społeczeństw czy uregulowań etyczno-prawnych, a w konsekwencji do destabilizacji środowiska bezpieczeństwa, zarówno lokalnego, regionalnego, jak i globalnego. Szacuje się, że w tym względzie do 2040 roku może nastąpić gwałtowny wzrost liczby przestępstw, aktów szpiegostwa i ataków w cyberprzestrzeni na płaszczyźnie cywilnej, przemysłowej, wojskowej itd., których neutralizacja wymagać będzie zastosowania daleko bardziej zaawansowanych rozwiązań. Istotnym zagrożeniem w kontekście bezpieczeństwa, stanowiącym konsekwencję rosnącego upowszechniania stosowania nowoczesnych technologii, będzie również utrata przewagi technologicznej podmiotów państwowych nad podmiotami niepaństwowymi czy potencjalnym przeciwnikiem. Co więcej, powszechna cyfryzacja społeczeństw w skali globalnej, powszechny dostęp do środków wymiany informacji oraz gwałtowny wzrost mocy obliczeniowej komputerów poprzez zastosowanie technologii kwantowych będzie również sprzyjał rozwojowi nowych technologii pozwalających na szybkie zbieranie, analizowanie i dystrybucję danych niezbędnych do podjęcia decyzji⁴⁹.

2.2.5. Wymiar środowiska naturalnego

Kwestie dotyczące środowiska bezpieczeństwa w odniesieniu do środowiska naturalnego są w dużym stopniu zdominowane przez postępującą od co najmniej 30 lat zmianę klimatu oraz jej daleko idące i równoległe pojawiające się skutki w wymiarze globalnym, regionalnym i lokalnym. Wnioski z analiz przeprowadzonych m.in. przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmiany Klimatu (ang. Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) czy w ramach polskiej kampanii analiz środowiska bezpieczeństwa pk. „Nowe Urządzenie Polskie - NUP 2X35” wskazują, że zmiany klimatu postępują i w perspektywie co najmniej do 2040 roku wzrośnie zarówno temperatura powietrza na obszarach lądowych i morskich, jak i temperatura wody w oceanach. Lód morski, lodowce Arktyki oraz oba lądolody będą dalej topniały, w konsekwencji czego wzrośnie poziom mórz, a także zmieni się rozkład opadów. Ponadto zmiana ta wywrze wpływ

⁴⁸ J. Mokrzycki, R. Reczkowski, S. Cieśla, wyd. cyt., s. 40.

⁴⁹ Zob. R. Reczkowski, A. Lis, *The Day that Changed the World: The Security Environment 20 Years after the WTC Attacks*, [w:] M. Lasoń, M. Klisz (red.), *The Age of Fear. 20 Years Later. Security: Theory and Practice Journal*, Wyd. Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2021.

również na naturalne ekosystemy i siedliska ludzkie, rolnictwo, systemy wodne oraz wzrost zagrożenia bezpieczeństwa państwa w kontekście nasilających się negatywnych zjawisk⁵⁰.

Wagę znaczenia środowiska naturalnego w odniesieniu do środowiska bezpieczeństwa dostrzega również Komisja Europejska, która uważa, że zmianę klimatu aktualnie należy postrzegać jako czynnik zwielokrotniający zagrożenia (ang. threat multiplier) zaostrzający istniejące tendencje, napięcia i sytuacje niestabilności. Głównym problemem jest jednak to, że zmiana klimatu zagraża nadmiernym obciążeniem państw i regionów, w których sytuacja już jest delikatna i w których łatwo wybuchają konflikty. Ważne jest, by zdawać sobie sprawę, że zagrożenia te nie mają charakteru wyłącznie humanitarnego; znajdują się wśród nich także zagrożenia polityczne i zagrożenia bezpieczeństwa, które mają bezpośredni wpływ na interesy Europy. Ponadto, zgodnie z koncepcją bezpieczeństwa ludzi, oczywiste jest, że wiele kwestii związanych z wpływem zmian klimatu na bezpieczeństwo międzynarodowe łączy się ze sobą, a więc wymaga kompleksowych rozwiązań politycznych. Na przykład osiągnięcie milenijnych celów rozwoju byłoby poważnie zagrożone, gdyż zmiana klimatu, jeśli nie zostanie złagodzona, może całkowicie przekreślić lata działań na rzecz rozwoju⁵¹.

Zmiana klimatu będzie również wpływać na środowisko bezpieczeństwa NATO (w tym Sił Zbrojnych RP) oraz na jego zdolność do prowadzenia wspólnych misji. Prowadzi przede wszystkim do nasilenia częstotliwości i skali niekorzystnych zjawisk, takich jak katastrofy naturalne (susze, powódzie), brak wody pitnej czy głód. Te z kolei potęgują napięcia ekonomiczne, społeczne i polityczne. W ten sposób przyczyniają się do migracji, terroryzmu oraz lokalnych konfliktów. Prawdopodobnie dalsze ocieplenie klimatu i topnienie lodu w Arktyce nasili rywalizację o dostęp do złóż surowców i szlaków komunikacyjnych na tym obszarze. Siły Sojuszu, prowadząc wspólne operacje, będą musiały być przygotowane na problemy logistyczne wynikające ze skrajnych temperatur i trudnych warunków pogodowych. Wzrost częstotliwości kryzysów będzie wywierał presję na państwa NATO, aby angażowały siły zbrojne w usuwanie skutków katastrof naturalnych oraz wykorzystywały struktury i siły Sojuszu do prowadzenia misji reagowania kryzysowego. Wzrośnie też presja na zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych przez siły zbrojne. Z jednej strony będzie to wymuszać ich modernizację, ale z drugiej – podnosić jej koszty oraz opóźniać inwestycje w nowy sprzęt i uzbrojenie.

⁵⁰ Zob. J. Mokrzycki, R. Reczkowski, S. Cieśla, wyd. cyt., s. 41-44.

⁵¹ Zob. *Zmiany klimatu a bezpieczeństwo międzynarodowe (PL Version)*, European Commission, Brussels 2015.

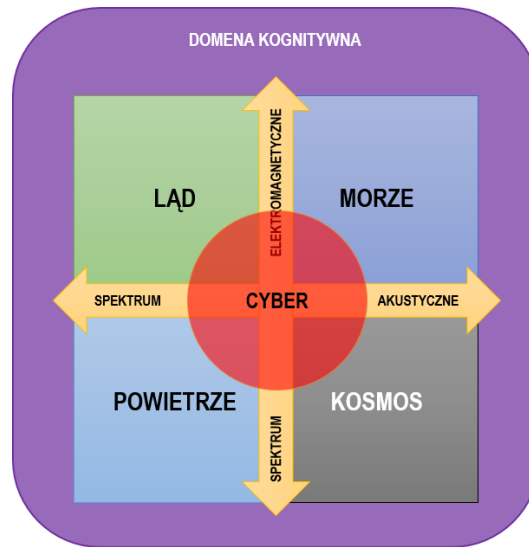
Zmiany klimatu tworzą także polityczne wyzwania dla Sojuszu. Społeczeństwa, postrzegające zmiany klimatu jako rosące zagrożenie, mogą kwestionować użyteczność NATO. Postrzeganie sił zbrojnych jako źródła emisji i zanieczyszczeń, a NATO – jako organizacji, która nie włącza się w walkę ze zmianami klimatu, może negatywnie wpływać na nastawienie do Sojuszu, osłabiać jego polityczną spójność i zdolność do działania⁵².

Powyższe sprawia, że istnieje konieczność zwiększenia posiadanych zdolności do radzenia sobie ze zmianą klimatu (wdrożenie odpowiednich środków przystosowania się do zachodzących zmian, jak również przygotowanie infrastruktury i sprzętu). To może z kolei prowadzić do zmiany struktury wydatków państwa, gdzie środki te mogą zostać przekierowane na działania łagodzące skutki zmiany klimatu. Na zmianę tej struktury mogą mieć również wpływ, występujące na terenie nie tylko Polski, ale całej Europy coraz częściej, gwałtowne burze, trąby powietrzne, susze i powodzie wywołujące straty wśród ludzi, upraw i infrastruktury. W tym względzie zwiększające się prawdopodobieństwo występowania katastrof naturalnych może przyczynić się do coraz częstszego wykorzystywania sił zbrojnych do realizacji zadań w obszarze pomocy humanitarnej (realizacja zadań zarządzania kryzysowego). Dodatkowo podjęcie współpracy cywilno-wojskowej przy zwalczaniu skutków tych katastrof wymusza niejako większe zrozumienie i zaufanie pomiędzy podmiotami cywilnymi (w tym interesariuszami pozarządowymi) oraz wojskowymi dla zapewnienia strategicznej koordynacji, planowania i usuwania skutków katastrof, a także wsparcia humanitarnego operacji.

2.3. Środowisko operacyjne

Istotną część środowiska bezpieczeństwa stanowi środowisko operacyjne. W literaturze przedmiotu środowisko to definiowane jest jako zbiór warunków i okoliczności, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na wykorzystanie zdolności operacyjnych przez siły zbrojne oraz decyzje dowódcy. Środowisko operacyjne obejmuje fizyczne i wirtualne przestrzenie (lądową, morską, powietrzną, kosmiczną i cyberprzestrzeń) pozostające w permanentnej interakcji ze środowiskiem informacyjnym (domeną kognitywną) oraz spektrum elektromagnetycznym i akustycznym, w których siły zbrojne prowadzą zarówno działania militarne, jak i niemilitarne (rys. 1).

⁵² W. Lorenz, *NATO wobec zmian klimatu – oczekiwania i możliwości*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (20 października 2020r.). Pobrano z lokalizacji https://pism.pl/publikacje/NATO_wobec_zmian_klimatu_oczekiwania_i_mozliwosci (dostęp: 17.12.2022).

Rys. 1. Środowisko operacyjne - podejście wielodomenowe

Źródło: opracowanie własne

2.3.1. Domena lądowa

Domena lądowa odgrywała do tej pory zasadniczą rolę w środowisku operacyjnym. Wynikało to z faktu, że aby pokonać przeciwnika należało zniszczyć jego siły zbrojne, infrastrukturę krytyczną i zająć kluczowe terytorium. Wydawało się, że tylko w ten sposób możliwe jest osiągnięcie celów danego państwa w konflikcie. W miarę rozwoju środków walki w środowisku operacyjnym znaczenia zaczęły nabierać inne domeny: morska i powietrzna, a dzisiaj dynamicznie dołącza do nich domena kosmiczna i cyberprzestrzeń. Siły lądowe przy wsparciu pozostałych rodzajów sił zbrojnych rozstrzygają o wynikach operacji połączonej.

Domeny lądowej nie można opisywać w oderwaniu od pozostałych domen. Rozpatrując charakter przyszłych konfliktów właściwe wykorzystanie zdolności jakie mogą zapewnić poszczególne domeny pozwala na zwiększenie efektywności wojsk lądowych i uzyskanie efektu synergii. Sporym wyzwaniem będzie opracowanie rozwiązań technicznych zapewniających jednakową świadomość sytuacyjną z pozostałymi domenami. Integracja wszystkich zdolności i domen oznacza, że dzięki postępowi technologicznemu powinniśmy mieć dostęp do większej ilości informacji, m.in. danych z rozpoznania satelitarnego i cyberprzestrzeni. Chodzi o pozyskanie zdolności, która wykorzysta najlepsze oprogramowanie do szybkiego przesyłania, gromadzenia i przetwarzania danych i zapewnienia dowódcom przewagi w podejmowaniu decyzji. Wydaje się że konieczne będzie konsolidowanie tych zdolności zarówno na poziomie

operacyjnym, jak i na poziomie taktycznym. Jeżeli uda się to osiągnąć, pozwoli to dowódcom podejmować właściwie decyzje w krótszym czasie.

Już dzisiaj środki będące w dyspozycji wojsk lądowych (np. BSP, środki rażenia) mogłyby być wykorzystane na potrzeby innych rodzajów sił zbrojnych. Dzięki temu mogą przekazywać dane o obiektach (potencjalnych celach), dla potrzeb np. sił powietrznych lub wojsk specjalnych. Będzie to możliwe do osiągnięcia jeżeli zadamy o kompatybilność systemów rozpoznania i wsparcia dowodzenia oraz wprowadzimy zmiany w systemie kształcenia. Należy również pamiętać, że nie tylko domena powietrzna, ale również inne domeny będą w istotny sposób wspierać domenę lądową. Patrząc w przyszłość wydaje się, że będziemy musieli być przygotowani do ciągłej rywalizacji w wielu domenach jednocześnie, gdzie każda z nich może być kluczowa do osiągnięcia sukcesu.

2.3.2. Domena morska

Zachodzące obecnie, jak i prognozowane zmiany w dotychczasowym porządku świata, szeroko pojętym środowisku bezpieczeństwa jak również dynamiczny postęp technologiczny przekładają się na powstawanie szeregu nowych koncepcji dotyczących przyszłego pola walki, zastosowania nowych rodzajów uzbrojenia i sposobów prowadzenia działań, w tym również w domenie morskiej. W obecnych analizach bezpieczeństwa widzi się cztery prawdopodobne rejony przyszłego konfliktu, z czego aż trzy są obszarami morskimi. Nie bez znaczenia dla analizy środowiska bezpieczeństwa jest fakt, że w bieżącym okresie domena morska tj. morza i oceany stały się obszarami szerokiego zainteresowania mocarstw i państw.

Domena morska posiada unikatowe zdolności do wykorzystania swobód, jakie dają morza i oceany, a chcąc w pełni z nich korzystać sprawia, że każde państwo musi być w stanie chronić i bronić swoich interesów. Zadania te realizowane muszą być przede wszystkim w czasie pokoju i kryzysu poniżej progu wojny, a jedynym organem państwowym do ochrony swoich morskich interesów i podjęcia działań w domenie morskiej są i będą platformy morskie, okręty marynarek wojennych i autonomiczne pojazdy z IT. Biorąc pod uwagę wielodomenowy charakter przyszłych konfliktów, właściwe zrozumienie domeny morskiej tzn. swoboda wykorzystania unikalnych możliwości oferowanych przez oceany i morza tj. przestrzeń, czas, zasięg, skrytość działania pozwalają na zwiększenie efektywności użycia komponentu morskiego marynarek wojennych prowadzących działania w swoim naturalnym środowisku.

Właściwe podejście do domeny morskiej powinno umożliwić „operacjonalizację” spojrzenia na opracowywane i wdrażane koncepcje strategiczne i operacyjne oraz

działania, które w przyszłości prowadzone będą w obrębie domeny morskiej z budowaniem świadomości, że sukces komponentu morskiego w przyszłym wielodomenowym środowisku działań nie będzie możliwy bez właściwego zrozumienia domeny morskiej przez społeczeństwo, a także przez polityczne i wojskowe elity naszego państwa.

2.3.3. Domena powietrzna

Na początku XX wieku działania w domenie powietrznej ewoluowały od relatywnie prostych zadań obserwacji pola walki do stanu, w którym przewaga w powietrzu stała się warunkiem koniecznym dla skutecznego prowadzenia działań w innych domenach.

Domeny powietrznej nie można rozpatrywać w oderwaniu od innych zidentyfikowanych domen ze względu na ich wzajemne przenikanie się. Należy jednak zwrócić uwagę, że w odróżnieniu od domeny lądowej czy morskiej osiągnięcie przewagi nie jest uzależnione od utrzymania terenu czy kontroli szlaków morskich a zależy przede wszystkim od promienia działania wykorzystując posiadane atrybuty takie jak: szybkość, zasięg (w niektórych przypadkach globalny), zdolność do szybkiej reakcji i dalekiej penetracji terytorium przeciwnika oraz elastyczność w połączeniu z mobilnością. Dzięki tym atrybutom siły powietrzne tworzą skuteczne narzędzie oddziaływania i wywierania wpływu również w sytuacjach kryzysowych i poniżej progu konfliktu, a także działaniach wyprzedzających.

Biorąc pod uwagę wielodomenowy charakter przyszłych konfliktów właściwe wykorzystanie unikalnych zdolności oferowanych przez poszczególne domeny pozwala na zwiększenie efektywności Sił Powietrznych prowadzących działania w swoim naturalnym środowisku. W ten sposób statki powietrzne operujące w domenie powietrznej a nawet kosmicznej wykorzystując możliwości cyberprzestrzeni multiplikują efekty swoich działań. Dzięki temu mogą przekazywać dane o obiektach (potencjalnych celach), wykorzystując systemy transmisji danych, zwiększając świadomość sytuacyjną sił morskich czy lądowych. Jednocześnie zapewniają precyzyjne efekty kinetyczne i niekinetyczne (pomocnicze) wspierające prowadzenie działań w innych domenach.

Pojawiające się nowe koncepcje prowadzenia działań w domenie powietrznej przewidujące szerokie wykorzystanie systemów bezzałogowych, sztucznej inteligencji czy też sieciocentryczności jeszcze bardziej ułatwią integrację w kierunku wielodomenowości.

2.3.4. Domena kosmiczna

Obszar domeny kosmicznej to rząd wysokości powyżej której zanikają efekty oddziaływania atmosfery na obiekty latające (80-100 km) a prowadzenie w niej działań jest możliwe dzięki rozwojowi technologicznemu w ostatnim okresie. Wykorzystanie atutów tej domeny może być kluczowym czynnikiem sukcesu z drugiej jednak strony powoduje konieczność podejmowania zdecydowanych wysiłków w celu zniwelowania ryzyka płynącego z możliwości jej wykorzystania przez przeciwnika.

Jej atrybuty sprawiają, że jest ona wyjątkowa w porównaniu do pozostałych domen operacyjnych. Wynika to z połączenia unikalnej perspektywy dużych wysokości oraz międzynarodowego porządku prawnego, który uznaje za legalny przelot nad dowolnym punktem nad powierzchnią Ziemi przez systemy kosmiczne. Powyższe cechy umożliwiają penetrację każdego fragmentu współczesnego pola walki. Praktycznie nieograniczone możliwości rozpoznawcze dzięki multispektralnym sensorom mogą stworzyć wręcz nieograniczoną przewagę w świadomości sytuacyjnej na każdym poziomie: od polityczno-wojskowego do taktycznego. Ponadto, systemy łączności rozmieszczone w przestrzeni kosmicznej rozszerzają zdolności szeroko pojętej komunikacji na najbardziej odludne i odległe obszary a także umożliwiają dostarczanie specyficznych usług jak np. nawigacja, transmisja danych czy prognozowanie pogody. Korzystając ze zdolności rozpoznawczych, komunikacyjnych i transmisji danych dostarczanych z przestrzeni kosmicznej, siły zbrojne mogą monitorować i reagować z wyprzedzeniem na wszelkie pojawiające się ewentualności i zagrożenia nie tylko lokalne ale i globalne. Ponadto podkreślić należy, że operowanie z perspektywy przestrzeni kosmicznej poprzez zwiększenie świadomości sytuacyjnej ogranicza przeciwnikowi ewentualność zaskoczenia, ułatwiając proces planowania i podejmowania decyzji. Jest wysoce prawdopodobne, że wbrew obowiązującym traktatom międzynarodowym, coraz więcej państw pracuje nad kosmicznymi systemami ofensywnymi, których rozmieszczenie zwielokrotni zdolności globalnego uderzenia i odstraszenia a także wymusi nowe podejście do obrony i maskowania.

Możliwości, jakie daje przestrzeń kosmiczna są kluczowe dla działań w pozostałych domenach na wszystkich poziomach dowodzenia a infrastruktura techniczna związana z przestrzenią kosmiczną jest newralgiczna dla wszystkich użytkowników, zarówno państwowych, komercyjnych jak i prywatnych. Nieodzowne jest zatem ustanowienie w nieodległej perspektywie dowództwa i komórek odpowiedzialnych za działalność planistyczną i operacyjną w domenie kosmicznej.

2.3.5. Domena cyberprzestrzeni

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego cyberprzestrzeń definiowana jest jako przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzona przez systemy teleinformatyczne⁵³ wraz z powiązaniem między nimi oraz relacjami z użytkownikami⁵⁴. Z kolei w rozumieniu dokumentu NATO AJP-3.20 cyberprzestrzeń to przestrzeń służąca do przetwarzania, przechowywania i wymiany danych oraz informacji, składająca się zarówno z sieciowych, autonomicznych, jak i odseparowanych (wydzielonych) systemów łączności, informatycznych oraz innych systemów elektronicznych wraz z przetwarzanymi, przechowywanymi i wymienianymi w nich danymi i informacjami. W uogólnieniu, uwzględniając powyższe definicje cyberprzestrzeni, a także dodatkowo niezwykle istotną z punktu widzenia SZ RP rolę usług cyfrowych, domenę cyberprzestrzeni można zdefiniować jako przestrzeń przetwarzania i wymiany danych oraz informacji, składającą się ze współzależnej infrastruktury⁵⁵ (w tym z internetu) wraz z zawartymi w niej danymi (w tym informacjami) oraz świadczonymi w niej lub za jej pośrednictwem usługami.

Cyberprzestrzeń ma zasięg globalny, a jej transgraniczność utrudnia dokładne określenie dyslokacji sił przeciwnika w ujęciu klasycznym. Z tego powodu praktycznie wszystkie systemy przetwarzania danych, w tym wojskowe systemy przetwarzania danych lub elementy infrastruktury krytycznej państwa, bezpośrednio, pośrednio, logicznie lub organizacyjnie połączone z globalną siecią Internet narażone są na niepożądane działania podmiotów państwowych oraz niepaństwowych. Domena cyberprzestrzeni ulega dynamicznym zmianom, gdyż obejmuje zarówno informacje, osoby, organizacje, jak i systemy, które ww. informacje otrzymują i przetwarzają.

Operacje w cyberprzestrzeni są operacjami wielowymiarowymi przenikającymi pozostałe domeny operacyjne. Środowisko operacyjne domeny cyberprzestrzeni charakteryzuje się specyficznymi cechami:

- nie ma możliwości jednoznacznego zdefiniowania rejonu działania;

⁵³ Rozumiane (zgodnie z obowiązującymi przepisami) jako zespoły współpracujących ze sobą urządzeń informatycznych i oprogramowania zapewniające przetwarzanie, przechowywanie, a także wysyłanie i odbieranie danych przez sieci telekomunikacyjne za pomocą właściwego dla danego rodzaju sieci telekomunikacyjnego urządzenia końcowego przeznaczonego do podłączenia bezpośrednio lub pośrednio do zakończeń sieci (przyp. aut.).

⁵⁴ Zgodnie z *Doktryną cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* z 2015 r.

⁵⁵ Obejmuje ona systemy teleinformatyczne, systemy informatyczne oraz inne systemy elektroniczne wraz z powiązaniem między nimi (przyp. aut.).

– utrudnione jest wskazanie środków ciężkości (ang. Center of Gravity, CoG), które z uwagi na dynamiczny charakter domeny mogą ulegać częstym zmianom, a warunki do działań są tworzone w głównej mierze przez okoliczności (np. w oparciu o informacje dot. podatności sprzętu lub oprogramowania);

– różnice pomiędzy strategicznym, operacyjnym i taktycznym poziomem działań w cyberprzestrzeni mogą nie być jednoznaczne oraz przejrzyste. Powyższe jest rezultatem postrzegania poziomu działań poprzez kontekst użycia sił, a mianowicie nawet jeżeli siły będą miały wartość taktyczną, a ich użycie będzie miało znaczenie operacyjne w odniesieniu do realizowanego zadania, dowódca sił, rozpatrując poziomy dowodzenia, będzie określał rodzaj działań komponentu taktycznego adekwatnie do zakładanego celu militarnego. W praktyce oznacza to, że wartość bojowa komponentu nie zawsze decyduje o kwalifikowaniu go do danego poziomu dowodzenia.

2.3.6. Domena kognitywna (poznawcza)

Obecnie NATO uznaje pięć 5 domen operacyjnych (lądową, morską, powietrzną, kosmiczną i cyberprzestrzeń), jednakże żadna z tych domen w pełni nie odpowiada za obszar walki „o ludzkie serca i umysły”. Tym bardziej, że już chiński strateg i filozof Sun Tzu twierdził, że wojny wygrywa się poprzez inteligencję, informacje i oszustwa; atakowanie wrogów tam, gdzie są najmniej przygotowani; przełamanie oporu i podporządkowanie przeciwników pośrednio bez walki⁵⁶.

Niewątpliwie, społeczeństwo polskie będzie miało kulturowy opór wobec „militaryzacji” domeny poznawczej, która pozostaje w permanentnej interakcji z pozostałymi domenami operacyjnymi. Jednakże, aby osiągnąć cele bezpieczeństwa narodowego, chronić interesy narodowe i zwyciężać we współczesnej wojnie należy posiadać również przewagę poznawczą⁵⁷. W tym względzie Siły Zbrojne RP muszą być w stanie gromadzić, rozszyfrowywać, przetwarzać i rozumieć ogromne ilości danych i informacji szybciej niż przeciwnik. Ta funkcja musi być połączona z zaawansowanymi możliwościami technologicznymi, takimi jak: przetwarzanie w chmurze, robotyka,

⁵⁶ Zob. R. Stiller, *Sun Tzu - Sztuka wojenna. Klasyczny traktat chiński*, Wyd. Vis-a-vis Etiuda, Kraków 2014.

⁵⁷ Zdaniem amerykańskiego gen. Vincenta R. Stewart'a aktualnie decydującym czynnikiem dla współczesnych i przyszłych konfliktów zbrojnych jest zdobycie informacji, a w szczególności przestrzeni decyzyjnej przed lub w trakcie konfliktu. *Bitwa „o serca i umysły” w następnej wojnie może zostać wygrana lub przegrana bez oddania strzału, zanim nawet pokonana strona uzna, że ich interesy są zagrożone*. Dlatego uważa się, że operacje w domenie kognitywnej stały się już faktem i są szczególnie istotne dla krajów prowadzących penetrację ideologiczną (Chiny, Rosja), aby walczyć o morale i spójność wojsk (w tym społeczności – polaryzując je) lub je niszczyć, a także tworzyć lub dekonstruować ich zdolności operacyjne. Zob. P. Ottewell, *Defining the Cognitive Domain*, Over The Horizon Journal. Pobrano z lokalizacji <https://othjournal.com/2020/12/07/defining-the-cognitive-domain/> (dostęp: 18.12.2022).

sztuczna inteligencja, rzeczywistość wirtualna lub rozszerzona oraz zdolność do przekazywania wiedzy, którą czerpiemy z danych wewnętrznych i zewnętrznych szybciej niż nasz przeciwnik. Jest to konieczne, aby przeniknąć do cyklu decyzyjnego przeciwnika w celu wpływania na postrzeganie przez niego rzeczywistości oraz narzucenia mu naszej woli.

W celu osiągnięcia powyższego, Siły Zbrojne RP muszą zrozumieć trzy zasadnicze kwestie. Po pierwsze, musimy mieć świadomość, że funkcjonujemy w erze informacyjnej, ale z tego też względu musimy również w pełni zbadać i zaakceptować jej konsekwencje dla bezpieczeństwa narodowego. Po drugie, musimy zrozumieć, że konflikt w dziedzinie poznawczej jest równoznaczny z trwałą, nieograniczoną wojną w szarej strefie (poniżej progu otwartego konfliktu zbrojnego). Konflikt ten będzie atakować cały kapitał ludzki narodu, co spowoduje, że będziemy kwestionować nasze działania i reakcje na prowokacje wroga. Po trzecie, musimy doskonalić się w rozszyfrowywaniu faktu od opinii, prawdy od fałszu i nauki z domysłów.

Literatura przedmiotu wskazuje, że aktualnie istnieje sześć technik, podzielonych na dwie kategorie, które przy wykorzystaniu domeny poznawczej będą miały kluczowe znaczenie dla osiągnięcia stanów docelowych operacji prowadzonych np. przez Siły Zbrojne RP. Pierwsza kategoria – poznanie – obejmuje techniki, które wpływają na czyjąś zdolność myślenia i funkcjonowania. Druga kategoria – poznanie podprogowe – obejmuje techniki ukierunkowane na emocje, wiedzę, siłę woli i przekonania obiektu oddziaływania (tabela 1)⁵⁸.

Tabela 1. Potencjalne techniki do wykorzystania przez SZ RP w domenę kognitywną

Techniki wpływu poznawczego	Podprogowe techniki wpływu poznawczego
<p>"Technika badań poznawczych" przekłada wskaźniki psychologiczne na wymierne sygnały do oceny psychologicznego usposobienia przeciwnika — nie tylko ich postrzegania, wspomnień i mowy, ale także ich motywacji, emocji i potrzeb.</p>	<p>„Podprogowa technika przetwarzania informacji” służy do zbierania i wstępnej obróbki treści.</p>

⁵⁸ N. Beauchamp-Mustafaga, *Cognitive Domain Operations: The PLA's New Holistic Concept for Influence Operations*, China Brief, vol. 19, Issue 16 (6 września 2019 r.). Pobrano z lokalizacji <https://jamestown.org/program/cognitive-domain-operations-the-plas-new-holistic-concept-for-influence-operations/> (dostęp: 16.03.2023).

<p>"Technika zakłóceń poznawczych" służy do przeprowadzania ataków na psychologiczne samopoczucie przeciwnika za pomocą śmiertelnych i nieśmiertelnych środków. Fale świetlne, fale elektromagnetyczne i mikrofałe mogą "powodować szkody psychiczne, zamieszanie, a nawet halucynacje, zmieniając poznanie drugiej strony, a ostatecznie powodując, że przeciwnik będzie działał z naruszeniem własnych interesów".</p>	<p>„Technika implantacji podprogowej informacji” służy do wszczepiania wiadomości podprogowych do treści i tworzenia "informacji syntetycznych".</p>
<p>"Technika wzmocnienia poznawczego" służy do poprawy własnych zdolności poznawczych.</p>	<p>„Podprogowa technika wykrywania informacji” wykorzystywana do celów obronnych przed użyciem przez przeciwników wiadomości podprogowych.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie P. Ottewell, *Defining the Cognitive Domain*, Over The Horizon Journal (7.12.2020). Pobrano z lokalizacji <https://othjournal.com/2020/12/07/defining-the-cognitive-domain/> (dostęp: 18.12.2022).

2.3.6. Spektrum elektromagnetyczne i akustyczne

Chociaż widma elektromagnetyczne oraz akustyczne tworzą środowisko utworzone przez prawa fizyki i nie stanowią klasycznej domeny operacyjnej to i tak oba widma są silnie powiązane ze wszystkimi domenami operacyjnymi, a umiejętność wykorzystania tych widm – w ramach praw fizyki – jest kluczowa w efektywnym prowadzeniu operacji w tych domenach.

Zmiany charakteru działań prowadzonych w poszczególnych domenach środowiska operacyjnego obejmują zwiększenie roli operacji/działania prowadzonych w środowisku elektromagnetycznym (ang. Electromagnetic Environment, EME) stanowiącym nieograniczoną przestrzeń, w której emitowana jest energia elektromagnetyczna na różnych zakresach częstotliwości spektrum elektromagnetycznego, samoistnie lub celowo. EME jest pozbawione granic i charakteryzują je przekrojowe, międzykomponentowe implikacje. Prowadzenie wielodomenowych operacji przez siły zbrojne będzie wymagało uzyskania przewagi w spektrum elektromagnetycznym, czyli takiego stopnia dominacji w środowisku elektromagnetycznym, który zapewni im powodzenie w prowadzonych operacjach w środowisku elektromagnetycznym zgodnie z przyjętymi kryteriami oraz w określonym miejscu i czasie, przy jednoczesnym uniemożliwieniu

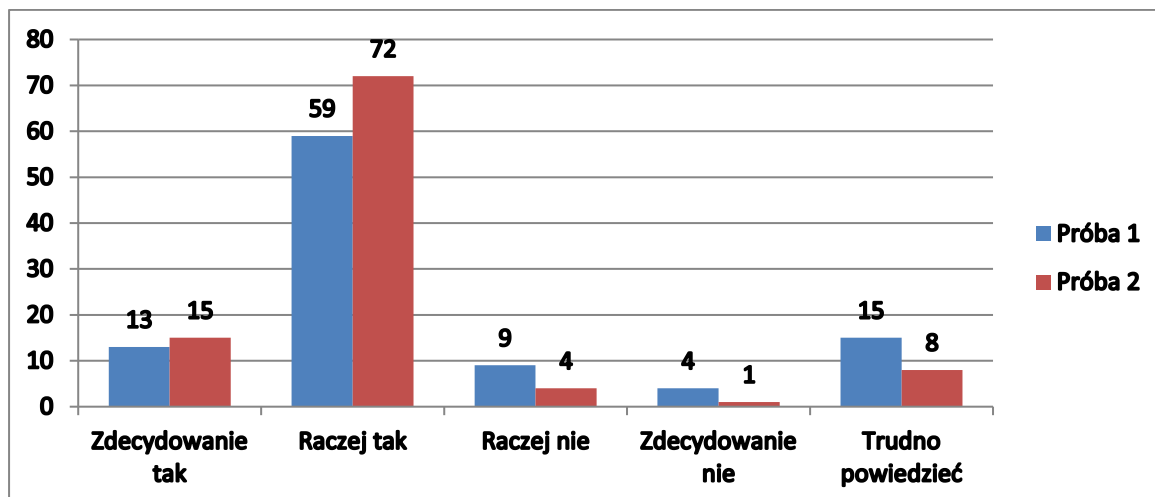
uzyskania takiej przewagi przez przeciwnika. Niezbędnymi determinantami do osiągnięcia takiej przewagi będzie zarządzanie elektromagnetyczną przestrzenią walki oraz dysponowanie pełnym i ujednoczonym przedstawieniem środowiska elektromagnetycznego, mającym na celu identyfikację oraz śledzenie w trybie ciągłym wszystkich źródeł emisji oraz powiązanych z nimi platform i systemów uzbrojenia w obszarze odpowiedzialności.

Przyszłe działania będą charakteryzować się zwiększeniem naziemnego, powietrznego i kosmicznego dozoru, wykrywania i pozyskiwania danych na żądanie w czasie zbliżonym do rzeczywistego za pomocą spektrum elektromagnetycznego (ang. Electromagnetic Spectrum, EMS) zarówno na potrzeby zastosowań wojskowych (budowanie świadomości sytuacyjnej w środowisku operacyjnym, przekazywanie informacji, nawigacja i obsługa platform i systemów uzbrojenia) jak i komercyjnych. Zapotrzebowanie sił zbrojnych na zdolności w spektrum elektromagnetycznym będzie rosło, nawet pomimo coraz mniejszych zasobów spektrum i coraz większej rywalizacji o środowisko elektromagnetyczne. Operacje wojskowe będą doświadczać rosnącej prędkości działania i przeciwdziałania w ramach EMS, ponieważ technologie elektromagnetyczne są coraz szybciej dostosowywane oraz przenoszone w rejon działań.

2.4. Ocena respondentów poziomu bezpieczeństwa Polski

W związku ze zmianą sytuacji geopolitycznej spowodowaną przede wszystkim konfliktem zbrojnym w Ukrainie oraz agresywną polityką Rosji, szczególnie wobec państw wschodniej flanki NATO, takich jak Polska, istotne znaczenie miało poznanie opinii Polaków na temat ich poczucia bezpieczeństwa oraz postrzegania zagrożenia dla niepodległości naszego państwa. W celu diagnozy percepcji stanu bezpieczeństwa wybranych środowisk w kontekście nowych wymiarów zagrożeń bezpieczeństwa, w połowie 2022 r. autor przeprowadził badania ankietowe wśród mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Grupa reprezentatywna obejmowała 426 osób i została podzielona na dwie próby badawcze. Pierwszą z nich stanowiły osoby zatrudnione w różnych instytucjach bezpieczeństwa (w sumie 116 osób) natomiast druga próba (310 osób) składała się z dorosłych mieszkańców województwa nie związanych zawodowo z podmiotami bezpieczeństwa. Wyniki badań przedstawiono w załączniku 2 i 3.

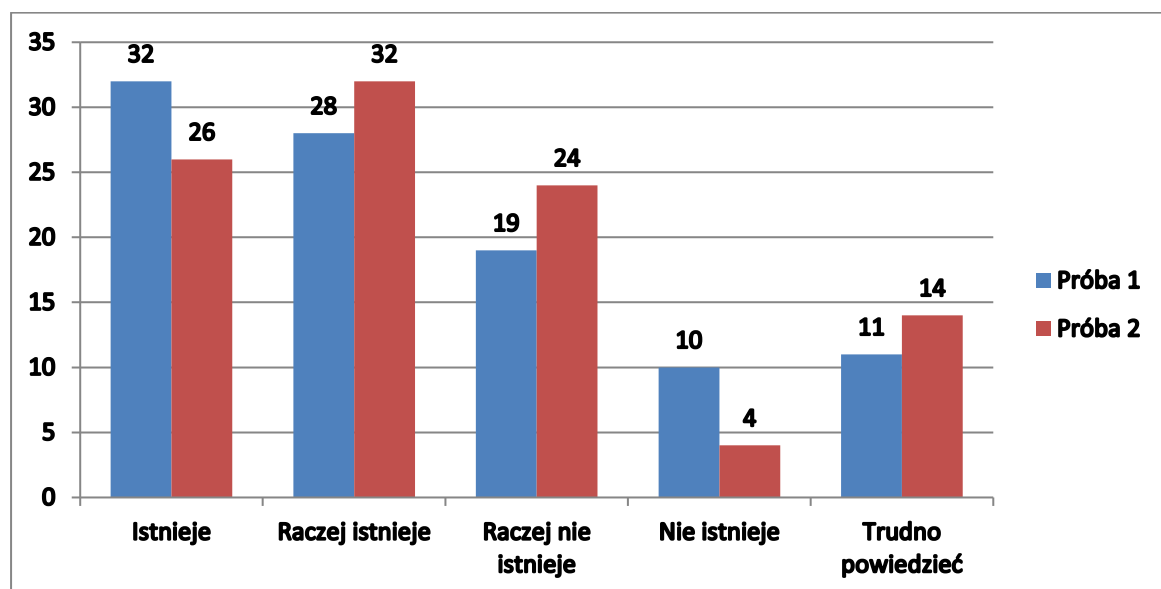
Zdecydowana większość respondentów stwierdziła, że Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie (wykres 1). Tak uważa prawie trzy czwarte badanych (72%) z pierwszej próby oraz aż 87% z drugiej próby. Tylko niewielka część ankietowanych była przeciwnego zdania (13 i 5%) lub nie miała sprecyzowanej opinii w tej kwestii (15 i 8%).

Wykres 1. Czy Pani/Pana zdaniem Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?

Źródło: opracowanie własne.

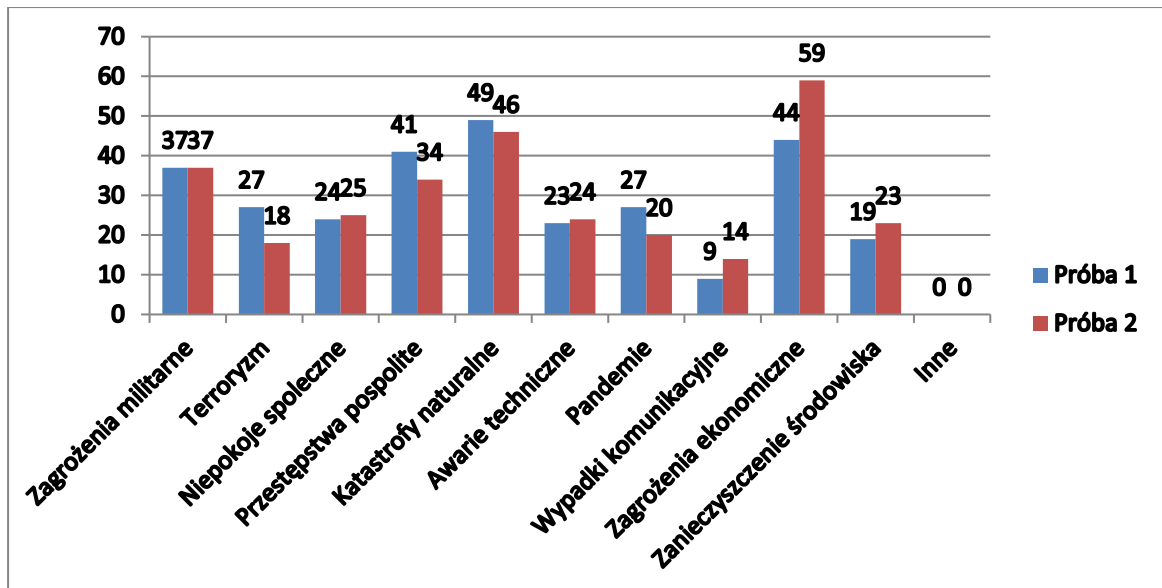
Mimo wysokiej oceny poziomu bezpieczeństwa Polski, ponad połowa badanych (60 i 58%) jest jednak przekonana, że obecnie istnieje zagrożenie dla niepodległości naszego państwa, natomiast prawie jedną trzecią (29 i 28%) stanowią ci, którzy nie dostrzegają takiego niebezpieczeństwa (wykres 2.). Znaczna część respondentów (11 i 14%) nie była w stanie wyrazić jednoznacznej opinii.

Wykres 2. Czy Pani/Pana zdaniem, obecnie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?

Źródło: opracowanie własne.

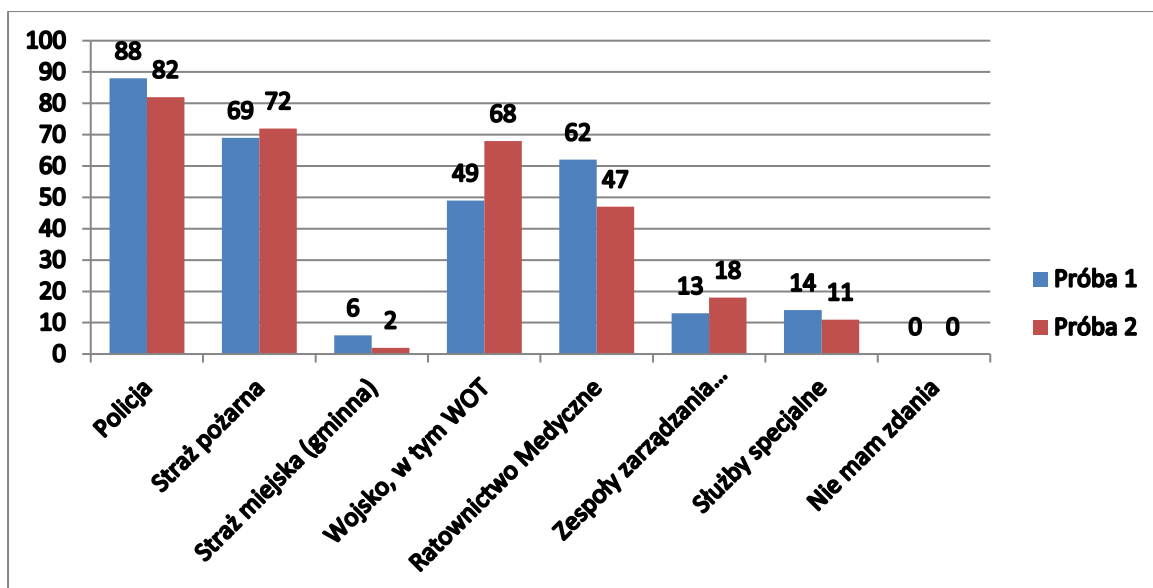
Nieco inaczej postrzegają respondenci największe i najważniejsze zagrożenia z perspektywy regionalnej, czyli dla województwa kujawsko-pomorskiego (wykres 3). Ponad połowa (59%) badanych z próby 2 oraz blisko połowa (44%) z próby 1 wskazała na zagrożenia ekonomiczne, takie jak bieda, bezrobocie, drożyzna, inflacja itp. Wynika to zapewne z pogarszającej się sytuacji gospodarczej naszego państwa, spowodowanej pandemią Covid-19 oraz wojną w Ukrainie, która spowodowała gwałtowny wzrost cen oraz inflację. Na drugim miejscu znalazły się katastrofy naturalne, które wskazało blisko połowa respondentów (49 i 46%). Jest to uzasadnione, ponieważ w ostatnich latach obszar naszego województwa był dotknięty niszczycielskimi zjawiskami atmosferycznymi, takimi jak np. nawałnica (burza wielokomórkowa) w 2017 r., która spowodowała ogromne zniszczenia. Ponadto prawie corocznie występują susze, które negatywnie wpływają na rolnictwo, z którego utrzymuje się znaczna część mieszkańców województwa. Jako kolejne największe niebezpieczeństwo ankietowani wskazali przestępstwa pospolite, takie jak np.: kradzieże, pobicia, gwałty itp. Oznacza to, że dość często spotykają się oni z tego typu zagrożeniami w województwie kujawsko-pomorskim. Wzrost przestępczości może być spowodowany przede wszystkim czynnikami natury ekonomicznej, w tym szczególnie postępującą biedą i obniżającym się standardem życia ludzi. Dopiero na czwartym miejscu w hierarchii zagrożeń respondenci umieścili zagrożenia militarne, a wskazania prób były identyczne (po 34%). Tylko około co piąty badany dostrzega niebezpieczeństwa, takie jak: terroryzm, niepokoje społeczne, awarie techniczne, pandemie czy zanieczyszczenie środowiska.

Wykres 3. Które z poniżej wymienionych zagrożeń dla bezpieczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego uważa Pani/Pan za najpoważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Źródło: opracowanie własne.

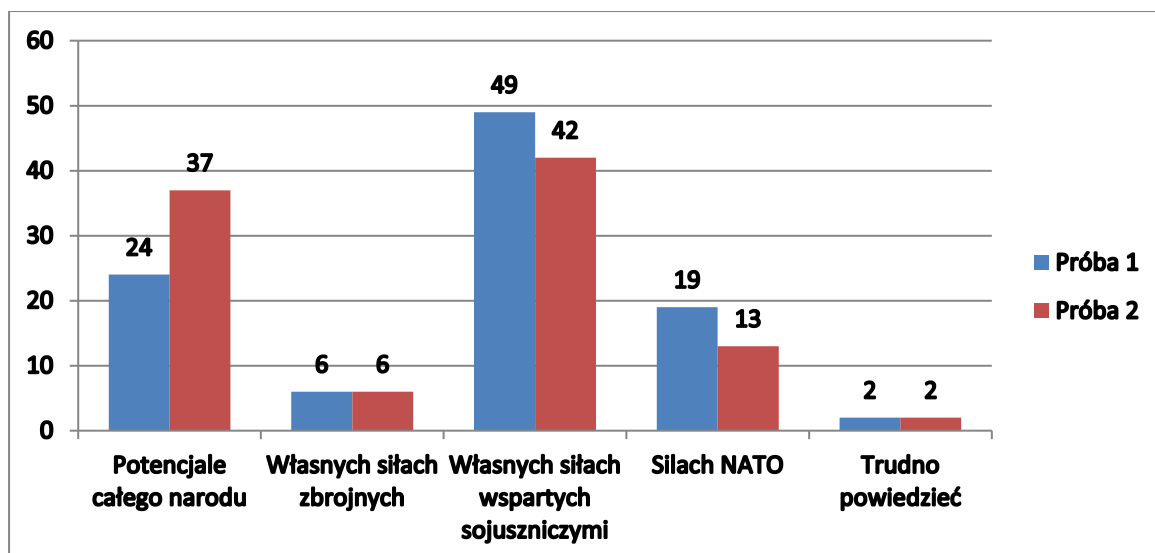
Z danych przedstawionych powyżej wynika, że respondenci dostrzegają przede wszystkim zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego, z którymi często stykają się w życiu codziennym. Natomiast zagrożenia militarne są postrzegane jako realne, ale mało prawdopodobne ze względu na przynależność naszego państwa do NATO oraz ciągle zwiększanie potencjału obronnego Polski, dzięki m.in. tworzeniu kolejnych jednostek, w tym także utworzeniu WOT czy modernizacji technicznej sprzętu. Dlatego istotne znaczenie miało poznanie opinii respondentów na temat znaczenia różnych instytucji w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, co przedstawiono na wykresie 4. Z zaprezentowanej hierarchii wynika, że opinie badanych w kwestii dwóch najważniejszych instytucji były zgodne. Zdecydowana większość na pierwszym miejscu zaklasyfikowała Policję (88 i 82%), natomiast drugą pozycję zajęła straż pożarna (69 i 72%). Zdania ankietowanych w kwestii trzeciego miejsca były jednak podzielone, bowiem badani z próby 1 wskazali ratownictwo medyczne (62%), natomiast z próby 2 na trzeciej pozycji umieścili wojsko, w tym WOT (68%). Jest to wyraz dużego zaufania do wojska, które zgodnie z zapisami ustawowymi, jest traktowane w sytuacjach kryzysowych jako podmiot wspomagający.

Wykres 4. Która z instytucji, zdaniem Pani/Pana, jest najważniejsza dla zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w województwie kujawsko-pomorskim? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Źródło: opracowanie własne.

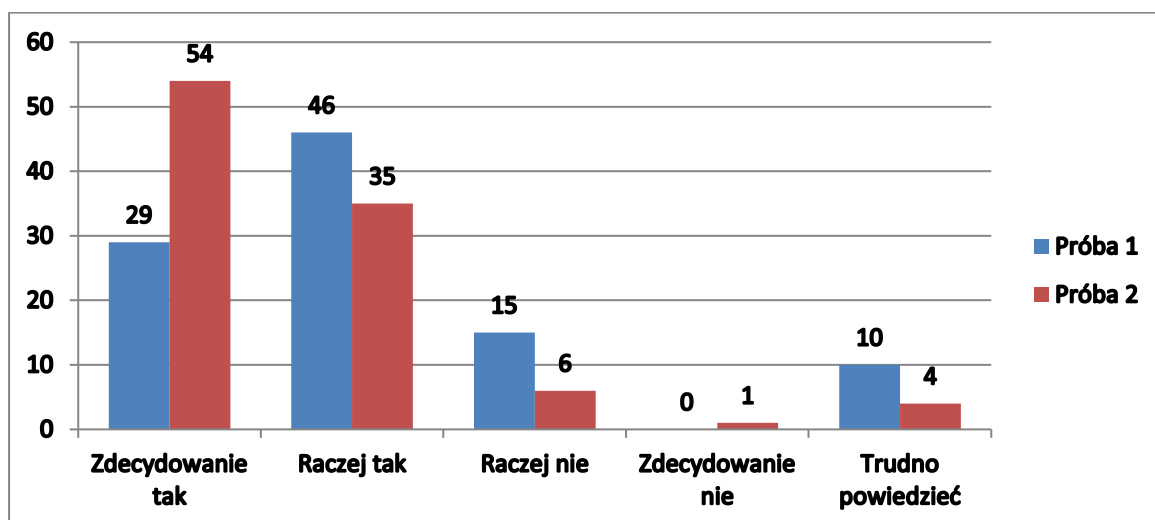
Nawiązując do pytania 1, starano się poznać opinię badanych dotyczącą odpowiedzialności za obronę naszego państwa w przypadku agresji dokonanej przez inny kraj. Wyniki przedstawiono na wykresie 5. Na podstawie uzyskanych informacji należy stwierdzić, że według prawie połowy respondentów (49 i 42%) za obronę naszego państwa odpowiadają przede wszystkim własne siły zbrojne wsparte wojskami sojuszniczymi NATO. Znaczna część badanych, szczególnie z próby 2 (24 i 37%) uważa jednak, że obrona przed agresorem powinna się opierać o potencjał całego narodu. Nieliczni ankietowani wskazali siły NATO (19 i 13%) lub własne siły zbrojne (6%), a tylko 2% badanych nie było w stanie udzielić odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 5. Na kim, zdaniem Pani/Pana, powinna opierać się obrona Polski w przypadku agresji?

Źródło: opracowanie własne.

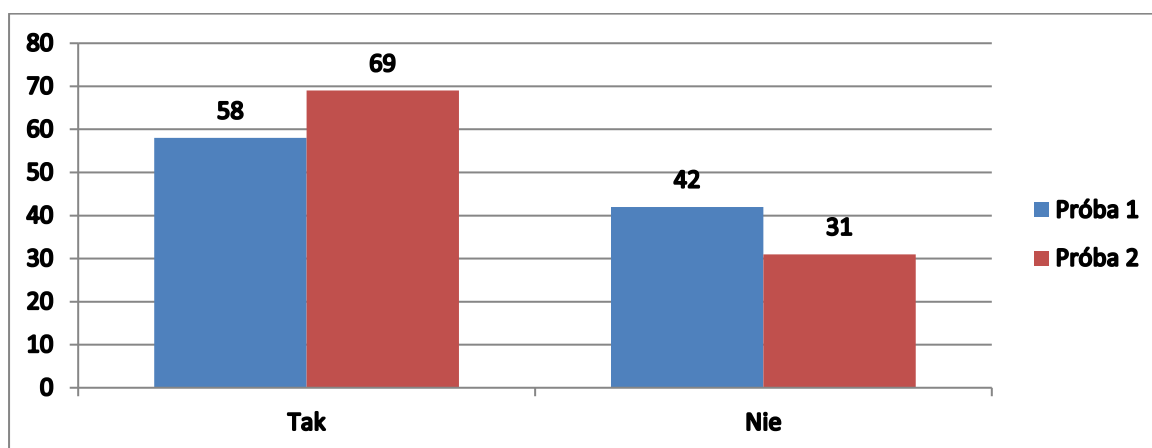
W obliczu tych potencjalnych zagrożeń postanowiono zbadać także poparcie naszego społeczeństwa dla zwiększenia wydatków na obronność, co zaprezentowano na wykresie 6. Większość badanych (75 i 89%) uważa za konieczne zwiększanie wydatków obronnych. Dotyczy to szczególnie respondentów z próby 2. Przeciwnego zdania było bardzo niewielu ankietowanych (15 i 7%), także niewielka grupa nie potrafiła udzielić odpowiedzi na to pytanie (10 i 4%).

Wykres 6. Czy według Pani/Pana Polska powinna zwiększyć wydatki na obronność?

Źródło: opracowanie własne.

Zbadano także stosunek respondentów przywrócenia zasadniczej służby wojskowej, co zawarto na wykresie 7. Należy stwierdzić, że w tej kwestii opinie badanych były podzielone. Dotyczy to szczególnie próby 1, w której zwolennicy przywrócenia służby z poboru uzyskali niewielką przewagę (58 i 42%). Natomiast aż dwie trzecie ankietowanych z próby 2 wyraziło swoją aprobatę dla powszechnej służby wojskowej. Co istotne, wśród tych, którzy chcieliby powrotu do powszechnego poboru, około połowa uważa, że szkolenie powinno trwać rok lub dłużej (59 i 38%), a nawet 2 lata (11 i 12%), co udokumentowano w załączniku 2 i 3.

Wykres 7. Czy według Pani/Pana należy przywrócić obowiązkową służbę wojskową. Jeżeli tak, to jak długo powinna ona trwać?

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, należy stwierdzić, że respondenci są świadomi współczesnych zagrożeń dla naszego kraju, ale także działań koniecznych dla zwiększenia jego bezpieczeństwa. Opinia publiczna powinna być zatem ważnym determinantem działalności władz państwowych podejmowanych w zakresie bezpieczeństwa narodowego.

2.5. Konkluzje

1. Współcześnie środowisko bezpieczeństwa staje się coraz bardziej zmienne (ang. volatile), niepewne (ang. uncertain), złożone (ang. complex) i wieloznaczne (ang. ambiguous). Jednocześnie odczuwany jest deficyt rozumienia środowiska bezpieczeństwa, co wynika między innymi z przenikania się aspektów militarnych i cywilnych, rozwoju nowych technologii oraz procesów globalizacji i ich wieloaspektowych konsekwencji. Dodatkowym czynnikiem potęgującym odczuwanie zmian w środowisku bezpieczeństwa jest kompresja czasu przeznaczanego na analizę

i zrozumienie zachodzących zmian oraz zaplanowanie i wdrożenie adekwatnych rozwiązań wynikających z antycypacji zmian lub reakcji na nie⁵⁹. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają pytania: jak rozwijać kompetencje Sił Zbrojnych RP do funkcjonowania w tak złożonym środowisku, jak budować zdolności operacyjne, strategie czy technologie?

2. W ogłoszonej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 12 maja 2020 roku zwraca się uwagę na potrzebę rozwijania zdolności odpornościowych (ang. resilience) państwa, które są niczym innym jak zdolnościami do przeciwstawiania się czemuś, niepoddawania się działaniu lub naciskowi. Odporność ta utożsamiana jest z wytrzymałością, a w rozumieniu powszechnym postrzegana jest jako cecha organizmu w walce z chorobami. Potrzeba ta wynika przede wszystkim z konieczności zapewniania zarówno państwu, jak i jego obywatelom poczucia bezpieczeństwa. Wydaje się zatem zasadnym określenie odporności jako zdolności państwa, na wszystkich jego poziomach, do zorganizowania systemu zapewniającego niedopuszczenie przeciwnika do rozpoczęcia ataku (w każdym wymiarze np. zbrojnym, poniżej progu wojny, cybernetycznym etc.), odparcie tego ataku, wszelką pomoc ludności poszkodowanej w wyniku tych działań w zakresie niezbędnym do zachowania zdrowia i życia. To także zapewnienie ciągłego funkcjonowania obiektów infrastruktury krytycznej⁶⁰.

3. Budowanie efektywnego potencjału odstraszenia (w tym także WOT) pozwala na stworzenie u przeciwnika przekonania, że ewentualne korzyści, płynące z podjętych przez niego działań, mogą być daleko mniejsze niż potencjalne koszty. Zatem nabycie zdolności do prowadzenia działań na terytorium przeciwnika (np. systemy precyzyjnego rażenia na dalekie odległości, właściwe uregulowania prawne) czy budowa własnego spójnego i komplementarnego systemu antydostępowego może przyczynić się do wzmocnienia posiadanego potencjału do odstraszenia. Co więcej, należy skupić swoje wysiłki na właściwym kształtowaniu środowiska bezpieczeństwa dla wykorzystania

⁵⁹ J. Mokrzycki, R. Reczkowski, S. Cieśla, wyd. cyt., s. 5.

⁶⁰ Zgodnie z obowiązującą ustawą o zarządzaniu kryzysowym infrastruktura krytyczna to systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa, systemy łączności, sieci teleinformatyczne, systemy finansowe, zaopatrzenia w żywność, zaopatrzenia w wodę, ochrony zdrowia, transportowe, ratownicze, zapewniające ciągłość działania administracji publicznej oraz systemy produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych (art. 3 ust. 2 ustawy o zarządzaniu kryzysowym - przyp. aut.).

potencjalnych szans i zminimalizowania ewentualnych zagrożeń, a w konsekwencji zmniejszyć ryzyko agresji a zwiększyć ryzyko operacyjne przeciwnika.

4. Z badań przeprowadzonych przez autora wśród społeczeństwa wynika, że większość respondentów stwierdziła, że Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie. Mimo tak wysokiej oceny poziomu bezpieczeństwa naszego państwa, ponad połowa badanych wyraziła obawy, że obecnie istnieje zagrożenie dla niepodległości naszego państwa, co najprawdopodobniej wynika z agresywnej i mocarstwowej polityki Rosji. Podobna liczba badanych uważa, że za obronę naszego państwa odpowiadają przede wszystkim własne siły zbrojne wsparte wojskami sojuszniczymi NATO. Co trzeci badany twierdzi jednak, że obrona przed agresorem powinna się opierać o potencjał całego narodu. Większość respondentów uważa za konieczne zwiększanie wydatków obronnych oraz przywrócenie zasadniczej służby wojskowej, która według nich powinna trwać rok lub dłużej.

Ankietowani ocenili także zagrożenia z perspektywy regionalnej, wskazując najważniejsze niebezpieczeństwa występujące obecnie w województwie kujawsko-pomorskim. Około połowa badanych wskazała na zagrożenia ekonomiczne, takie jak bieda, bezrobocie, drożyzna, inflacja itp., na drugim miejscu sklasyfikowano katastrofy naturalne, a jako trzecie niebezpieczeństwo ankietowani wskazali przestępstwa pospolite, takie jak np.: kradzieże, pobicia, gwałty itp. Znacząca większość respondentów uważa, że za zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego odpowiada Policja oraz straż pożarna, natomiast trzecie miejsce w hierarchii zajęło równolegle ratownictwo medyczne oraz wojsko, w tym WOT.

Należy stwierdzić, że ankietowani dostrzegali przede wszystkim zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego, z którymi często stykają się w życiu codziennym. Natomiast zagrożenia militarne są uważane jako realne, ale mało prawdopodobne ze względu na przynależność naszego państwa do NATO oraz ciągle zwiększanie potencjału obronnego Polski.

3. UWARUNKOWANIA REAKTYWACJI WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ ORAZ DIAGNOZA PROCESU ICH FORMOWANIA I PRZYGOTOWANIA DO DZIAŁAŃ

3.1. Geneza oraz warunki reaktywacji Wojsk Obrony Terytorialnej

Po transformacji ustrojowej i wejścia Polski na drogę przemian demokratycznych formacja OT zostały reaktywowane i ponownie działały od 1994 r. do 2008 r., kiedy to została ostatecznie rozwiązana. Zdecydował o tym przede wszystkim fakt, że w 1999 r. nasz kraj stał się członkiem NATO i dlatego główny wysiłek został skupiony na wojskach operacyjnych, w tym przede wszystkim na dostosowaniu ich do standardów sojuszniczych, także w kwestii wyposażenia. Wymagało to znacznych nakładów finansowych, co było dużym wyzwaniem dla naszego państwa, które nadal rozwijało swoją gospodarkę.

Pomysł ponownego utworzenia WOT pojawił się już podczas kampanii wyborczej w 2015 r., gdyż idea ta cieszyła się dużym i ciągle wzrastającym poparciem społecznym. Wnikało to głównie z obniżenia poczucia bezpieczeństwa Polaków w wyniku agresji Rosji na Ukrainę w 2014 r. Zamiar powołania WOT powrócił zatem na agendę polityczną. W resorcie obrony narodowej rozpoczęto prace nad wykorzystaniem w systemie obrony naszego państwa potencjału organizacji pozarządowych, szczególnie o charakterze obronnym czy ratowniczym. Rezultatem było powołanie w 2014 r. Federacji Organizacji Proobronnych oraz pełnomocnika MON ds. społecznych inicjatyw proobronnych. Wkrótce pełnomocnik zadeklarował utworzenie w latach 2016-2019 nowych 16 jednostek OT, których kadre stanowiłoby żołnierze zawodowi (500 etatów), a także pochodzący z Narodowych Sił Rezerwowych (2000 etatów). Jednostki stanowiłyby podstawę rozwinięcia WOT w czasie zagrożenia wojennego. Inna koncepcja resortu obrony narodowej z tego okresu zakładała powołanie 46 tys. żołnierzy tzw. Gwardii Narodowej, czy też 300 tys. Gwardii Krajowej. W ich skład wchodziłoby ochotnicy z organizacji proobronnych, rezerwiści, członkowie związków strzeleckich, a także strażacy czy celnicy. Struktura Gwardii Krajowej miała być adekwatna do podziału administracyjnego naszego państwa, a utworzone oddziały byłyby podporządkowane pod WKU, lub jednostki wojsk operacyjnych⁶¹.

⁶¹ A. Zapałowski, *Koncepcja budowy obrony terytorialnej w programie Akcji Wyborczej Solidarność a koncepcja obrony terytorialnej rządu Prawa i Sprawiedliwości*, „Ante Portas- Studia nad bezpieczeństwem”, 2016, nr 2(7), s. 99; A. Talaga, *Raport. Powszechna Obrona Terytorialna*, Warszawa 2015, s. 5-9.

W proces propagowania reaktywacji WOT zaangażowało się wiele środowisk naukowych. W 2014 r. ukazał się „Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony Terytorialnej RP”, autorstwa prof. Józefa Marcza i prof. Ryszarda Jakubczaka. Zawierał on postulat zbudowania powszechnej Obrony Terytorialnej. W opinii twórców raportu siły zbrojne powinny funkcjonować w oparciu dwa komponenty, takie jak mobilne wojska operacyjne interoperacyjne z innymi armiami państw członkowskich NATO oraz powszechna Obrona Terytorialna, której zadaniem byłoby prowadzenie ochrony i obrony miejscowej w stałych regionach odpowiedzialności we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi oraz we współpracy z samorządem terytorialnym, służbami mundurowymi, organizacjami proobronnymi i pozarządowymi oraz społeczeństwem⁶². Wspomniani naukowcy, zarówno w raporcie jak i w innych publikacjach prezentowali także autorskie koncepcje funkcjonowania WOT. Np. prof. Ryszard Jakubczak zaproponował utworzenie w każdym województwie brygady OT liczącej ponad 5 tys. żołnierzy, składającej się z m.in. z 5 batalionów piechoty oraz innych pododdziałów wsparcia i zabezpieczenia. Z kolei prof. Józef Marczak postulował utworzenie obok wojsk operacyjnych, powszechnego komponentu, obejmującego terytorialne organy dowodzenia oraz lekkie jednostki OT o strukturze brygadowej lub batalionowej.

W 2016 r. został opublikowany raport pt. „Koncepcja Obrony Terytorialnej w Polsce”, opracowany przez Narodowe Centrum Studiów Strategicznych (NCSS). Ten niezależny ośrodek analityczny i badawczy sformułował główne zadania OT, do których zaliczył prowadzenie: militarnych działań bojowych, militarnych działań wspierających, niemilitarnych działań o charakterze policyjno-prewencyjnym, niemilitarnych działań związanych z przeciwdziałaniem skutkom klęsk żywiołowych oraz działań społeczno-promocyjnych. Należy zaznaczyć, że twórcy tej publikacji raportu uczestniczyli później w pracach MON nad utworzeniem WOT.

Oprócz tego, postulat utworzenia formacji OT wysunęły także organizacje społeczne, takie jak np. Stowarzyszenie ObronaNarodowa.pl-Ruch na rzecz Obrony Terytorialnej, które bardzo aktywnie propagowało utworzenie WOT, chociażby w kampanii społeczną z 2014 r. „Odbudujemy Armię Krajową”. W 2015 r. Stowarzyszenie zaproponowało koncepcję Krajowego Systemu Obrony Narodowej (KSON), w którym

⁶² R. Jakubczak, J. Marczak, *Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony Terytorialnej RP*, Warszawa 2014, s. 14, 73-94;

zakładano współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych w celu zwiększenia potencjału obronnego Polski, w tym szczególnie obrony, ochrony i ratowania życia i zdrowia obywateli, mienia, dziedzictwa kultury oraz środowiska. Autonomicznym podsystemem w ramach struktur resortu obrony narodowej byłyby Obywatelski Komponent Sił Zbrojnych, składający się z lokalnych formacji terytorialnych tworzonych na bazie organizacjach proobronnych, który by funkcjonował i wykonywał zadania w miejscu zamieszkania żołnierzy, co miało nawiązywać do tradycji jednostek Obrony Narodowej szeroko wykorzystywanych w 1939 r. w czasie kampanii wrześniowej⁶³.

W 2016 r. także Stowarzyszenie Terytorialni. Ruch na Rzecz Komponentu Obywatelskiego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej zaprezentowało własną koncepcję utworzenia OT. Zaproponowano w niej, aby OT tworzyła odrębny komponent sił zbrojnych, posiadała obywatelski (ochotniczy) charakter i własne terytorialne organy dowodzenia, składała się z pododdziałów lekkiej piechoty oraz działała w stałych rejonach odpowiedzialności⁶⁴.

Podczas kampanii wyborczej do parlamentu, prowadzonej w 2015 r. przez środowiska prawicowe, odwoływano się do potrzeby reaktywacji wojsk obrony terytorialnej, wyposażonych w nowoczesne uzbrojenie produkcji krajowej, co cieszyło się coraz większym poparciem społecznym. W wyborach zwyciężyło Prawo i Sprawiedliwość (PiS), które zgodnie z obietnicą wyborczą, rozpoczęło przygotowania do reaktywacji WOT. Na podstawie decyzji nr 504/MON Ministra Obrony Narodowej z 30 grudnia 2015 r. powołano Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej oraz podległe mu Biuro do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej⁶⁵. Do zadań pełnomocnika należało m.in. przygotowanie, we współpracy Szefem Sztabu Generalnego WP, nowej koncepcji organizacji i funkcjonowania WOT, propozycji zadań

⁶³ ObronaNarodowa.pl-Ruch na rzecz Obrony Terytorialnej „Krajowy System Obrony Narodowej”, <https://obronanarodowa.pl/wp-content/uploads/2019/07/KSON.pdf>, (dostęp: 15.07.2021);

⁶⁴ Stowarzyszenie Terytorialni Ruch na Rzecz Komponentu Obywatelskiego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, *Koncepcja Obrony Terytorialnej jako obywatelskiego komponentu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, <http://www.terytorialni.pl!/data/pages/STOWARZYSZENIE%20TERYTORIALNI%20-%20KONCEPCJA.pdf>, (dostęp:18.07.2021).

⁶⁵ 46 Decyzja nr 504/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej, https://www.dz.urz.mon.gov.pl/zasoby/dziennik/pozycje/tresctow/pdf/2016/01/Poz._1_dec._Nr_503.pdf, (dostęp: 21.07.2021); Decyzja nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej, https://www.dz.urz.mon.gov.pl/zasoby/dziennik/pozycje/tresc-aktow/pdf/2016/01/Poz._1_dec._Nr_503.pdf, (dostęp: 21.07.2021).

dotyczących utworzenia OT oraz wskazanie koniecznych zmian legislacyjnych wraz ze sporządzeniem projektów aktów prawnych niezbędnych do utworzenia formacji.

Od stycznia 2016 r. rozpoczęto prace nad przygotowaniem nowej koncepcji obrony terytorialnej, którą zaledwie dwa miesiące później zaprezentowano ją na sejmowej i senackiej Komisji Obrony Narodowej⁶⁶. Pod nazwą „Koncepcja funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej 2016-2017 (Etap I)” została 25 kwietnia 2016 r. zatwierdzona przez ministra obrony narodowej. Przedstawiono w niej ideę oraz harmonogram rozwoju WOT. W styczniu 2017 r. na podstawie ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej utworzono WOT jako piąty, najmłodszy rodzaj sił zbrojnych.

Powołanie WOT argumentowano w koncepcji potrzebą wzmocnienia całego systemu obronnego naszego państwa. Zasadniczym celem utworzenia formacji było zwiększenie potencjału odstraszenia polskich sił zbrojnych, poprzez wzmocnienie wojsk operacyjnych, co miało szczególnie istotne znaczenie w kontekście wojny hybrydowej prowadzonej przez Rosję na wschodzie Ukrainy. Drugim celem było uzyskania zdolności przez WOT do samodzielnego prowadzenia działań nieregularnych, w tym szczególnie działań antykryzysowych, antydywersyjnych i antyterrorystycznych, szczególnie w sytuacji ograniczonych możliwości prowadzenia takich działań przez wojska operacyjne. Oznaczało to dopełnienie, uzupełnienie i rozwinięcie zdolności wojsk operacyjnych przez WOT i to w skali całego kraju. Trzeci cel reaktywacji WOT wskazany w koncepcji to wzmocnienie patriotycznych fundamentów systemu obronnego oraz sił zbrojnych. Założono, że WOT będą stanowić osobny rodzaj sił zbrojnych, ich dyslokacja będzie powiązana z podziałem administracyjnym kraju, a funkcjonowanie oparte o ścisłą współpracę z samorządem terytorialnym i społeczeństwem. Na najwyższym szczeblu strategicznym (krajowym) planowano utworzenie Dowództwa Obrony Terytorialnej, natomiast na szczeblu operacyjnym w każdym województwie miały funkcjonować jedna brygada OT (BOT), a w największym województwie mazowieckim – dwie BOT. W sumie planowano utworzyć siedemnaście BOT, a mapę ich formowania podzielono na cztery etapy. W pierwszym etapie w latach 2016-2019 miały powstać BOT na tzw. ścianie wschodniej, w województwach: podlaskim, lubelskim i podkarpackim, co było

⁶⁶ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 12) w dniu 10 marca 2016 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/4D1B56436A54FD34C1257F7D0028C1CE/%24File/0039308.pdf>, (dostęp: 19.02.2021); Posiedzenie Senackiej Komisji Obrony Narodowej (nr 10) w dniu 15 marca 2016 r., file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/010on_egz_2-1.pdf, (dostęp: 19.02.2021).

uzasadnione sytuacją geopolityczną oraz wzrastającym zagrożeniem ze strony Rosji. Drugi etap obejmował lata 2017-2020 i zakładał utworzenie trzech BOT rozmieszczonych w województwach warmińsko-mazurskim i mazowieckim (dwie brygady). Trzeci etap, realizowany w latach 2018-2021, był najbardziej skomplikowany gdyż obejmował sformowanie aż siedmiu BOT w województwach centralnych, takich jak: pomorskim, kujawsko-pomorskim, łódzkim, świętokrzyskim, małopolskim, wielkopolskim i śląskim. W czwartym i ostatnim etapie, planowanym na lata 2019-2021, miały powstać cztery BOT umiejscowione w województwach leżących na zachodniej granicy Polski: zachodniopomorskim, lubuskim, dolnośląskim i opolskim. Każda brygada miała liczyć 1,5-2,5 tys. żołnierzy, a w swojej strukturze posiadać od 3 do 4 batalionów lekkiej piechoty, w składzie od 4 do 5 kompanii lekkiej piechoty każdy. Dawało to potencjał około 314 kompanii lekkiej piechoty znajdujących się w strukturze około 70 batalionów lekkiej piechoty. Zgodnie z przyjętym harmonogramem proces formowania WOT planowano zakończyć w 2021 r., a cała formacja miała do grudnia 2019 r. osiągnąć liczebność 53 tys. żołnierzy. Całkowite koszty utworzenia, wyposażenia i funkcjonowania WOT w latach 2016-2019 miały wynieść 3,6 mld zł. Jak się okazało suma ta uległa zwiększeniu, gdyż nie oszacowano wszystkich kosztów związanych z formowaniem i wyposażaniem formacji⁶⁷.

W kolejnych latach realizacji koncepcji utworzenia WOT pojawiły się także inne problemy, które spowodowały potrzebę dokonania zmian w przyjętym harmonogramie formowania BOT. Koncepcja opierała się bowiem na podziale administracyjnym kraju, a nie na zasobach rekrutacyjnych, czy też materiałowych danego regionu (województwa). Nie dokonano szczegółowej analizy demograficznej w poszczególnych województwach, która mogła wykazać realne możliwości pozyskiwania żołnierzy do służby w WOT. Nie wzięto pod uwagę także innych ważnych elementów, jak np. stopień nasycenia jednostkami wojsk operacyjnych danego regionu. Dlatego, o ile w trzech pierwszych etapach utworzono wszystkie zaplanowane brygady WOT, to w czwartym etapie z powodu słabej rekrutacji nie powstały brygady w województwach lubuskim oraz opolskim. Poziom zainteresowania służbą w WOT w tych regionach okazał się dużo mniejszy niż zakładano w planach rozwojowych formacji. Wynikało to głównie z niewielkiej liczby mieszkańców

⁶⁷ *Nowe brygady i bataliony WOT*, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/654415/nowe-brygady-i-bataliony-wot>, (dostęp: 29.07.2021); J. Tomaszewski, wyd. cyt., s. 74, 77; A. Kukuła, *Działania Wojsk Obrony Terytorialnej w obliczu zagrożenia jakim jest SARS-COV-2*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, 2020, nr 36 (3), s.23.

tych najmniejszych w skali kraju województw, która nie przekraczała 1 mln w każdym z nich. Ponadto w tych regionach stacjonuje dużo jednostek wojsk operacyjnych, co stanowiło rodzaj konkurencji dla WOT. W związku z tym bataliony, które udało się sformować w tych województwach, podporządkowano brygadam funkcjonującym w województwach śląskim i wielkopolskim. Znacznie zmieniono także początkowe założenia realizacji czwartego etapu tworzenia WOT. W marcu 2021 r. podjęto bowiem decyzję o sformowaniu trzech nowych BOT, które nie były ujęte w przyjętej koncepcji tworzenia formacji, takich jak: 18. Stołeczna BOT w Warszawie, 19. Nadbużańska BOT w Chełmie oraz 20. Przemyska BOT w Przemyślu. Tym samym w województwie mazowieckim miały funkcjonować aż trzy BOT, a w województwach podkarpackim i lubelskim po dwie BOT.

Nasuwa się wniosek, że przygotowując koncepcję funkcjonowania jednostek Obrony Terytorialnej w naszym w systemie bezpieczeństwa przyjęto model skandynawski, a szczególnie szwedzki, zakładający około. 30-40% udział tej formacji w całym potencjale obronnym państwa. Biorąc pod uwagę liczbę ludności, obszar naszego państwa oraz aktualną liczebność sił zbrojnych rozwiązanie to wydaje się korzystne.

Decyzja o utworzeniu WOT spowodowała, że jednym z najważniejszych zadań MON było opracowanie sposobów użycia WOT w okresie pokoju, kryzysu i wojny, w ramach całego systemu obronnego państwa. Wymagało to przeprowadzenia wielu analiz współczesnego środowiska bezpieczeństwa, w tym także wpływu różnych czynników na proces tworzenia i funkcjonowanie tej formacji. Takie zadanie otrzymał i zrealizował zespół ekspercki złożony z doświadczonych oficerów Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych RP z Bydgoszczy⁶⁸. Do badania uwarunkowań funkcjonowania WOT zespół ekspercki wykorzystał metodę analizy strategicznej, która jest zbiorem działań diagnozujących oraz prognozujących badaną organizację i jej otoczenie i w rezultacie prowadzi do sformułowania odpowiedniej strategii czy zbudowania i realizacji określonego planu strategicznego. W ramach metody została zastosowana technika analityczna SWOT⁶⁹.

⁶⁸ Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych funkcjonuje w Bydgoszczy od 2011 r. Jest samodzielną jednostką organizacyjną resortu ON, podległą bezpośrednio Szefowi Sztabu Generalnego, zajmującą się m.in. standaryzacją sojuszniczą i narodową w obszarze operacyjnym (opracowanie doktryn), zbieraniem i wykorzystaniem doświadczeń, a także eksperymentowaniem i poszukiwaniem nowych zdolności SZ RP czy koncepcji szkolenia. Celem działalności tej instytucji jest modernizacja SZ i zwiększanie kompatybilność z armiami innych państw NATO.

⁶⁹ Analiza SWOT to uniwersalne narzędzie, które można stosować dla całej organizacji lub w poszczególnych sferach jej funkcjonowania. Polega na zidentyfikowaniu czynników zewnętrznych i wewnętrznych (charakteryzujące stan organizacji) mających wpływ na bieżącą i przyszłą sytuację organizacji oraz

Rezultatem trzymiesięcznej działalności zespołu eksperckiego CDiSzSz jest dokument pt. „Analiza środowiska bezpieczeństwa Polski w aspekcie wyzwań, szans i zagrożeń dla Wojsk Obrony Terytorialnej” opublikowany we wrześniu 2016 r., który zawiera⁷⁰:

1. Charakterystykę uwarunkowań współczesnego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze globalnym i regionalnym.
2. Cele i zadania, a ponadto słabe i mocne strony oraz zagrożenia i szanse WOT (SWOT) w aspekcie tych uwarunkowań.
3. Możliwe obszary współdziałania z wojskami operacyjnymi i współpracy z administracją państwową.

Analiza jest publikacją o bardzo szerokim zakresie informacji, które stanowią podstawę rozbudowy a szczególnie funkcjonowania WOT w przyszłości. To także rodzaj konsensusu między potrzebami wynikającymi z zagrożeń bezpieczeństwa a możliwościami ekonomiczno-społecznymi naszego państwa. Publikacja była podstawą do opracowania dokumentów doktrynalnych związanych z misją (zadaniami), strukturą organizacyjną, zdolnościami operacyjnymi czy koncepcją i zasadami użycia tej formacji w różnych sytuacjach militarnych i niemilitarnych, w tym szczególnie w aspekcie współdziałania z wojskami operacyjnymi i współpracy z organami administracji publicznej.

Z analizy wynika, że szybkie zmiany cywilizacyjne, brak gwarancji trwałej stabilności sytuacji międzynarodowej oraz polityczno-ekonomiczna współzależność państw czynią dziś świat przestrzenią niezwykle dynamiczną i złożoną. W związku z tym obecne i przyszłe środowisko bezpieczeństwa Polski będzie charakteryzowało się dużą dynamiką zmian i niepewnością oraz występowaniem licznych, także nowych zagrożeń militarnych i niemilitarnych. W wymiarze globalnym dojdzie do nasilenia rywalizacji amerykańsko-chińskiej w rejonie Azji i Pacyfiku, a także prób wzmocnienia przez Rosję swojej globalnej i regionalnej pozycji oraz przyjęcia przez nią konfrontacyjnego modelu relacji z UE i wspólnotą euroatlantycką. Należy oczekiwać również występowania braku stabilności w poszczególnych regionach świata, takich jak np. Bliski Wschód).

posegregowaniu informacji o danej organizacji (obiekcie) na 4 grupy (4 kategorie) czynników strategicznych: S (*Strengths*) – mocne strony (atut, przewaga, zaleta analizowanego obiektu); W (*Weaknesses*) – słabe strony (słabość, bariera, wada analizowanego obiektu); O (*Opportunities*) – szanse (możliwości korzystnej zmiany); T (*Threats*) – zagrożenia (dla obiektu stwarza niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej, barierę w rozwoju, trudności w funkcjonowaniu). Informacja jest zapisywana w czterodzielnej macierzy strategicznej. W efekcie SWOT otrzymuje się 4 niezależne listy czynników.

⁷⁰ Analiza środowiska bezpieczeństwa Polski w aspekcie wyzwań, szans i zagrożeń dla Wojsk Obrony Terytorialnej, CDiSzSZ RP, Bydgoszcz 2016.

Na regionalne środowisko bezpieczeństwa Polski wpływać będzie przede wszystkim położenie geopolityczne Polski pomiędzy Rosją a Niemcami, czy też interesy poszczególnych państw regionalnych. Jednym z głównych źródeł zagrożeń dla naszego państwa pozostaje agresywna polityka Rosji, jej ambicje mocarstwowe i działania na arenie międzynarodowej.

Potencjalne zagrożenia mogą wystąpić także w obszarze ekonomiczno-politycznym, militarnym, społecznym, informacyjnym, infrastrukturalnym, czy też hybrydowym. Niewykluczony jest także wybuch wojny konwencjonalnej, także w Europie. Takie zagrożenie jest spowodowane głównie polityką Rosji, czy niestabilną sytuacją na Bałkanach. Trzeba przy tym zaznaczyć, że zmienił się charakter współczesnej wojny, która obejmuje nie tylko konfrontację zbrojną przeciwstawnych armii, ale wiele różnorodnych wrogich działań prowadzonych na obszarze całego państwa, a skierowanych przeciwko gospodarce czy społeczeństwu. Tzw. wojna hybrydowa przeprowadzona według scenariusza ukraińskiego jest możliwa także w innych państwach, takich jak np. Polska. Oprócz zagrożeń militarnych występuje także wiele zagrożeń o charakterze niemilitarnym, jak np. awarie techniczne, klęski żywiołowe czy coraz powszechniej stosowany cyberterrorizm. Jak wskazują doświadczenia Estonii z 2007 roku może on skutecznie zdeorganizować całe państwo, szczególnie małe a nawet średnie, takie jak Polska.

Oceny środowiska bezpieczeństwa dokonane przez autorów analizy, ale także zaprezentowane w poprzednim rozdziale wskazują, że dynamicznym otoczeniu zewnętrznym strategiczne cele Polski w dziedzinie bezpieczeństwa pozostaną bez zmian. Nasze państwo nadal powinno dążyć do wzmocnienia swojej pozycji na arenie międzynarodowej poprzez aktywne członkostwo w NATO i UE. Powinno także efektywnie rozwijać własny potencjał militarny, po to by skutecznie reagować na zagrożenia o różnym rodzaju, zasięgi czy intensywności zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Siły zbrojne powinny być utrzymane w stałej gotowości do przeciwdziałania tym zagrożeniom i wyzwaniom. W realizacji tej misji istotną rolę może odgrywać także Obrona Terytorialna. Dlatego eksperci ocenili, że optymalna struktura naszej armii powinna zakładać funkcjonowanie dwóch niezależnych od siebie a jednocześnie uzupełniających się komponentów, takich jak profesjonalne siły zbrojne (wojska operacyjne) oraz powszechna armia terytorialna w postaci Wojsk Obrony Terytorialnej. Na tworzenie i funkcjonowanie tej formacji oddziałuje wiele różnych

i zmiennych czynników, bo różnorodne i turbulentne jest współczesne środowisko bezpieczeństwa.

W aspekcie zidentyfikowanych uwarunkowań środowiska bezpieczeństwa Polski autorzy analizy dokonali tak że oceny słabych i mocnych WOT oraz zagrożeń i szans dla procesu tworzenia i funkcjonowania formacji.

Jako mocną stroną i największą zaletą WOT wymieniono usytuowanie jednostek na poziomie lokalnym (regionalnym). Formacja będzie więc prowadzić działania na obszarach, związanych z miejscem pochodzenia i zamieszkania żołnierzy. Wpłynie to na ich dyspozycyjność i wysoką gotowość do podjęcia działań w razie potencjalnych zagrożeń. Czynnikiem ten zdecydowanie podnosi wartość bojową pododdziałów, gdyż jest silną motywacją do pełnego poświęcenia, szczególnie w akcjach ratowniczych, czy podczas obrony tzw. ojcowizny. Dlatego WOT może liczyć na silne wsparcie społeczności lokalnej (zaufanie, wiarygodność), co jest dodatkową zaletą. Na korzyść WOT przemawiają także względnie niskie koszty utrzymania w stosunku do jednostek wojsk operacyjnych. Wynika to z faktu, że formacja wyposażona jest w broń lekką, a nie ciężki sprzęt opancerzony, taki jak czołgi czy wozy bojowe, których zakup i użytkowanie są bardzo kosztowne.

Ujemną stroną związaną z utworzeniem WOT jest paralelizacja rozwoju Sił Zbrojnych RP. Priorytetem dla MON jest bowiem jak najszybsze osiągnięcie gotowości przez jednostki OT. Wymaga to zwiększonych nakładów finansowych na pozyskanie broni i wyposażenia czy budowę bazy koszarowej i szkoleniowej. W konsekwencji może dojść do stagnacji procesu modernizacji jednostek wojsk operacyjnych oraz ograniczenia środków finansowych na ich szkolenie, co w efekcie doprowadzi do obniżenia zdolności operacyjnych profesjonalnych wojsk zawodowych. Wyzwania dotyczą także sfery rekrutacji żołnierzy OT. W niektórych regionach należy stwierdzić małe zainteresowanie służbą w tej formacji. Dlatego MON może obniżyć kryteria wobec kandydatów do służby ochotniczej, które w założeniu miały być takie same jak dla żołnierzy zawodowych. Może to spowodować, że w szeregach WOT znajdą się żołnierze z obniżoną sprawnością czy z kłopotami zdrowotnymi. Zastrzeżenia budzi także system szkolenia oparty o 30 dniowe ćwiczenia w ciągu roku, który może nie gwarantować właściwego przygotowania żołnierzy do wielu różnorodnych zadań, w tym szczególnie do walki. Także duże rozproszenie pododdziałów (364 kompanie rozlokowane w powiatach) nie ułatwia zgrywania pododdziałów w ramach większych komponentów, takich jak batalion czy brygada.

Jako zasadnicze zagrożenie wskazano fakt, że WOT należało zbudować praktycznie od podstaw. W momencie podjęcia decyzji o ich utworzeniu brak było praktycznie wszystkiego: kadry dowódczej, uzbrojenia i wyposażenia, budynków koszarowych, magazynów czy obiektów szkoleniowych, a nawet dokumentów doktrynalnych czy rozwiązań legislacyjnych. Aby formacja powstała i mogła funkcjonować należało wyasygnować znaczne środki z budżetu MON, szczególnie w pierwszych latach jej tworzenia, co było uzależnione przede wszystkim od sytuacji gospodarczej naszego państwa.

Szansą dla rozwoju WOT była potrzeba dywersyfikacji potencjału obronnego naszego państwa, którą dostrzegali nie tylko eksperci, ale także politycy różnych opcji. Potencjał ten bazował bowiem na wojskach operacyjnych. Zniesienie poboru i uzawodowienie armii doprowadziło do tego, że profesjonalna armia liczyła niewiele ponad 100 tys. żołnierzy. Biorą pod uwagę wzrastające zagrożenie ze strony Rosji, były to siły zbyt małe, nie tylko aby obronić terytorium naszego państwa, ale także powstrzymać agresora do czasu otrzymania wzmocnienia sił głównych NATO. Był to podstawowy argument przemawiającym za rozwojem obrony terytorialnej, jako formy powszechnej obrony całego terytorium państwa. Szansą dla rozwoju formacji jest także zwiększające się z każdym rokiem zapotrzebowanie administracji państwowej i samorządowej na realizację przez wojsko wielu różnych zadań o charakterze niemilitarnym, takich jak udział w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych, ratownictwie, czy zapewnieniu porządku publicznego. Na rozwój WOT pozytywnie wpływa także wzrost świadomości i patriotyzmu naszego społeczeństwa obywatelskiego, które dostrzega znaczenie bezpieczeństwa naszego państwa oraz potrzebę ciągłego zwiększania jego poziomu. Dlatego decyzja o utworzeniu formacji cieszyła się dużym poparciem społecznym, chociaż trudno mówić o jej powszechnej akceptacji. Badania przeprowadzone przez CBOS w lutym 2017 r. wskazały, że stosunek większości Polaków do tworzących się WOT był pozytywny, mimo iż prawie połowa z nich (47%) nie postrzegała zagrożenia dla niepodległości naszego państwa. W tym okresie formacja miała znacznie więcej zwolenników (49%) niż przeciwników (25%). Dla 16% utworzenie WOT było obojętne, natomiast 9% badanych nie potrafiła wyrazić jednoznacznie swojej opinii⁷¹. Zwolennikami były przede wszystkim osoby, które dostrzegały zagrożenie dla niepodległości Polski.

⁷¹ Badanie „Stosunek do Wojsk Obrony Terytorialnej” zostało przeprowadzone przez CBOS metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 2–9 lutego 2017

3.2. Przeznaczenie i zadania formacji

Po utworzeniu i osiągnięciu gotowości operacyjnej, dowództwo WOT przystąpiło do określenia przeznaczenia i szczegółowych zadań dla nowopowstałej formacji, oraz jej roli i miejsca w systemie bezpieczeństwa państwa. Analizie poddano najważniejsze dokumenty normatywne dotyczące naszych sił zbrojnych, w tym szczególnie obowiązującą wówczas Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP (SBN RP) z 2014 r. Dokument ten definiował trzy rodzaje misji SZ RP, takie jak⁷²:

1. Zagwarantowanie obrony państwa i przeciwstawienie się agresji zbrojnej, w tym także wypełnianie funkcji militarnego odstraszenia, poprzez demonstrowanie gotowości do obrony siłami utrzymywanymi w czasie pokoju oraz gotowości do ich mobilizacyjnego rozwinięcia w razie wojny.

2. Wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu.

3. Udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej, w tym w międzynarodowych działaniach z dziedziny zarządzania kryzysowego.

Zdecydowano, że zadania WOT będą mieścić się tylko w ramach pierwszej i drugiej misji SZ RP, czyli formacja będzie je realizować jedynie na terytorium naszego państwa. Zadania w ramach trzeciej, polegające na operacjach prowadzonych poza granicami kraju nie będą realizowane przez formację, przynajmniej w początkowym etapie jej rozwoju. Głównym zadaniem formacji miała być zatem obrona i ochrona lokalnych społeczności, a jej szczególną więź ze społeczeństwem podkreślało przyjęte motto „Zawsze gotowi, zawsze blisko”.

Po przyjęciu założeń wstępnych rozpoczęto prace analityczno-koncepcyjne nad opracowaniem dokumentu doktrynalnego, w który precyzowałyby cele, przeznaczenie i zadania WOT oraz ich miejsce i rolę w systemie obronnym państwa. Podczas tego istotnego zamierzenia wykorzystano wyniki Strategicznego Przeglądu Obronnego, który odbył się w 2017 r. Zostały one opublikowane przez MON w maju 2017 r. m.in. w jawnym dokumencie pt. „Koncepcja obronna RP”.

Opracowana przez zespół analityczno-koncepcyjnych dokument doktrynalny „Wojska Obrony Terytorialnej w operacji DD-3.40 wprowadzono oficjalnie do użycia decyzją nr 21/Szkol./SG Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 kwietnia 2018 r. WOT

roku na liczącej 1016 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. Wyniki przedstawiono w Komunikacie z badań nr 27/2017, CBOS, Warszawa 2017.

⁷² *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, BBN, Warszawa 2014, s. 30-31.

zostały włączone w system obrony państwa, zarówno w podsystemie militarnym jak i niemilitarnym.

Zasadniczą misją WOT jest zagwarantowanie obrony państwa oraz przeciwstawianie się agresji zbrojnej. Oprócz tego, formacja wspiera niemilitarne podsystemy ochronne w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu. Realizując swoje misje jednostki WOT przeciwdziałają lub usuwają przyczyny i skutki zagrożeń na terytorium naszego kraju, prowadząc działania zgodnie z regulacjami prawnymi dotyczącymi użycia Sił Zbrojnych RP. Mogą one udzielać wsparcia, ale także być wspierane przez pozostałe rodzaje sił zbrojnych oraz części składowe podsystemu niemilitarnego.

Celem WOT jest: budowa na całym terytorium państwa powszechnej gotowości obronnej; wzmocnienie potencjału odstraszenia Sił Zbrojnych RP; zwiększenie gotowości Sił Zbrojnych RP do powstrzymania eskalacji zagrożenia militarnego i niemilitarnego oraz usunięcia skutków jego pojawienia się, w tym zagwarantowania bezpieczeństwa ochrony ludności i mienia; wzmocnienie potencjału ochrony granicy państwowej oraz zabezpieczenie infrastruktury krytycznej. Wśród głównych celów WOT wymieniono również rozbudowę rezerw osobowych sił zbrojnych, przygotowanie społeczeństwa do obrony państwa oraz kształtowanie podstaw patriotycznych i wzmocnienie systemu obronnego państwa⁷³.

WOT stanowią formację obejmującą całe terytorium państwa. Ich przeznaczeniem jest prowadzenie działań z użyciem środków militarnych lub niemilitarnych, z wykorzystaniem lokalnych zasobów obywatelskich. Przewidziano udział WOT w likwidacji zagrożeń oraz budowie lokalnej i przestronnej gotowości obronnej państwa na całym jego terytorium. Oddziały mają prowadzić samodzielne lub połączone działania skierowane na osiągnięcie celu operacyjnego zdefiniowanego w planach operacyjnych lub zarządzania kryzysowego. Ich powszechny charakter występowania oraz stała gotowość predysponują je do odgrywania ważnej roli na poziomie województwa i powiatu w realizacji zadań obronnych i wsparcia działań zarządzania kryzysowego. Zasadniczo jednostek WOT można używać tylko w stałych rejonach odpowiedzialności (SRO) tożsamych z podziałem administracyjnym kraju. Tylko w wyjątkowych sytuacjach oddziały WOT mogły działać

⁷³ *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji DD-3.40*, MON, Warszawa 2018, s.13.

poza stałymi rejonami odpowiedzialności, głównie na obszarach przylegających do macierzystych terenów w celu wsparcia innych jednostek WOT⁷⁴.

Zgodnie z szerokim spektrum celów działania oraz przeznaczenia WOT, zachowują zdolność do realizacji różnych zadań, we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Gotowość obronna zapewnia stabilny rozwój wszystkich komponentów systemu obronnego państwa i podnoszenie ich zdolności do działań w przypadku powstania, różnorodnych co do skali i charakteru, zagrożeń kryzysowych lub wojennych. Poziom przygotowań państwa do obrony i ochrony przed potencjalnymi zagrożeniami zależy od wprowadzonego stanu gotowości obronnej. Obecnie w naszym kraju obowiązują trzy stany gotowości obronnej: stan stałej gotowości obronnej państwa, stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu oraz stan gotowości obronnej państwa czasu wojny⁷⁵.

Przewiduje się, że WOT będą realizowały spektrum zadań we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa, zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Ponieważ zasadniczą misją formacji jest zagwarantowanie obrony państwa, przeciwstawienie się agresji zbrojnej oraz wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu, wynika stąd, że będzie ona wykorzystywana zarówno do prowadzenia działań o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym, przy aktywnym wykorzystaniu lokalnych zasobów. W sensie ogólnym działania militarne będą miały na celu obronę państwa przed agresją, natomiast działania niemilitarne powinny chronić obywateli przed różnymi zagrożeniami, głównie klęskami żywiołowymi, które występują bardzo często. WOT będą zatem angażowane, przede wszystkim do ochrony lokalnej społeczności. Zadania wyznaczone dla WOT są właściwe dla określonego stanu funkcjonowania państwa.

Stan stałej gotowości obronnej państwa utrzymuje się w czasie pokoju, a więc w sytuacji, gdy nie stwierdza się istotnych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa z jego otoczenia zewnętrznego. Jego celem jest przygotowanie państwa do właściwego działania oraz przetrwania w warunkach zewnętrznego zagrożenia oraz wojny. Trzeba przy tym zaznaczyć, że przedsięwzięcia realizowane przez państwo w czasie pokoju będą miały zasadniczy wpływ na sprawność osiągania wyższych stanów gotowości obronnej. Dlatego wykonywane są zadania planistyczne, szkoleniowe i kontrole, które mają utrzymać

⁷⁴ Tamże, s.13-14.

⁷⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa, Dz.U. nr 219, poz. 2217, 2218, paragraf 2.1.

wszystkie komponenty systemu obronnego w jak najwyższej sprawności do działania w przypadku powstania zagrożenia.

W stanie stałej gotowości obronnej państwa jednostki WOT mają za zadanie⁷⁶:

1. Utrzymywanie gotowości bojowej do obrony naszego państwa.
2. Wspieranie lokalnych społeczności i elementów podsystemu niemilitarnego w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, poprzez udział w reagowaniu na zagrożenia niemilitarne w celu zapobiegania lub przeciwdziałania im, minimalizacji i usuwaniu ich skutków, czy też przywracaniu stanu sprzed wystąpienia zagrożenia.
3. Realizacja przedsięwzięć planistycznych, organizacyjnych, mobilizacyjnych i szkoleniowych.
4. Prowadzenie działań z zakresu wojskowej komunikacji społecznej w celu kształcenia postaw i wartości patriotyczno-obywatelskich.

W czasie pokoju zakres działań WOT jest zatem ukierunkowany przede wszystkim na tworzenie bezpiecznego środowiska lokalnego w poszczególnych SRO, poprzez rozwijanie współpracy ze środowiskiem cywilnym, wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych oraz wychowanie patriotyczne społeczeństwa. WOT utrzymują w stałej gotowości swoje siły i środki oraz przygotowują je do działania w sytuacji kryzysu lub wojny. Oprócz przygotowania obronnego rozwijane są także zdolności do realizacji zadań: ratowniczych, humanitarnych i porządkowych oraz związanych z ochroną i obroną obiektów. Opracowuje i ciągle aktualizuje się plany użycia jednostek i pododdziałów podczas prowadzenia działań militarnych i niemilitarnych. Sukcesywnie sprawdzany jest system alarmowania i powiadamiania żołnierzy oraz poziom ich gotowości do działań. Ważnym przedsięwzięciem jest rozpoznanie i przygotowanie wyznaczonych SRO do prowadzenia działań na poziomie taktycznym, przewidzianych dla wyższych stanów gotowości obronnej państwa (kryzysu i wojny). W SRO organizowane są szkolenia taktyczne (treningi, ćwiczenia), w których przyjmuje się założenia, że jednostki WOT będą zaangażowane w różne działania.

Podczas pokojowej działalności istotnym zadaniem WOT jest utrzymywanie gotowości do wsparcia administracji publicznej i społeczeństwa w różnych sytuacjach kryzysowych spowodowanych zagrożeniami o charakterze niemilitarnym. Jednostki WOT prowadzą współpracę cywilno-wojskową z układem niemilitarnym, co jest determinantem właściwej realizacji wspólnych zadań w czasie kryzysu lub wojny. Obejmuje ona

⁷⁶ *Wojska Obrony terytorialnej w operacji...*, wyd. cyt. s. 22.

m.in.: stałą wymianę informacji na temat potencjalnych źródeł zagrożeń lokalnych, monitorowanie i zapobieganie ich powstaniu; wsparcie osobowe, materiałowe i techniczne; wymianę doświadczeń oraz organizację wspólnych szkoleń, treningów i ćwiczeń, ukierunkowanych na doskonalenie procedur współdziałania. Dzięki temu kształtowane są umiejętności współdziałania i współpracy WOT z innymi podmiotami oraz doskonalony jest system kierowania i koordynowania wspólnymi działaniami w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

W czasie pokoju WOT odgrywają także ważną rolę w budowaniu patriotycznych fundamentów systemu obronnego naszego państwa. Poprzez takie działania jak: pogłębianie świadomości narodowej, społecznej oraz państwowej; budowanie poczucia wspólnoty narodowej; wzmacnianie więzi między rodakami oraz kształtowaniu patriotyzmu i odpowiedzialności za losy państwa, formacja buduje siłę naszego narodu.

Oprócz tego prowadzi działania informacyjne, zapewniające przejrzystość środowiska informacyjnego oraz edukacyjne, umożliwiające właściwe postrzeganie rzeczywistości przez społeczeństwo, co w warunkach wykorzystania mediów oraz cyberprzestrzeni, także w czasie pokoju, do destrukcyjnego oddziaływania na administrację i społeczeństwo ma istotne znaczenia.

Gotowość obronna państwa czasu kryzysu jest to stan (proces), w którym zaistniało zagrożenie bezpieczeństwa państwa wymagające uruchomienia wybranych elementów systemu reagowania kryzysowego do realizacji zadań ujętych w planie reagowania kryzysowego RP oraz wynikających ze zobowiązań sojuszniczych⁷⁷. Stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu wprowadza się zatem w razie zaistnienia zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa w celu realizacji zadań przewidzianych zawczasu dla tego stanu, które zapewniają przygotowanie elementów systemu obronnego państwa do przeciwdziałania zagrożeniom, a także usuwanie skutków ich wystąpienia. W stanie nadal realizowane są zadania obronne przewidziane dla stałej gotowości obronnej państwa, a ponadto zadania na rzecz podwyższania gotowości obronnej i reagowania kryzysowego. Podejmowane są działania dyplomatyczne mające na celu rozładowanie napięcia i zabezpieczenia interesów państwa, konsoliduje się społeczeństwo wokół władzy i administracji, przygotowuje się stanowiska kierowania organów administracji państwowej i samorządowej z zachowaniem standardów ich wyposażenia i zabezpieczenia, podnosi się gotowość administracji i podległych lub nadzorowanych przez nią jednostek,

⁷⁷ B. Zdrozowski i in., wyd. cyt., s. 125

a także stan gotowości bojowej całości lub części sił zbrojnych oraz zabezpiecza potrzeby mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk własnych i sojuszniczych. Ponadto realizuje się zamierzenia związane z mobilizacją gospodarki oraz militaryzacją i obroną cywilną (np. przygotowanie budowli ochronnych, ochrona ważnych obiektów). Organizuje się także szkolenia obronne, szczególnie dla administracji publicznej i przedsiębiorców realizujących zadania na rzecz obronności, ale również dla społeczeństwa.

Podczas gotowości obronnej państwa czasu kryzysu WOT realizują działania przewidziane dla nich w tym stanie w Planie Reagowania Obronnego RP. By móc skutecznie przeciwdziałać kryzysowi dla formacji przewidziano następujące zadania⁷⁸:

1. Przygotowania SRO do obrony oraz osiągnięcia gotowości do podjęcia działań zgodnie z przeznaczeniem.

2. Wsparcia elementów podsystemu niemilitarnego w zakresie wzmocnienia ochrony i obrony granicy państwowej, infrastruktury krytycznej i obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz lokalnych społeczności.

3. Rozwinięcia wojennego systemu dowodzenia WOT.

4. Prowadzenia działalności rozpoznawczej oraz działań demonstracyjnych i odstrasżających w SRO.

5. Wsparcia procesu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, a także przedsięwzięć z zakresu maskowania operacyjnego oraz inżynierskiej rozbudowy terenu.

6. Wsparcia sił wydzielonych do przygotowania i zabezpieczenia przybycia wojsk operacyjnych oraz sojuszniczych (koalicyjnych) sił wzmocnienia do SRO.

Działania WOT ukierunkowane są przede wszystkim na przygotowanie SRO do obrony w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju i osiągnięcie gotowości do niezwłocznego reagowania na sytuację kryzysową. Zasadnicze zadania to przygotowanie i utrzymanie ukryć i miejsc czasowego pobytu dla pododdziałów oraz działania z zakresu maskowania operacyjnego i inżynierskiej rozbudowy terenu.

Formacja zapobiega lub przeciwdziała zagrożeniom, minimalizuje i usuwa ich skutki oraz dąży do przywrócenia stanu pierwotnego. Zachowuje przy tym ciągłą gotowość do wsparcia elementów podsystemu niemilitarnego, w tym udzielenia pomocy podczas ochrony i obrony granicy państwowej, infrastruktury krytycznej oraz innych obiektów ważnych z punktu widzenia bezpieczeństwa i obronności państwa. Chroni także lokalne społeczności przed zagrożeniami i wspiera je swoimi działaniami.

⁷⁸ *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji ...*, wyd. cyt., s.14-15.

Rozwinięty zostaje wojenny system dowodzenia, w ramach którego zaczynają funkcjonować połowe stanowiska dowodzenia na szczeblu centralnym oraz poszczególnych brygad i batalionów. Jednostki WOT prowadzą działalność rozpoznawczą w swoich SRO, której celem jest przede wszystkim gromadzenie, analizowanie i opracowanie informacji o zagrożeniach, przeciwniku, środowisku działań oraz innych istotnych uwarunkowaniach. W tym celu zostaje rozwinięty system rozpoznania, który funkcjonuje w oparciu o sieć punktów i stanowisk obserwacyjnych oraz zorganizowana jest wymiana danych z innymi źródłami informacji, zarówno wojskowymi jak i cywilnymi.

W celu zwiększenie efektu odstraszenia potencjalnego przeciwnika, WOT mogą być zaangażowane w prowadzenie działań demonstracyjnych dla podkreślenia woli i determinacji do obrony suwerenności i integralności państwa oraz dla kształtowania pożądanych postaw obywatelskich i właściwego stanu moralnego wśród społeczności lokalnej. Aby przeciwdziałać atakom informacyjnym, formacja prowadzi także działania informacyjne oraz edukacyjne, które umożliwiają właściwe postrzeganie rzeczywistości przez społeczeństwo. WOT zapewniają także bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni, zwiększając ochronę zarówno swoich systemów informatycznych, ale także tych, które są wykorzystywane przez administrację.

W stanie kryzysu zagrożenia militarne mogą być o niewielkiej skali, zazwyczaj będą to działania poniżej progu wojny. Polegają one przede wszystkim na intensywnym działaniu grup dywersyjnych lub rozpoznawczych przeciwnika. Dlatego w wyznaczonych SRO jednostki i pododdziały WOT będą realizować zadania o charakterze osłonowym, ochronnym oraz przeciwdywersyjnym. Zadania mogą być wykonywane samodzielnie, ale także we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi czy też elementami podsystemu niemilitarnego, takimi jak np. Policja.

Formacja zapewnia także osłonę i ochronę procesu przygotowań obronnych państwa, realizowanych w województwach przez terenowe organy administracji rządowej oraz organy samorządu terytorialnego. Dowódca BOT współpracuje w tym zakresie z wojewodą, natomiast dowódcy batalionów i kompanii ze starostami, wójtami i burmistrzami miast. Współpraca dotyczy szczególnie: aktualizacji planowania obronnego; ochrony stanowisk kierowania, systemu stałych dyżurów, procesu militaryzacji jednostek organizacyjnych administracji publicznej; szczególnej ochrony wybranych obiektów oraz organizacji szkolenia obronnego, w tym wspólnych ćwiczeń obronnych. WOT współpracuje także z Policją, Państwową Strażą Pożarną, Strażą Ochrony Kolei,

Służbą Leśną i innymi elementami podsystemu niemilitarnego, szczególnie w zakresie praktycznej realizacji zadań obronnych oraz ochrony procesu militaryzacji.

Jeżeli nastąpi eskalacja kryzysu militarnego WOT intensyfikują działania rozpoznawcze i odstrasżające oraz przygotowują się do obrony SRO, szczególnie na przewidywanym kierunku uderzenia przeciwnika. Ponieważ wojska operacyjne w tym czasie podnoszą swoją gotowość mobilizacyjną i bojową w MSD lub w rejonach alarmowych, WOT w ramach współdziałania z nimi stwarzają korzystne warunki, w tym ochronę i osłonę procesu mobilizacyjnego oraz przemieszczania i operacyjnego rozwinięcia. Biorą także udział w zapewnieniu przyjęcia i rozwinięcia sojuszniczych sił wzmocnienia. Działania będą nadal ukierunkowane na rozpoznanie i przeciwdziałanie dywersji, zwalczanie grup rozpoznawczych, dywersyjnych czy sabotażowych przeciwnika oraz ochronę ważnych obiektów wojskowych i cywilnych, w tym przede wszystkim infrastruktury krytycznej. Formacja może być także użyta do osłony strategicznej, lądowej granicy państwa oraz do zapewnienia wojskom operacyjnym swobody działania. Działania związane ze zwalczaniem źródeł zagrożeń oraz ochroną przed skutkami będą prowadzone w ścisłym współdziałaniu z wojskami operacyjnymi oraz elementami podsystemu niemilitarnego, takimi jak np. Policja czy Straż Graniczna.

Należy zatem stwierdzić, że zakres zadań realizowanych przez WOT w tym stanie gotowości obronnej państwa zależy w dużym stopniu od rodzaju i zasięgu zagrożeń. Główny wysiłek formacji jest skupiony głównie na działaniach mobilizacyjnych, rozpoznawczych, przeciwdywersyjnych, informacyjnych i odstrasżających prowadzonych w SRO na terenie całego kraju.

Stan gotowości obronnej państwa czasu wojny wprowadza się w celu odparcia bezpośredniej zbrojnej napaści na terytorium RP lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji⁷⁹. W tym stanie realizowane są przedsięwzięcia zawarte w przygotowanym wcześniej Planie Reagowania Obronnego RP. W przypadku wystąpienia zewnętrznego zagrożenia naszego państwa WOT realizuje zadania zgodnie z wojennym systemem dowodzenia. Do najważniejszych należą⁸⁰:

1. Prowadzenie działań na poziomie taktycznym we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego.

⁷⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa, wyd. cyt., § 5.1.

⁸⁰ *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji ...*, wyd. cyt., s. 15-16.

2. Zapewnienie powszechnej ochrony i obrony SRO, w tym wsparcie elementów podsystemu niemilitarnego w ochronie mienia państwowego, obiektów użyteczności publicznej i dóbr kultury przed grabieżą oraz niszczeniem.

3. Wsparcie zabezpieczenia wejścia do walki sojuszniczych (koalicyjnych) sił wzmocnienia.

4. Wsparcie zabezpieczenia funkcjonowania oraz odtwarzania struktur administracji rządowej i samorządowej oraz bezpieczeństwa publicznego na obszarach wyzwolonych.

5. Wsparcie przedsięwzięć z zakresu maskowania operacyjnego oraz inżynierskiej rozbudowy terenu.

W trakcie prowadzenia działań taktycznych formacja utrzymuje ciągłe współdziałanie z jednostkami operacyjnymi innych rodzajów sił zbrojnych a także współpracę z elementami podsystemu niemilitarnego, zgodnie z dokumentami planistycznymi wykonanymi w czasie pokoju⁸¹. Zarówno współdziałanie jak i współpraca są nawiązywane i organizowane już w stanie stałej gotowości obronnej państwa. W czasie pokoju uzgadniane i doskonalone są procedury obowiązujące podczas wspólnych działań, co w rezultacie prowadzi do osiągnięcia interoperacyjności oraz kompatybilności⁸². Dzięki temu możliwe będzie efektywne i optymalne wykorzystanie kluczowych zdolności i możliwości systemów walki, jak również uzyskanie efektu synergii, a w rezultacie osiągnięcie założonego celu.

Podczas współdziałania i współpracy przed rozpoczęciem działań strony poznają swoje zamiary, możliwości i ograniczenia, uzgadniane są sposoby prowadzenia działań oraz wzajemne relacje wsparcia, czyli kto, kiedy i gdzie wspiera lub jest wspierany oraz stopień, rodzaj i priorytety wsparcia, co zapewnia koncentrację sił i środków w odpowiednim miejscu i czasie. Przestrzegana jest przy tym zasada, że to silniejszy powinien wspierać słabszego. Dlatego warianty połączonego działania opracowuje się

⁸¹ Współdziałanie – uzgodnione ześrodkowanie wysiłków oraz działań różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych co do zadań, czasu, miejsca, przestrzeni oraz ich taktyczno-operacyjnych możliwości w myśl ogólnego zamiaru osiągnięcia celu operacji czy walki.

Współpraca – zdolność tworzenia więzi i współdziałania z innymi, umiejętność pracy w grupie na rzecz osiągania wspólnych celów, umiejętność zespołowego wykonywania zadań i wspólnego rozwiązywania problemów. Por. *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa 1979, s. 496-497.

⁸² Kompatybilność (ang. *compatibility*) to zdolność dwóch lub więcej jednostek organizacyjnych, albo części składowych wyposażenia i uzbrojenia do istnienia oraz funkcjonowania w tym samym systemie bez wzajemnego kolidowania. Interoperacyjność (ang. *interoperability*) to zdolność systemów (jednostek) do wzajemnego świadczenia i korzystania z usług innych systemów (jednostek), w celu zwiększenia efektywności współdziałania między systemami. B. Zdrodowski i in., wyd. cyt., Warszawa 2008, s. 56 i 63.

z uwzględnieniem możliwości bojowych wojsk w poszczególnych etapach walki. Istotne znaczenie ma także utworzenie wspólnego systemu dowodzenia oraz włączenie elementów łącznikowych WOT w skład organów dowodzenia wojsk operacyjnych. Współdziałanie powinien organizować ten dowódca, który wykonuje główne zadanie w danym rejonie. On również powinien dowodzić podczas wspólnych działań.

Z kolei podczas organizacji współpracy między WOT a elementami podsystemu niemilitarnego uzgadnia się miejsce i czas realizacji wspólnych zadań oraz możliwości i sposób wykorzystania posiadanych sił i środków. Trzeba zaznaczyć, że WOT może nie tylko wspierać elementy podsystemu niemilitarnego, ale występować także w roli podmiotu wspieranego.

Zakres współdziałania i współpracy WOT zależy przede wszystkim od posiadanego potencjału, czasu i sytuacji w SRO, czy też miejsca w ugrupowaniu operacyjnym. Może się on zmieniać w poszczególnych etapach prowadzenia operacji.

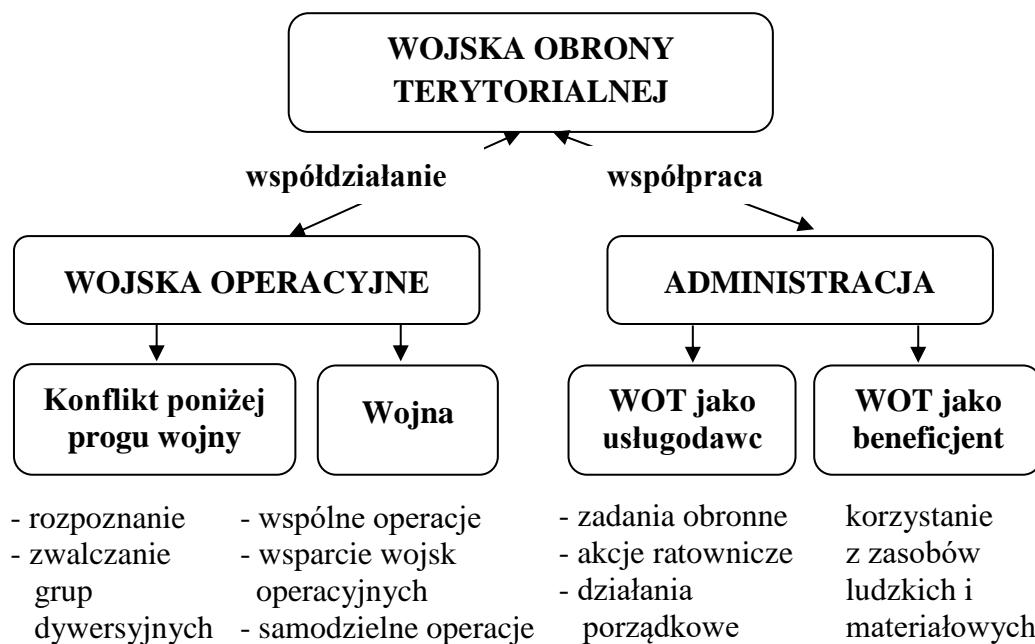
Można zidentyfikować dwa zasadnicze obszary współdziałania z jednostkami operacyjnymi, zależne od skali prowadzonych działań (rys. 2).

Pierwszy obszar współdziałania WOT z jednostkami operacyjnymi dotyczy potencjalnego konfliktu poniżej progu wojny, noszącego znamiona konfliktu hybrydowego na terenie RP. Drugi to otwarty konflikt zbrojny, którego ekstremalną postacią jest wojna.

Wojna hybrydowa jest współczesną odmianą konfliktu asymetrycznego. W publikacjach leksykalnych jest ona definiowana jako „(...) wojna łącząca w sobie jednocześnie różne możliwe środki i metody przemocy, w tym zwłaszcza zbrojne działania regularne i nieregularne, operacje w cyberprzestrzeni oraz działania ekonomiczne, psychologiczne, kampanie informacyjne (propaganda), itp.”⁸³. Z kolei w NATO ten rodzaj konfliktu jest określany jako „(...) użycie taktyki asymetrycznej w celu wykrycia i wykorzystania słabości (przeciwnika) za pomocą środków pozamilitarnych (np. politycznego, informacyjnego czy ekonomicznego zastraszania i manipulacji), popartych groźbą użycia konwencjonalnych i niekonwencjonalnych środków militarnych⁸⁴.

⁸³(Mini)Słownik BBN: propozycje nowych terminów z dziedziny bezpieczeństwa, BBN, <https://www.bbn.gov.pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,MINISLOWNIK-BBN-Propozycje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html>, (dostęp 10.06.2020).

⁸⁴ J.M. Calha, *Hybrid Warfare: NATO's new strategic challenge? General Report*, Defence Security Committee, Washington 2015, s. 3.

Rys. 2. Obszary współdziałania WOT z wojskami operacyjnymi oraz współpracy z administracją.

Źródło: opracowanie własne.

Jako najnowszy przykład wojny hybrydowej analitycy z różnych ośrodków państw sojuszniczych NATO uważają agresję Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w 2014 r. Wynika z niej, że w ramach tego rodzaju konfliktu agresor, dla osiągnięcia swoich celów politycznych, będzie oddziaływał na system obronny przeciwnego państwa w różnych płaszczyznach, nie tylko militarnej, ale także politycznej, gospodarczej, społecznej, kulturowej, psychologicznej czy też informacyjnej (stosując propagandę i dezinformację). Wojna hybrydowa łączy zatem kombinację różnych działań – zarówno konwencjonalnych, jak również nieregularnych, cybernetycznych oraz terrorystycznych, prowadzonych w tym samym czasie na określonym obszarze. Do kluczowych zadań WOT podczas konfliktu o charakterze hybrydowym zaliczyć można przede wszystkim: rozpoznanie i zwalczanie grup dywersyjnych i rozpoznawczych przeciwnika, działających na obszarze Polski. Oprócz tego formacja realizuje zadania ochronne, informacyjne oraz psychologiczne. Dzięki ich zaangażowaniu w działania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, wysiłek wojsk operacyjnych może być skupiony na przygotowaniach do prowadzenia strategicznej operacji obronnej państwa. WOT we współdziałaniu z administracją i innymi podmiotami

bezpieczeństwa wewnętrznego prowadzą przede wszystkim działania: rozpoznawcze, przeciwdywersyjne, ochronne oraz informacyjne i psychologiczne.

Działania rozpoznawcze będą ukierunkowane na pozyskiwanie informacji o zagrożeniach wewnątrz kraju, w tym szczególnie o próbach przekroczenia granicy państwowej przez obce siły, czy też o pojawieniu się i działaniu grup specjalnych, dywersyjnych, terrorystycznych czy zbrojnego podziemia przeciwnika. W razie stwierdzenia działania elementów dywersyjno-rozpoznawczych przeciwnika na terenie kraju, WOT wspólnie z wyspecjalizowanymi elementami pozamilitarnym, takimi jak Policja, Straż Graniczna, Żandarmeria Wojskowa, czy też wydzielone siły specjalne, przystępuje do działań przeciwdywersyjnych, w ramach których następuje wyszukiwanie, lokalizowanie oraz blokowanie (okrażenie) sił przeciwnika, aby uniemożliwić ich przemieszczenie się i podjęcie działań wymierzonych w administrację publiczną, wojska operacyjne czy ludność cywilną. Następnie pododdziały WOT podejmują bezpośrednią walkę i działaniami zaczepnymi likwidują wroga. Jeżeli grupy nie zostaną całkowicie zniszczone, to ich funkcjonowanie zostanie uniemożliwione lub znacznie utrudnione.

Ponieważ w wojnie hybrydowej każdy obiekt i każdy obywatel może stać się obiektem ataku dywersyjnego, dlatego WOT są traktowane obecnie jako panaceum na ochronę obiektów i instalacji wojskowych oraz cywilnych najważniejszych dla funkcjonowania państwa.

Działania przeciwdywersyjne formacji mające na celu ochronę i obronę tych elementów infrastruktury stanowią znaczne wzmocnienie służb porządkowych, a jednocześnie powodują, że wojska operacyjne mogą zostać wykorzystane do realizacji zadań związanych ze strategiczną obroną państwa. Obiekty istotne dla bezpieczeństwa i obronności państwa są kluczowymi a jednocześnie łatwymi celami dla grup dywersyjnych, specjalnych czy terrorystycznych przeciwnika. Dotyczy to szczególnie: lotnisk, portów, elektrowni, stanowisk kierowania i dowodzenia, budynków administracji, zakładów zbrojeniowych, węzłów i szlaków komunikacyjnych, składów logistycznych itp. Pododdziały WOT prowadzą rozpoznanie rejonów lub kierunków podejścia do chronionych obiektów oraz rozwijają system patroli i posterunków ochronnych, którego celem jest uniemożliwienie osobom postronnym wejścia na teren chroniony i tym samym wyrządzenie jakiegokolwiek szkody. W przypadku ataku na obiekt, pododdziały WOT odpierają uderzenie przeciwnika, a następnie przystępują do usuwania szkód i zniszczeń oraz ewakuacji osób rannych i poszkodowanych. Skuteczność działań ochronnych i obronnych jest uzależniona od wymiany informacji i współpracy z innymi podmiotami

bezpieczeństwa wewnętrznego, a także z ludnością lokalną. W akcjach przeciwdywersyjnych dużym atutem WOT jest także doskonała znajomość terenu oraz ścisła współpraca ze społecznością lokalną.

W operacjach hybrydowych przeciwnik będzie prowadził działania dezinformacyjne w celu destabilizowania sytuacji w państwie, poprzez podważanie wiarygodności i legitymizacji władzy czy rozniecanie wewnętrznych sporów społecznych, narodowościowych, religijnych i innych. Będzie również wykonywał ataki w cyberprzestrzeni, skierowane przeciwko systemom informatycznym wykorzystywanym przez administrację państwową i samorządową oraz społeczeństwo. Dlatego WOT musi prowadzić działania informacyjne, zapewniające społeczności lokalnej dopływ wiarygodnych i sprawdzonych informacji oraz działania psychologiczne dla kształtowania postaw patriotycznych oraz wiary w pokonanie przeciwnika. Formacja będzie też zapewniała ochronę, nie tylko swoich systemów informatycznych, ale także systemów wykorzystywanych przez administrację i społeczeństwo, co jest obecnie koniecznością, ze względu na różnorodność i częstotliwość występowania zagrożeń w cyberprzestrzeni.

Ponieważ zwalczanie zagrożeń o charakterze hybrydowym wymaga szybkiego i zdecydowanego działania, istotne znaczenia ma efektywna współpraca podsystemu militarnego z elementami podsystemu niemilitarnego. W jej ramach WOT odgrywają rolę łącznika między tymi podsystemami.

Drugi obszar współdziałania WOT z jednostkami operacyjnymi jest realizowany podczas otwartego konfliktu zbrojnego, szczególnie podczas jego ekstremalnej formy, jaką jest wojna. Zasadnicze zadania realizowane przez WOT podczas wojny, to wspólne operacje prowadzone na danym obszarze (wzmocnienie wojsk operacyjnych), prowadzenie samodzielnych działań, takich jak ochrona ważnych obiektów infrastruktury strategicznej w obszarze tyłowym (porty, lotniska, składy, urzędy) czy też prowadzenie działań nieregularnych w terenie zajęтым przez przeciwnika.

W odniesieniu do współpracy WOT z układem pozamilitarnym także można wyróżnić dwa najważniejsze obszary (rys. 1). W ramach pierwszego z nich formacja odgrywa rolę usługodawcy dla administracji lokalnej i udziela jej wszechstronnego wsparcia w realizacji zadań obronnych oraz w akcjach ratowniczych (ochrona ludności i infrastruktury przed skutkami działań bojowych, katastrof czy klęsk żywiołowych), humanitarnych i porządkowych. Jednostki i pododdziały biorą udział w niezwłocznym i powszechnym reagowaniu na zagrożenia w celu zapobieżenia, przeciwdziałania minimalizacji lub usuwania ich skutków, a także przywracania stanu pierwotnego. Mogą

pomagać w ewakuacji zagrożonych osób i mienia, zapobiegać kradzieżom pozostawionego dobytku, budować zapory i umocnienia, zaopatrywać ludność w środki niezbędne do przeżycia, czy udzielać pierwszej pomocy. W drugim obszarze współpracy WOT z administracją, formacja występuje w roli beneficjenta, korzystającego ze wsparcia administracji i społeczeństwa. Jest ono realizowane przede wszystkim w postaci udostępniania zasobów ludzkich i materiałowych pozostających w dyspozycji samorządów, głównie w ramach realizacji świadczeń rzeczowych i osobistych.

Rodzaj działań podejmowanych przez WOT na poziomie taktycznym zależy przede wszystkim od rodzaju operacji dominującej, która jest prowadzona przez nasze siły zbrojne, tzn. czy ma ona charakter zaczepny czy obronny. Innym czynnikiem warunkującym użycie jednostek (pododdziałów) WOT jest ich miejsce w ugrupowaniu operacyjnym. Z tych względów mogą one realizować zadania w Strefie Działań Bezpośrednich (SDB) lub Tylnej Strefie Działań (TSD)⁸⁵. Obszar, w którym są prowadzone operacje, jest więc podzielony na rejony odpowiedzialności, których granice są jednakowo rozumiane przez wszystkie zaangażowane elementy. Jednakże w toku walki środowisko operacyjne staje się rozproszone i nieliniowe, co powoduje, że zacierają się różnice między SDB a TSD.

Na poziomie taktycznym WOT będą prowadziły działania bojowe dla osiągnięcia celów w drodze przemocy zbrojnej, które ze względu na sposób wykorzystania jednostek i pododdziałów mogą przyjąć zarówno formę walki regularnej jak i nieregularnej. Działania regularne są podstawową formą walki prowadzonej przez WOT⁸⁶. Obejmują one przede wszystkim działania obronne (obronę sieciową), osłonowe (opóźniające), zaczepne, rozpoznawcze, przeciwdesantowe oraz przeciwdywersyjne. Jednostki i pododdziały WOT,

⁸⁵ Strefa Działań Bezpośrednich to część teatru działań określana przez Ministra Obrony Narodowej i zatwierdzana przez Prezydenta RP. W strefie tej dowódca prowadzący operację planuje i prowadzi działania operacyjne wydzielonymi elementami Sił Zbrojnych RP we współdziałaniu z UPM. Działania w strefie działań bezpośrednich ukierunkowane są głównie na operacyjne rozwinięcie wojsk lub utrzymanie kluczowych rejonów oraz osłonę kierunków nieaktywnych.

Tyłna Strefa Działań to część teatru działań określana przez Ministra Obrony Narodowej i zatwierdzana przez Prezydenta RP. W strefie tej planuje się i prowadzi działania operacyjne wydzielonymi elementami Sił Zbrojnych RP we współdziałaniu z UPM. Działania w tylnej strefie działań ukierunkowane są głównie na wsparcie i zabezpieczenie logistyczne walczących wojsk, zapewnienie swobody działania i manewru siłom własnym i sojuszniczym (koalicyjnym), a także na osłonę i utrzymanie baz operacyjnych oraz osłonę źródeł zasilania wojsk. *Doktryna prowadzenia operacji połączonych – D-3(B)*, MON, CDiSZ SZ RP, Bydgoszcz 2015, s. 57-58.

⁸⁶ Działania regularne to walki i bitwy prowadzone przez oddziały i związki taktyczne sił zbrojnych, w odróżnieniu od walk toczonych przez siły powstańcze, oddziały partyzanckie itp., nazwanych działaniami nieregularnymi. Zob. *Leksykon wiedzy ...*, wyd. cyt., s. 104.

Działania regularne (ang. *regular operations*) – forma działań bojowych prowadzonych przez zwarte formacje zbrojne, w których występuje podział na strefę starcia i zaplecze. Mogą mieć skalę taktyczną, operacyjną i strategiczną, B. Zdrodowski i in., wyd. cyt., s. 35.

w zależności od miejsca zajmowanego w ugrupowaniu bojowym, będą prowadziły działania regularne zarówno w konflikcie poniżej progu wojny, czyli tzw. wojnie hybrydowej jak również w klasycznej wojnie prowadzonej na dużą skalę i obejmującej obszar całego państwa. Jeżeli działania regularne prowadzone przez WOT nie uzyskiwałyby powodzenia, nie oznacza to ostatecznej klęski i podboju państwa. W szczególnie niekorzystnej sytuacji bojowej, gdy przeciwnik zająłby część lub całość terytorium państwa, pododdziały formacji przechodzą bowiem do działań nieregularnych⁸⁷. Pododdziały WOT powinny być zdolne do elastycznego i zorganizowanego przejścia do tego rodzaju działań prowadzonych na obszarze czasowo zajętych przez przeciwnika. W momencie uznanym przez dowódców za krytyczny, następuje planowe rozproszenie pododdziałów z ich czasową koncentracją do wykonania ważnych zadań. Jednakże zmiana formy walki przez jednostki czy pododdziały WOT musi zostać poprzedzona powiadomieniem o tym fakcie dowódcy współdziałającej jednostki wojsk operacyjnych. Istotą działań nieregularnych jest unikanie frontalnych starć z przeważającymi siłami przeciwnika oraz atakowanie z zaskoczenia słabych miejsc w jego ugrupowaniu bojowym, zarówno ogniem jak i pododdziałami działającymi na dużym obszarze, umiejętnie wykorzystującymi walory obronne terenu⁸⁸. Taktyka nie zakłada zatem misji samobójczych, a nękające uderzenia w słabe punkty przeciwnika małymi zgrupowaniami bojowymi, ale także oddziaływanie niekinetyczne, wymierzone szczególnie w morale agresora. Dlatego działania obejmują wiele małych potyczek z przeciwnikiem, bez wdawania się w rozstrzygające starcie.

Siłą walki nieregularnej jest uzyskanie zaskoczenia przeciwnika, co nie jest trudne w warunkach bardzo dobrej znajomości terenu przez pododdziały WOT. Z kolei możliwość wykorzystania lokalnych zasobów powoduje, że pododdziały formacji łatwiej jest rozproszyć, niż zniszczyć, co przekłada się na ich wysoką sprawność w realizacji zadań.

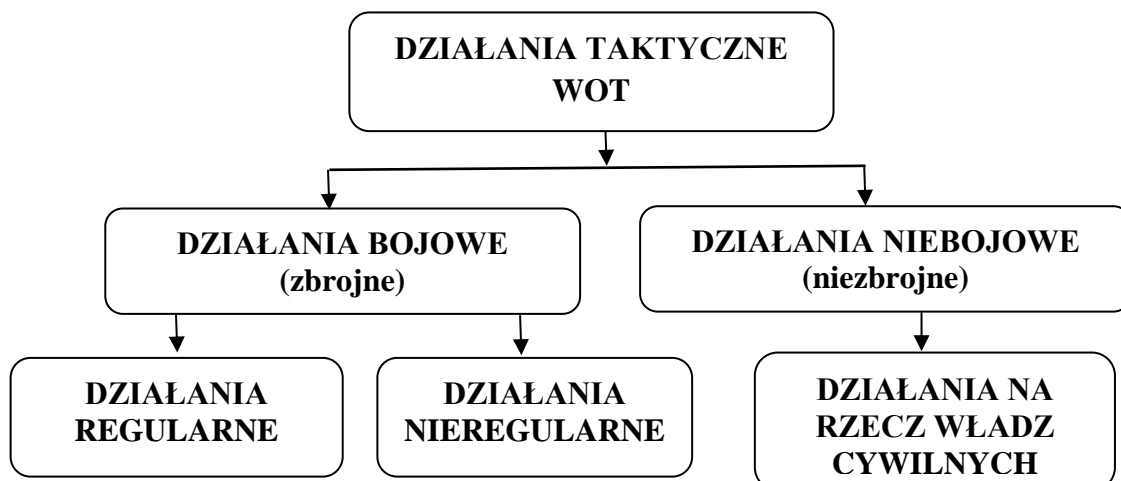
⁸⁷ Działania nieregularne to akcje zbrojne, prowadzone przez siły nie wchodzące w skład wojsk regularnych, zwykle przez oddziały partyzanckie, powstańcze, siły obrony cywilnej i inne siły niewojskowe lub zmilitaryzowane, wykonujące krótkotrwałe, o niewielkim zasięgu akcje bojowe, walki, zasadzki i inne starcia zbrojne, nie ujęte w jeden zorganizowany i centralnie kierowany system. Działania nieregularne mogą być prowadzone w czasie wojny na zapleczu wojsk operacyjnych przeciwnika lub w okresie pokoju podczas zwalczania na obszarze państwa wrogich elementów (np. grup dywersyjnych). Zob. Leksykon wiedzy ..., wyd. cyt., s. 102.

Działania nieregularne (ang. *irregular operations*) – forma działań bojowych prowadzonych najczęściej w obronie państwa (bądź w wojnie wyzwolenczej), polegająca na unikaniu bezpośrednich, groźnych zniszczeniem starć z przeważającymi siłami przeciwnika i atakowaniu, z reguły z zaskoczenia, jego skrzydeł, elementów logistycznych i odosobnionych pododdziałów. mogą mieć skalę taktyczną, operacyjną i strategiczną. B. Zdrowski i in., wyd. cyt., s. 35.

⁸⁸ R. Jakubczak, J. Marczak, *Obrona terytorialna Polski* ..., wyd. cyt., s. 425.

Działania nieregularne mogą przyjąć formę działań: rozpoznawczych, antyokupacyjnych, dywersyjnych oraz informacyjnych. Ich celem jest wsparcie wycofujących się pododdziałów wojsk operacyjnych poprzez opóźnianie przemieszczania się sił i środków przeciwnika, uniemożliwienie przeciwnikowi budowania własnych struktur organizacyjnych na zajętych terenach, a także ochrona ludności cywilnej i mienia o szczególnej wartości narodowej, takiego jak np. dobra kultury. Działania nieregularne prowadzone przez WOT mogą być zatem efektywnym środkiem oddziaływania na przeciwnika. Odpowiednio zbudowana, wyposażona i zmotywowana formacja jest w stanie angażować w walce wielokrotnie liczniejsze siły przeciwnika, stwarzając przez to korzystne warunki do realizacji zadań przez wojska operacyjne. WOT muszą być zatem przygotowane zarówno do prowadzenia wojny konwencjonalnej, jak również takiej, w której stosowane są metody asymetryczne, co może być dodatkowym czynnikiem odstrasającym potencjalnego agresora. Dlatego istotne jest budowanie tych zdolności już w czasie pokojowej działalności szkoleniowej. Prowadzenie działań bojowych w formie nieregularnej budzi jednak kontrowersje. Niektórzy eksperci wojskowi uważają bowiem, że w warunkach stosowania przez przeciwnika nowoczesnych środków rozpoznania, systemów rażenia o dużym zasięgu i precyzji oddziaływania oraz broni pancerniej działania nieregularne są nieskuteczne i prowadzą do dużych strat. Zwolennicy tych działań twierdzą jednak, że do przeciwdziałania formacjom partyzanckim przeciwnik musi zaangażować bardzo duże siły. Jeżeli w ramach nieregularnej walki prowadzone są skuteczne akcje i to przez dłuższy czas, powodują one zazwyczaj znaczne obniżenia stanu moralnego przeciwnika, a niekiedy prowadzą do nastrojów antywojennych w społeczeństwie agresora. Ponadto duża skuteczność działań nieregularnych została potwierdzona w czasie minionych wojen i konfliktów zbrojnych, takich jak wojna w Wietnamie, Iraku czy w Afganistanie. Ta forma walki stała się najlepszą bronią małych i słabo uzbrojonych państw lub ugrupowań partyzanckich, przeciwko siłom zbrojnym mocarstw czy hegemonów, licznym i wyposażonym w nowoczesny sprzęt o dużym zaawansowaniu technologicznym.

Wprawdzie działania regularne i nieregularne różnią się od siebie, to mają one taki sam cel, jakim jest pokonanie przeciwnika dostępnymi środkami. Oprócz tego WOT mogą być angażowane do działań niebojowych, których celem jest wsparcie podsystemu niemilitarnego, szczególnie władz cywilnych i społeczeństwa. Rodzaje działań formacji w czasie wojny przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3. Rodzaje działań taktycznych prowadzonych przez WOT w czasie wojny.

Źródło: opracowanie własne

WOT mogą zatem podejmować wielowariantowe działania, zarówno militarne i niemilitarne, które powinny być prowadzone w SRO jednostek i pododdziałów. Jednakże zakłada się, że w pewnych sytuacjach, takich jak np. intensywne działania ofensywne przeciwnika na danym kierunku operacyjnym, część sił i środków jednostek WOT może być doraźnie przez pewien czas wykorzystana poza ich SRO, szczególnie do przeciwdziałania zagrożeniom w rejonach odpowiedzialności sąsiadów. Zasadniczym zadaniem formacji realizowanym w czasie wojny jest jednak ochrona i obrona SRO. Jeżeli SRO brygady OT znajduje się w SDB walka będzie prowadzona zazwyczaj we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, ale może mieć także formę samodzielnych działań bojowych. W tej strefie formacja może być wykorzystana do działań: osłonowych, opóźniających, obronnych (niekiedy także zaczepnych).

Działania osłonowe i opóźniające są prowadzone w celu zapewnienia warunków do mobilizacyjnego rozwinięcia oraz przyjęcia ugrupowania bojowego adekwatnego do zamiaru prowadzenia operacji zarówno przez własne wojska operacyjne, jak i sojusznicze. Są one realizowane przez BOT rozlokowane wzdłuż granicy naszego państwa z agresorem. Brygady prowadzą rozpoznanie w celu wykrycia głównych kierunków uderzeń zgrupowań przeciwnika oraz rozmieszczenia jego sił i środków a także w miarę swoich możliwości, opóźniają jego podejście i rozwinięcie, prowadząc walkę w SRO z maksymalnym wykorzystaniem rozbudowanego zawczasu systemu obronnego, w tym zapór i zniszczeń oraz warunków terenowych. WOT broni obiektów i punktów

oporu na głównym kierunku operacji zaczepnej przeciwnika, a na innych kierunkach prowadzi dozorowanie. Walki z przeciwnikiem powinny być częste, ale krótkotrwałe i nie mogą prowadzić do całkowitej utraty zdolności bojowej przez pododdziały WOT. Powinny one stosować mylenie i maskowanie w celu wprowadzania przeciwnika w błąd, co do rzeczywistego położenia pozycji (punktów) obronnych. Powodzenie tych działań zależy od uporczywości i elastyczności oddziaływania na przeciwnika, przede wszystkim przy wykorzystaniu środków rażenia oraz zapór minowych i fortyfikacyjnych oraz unikaniu rozstrzygających stać w bezpośredniej walce. Szczególnie korzystnym do tego typu działań jest teren lesisto-jeziorny, górzysty oraz rejony zurbanizowane.

W SDB jednostki WOT zapewniają duże nasycenie siłami i środkami pasów odpowiedzialności obronnej związków taktycznych wojsk operacyjnych. Mogą zostać użyte do obrony punktów oporu czy obiektów szczególnie ważnych dla powodzenia działań. Udział WOT w strategicznej walce obronnej może być znaczący, chociaż zakres zaangażowania poszczególnych brygad czy batalionów będzie różny i zależny przede wszystkim od koncepcji rozegrania operacji oraz od jej przebiegu. Podstawowym rodzajem walki formacji będzie tzw. obrona sieciowa, polegająca na tworzeniu w SRO, w oparciu o miejscową infrastrukturę oraz dogodne warunki terenowe, sieci wzajemnie powiązanych ze sobą stanowisk i punktów oporu pododdziałów lekkiej piechoty⁸⁹. Jednostki czy pododdziały WOT mogą samodzielnie bronić przygotowanych zawczasu newralgicznych rejonów czy miejscowości, utrzymywać wyznaczone linie terenowe czy bronić kluczową infrastrukturę strategiczną. Pozwoli to znacznie odciążyć wojska operacyjne. Ze względu na ograniczone możliwości bojowe i manewrowe, wynikające z braku ciężkiego sprzętu, WOT mogą z powodzeniem prowadzić działania obronne, ale o mniejszej skali i intensywności, szczególnie w warunkach uzyskania zaskoczenia, angażując mniejsze siły (plutonu, kompanii a niekiedy batalionu) oraz działając przy wsparciu wojsk operacyjnych i we współdziałaniu z sąsiednimi jednostkami czy pododdziałami. Należy także efektywnie wykorzystać walory obronne terenu, a w razie ich braku dokonać rozbudowy fortyfikacyjnej terenu. Jednostki WOT powinny organizować obronę na kierunkach mniej zagrożonych (pasywnych), w lukach zgrupowań wojsk operacyjnych, na skrzydłach (dla ich osłony) lub w głębi ugrupowania obronnego. Użycie całości BOT do samodzielnej obrony organizowanej na zasadach typowych dla wojsk operacyjnych, nawet

⁸⁹ *Informator Wojsk Obrony Terytorialnej. Współpraca WOT z administracją publiczną*, MON, Warszawa 2019, s. 55.

na pomocniczym kierunku, będzie się wiązało z dużym prawdopodobieństwem utraty zdolności bojowej przez jednostkę. Wyjątek może stanowić obrona organizowana w specyficznych warunkach terenowych, takich jak np. teren lesisty, jeziorny, górzysty lub zurbanizowany. Teren o urozmaiconej rzeźbie i pokryciu ogranicza bowiem zasięg środków ogniowych przeciwnika i kanalizuje ruch jego wojsk, a tym samym umożliwia podjęcie skutecznej walki z bliskiej odległości z wykorzystaniem czynnika zaskoczenia. Zakłada się, że w tych sprzyjających warunkach jednostki WOT mogą prowadzić działania obronne także samodzielnie⁹⁰.

Formacja może być także wykorzystana do wzmocnienia potencjału wojsk operacyjnych, szczególnie w tych rejonach, gdzie użycie tych wojsk jest niewskazane lub niemożliwe, ale także do wzmocnienia i osłony skrzydeł oraz luk w ugrupowaniu bojowym. Należy jednak podkreślić, że WOT są terytorialną lekką piechotą a nie substytutem operacyjnych jednostek bojowych (pancernych, zmechanizowanych), dlatego zakres zadań powinien być adekwatny do możliwości formacji. Może ona zapewniać rozwinięcie i swobodę manewru wojsk operacyjnych, dostarczać informacje o przeciwniku i terenie, a w określonych sytuacjach również ograniczone wzmocnienie czy wsparcie. Zadania będą realizowane w ramach ugrupowania wojsk operacyjnych, ale w SRO.

Podczas prowadzenia obrony w SDB wojska operacyjne mogą wykonywać zwroty zaczepne, zwykle w formie kontrataków a niekiedy przeciwuderzeń. Mają one na celu zatrzymanie przeciwnika w rejonie włamania oraz odtworzenie pierwotnego położenia. Jednostki WOT wyposażone w lekki sprzęt nieopancerzony nie są w stanie samodzielnie prowadzić działań o charakterze ofensywnym, szczególnie przeciwko znacznym siłom pancernym czy zmechanizowanym przeciwnika, nawet jeżeli atak jest wykonywany we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi. Mogą jednak zapewnić sprzyjające warunki do wykonania zwrotu zaczepnego przez jednostki operacyjne, umożliwiając sprawne podejście i rozwinięcie do kontrataku, osłaniając skrzydła, realizując wsparcie ogniowe, oraz naprowadzając ogień artylerii czy uderzenia rakietowe i lotnicze. W razie potrzeby mogą wykonać także szturm (napad, zasadzka, rajd) czy dywersję, głównie na obiekty położone na tyłach atakowanego przeciwnika, stosując zarówno działania regularne jak i nieregularne. Szczególnie pożądane będzie dezorganizowanie systemu logistycznego czy też blokowanie i opóźnianie podejścia odwodów przeciwnika. Podczas działań

⁹⁰ P. Wroński, *Szeremietew krytycznie o koncepcji obrony terytorialnej forsowanej przez Antoniego Macierewicza*, <http://wyborcza.pl/1,75398,19743080,szeremietew-krytycznie-o-koncepcji-obrony-terytorialnej-forsowanej.html>. (dostęp: 3.04.2020).

ofensywnych zadania muszą być jednak zawsze adekwatne do możliwości WOT, w przeciwnym razie formacja poniesie duże straty i może utracić zdolność bojową do prowadzenia dalszych działań.

Brygady OT, które mają swoje SRO w TSD, mogą realizować wiele ważnych zadań, szczególnie tych na korzyść wojsk operacyjnych. Formacja może prowadzić działania na poziomie taktycznym zapewniając: niezakłócony przepływ informacji, osłonę i wsparcie procesu mobilizacyjnego rozwijania i uzupełniania wojsk operacyjnych, sprawne przemieszczenie się własnych jednostek operacyjnych i sił sojuszniczych oraz bezpieczne funkcjonowanie elementów infrastruktury państwa. WOT uczestniczy także w zwalczaniu desantów i grup dywersyjnych przeciwnika. Jeżeli przeciwnik do wykonania desantu powietrznego czy morskiego użyje znacznych sił, to zadanie powinno być realizowane we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi. WOT mogą prowadzić rozpoznanie i izolować siły przeciwnika po wylądowaniu, a w sprzyjających warunkach także brać udział w ich zwalczaniu, w zakresie i na obszarze ustalonym przez dowódcę wojsk operacyjnych. Oprócz tego pododdziały WOT organizują obronę obiektów, które mogą stanowić cel działań sił desantowych. Największą skuteczność mają działania przeciwdesantowe podjęte w momencie lądowania sił desantu na lądzie, zanim zdążą się one zorganizować i przystąpić do realizacji zadania. Ważna jest przy tym ścisła współpraca WOT z wojskami operacyjnymi, w każdym etapie prowadzonych działań.

W celu utrzymania bezpieczeństwa publicznego, czy ochrony ludności formacja wspiera podsystem niemilitarny, prowadząc działania ochronne, informacyjne, w tym przeciwdziałanie propagandzie i dezinformacji przeciwnika oraz psychologiczne.

WOT uczestniczą również w realizacji zadań związanych ze wsparciem zabezpieczenia wejścia do walki sojuszniczych (koalicyjnych) sił wzmocnienia, w tym także zadań w ramach HNS⁹¹. Jednakże formacja nie może być traktowana jako główny wykonawca, ponieważ HNS jest przede wszystkim funkcją państwa. W związku z tym, świadczenie usług i zaopatrzenia dla wojsk sojuszniczych przebywających na terenie naszego państwa jest powinnością administracji cywilnej i powinno być realizowane

⁹¹ Wsparcie przez państwo-gospodarza (ang. Host Nation Support, HNS) to cywilna i wojskowa pomoc udzielana w czasie pokoju, kryzysu i wojny, przez państwo-gospodarza, wojskom sojuszniczym i organizacjom, które są rozmieszczone na terytorium państwa gospodarza, prowadzą działania na nim, lub przemieszczają się przez nie. Podstawę takiej pomocy stanowią porozumienia zawarte pomiędzy właściwymi władzami państwa-gospodarza (państw-gospodarzy) i państwa wysyłającego (państw wysyłających) i/lub władzami NATO. B. Zdrowski i in., wyd. cyt., s. 170.

głównie w oparciu o struktury i infrastrukturę cywilną⁹². WOT mogą wykonywać jedynie doraźne i incydentalne działania na korzyści sojuszników przebywających w SRO tych wojsk, ale w takim zakresie, który nie koliduje z ich zadaniami głównymi. Mogą wspólnie z samorządem odpowiadać np. za przygotowanie, ochronę czy wsparcie przemieszczenia i rozmieszczenia wojsk sojuszniczych.

WOT może realizować także zadania na rzecz wojsk operacyjnych, które mają charakter pomocniczy. Są one związane z rozbudową inżynieryjną terenu oraz wsparciem przedsięwzięć maskowania operacyjnego. Rozbudowa inżynieryjna ma zapewnić ochronę dla wojsk własnych, a jednocześnie utrudnić działania nacierającego przeciwnika. Z kolei celem maskowania jest wprowadzanie przeciwnika w błąd co do położenia własnych sił, ale także własnych zamiarów działania, zarówno w wymiarze strategicznym, operacyjnym jak taktycznym. Stosowane są takie działania jak: ukrywanie, pozorowanie, demonstracja oraz dezinformacja. Zadania te budzą jednak pewne kontrowersje, gdyż traktowane są jako próba sprowadzenia WOT do roli wojsk drugorzędnych, działających na rzecz wojsk operacyjnych.

W czasie wojny zadaniem WOT jest nie tylko zbrojne przeciwdziałanie agresji przeciwnika, ale także wsparcia zabezpieczenia funkcjonowania oraz odtwarzania struktur administracji rządowej i samorządowej oraz bezpieczeństwa publicznego na obszarach wyzwolonych. Jednym z ważniejszych zadań WOT jest osłona i obrona ważnych obiektów państwowych, w tym obiektów administracyjnych, zakładów przemysłowych, ważnych szlaków komunikacyjnych czy obiektów infrastruktury krytycznej. WOT może prowadzić działania przeciwdywersyjne blokując i likwidując wspólnie z Policją grupy dywersyjno-rozpoznawcze na terenie całego kraju. Zapewnia także sprawne funkcjonowanie organów władzy państwowej poprzez ich ewakuację czy organizację polowych stanowisk kierowania oraz ich osłony, szczególnie dla szczebla wojewódzkiego. Charakter i wyposażenie jednostek OT pozwala także na prowadzenie akcji ratunkowo-poszukiwawczych, zarówno samodzielnie jak również w ramach wzmocnienia cywilnych jednostek ratowniczych. Dotyczy to szczególnie obszarów masowych zniszczeń lub skażeń, które powstały w wyniku wykonanych przez agresora uderzeń lotniczych, raketowych, czy użycia broni masowego rażenia. W zniszczonych rejonach pododdziały WOT mogą udzielać pomocy medycznej, wykonywać zadania sanitarnohigieniczne

⁹² R. Jakubczak, Pożądane kierunki dalszego rozwoju WOT, <https://www.sdirect24.org/single-post/2018/03/29/po%20C5%BC%C4%85dane-kierunki-dalszego-rozwoju-wot>, (dostęp: 10.04.2021).

i przeciwepidemiczne, wspierać podmioty cywilne podczas naprawy i odbudowy infrastruktury, czy też prowadzić działania ochronno-porządkowe polegające np. na oznaczeniu i osłonie tego obszaru. Formacja może być użyta w ewakuacji ludności cywilnej z obszarów, w których będą się toczyć działania zbrojne lub z rejonów, które zostały zniszczone lub skażone, zapewniając jednocześnie osobom ewakuowanym odpowiednie warunki egzystencji w bezpiecznym miejscu czasowego pobytu. Ewakuacji mogą podlegać także dobra kultury lub inne ważne mienie kluczowe dla potencjału ekonomicznego państwa. Na obszarach wyzwolonych w sprzyjających warunkach formacja może być wykorzystana do wsparcia odtwarzania i funkcjonowania struktur administracji rządowej i samorządowej oraz zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Może także uczestniczyć w oczyszczaniu terenu z niebezpiecznych dla ludności pozostałości wojennych, takich jak np. miny, pociski czy bomby lotnicze. Należy zatem stwierdzić, że w czasie wojny istnieje tendencja delegowania na WOT niektórych zadań, szczególnie związanych z ochroną ludności, będących w innych krajach domeną Obrony Cywilnej. Wynika to z faktu, że w czasie pokoju formacje Obrony Cywilnej w naszym państwie praktycznie nie funkcjonują, dlatego w czasie rzeczywistych działań wojennych mogą one nie być dobrze przygotowane do wypełnienia swoich funkcji. Tę lukę wypełniają obecnie WOT i to zarówno w czasie pokoju, jak i podczas wojny. Dlatego formacja musi obecnie dzielić zadania stricte wojskowe, z tymi o charakterze ochrony i obrony społeczności lokalnych. Przykład pandemii Covid-19 wskazuje, że w czasie pokoju kompetencje militarne formacji zeszły na drugi plan. Istnieją zatem obawy, że podczas ewentualnego konfliktu militarnego WOT będą wykorzystywane przede wszystkim do zadań o charakterze niemilitarnym, typowych dla obrony cywilnej⁹³. Rozwiązaniem jest odbudowa Obrony Cywilnej w Polsce lub zmiana modelu funkcjonowania WOT na wzór np. izraelskiej instytucji Home Front Command, która w czasie pokoju ma cechy obrony cywilnej, natomiast w czasie wojny integruje obronę terytorialną z obroną cywilną⁹⁴. Biorąc pod uwagę czynnik ekonomiczny, celowe jest wprowadzenie pierwszego rozwiązania. W warunkach wojenny WOT odgrywa zatem istotną rolę dla właściwego funkcjonowania administracji, gospodarki narodowej oraz społeczeństwa.

⁹³ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 16) w dniu 4 listopada 2020 r., wyd. cyt.

⁹⁴ Home Front Command to regionalne dowództwo Sił Obronnych Izraela utworzone w 1992 r. Odpowiada ono za obronę cywilną, w tym przygotowanie ludności do konfliktu lub katastrofy, pomoc ludności w sytuacji kryzysowej oraz odbudowę zniszczeń powstałych w wyniku zagrożenia. W pięciu okręgach funkcjonuje obecnie: 26 batalionów ratowniczych, 13 batalionów obrony NBC, 8 batalionów lekkiej piechoty i 6 jednostek logistycznych obsadzonych przez rezerwistów.

Trzeba także zaznaczyć, że formacja może występować także w roli beneficjenta, szczególnie samorządów lokalnych. Zadania, które mogą one wykonywać na rzecz formacji można podzielić na cztery kategorie, takie jak: wsparcie operacyjne, wsparcie logistyczne, wsparcie informacyjne oraz wsparcie moralne.

Reasumując, WOT realizują wiele ważnych, zadań zarówno na rzecz wojsk operacyjnych jak i administracji i społeczeństwa, we wszystkich stanach funkcjonowania państwa. Ich efektywność i skuteczność zależy przede wszystkim od współdziałania, integracji, a także interoperacyjności i kompatybilności z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego.

3.3. Struktura organizacyjna, podporządkowanie formacji i wyposażenie jednostek

Zagadnienia dotyczące struktur organizacyjnych są często podejmowane, szczególnie w publikacjach z zakresu zarządzania. Prezentowane są różne definicje struktury organizacyjnej, omawiane rodzaje struktur oraz kwestie związane z podziałem odpowiedzialności i kompetencji w ramach struktur. W publikacjach leksykalnych pojęcie „struktury organizacyjnej” zdefiniowano jako „układ (konfiguracja) elementów danej organizacji wraz z ustalonymi między nimi różnego typu powiązaniem”⁹⁵. Każda organizacja, także wojskowa, posiada skład oraz strukturę klasyfikowaną według wielu kryteriów. Struktura organizacyjna pozwala bowiem na określenie formalnych relacji oraz zależności, a także podziału uprawnień i odpowiedzialności. Jednakże, jak podkreśla J. Stoner, „powinna być ona dostosowana do strategii, zasobów ludzkich, technologii i zadań organizacji”⁹⁶. Dobrze zaprojektowana struktura organizacyjna ma istotne znaczenie dla zapewnienia skutecznego i efektywnego oraz ciągłego i trwałego funkcjonowania organizacji. Dzięki niej następuje bowiem określenie formalnych relacji i zależności oraz właściwe przydzielenie i realizacja funkcji zarządczych, a także wykonawczych, w tym czytelny przydział obowiązków, uprawnień i odpowiedzialności personelu zarządczego i wykonawczego. Miarą skuteczności struktury organizacyjnej jest m.in. sprawność osiągania celów zaplanowanych przez organizację. Struktura musi być jednak ciągle doskonalona stosownie do zmian zachodzących wewnątrz organizacji oraz w jej otoczeniu.

Do podstawowych kryteriów podziału struktur organizacyjnych zalicza się liczbę szczebli kierowniczych oraz rodzaj dominujących więzi organizacyjnych. Ze względu

⁹⁵ *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, PWE, Warszawa 1981, s. 499.

⁹⁶ J. A. F. Stoner, R. E. Freeman, D. R., Gilbert, *Kierowanie*, PWE, Warszawa 1999, s. 306.

na liczbę szczebli kierownictwa, w teorii organizacji i zarządzania wyróżnia się struktury płaskie i smukłe⁹⁷. Liczba szczebli dowodzenia wskazuje, że struktura organizacji wojskowej jest smukła. Taki rodzaj struktury przyjęto także w WOT. Na czele formacji stoi Dowódca WOT, który wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa WOT. Dowództwo osiągnęło zdolność do działania w marcu 2017 r. Jego zadaniem jest dowodzenie jednostkami wojskowymi i związkami organizacyjnymi WOT, w tym szczególnie: planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek; planowanie oraz organizowanie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz użycia WOT; przygotowanie sił i środków WOT do działań bojowych; wykonywanie zadań związanych z zakresem zarządzania kryzysowego (np. zwalczanie klęsk żywiołowych, akcje poszukiwawcze oraz ratownicze); współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa oraz przeprowadzanie kontroli podległych jednostek⁹⁸.

Dowództwo WOT podlega bezpośrednio ministrowi obrony narodowej. Jest to podporządkowanie odmienne od innych rodzajów sił zbrojnych, których dowództwa i jednostki na czas pokoju polegają Szefowi Sztabu Generalnego WP. Budzi to jednak wiele wątpliwości i kontrowersji⁹⁹. Przeciwnicy takiego rozwiązania uważają, że pokonanie przeciwnika i obrona integralności państwa wymaga wspólnego, skoordynowanego działania oraz konsolidacji sił w określonym miejscu i czasie, a jednocześnie realizacji zadań w ramach jednego planu. Aby ten plan mógł być skutecznie realizowany i nadzorowany, istotne jest przestrzeganie zasady jednoosobowego dowodzenia. Jednostki organizacyjne wszystkich rodzajów sił zbrojnych, także WOT, powinny być podporządkowane jednemu dowódcy, odpowiedzialnemu za dowodzenie, planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek wojskowych oraz związków organizacyjnych, zarówno w czasie pokoju, kryzysu jak i wojny¹⁰⁰. Wynika stąd, że obecne podporządkowanie WOT prowadzi do dualizmu dowodzenia, co w organizacji wojskowej nie powinno mieć miejsca. Ponadto nie zapewnia Dowódcy

⁹⁷ Struktury płaskie składają się z niewielkiej liczby poziomów kierowania, co oznacza, że istnieje mała liczba szczebli hierarchicznych, a zatem odległość między naczelnym kierownictwem, a kierowanymi na najniższych szczeblach organizacji jest stosunkowo niewielka. Z kolei struktury smukłe składają się ze znacznej liczby poziomów kierowania.

⁹⁸ Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2016 r., poz. 2138, art. 11c

⁹⁹ M. Kozubal, *Wojska Obrony Terytorialnej. Szef MON ma swoją armię*. „Rzeczpospolita”, 26.09.2016 r., <http://www.rp.pl/Sluzbymundurowe/309269895-Wojska-Obrony-Terytorialnej-Szef-MON—ma-swoja-armie.html#ap-2>, (dostęp: 12.08.2020).

¹⁰⁰ M. Różański i in., *Wojska ...*, wyd. cyt. s. 41.

WOT realizacji ustawowego zadania, jakim, jest odpowiednie przygotowanie podległych sił i środków do działań bojowych prowadzonych według jednolitego planu. Niewątpliwie jest w tym wiele racji. Dotyczy to szczególnie działań wojennych, w których brak koordynacji pomiędzy WOT a wojskami operacyjnymi może doprowadzić do chaosu oraz strat powstałych w wyniku bratobójczego ognia (tzw. friendly fire). Niezaprzeczalnym jest także fakt, że wspólne działania tych wojsk mogą znacząco zwiększyć posiadany potencjał oraz zdolności obronne państwa. Odpowiednio przygotowane i wyszkolenia jednostki OT mogą realizować wiele istotnych zadań na rzecz wojsk operacyjnych. Dlatego istnieje pogląd, że WOT należy włączyć w struktury wojsk operacyjnych, podporządkować jak pozostałe rodzaje sił zbrojnych Szefowi Sztabu Generalnego WP oraz dociążyć zadaniowo, aby funkcjonowały głównie jako uzupełnienie lub wsparcie wojsk operacyjnych. Zwolennicy wyrażający takie przekonanie muszą mieć jednak świadomość, że WOT są specyficzną formacją. Są one elementem komponentu terytorialnego sił zbrojnych, czyli systemu obronności organizowanej w trybie powszechnej aktywności społeczeństwa. Oznacza to, że są składową powszechnej Obrony Terytorialnej (Systemu OT) i w żadnym kontekście nie należy ich mierzyć miarą wojsk operacyjnych¹⁰¹. Dlatego miejsce i rolę WOT w całym systemie sił zbrojnych należy rozumieć znacznie szerzej. Istnieje zatem duża grupa specjalistów wojskowych, którzy uważają, że taka formuła podporządkowania wydaje się optymalna. Podkreślają oni, że formacja jest nadal w fazie formowania, dlatego korzystniejszym rozwiązaniem jest zachowanie podległości w obecnej formie, co umożliwi bezpośredni kontakt Dowódcy WOT z ministrem obrony narodowej. Pozwala to szybciej pokonać wiele przeszkód i problemów związanych z rozwijaniem jednostek OT oraz ich wyposażeniem w sprzęt. Daje także Dowództwu WOT dużą swobodę decyzyjną, co ma przełożenie na perspektywiczne myślenie oraz innowacyjne działania. Jednakże obecne podporządkowanie jest traktowane jako tymczasowe i będzie obowiązywać do czasu osiągnięcia pełnej zdolności do działania przez wszystkie jednostki WOT. Może to nastąpić na przełomie 2024 i 2025 r., jak ocenia obecny Szef Sztabu Generalnego WP¹⁰². Docelowo WOT zostaną więc podporządkowane Szefowi Sztabu Generalnego WP. Eksperci uważają, że rozwiązanie to ułatwi współdziałanie, zwiększy

¹⁰¹ R. Jakubczak, Pożądane kierunki dalszego rozwoju WOT, <https://www.sdirect24.org/single-post/2018/03/29/po%C5%BC%C4%85dane-kierunki-dalszego-rozwoju-wot>, (dostęp: 25.10.2020).

¹⁰² R. Lesiecki, rozmowa z gen. R. Andrzejczakiem, Szef Sztabu Generalnego WP mówi o relacjach z WOT. Od podległości ważniejsze jest rozumienie swej roli [SKANER Defence24], 19 marca 2019, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/szef-sztabu-generalnego-wp-mowi-o-relacjach-z-wot-od-podleglosci-wazniejsze-jest-rozumienie-swej-rol-i-skaner-defence24>, (dostęp:25.11.2020)

integrację, a także podniesie poziom interoperacyjności i kompatybilności z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego. W szczególności pozytywnie wpłynie to na: przepływ informacji, który jest kluczowy w budowaniu połączonego obrazu sytuacji operacyjnej; proces połączonych szkoleń, ćwiczeń i treningów; proces dowodzenia w działaniach ukierunkowanych na zapobieganie, reagowanie oraz usuwanie skutków sytuacji kryzysowych¹⁰³. Ale niektórzy z nich wyrażają obawy, że mankamentem zmiany podporządkowania może być marginalizacja WOT, poprzez traktowanie ich głównie jako uzupełnienie lub wsparcie wojsk operacyjnych. Ponadto zostaną one dociążone wieloma różnymi zadaniami, szczególnie tymi, które z wielu przyczyn są kłopotliwe dla wojsk operacyjnych. Dlatego należy stwierdzić, że kwestie związane z podporządkowaniem WOT powinny być nadal przedmiotem rozważań i dyskusji prowadzonych w gronie specjalistów od dowodzenia. Należy doprowadzić do osiągnięcia kompromisu co do roli i miejsca formacji w systemie dowodzenia w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Konsekwencją dotychczasowego braku kompleksowego podejścia do tej kwestii, jest ciągle szukanie przez WOT swojej tożsamości.

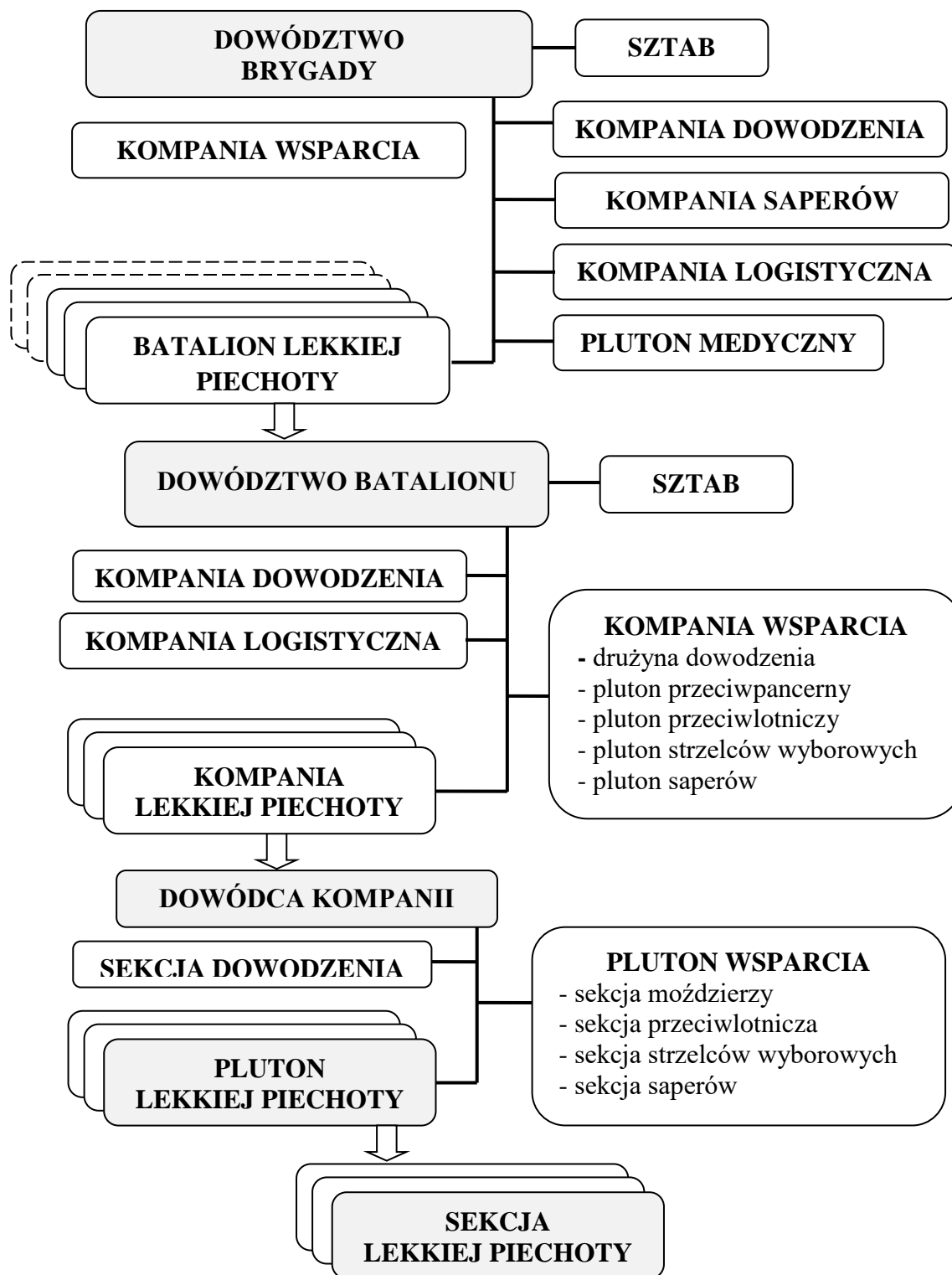
Dowództwo WOT funkcjonuje zatem na szczeblu strategiczno-operacyjnym i odpowiada za przygotowanie i dowodzenie jednostkami WOT we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Podlegają mu jednostki wojskowe i inne jednostki organizacyjne WOT. Największym i najważniejszym związkiem taktycznym jest Brygada Obrony Terytorialnej (BOT). Zgodnie z aktualnymi planami MON na terenie Polski ma powstać docelowo 20 brygad OT. Dowódcy WOT bezpośrednio podlega zatem ponad 20 podmiotów, biorąc pod uwagę także ośrodki szkolenia. Taka liczba jednostek podporządkowanych bezpośrednio pod dowództwo centralne nie powinna utrudniać kierowania nimi w czasie pokoju, czy sytuacjach kryzysowych. Jednakże może znacznie komplikować dowodzenie w czasie działań wojennych. Stwierdzono bowiem, że największą wydajność kierowania zapewnia struktura składająca się z nie więcej niż sześciu poziomów hierarchii oraz trzech – czterech elementów na każdym poziomie¹⁰⁴. Struktura dowodzenia powinna zatem mieć charakter płaski i ograniczoną do niezbędnego minimum liczbę elementów na każdym poziomie. Dzięki temu zapewnione zostanie

¹⁰³ Opracowano na podstawie wywiadów eksperckich – załącznik 4.

¹⁰⁴ Sir Ian Hamilton, angielski generał z przełomu XVIII i XIX w. twierdził, że najlepiej jest gdy jeden kieruje co najmniej trzema, a najwyżej sześcioma głowami. Zob. Cz. Jarecki (i in.), *Podstawy teorii podejmowania decyzji dotyczących użycia artylerii*, praca naukowo-badawcza pk. „DOWART-1”, AON, Warszawa 2004, s. 106.

właściwe oddziaływanie dowódcy na podwładnych. Skróceniu ulegną także procesy planistyczne i rozkazodawcze, natomiast ułatwione zostanie sprawowanie kontroli nad działaniami. Taka struktura jest pożądana szczególnie w przyszłych działaniach, prowadzonych w środowisku sieciocentrycznym. Chociaż przyszłościową tendencją jest spłaszczanie struktur, poprzez eliminowanie zbędnych ogniw pośrednich, należy jednak przeanalizować potrzebę utworzenia pośredniego szczebla dowodzenia, w postaci dowództwa dywizji OT, które mogłoby funkcjonować tylko w czasie wojny. W jego skład można włączyć żołnierzy (oficerów i podoficerów), którzy znajdują się w rezerwie mobilizacyjnej. Utworzenie trzech lub czterech takich dowództw spowoduje, że każdemu z nich będzie podlegać do pięciu BOT, co może przyczynić się do zwiększenia operatywności dowodzenia.

Struktury organizacyjne jednostek i pododdziałów WOT przedstawiono na rys. 4. Brygada OT funkcjonuje na poziomie taktycznym i jest jednostką organizacyjną odpowiedzialną za przygotowanie i dowodzenie podległymi pododdziałami we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. W czasie pokoju realizuje przedsięwzięcia mające na celu utrzymanie stałej gotowości mobilizacyjnej i bojowej, a w razie potrzeby udziela pomocy administracji i społeczeństwu, np. biorąc udział w akcjach ratowniczych czy zapewniając ochronę infrastruktury istotnej dla gospodarki narodowej. W razie wojny wykonuje zadania zgodnie z bojowym przeznaczeniem.

Rys. 4. Struktura organizacyjna brygady i pododdziałów WOT.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wojska Obrony Terytorialnej w operacji ...*, wyd. cyt., s. 31; *Informator Wojsk Obrony Terytorialnej*, MON, Warszawa 2019, s. 16-19.

Brygada stanowi rodzaj „huba”, czyli ośrodka czy centrum redystrybucji zasobów, szczególnie środków wsparcia działań szkoleniowych i operacyjnych, a także koordynacji działań z wojskami operacyjnymi. W strukturze BOT, oprócz dowództwa, funkcjonują pododdziały bojowe, wspierające i zabezpieczające. Zasadniczą rolę ogrywają pododdziały bojowe. Są to bataliony lekkiej piechoty, których liczba wynosi od 3 do 5, w zależności od brygady. Z przeprowadzonych badań wynika, że liczba batalionów wchodzących w skład brygad powinna wynikać z takich zasadniczych czynników, jak: specyfika środowiska operacyjnego oraz wynikające z niej szanse i zagrożenia; wielkość województwa i liczba zamieszkującej je ludności; zadania wojsk operacyjnych oraz sojuszniczych sił wzmocnienia¹⁰⁵. Oprócz tego w brygadzie występuje: kompania dowodzenia, kompania logistyczna, kompania wsparcia, kompania saperów oraz pluton medyczny. Liczebność brygady zależy od liczby batalionów i może wynosić około 3 tys. żołnierzy (4 bataliony), a niekiedy więcej. W dużym stopniu wpływa na to czynnik demograficzny, panujących w danym regionie. Brygady mają struktury adekwatne do specyfiki i zagrożeń występujących na terenie danego województwa. Jedne będą złożone przede wszystkim z pododdziałów przeznaczonych do ochrony ważnych obiektów, inne – z jednostek bardziej manewrowych, przeznaczonych np. do prowadzenia działań nieregularnych.

Zasadniczymi pododdziałami bojowymi BOT są bataliony lekkiej piechoty, które stanowią podstawowy moduł operacyjny, zarówno w czasie pokoju, kryzysu jak i wojny. Każdy batalion jest samodzielną jednostką taktyczną składającą się z 3 kompanii lekkiej piechoty. Oprócz tego batalion posiada pluton dowodzenia oraz pluton zabezpieczenia. Stan osobowy batalionu może wynosić ok. 600 żołnierzy. Bataliony muszą być tak zorganizowane, wyszkolone i wyposażone, aby mogły prowadzić samodzielne działania w warunkach jakie występują w SRO batalionu, szczególnie w specyficznych środowiskach, np. teren górzysty, lesisty czy zurbanizowany. W czasie pokoju bataliony zajmują się koordynacją i planowaniem zadań szkoleniowych.

Kompania lekkiej piechoty wchodzi w skład batalionu i jest najmniejszą samodzielną jednostką organizacyjną WOT. W czasie pokoju jest traktowana jako podstawowy moduł szkoleniowy. Kompania prowadzi działania na terenie powiatu (bądź kilku powiatów) samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi pododdziałami czy służbami. W kompanii znajdują się trzy plutony lekkiej piechoty, pluton wsparcia oraz

¹⁰⁵ Opracowano na podstawie wywiadów eksperckich – załącznik 4.

drużyna zabezpieczenia. Stan osobowy kompanii to ok. 150 żołnierzy. Docelowo planuje się utworzyć w każdym powiecie po jednej kompanii lekkiej piechoty, co znacznie zwiększy bezpieczeństwo społeczności lokalnej. Każda kompania będzie miała określony profil działania, który będzie powiązany z charakterem środowiska geograficznego (miejski, górski, wodny, ogólny) danego powiatu. Przyjęty profil wpłynie na sposób szkolenia oraz w pewnym zakresie na wyposażenie kompanii. Zapewni to lepsze przygotowanie do działań bojowych w wyznaczonym kompanii SRO, ale także zwiększy skuteczność pomocy udzielanej społeczeństwu w czasie klęsk żywiołowych, czy w sytuacjach innych zagrożeń.

Pluton lekkiej piechoty składa się z trzech sekcji lekkiej piechoty i liczy w sumie ok. 40 żołnierzy. Sekcja jest podstawowym elementem bojowym plutonu. W jej skład wchodzi 12 żołnierzy tworzących tzw. „wspaniałą dwunastkę”, z których każdy specjalizuje się określonymi kompetencjami czyniąc sekcję kompleksową. Są to: dowódca, zastępca dowódcy, starszy strzelec wyborowy, strzelec wyborowy, starszy saper, saper, starszy medyk, medyk, starszy radiotelefonista, radiotelefonista, celowniczy i strzelec¹⁰⁶. Taka struktura jest uważana za optymalną dla zachowania ciągłości procesu szkolenia. W sekcji jest bowiem miejsce zarówno dla żołnierzy doświadczonych w swojej specjalności (np. starszy saper), jak i rozpoczynających swoją służbę (saper). Ci pierwszy powinni przekazywać swoją wiedzę i umiejętności kolegom młodszym stażem. Skład sekcji zapewnia także dużą elastyczność, ponieważ w zależności od sytuacji taktycznej może ona być podzielona na 2 grupy (Alfa, Bravo) liczące po 6 żołnierzy, reprezentujących wszystkie podstawowe specjalności.

Struktury organizacyjne oddziałów i pododdziałów WOT są więc zbliżone do tych, jakie występują w wojskach operacyjnych. Istotna różnica polega jednak na tym, że są to pododdziały lekkiej piechoty. Lekka piechota, jaką niewątpliwie jest WOT, to formacja bardzo uniwersalna, ale ma swoje ograniczenia, o czym należy pamiętać. Ze względu na brak ciężkiego sprzętu bojowego (czołgi, BWP, transportery, artyleria) BOT nie są w stanie prowadzić typowych działań o charakterze ofensywnym, w szczególności atakować silne jednostki pancerne czy zmechanizowane przeciwnika. Wszelkiego rodzaju pojazdy będące w wyposażeniu WOT służą głównie do celów transportowych. Formacja

¹⁰⁶ *Podręcznik szkolenia podstawowego Wojsk Obrony Terytorialnej, DWOT, Warszawa 2019, s.12.*

ma zatem charakter obronny, stąd też inne państwa sąsiedzkie nie muszą obawiać się użycia tego komponentu do dokonania zbrojnej napaści na swoje terytorium.

Inną różnicą WOT w stosunku do wojsk operacyjnych jest dostosowanie jej struktury organizacyjnej do podziału administracyjnego Polski. Jest to wyznacznik wiarygodności i skuteczności formacji. WOT funkcjonuje bowiem na trzech poziomach, ściśle powiązanych z jednostkami administracyjnymi naszego państwa, czyli na poziomie centralnym (krajowym), wojewódzkim i powiatowym. Na szczeblu centralnym występuje Dowództwo WOT, w prawie każdym województwie funkcjonuje obecnie co najmniej jedna BOT, w większości powiatów kompania, natomiast w dużych miastach powiatowych rozmieszczone są dowództwa batalionów, które odpowiadają za bezpieczeństwo kilku powiatów. Taka dyslokacja jednostek WOT zapewnia krótki czas reakcji na powstałe zagrożenia. Z drugiej strony takie rozproszenie pododdziałów może utrudnić proces ich szkolenia, a przede wszystkim dowodzenie w czasie realnych działań w ramach większych komponentów, np. batalion czy brygada.

Determinantem skuteczności i sposobu prowadzenia działań bojowych, ale także możliwości realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego jest uzbrojenie i sprzęt wojskowy stanowiące wyposażenie jednostek i pododdziałów WOT. Z punktu widzenia formalno-prawnego obecnie przyjmuje się, że uzbrojenie i sprzęt wojskowy to techniczne środki walki, sprzęt techniczny oraz wyposażenie i środki materiałowe, w tym oprogramowanie i usługi, specjalnie zaprojektowane i wykonane do celów wojskowych, tj. na podstawie odpowiednich specyfikacji technicznych¹⁰⁷. Z kolei w literaturze leksykalnej pojęcie „uzbrojenie” jest definiowane jako „ogół środków walki żołnierza, pododdziału, oddziału czy związku taktycznego (operacyjnego) sił zbrojnych jako całości”¹⁰⁸. Wynika stąd, że są to wszelkie narzędzia walki (broń, amunicja, materiały wybuchowe itp.), w które wyposażone jest wojsko, wykorzystywane w celu zadania przeciwnikowi strat w ludziach i sprzęcie. W zależności od przyjętych kryteriów rozróżnia się różne podziały uzbrojenia. Najogólniej można je sklasyfikować jako uzbrojenie defensywne oraz ofensywne. Obok uzbrojenia stanowiącego techniczne środki walki, czyli sprzęt bojowy, w wyposażeniu wojsk występuje także sprzęt techniczny o innym przeznaczeniu, np. do transportu żołnierzy, a także środki materiałowe.

¹⁰⁷ R. Harmoza, *O definicji uzbrojenia*, Wojskowe Centrum Normalizacji, Jakości i Kodyfikacji, <https://docplayer.pl/39591364-O-definicji-uzbrojenia.html>, (dostęp: 10.08.2021).

¹⁰⁸ *Leksykon Wiedzy Wojskowej*, MON, Warszawa 1979, s. 470.

Zgodnie z przyjętymi założeniami, wyposażenie i sprzęt wojskowy wprowadzane do WOT miały umożliwić stworzenie formacji lekkiej, ale wszechstronnej, a do tego o znacznej sile ognia i możliwościach operacyjnych. Dlatego w uzbrojeniu WOT nie planuje się, przynajmniej obecnie, ciężkiego sprzętu pancernego, zmechanizowanego czy artyleryjskiego. Wojska te są i nadal będą wyposażone w lekki sprzęt o dużej mobilności i jak najlepszych właściwościach taktycznych i bojowych. Oczywiście decyzje dotyczące zakupów konkretnych typów uzbrojenia są zależne od wielu czynników, szczególnie od możliwości finansowych MON.

Zgodnie z przyjętymi założeniami całość wyposażenia WOT powinna być produkowana przez firmy krajowe, należące głównie do Polskiej Grupy Zbrojeniowej. Szacowano, że w latach 2017-2019 na zakupy uzbrojenia u polskich producentów wydana zostanie kwota ponad 2 mld zł. Wspieranie własnego przemysłu zbrojeniowego miało prowadzić do jego rozwoju, unowocześnienia, zwiększania inwestycji, a przez to także zatrudnienia. Ważne było także uniezależnienie się od dostaw firm zbrojeniowych innych państw. Obecnie można jednak stwierdzić, że były to ambitne założenia, które nie w pełni mają pokrycie w rzeczywistości. Część zakupów, szczególnie uzbrojenia o dużym zaawansowaniu technologicznym, dokonywana jest także u producentów zagranicznych.

W jednostkach WOT wprowadzany jest zarówno sprzęt indywidualny, jak i zespołowy, dotychczas występujący w naszych wojskach operacyjnych, ale także najnowsze produkty przemysłu zbrojeniowego. Jest to dobry kierunek, ponieważ wyposażenie żołnierzy w perspektywiczny sprzęt najnowszej generacji jest niezbędne przede wszystkim po to, aby realizować szkolenie żołnierzy z wykorzystaniem docelowego uzbrojenia. Jest to szczególnie istotne w warunkach ograniczonego czasu szkolenia. Ponadto wprowadzanie przestarzałego wyposażenia jest nieekonomiczne, ponieważ wiąże się z dodatkowymi kosztami związanymi z jego utrzymaniem w zdolności do działania. Dlatego przyjęto założenie, że sprzęt, który trafia do żołnierzy WOT, swoimi parametrami oraz właściwościami taktyczno-technicznymi nie powinien odbiegać od tego, który jest w wyposażeniu pozostałych rodzajów wojsk. Wyposażenie pododdziałów, ze względu na specyfikę działań prowadzonych w różnych warunkach środowiskowych, np. w terenie górzystym, lesistym lub zurbanizowanym, będzie w pewnym stopniu dostosowane do istniejących uwarunkowań. Uzbrojenie powinno być lekkie, niezawodne i możliwie proste w obsłudze. Priorytetowo traktowane są trzy obszary, takie jak broń strzelecka, w tym samopowtarzalne karabiny wyborowe, broń przeciwpancerna oraz broń przeciwlotnicza.

Podstawową bronią strzelecką formacji, stanowiącą indywidualne wyposażenie żołnierza, jest karabinek MSBS GROT. Kontrakt na dostarczenie polskiej armii 53 tys. karabinków GROT za kwotę na ok. 500 mln zł. został podpisany we wrześniu 2017 r. podczas Targów Przemysłu Obronnego w Kielcach. W 2020 r. został podpisany kolejny kontrakt na dostawę w latach 2021–2026 kolejnych ponad 18 tys. egzemplarzy, za niespełna 180 mln zł. Koszt jednostkowy karabinka produkowanego seryjnie wyniósł zatem ponad 9,5 tys. zł, czyli jest to jeden z najdroższych karabinków tej klasy na świecie, co spotkało się z dużą krytyką. Broń posiada jednak nowatorskie w skali światowej rozwiązania w dziedzinie broni modułowej. Dzięki nim możliwe jest tworzenie różnych konfiguracji broni w układach kolbowych i bezkorbowych, takich jak np.: karabinek podstawowy z granatnikiem podwieszonym, subkarabinek, karabinek o podwyższonej celności, karabinek maszynowy¹⁰⁹. W kontekście ciągłego wzrostu odporności balistycznej coraz to nowych typów kamizelek ochronnych stanowiących indywidualne wyposażenie żołnierzy, istnieje potrzeba zmiany kalibru broni indywidualnej z dotychczasowego 5,56 mm na 7,62 mm. W przypadku modułowego karabinka GROT wymiana lufy nie stanowi większego problemu. Należy zatem przypuszczać, że ta broń przez długie lata będzie służyła żołnierzom naszych sił zbrojnych, a być może także innych krajów.

Oprócz indywidualnego uzbrojenia w karabinki GROT, żołnierze WOT dysponują także innymi rodzajami broni strzeleckiej. Plutony wsparcia każdej lekkiej kompanii mają być wyposażone w wielkokalibrowe karabiny wyborowe kalibru 12,7 mm¹¹⁰. Są one często określane jako „przeciwprętowe”, ponieważ oprócz zwalczania żołnierzy przeciwnika, mogą razić także sprzęt wojskowy, taki jak np. pojazdy lekko opancerzone, systemy obserwacyjne czołgów, BWP, czy zbiorniki materiałów pędnych. Broń ta jest bardzo skuteczna, zwłaszcza w działaniach prowadzonych w terenie zurbanizowanym, i można nią razić cele położone na odległościach do około 2 km, a niekiedy większych. Dodatkowo w plutonach lekkiej piechoty znajdują się strzelcy, którzy są wyposażeni w samopowtarzalne karabiny wyborowe kalibru 7,62 mm, skuteczne w zwalczaniu przeciwnika na mniejszych odległościach, wynoszących około 800 m. Przyjęto założenie, że zarówno karabiny wyborowe kalibru 12,7 mm, jak i kalibru 7,62 mm mają być produktami polskich zakładów zbrojeniowych. Taką broń wytwarzają obecnie Zakłady

¹⁰⁹ MSBS GROT, fabryka broni „Łucznik” RADOM sp. z o.o. <http://fabrykabroni.pl/produkty/karabiny/msbs/> (dostęp: 07.11.2020).

¹¹⁰ J. Palowski, Gen. Kukula: Ciężkie karabiny wyborowe w każdej kompanii WOT, 2.06.2017, <https://www.defence24.pl/gen-kukula-ciezkie-karabiny-wyborowe-w-kazdej-kompanii-wot>, (dostęp: 25.01.2021).

Mechaniczne Tarnów S.A. w Tarnowie. Są to karabiny TOR zasilane amunicją 12,7 mm x 99 NATO (.50 BMG) oraz karabiny MWS-25 (wcześniej SKW-308) wykorzystujące amunicję 7,62x51 mm (.308 Win), nad którymi prace zakład prowadzi od wielu lat. Oprócz tego w wyposażeniu pododdziałów znajduje się także maszynowa broń zespołowa, którą stanowią 7,62 mm karabiny maszynowe. Na mocy umowy podpisanej w kwietniu 2017 r. przez MON z Zakładami Mechanicznymi Tarnów do 2019 r. do sił zbrojnych dostarczono prawie 2,5 tys. zmodernizowanej broni maszynowej UKM-2000P, za kwotę około 150 mln zł¹¹¹. Do WOT trafiło wiele egzemplarzy tej broni. Jest ona przeznaczona do zwalczania siły żywej i pojazdów, w tym także lekko opancerzonych, a jej skuteczny zasięg wynosi 800 m. Nowy karabin maszynowy jest bronią bardziej niezawodną i trwalszą. Znajduje się w wyposażeniu każdej sekcji lekkiej piechoty i w dużym stopniu decyduje o jej sile ognia.

Żołnierze WOT są wyposażani także w najnowsze środki indywidualnej ochrony przeciwchemicznej. Sześćioletni kontrakt podpisany w 2017 r. przez MON z Przedsiębiorstwem Sprzętu Ochronnego Maskpol S.A., które wchodzi w skład Polskiej Grupy Zbrojeniowej, zapewnił dostarczenie WOT oraz jednostkom wojsk operacyjnych 77 tysięcy masek przeciwgazowych nowego modelu – MP-6. Służą one do ochrony przed środkami trującymi, pyłem radioaktywnym i aerozolami bakteryjnymi. Firma ma dostarczyć także 79 tysięcy kompletów odzieży ochronnej FOO-1 oraz 79 tysięcy narzutek ochronnych NO-1. Podpisany kontrakt ma wartość 273 mln zł i dzięki niemu nastąpi wyposażenie WOT w nowy sprzęt o lepszych parametrach ochronnych i komforcie użytkowania, ale także wymiana dotychczas stosowanej odzieży ochronnej w jednostkach operacyjnych¹¹². Firma Maskpol S.A dostarcza także do jednostek WOT hełmy nowej generacji „HP-05”. Hełm jest jednym z najnowszych tego typu produktów. Zapewnia on nie tylko ochronę balistyczną, ale jest również nośnikiem dodatkowego wyposażenia, takiego jak oświetlenie, czy sprzęt noktowizyjny. Hełm jest kompatybilny z wyposażeniem żołnierza: maską przeciwgazową, filtracyjną odzieżą ochronną, kamizelkami kuloodpornymi, indywidualnymi środkami łączności czy goglami. Umowa MON z firmą Maskpol S.A została zawarta w czerwcu 2020 r. i przewiduje dostarczenie siłom zbrojnym 50 tys. hełmów w latach 2020 – 2023¹¹³. Pierwsze partie tego produktu już trafiły

¹¹¹ Nowe UKM-y dla żołnierzy, 02.02.2017, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/21690?t=Nowe-UKM-y-dla-zolnierzy>, (dostęp: 15.06.2021).

¹¹² K. Wilewski, Sprzęt ochronny dla żołnierzy, „Polska-zbrojna”, 22.02.2017 r., <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/21866?t=Sprzet-ochronny-dla-zolnierzy->, (dostęp: 10.07.2021).

¹¹³ M. Pietrzak, 8 tys. hełmów HP-05 w jednostkach sił zbrojnych, 09.12.2020, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/616458/8-tys-helmow-hp-05-w-jednostkach-sil-zbrojnych>, (dostęp: 15.06.2021).

do jednostek OT. Firma, zgodnie z umową z końca grudnia 2016 r., w latach 2017-2019 dostarczyła formacji prawie 20 tys. kamizelek ochronnych KWM-02 z systemem szybkowyczeptym, za kwotę 194 mln zł¹¹⁴. Kamizelka jest wyposażona w pakiet balistyczny składający się z zestawu wkładów miękkich, chroniących przed odłamkami oraz czterech twardych płyt balistycznych zapewniających ochronę przed bezpośrednim trafieniem, w tym przed pociskami przeciwpancernymi.

Ważną rolę odgrywa także indywidualne wyposażenie optoelektroniczne, które znacznie zwiększa efektywność działania żołnierza na współczesnym polu. Jego dostawcą jest firma PCO S.A., która także wchodzi w skład Polskiej Grupy Zbrojeniowej. Pod koniec 2016 r. MON podpisało umowę z firmą na kwotę ponad 352 mln zł¹¹⁵. Dzięki temu żołnierze WOT zostali wyposażeni w nowoczesne monokulary noktowizyjne, lornetki noktowizyjne, lornetki termowizyjne, celowniki modułowe, celowniki kolimatorowe, celowniki noktowizyjne oraz celowniki dzieńno-nocne.

Drugim priorytetem w obszarze wyposażenia WOT są środki przeciwpancerne. Podstawowym i powszechnie wykorzystywanym przez pododdziały uzbrojeniem przeciwpancernym są obecnie granatniki RPG-7. Jest to sprzęt nieco przestarzały, dlatego planowane jest pozyskanie granatników przeciwpancernych różnych typów, w tym jednorazowego użytku, i to w dużych ilościach. Ponieważ formacje lekkiej piechoty prowadzą przede wszystkim działania o charakterze defensywnym, zasięg granatników, który zwykle nie przekracza 500 m, zapewnia skuteczne zwalczanie celów opancerzonych na krótkich dystansach, typowych dla terenu zurbanizowanego czy lesistego. Bardzo istotna, szczególnie podczas walk w mieście, jest możliwość prowadzenia ognia z granatników także pomieszczeń i zamkniętych umocnień, np. z bunkrów. Ponieważ zasięg granatników jest niewielki, ważne jest także posiadanie uzbrojenia przeciwpancernego, które umożliwi niszczenie celów na znacznie większych odległościach.

Istotny wpływ na możliwości bojowe formacji miał zakup systemu amunicji krążącej typu Warmate, która stanowi alternatywę dla klasycznych przeciwpancernych pocisków kierowanych (PPK), takich jak np. Spike. W listopadzie 2017 r. podpisano umowę z firmą WB Electronics, która obejmuje dostawę 100 zestawów, każdy po

¹¹⁴ Prawie 250 mln PLN na hełmy i kamizelki dla WOT, Dziennik Zbrojny, <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,10777,aktualnosci-z-polski,prawie-250-mln-pln-na-helmy-i-kamizelki-dla-wot>, (dostęp: 21.05.2021).

¹¹⁵ M. Płatek, Piąty rodzaj wojsk w budowie, Wojsko i Technika MSPO 2017, <https://zbiam.pl/artykuly/piaty-rodzaj-wojsk-budowie/>, (dostęp: 11.05.2021).

10 aparatów latających klasy mikro. Daje to w sumie 1000 dronów wraz z zestawem głowic, pakietem logistycznym i zestawem szkoleniowy. Mają one trafić do Wojsk Specjalnych oraz WOT, a w przyszłości także do innych jednostek operacyjnych. Wartość kontraktu wyniosła ponad 100 mln zł. Amunicja krążąca typu Warmate jest to innowacyjny system bezzałogowy, charakteryzujący się lekką, przenośną konstrukcją oraz możliwością realizacji różnego rodzaju misji, zarówno rozpoznawczych jak i uderzeniowych. W tym celu aparaty bezzałogowe mogą być wyposażone w głowicę obserwacyjną ze stabilizowaną kamerą dzienną i nocną do wykrywania, śledzenia i identyfikacji celów oraz w głowice bojowe o działaniu odłamkowo-burzącym, kumulacyjnym lub termobaryczną, co umożliwia rażenie nie tylko opancerzonych celów pojedynczych, ale także celów powierzchniowych. Głowice zaopatrzone są w niestabilizowaną kamerę umożliwiającą operatorowi naprowadzenie na cel. System pozwala na operowanie latającym środkiem bojowym w czasie rzeczywistym. Po wykonaniu startu operator otrzymuje obraz z kamery zamieszczonej w głowicy pocisku podczas całego lotu, którego czas może wynosić nawet 70 min, a prędkością operacyjną 75 km/h. W przypadku misji rozpoznawczo-uderzeniowej w momencie wykrycia celu opłacalnego może przystąpić do jego rażenia, z dużą dokładnością trafienia. Cel musi jednak znajdować się w promieniu operacyjnym wynoszącym maksymalnie do 10 km od operatora naziemnego, co jest uwarunkowane zasięgiem łączności radiowej, który w przyszłości może zostać zwiększony. W trybie obserwacyjnym platforma może być wielokrotnie wykorzystana.

Zgodnie z decyzją Dowódcy WOT systemy amunicji krążącej trafią do każdej lekkiej kompanii piechoty WOT, a dokładnie do plutonu wsparcia, w którym będzie jeden aparat latający wraz z kompletem różnych głowic¹¹⁶. Oznacza to potrzebę przeszkolenia operatorów – żołnierzy TSW, tak aby osiągnęli oni zdolność do obsługiwanego tego innowacyjnego i skutecznego, a jednocześnie zaawansowanego technologicznie systemu. Zapewni to każdej kompanii rozpoznanie i zwalczanie celów położonych na znacznych odległościach, wynoszących 10 km, a w przyszłości może więcej.

WOT potrzebuje również klasycznych przeciwpancernych pocisków kierowanych, dlatego podjęto próby ich pozyskania. W 2020 r., w ramach amerykańskiej procedury Foreign Military Sales (FMS), zawarto z konsorcjum Raytheon/Lockheed Martin porozumienie na dostawę 60 najnowszej wersji wyrzutni Javelin FGM – 148 F wraz

¹¹⁶ Gen. Kukula: Warmate w każdej kompanii WOT (Defence24.pl TV), 21.11.2017, <https://www.defence24.pl/wiadomosci/gen-kukula-warmate-w-kazdej-kompanii-wot-defence24pl-tv>, (dostęp: 11.06.2021).

ze 180 pociskami oraz pakietem wsparcia szkoleniowego i logistycznego. Wartość kontraktu wyniosła prawie 55 mln dol. PPK Javelin jest uważana za niezwykle skuteczną broń, sprawdzoną w boju, np. podczas wojny w Iraku. Zasięg rażenia wynosi ok. 4 km, a doskonały system naprowadzania typu „wystrzel i zapomnij” (ang. fire and forget), zapewnia wysokie prawdopodobieństwo zniszczenia celu. Pierwsze dostawy tego sprzętu trafiły do jednostek WOT na wschodzie kraju i są w wyposażeniu funkcjonujących w BOT specjalistycznych zespołów przeciwpancernych¹¹⁷.

Wyposażenie jednostek WOT w sprzęt przeciwpancerny o różnym zasięgu oddziaływania powoduje, że mają one możliwość zorganizowania wielowarstwowej obrony przeciwpancernej i mogą zwalczać cele przeciwnika już w odległości 10 km od stanowisk obronnych. Trzeba jednak stwierdzić, że zdecydowana większość środków przeciwpancernych ma obecnie skuteczny zasięg rażenia nie przekraczający 500 m.

Trzecim priorytetem jest wyposażenie WOT w środki przeciwlotnicze. W czasie działań wojennych odgrywają one istotną rolę w zapewnieniu osłony przeciwlotniczej pododdziałów OT, ale także umożliwiają obronę przed środkami napadu powietrznego infrastruktury państwa oraz ważnej infrastruktury lokalnej, takiej jak: mosty, węzły kolejowe, składy materiałowe, elektrownie i inne istotne obiekty. Ponieważ formacja jest rozlokowana regularnie na terytorium Polski, stanowi to istotne wzmocnienie obrony przeciwlotniczej naszego państwa, a szczególnie obiektów infrastruktury krytycznej. Obecnie WOT są wyposażone w przenośne zestawy przeciwlotnicze Grom przeznaczone do zwalczania nisko lecących celów powietrznych. Pocisk wyposażony jest w układ samonaprowadzania na podczerwień, a jego zasięg rażenia wynosi od 500 do 5500 m. Zestawy produkowane są przez ZM Mesko. Ponieważ są one starszej generacji, będą sukcesywnie zastępowane zestawami Piorun. Jest to broń prosta w obsłudze i dlatego nie wymaga długotrwałego, specjalistycznego nauczania, co jest bardzo korzystne ze względu na specyfikę szkolenia żołnierzy TSW. Lekkie systemy przeciwlotnicze klasy VSHORAD (Very Short Range Air Defence) udowodniły swoją skuteczność w wojnie radziecko-afgańskiej (amerykańskie pociski Stinger), czy w konfliktach w Gruzji i na wschodniej Ukrainie. Pociski, takie jak nasz krajowy pocisk GROM, mogą zadać znaczące straty samolotom, a przede wszystkim śmigłowcom potencjalnego agresora. Ponadto przenośne wyrzutnie obsługiwane przez jednego operatora są trudne do zlokalizowania, a tym samym

¹¹⁷ Z. Lentowicz, Przeciwpancerne zestawy Javelin przemówiły na poligonie, 17.06.2021, <https://www.onet.pl/biznes/rppl/przeciwpancerne-zestawy-javelin-przemowily-na-poligonie/18dlmh2,30bc1058>, (dostęp: 17.03.2021).

wyeliminowania, w przeciwieństwie do innych zestawów średniego czy dużego zasięgu, które emitują energię elektromagnetyczną.

Ponieważ zestawy „Grom” są starszej generacji, będą one sukcesywnie zastępowane zestawami „Piorun” produkcji spółki MESKO SA. W grudniu 2016 r. MON zawarło umowę na dostawę przenośnych przeciwlotniczych zestawów rakietowych „Piorun” dla naszych sił zbrojnych w latach 2017–2022. Na mocy umowy zakład skompletuje i dostarczy 420 szt. mechanizmów startowych i 1300 szt. pocisków, które będą równolegle trafiać do wojsk operacyjnych oraz WOT¹¹⁸. „Piorun” może zwalczać cele powietrzne lecące w odległości do 6 km i na wysokości do 3,5 km. Wartość kontraktu wyniosła ponad 932,2 mln zł.

Przenośne przeciwlotnicze zestawy zapewniają pokrycie obecnych potrzeb jednostek OT. Jednakże w przyszłości powinny być wdrażane także systemy mobilne (np. na lekkich pojazdach kołowych) o większych możliwościach bojowych. Może to być Samobieżny Przeciwlotniczy Zestaw Rakietowy POPRAD na podwoziu kołowym, którego zasięg rażenia wynosi do 5,5 km. Jest on jednak dość kosztowny, a przy tym skomplikowany jak na potrzeby WOT. Dla potrzeb sił lekkich Centrum Rozwojowo-Wdrożeniowe Telesystem-Mesko Sp. z o.o. we współpracy z Mesko S.A. oraz Instytutem Optoelektroniki Wojskowej Akademii Technicznej opracowało mobilny, modułowy i kompaktowy system rakietowy „Kusza” do montowania na pojazdach o masie do 3,5 tony, który może zapewnić autonomiczną obronę przeciwlotniczą dla samodzielnie działających pododdziałów. Jest to system lekki (tylko 1300 kg) i prosty w obsłudze, do montowania na pojazdach, nawet takich jak quady czy pickupy. Zapewnia on osłonę przeciwlotniczą przed celami lecącymi na pułapie do 3500 m i znajdującymi się w odległości do 5,5 km (rakiety „Grom”) lub do 6 km (rakiety „Piorun”). Nowoczesne środki przeciwlotnicze powinny być także zdolne do zwalczania bezzałogowych aparatów latających, których zastosowanie na polu walki jest coraz szersze.

Jako broń wsparcia bezpośredniego pododdziały WOT wykorzystują także lekkie moździerze przenośne. Jest to broń tania, ale efektywna, gdyż zapewnia szybkie i skuteczne rażenie siły żywej, lekkich umocnień polowych oraz środków ogniowych i techniki wojskowej ogniem półpośrednim (cel widoczny ze stanowiska ogniowego). Moździerze

¹¹⁸ A. Kiński, Piorun także dla Wojsk Obrony Terytorialnej – następca Groma zamówiony przez MON, *Wojsko i Technika* 1/2017, <https://zbiam.pl/artykuly/piorun-takze-dla-wojsk-obrony-terytorialnej-nastepca-groma-zamowiony-przez-mon/>, (dostęp: 21.01.2021).

sprawdzają się szczególnie podczas walk w terenie zurbanizowanym i górzystym, o czym świadczą doświadczenia z działań w Iraku i Afganistanie. W 2017 r. MON podpisało kontrakt z Zakładami Mechanicznymi w Tarnowie, należącymi do państwowej Polskiej Grupy Zbrojeniowej, na produkcję 780 lekkich moździerzy piechoty LMP-2017 kalibru 60 mm. Wartość kontraktu realizowanego w latach 2019-2022 r. wyniosła prawie 32 mln zł.¹¹⁹. Każdy moździerz waży niespełna 7,5 kg i można nim razić cele położone w odległości do 1300 metrów, a z wykorzystaniem płyty oporowej i dwójnogu nawet do 3 km. W ciągu minuty (bez korekty celowania) można wystrzelić 25 granatów odłamkowo-burzących. Większość sprzętu, bo około 500 egzemplarzy, trafiło do WOT, co zapewniło zaspokojenie potrzeb formacji. Moździerze są na wyposażeniu każdej kompanii lekkiej piechoty WOT.

Duże znaczenie dla realizacji zadań przez pododdziały WOT ma rozpoznanie sytuacji w rejonie odpowiedzialności, w tym położenia i działania przeciwnika. Środki rozpoznawcze powinny być zdolne do pokrycia obserwacją całego rejonu odpowiedzialności danego szczebla dowodzenia. Wskazane jest, aby dostarczały one informacje w czasie rzeczywistym. Rozpoznanie na odległość wzrokową, tzw. rozpoznanie wzrokowe, prowadzą pododdziały rozpoznawcze wyposażone w przyrządy optyczno-miernicze. Zasięg tego rodzaju rozpoznania jest niewielki, i w zależności od warunków terenowych nie przekracza zazwyczaj 3 km. Nową jakość w rozpoznaniu zapewniło wprowadzenie do wyposażenia WOT bezałogowych aparatów latających klasy mini FlyEye. Dostarcza je polski producent firma WB Electronics. Obecnie większość BOT posiada po 1 zestawie systemu FlyEye, w skład którego wchodzi 4 płatowce oraz stacja kierowania i kontroli lotu wraz z antenami nadawczo-odbiorczymi. Są one w wyposażeniu grup rozpoznania obrazowego. Do WOT trafiają zmodyfikowane aparaty latające najnowszej generacji, wyposażone w kamerę dzienną i nocną oraz lokalizator GPS FT-L1 umożliwiający namierzenie platformy w sytuacjach awaryjnych. Drony mają budowę modułową, dlatego są łatwe do złożenia i demontażu, a gotowość do startu można osiągnąć w czasie do 10 min. Czas lotu aparatu wydłużono do 150 min, natomiast sam lot przez cały okres trwania może być kontrolowany ręcznie przez operatora ze stanowiska kontroli lub być w pełni autonomiczny, wykonywany po zaprogramowanej trasie, ale z możliwością jej ręcznego korygowania. Obraz terenu przekazywany jest z kamery w czasie rzeczywistym,

¹¹⁹ R. Lesiecki, MON kupiło 780 lekkich moździerzy z Tarnowa, 12.12.2018, <https://www.defence24.pl/mon-kupilo-lekkie-mozdzierze-z-tarnowa-780-sztuk-za-prawie-32-mln-zl>, (dostęp: 14.08.2021).

w promieniu do 30 km od stanowiska operatora. Zasadniczym przeznaczeniem bezzałogowców FlyEye jest prowadzenie obserwacji oraz wykrywanie i rozpoznanie celów, ale w razie potrzeby posiadają one możliwość integracji z lekkim uzbrojeniem precyzyjnym¹²⁰. Mogą być wykorzystywane także w sytuacjach kryzysowych, np. do monitorowania zagrożeń czy też prowadzenia działań poszukiwawczych. Drony napędzane są silnikiem elektrycznym i w korzystnych warunkach pogodowych mogą prowadzić misje trwające do 3 godzin, wykonując lot z prędkością do 170 km/h na wysokości do 6 km.

Nie ulega wątpliwości, że sprawne dowodzenie jednostkami i pododdziałami OT, zależy od istotnego komponentu materialnego, którym są środki dowodzenia¹²¹. Wykorzystywane środki dowodzenia mogą nie tylko ułatwić, ale przede wszystkim znacznie przyspieszyć proces dowodzenia. Dlatego występują one na każdym szczeblu dowodzenia. Dotyczy to przede wszystkim środków łączności, które stanowią podstawę funkcjonowania systemu dowodzenia w WOT. Uwarunkowania współczesnych i przyszłych działań stawiają przed nimi wysokie wymagania. Środki łączności powinny zapewnić ciągłą wymianę informacji na wszystkich szczeblach dowodzenia, przede wszystkim między przełożonym a podwładnymi, a także z innymi jednostkami sąsiadującymi lub współdziałającymi. Dlatego muszą one posiadać dużą odporność na oddziaływanie elektroniczne przeciwnika, wysoką mobilność i zdolność do szybkiego rozwijania różnych sieci oraz duży stopień integracji w ramach struktur narodowych. Obecnej WOT dysponują różnorodnymi środkami łączności, o zróżnicowanym poziomie zaawansowania technologicznego. Na niższym szczeblu dowodzenia (kompania, pluton, sekcja) wykorzystywana jest łączność przewodowa oraz cyfrowe przenośne radiostacje ultrakrótkofalowe, takie jak np. radiostacje doręczne 3501 oraz plecakowe, programowalne typu 3509, z rodziny F@stnet, produkowane przez firmę Radmor. Radiostacja typu 3509 posiada wbudowane zabezpieczenia transmisji - COMSEC, NETSEC, TRANSEC, które chronią przekazywane dane przed przechwyceniem przez przeciwnika. Stosunkowo niewielki zasięg łączności, wynoszący zwykle kilka lub kilkanaście km oraz podatność

¹²⁰ P. Ciszak, WOT dostaną nowe drony. Do końca roku terytorialsi mają ich mieć 48, 29.08.2019, <https://www.money.pl/gospodarka/wot-dostana-nowe-drony-do-konca-roku-terytorialsi-maja-ich-miec-48-6418768155986049a.html>, (dostęp: 4.05. 2021).

¹²¹ W zależności od przeznaczenia (funkcji), środki dowodzenia można podzielić na: środki łączności, środki informatyczne (zautomatyzowane systemy, sprzęt informatyczny, oprogramowanie) oraz środki biurowe (kopiarki, kserografy, magnetofony, magnetowidy itp.). J. Kręcikij, J. Wołjszo (red.), *Podręcznik dowódcy batalionu*, AON, Warszawa 2006, s. 14.

na zakłócenia może utrudnić dowodzenie pododdziałami w SRO, które obejmują niekiedy znaczne powierzchnie. Ponadto wnioski z użycia pododdziałów WOT w dotychczasowych różnych sytuacjach kryzysowych wskazują, że wojskowe środki łączności nie zawsze są kompatybilne z tymi, jakie używają cywilne podmioty bezpieczeństwa (Policja, straż pożarna, centra zarządzania kryzysowego). Na poziomie batalionu i brygady stosowane są także pokładowe, krótkofalowe radiostacje cyfrowe średniej mocy o większym zasięgu. Są one montowane w pojazdach lub w wozach dowodzenia.

WOT nie posiadają środków automatyzacji dowodzenia, które są obecnie szeroko wykorzystywane w wojskach operacyjnych. Dzięki nim można bowiem znacznie usprawnić określone procesy i funkcje procesu dowodzenia, realizowane zarówno w fazie przygotowania do działań, jak i wykonawczej. Znacznie usprawniają one obieg informacji, co zapewnia uzyskanie przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem, a przez to przyczynia się do optymalnego użycia wojsk oraz jak najlepszego wykorzystania efektów wspólnego działania. Automatyzacja dowodzenia prowadzi także do osiągnięcia tzw. „wspólnej świadomości sytuacyjnej”, czyli wysokiego i jednolitego poziomu wiedzy o sytuacji w obszarze prowadzonych działań. Dlatego w dalszej perspektywie w wyposażeniu WOT powinien znaleźć się zautomatyzowany system dowodzenia, który zapewni formacji nową jakość dowodzenia.

W wyposażeniu WOT znajdują się różnego rodzaju pojazdy transportowe o podwoziu kołowym, co zapewnia lekkość formacji i znaczną mobilność. Podstawowym środkiem przewozu żołnierzy są samochody ciężarowo-terenowe. Na mocy porozumienia zawartego w maju 2017 r. przez MON ze spółką Jelcz dostarczyła ona 500 samochodów średniej ładowności wysokiej mobilności Jelcz 442.32. Łączna wartość kontraktu wyniosła 420 mln zł¹²². Oprócz nich wykorzystywane są także samochody ciężarowo-terenowe Star 266M2, samochody osobowo-terenowe oraz quady i motocykle. Do tego należy dodać spektrum sprzętu specjalistycznego, przeznaczonego do działań inżynierskich, ratowniczych i innych, związanych w czasie wojny jak i pokoju. Są to cysterny wodne, zestawy załadownicze Multilift czy ruchome warsztaty zabezpieczenia technicznego.

Reasumując, na potrzeby WOT zakupiono do tej pory znaczne ilości nowoczesnego wyposażenia indywidualnego i zespołowego oraz sprzętu optoelektronicznego czy łączności. Większość sprzętu używanego przez WOT dostarcza polski przemysł

¹²² A. Pawłowski, Nowe samochody dla WOT, 16.05.2017, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/nowe-samochody-wot-jelcz/>, (dostęp: 16.04.2021).

obronny. Dlatego tak ważna jest współpraca formacji z zakładami zbrojeniowymi. Odbywa się ona dwutorowo. Ze strony WOT dyktowane są potrzeby i oczekiwania wobec projektowanego sprzętu, ale także doskonalenia tego sprzętu, który już został wprowadzony do wyposażenia i jest eksploatowany. Z kolei zakłady powinny być otwarte na uwagi użytkowników, czego efektem powinien być sprzęt spełniający ich wymagania. Dlatego kluczem do właściwej współpracy jest właściwa komunikacja uwzględniająca tę dwuwymiarowość. Przykładem dobrej współpracy z rodzimym przemysłem jest karabinek GROT, który po dokonanych zmianach jakościowych jest wysoko oceniany przez żołnierzy.

Jednostki WOT, szczególnie nowo utworzone, nadal wymagają ukończenia sprzętem niezbędnym do skutecznej realizacji zadań. Znacznym utrudnieniem w pozyskiwaniu nowego i potrzebnego wyposażenia były procedury przetargowe, które nadal są zbiurokratyzowane i skomplikowane, przez co cały proces trwa bardzo długo. Dlatego w tak ważnym okresie, jakim jest formowanie jednostek OT, wprowadzono procedurę pozyskiwania uzbrojenia dla WOT, która różni się od standardowej procedury przyjętej dla wojsk operacyjnych. Zgodnie z decyzją Nr 92/MON Ministra Obrony Narodowej z 28 kwietnia 2017 r. w sprawie pozyskiwania sprzętu wojskowego Wojsk Obrony Terytorialnej to Dowódca WOT jest odpowiedzialny za identyfikację potrzeb sprzętu niezbędnego dla formacji, co powoduje ograniczenie kompetencji Inspektoratu Uzbrojenia, którego rola ogranicza się do realizacji zadania. Podobne procedury zakupowe funkcjonują w Wojskach Specjalnych, dlatego proces pozyskiwania potrzebnego sprzętu odbywa się tam z dużą efektywnością. Trzeba jednak mieć świadomość, że zmiana obecnego systemu przetargowego w sposób całościowy będzie bardzo trudna i może potrwać kilka lat.

Odnosząc się do opinii niektórych specjalistów, że rozwój WOT, a przede wszystkim zakupy sprzętu dla tej formacji odbywają się kosztem wojsk operacyjnych, a tym samym opóźniają i utrudniają proces ich modernizacji technicznej i wpływają na obniżenie ich potencjału, należy stwierdzić, że koszty funkcjonowania formacji i to w okresie jej intensywnego rozwoju związanego z jej wyposażeniem nie przekroczyły dotychczas 3,5% całości budżetu MON¹²³. Jest to niewątpliwie niewielka część budżetu obronnego, który dodatkowo jest co roku sukcesywnie zwiększany. Dlatego nie powinno

¹²³ Asymetryczna obrona i przeciwpancerne priorytety. Gen. Kukula dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, 26.07.2019, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 22.04.2021)

to znacząco wpływać na wyposażanie nowym sprzętem innych rodzajów wojsk. Po sformowaniu i nasyceniu sprzętem wszystkich jednostek WOT, wydatki na sprzęt będą znacznie mniejsze.

3.4. Przebieg procesu rekrutacji i jego wpływ na właściwy dobór żołnierzy

Wartość WOT zależy w dużym stopniu od jakości żołnierzy, którzy zasilają tę formację. Dlatego szczególnie ważny jest proces rekrutacji i właściwej selekcji kandydatów do TSW. Rekrutacja w potocznym rozumieniu jest to „element procesu zarządzania zasobami ludzkimi, sformalizowany proces naboru osób do organizacji”. Z kolei nauki o zarządzaniu definiują rekrutację jako „(...) jeden z elementów procesu zatrudnienia, który polega na zachęceniu odpowiednio dużej liczby kandydatów do złożenia aplikacji tj. ubiegania się o wolne stanowisko pracy”¹²⁴. Z kolei selekcja jest to wybór spośród kandydatów tych, którzy spełniają wymagane kryteria.

Trzeba zaznaczyć, że MON podeszło do tematyki rekrutacji bardzo rzetelnie. Jako potencjalni i najbardziej wartościowi kandydaci do służby traktowani są przede wszystkim członkowie organizacji proobronnych, które mają duży potencjał i współpracują z MON, ale także absolwenci tzw. klas mundurowych czy Legii Akademickiej. Jak wynika z dotychczasowych doświadczeń ci pretendenci w większości przypadków okazują się doskonałymi żołnierzami.

Kwestie związane z powoływaniem żołnierzy do TSW są zawarte w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej opublikowanym w 2017 r. Jest to akt wykonawczy do art. 98 znowelizowanej w 2016 r. ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP¹²⁵. Dokument ten szczegółowo prezentuje procedurę naboru do TSW. Zadania związane z rekrutacją do TSW realizują przede wszystkim terenowe organy administracji wojskowej, czyli dawne WKU oraz WSzW, które po zmianach w 2022 r. noszą nazwę Wojskowe Centra Rekrutacji (WCR). Każdy chętny, aby założyć mundur, może zgłosić się do WCR właściwego ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego, trwającego powyżej trzech miesięcy, osoby ubiegającej się o powołanie do TSW. Kandydat składa wniosek o powołanie do służby do komendanta WCR w formie pisemnej (papierowej) albo elektronicznej, do którego dołącza kopie wymaganych dokumentów, takich jak: dowód osobisty, świadectwo posiadanego wykształcenia, czy też rekomendację władz

¹²⁴ A. Sulich, *Modele i techniki rekrutacji i selekcji realizowane przez przedsiębiorstwa w województwie dolnośląskim*, Wydawnictwo GSP, Zgorzelec 2015, s. 87-88.

¹²⁵ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lutego 2017 r. w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia, Dz. U. z dnia 3 marca 2017 r., poz. 465.

proobronnej organizacji pozarządowej lub szkoły realizującej innowacyjny czy eksperymentalny program przysposobienia obronnego (edukacji dla bezpieczeństwa) oraz dokumenty potwierdzające posiadane kwalifikacje, np. ukończone kursy. Po przyjęciu wniosku osoba jest kierowana do jednostki wojskowej, w której chciałaby pełnić służbę, aby zapoznała się z warunkami jej odbywania. Postępowanie rekrutacyjne przeprowadza komisja rekrutacyjna powołana przez wojskowego komendanta uzupełnień, w skład której wchodzi: przewodniczący, przedstawiciel jednostki wojskowej, w której kandydat zamierza pełnić służbę oraz sekretarz. Komisja analizuje złożone dokumenty, sprawdza czy kandydat nie był karany za przestępstwo umyślne i przeprowadza z nim rozmowę kwalifikacyjną, podczas której ocenia jego wiedzę ogólnowojskową i predyspozycje do służby. Postępowanie rekrutacyjne ma charakter konkursowy, a jego wynik zależy od kwalifikacji osoby, przebiegu rozmowy kwalifikacyjnej oraz potrzeb WOT. Jeżeli komisja rekomenduje powołanie kandydata do służby, jest on kierowany do wojskowej komisji lekarskiej, która określa jego zdolność do pełnienia czynnej służby wojskowej oraz do wojskowej pracowni psychologicznej – w celu stwierdzenia braku przeciwwskazań do odbycia służby. Należy zaznaczyć, że badania są takie same jak dla kandydatów na żołnierzy jednostek operacyjnych. Pozytywny wynik badań lekarskich i psychologicznych skutkuje powołaniem kandydata do służby. MON przyjęło zasadę, że powołanie do służby odbywa się raz na kwartał dla kandydatów, którzy wcześniej nie pełnili czynnej służby wojskowej i nie złożyli przysięgi wojskowej oraz raz w miesiącu dla pozostałych osób. W wyznaczonym terminie kandydat powinien stawić się w jednostce wojskowej i odbyć szkolenie podstawowe zakończone przysięgą. Od tego momentu staje się pełnoprawnym żołnierzem.

Skuteczność procesu rekrutacji do TSW jest uwarunkowana wieloma czynnikami, takimi jak: demografia, sytuacja na rynku pracy, czy atrakcyjność oferty proponowanej przez siły zbrojne. Ponieważ na pierwsze dwa czynniki wojsko nie ma wpływu, należy skupić się na odpowiednim prezentowaniu warunków służby. Wojsko zapewnia bowiem stabilność zatrudnienia, dość dobre zarobki, kontakt z nowoczesną techniką a przede wszystkim możliwość rozwoju zawodowego, w tym także zdobycie i podwyższanie kwalifikacji, które mogą być użyteczne także na cywilnym rynku pracy. Dla młodych ludzi ze średnich i małych miejscowości jest to niewątpliwa zachęta do podjęcia decyzji o wstąpieniu w szeregi sił zbrojnych.

Nabór wartościowych żołnierzy do służby w WOT determinuje osiągnięcie zdolności operacyjnej przez formację. W opracowanej w 2017 r. koncepcji tworzenia WOT

założono, że formacja po sformułowaniu wszystkich brygad i osiągnięciu przez nie gotowości bojowej ma liczyć w 2021 r. około 53 tys. żołnierzy, wśród których większość (ponad 48 tys.) mają stanowić żołnierze TSW. Biorąc pod uwagę aktualny przebieg rekrutacji należy stwierdzić, że nie udało się osiągnąć zamierzonego celu. Wojska te liczyły w lutym 2022 r. 31 560 żołnierzy, w tym 3977 żołnierzy zawodowych oraz 27 583 żołnierzy terytorialnej służby wojskowej. Z realnych ocen wynika zatem, że osiągnięcie założonego stanu osobowego może nastąpić nie szybciej niż w 2026 r. Dużą część żołnierzy zawodowych (prawie 1,5 tys.) przeszła do służby w WOT, z jednostek operacyjnych. Wynikało to zwykle z chęci uzyskania wyższego stanowiska, a tym samym uposażenia, czy też kontynuowania służby w miejscu stałego zamieszkania lub bliżej tego miejsca. Wpłynęło to w pewnym stopniu na funkcjonowanie jednostek innych rodzajów sił zbrojnych, z powodu powiększenia istniejących od kilku lat braków kadrowych. Trudno jednak zgodzić się z zarzutami niektórych ekspertów, że budowa WOT prowadzi do tzw. „drenowania” kadry zawodowej z jednostek operacyjnych, co w rezultacie powoduje obniżenie ich potencjału, a tym samym zdolności bojowej. Należy jednak zadać pytanie: czy odejście do WOT ok. 1,5 tys. żołnierzy ze 100 tys. armii zawodowej (ok. 1,5%) może rzeczywiście poważnie zakłócić jej wartość bojową? Odpowiedź jest raczej oczywista, chociaż utrata szkolonych przez wiele lat specjalistów, takich jak: saperzy, artylerzyści, czy chemicy rzeczywiście mogła przez pewien okres zakłócić funkcjonowanie niektórych jednostek wojskowych, to jednak nie wpłynęła znacząco na gotowość bojową sił zbrojnych, jako całości. Poważniejszym problemem jest transfer do WOT funkcjonariuszy z innych służb mundurowych, takich jak np. Policja, straż pożarna czy Służba Więzienna, którym zachowano posiadane stopnie. Spowodowało to wiele perturbacji natury szkoleniowej i dyscyplinarnej w jednostkach WOT, ponieważ nie posiadali oni odpowiedniej wiedzy merytorycznej i doświadczenia wojskowego. Dlatego ich przydatność jako dowódców czy instruktorów okazała się znikoma, do czasu osiągnięcia odpowiedniego poziomu przygotowania i wyszkolenia, stosownego do wymagań wojskowych.

Po pięciu latach funkcjonowania WOT formację udało się skompletować w niespełna 60% planowanego stanu osobowego. Powodów takiego stanu rzeczy jest kilka i są one natury merytorycznej, a nie politycznej. Największym problemem jest nie tyle brak chętnych do służby, ile efektywne wykorzystanie wszystkich zgłoszeń. Przeprowadzone analizy wskazują, że na etapie rekrutacji, od momentu złożenia deklaracji do formalnego

wcielenia do wojska, odpada do 40% potencjalnych kandydatów¹²⁶. Aby zostać przyjętym do służby, kandydat musi przejść szereg skomplikowanych, długotrwałych i niezbyt przyjemnych formalności. Wielu z rekrutów nie uzyskuje pozytywnych wyników badań lekarskich, czy też psychologicznych, co obecnie stanowi jedną z najtrudniejszych przeszkód dla pretendentów. Nie powinno to jednak skłaniać decydentów do obniżenia kryteriów naboru (np. zdrowotnych czy sprawnościowych), bowiem liczba żołnierzy powinna iść w parze z ich jakością.

Innym z ważnych powodów są ograniczone środki finansowe oraz możliwości szkoleniowe WOT, które kształtują się na poziomie 10 tys. żołnierzy rocznie. Z tego powodu formacja jest w stanie rozwijać się stopniowo, zakładając przyrost liczby żołnierzy na poziomie około 10 tys. rocznie¹²⁷.

Duży wpływ na nabór kandydatów ma także czynnik demograficzny. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że WOT jest zasilany przede wszystkim przez kandydatów z małych miejscowości i miast do 150 tys. mieszkańców. Zaledwie 16% ogółu żołnierzy pochodzi z dużych miast. Największe problemy z rekrutacją do TSW występują np. w najmniej zaludnionych województwach, takich jak opolskie i lubuskie, w których liczba mieszkańców oscyluje wokół miliona. W tych regionach jest również duża liczba jednostek operacyjnych, dlatego kandydaci wybierają częściej służbę zawodową niż TSW. Nasuwa się zatem wniosek, że kształtowanie struktur WOT musi być adekwatne do rzeczywistego zainteresowania służbą ze strony ochotników. Dlatego należy przypuszczać, że koncepcja tworzenia i rozbudowy formacji, zostanie po raz kolejny zmieniona.

Osobną kwestią wpływającą na stopień ukończenia jednostek WOT są także rezygnacje żołnierzy TSW w trakcie trwania szkolenia zasadniczego, a nawet podstawowego. Odsetek strat wynikających z tego tytułu jest dosyć znaczny i kształtuje się na poziomie ok. 10% ubyć ewidencyjnych w ciągu każdego roku¹²⁸. Wprawdzie przytaczany poziom rezygnacji ze służby jest traktowany jako naturalny, niewątpliwie wpływa on ujemnie na gotowość bojową jednostek, szczególnie gdy tracą one w pełni

¹²⁶ J. Graf, Gen. Dębczak: Potrzebny spójny system rekrutacji do Wojska Polskiego, wywiad gen. bryg. Arturam Dębczakiem przeprowadzony 21 lutego 2020, <https://www.defence24.pl/gen-debczak-potrzebny-spojny-system-rekrutacji-do-wojska-polskiego>, (dostęp: 20.05.2021).

¹²⁷ R. Lesiecki, Błaszczak o liczebności WOT: patrzę realnie, 3 lipca 2018, <https://www.defence24.pl/wojska-obrony-terytorialnej-wiadomosci/blaszczak-o-liczebnosci-wot-patrze-realnie>, (dostęp: 19.05.2021).

¹²⁸ R. Lesiecki, Gen. Kukuła: nie wiem, czy uda się osiągnąć liczebność WOT zakładaną na koniec 2019 r., wywiad z dowódcą WOT gen. Kukulą przeprowadzony 27 lutego 2019 r., (dostęp: 16.07.2021). <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/gen-kukula-nie-wiem-czy-uda-sie-osiagnac-liczebnosci-wot-zakladana-na-koniec-2019-r>, (dostęp: 20.06.2021).

wyszkolonych żołnierzy, a skład pododdziałów ulega ciągłej zmianie. Nowych żołnierzy trzeba bowiem szkolić od podstaw, co wymaga długiego czasu i dodatkowych nakładów. Przyczyny rezygnacji są różne, najczęściej są to kłopoty zdrowotne czy zmiana planów życiowych, niekiedy także konflikty z pracodawcą. Wynikają one z faktu, że większość żołnierzy TSW jest zatrudniona w różnych podmiotach prywatnych, których właściciele mają problem z otrzymaniem rekompensat finansowych z tytułu absencji pracowników powołanych do służby¹²⁹. Ponadto pracodawca nie może zwolnić pracownika-żołnierza w czasie trwania jego TSW, z wyjątkiem, gdy ma podstawę by rozwiązać z nim umowę o pracę w trybie dyscyplinarnym lub w razie ogłoszenia upadłości czy likwidacji zakładu pracy. Dlatego od czasu powstania formacji o zmianę obowiązujących przepisów apelują do MON nie tylko pracodawcy, ale także eksperci prawa pracy.

Część żołnierzy TSW traktuje służbę w WOT jako drogę do późniejszego przejścia do służby zawodowej w innych rodzajach sił zbrojnych. Ważnym powodem są także niespełnione oczekiwania wobec służby. Dotyczy to nie tylko żołnierzy TSW, ale także kadry zawodowej, której nie zawsze odpowiada konieczność częstej pracy w weekendy, a do tego z przypadkowymi ludźmi, którzy nie zawsze są odpowiednio zaangażowani w proces szkolenia.

W niektórych jednostkach WOT panuje nepotyzm, zatrudniani są członkowie rodzin dowódców, którzy są preferowani przy różnego rodzaju wyróżnieniach i premiach uznaniowych. Natomiast inni żołnierze są wykorzystywani do różnych prac, których nie powinni wykonywać, i pomijani w nagrodach za sumienną i rzetelną służbę. Czasami występują znaczne opóźnienia w wypłatach przysługującym im należności. Także indywidualne wyposażenie budzi wątpliwości a szkolenia nie zawsze są celowe i prowadzone na odpowiednim poziomie, co nie zaspokaja potrzeby własnego doskonalenia się żołnierzy TSW. Ludzie przychodzą do służby z pasji, poczucia patriotyzmu, a odchodzą zniesmaczeni¹³⁰.

Problemy z rekrutacją do WOT mogą wynikać także z planów MON, zgodnie z którymi Wojsko Polskie powinno liczyć docelowo przynajmniej 250 tys. żołnierzy wojsk operacyjnych. Dotyczy to nie tylko formowanej obecnie 18. Dywizji Zmechanizowanej

¹²⁹ Wojska Obrony Terytorialnej ciężarem dla firm. Muszą dać wolne, nie dostają nic w zamian, Business Insider Polska, 08.09.2021 <https://businessinsider.com.pl/finanse/wojska-obrony-terytorialnej-ciezarem-dla-firm-musza-dac-wolne-nie-dostaja-nic-w/vdgg6r3>, (dostęp: 12.05.2021).

¹³⁰ M. Wyrwał, E. Żemła, Wojska Obrony Terytorialnej – "dla idei i ku chwale ojczyzny", 10.05.2021, <https://www.onet.pl/informacje/onetiwiadomosci/zolnierze-gorszego-sortu-w-wot/cm9f0t8,79cfc278>, (dostęp: 23.04.2021).

w Siedlcach, budowanych Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni, ale także kolejnych jednostek bojowych. Taka siła byłaby gwarancją odstraszenia potencjalnego przeciwnika, ale także zapewniałaby realne wsparcie naszych sąsiadów z NATO. Z drugiej strony rozwijanie nowych jednostek operacyjnych może spowodować tendencję odwrotną, od tej jaka miała miejsce na początku tworzenia formacji. Obecnie istnieją obawy, że to żołnierze WOT coraz częściej będą wybierać służbę w jednostkach operacyjnych, szczególnie gdy będą mieli z tego wymierne korzyści, w postaci np. wyższych stanowisk służbowych. Ponadto od 2022 r. wprowadzono dobrowolną zasadniczą służbę wojskową, która również spowodowała mniejsze zainteresowanie ochotniczą służbą w WOT.

Problemy z rekrutacją spowodowały, że MON zastosowało nowe rozwiązania, które mają usprawnić ten proces. Od 1 lutego 2021 r. zaczęły obowiązywać nowe przepisy, które upraszczają procedurę przyjmowania do TSW. Zmiany mają znacznie ułatwić nabór tych osób, które mają już wcześniej orzeczoną przez powiatowe lub wojewódzkie komisje lekarskie zdolność do czynnej służby wojskowej. Nie muszą one ponownie przechodzić badań prowadzonych przez komisję lekarską właściwą ze względu na miejsce zamieszkania ochotnika, natomiast o ich przydatności do służby w WOT decyduje przyznana kategoria zdrowia nadana w ramach kwalifikacji wojskowej, która została wpisana do książeczki wojskowej. Nowe przepisy nie dotyczą jednak badań psychologicznych, które muszą przejść wszyscy ochotnicy.

Świadomość faktu, że przed podjęciem decyzji o wstąpieniu do WOT potencjalny kandydat ma wiele pytań, wątpliwości i dylematów przyczyniła się do utworzenia Mobilnych Zespołów Rekrutacyjnych (MZR). Zespoły są nieetatowymi organami działającymi w każdej BOT i składają się kilku osób. Koncepcja związana z ich utworzeniem jest częściowo wzorowana na modelu stosowanym w innych państwach, w tym m.in. w Gwardii Narodowej USA, Wielkiej Brytanii czy krajach skandynawskich. Głównym zadaniem MZR jest wyszukiwanie i zachęcenie kandydatów do służby wojskowej w najmłodszym rodzaju sił zbrojnych. Udzielają one wszelkich informacji dotyczących służby w WOT, pomagają osobom zainteresowanym wypełnić wniosek o powołanie do służby w TSW, a także przekazują kopie dokumentów kandydata za pośrednictwem jednostek wojskowych do WCR. W skład zespołów wchodzi zazwyczaj żołnierze TSW, którzy znają teren, ludzi, sytuację społeczną oraz kulturę regionu. Przechodzą oni odpowiednie przeszkolenie, dotyczące przede wszystkim wymogów formalno-prawnych jakie powinien spełnić kandydat, przepisów z zakresu ochrony danych osobowych oraz zapisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP. Dzięki temu

posiadają nie tylko właściwe przygotowanie do realizacji swoich zadań, a dodatkowo odpowiednie pełnomocnictwa do prowadzenia rekrutacji. Rzetelne informacje udzielone przez doświadczonych żołnierzy z danego regionu mają przekonać potencjalnego ochotnika, że służba wojskowa to dobry wybór. Kontakty rekruterów z kandydatami są nawiązywane bezpośrednio podczas różnego rodzaju imprez, szczególnie tych, na których zazwyczaj tworzone są punkty rekrutacyjne, ale także w czasie spotkań z uczniami czy członkami organizacji proobronnych. Są one utrzymywane bezpośrednio, ale także drogą telefoniczną czy internetową (na stronie zespołu lub na forach i grupach dyskusyjnych). Często ochotnikowi przydzielony zostaje opiekun, który stara się udzielić mu wszelkiej pomocy. Skuteczność zespołów jest dosyć duża, a ich działanie powoduje skrócenie czasu i usprawnienie procedur związanych z rekrutacją. Dlatego mają one istotne znaczenie dla wsparcia procesu rekrutacyjnego prowadzonego przez WCR.

Duże nadzieje dotyczące optymalizacji naboru nie tylko do WOT, ale także do zwiększających swój stan liczebny wojsk operacyjnych, są związane z powstaniem Biura ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”. Jest ono traktowane jako remedium na obecne problemy rekrutacyjne wojska. Biuro zostało utworzone w marcu 2020 r. i podporządkowane bezpośrednio pod ministra obrony narodowej. Przejęło ono zadania formalnie zlikwidowanych w tym samym okresie dwóch innych jednostek organizacyjnych: Biura ds. Utworzenia Obrony Terytorialnej, które pracowało nad koncepcją budowy WOT oraz Biura ds. Proobronnych odpowiedzialnego za realizację programu certyfikowanych wojskowych klas mundurowych¹³¹. Program „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej” został powołany m.in. po to, aby stworzyć spójny i kompleksowy system rekrutacji do Wojska Polskiego oraz zachęcić młodych ludzi do wstępowania do służby wojskowej¹³². Ma na celu skrócenie czasu od zgłoszenia przez kandydata chęci do służby do rozpoczęcia szkolenia podstawowego oraz skoordynowanie i wspieranie takich inicjatyw jak kilkadziesiąt organizacji proobronnych, Legia Akademicka (odpowiadał Departament Nauki i Szkolnictwa Wyższego MON) oraz program Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych, który obejmuje 124 klasy

¹³¹ Zmiany podjęte zostały decyzją nr 46/MON z dnia 24 marca 2020 r. zmieniająca decyzję w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych poległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych wraz z ich podporządkowaniem, Dz. Urz. MON z dnia 25 marca 2020 r., poz. 58.

¹³² J. Graf, Gen. Dębczak: Potrzebny spójny system rekrutacji do Wojska Polskiego, wywiad gen. bryg. Arturem Dębczakiem przeprowadzony 21 lutego 2020, <https://www.defence24.pl/gen-debczak-potrzebny-spojny-system-rekrutacji-do-wojska-polskiego>, (dostęp: 20.05. 2021).

oraz prawie 7 tysięcy uczniów i będzie nadal rozwijany¹³³. Biuro przejęło dodatkowo część kompetencji Departamentu Edukacji, Kultury i Dziedzictwa MON, dotyczących szczególnie przekazywania mienia, budowy strzelnic, czy tworzenia Oddziałów Przygotowania Wojskowego (OPW). To ostatnie zadanie jest nową inicjatywą. Program OPW obejmuje utworzenie 130 OPW, w których realizowane będą podstawowe zagadnienia szkolenia wojskowego oraz obóz szkoleniowy. O przystąpieniu do OWP może złożyć wniosek każdy organ prowadzący szkołę. Szkoły uczestniczące w programie prowadzą zajęcia według jednolitego i spójnego programu szkolenia wojskowego, opracowanego przez MON zgodnego z obowiązującymi w wojsku standardami. Mają one dostęp do wojskowych obiektów i sprzętu w dni szkoleniowe oraz są wspomagane przez instruktorów wojskowych, którzy prowadzą zajęcia. MON nie tylko wspiera merytorycznie szkolenie praktyczne prowadzone na terenach wojskowych, ale udziela także szkołom pomocy finansowej. O dofinansowanie dla OPW, po spełnieniu określonych warunków, mogą starać się organy prowadzące szkoły ponadgimnazjalne, w których funkcjonują certyfikowane wojskowe klasy mundurowe, a w praktyce starostwa powiatowe. Biuro koordynuje także nowy projekt Cyber Mil z Klasą, w ramach którego docelowo powstanie 16 klas o profilu cyberbezpieczeństwo, po jednej w każdym województwie.

Po ukończeniu programu szkolenia podstawowego i złożeniu przysięgi wojskowej w ramach OPW, certyfikowanej wojskowej klasy mundurowej czy Legii Akademickiej, każdy uczestnik zostanie włączony do zasobu rezerw osobowych i będzie mieć możliwość dalszego rozwoju, w tym pierwszeństwo kontynuowania służby w dogodnej dla siebie formie, zarówno zawodowej, jak i w TSW, lub rozpoczęcia kształcenia w kierunku wojskowym. Uczniowie szkół średnich otrzymają stosowne zaświadczenie, które zapewni im dodatkowe punkty w trakcie procesu rekrutacji na wyższe uczelnie wojskowe.

Biorąc pod uwagę potrzeby przygotowania rezerw osobowych na poziomie około 30-35 tys. rocznie, MON przyjęło ambitne plany, że docelowo w każdym z ponad 300 powiatów powinna powstać szkoła średnia, która będzie prowadziła certyfikowane klasy

¹³³ Nauka w ramach programu Certyfikowanych Wojskowych Klasach Mundurowych odbywa się przez dwa lata, zarówno w formie zajęć teoretycznych jak i praktycznych, w tym także kilkudniowego obozu szkoleniowego w warunkach poligonowych. Obejmuje to łącznie 185 godzin lekcyjnych realizowanych w ramach przedmiotu Edukacja wojskowa. Wsparcia dla szkół udzielają jednostki wojskowe (tzw. patronackie) i inne instytucje podległe MON, udostępniając instruktorów wojskowych prowadzących zajęcia, czy zapewniając dostęp do obiektów i sprzętu wojskowego w dni szkoleniowe (raz w miesiącu). Program szkolenia jest dla wszystkich klas jednolity, kompleksowy i spójny z wymogami wojskowych programów nauczania.

mundurowe i chciałoby, ażeby corocznie ok. 5 tys. uczniów klas mundurowych ukończyło szkolenie podstawowe i stało się żołnierzami rezerwy. Planowano również, by 20-25 tys. studentów odbywało szkolenia na różnych poziomach Legii Akademickiej¹³⁴. Rzeczywistość okazała się bardziej prozaiczna. Dzięki funkcjonowaniu Legii Akademickiej mamy przeszkolonych nowicjuszy w najkrótszych formach szkolenia wojskowego w rocznej liczbie około 5 tysięcy studentów, a dodatkowo 1,5 tys. uczniów klas mundurowych, czyli w sumie 6,5 tys. zamiast planowanych 30 tys.¹³⁵.

Scalenie działań realizowanych dotychczas przez różne instytucje o różnej podległości w ramach powstałego Biura ma zapewnić osiągnięcie efektu synergii. Przedsięwzięcia podjęte przez Biuro mają charakter działań systemowych, dlatego ich efekty będą widoczne dopiero po kilku latach.

Z myślą o zwiększeniu skuteczności rekrutacji, w tym także skróceniu czasu naboru do czynnej służby wojskowej w 2022 r. na mocy ustawy o obronie Ojczyzny dokonano transformacji terenowej administracji wojskowej. Powołano Centralne Wojskowe Centrum Rekrutacji (CWCR) w Warszawie, a w miejsce działających w każdym województwie dotychczasowych WSzW powstały Ośrodki Zamiejscowe CWCR (OZ CWCR) w każdym mieście wojewódzkim: Warszawie, Szczecinie, Gdańsku, Olsztynie, Białymstoku, Zielonej Górze, Bydgoszczy, Poznaniu, Łodzi, Lublinie, Wrocławiu, Opolu, Katowicach, Kielcach, Krakowie i Rzeszowie (w sumie 16). CWCR podporządkowano również 86 wojskowych centrów rekrutacji (WCR), które zastąpiły WKU. O ile poprzednie instytucje administracyjne skupiały główny wysiłek na zadaniach mobilizacyjnych, priorytetem WCR jest przede wszystkim nabór ochotników do czynnej służby wojskowej i aktywnej rezerwy oraz zapewnianie uzupełnienia potrzeb osobowych jednostek wojskowych a także innych jednostek wykonujących zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa. Założono, że nowe instytucje znacznie uproszczą proces rekrutacji do służby, bowiem kandydaci, którzy stawią się w WCR, w ciągu maksymalnie dwóch dni przejdą całą procedurę naboru, w tym: podstawowe badania lekarskie i psychologiczne oraz rozmowę kwalifikacyjną. Jeśli zaliczą je pozytywnie, otrzymają kartę powołania na szkolenie.

¹³⁴ R. Lesiecki, Dworczyk o docelowym szkoleniu rezerwistów: rocznie 20-25 tys. w ramach Legii Akademickiej i 5 tys. w klasach mundurowych (SKANER Defence24], 6 listopada 2017, <https://www.defence24.pl/dworczyk-o-docelowym-szkoleniu-rezerwistow-rocznie-20-25-tys-w-ramach-legii-akademickiej-i-5-tys-w-klasach-mundurowych-skaner-defence24>, (dostęp: 12.03.2021).

¹³⁵ A. Kolski, MON skraca służbę wojskową do 27 dni. Czy to będzie „obóz harcerski” zakończony przysięgą wojskową? 23.08.2020, <https://portal-mundurowy.pl/index.php/component/k2/item/12287-mon-skraca-sluzbe-wojskowa-do-27-dni-czy-to-bedzie-oboz-harcerski-zakonczony-przysiega-wojskowa>, (dostęp: 25.07.2021).

Istnieją jednak obawy, że WCR będą priorytetowo taktować nabór do dobrowolnej służby wojskowej oraz do nowo formowanych jednostek wojsk operacyjnych, a przez to rekrutacja do jednostek WOT zejdzie na dalszy plan. Może to utrudnić osiągnięcie docelowego stanu osobowego przez formację.

Biorąc pod uwagę fakt, iż kandydatami do TSW są zazwyczaj młodzi ludzie, MON musiało także dostosować proces rekrutacji do narzędzi komunikacji, jakimi się oni najczęściej porozumiewają. Obecnie młodzież rzadko korzysta z tradycyjnych kanałów przekazu, jak radio czy telewizja, a znacznie częściej wykorzystuje Internet czy media społecznościowe, w tym szczególnie Instagram czy YouTube. Dlatego przekaz należy dostosować do potencjalnych odbiorców, tak by do nich trafiał i został właściwie zrozumiany. By ułatwić rekrutację, MON umożliwiło też aplikację do służby także przez internet. Kandydat może złożyć wniosek na Elektronicznej Platformie Usług Administracji Publicznej ePUAP, czy też przez Portal Rekrutacyjny Wojska Polskiego. Po złożeniu wniosku drogą internetową kandydat w ciągu 14 dni otrzymuje informację dotyczącą dalszego postępowania.

Należy zatem wnioskować, że fundamentalne znaczenie dla MON ma skrócenie i uroszczenie czasu całego procesu rekrutacyjnego, poprzez przyjęcie czytelnych i szybkich procedur. Dotychczasowe zbytnie zbiurokratyzowanie i sformalizowanie przebiegu rekrutacji nie sprzyjało bowiem jej skuteczności, a często prowadziło do zniechęcenia i utraty entuzjazmu, a w efekcie do rezygnacji wielu kandydatów. Dąży się do takiego modelu, który zapewni, że czas od złożenia wniosku do rozpoczęcia służby przez kandydata ulegnie znacznemu skróceniu z kilku do maksymalnie 2 miesięcy. Trzeba także stwierdzić, że obecnie WOT wyprzedza wojskowe organa administracji terenowej w docieraniu do kandydata do służby. Pewnym mankamentem jest niekiedy brak współpracy między tymi podmiotami, czy też brak wspólnego przekazu.

3.5. Zalety i ograniczenia obecnej koncepcji szkolenia

Szkolenie, w ujęciu pedagogicznym, jest pojmowane jako „kształcenie w zakresie nieskomplikowanych umiejętności i nawyków praktycznych, które nie wymagają szczegółowego przygotowania teoretycznego¹³⁶. Jego celem jest przede wszystkim zdobycie wiedzy, a także uzupełnienie i doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

¹³⁶ W. Okoń, *Nowy Słownik Pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998, s. 382.

W Siłach Zbrojnych RP, w tym także w WOT szkolenie jest traktowane jako podstawowa dziedzina działalności, a jednocześnie proces, który jest realizowany przez wszystkie szczeble dowodzenia oraz struktury organizacyjne. Jego zakres wynika przede wszystkim z przypisanych im misji i zadań. Istotą szkolenia jest ciągle zdobywanie, utrwalanie i poszerzanie wiedzy oraz doskonalenie umiejętności przez żołnierzy dowództw i jednostek wojskowych, a także przez rezerwy osobowe. Zasadniczym celem szkolenia jest osiągnięcie i utrzymanie zdolności do podjęcia i prowadzenia działań w warunkach zarówno zagrożeń militarnych, jak i niemilitarnych.

Na efekty uzyskane w wyniku realizacji procesu szkoleniowego w decydującym stopniu wpływają przede wszystkim czynności realizowane w takich etapach, jak:

1. Przygotowanie szkolenia.
2. Realizacja szkolenia.
3. Analiza i ocena efektów szkolenia.

W etapie pierwszym należy zidentyfikować cele szkolenia, co umożliwia odpowiednie jego zaprojektowanie. Określa się: merytoryczny zakres szkolenia (programy szkolenia), dobiera właściwe metody i formy, wybiera prowadzących (instruktorów) posiadających szeroką wiedzę teoretyczną popartą bogatym doświadczeniem, przydziela się i przygotowuje bazę (infrastrukturę) szkoleniową oraz wydziela się środki materiałowe (paliwo, amunicja, środki pozoracji itp.).

W ramach drugiego etapu następuje praktyczna realizacja szkolenia, zgodnie z przyjętymi założeniami.

Ostatni etap to ewaluacja, która stanowi szczegółową analizę i ocenę efektów przeprowadzonego szkolenia. W ramach niej prowadzona jest funkcja kontrolna zrealizowanych przedsięwzięć, która ma dostarczyć informacji zwrotnej o efektach szkolenia lub ich braku¹³⁷. Jakość szkolenia powinna być oceniana nie tylko przez organizatora szkolenia, ale także przez uczestników szkolenia, np. w formie ankiety. Uzyskane informacje należy zastosować do korekty działań szkoleniowych, tak, aby były one maksymalnie efektywne.

Zgodnie z poglądami NATO, szkolenie jest podstawowym zadaniem sił zbrojnych w czasie pokoju. Chociaż dotychczas nie ma w Sojuszu wypracowanego jednolitego zintegrowanego systemu szkolenia, to jednak obowiązują standardy szkoleniowe

¹³⁷ Z. Antczak, S. Borkowska (red.), *Przyszłość zarządzania zasobami ludzkimi. Dylematy i wyzwania*, Difin, Warszawa 2014, s. 82.

ustanowione przez Naczelne Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (ang. Supreme Allied Commander Europe, SACEUR), co umożliwia ujednoczenie poziomu przygotowania dowództw i wojsk. Dlatego żołnierze państw sojusznicych szkolą się wykorzystując najlepsze wzorce wypracowane przez czołowe armie, ale także ukształtowanie przez długie lata i sprawdzone własne narodowe formy, metody i sposoby szkolenia, wynikające m.in. z odrębnych tradycji, zasobności państwa, stosunku społeczeństwa do służby wojskowej, czy też bazy szkoleniowej (infrastruktury) jaką mają do dyspozycji¹³⁸.

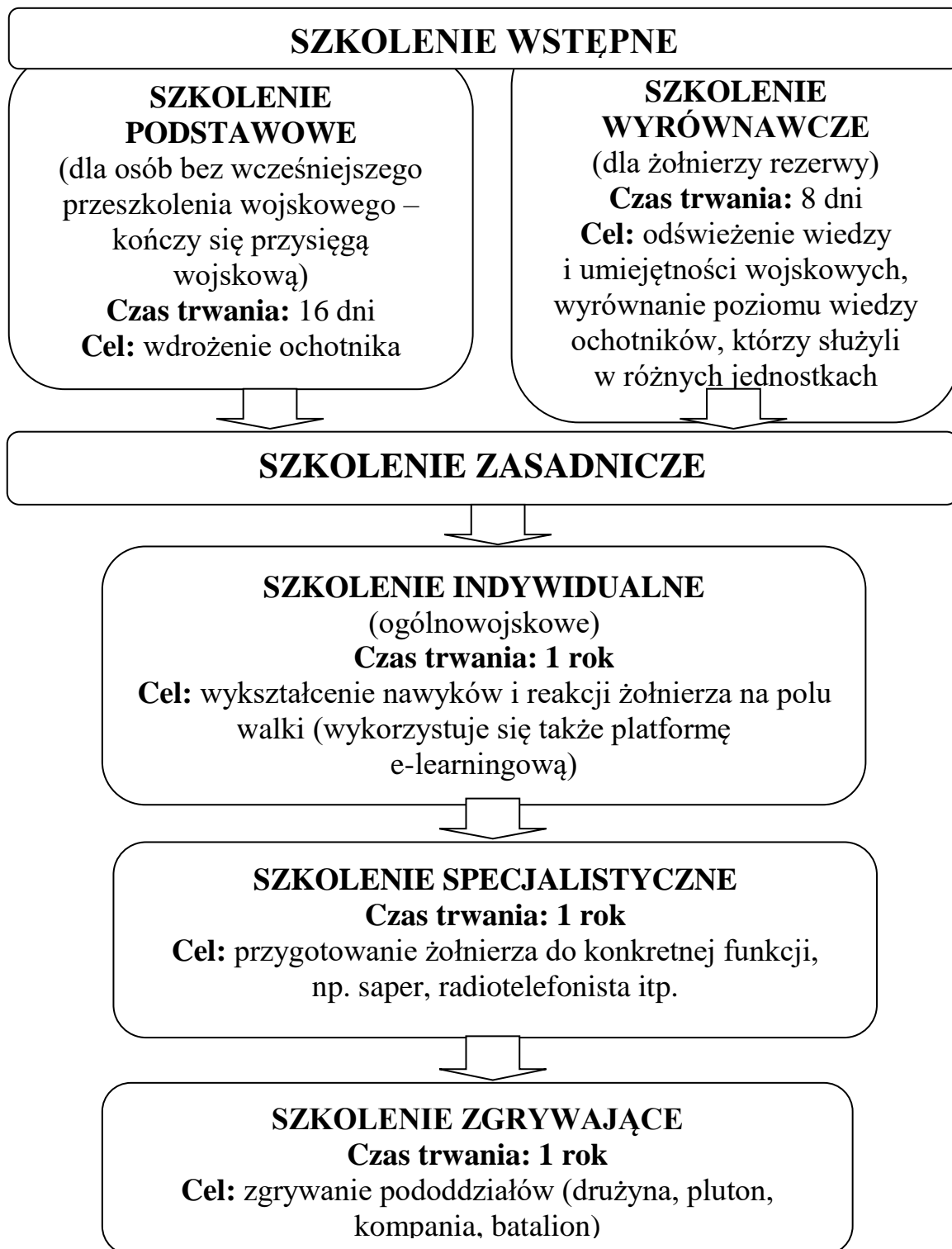
Od chwili powstania pierwszych jednostek WOT w 2016 r. model szkolenia w tym nowym rodzaju sił zbrojnych jest wzorowany na rozwiązaniach przyjętych w Gwardii Narodowej Stanów Zjednoczonych oraz w formacjach OT Szwecji (Hemvärnetu) i Wielkiej Brytanii. Ponadto uwzględniono także nasze narodowe, terytorialne i historyczne uwarunkowania. Model oparty został na założeniu stworzenia formacji lekkiej piechoty. Szkolenie żołnierzy TSW jest realizowane według trzyletniego cyklu, który jest podzielony na szkolenie wstępne dla kandydatów, którzy nie służyli wcześniej w wojsku (szkolenie podstawowe, 16-dniowe, kończy się na pętli taktycznej, gdzie sprawdzana jest wiedza, jaką ochotnicy zdobyli na zajęciach) a także dla rezerwistów (szkolenie wyrównawcze, 8-dniowe) oraz trzy roczne etapy szkolenia zasadniczego (rys. 5.).

W ramach nich realizowane jest szkolenie indywidualne (pierwszy rok), specjalistyczne (drugi rok) i zgrzywające (trzeci rok). Szkolenie indywidualne ma charakter szkolenia ogólnowojskowego, a jego celem jest ukształtowanie prawidłowych nawyków i właściwych reakcji żołnierza na polu walki. Obejmuje ono przede wszystkim: taktykę, szkolenie strzeleckie czy elementy przetrwania itp.

W szkoleniu teoretycznym żołnierzy stosuje się elementy zdalnej edukacji z wykorzystaniem platform e-learningowych i pracy własnej, w ramach samokształcenia i samodoskonalenia. Szkolenie specjalistyczne przygotowuje żołnierza do konkretnej funkcji, takiej jak np.: saper, radiotelefonista czy sanitariusz. Ma ono charakter regionalny i jest realizowane na szczeblu brygady WOT, która ma podstawową bazę szkoleniową. Szkolenie zgrzywające pododdziałów uczy czynności zespołowych wykonywanych przez pododdziały w różnych warunkach terenowych, w których będą działały. Szkolenie jest

¹³⁸ J. Halik, T. Murawski, W. Ślemp, Przygotowanie i prowadzenie ćwiczeń w wojskach lądowych sił zbrojnych państw NATO, AON, warszawa 1998, s. 8.

realizowane na poziomie drużyny, plutonu a przede wszystkim kompanii, która stanowi podstawowy moduł szkoleniowy formacji. Kompanie mogą mieć różne specjalizacje, takie jak: ogólna (terenowa), miejska (teren zurbanizowany), wodna (również przeciwpowodziowa) czy górską.

Rys. 5. Model szkolenia żołnierzy TSW.

Źródło: opracowanie własne

W ciągu pierwszych 3 lat służby żołnierze WOT uczestniczą w krótkotrwałych szkoleniach rotacyjnych, organizowanych w dni wolne od pracy (w weekendy), w wymiarze 2 dni w miesiącu. Oprócz tego corocznie biorą udział w długotrwałym szkoleniu zintegrowanym, prowadzonym najczęściej w warunkach poligonowych w wymiarze 14 dni. W istotny sposób urealnia ono całokształt szkolenia i pozytywnie wpływa na zgranie pododdziału. Ta forma szkolenia umożliwia przeprowadzenie zajęć w warunkach zazwyczaj niedostępnych w garnizonach, takich jak np. wykonanie strzelań na rzeczywistych odległościach czy też zespołowych strzelań sytuacyjnych. Ponadto żołnierze niektórych specjalności mogą być skierowani na szkolenia dodatkowe, związane np. z obsługą bardziej skomplikowanego sprzętu. W sumie daje to co najmniej 36 dni szkoleniowych w roku, nie licząc szkolenia wstępnego, oraz minimum 124 dni szkoleniowe w całym okresie szkolenia wstępnego i zasadniczego.

Istotną kwestią podczas szkolenia zasadniczego jest nauka przetrwania w nieznanym terenie (SARE) oraz ratownictwa pola walki. Szkolenie SARE ma na celu nauczenie żołnierza przetrwania w każdych warunkach¹³⁹. Jest ono realizowane na trzech poziomach zaawansowania (A, B i C). Każdy poziom wyższy jest kontynuacją szkoleń na niższym poziomie, ale w warunkach wzrostu złożoności i stopnia trudności. Poziom A jest częścią szkolenia indywidualnego i obejmuje wszystkich żołnierzy WOT w trakcie pierwszego roku szkolenia, poziom B jest realizowany w drugim roku szkolenia i dotyczy wszystkich żołnierzy kompanii lekkiej piechoty, natomiast poziom C realizują tylko snajperzy. W pierwszym roku służby wszyscy żołnierze WOT odbywają także szkolenie specjalistyczne ratowników pola walki, które obejmuje kurs medyczny. W drugim roku wybrani żołnierze są szkoleni w specjalności ratownik pola walki. Biorą także udział w kursie Tactical Combat Casualty Care (TCCC), podczas którego uczą się udzielania pomocy medycznej w warunkach bojowych, oraz w zaawansowanym kursie medycyny pola walki (Combat Trauma Management, CTM).

W procesie szkolenia oficerów, podoficerów i szeregowych żołnierzy TSW, i to we wszystkich jego etapach, oprócz przygotowania bojowego, dużą uwagę przywiązuje się do sukcesywnego podnoszenia ich sprawności fizycznej. Warto zaznaczyć, iż wymagania podczas egzaminów sprawnościowych są zbliżone do tych, jakie dotyczą żołnierzy wojsk operacyjnych. W założeniu, żołnierze WOT mają być tak samo sprawni

¹³⁹ Nazwa pochodzi od pierwszych liter: Survival (przetrwanie w niesprzyjającym środowisku), Evasion (przeciwdziałanie przechwyceniu przez nieprzyjaciela), Resistance (przeciwdziałanie wykorzystaniu w przypadku wzięcia do niewoli) oraz Escape (ucieczka lub dotarcie do macierzystego oddziału).

jak żołnierze innych rodzajów sił zbrojnych, gdyż jest to warunek sprawnego wykonywania zadań na polu walki, ale również związanych z intensywnym szkoleniem prowadzonym w różnych warunkach terenowych i atmosferycznych. Dlatego przyjmuje się, że w pierwszym i drugim dniu służby odbywa się tylko test wstępny bez oceny, którego wynik jest podstawą do ułożenia przez trenera osobistego indywidualnego programu treningowego, który żołnierz otrzymuje po przysiędze i ma go doprowadzić do wymaganego poziomu sprawności fizycznej. Trener monitoruje postępy żołnierza, który korzysta z jego pomocy i wskazówek podczas swoich treningów. W efekcie w trzecim roku żołnierz TSW powinien pozytywnie zdać egzamin sprawności fizycznej, według tych samych kryteriów co żołnierz zawodowy. Utrzymanie wysokiej sprawności umożliwiają obiekty sportowe, zarówno będące w posiadaniu WOT, jak i dzierżawione przez wojsko. Powinny one zapewnić treningi siłowe, aerobowe oraz pływalnie ale być położone jak najbliżej miejsca zamieszkania żołnierzy (maksymalnie do 15 km). Liczba treningów które powinien zrealizować w tygodniu to minimum 2 razy treningi na siłowni oraz raz w tygodniu trening pływacki¹⁴⁰. Duży nacisk jest kładziony także na wysoką samodyscyplinę i obowiązkowość wśród żołnierzy, w tym na uświadomienie potrzeby samodzielnego kształtowania swojej sprawności fizycznej w oparciu o możliwości, które zapewnia im jednostka. Wielu wśród nich to pasjonaci, którzy uprawiają sport nie tylko amatorsko, ale także zawodowo. Nowością jest dostęp do specjalnej aplikacji o nazwie „#OTrening”, którą nieodpłatnie można pobrać na smartfon. To proste i skuteczne narzędzie umożliwia zaplanowanie treningów wytrzymałościowych i siłowych w optymalny sposób, ale także obserwację postępów.

Trzyletnie szkolenie zasadnicze kończy się certyfikacją, której przyznanie oznacza, że zarówno żołnierze, jak i pododdziały osiągnęły tzw. status „combat ready” czyli pełną gotowość bojową. Czas osiągnięcia gotowości przez jednostki WOT jest zatem dłuższy niż w wojskach operacyjnych, gdyż szkolenie musi być realizowane bez zakłócania obowiązków zawodowych wykonywanych przez żołnierzy TSW.

W czasie pełnienia dalszej służby żołnierz WOT jest nadal szkolony w specjalności wojskowej odpowiadającej stanowisku służbowemu, na które został wyznaczony. Szkolenie odbywa się w jednostkach wojskowych oraz w centrach i ośrodkach szkolenia. Jest zobowiązany kształcić się i doskonalić, w tym także podnosić swoją sprawność fizyczną, a także utrzymywać stały kontakt z jednostką wojskową. Dowódca jednostki

¹⁴⁰ T. Burzyński, Sprawny jak żołnierz... WOT, mil.link/pl/sprawny-jak-zolnierz-wot/, (dostęp: 12.05.2021).

wojskowej, stosownie do potrzeb, może skierować żołnierza na kurs podoficerski, oficerski lub szkolenie specjalistyczne, za jego zgodą lub na jego wniosek. Oferta szkoleniowa dla żołnierzy TSW obejmuje wiele kursów specjalistycznych, takich jak np. kursy uprawniające do obsługi maszyn inżynieryjnych (spycharko-ładowarki, uniwersalnej maszyny inżynieryjnej, piły spalinowej, elektrowni polowej, pompy wysokiej wydajności), kursy prawa jazdy na uprawnienia dla kierowców wszystkich kategorii, kursy kwalifikowanej pierwszej pomocy (KPP) dające tytuł ratownika czy ratownika pola walki (TC3) oraz różne kursy dowódcze w zakresie dowodzenia i zarządzania, organizowane na wojskowych uczelniach wyższych. Szkolenie w WOT obejmuje zatem naukę praktycznych umiejętności niezbędnych w działaniach bojowych, ale także przydatnych w życiu codziennym, szczególnie w pracy zawodowej.

Zgodnie z założeniami, przyjęta koncepcja szkolenia ma zapewnić profesjonalne, indywidualne przygotowanie żołnierza do realizacji zadań na zajmowanym stanowisku oraz zgrywanie żołnierzy w ramach pododdziałów, tj. drużyny, plutonu, kompanii, batalionu (równorzędnych) dla uzyskania zdolności do realizacji szerokiego spektrum zadań, zarówno o charakterze bojowym wykonywanych na polu walki, jak również zadań ratowniczych na rzecz administracji i społeczeństwa, typowych dla sytuacji kryzysowych i innych zagrożeń mogących wystąpić w czasie pokoju.

Przedstawiona struktura szkolenia obowiązująca w WOT upoważnia do stwierdzenia, że jest ono krótkotrwałe, przez to ograniczone do zdobywania podstawowych umiejętności żołnierskich, w tym szczególnie: taktycznych strzeleckich, czy dowódczych. Dlatego niektórzy specjaliści wojskowi wyrażają poglądy, że w czasie krótkotrwałego szkolenia weekendowego nie da się nauczyć żołnierza pożądaných umiejętności i nawyków, a z całą pewnością nie jest możliwe wyszkolenie operatora skomplikowanej broni. Aby zapewnić profesjonalne wyszkolenie żołnierza proces szkolenia musi być długotrwały i permanentny. Inny zarzut jest związany z brakiem nie tylko infrastruktury koszarowej, ale przede wszystkim odpowiedniej bazy szkoleniowej. Bezrefleksyjne likwidowanie garnizonów wojskowych trwające od lat 90. XX w. sprawiło, że obecnie niektóre obszary Polski (np. województwo świętokrzyskie) nie posiadają istotnych zasobów infrastruktury wojskowej. Decyzja o budowie WOT zahamowała ten proces. Wstrzymano bowiem zamiar likwidacji kolejnych garnizonów (np. Pruszcz Gdański), zapowiedziano rozbudowę istniejącej infrastruktury (np. Siedlce, Radom) i wreszcie rozpoczęto zabiegi o uzyskanie od samorządów nieruchomości, które są niezbędne do funkcjonowania WOT. Jednakże tworzenie jednostek w niektórych

regionach odbywa się praktycznie od podstaw. Brakuje zatem obiektów koszarowych, magazynów, a przede wszystkim placów ćwiczeń i strzelnic. Ich budowa wymaga nie tylko długiego czasu, ale także wyasygnowania dużych środków finansowych z budżetu MON. Szczególnie dotkliwy jest brak strzelnic, czy też ograniczony do nich dostęp, co znacznie utrudnia rozwijanie umiejętności strzeleckich, w tym zdolności do skutecznego i bezpiecznego posługiwania się bronią. Obiekty te muszą być bezpieczne, zarówno dla użytkowników, jak i okolicznych mieszkańców. Tych warunków zwykle nie spełniają istniejące strzelnice cywilne, natomiast atestowanych strzelnic wojskowych jest niewiele, jak na potrzeby WOT. Problem ten miał rozwiązać program „Strzelnica w powiecie”, przyjęty przez MON w 2017 r. Jego celem było stworzenie możliwości wykorzystania strzelnic przez wojsko, a szczególnie przez formowane jednostki WOT, jak również rozwijanie umiejętności strzeleckich obywateli z myślą o przeszkolonych rezerwach. Program zakładał budowę 380 takich obiektów. Okazuje się, że do lutego 2021 r. powstały tylko dwie strzelnice i to przy dużych kosztach wynoszących ok. 2 mln zł za każdą z nich¹⁴¹. Kontynuacją programu zajmuje się obecnie Biuro ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”, które zapowiada duże modyfikacje tak, aby samorzady powiatów mogły lepiej dostosować warianty strzelnic do lokalnych warunków. Na ten cel w budżecie MON zagwarantowano 40 mln zł na dotacje dla samorządów realizujących inwestycje. Mogą się one ubiegać o dofinansowanie, wynoszące nawet do 80% kosztów inwestycji. Założono, że samorzady, które angażują się w budowę strzelnic, ponoszą zwykle mniejsze koszty, niż w wypadku budowy obiektów o podobnych parametrach przez wojsko. Jednakże zainteresowanie powiatów jest różne, a wiele wniosków zostało odrzuconych z powodu błędów formalnych. Doraźnym rozwiązaniem może być korzystanie z mobilnych strzelnic kontenerowych, które zapewniają prowadzenie ognia symulowanego z różnych środków ogniowych. Można również odtworzyć nieczynne strzelnice, dostosowując je np. do prowadzenia tylko ognia pojedynczego na odległość do 100 m, co praktycznie eliminuje zagrożenie dla otoczenia. Dzięki tym zabiegom możliwe będzie realizowanie procesu szkolenia WOT, także na obszarze poszczególnych powiatów. Niemniej należy sobie uświadomić, że ze względu na wieloletnie zaniedbania oraz

¹⁴¹ Asty/kg, Miała być "strzelnica w każdym powiecie". "Zamiast 380 powstały dwie", 3.02. 2021, <https://tvn24.pl/polska/miala-byc-strzelnica-w-kazdym-powiecie-zamiast-380-powstaly-dwie-5007243>, (dostęp: 14.08.2021).

ogromne potrzeby finansowe budowa lub odbudowa infrastruktury szkoleniowej może być procesem długotrwałym.

Tworzona baza szkolno-treningowa WOT musi opierać się także o systemy symulacyjne pola walki, trenażery czy wideostrzelnice. Szczególnie efektywne i ekonomiczne jest wykorzystanie symulatorów, które powinny generować niezbędne dane o umiejętnościach indywidualnych żołnierzy, ale i całego pododdziału. Baza szkoleniowa powinna również zapewnić prowadzenie ćwiczeń taktycznych pododdziałów WOT w przypisanym im SRO.

Właściwa realizacja zadań przez pododdziały WOT w czasie pokoju, kryzysu i wojny zależy w dużym stopniu od właściwego przygotowania kadry dowódczej. Skuteczne przywództwo wojskowe jest determinowane optymalnym zbiorem predyspozycji, wiedzy, umiejętności i doświadczenia. Dlatego priorytetem procesu szkolenia i doskonalenia dowódców wyższego szczebla – oficerów oraz niższego szczebla, czyli podoficerów powinno być właściwe kształtowanie ich kompetencji przywódczych.

Szkolenie oficerów TSW jest realizowane w ramach kursu oficerskiego pod nazwą „Agrykola”, którego program został opracowany w 2017 r. przez Dowództwo WOT oraz Departament Nauki i Szkolnictwa Wyższego MON. Jego nazwa nawiązuje do szkoły podchorążych rezerwy piechoty „Agrykola”, założonej w 1941 r. przez Komendę Główną AK. Na kurs kierowani są żołnierze TSW, zarówno podoficerowie jak i szeregowi, którzy mają cechy przywódcze, odpowiednie predyspozycje oraz wiedzę. Warunkiem skierowania na kurs jest także posiadanie wykształcenia wyższego co najmniej I stopnia (licencjat), bardzo dobrej opinii służbowej oraz pozytywne zaliczenie postępowania kwalifikacyjnego. Postępowanie prowadzi Centralna Komisja WOT funkcjonująca w Zegrzu, która bada kompetencje kandydatów, w tym ocenia wiedzę wojskową, bada ich cechy przywódcze i sprawność fizyczną oraz wysłuchuje autoprezentacji. Zakwalifikowani kandydaci zostają skierowani na kurs prowadzony w dwóch uczelniach wojskowych przez 13 miesięcy, zarówno w trybie stacjonarnym (pierwszy i ostatni miesiąc), jak i weekendowym (11 miesięcy). Akademia Wojsk Lądowych we Wrocławiu szkoli w specjalnościach lekkiej piechoty i rozpoznania, natomiast Wojskowa Akademia Techniczna prowadzi szkolenia kandydatów na oficerów o specjalnościach: eksploatacja systemów łączności, ogólnologistyczna oraz saperska. Kurs kończy się egzaminem oficerskim prowadzonym zgodnie ze standardem kształcenia oficera WP. Jesienią br. rozpocznie się piąta edycja kursu AGRYKOLA, w której udział weźmie 120 kandydatów

na oficerów TSW¹⁴². Ta forma szkolenia oficerów TSW ma jednak krytyków, którzy twierdzą, że niestacjonarne szkolenie wojskowe kandydatów na oficerów w ramach studium oficerskiego jest niewystarczające, ażeby właściwie przygotować ich do dowodzenia i szkolenia pododdziałów, które zostaną im powierzone po zakończeniu studium. Tym bardziej, że zdecydowana większość kandydatów nie miała wcześniej do czynienia ze służbą wojskową, oprócz zaledwie kilkunastodniowego udziału w szkoleniu podstawowym.

Dużą rolę w szkoleniu podoficerów i specjalistów dla potrzeb WOT odgrywają dwie jednostki szkoleniowe: Centrum Szkolenia Wojsk Obrony Terytorialnej im. kpt. Eugeniusza Konopackiego, ps. „Trzaska” w Toruniu oraz Szkoła Podoficerska WOT o nazwie „SONDA” w Zegrzu.

Centrum Szkolenia WOT realizuje swoje zadania od chwili powstania w lipcu 2018 r. Zajmuje się przygotowaniem żołnierzy zawodowych oraz TSW do funkcji dowódczych oraz specjalistycznych, przede wszystkim instruktorskich. Szkoli także żołnierzy innych rodzajów sił zbrojnych oraz innych państw. Program szkolenia obejmuje m.in. działania przeciwhybrydowe czy ruch oporu. W okresie do lipca 2021 r. Centrum zrealizowało łącznie 98 edycji kursów, w ramach których przeszkolono 1759 żołnierzy, którzy pełną funkcję instruktorów w jednostkach WOT¹⁴³. Jednym z ważniejszych był kurs operatorów przeciwpancernych pocisków kierowanych JAVELIN, przeprowadzony w czerwcu 2021 r. na poligonie w Toruniu, połączony ze strzelaniem bojowym tymi pociskami. W tym samym roku przeprowadzono pierwsze nowatorskie szkolenie SERE na poziomie B, w terenie leśnym i zurbanizowanym, w którym udział wzięli także żołnierze państw sojusznicych. W czasie szkolenia żołnierze uczyli się technik przetrwania, zasad ucieczki i unikania, a także weryfikowali praktycznie swoje umiejętności nabyte podczas szkolenia. Musieli bowiem przetrwać w terenie unikając zatrzymania przez poszukujących ich żołnierzy. SARE ma być stałym elementem prowadzonych kursów, dlatego Centrum zamierza w najbliższym czasie wyszkolić pierwszych certyfikowanych instruktorów SERE¹⁴⁴.

¹⁴² AGRYKOLA – zakończyły się kwalifikacje na piątą edycję kursu oficerskiego dla żołnierzy OT (25.05.2021), Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, <https://infowire.pl/generic/release/669375/agrykola-zakonczyly-sie-kwalifikacje-na-piata-edycje-kursu-oficerskiego-dla-zolnierzy-ot>, (dostęp: 22.07.2021).

¹⁴³ K. Wójcik, Zmiana komendanta CS WOT, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34943?t=Zmiana-komendanta-CS-WOT>, (dostęp: 12.06.2021).

¹⁴⁴ Pierwsze szkolenie SARE realizowane było według autorskiego pomysłu Centrum Szkolenia WOT pod koniec maja 2021 r. zarówno na terenie poligonu toruńskiego, puszczy Bydgoskiej jak i miasta Torunia.

Szkoła Podoficerska „Sonda” rozpoczęła swoją działalność w październiku 2019 r. Jej nazwa to akronim od nazwy Szkoły Niższych Dowódców Armii Krajowej „Belweder”, która została utworzona w 1944 r. Celem szkoły jest kształcenie kandydatów na podoficerów, w tym podniesienie umiejętności dowódczych przyszłych kaprali, nauczanie przywództwa wojskowego i metodyki oraz przygotowanie do służby na stanowisku dowódcy drużyny. „Sonda” szkoli żołnierzy głównie na potrzeby WOT, a w przyszłości także dla wojsk operacyjnych. Proces szkolenia jest oparty o nowe standardy kształcenia kandydatów na podoficerów oraz ujednolicone i obowiązujące dla wszystkich szkół podoficerskich programy szkolenia wprowadzone przez Sztab Generalny WP. Kursy podoficerskie odbywają się stacjonarnie, ale także zaocznie na platformie e-learningowej. Po ukończeniu kursu ogólnowojskowego i promocji na stopień kaprała, żołnierz kierowany jest na kurs specjalistyczny, dostosowany do potrzeb swojej jednostki. Szkoła prowadzi także szkolenie w ramach modułu teoretycznego i podoficerskiego dla studentów, którzy biorą udział w programie Legii Akademickiej. W szkoleniu wykorzystywane są innowacyjne metody oraz nowe technologie, co zapewnia jego atrakcyjność i wysoki poziom¹⁴⁵. Ponieważ znaczna część etatów podoficerskich w WOT do tej pory nie ma obsady, dalszy rozwój szkoły podoficerskiej jest jednym z priorytetów formacji.

System szkolenia musi podlegać ustawicznej ewaluacji. Cykliczne badania i analizy skuteczności i efektywności szkolenia żołnierzy powinny dostarczać wniosków, co do pożądanых kierunków zmian. Modyfikacja szkolenia musi skupiać się na obszarach wymagających doskonalenia, być dokonywana sukcesywnie i w jak najkrótszym czasie. Powinna zapewnić zwiększenie efektywności szkolenia oraz dostosowania go do bieżących potrzeb formacji.

3.6. Ocena respondentów dotyczącego procesu osiągnięcia gotowości WOT do działań oraz warunków służby

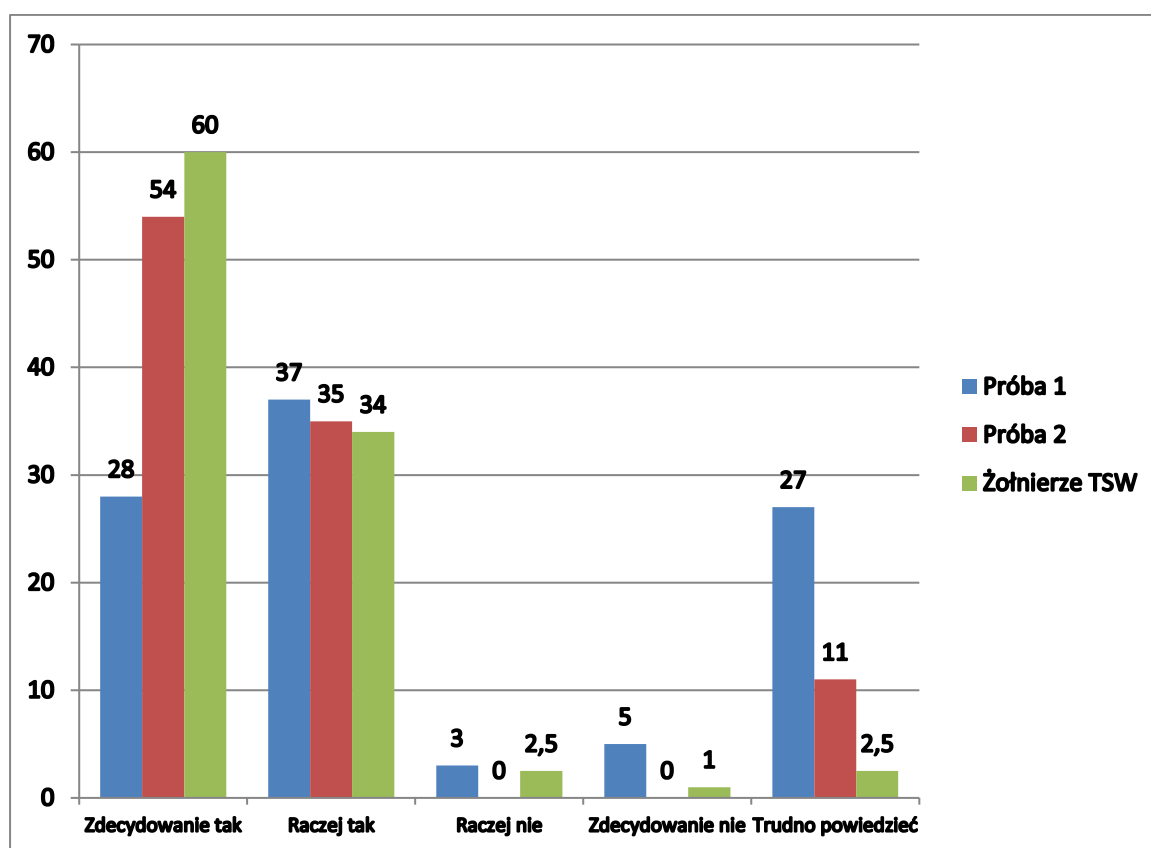
W celu poznania opinii respondentów dotyczącej działalności WOT na rzecz przygotowania oraz osiągnięcia gotowości operacyjnej do realizacji zadań zgodnie

Udział w nim wzięło 16 żołnierzy, w tym ośmiu z Wojska Polskiego, a także czterech z US Army i czterech z armii brytyjskiej. Współpraca międzynarodowa jest bardzo ważnym elementem rozwoju Centrum, pozwala nam na wzajemną wymianę doświadczeń oraz rozszerzenie zakresu i możliwości realizowania zaawansowanych szkoleń. J. Pawłowski, Miejskie SERE w Toruniu, wywiad z Komendantem CSWOT płk. Krzysztofem Leszczyńskim, przeprowadzony 11.06.2021, <https://www.defence24.pl/miejskie-sere-w-toruniu-wywiad>, (dostęp: 12.09.2021).

¹⁴⁵ P. Glińska, Szkoła Podoficerska „Sonda” szkoli już terytorialsów, wywiad z Komendantem Szkoły Podoficerskiej „Sonda” st. chor. sztab. Piotrem Pechtą, przeprowadzony w dniu 14.05.2020 r., <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/31152>, (dostęp: 15.02.2021).

z przeznaczeniem, autor przeprowadził badania ankietowe wśród społeczeństwa (próba 1 i 2) oraz żołnierzy TSW, a także wywiady z ekspertami. Uzyskane wyniki zaprezentowano w załącznikach 1, 2 i 3.

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że większość badanych pozytywnie ocenia decyzję o utworzeniu WOT (wykres 8). W tej grupie dominują żołnierze TSW (94%) oraz przedstawiciele społeczeństwa próby 2 (89%). Bardziej sceptyczni byli respondenci próby 1, których poparcie było wyraźnie niższe (65%). Znikoma część respondentów negatywnie oceniła reaktywację formacji (1-5%), przy czym, takich opinii nie było wśród ankietowanych próby 2. Trzeba także stwierdzić, że dość znaczna część społeczeństwa nie potrafiła sprecyzować jednoznacznej opinii (próba 1 – 27%, próba 2 – 11%).

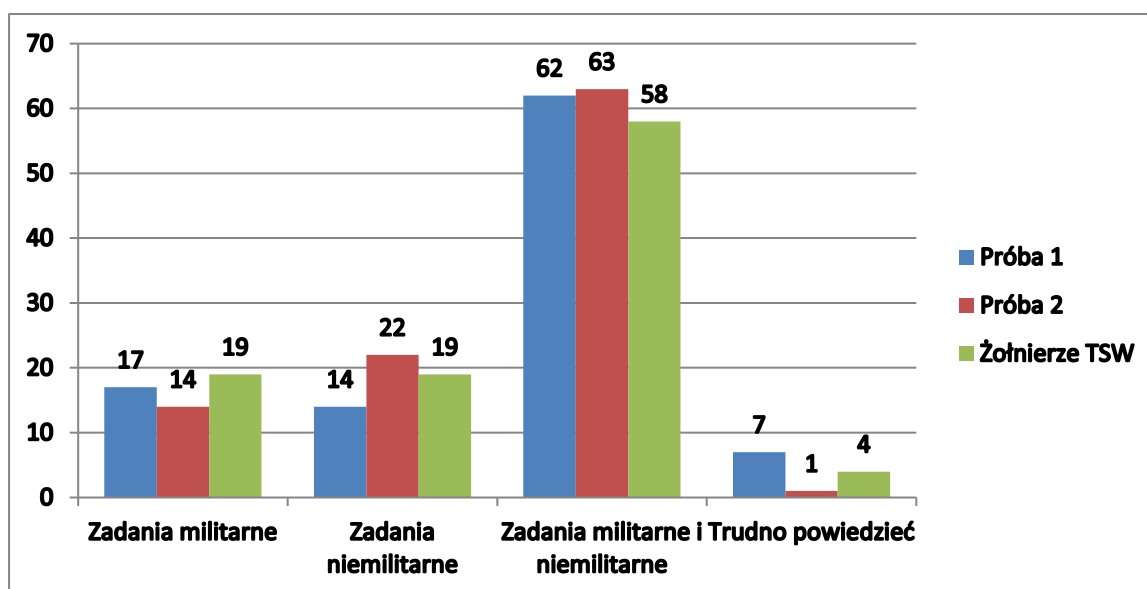

Wykres 8. Czy według Pani/Pana decyzja o utworzeniu WOT w obecnym kształcie była słuszna?

Źródło: opracowanie własne.

Także z wywiadów eksperckich wynika (załącznik 4), że z perspektywy pięciu lat funkcjonowania WOT, wszyscy respondenci uważają decyzję o ich reaktywacji za dobre rozwiązanie, które wpłynęło bezpośrednio na zwiększenie potencjału obronnego Polski. Wynikała ona z pogorszenia się sytuacji bezpieczeństwa w bliskim i dalszym otoczeniu Polski, jak również z analizy ówczesnych zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP, w tym przede wszystkim zmniejszających się zasobów wyszkolonych rezerw osobowych z powodu zawieszenia powszechnej, obowiązkowej służby wojskowej. Utworzenie WOT uzupełnienia zdolności SZ RP w realizacji zadań strategicznych, jak i operacyjnych, a tym samym tworzenia kompleksowego obszaru bezpieczeństwa państwa. Dotychczasowe zadania wykonywane przez WOT np. w czasie pandemii czy ochrony granicy polsko-białoruskiej były najlepszym sprawdzianem, elastyczności i wszechstronności żołnierzy WOT. WOT stały się pewnego rodzaju naturalnym łącznikiem między społeczeństwem a wojskiem, co w sposób pozytywny wzmacnia działalność podmiotów państwowych i niepaństwowych na rzecz obronności Polski.

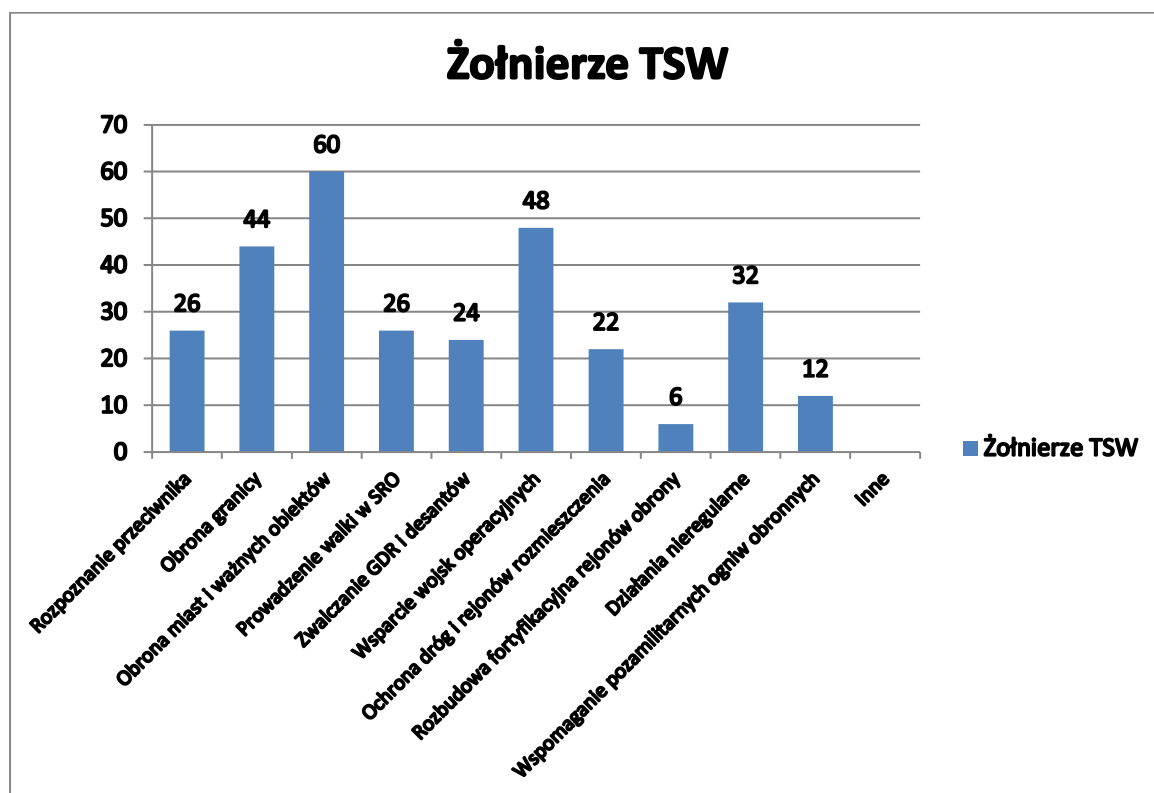
Według ankietowanych, WOT są predysponowane zarówno do zadań o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym. Taką opinię wyraziło ponad połowa społeczeństwa (62 i 63%) oraz żołnierzy TSW (58%). Pozostali prawie po równo wskazali zadania o charakterze militarnym oraz zadania niemilitarne, a tylko niewielka część nie wyraziła swojego zdania, co zobrazowano na wykresie 9.

Wykres 9. Do realizacji jakich zadań, zdaniem Pani/Pana, są szczególnie predysponowane WOT?

Źródło: opracowanie własne.

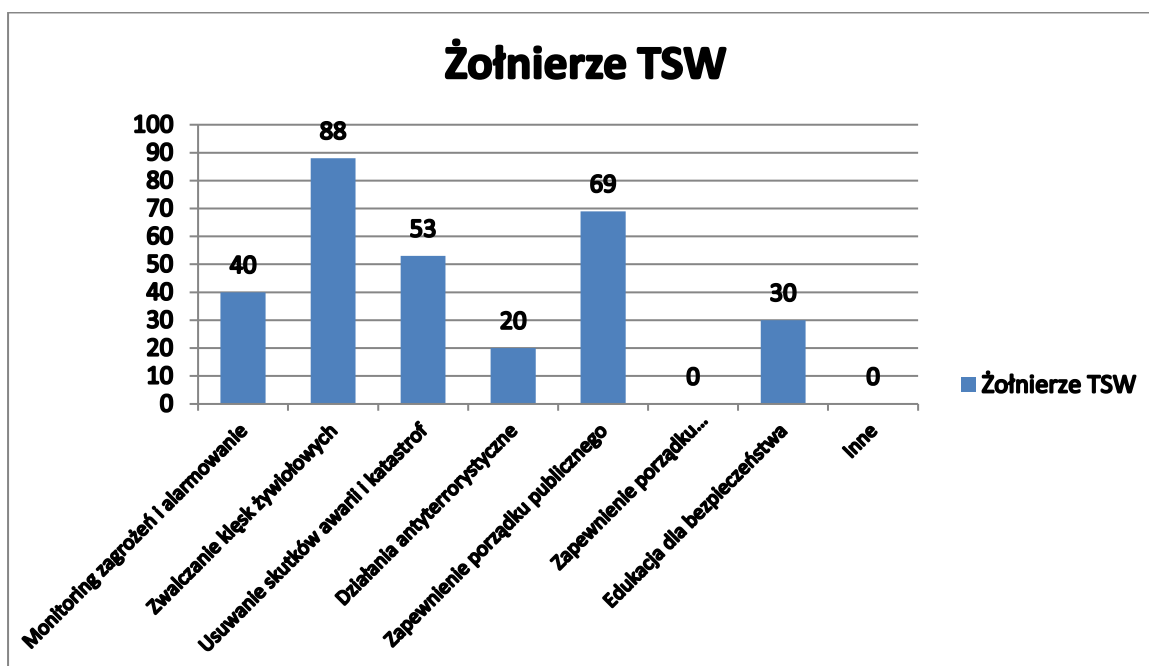
Autor zbadał także, które zadania o charakterze militarnym, zdaniem żołnierzy TSW, są dla WOT najważniejsze. Respondenci z podanej kafeterii propozycji odpowiedzi mieli dokonać wyboru trzech zadań. Wyniki przedstawiono na wykresie 10. Ponad połowa badanych jako najistotniejsze zadania wskazała obronę miast (60%), a prawie połowa wsparcie wojsk operacyjnych (48%) oraz obronę granicy (44%). Prawie jedna trzecia zaznaczyła działania nieregularne (32%), natomiast około jednej czwartej wybrała takie zadania jak: rozpoznanie przeciwnika, prowadzenie walki w SRO, zwalczanie grup desantowo-szturmowych i desantów oraz ochronę dróg i rejonów rozmieszczenia. Niewiele wskazań dotyczyło wspomagania pozamilitarnych ogniw obronnych (12%) czy rozbudowy fortyfikacyjnej rubieży i rejonów obrony (6%). Nikt z respondentów nie zaproponował innych zadań.

Wykres 10. Zdaniem Pani/Pana, które z zadań o charakterze militarnym są dla WOT najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania.

Źródło: opracowanie własne.

Ankietowanych poproszono również o wskazanie zadań o charakterze niemilitarnym realizowanych przez WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, które ich zdaniem są najistotniejsze dla formacji. Podobnie jak poprzednio badani mieli dokonać trzech wskazań. Na wykresie 11 przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych wśród żołnierzy TSW, natomiast wykres 12 zawiera odpowiedzi społeczeństwa (próba 1 i próba 2). Żołnierze w znacznej większości za najistotniejsze zadanie uznali zwalczanie klęsk żywiołowych (88%) oraz zapewnienie porządku publicznego (69%), natomiast ponad połowa wskazała usuwanie skutków awarii i katastrof technicznych (53%).

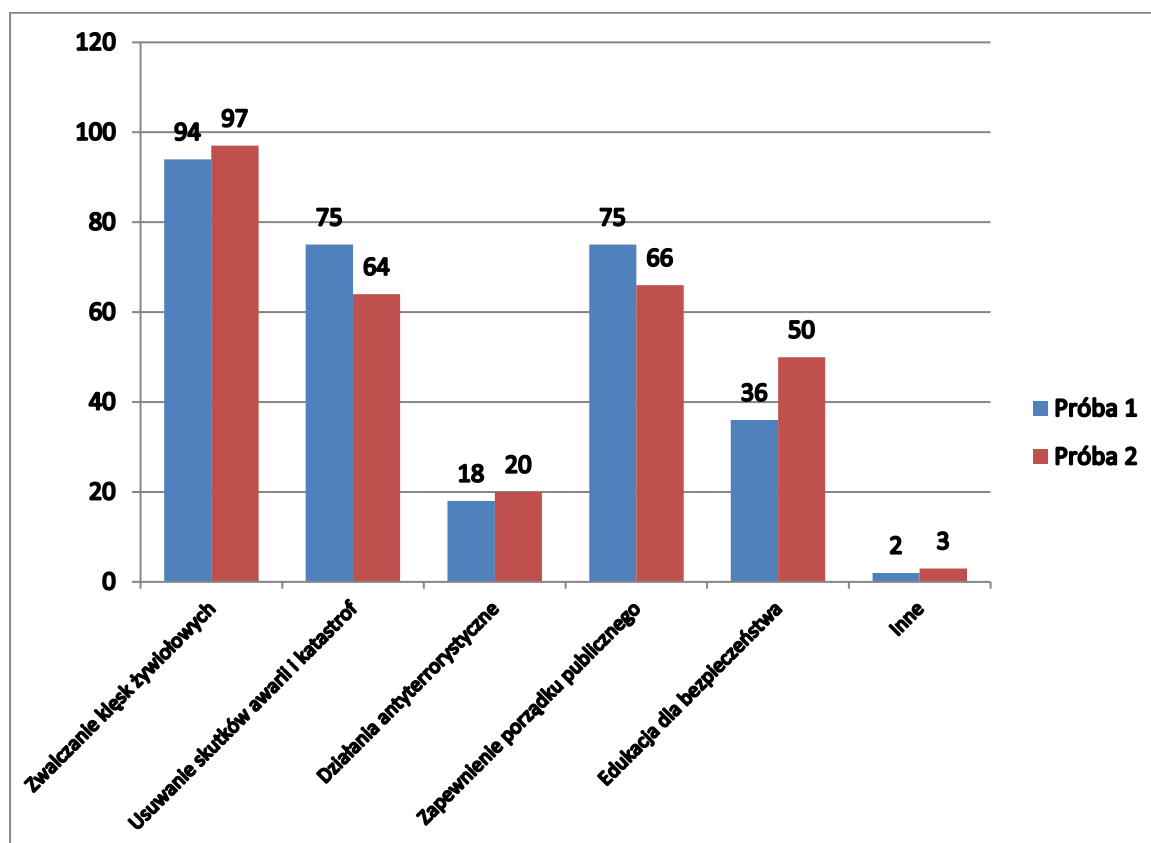
Wykres 11. Zdaniem Pani/Pana, które z zadań o charakterze niemilitarnym są dla WOT najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania.

Źródło: opracowanie własne.

Około jedna trzecia badanych wybrała monitoring zagrożeń i alarmowanie (40%) oraz edukację dla bezpieczeństwa (30%), a jedna piąta (20%) działania antyterrorystyczne (20%). Co ciekawe, żaden z żołnierzy nie zaznaczył zadania związanego z zapewnieniem porządku konstytucyjnego.

Z danych przedstawionych na wykresie 12 wynika, że prawie wszyscy reprezentanci społeczeństwa z próby 1 i 2 za najważniejsze zadanie WOT uważają zwalczanie klęsk żywiołowych (94 i 97%), a około trzy czwarte wskazało na usuwanie skutków awarii i katastrof (75 i 64%) oraz zapewnienie porządku publicznego (75 i 66%).

W tym wyborze dominowali nieco przedstawiciele próby 1. Jedna piąta badanych wybrała działania antyterrorystyczne (18 i 20%), a 2-3% zaproponowała dodatkowo inne działania, takie jak: pomoc medyczna, obrona granicy, monitoring zagrożeń, czy budowanie rezydencji społecznej.

Wykres 12. Jakie według Pani/Pana zadania niemilitarne, realizowane przez WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, są najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania.

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane wyniki badań wskazują, że respondenci uważają WOT za formację, która może realizować wiele ważnych zadań zarówno na rzecz bezpieczeństwa zewnętrznego jak i wewnętrznego, zwiększając przez to bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli.

Dalsza część badań dotyczyła tylko żołnierzy TSW. Ich wyniki zawarto w załączniku 1. W WOT ok. 87% stanu osobowego stanowią żołnierze odbywający nowy rodzaj czynnej służby wojskowej, czyli tzw. Terytorialną Służbę Wojskową (TSW). Trwa ona od roku do 6 lat z możliwością jej przedłużenia na wniosek lub za zgodą żołnierza. TSW polega ona na tym, że pełnią ją żołnierze – ochotnicy w formie rotacyjnej lub

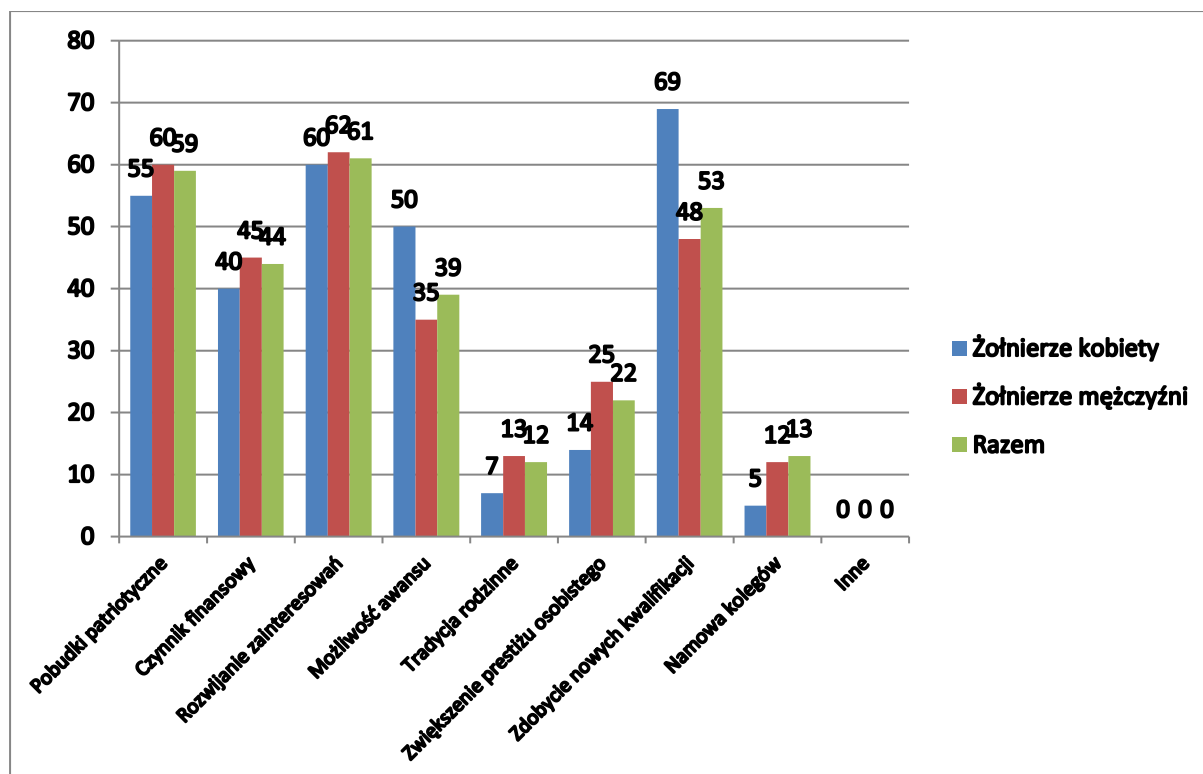
dyspozycyjnej na obszarze swojego zamieszkania. Służba rotacyjna to udział w zajęciach prowadzonych w jednostce wojskowej, w określonych przez dowódcę dniach, co najmniej raz w miesiącu przez okres dwóch dni w czasie wolnym od pracy (w tzw. trybie weekendowym). Z kolei forma dyspozycyjna polega na wykonywaniu dodatkowych zadań poza jednostką wojskową. Żołnierz pozostaje jednak w gotowości do stawienia się do służby pełnionej rotacyjnie w terminie i miejscu wskazanym przez dowódcę jednostki wojskowej¹⁴⁶.

W kolejnym pytaniu autor postanowił zbadać motywację żołnierzy TSW do służby ochotniczej w WOT. Z podanych propozycji mieli oni wybrać 3 najważniejsze czynniki. Wyniki przedstawiono na wykresie 13. Preferencje kobiet i mężczyzn, żołnierzy TSW, nieco się różniły. Kobiety wśród najważniejszych czynników wskazały w kolejności: zdobycie nowych kwalifikacji (69%), rozwijanie własnych zainteresowań (60%) oraz pobudki patriotyczne (55%). Z kolei mężczyźni wymienili: rozwijanie własnych zainteresowań (62%), pobudki patriotyczne (60%) oraz zdobycie nowych kwalifikacji (48%). Wbrew przypuszczeniom, czynnik finansowy nie okazał się tym najistotniejszym i w hierarchii był dopiero na czwartej pozycji (44%), nieznacznie przed możliwością awansu (39%).

Z badań wynika, że niewielu żołnierzy przed wstąpieniem do służby czy w trakcie jej trwania należało do organizacji proobronnej. Na 344 badanych, tylko jeden żołnierz (mężczyzna) zadeklarował przynależność do Światowego Związku Żołnierzy. Należy zatem wnioskować, że wbrew deklaracjom formacja nie zawsze lub nie w pełni wykorzystuje potencjał, jaki stanowią różne instytucje czy stowarzyszenia.

Większość żołnierzy przed wstąpieniem do WOT nie obywała żadnego innego rodzaju służby wojskowej. Dotyczyło to 58% mężczyzn oraz aż 81% kobiet. Mężczyźni, jako odbytą, wskazywali przede wszystkim zasadniczą służbę wojskową (24%), służbę przygotowawczą (11%) oraz zawodową służbę wojskową (6%). Z kolei najwięcej kobiet zaznaczyło służbę przygotowawczą (17%) oraz zawodową służbę wojskową (2%).

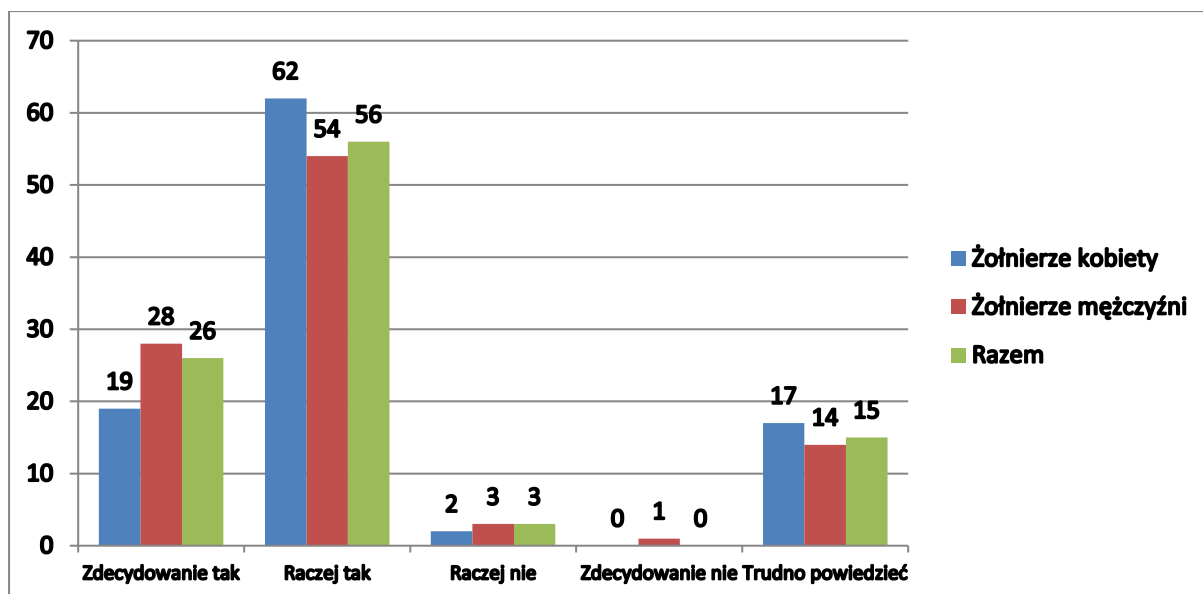
¹⁴⁶ Ustawa z dnia 21 lipca 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 2019 r. poz. 1541, art. 98m.

Wykres 13. Który z niżej wymienionych czynników był motywacją dla Pani/Pana, ażeby podjąć służbę w WOT? Proszę wybrać 3 najważniejsze.

Źródło: opracowanie własne.

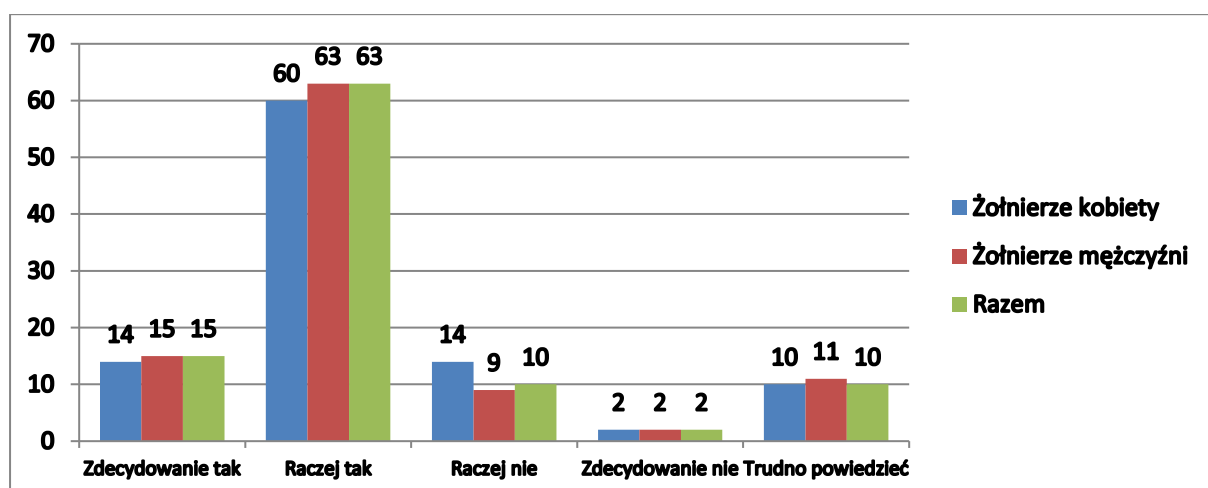
Badani mieli ocenić także obecny system rekrutacji i zachęt do służby w TSW, w aspekcie pozyskania wartościowych i zaangażowanych żołnierzy. Wyniki prezentuje wykres 14. Ponad 80% żołnierzy (kobiet i mężczyzn) wyraziło pozytywną opinię na temat procesu naboru do TSW oraz benefitów, jakie daje ta służba, ale duża część (ok. 15%) nie potrafiła wyrazić swojego zdania. Tylko ok. 3% badanych negatywnie oceniło system zachęt do podjęcia i kontynuowania służby, jako przyczyny wskazując głównie niski żołd oraz utrudniony awans. Zasadnicze uwagi do rekrutacji to brak czytelnej informacji oraz niskie wymagania sprawnościowe dla żołnierzy. Przy naborze zwraca się uwagę przede wszystkim na ilość a nie na jakość kandydatów.

Wykres 14. Czy obecny system rekrutacji i zachęt, zdaniem Pani/Pana, zapewnia pozyskanie do służby w TSW wartościowych i zaangażowanych żołnierzy?

Źródło: opracowanie własne.

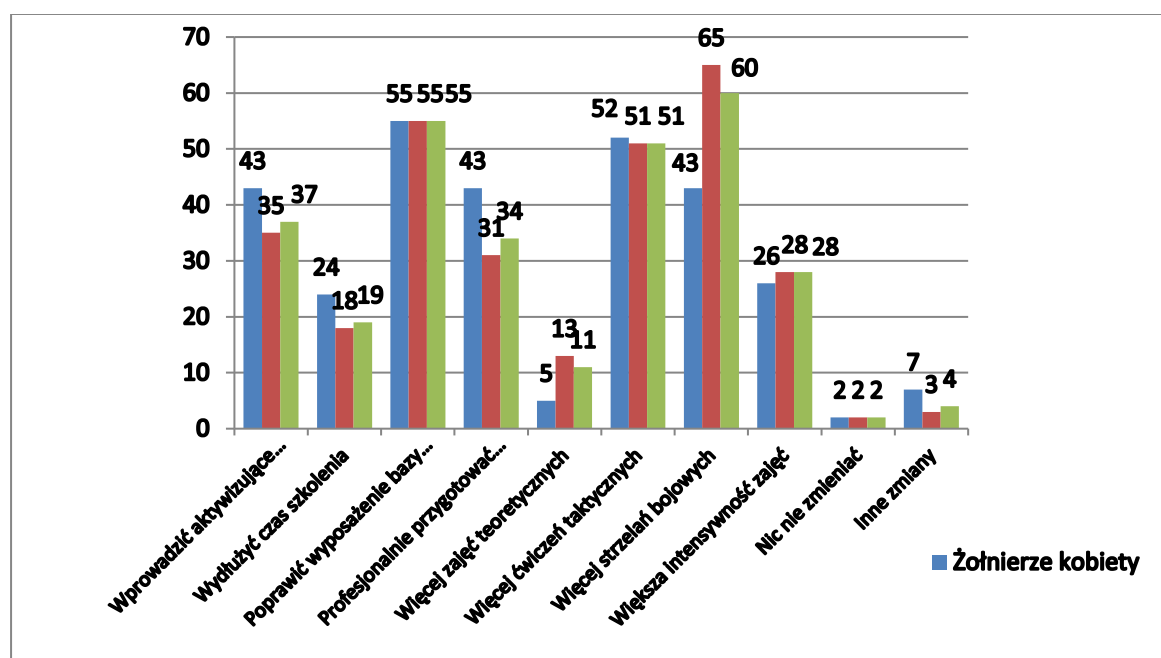
Żołnierze ocenili także funkcjonujący obecnie system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW, w aspekcie właściwego przygotowania ich do realizacji zadań militarnych i niemilitarnych. Rezultaty badań zawiera wykres 15. Większość badanych (74% kobiet i 78% mężczyzn) pozytywnie oceniła proces szkolenia w jednostkach wojskowych i ośrodkach szkoleniowych, ale ponad 10% nie była z niego zadowolona, a około 10% respondentów nie było w stanie wyrazić swojej opinii.

Wykres 15. Czy zdaniem Pani/Pana, funkcjonujący system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW zapewnia właściwe przygotowanie ich do realizacji zadań militarnych i niemilitarnych?

Źródło: opracowanie własne.

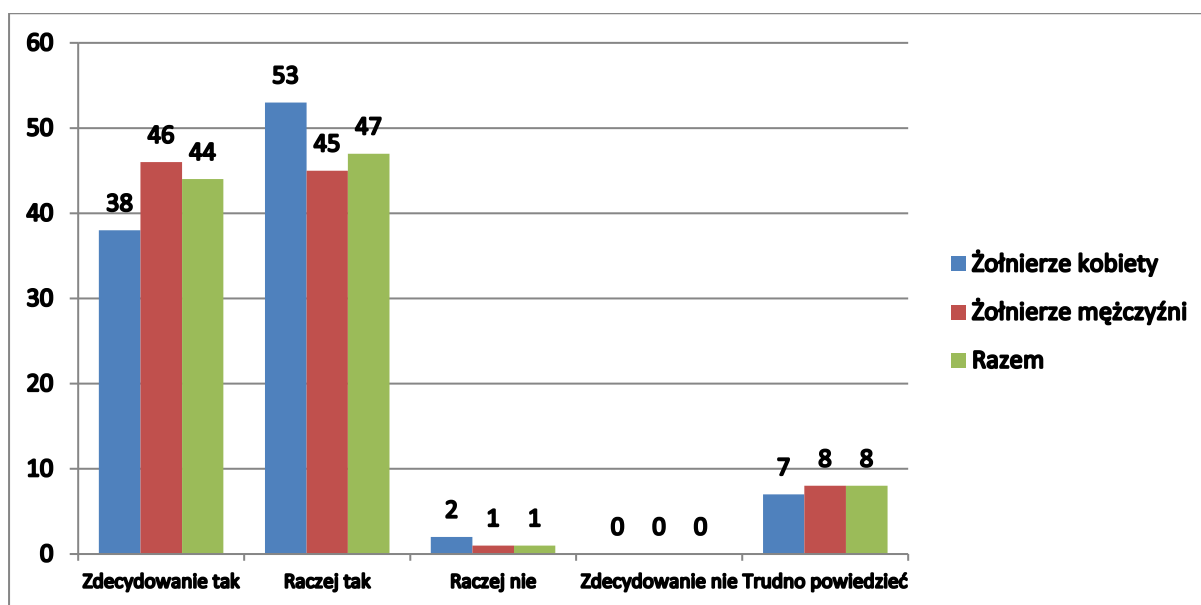
W kolejnym pytaniu, ściśle powiązanim z poprzednim, autor zbadał zmiany, które zdaniem żołnierzy TSW należałoby wprowadzić w obecnym systemie szkolenia, aby zwiększyć jego skuteczność. Propozycje przedstawiono na wykresie 16. Wybory kobiet różniły się nieco od mężczyzn i jako najważniejsze modyfikacje ponad połowa zaproponowała poprawę wyposażenia bazy szkoleniowej (55%) oraz więcej ćwiczeń taktycznych w terenie w warunkach rzeczywistych (52). Po 43% uzyskały wybory, takie jak: wprowadzić aktywizujące formy i metody szkolenia, profesjonalnie przygotować kadre prowadzącą szkolenia (instruktorów) oraz prowadzić więcej strzelań amunicją bojową. Z kolei mężczyźni za konieczne zmiany uznali: więcej strzelań amunicją bojową (65%), poprawę wyposażenia bazy szkoleniowej (55%) oraz więcej ćwiczeń taktycznych (51%). Około jedna trzecia mężczyzn wskazała także na potrzebę: wprowadzenia aktywizujących form i metod szkolenia (35%), profesjonalnego przygotowania kadry prowadzącej szkolenia (instruktorów) oraz większej intensywności zajęć (28%). Respondenci przedstawili także własne propozycje zmian. Około 7% kobiet uważa, że istnieje konieczność zmiany organizacji zajęć i programów szkolenia, w tym wprowadzenie tematów związanych z działaniami w terenie zurbanizowanym. Natomiast 3% mężczyzn uważa, że oprócz działań w terenie zurbanizowanym należy także wprowadzić więcej zajęć z WF oraz wychowania patriotycznego.

Wykres 16. Zdaniem Pani/Pana, co należałoby zmienić w obecnym systemie szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW, aby zwiększyć jego skuteczność? Proszę zaznaczyć 3 odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne.

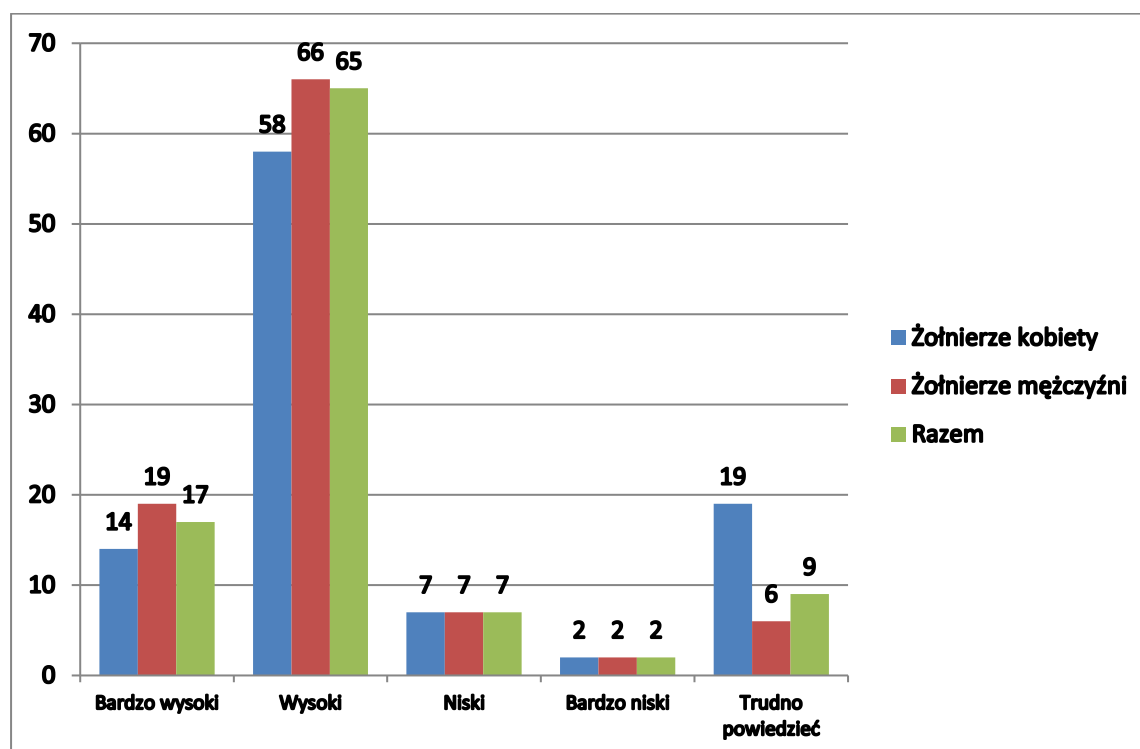
Autor zbadał także poziom satysfakcji żołnierzy pełniących TSW. Wyniki zawiera wykres 17. Ponad 90% żołnierzy (kobiet i mężczyzn) wyraziło swoje zadowolenie z dotychczasowej służby ochotniczej, a tylko ok. 1% badanych raczej nie było usatysfakcjonowanych. Nikt z żołnierzy nie wyraził swojego zdecydowanego niezadowolenia, ale oko. 8% nie miał zdania w tej kwestii. Badani wskazali także największe problemy, jakie napotykają w czasie służby. Zarówno kobiety, jak i mężczyźni ocenili, że największym dla nich wyzwaniem jest pogodzenie służby z pracą i z życiem osobistym, dojazdy do jednostki na szkolenie oraz biurokracja związana np. z każdorazowym comiesięcznym wypełnianiem tych samych dokumentów do ZUS. Dość liczna grupa wskazała także duży wysiłek fizyczny związany ze szkoleniem, co przy braku kondycji może być problemem, monotonię służby (zajęć), rozłąkę z rodziną czy też strzelanie amunicją bojową (kobiety). Inne, nieliczne mankamenty to: pokonanie własnych słabości, nauka teorii, ćwiczenia taktyczne, organizacja zajęć (czekanie na transport), dyspozycyjność, duża rotacja żołnierzy TSW, niewłaściwe podejście (niekompetencja) dowódców, sposób przekazywania (obieg) informacji, utrudnione podjęcie służby zawodowej, niejasne zasady awansowania, brak wykorzystania kompetencji zawodowych żołnierzy TSW, czy też braki w sprzęcie.

Wykres 17. Czy służba w WOT daje Pani/Panu satysfakcję?

Źródło: opracowanie własne.

Badani żołnierze TSW ocenili także swój poziom motywacji do dalszej służby w WOT, co zobrazowano na wykresie 18. Zdecydowana większość respondentów (72% kobiet i 85% mężczyzn) wysoko i bardzo wysoko oceniła swoją motywację do pełnienia dalszej służby ochotniczej w WOT, natomiast 7% oceniła go jako niski, a tylko 2% jako bardzo niski. Swoje niezdecydowanie w tej kwestii wyraziło aż 19% kobiet, co może oznaczać, że w bliższej czy dalszej perspektywie czasowej zakładają one rezygnację ze służby.

Wykres 18. Jak ocenia Pani/Pan swój poziom motywacji do dalszej służby w WOT?

Źródło: opracowanie własne.

W celu uzyskania opinii dotyczącej zadań, podporządkowania, struktur organizacyjnych i wyposażenia WOT autor przeprowadził także wywiady eksperckie, których wyniki zawiera załącznik 4.

Według ekspertów rolą WOT, podobnie jak całych Sił Zbrojnych RP, jest zapewnienie bezpieczeństwa państwa, zarówno w zakresie realizacji funkcji zewnętrznej, jak i wewnętrznej. Podstawowym zadaniem jest obrona Ojczyzny, jednakże drugie także ważne zadanie, to wsparcie społeczeństwa. Jest ono szczególnie ważne, ze względu na brak

innych formacji, w tym głównie Obrony Cywilnej, przeznaczonych do działania w roli tzw. first responders. WOT są niezwykle wszechstronną formacją. Nie stanowią one substytutu wojsk operacyjnych, ale uzupełniają ich zdolności w obszarach pozostających poza ich priorytetem. Formacja jest szczególnie predysponowana do wsparcia samorządów i podmiotów lokalnych w sytuacjach kryzysowych. Jest to domeną WOT, która powinna być bardziej rozwijana (wyposażenie w odpowiedni sprzęt oraz jego nasycenie). Żołnierze tych wojsk wielokrotnie doskonale sprawdzili się podczas usuwania skutków klęsk żywiołowych, sprawnie współpracując z innymi służbami. To jest właściwy kierunek szkoleń i działań na przyszłość.

Eksperti stwierdzili, że obecne podporządkowanie WOT, jako jedyne z rodzajów sił zbrojnych, bezpośrednio pod Ministra Obrony Narodowej z jednej strony powoduje dualizm dowodzenia co nie jest dobrym rozwiązaniem, z drugiej strony jest korzystne dla zapewnienia właściwego tempa rozwoju formacji w okresie jej formowania. Wynika to bezpośrednio z nieudanych doświadczeń przy formowaniu Obrony Terytorialnej w latach 1999-2009, gdy jej podporządkowanie pod Wojska Lądowe spowodowało odcięcie od systemów zasilania i w konsekwencji doprowadziło do ich likwidacji. Podporządkowanie pod MON skraca łańcuch dowodzenia, pozwala na podejmowanie szybkich decyzji i daje więcej możliwości w zakresie zmian strukturalnych oraz wyposażenia WOT w sprzęt. Należy jednak stwierdzić, że mimo pozostawania Dowódcy WOT w bezpośrednim podporządkowaniu Ministra Obrony Narodowej to we wszystkich aspektach systemu kierowania i dowodzenia WOT planuje i koordynuje swoje działania z właściwymi komórkami Sztabu Generalnego, w tym szczególnie: planowania operacyjnego, rozpoznania, zaopatrywania, dowodzenia i łączności czy organizacji oraz uzupełnień. W celu zapewnienia efektywnego dowodzenia, w doktrynie WOT zawarto zapisy umożliwiające włączenie Dowództwa WOT w system dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP, w tym m.in. poprzez wydzielanie i przyjmowanie zespołów łącznikowych, przyjęcie jednolitych procedur dowodzenia czy właściwych relacji dowodzenia. Podczas operacji obronnej dowodzenie przejmuje Naczelny Dowódca SZ i dowodzi wszystkim siłami i środkami, także WOT. Zapewnia to czytelny podział kompetencji oraz właściwe współdziałanie wojsk operacyjnych z WOT. Trzeba także zaznaczyć, że podporządkowanie WOT bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej z założenia jest wyłącznie przejściowe. Po pełnym rozwinięciu i osiągnięciu pełnej gotowości operacyjnej, co nastąpi za około 3 lata, formacja zostanie podporządkowana Szefowi Sztabu Generalnego WP, co z kolei budzi obawy, że jako najmłodszy brat, będzie miała

ograniczone środki na dalszy rozwój, a jednocześnie więcej zadań, które z różnych przyczyn będą niewygodne dla wojsk operacyjnych. Zmiana podległości umożliwi jednak lepsze współdziałanie, integrację, a także podniesie poziom interoperacyjności i kompatybilności z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego. W Sztabie Generalnym musi być jednak pełne zrozumienie zadań WOT, a tego obecnie nadal brakuje. WOT nie mogą być uzupełnieniem braków i luk w zakresie zdolności wojsk operacyjnych.

Ekspertcy ocenili także struktury, wyposażenie i przygotowanie WOT do realizacji zadań przewidywanych dla formacji. Według nich struktury WOT są projektowane w sposób zapewniający ich ukończenie przez żołnierzy-ochotników, co wymaga znajomości demografii, a także podziału administracyjnego oraz lokalnej specyfiki. Jednocześnie ich budowa jest ciągłym kompromisem między potrzebami operacyjnymi zgłaszanymi przez dowódców BOT a możliwościami ich realizacji ze względu na ograniczenia w dostępie do zasobów (personalnych, logistycznych, finansowych i innych). Obecne struktury zapewniają dowódcy WOT właściwą realizację zadań operacyjnych, jednak będą wymagać dalszych zmian, między innymi ze względu na przyjęcie zadań zarządzania kryzysowego czy wprowadzenia nowego uzbrojenia i wyposażenia. Istnieje potrzeba utworzenia w BOT pododdziału rozpoznania do prowadzenia specjalistycznego rozpoznania na wyższym poziomie. Ponadto niektórzy eksperci wyrazili obawy, że w działaniach wojennych obecny stan logistyki może nie w pełni zapewnić realizację wszystkich zadań (szczególnie zaopatrzenia), biorąc pod uwagę wielkość SRO. WOT muszą być budowane w oparciu o tezę, zgodnie z którą najskuteczniejsza formacja nie musi być tą najsilniejszą, ale wykazującą największą umiejętność adaptacji.

Ekspertcy uważają, że wyposażenie nadal pozostawia wiele do życzenia. Należy jednak pamiętać, że doposażenie WOT w sprzęt podstawowy jak i specjalistyczny jest procesem ciągłym, trwającym permanentnie. Ponadto WOT są formacją lekką, niemającą otwarcie walczyć z przeciwnikiem, ale działając w sposób nieszablonowy opóźniać go i utrudniać funkcjonowanie. Dlatego w tym kierunku przez ostatnie lata zmierzał proces budowy struktur i wyposażania. Zdaniem profesjonalistów należy nadal sukcesywnie zwiększać zdolności BOT do prowadzenia rozpoznania (BSP, radary pola walki, środki optoelektroniczne) i przeciwdziałania systemom rozpoznawczym przeciwnika, możliwości dowodzenia (środki łączności, docelowo automatyzacja dowodzenia), zdolności przeciwpancerne (środki ppanc różnego typu, w tym amunicją krążącą), możliwości przeciwlotnicze (lekka broń plot) oraz mobilność pododdziałów (np. małe pojazdy typu

Dzik). Dotyczy to szczególnie BOT na wschodzie kraju, nawet jeśli miałyby się to odbyć kosztem innych BOT.

Według ekspertów sytuacje kryzysowe, z którymi dotychczas zmierzył się WOT w ciągu pięciu lat funkcjonowania pokazały, że formacja jest dobrze przygotowana i zdaje egzaminy z przydatności przez co jest bardzo ważnym elementem systemu bezpieczeństwa naszego państwa.

Istotne były także opinie ekspertów dotyczące procesu rekrutacji oraz przyjętego i realizowanego systemu szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW. Ich zdaniem, efektywny proces rekrutacji jest kluczem do zapewnienia właściwego procesu rozwoju formacji typu ochotniczego. Był on do niedawna realizowany przede wszystkim przez WKU, które nie zawsze w właściwy sposób załatwiały formalności podczas powołań do służby w WOT. Specjaliści mają nadzieję, że funkcjonujące od 2022 r. WCR zwiększą skuteczność naboru do TSW oraz poprawią współpracę z BOT. Ale wyrażają także obawy, że WCR mogą swój główny wysiłek skierować na pozyskanie kandydatów do nowo formowanych jednostek wojsk operacyjnych czy też do dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej. Uzupełnieniem działalności WCR są funkcjonujące w BOT zespoły rekrutacyjne. Pozyskiwanie żołnierzy do TSW wymaga zmiany podejścia na bardzo aktywne, wręcz przyjęcie podejścia typowego dla korporacyjnych „head hunterów”. Ponadto proces rekrutacji musi także umożliwiać większą selekcję, ponieważ ważna jest nie tylko ilość ale jakość kandydatów do TSW. System powinien opierać się o skuteczniejsze czynniki motywacyjne do służby, takie jak: wysokie uposażenie, czytelna ścieżka kariery, jasny sposób przejścia do służby w wojskach operacyjnych, pomoc materialna w różnych sytuacjach życiowych i inne.

Oceniając system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW eksperci stwierdzili, że obecnie WOT posiada już niezbędne doświadczenie w prowadzeniu szkolenia w pierwszych trzech latach funkcjonowania BOT, czyli do czasu zakończenia szkolenia zasadniczego i osiągnięcia tzw. statusu „combat ready” czyli pełnej gotowości bojowej. Wyzwaniem jest szkolenie pododdziałów w kolejnych latach, gdy występuje konieczność zastępowania żołnierzy odchodzących ze służby w WOT, w już zgranych i ukompletowanych pododdziałach. Dlatego istnieje potrzeba utworzenia w BOT kompanii szkolnych, w których realizowane byłoby szkolenie podstawowe żołnierzy TSW oraz posiadanie specjalistycznych ośrodków szkolnych, np. do szkolenia operatorów PPK JAVELIN, czy BSP FLYEYE. W szkoleniu nadal powinny obowiązywać zasady, takie jak: aktualność (program dostosowany do potrzeb i zagrożeń), możliwość adaptacji (nowe

uzbrojenie i wyposażenie) oraz atrakcyjność. Proces szkolenia (także programy szkolenia) powinien być sukcesywnie modyfikowany na podstawie cyklicznej ewaluacji oraz dotychczasowych doświadczeń. Musi on być nadal maksymalnie skompresowany, co pozwala na przekazanie maksimum niezbędnej wiedzy w minimalnym czasie. Sukcesywnie należy wprowadzać nowe, istotne zagadnienia szkoleniowe, takie jak np. przygotowanie pododdziałów do działań niekonwencjonalnych. Dużym utrudnieniem dotychczasowego trzyletniego cyklu szkoleniowego było angażowanie BOT, które nie osiągnęły pełnej gotowości, w różne sytuacje kryzysowe, co wpłynęło negatywnie na przygotowanie specjalistyczne żołnierzy, czy zgranie pododdziałów. Problemem są także braki wykwalifikowanej kadry dowódczej oraz instruktorskiej, co wpływa na jakość szkolenia, które czasami jest sztapowe lub wręcz nudne. W wielu BOT istnieje potrzeba rozbudowy czy lepszego wykorzystania bazy szkoleniowej, co z pewnością wzmocniłoby proces szkolenia oraz uatrakcyjniło zajęcia. Dotyczy to szczególnie strzelnic, których liczba nadal jest niewystarczająca. W rezultacie, dalekie wyjazdy na szkolenia strzeleckie generują koszty i powodują marnowanie czasu poświęconego na zajęcia. Także ośrodki szkolenia poligonowego są często zajęte przez wojska operacyjne, czy sojusznice. Pilną potrzebą jest również wyposażenie BOT w systemy nowoczesnych symulatorów i trenażerów (a nie typu CYKLOP).

3.7. Konkluzje

1. Reaktywacja WOT wynikała z potrzeb wzmocnienia całego systemu obronnego naszego państwa i cieszyła się dużym poparciem społecznym. Utworzenie formacji miało zwiększyć zdolności bojowe, a tym samym potencjał odstraszenia Sił Zbrojnych RP, co było istotne w obliczu pogorszenia się sytuacji bezpieczeństwa w bliskim i dalszym otoczeniu Polski, w tym szczególnie agresywnej i mocarstwowej polityki Federacji Rosyjskiej. WOT miały być zdolne do samodzielnego prowadzenia zarówno działań regularnych, jak i nieregularnych, w tym szczególnie działań antykryzysowych, antydywersyjnych i antyterrorystycznych, szczególnie w sytuacji ograniczonej możliwości prowadzenia takich działań przez wojska operacyjne. Oznaczało to dopełnienie, uzupełnienie i rozwinięcie zdolności wojsk operacyjnych w realizacji zadań strategicznych, jak i operacyjnych, a tym samym tworzenia kompleksowego obszaru bezpieczeństwa całego państwa. Formacja miała także wzmacniać patriotyczne fundamenty naszego systemu obronnego. Funkcjonowanie WOT oparto o współdziałanie z wojskami operacyjnymi oraz ścisłą współpracę z samorządem terytorialnym i społeczeństwem.

Z perspektywy pięcioletniego funkcjonowania prawie wszyscy respondenci uważają

decyzję o ich reaktywacji za dobre rozwiązanie, które wpłynęło bezpośrednio na zwiększenie potencjału obronnego Polski. Tylko znikoma część badanych (do 5%) negatywnie oceniła utworzenie formacji.

Obecnie jednym z największych zagrożeń dla funkcjonowania WOT są nadal niskie wskaźniki ukompletowania jednostek, spowodowane nie tylko zmniejszającą się liczbą ochotników, ale także rezygnacją przeszkolonych żołnierzy ze służby. Wyzwaniem jest stworzenie takiego systemu motywacyjnego, który pozwoliłby sukcesywnie zwiększać stany osobowe do planowanego poziomu. Hamulcem w rozwoju formacji jest także brak odpowiedniej bazy szkoleniowej, co ogranicza możliwości szkoleniowe jednostek. Obok wyzwań i zagrożeń, istnieją jednak także szanse dla rozwoju WOT. Pozytywny wpływ na dalsze funkcjonowanie formacji może mieć wzrost świadomości i patriotyzmu naszego społeczeństwa obywatelskiego, które dostrzega znaczenie bezpieczeństwa Polski i coraz częściej uczestniczy w różnej formie w zwiększaniu jego poziomu. Szczególną uwagę należy zwrócić na wykorzystanie potencjału i zapału młodych ludzi.

2. WOT stanowią osobny rodzaj sił zbrojnych, a ich dyslokacja jest powiązana z podziałem administracyjnym kraju, co ułatwia realizację zadań zgodnie z przeznaczeniem formacji. Zasadniczą misją WOT jest obrona państwa przed agresją zbrojną oraz wzmocnienie bezpieczeństwa wewnętrznego, poprzez wsparcie administracji i pomoc społeczeństwu. Formacja jest zatem przeznaczona do prowadzenia zarówno działań militarnych, jak i niemilitarnych, a tym samym do przeciwdziałania spektrum różnych zagrożeń, przy aktywnym wykorzystaniu lokalnych zasobów. Powszechny charakter występowania oraz stała gotowość predysponują je do realizacji zadań obronnych, ale także w ramach zarządzania kryzysowego. Brygady działają zwykle tylko w SRO, które są tożsame z obszarami poszczególnych województw.

Przewiduje się, że WOT będą realizowały spektrum zadań we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa, zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

W opinii większości respondentów (58-63%) WOT są predysponowane zarówno do zadań o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym. Podstawą powinnością formacji jest obrona Ojczyzny, ale także wsparcie społeczeństwa. Około połowa badanych jako najistotniejsze zadania militarne WOT uważa obronę miast, wsparcie wojsk operacyjnych oraz obronę granicy. Ankietowani wskazali także najważniejsze zadania niemilitarne realizowane przez formację na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego. Są to: zwalczanie klęsk żywiołowych, zapewnienie porządku publicznego oraz usuwanie skutków awarii i katastrof technicznych.

Podczas realizacji zadań militarnych formacja musi utrzymywać ciągle współdziałanie z jednostkami operacyjnymi innych rodzajów sił zbrojnych, natomiast podczas wykonywania zadań o charakterze niemilitarnym współpracę z elementami podsystemu niemilitarnego. Dzięki temu możliwe będzie efektywne i optymalne wykorzystanie kluczowych zdolności i możliwości różnych podmiotów (wojskowych i cywilnych), jak również uzyskanie efektu synergii, a w rezultacie osiągnięcie założonego celu. Zakres współdziałania i współpracy WOT zależy przede wszystkim od posiadanego potencjału, czasu i sytuacji w SRO, czy też miejsca w ugrupowaniu operacyjnym i może się zmieniać w poszczególnych etapach prowadzenia działań.

Dotychczasowe zadania wykonywane przez WOT, szczególnie podczas sytuacji kryzysowych, wykazały elastyczność, wszechstronność i dobre przygotowanie żołnierzy.

3. Dowództwo WOT podlega bezpośrednio ministrowi obrony narodowej, co jest podporządkowaniem odmiennym od innych rodzajów sił zbrojnych, których dowództwa i jednostki na czas pokoju polegają Szefowi Sztabu Generalnego WP. Budzi to obawy, że takie rozwiązanie jest sprzeczne z zasadami jednoosobowego dowodzenia co podczas operacji obronnej może prowadzić do braku koordynacji wspólnych działań prowadzonych według jednolitego planu przez WOT z wojskami operacyjnymi. Trzeba także zaznaczyć, że podporządkowanie WOT bezpośrednio ministrowi obrony narodowej z założenia jest wyłącznie przejściowe i uzasadnione potrzebą eliminacji szczebli pośrednich i zapewnienie Dowódcy WOT większej swobody decyzyjnej podczas rozwiązywania wielu przeszkód i problemów związanych z rozwijaniem i wyposażaniem jednostek. Docelowo po osiągnięciu pełnej gotowości do działania, prawdopodobnie na przełomie 2024 i 2025 r., jednostki WOT zostaną podporządkowane Szefowi Sztabu Generalnego WP. Może to z kolei doprowadzić do marginalizacji WOT, traktowania ich jako uzupełnienia lub wsparcia wojsk operacyjnych oraz obciążania wieloma różnymi zadaniami kłopotliwymi dla wojsk operacyjnych. Dlatego kwestie związane z podporządkowaniem WOT powinny być nadal przedmiotem rozważań i dyskusji prowadzonych w gronie specjalistów od dowodzenia.

4. Struktura organizacyjna WOT, biorąc pod uwagę liczbę szczebli dowodzenia, ma charakter smukły, typowy dla organizacji wojskowych. Obecne struktury zapewniają dowódcy WOT właściwą realizację zadań w czasie pokoju i kryzysu, ale będą wymagać dalszych zmian, między innymi ze względu na przyjęcie zadań zarządzania kryzysowego czy wprowadzenia nowego uzbrojenia i wyposażenia. Jednakże Dowódcy WOT bezpośrednio podlega ponad 20 podmiotów, co może utrudniać dowodzenie w czasie

działań wojennych. Należy zatem przeanalizować potrzebę utworzenia pośredniego szczebla dowodzenia, w postaci np. dowództwa dywizji OT, które mogłoby funkcjonować tylko w czasie wojny, a przez to zwiększać operatywności dowodzenia brygadami OT. Także obecny stan logistyki może nie w pełni zapewnić realizację wszystkich zadań (szczególnie zaopatrzenia), biorąc pod uwagę wielkość SRO brygady czy batalionu. Struktura musi być zatem ciągle doskonalona stosownie do zmian zachodzących wewnątrz formacji (np. dodatkowe zadania, nowy sprzęt i wyposażenie) oraz w jej otoczeniu (np. pojawienie się nowych wyzwań i zagrożeń). Jej budowa jest kompromisem między potrzebami operacyjnymi zgłaszanymi przez dowódców BOT a możliwościami ich realizacji ze względu na ograniczenia w dostępie do zasobów (personalnych, logistycznych, finansowych i innych).

5. WOT, jako formacja lekka, są wyposażone w lekki sprzęt o dużej mobilności i jak najlepszych właściwościach taktycznych i bojowych, które w większości dostarcza polski przemysł obronny. Priorytetowo traktowane są trzy obszary, takie jak: broń strzelecka, środki przeciwpancerne oraz sprzęt przeciwlotniczy. W BOT, szczególnie tych na wschodzie kraju, nadal istnieje potrzeba zwiększenia: zdolności do prowadzenia rozpoznania i przeciwdziałania systemom rozpoznawczym przeciwnika, możliwości dowodzenia, zdolności przeciwpancernych, możliwości przeciwlotniczych oraz mobilność pododdziałów. Wyposażenie i uzbrojenie pododdziałów powinno uwzględniać specyfikę działań prowadzonych przez nie w różnych warunkach środowiskowych.

6. Efektywny proces rekrutacji jest kluczem do zapewnienia właściwego procesu rozwoju formacji typu ochotniczego. Determinantem zwiększenia liczby kandydatów do TSW jest uproszczenie i skrócenie całego procesu rekrutacyjnego, poprzez przyjęcie czytelnych i szybkich procedur. Dlatego w celu optymalizacji naboru MON utworzyło nowe instytucje, takie jak Biuro ds. Programu „Zostań Żołnierzem Rzeczypospolitej”, czy też Wojskowe Centra Rekrutacji. Ich uzupełnieniem są mobilne zespoły rekrutacyjne utworzone w każdej BOT. Dzięki temu skrócono znacznie czas od złożenia wniosku przez rekruta do jego powołania do służby, który w założeniach nie powinien przekroczyć 2 miesięcy. Większość ankietowanych (80%) wyraziło pozytywną opinię dotyczącą obecnego procesu naboru do TSW, chociaż część krytykowała brak czytelnej informacji, niskie wymagania sprawnościowe dla żołnierzy, czy też korzyści, jakie daje służba ochotnicza. Z kolei eksperci uważają, że pozyskiwanie żołnierzy do TSW wymaga zmiany podejścia na bardzo aktywne, a proces rekrutacji musi umożliwiać większą selekcję, ponieważ ważna jest nie tylko ilość ale jakość kandydatów do służby wojskowej. Dlatego

problematyka rekrutacji musi być nadal traktowana w sposób kompleksowy i systemowy, aby sprostać obecnym wyzwaniom związanym z pozyskaniem kandydatów do służby w TSW, ale także w wojskach operacyjnych.

7. Model szkolenia WOT jest wzorowany na rozwiązaniach przyjętych i sprawdzonych w formacjach OT innych państw NATO z uwzględnieniem naszych narodowych, terytorialnych i historycznych uwarunkowań. Osiągnięcie pełnej gotowości bojowej przez jednostki WOT trwa dłużej niż w wojskach operacyjnych, z uwagi na specyfikę szkolenia, w tym szczególnie rozłożenie go w okresie trzech lat. Szkolenie żołnierzy WOT odbywa się raz w miesiącu w weekendy, w więc w ograniczonym czasie, ale końcowe efekty powinny być zbliżone do tych, jakie uzyskują żołnierze zawodowi. Dlatego system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW jest nowatorski i innowacyjny, a jednocześnie dostosowany do potrzeb formacji. Szczególnie istotne jest to, aby szkolenie odbywało się przede wszystkim w rejonach przyszłych działań, czyli w SRO i to w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych. Dobrym rozwiązaniem było także utworzenie Centrum Szkolenia WOT w Toruniu, Szkoły Podoficerskiej w Zegrzu oraz Mobilnych Zespołów Szkoleniowych WOT. Pozytywne efekty funkcjonowania tych ośrodków są widoczne w postaci dobrze przygotowanych dowódców, instruktorów czy specjalistów. Wątpliwości budzi jednak model szkolenia oficerów TSW, który jest oparty o roczne szkolenie weekendowe, co może być niewystarczające do właściwego wyszkolenia przyszłych dowódców plutonów.

Większość ankietowanych żołnierzy TSW (74% kobiet i 78% mężczyzn) pozytywnie oceniła proces szkolenia w jednostkach wojskowych i ośrodkach szkoleniowych, w aspekcie właściwego przygotowania ich do realizacji zadań militarnych i niemilitarnych. Ich propozycje modyfikacji dotyczyły głównie poprawy wyposażenia bazy szkoleniowej, większej liczby ćwiczeń taktycznych w terenie w warunkach rzeczywistych oraz strzelań amunicją bojową, czy też profesjonalnego przygotowania kadry prowadzącej szkolenie. Respondenci uważają także za konieczne zmiany organizacji zajęć i programów szkolenia, w tym wprowadzenie tematów związanych z działaniami w terenie zurbanizowanym oraz większej liczby zajęć z WF oraz wychowania patriotycznego. Natomiast badani eksperci stwierdzili, że obecnie wyzwaniem jest konieczność zastępowania żołnierzy odchodzących ze służby w WOT, w już zgranych i ukompletowanych pododdziałach, które osiągnęły status „combat ready” czyli pełnej gotowości bojowej. Dlatego jest potrzeba utworzenia w BOT kompanii szkolnych. Inne problemy to brak: wystarczającej ilości wykwalifikowanej kadry dowódczej oraz

instruktorskiej, nowoczesnej i dobrze wyposażonej bazy szkoleniowej (szczególnie strzelnic i placów ćwiczeń) oraz nowoczesnych symulatorów i тренаżerów, co wpływa ujemnie na jakość szkolenia. Proces szkolenia nadal musi być maksymalnie skompresowany, co pozwala na przekazanie maksimum niezbędnej wiedzy w minimalnym czasie. Sukcesywnie należy wprowadzać nowe, istotne zagadnienia szkoleniowe, takie jak np. przygotowanie pododdziałów do działań niekonwencjonalnych. Cały system szkolenia musi podlegać okresowej ewaluacji, która powinna stanowić podstawę wprowadzania pożądanych zmian. Warunkiem racjonalizacji procesu szkolenia jest także efektywne wykorzystanie zasobów osobowych, a także wydzielonych środków materiałowych, finansowych, a przede wszystkim czasu. Dużym utrudnieniem dotychczasowego trzyletniego cyklu szkoleniowego było angażowanie BOT, które nie osiągnęły pełnej gotowości, w różne sytuacje kryzysowe.

8. Podstawą WOT są żołnierze pełniący nowy rodzaj czynnej służby wojskowej czyli TSW, w formie rotacyjnej lub dyspozycyjnej na obszarze swojego zamieszkania. W szeregach WOT służą osoby w różnym wieku, o bardzo szerokim spektrum zainteresowań i aktywności, ale przeważają osoby młode i wykształcone, w tym głównie mężczyźni. Z badań autora przeprowadzonych wśród żołnierzy TSW 8. K-P BOT wynika, że motywacją żołnierzy do służby ochotniczej w WOT było przede wszystkim: zdobycie nowych kwalifikacji, rozwijanie własnych zainteresowań (60%) oraz pobudki patriotyczne. Wbrew przypuszczeniom, czynnik finansowy nie okazał się tym najistotniejszym i w hierarchii zajmował dopiero czwartą pozycję. Bardzo niewielu żołnierzy przed wstąpieniem do służby czy w trakcie jej trwania należało do organizacji proobronnej (jeden na 344 badanych), co oznacza, że formacja nie zawsze lub nie w pełni wykorzystuje ten potencjał. Większość żołnierzy (58% mężczyzn oraz aż 81% kobiet) przed wstąpieniem do WOT nie odbywała żadnego innego rodzaju służby wojskowej. Ponad 90% żołnierzy (kobiet i mężczyzn) wyraziło swoje zadowolenie z dotychczasowej służby ochotniczej, a tylko ok. 1% badanych raczej nie było usatysfakcjonowanych. Zarówno kobiety, jak i mężczyźni ocenili, że największym dla nich wyzwaniem jest pogodzenie służby z pracą i z życiem osobistym, dojazdy do jednostki na szkolenie oraz biurokracja związana np. z każdorazowym comiesięcznym wypełnianiem tych samych dokumentów do ZUS. Zdecydowana większość respondentów (72% kobiet i 85% mężczyzn) wysoko i bardzo wysoko oceniła swoją motywację do pełnienia dalszej służby ochotniczej w WOT, co oznacza, że wiążą swoje dalsze plany życiowe ze służbą w WOT.

4. OCENA DOTYCHCZASOWEJ DZIAŁALNOŚCI WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ NA RZECZ UKŁADU POZAMILITARNEGO W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH SPOWODOWANYCH ZAGROŻENIAMI NIEMILITARNYMI

4.1. Zadania wykonywane przez WOT na rzecz administracji i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych oraz możliwości ich realizacji

Chociaż pierwszoplanową i niepodważalną powinnością WOT jest obrona państwa przed napaścią zbrojną, to coraz częściej pododdziały tej formacji wykorzystywane są do wsparcia układu pozamilitarnego. W skład układu czy podsystemu pozamilitarnego (niemilitarnego) wchodzi ogólna wykonawcza administracji publicznej, instytucje państwowe oraz przedsiębiorcy, na których są nakładane lub którym zleca się wykonywanie zadań obronnych w ramach powszechnie obowiązującego prawa, a także społeczeństwo. W znaczeniu funkcjonalnym, wsparcie układu pozamilitarnego, w tym szczególnie administracji i społeczeństwa należy traktować jako „(...) podstawową formę współpracy cywilno-wojskowej w zapewnianiu bezpieczeństwa narodowego, realizowaną zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, ustalonymi zasadami i procedurami, obejmującą wydzielenie i przygotowanie jednostek sił zbrojnych do udzielania koniecznej pomocy, a także koordynację działań z organami władzy, służbami i organizacjami pozarządowymi w sytuacji szczególnych zagrożeń i wezwania pomocy wojskowej”¹⁴⁷. Wsparcie sektora niemilitarnego przez wojsko jest zatem zasadniczą formą współpracy cywilno-wojskowej i jednym z podstawowych elementów organizacji współczesnego bezpieczeństwa narodowego. Dlatego w czasie pokoju istotnym zadaniem WOT jest utrzymywanie gotowości do wsparcia administracji publicznej i społeczeństwa w różnych sytuacjach kryzysowych spowodowanych zagrożeniami o charakterze niemilitarnym.

Sytuacje kryzysowe oznaczają stan narastającej destabilizacji, niepewności i napięcia społecznego. W czasie pokoju mogą one powstać w wyniku różnych zagrożeń niemilitarnych, takich jak np.: klęski naturalne, katastrofy techniczne, terroryzm, masowe migracje, zakłócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, niepokoje społeczne (strajki, protesty, manifestacje), problemy gospodarcze spowodowane np. załamaniem rynków finansowych czy brakiem surowców. Sytuacja kryzysowa może być także wynikiem zagrożeń militarnych, takich jak np. wojna domowa (zbrojne powstanie) lub

¹⁴⁷ W. Kitler i in., *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, AON, Warszawa 2005, s. 195.

międzynarodowy konflikt zbrojny. Tak więc sytuacja kryzysowa może mieć charakter militarny lub niemilitarny (np. społeczny, gospodarczy, ekologiczny itp.). Jednakże warunkiem niezbędnym do zaistnienia takiej nadzwyczajnej okoliczności, jest przede wszystkim kulminacja groźnych i długotrwałych zagrożeń o dużym natężeniu.

Zarządzania kryzysowe jest integralną częścią podsystemu wykonawczego, istotnego komponentu systemu bezpieczeństwa narodowego¹⁴⁸. Jest także instrumentem wykorzystywanym przez administrację państwową w kontekście występowania sytuacji kryzysowych, działaniem celowym podejmowanym w warunkach ryzyka dla zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia sytuacji kryzysowej lub przejęcia kontroli i przywróceniu stanu zwyczajnego, jeżeli taka sytuacja zaistniała.

W ramach bezpieczeństwa lokalnego, w obliczu różnych katastrof naturalnych czy spowodowanych przez człowieka, obserwujemy coraz większy wzrost znaczenia zarządzania kryzysowego. Cały system zarządzania kryzysowego obejmuje użycie wielu podmiotów, zarówno cywilnych, jak i militarnych, połączonych wspólnym planem działania, a co najważniejsze wspólnym celem. Władze cywilne często nie są bowiem w stanie realizować zadań z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego bez pomocy wojskowej. Współpraca podsystemu niemilitarnego oraz militarnego w ramach zarządzania kryzysowego jest zatem determinantem ochrony ludności i ich mienia, przed różnymi zagrożeniami.

System zarządzania kryzysowego w naszym państwie jest oparty o różne szczeble administracji rządowej i samorządowej – od centralnego, poprzez wojewódzki i powiatowy, do najniższego - gminnego. Integralną częścią Krajowego Systemu Zarządzania Kryzysowego jest Centrum Zarządzania Kryzysowego MON (CZK MON)¹⁴⁹. Centrum jest jednostką organizacyjną podległą ministrowi obrony narodowej. Zaczęło ono funkcjonować w strukturze resortu obrony narodowej na początku 2011 r. Od 2014 r. do 2022 r. funkcję resortowego centrum zarządzania kryzysowego sprawowało Dowództwo Operacyjne RSZ (DO RSZ). Od 2022 r. na mocy ustawy o obronie Ojczyzny wprowadzono wiele istotnych zmian w zarządzaniu kryzysowym. Funkcję CZK MON

¹⁴⁸ Zarządzanie kryzysowe (ang. *crisis management*) – zarządzanie organizacją (systemem) pod presją, realizowane na rzecz rozwiązywania napiętych sytuacji, którego zadaniem jest przygotowanie się do działań mających na celu zapobieganie, przeciwdziałanie i reagowanie w razie wystąpienia zakłóceń stabilności organizacji (systemu) oraz przywrócenie normalnego stanu jego funkcjonowania. B. Zdrozowski i in, wyd. cyt., s. 179.

¹⁴⁹ Centrum funkcjonuje na mocy decyzji nr 245/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie utworzenia Centrum Zarządzania Kryzysowego Ministerstwa Obrony Narodowej, Dz. Urz. Ministra Obrony Narodowej z 7 lipca 2010 r. Nr 14, poz. 183.

w zakresie niemilitarnej części zadań zarządzania kryzysowego w resorcie obrony narodowej powierzono Dowództwu WOT. Szefem CZK MON został Dowódca WOT, któremu powierzono odpowiedzialność za planowanie, koordynację i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działań w zakresie ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego¹⁵⁰. Na co dzień CZK MON funkcjonuje w oparciu o Dyżurną Służbę Operacyjną Dowództwa WOT (DSO DWOT), pełniącą całodobowy stały dyżur na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa, także w celu zapewnienia przepływu informacji na rzecz zarządzania kryzysowego. Centrum zapewnia wymianę informacji z Rządowym Centrum Bezpieczeństwa (RCB) oraz wojskowymi strukturami dowodzenia i zarządzania kryzysowego Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej. Przekazuje także decyzje, rozkazy i sygnały dotyczące zadań zarządzania kryzysowego resortu obrony narodowej do wszystkich zaangażowanych elementów. Natomiast w sytuacjach kryzysowych CZK MON uruchamia procedury aktywowania sił i środków wydzielanych z Sił Zbrojnych RP. Dowódca WOT, jako Szef CZK MON, przejął także nowe kompetencje, takie jak np.: opracowanie projektu Planu Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej (PZK RON), utrzymywanie w gotowości do działania podległych sił i środków przeznaczonych do użycia zgodnie z PZK RON, czy też aktywowanie sił i środków resortu obrony narodowej oraz dowodzenie nimi w sytuacjach kryzysowych.

Zgodnie z zapisami ustawy Siły Zbrojne RP mogą brać udział w realizacji wielu zadań na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, takich jak np.: zwalczanie klęsk żywiołowych i likwidacja ich skutków, działania antyterrorystyczne, działania z zakresu ochrony mienia, akcje poszukiwawcze, akcje ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, ochrona i obrona cyberprzestrzeni, oczyszczanie terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianie, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

Rola resortu obrony narodowej we wsparciu administracji w zarządzaniu kryzysowym jest postrzegana głównie przez pryzmat szczegółowych zadań nałożonych

¹⁵⁰ Ustawa z 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, Dz.U. z 2022 r. poz. 655, 974, 1725, art. 22, ust. 2.

na oddziały i pododdziały wojskowe w ustawie o zarządzaniu kryzysowym, do których należą¹⁵¹:

- 1) współudział w monitorowaniu zagrożeń;
- 2) wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- 3) wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- 4) ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- 5) wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- 6) współudział w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- 7) izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- 8) wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- 9) prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 10) usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 11) likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;
- 12) usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- 13) wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- 14) współudział w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- 15) udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych.

Uogólniając można stwierdzić, że w zależności od rodzaju i skali zagrożenia, wojskowe wsparcie (biorąc pod uwagę kryterium celu) może obejmować, takie główne dziedziny jak:

¹⁵¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. z 2007 r., nr 89, poz. 590 z późn. zm.), art. 25, ust. 2.

- ochrona ludności, środowiska i mienia np. dóbr kultury;
- ratownictwo i pomoc humanitarna;
- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz funkcjonowania organów władzy i ważnych instytucji użyteczności publicznej.

Ponadto wojsko jest zdolne do realizacji zadań wsparcia logistycznego zarówno poszkodowanych, jak i pozostałych służb realizujących zadania w rejonie wystąpienia sytuacji kryzysowej. Dotyczy to szczególnie dostaw wody, produktów żywnościowych i leków, organizowania usług transportowych czy przygotowania tymczasowych miejsc zakwaterowania.

WOT wpisują się w powyższy katalog zadań. Ze względu na swoją terytorialność związaną z podziałem administracyjnym kraju oraz masowość występowania w każdym województwie, są użytecznym podmiotem w działaniach niemilitarnych prowadzonych zgodnie z misją na rzecz administracji i lokalnych społeczności oraz stanowią istotne wsparcie dla systemu zarządzania kryzysowego. Trzeba jednak zaznaczyć, że spektrum zadań możliwych do wykonania przez siły zbrojne, a obecnie przede wszystkim przez WOT, ma tendencję rosnącą, stosownie do nowych wyzwań i zagrożeń ciągle pojawiających się w środowisku bezpieczeństwa.

Treści zawarte w aktach prawnych związanych z wykorzystaniem wojska na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego nakładają jednak pewne ograniczenia i uwarunkowania. Pomoc wojska jest możliwa w sytuacji kryzysowej, w której potrzeby przekraczają możliwości władz cywilnych, szczególnie gdy posiadane zasoby zostały wyczerpane, a użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może być niewystarczające do przeciwdziałania negatywnym skutkom zaistniałej sytuacji, takim jak np. zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, mienia o znacznej wartości lub środowiska naturalnego na dużym obszarze. Ponadto użycie sił zbrojnych w reakcji na zagrożenia wewnętrzne nie może zakłócić ich podstawowej, konstytucyjnej powinności, jaką jest obrona naszego państwa przed zagrożeniami zewnętrznymi. Wynika stąd, że w naszym narodowym systemie zarządzania kryzysowego wojsko, w tym WOT, występuje raczej w roli pomocniczej i stanowi środek ostateczny. Powinno być wykorzystywane w interesie publicznym tylko w sytuacjach szczególnych zagrożeń, a zadania realizowane przez żołnierzy muszą mieć taki zakres, który nie jest sprzeczny z zasadami demokratycznego państwa, w którym prawo ma pozycję nadrzędną.

WOT, podobnie jak wojska operacyjne, są zaliczane do najlepiej zorganizowanych podmiotów, predysponowanych do realizacji wielu różnorodnych zadań związanych

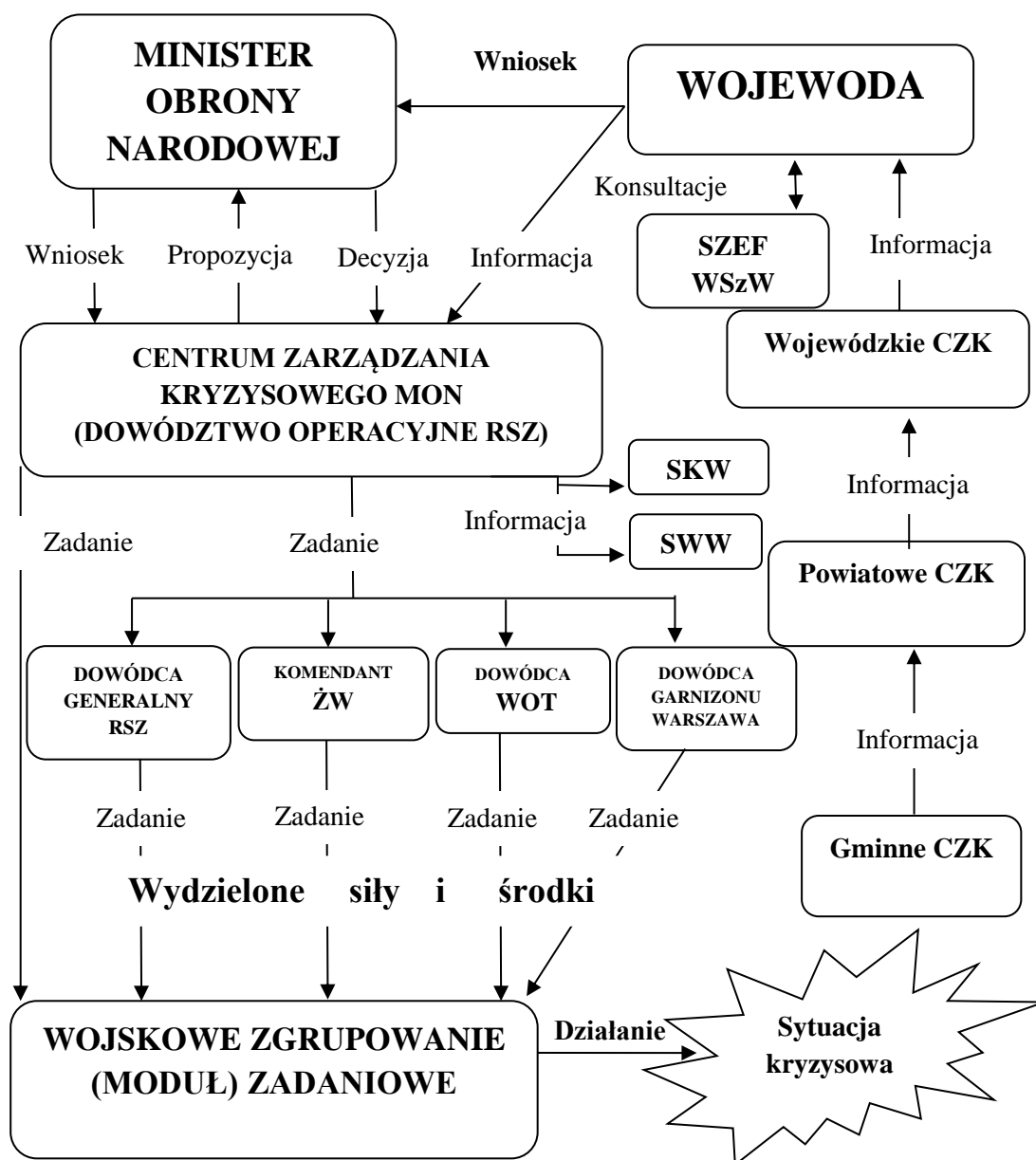
z przeciwdziałaniem zagrożeniom bezpieczeństwa wewnętrznego. Duże możliwości sił zbrojnych wynikają z ich: hierarchicznej organizacji i zdyscyplinowania, dyspozycyjności i wysokiej gotowości do użycia (w każdym województwie co najmniej jedna BOT), mobilności, sprawności i elastyczności działania w każdych warunkach, a nade wszystko dużego potencjału ludzkiego, sprzętowego i materiałowego, który może zostać stosunkowo szybko i optymalnie wykorzystany do wsparcia środowiska cywilnego w czasie zagrożenia. Ponadto WOT ma dużą wiedzę o środowisku działań, możliwości analizy różnych zagrożeń, dobre relacje z samorządami oraz instrumenty do komunikacji ze społeczeństwem (CIMIC, Sekcje Komunikacji Społecznej). Wyznacznikiem wiarygodności, skuteczności oraz dużych możliwości formacji jest także jej funkcjonowanie na trzech poziomach, ściśle powiązanych z podziałem administracyjnym państwa. Na poziomie centralnym jest Dowództwo WOT, które ściśle współpracuje z instytucjami i urzędami centralnymi, a w zakresie wsparcia przeciwkryzysowego z Rządowym Centrum Bezpieczeństwa (RBC). Na poziomie wojewódzkim znajdują się BOT (docelowo ma być 20), których dowódcy są obecnie doradcami wojewodów z zakresu użycia SZ RP na terenie województwa. Na poziomie powiatu znajdują się bataliony (błp), których SRO obejmują od 3 do 5 powiatów. Dowódcy błp współpracują ze starostami powiatów, burmistrzami miast, wójtami oraz komendantami WCR (dawniej WKU). Z kolei SRO kompanii lekkiej piechoty obejmuje kilka gmin.

Trzeba podkreślić, że użycie wojska do wsparcia bezpieczeństwa wewnętrznego to praktyka stosowana powszechnie, także w innych państwach, szczególnie demokratycznych.

4.2. Procedury i sposoby działania w sytuacjach kryzysowych

Istotną kwestią jest sposób aktywacji i użycia jednostek wojskowych do realizacji zadań wsparcia administracji cywilnej i społeczeństwa w sytuacjach kryzysowych. Zasadniczym dokumentem planistycznym regulującym te kwestie jest „Plan zarządzania kryzysowego Resortu Obrony Narodowej”. Plan zawiera m.in. liczbę żołnierzy i jednostek sprzętu, które można wykorzystać do działań w różnych sytuacjach kryzysowych, a ponadto procedury aktywacji, czas gotowości do działań, organizację systemu dowodzenia i łączności, sposób koordynacji działań, czy problematykę zabezpieczenia logistycznego.

Jak już zaznaczono, do czerwca 2022 r. funkcję resortowego centrum zarządzania kryzysowego sprawowało Dowództwo Operacyjne RSZ, a dotychczasowy algorytm aktywacji sił i środków wojskowych w sytuacji kryzysowej przedstawiono na rys. 6.

Rys. 6. Przebieg Procesu uaktywnienia wojskowych sił wsparcia (do czerwca 2022 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, wyd. cyt.

Po zaistnieniu sytuacji kryzysowej przedstawiciel danego szczebla administracji lokalnej (np. gminy, powiatu), gdzie wystąpiło zagrożenie, powiadamia o zdarzeniu ogniwa nadrzędne do szczebla wojewody. Wojewoda, po ocenie sytuacji, składa pisemny wniosek do ministra obrony narodowej o potrzebie użycia sił i środków wojskowych. Wniosek powinien zawierać min: opis sytuacji, zakres zadań wymagających wsparcia przez wojsko, potrzeby w zakresie sił i środków, przewidywany termin realizacji zadań czy

punkt przyjęcia i miejsce stacjonowania wydzielonych pododdziałów czy oddziałów, dane kontaktowe i inne niezbędne informacje. W przygotowaniu wniosku uczestniczył szef WSzW, który wchodził w skład wojewódzkiego zespołu zarządzania kryzysowego i był koordynatorem regionalnego wsparcia wojskowego oraz łącznikiem pomiędzy administracją wojewódzką a siłami zbrojnymi. Szef WSzW współdziałał z wojewodą w zakresie planowania i użycia wojska zgodnie z wojewódzkim planem zarządzania kryzysowego. Wniosek wojewody zostaje przekazany także do wiadomości DSO CZK MON. Dla skrócenia czasu procedura uruchomienia jednostek wojskowych do wsparcia administracji cywilnej może odbywać się także drogą telefoniczną. Dotyczy to użycia sił i środków ujętych w „Planie zarządzania kryzysowego RON” w sytuacjach nagłych, w których czas odgrywa szczególną rolę. Jednakże nie eliminuje to konieczności jak najszybszego przekazania wniosku w formie pisemnej (elektronicznej, fax). Po otrzymaniu wniosku wojewody minister obrony narodowej może go odrzucić, lub przekazuje wniosek do CZK MON, w celu przygotowania propozycji użycia wojska. Stosownie do potrzeb wojewody ujętych we wniosku, CZK MON, przy współudziale DG RSZ, Dowództwa WOT, KG ŻW, DGW, DWSZdr czy też IWsp SZ, realizuje proces planowania operacyjnego, podczas którego dokonuje oceny sytuacji kryzysowej, wydaje zarządzenia przygotowawcze, opracowuje warianty działania oraz na podstawie „Planu Zarządzania Kryzysowego RON” wskazuje siły i środki niezbędne do wykonania zadań. Następnie Centrum przygotowuje projekt decyzji ministra obrony narodowej w sprawie wydzielenia oddziałów i pododdziałów SZ RP do wsparcia organów administracji publicznej w sytuacji kryzysowej oraz propozycję zadań dla dowódców rodzajów sił zbrojnych (RSZ), które przedstawia ministrowi do akceptacji. Minister podejmuje decyzję o przekazaniu pododdziałów lub oddziałów wojska, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania określonych zadań. Na podstawie decyzji ministra CZK MON przygotowuje i wysyła zadania (rozkaz o wydzieleniu sił) dla Dowódcy Generalnego RSZ, Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej, Dowódcy WOT, Dowódcy Garnizonu Warszawa, Szefa Inspektoratu Wsparcia SZ. O zaistniałej sytuacji informuje także Służbę Kontrwywiadu Wojskowego (SKW) i Służbę Wywiadu Wojskowego (SWW). Decyzja ministra obrony narodowej jest podstawą do skierowania w oznaczonym czasie sił i środków wydzielonych do wsparcia administracji publicznej. Do dyspozycji wojewody kierowane są oddziały czy pododdziały w etatowym składzie. Siły i środki WOT wyznaczone do wsparcia administracji i społeczeństwa funkcjonują autonomicznie tworząc moduł zadaniowy (MZ), w składzie stosownym do potrzeb wynikających z zaistniałej

sytuacji lub też działają, jako jeden z komponentów, w składzie utworzonego doraźnie wojskowego zgrupowania zadaniowego (WZZ), w który wchodziły moduły zadaniowe wydzielane z poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, jako specjalistyczne elementy do realizacji konkretnych zadań związanych z zaistniałą sytuacją kryzysową. Siły wydzielone do WZZ (także z WOT) na czas trwania akcji ratowniczej, podlegają DO RSZ, które sprawuje nad nimi tzw. dowodzenie operacyjne (OPCOM)¹⁵². CZK MON dla WZZ stawia zadanie w postaci rozkazu do prowadzenia działań. Siły i środki wojskowe zostają kierowane do realizacji zadań, zgodnie z rozkazem opracowanym na podstawie decyzji ministra obrony narodowej. W terminie wskazanym w rozkazie WZZ (MZ) wchodzi w podporządkowanie właściwego wojewody i przystępuje do działań. Zadania realizowane są zgodnie z wojewódzkim planem zarządzania kryzysowego. Dlatego plan ten podlega wcześniejszym uzgodnieniom (konsultacji) z właściwymi organami wskazanymi przez ministra obrony narodowej.

Istotną kwestią był także czas potrzebny do osiągnięcia gotowości przez siły i środki wojskowe wydzielone do działań. Czas ten liczył się od momentu wpłynięcia wniosku wojewody o wsparcie do zajęcia przez wydzielone zgrupowanie zadaniowe wyznaczonego rejonu (miejsca) i osiągnięcia gotowości do realizacji zadań. Przyjęto, że jeżeli w „Planie zarządzania kryzysowego RON” nie zostało określone inaczej, czas ten wynosił w dni powszednie (od 7.30 w poniedziałek do 15.30 w piątek) do 48 godzin, natomiast w pozostałe dni do 72 godzin. Wynika stąd, że oczekiwanie na pomoc wojska mogło być niekiedy długotrwałe, a tym samym mogła okazać się ono spóźnione. Aby skrócić nieco czas, tak bardzo ważny i cenny szczególnie w sytuacjach klęsk żywiołowych, DO RSZ zgodnie z przyznanymi mu kompetencjami, miało prawo do podniesienia stanu gotowości wojsk planowanych do działań, zanim wpłynęły wymagane dokumenty rozkazodawcze czy decyzyjne o wykorzystaniu wojska. Warunkiem było uzyskanie informacji werbalnej, czy mailowej, zanim wpłynął oficjalny wniosek wojewody. Także Dowództwo WOT w tym okresie wprowadziło rozwiązania, które usprawniały obowiązujące procedury. W sytuacji, kiedy działania pododdziałów WOT były ujęte zawczasu w wojewódzkim planie zarządzania kryzysowego, wojewoda mógł zwrócić się z wnioskiem bezpośrednio do dowódców BOT o uruchomienie podległych im pododdziałów i użycie zgodnie z planem. Natomiast zgoda ministra obrony narodowej byłaby wydawana tylko i wyłącznie

¹⁵² Dowodzenie operacyjne (ang. Operational Command – OPCOM), definiowane jest jako „władza dowódcy uprawniająca do określania zadań podwładnym dowódcom”. Źródło: *Słownik terminów i definicji NATO*, AAP-6 (2014), Bruksela 2014, s.2-F-7.

na etapie planowania. Pozwalało to pominąć ogniwa pośrednie, a w rezultacie w bardzo krótkim czasie uruchomić niezbędne siły i środki. Dzięki prerogatywom przekazanych przez Dowódcę WOT dla dowódców BOT, proces decyzyjny został maksymalnie skrócony. Nie było już potrzeby czekać na decyzję ministra obrony narodowej, bowiem była ona często wydawana albo w trakcie osiągnięcia gotowości do działania przez wyznaczone siły i środki, albo niejako z góry, jak miało to wielokrotnie miejsce w czasie pandemii SARS-CoV-2. Dzięki temu jednostki i pododdziały WOT reagowały szybko i elastycznie¹⁵³.

Innym korzystnym rozwiązaniem, które jest nadal z powodzeniem stosowane, dla optymalnego wykorzystania pododdziałów WOT we wsparciu lokalnych społeczności podczas sytuacji kryzysowych, było utworzenie dwóch nietatowych zespołów specjalistycznych: Zespołu Oceny Wsparcia (ZOW) oraz Zespołu Wsparcia Odbudowy (ZWO). Są to stałe komórki, które funkcjonują we wszystkich BOT, aktywowane w razie potrzeby przez dowódcę brygady¹⁵⁴. Zadaniem ZOW jest jak najszybsze dotarcie do miejsca zdarzenia kryzysowego, a następnie rozpoznanie rejonu i dokonanie oceny sytuacji, nawiązanie współpracy z administracją cywilną i wojskową oraz oszacowanie, czy istnieje lub może zaistnieć potrzeba użycia wojska, a jeżeli tak, to jakie siły i środki należy wydzielić. Zespół przekazuje zatem aktualne i kompletne informacje o sytuacji na miejscu, ale również wypracowuje propozycje użycia sił i środków brygady. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że zespoły były wykorzystywane wielokrotnie i pojawiały się na miejscu zdarzenia zwykle już po 2 godzinach. Dzięki temu znacznie skrócono czas przybycia zgrupowania (modułu) wydzielonego do pomocy, a ponadto stworzono warunki do sprawnego przeprowadzenia akcji. Drugim rodzajem są ZWO, który jest podmiotem wykonawczym dowódcy BOT, złożonym z żołnierzy oraz pracowników resortu obrony narodowej, w tym głównie specjalistów architektury, budownictwa czy logistyki. Jego zadaniem jest monitoring sytuacji, doradztwo oraz ocena możliwości wsparcia w usuwaniu skutków kataklizmów w perspektywie długofalowej, po zakończeniu pracy Wojskowych Zgrupowań Zadaniowych (WZZ). Jest to korzystne rozwiązanie, gdyż wypełnia ono swego rodzaju „niszę”, jaka powstaje po zakończeniu działań przez siły i środki użyte w sytuacji kryzysowej. W tym momencie przystępuje do pracy ZWO

¹⁵³ Opracowano na podstawie wywiadów eksperckich – załącznik 4.

¹⁵⁴ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 128) w dniu 2 lipca 2019 r., wyd. cyt.

z zadaniem przywrócenia normalnego funkcjonowania ludności i infrastruktury na terenach objętych skutkami kryzysu w SRO BOT.

Trzeba także dodać, że w ramach SZK RON istnieje możliwość użycia sił i środków WOT w celu realizacji zadań poszukiwawczo-ratowniczych do wsparcia służby Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego na obszarze lądowym¹⁵⁵. W tym celu w każdej BOT utworzono Naziemne Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze. Do zadań zespołów należy niesienie pomocy załogom i pasażerom statków powietrznych, które uległy katastrofie. Żołnierze WOT pełnią 24-godzinne dyżury oraz wykonują praktyczne ćwiczenia w SRO, które mają ich przygotować do ewentualnych akcji. Ich aktywacja do działań poszukiwawczo-ratowniczych następuje przez służbę dyżurną BOT.

Sprawne zarządzanie działaniami przeciwkryzysowymi wymaga możliwie jak najkrótszego czasu reakcji. Podczas pandemii Covid-19 dla usprawnienia procesu natychmiastowego wsparcia społeczeństwa przez WOT, w marcu 2020 roku powstała Internetowa Platforma Wsparcia WOT, dzięki której proces wnioskowania przez wojewodę o pomoc realizowaną przez WOT, został maksymalnie uproszczony i odbiurokratyzowany. Jest to aplikacja webowa dostępna nadal pod adresem: www.pomocwot.ron.mil.pl, z której mogą korzystać tylko zarejestrowane podmioty, takie jak np.: administracja samorządowa, placówki lecznicze i inne podmioty bezpieczeństwa. Najczęściej z platformy korzystają wojewódzkie i powiatowe stacje sanitarno-epidemiologiczne, ośrodki pomocy społecznej (różnego szczebla), wydziały i zespoły zarządzania kryzysowego, szpitale, centra krwiodawstwa, organizacje charytatywne czy domy dziecka. Nadzór nad składanymi wnioskami sprawują wojewodowie lub wskazane przez nich osoby, którzy są zobowiązani do oceny każdego wniosku oraz jego zatwierdzenie bądź odrzucenie. Dopiero zatwierdzony przez wojewodę wniosek trafia bezpośrednio do BOT, właściwej dla rejonu realizacji wniosku.

Od kwietnia 2022 roku, na mocy ustawy o obronie Ojczyzny nastąpiła zmiana regulacji prawnych w zakresie zarządzania kryzysowego resortu obrony narodowej. Funkcję CZK MON przejęło Dowództwo WOT, które jest odpowiedzialne za planowanie, koordynację i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP we wsparciu administracji i społeczeństwa w sytuacjach różnych zagrożeń niemilitarnych, szczególnie o charakterze kryzysowym. Aktem wykonawczym do ustawy

¹⁵⁵ W 2018 roku w ramach Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej został uruchomiony Cywilno-Wojskowy Ośrodek Koordynacji Poszukiwania i Ratownictwa Lotniczego (ARCC). Jego zadaniem, jest koordynacja zadań ratowniczych.

jest Decyzja Ministra Obrony Narodowej Z-4 z 6 maja 2022 roku w sprawie Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej, w której określono strukturę organizacyjną i zasady funkcjonowania elementów systemu zarządzania kryzysowego resortu obrony narodowej, ich funkcjonalne powiązania oraz organizację współpracy i wymiany informacji na szczeblu krajowym i resortowym. Ponadto decyzja stanowi, że szefem CZK MON będzie Dowódca WOT a do składu wojewódzkich zespołów zarządzania kryzysowego kierowani będą przedstawiciele WOT. W rezultacie decyzja wprowadza bardzo korzystne rozwiązanie, jakim jest włączenie dowódców BOT w skład wojewódzkich zespołów zarządzania kryzysowego, jako stałych członków. Zastąpili oni szefów WSzW, którzy byli jedynymi reprezentantami wojska w tych zespołach. Wynika to z faktu, że to dowódca BOT ma zasoby i wiedzę, jak je optymalnie wykorzystać, i to z pewnością większą, niż komendant WSzW. Jest on osobą funkcjonującą na co dzień w strukturze OT danego województwa i współpracującą bezpośrednio z wojewodą. Tym samym dowódcy BOT stali się formalnie doradcami wojewodów w zakresie koordynacji i realizacji wsparcia wojskowego na wypadek powstania sytuacji kryzysowych w regionie. Znają oni doskonale środowisko operacyjne na szczeblach województwa, powiatów oraz gmin, co umożliwia szybkie i efektywne uruchamianie sił i środków wojskowych oraz zapewnia odpowiedni stopień narastania zaangażowania w zależności od zaistniałej sytuacji. Taką samą funkcję sprawują obecnie dowódcy batalionów (blp) w powiatowych zespołach zarządzania kryzysowego czy dowódcy kompanii (klp) w gminnych zespołach zarządzania kryzysowego.

Także aktywacja sił i środków wojskowych, w tym szczególnie WOT realizowana jest w nieco odmienny sposób, chociaż nadal w oparciu o ustawę o zarządzaniu kryzysowym z 2007 r. Podobnie jak poprzednio, podstawę do wydzielenia sił i środków wojskowych stanowi wniosek wojewody w sprawie udzielenia pomocy organom administracji publicznej przez oddziały i pododdziały wojskowe w sytuacji kryzysowej, ale nie zawsze musi być on kierowany bezpośrednio do ministra obrony narodowej. Obecne procedury obejmują trzy warianty, w zależności od rodzaju jednostek wojskowych wydzielanych do wsparcia administracji.

1. Wariant 1 – aktywacja dotyczy tylko pododdziałów WOT.

Wojewoda kieruje wnioskiem do Dowódcy WOT, który jest upoważniony przez ministra obrony narodowej do podejmowania decyzji o wydzieleniu sił i środków WOT. Po jego pozytywnym rozpatrzeniu, wydawany jest rozkaz Dowódcy WOT, który zostaje przesyłany do właściwej dla danego województwa BOT w celu aktywacji Modułu

Zadaniowego, który, jako Wojskowe Zgrupowanie Zadaniowe, przystępuje do realizacji określonych zadań w wyznaczonym miejscu i czasie. Koordynatorem tych działań jest Dowództwo WOT, jako CZK MON.

2. Wariant 2 – aktywacja dotyczy pododdziałów specjalistycznych (np. inżynieryjno-saperskich, przeciwchemicznych) oraz pododdziałów WOT.

Jeżeli konieczne jest użycie sił i sprzętu specjalistycznych jednostek wojskowych, takich jak np. inżynieryjne, saperskie, przeciwchemiczne, wojewoda kieruje wniosek do ministra obrony narodowej oraz do wiadomości Dowódcy WOT, jako szefa CZK MON. Po jego analizie, wydawana jest przez decyzja ministra obrony narodowej (jej projekt przygotowuje CZK MON). Na jej podstawie CZK MON wydaje rozkaz dla sił i środków wydzielonych do realizacji zadań w ramach Wojskowego Zgrupowania Zadaniowego, utworzonego zarówno z pododdziałów specjalistycznych wojsk operacyjnych, jak i z pododdziałów WOT ze wskazanej BOT.

3. Wariant 3 – aktywacja dotyczy sił i środków z jednostek ogólnowojskowych wojsk operacyjnych (np. zmechanizowanych) oraz pododdziałów WOT.

Jeżeli w sytuacji kryzysowej celowe jest użycie sił i środków z jednostek ogólnowojskowych, wniosek wojewody, podobnie jak w wariant 2, kierowany jest również do ministra obrony narodowej oraz do wiadomości Dowództwa WOT (CZK MON). Po jego akceptacji, wydawana jest decyzja ministra obrony narodowej, która przesyłana jest do Dowództwa WOT (CZK MON) oraz do wspierającego Dowództwa Rodzaju SZ RP (instytucji). Na jej podstawie CZK MON wydaje rozkaz dla sił i środków realizujących zadania w ramach Wojskowego Zgrupowania zadaniowego, utworzonego z pododdziałów ogólnowojskowych wojsk operacyjnych, jak i z pododdziałów WOT ze wskazanej BOT.

W każdym z trzech przedstawionych wariantów zawsze obowiązuje tryb normalny aktywacji. W sytuacjach nagłych, niecierpiących zwłoki, w celu skrócenia czasu niezbędnego do szybszego uruchomienia sił i środków procedura może odbywać się drogą telefoniczną. Jednakże nie eliminuje to konieczności jak najszybszego przekazania wniosku w formie pisemnej (elektronicznej, fax).

Procedura aktywacji sił i środków na poziomie SZ RP w sytuacji kryzysowej do wsparcia organów administracji publicznej w myśl nowej ustawy o obronie Ojczyzny przedstawia się podobnie, z tym że oficjalny wniosek wojewody o użycie pododdziałów i oddziałów SZ RP, nie musi być kierowany tylko do ministra obrony narodowej, ale w pewnych sytuacjach, także bezpośrednio do CZK MON, czyli do Dowództwa WOT.

Zaletą nowego rozwiązania jest przekazanie kompetencji Dowództwu WOT, które posiada w bezpośrednim podporządkowaniu oddziały i pododdziały zdolne do realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Zdecydowanie skraca to ścieżkę interwencji, ponieważ daje dowódcom BOT możliwość natychmiastowego użycia własnych sił i środków w SRO w sytuacji kryzysowej, ale także ewentualnego zwrócenia się, jeżeli jest taka potrzeba, o wsparcie specjalistycznych lub ogólnowojskowych jednostek wojsk operacyjnych. Należy zaznaczyć, że zmiana legislacyjna usankcjonowała rozwiązania, które były już stosowane w przeszłości, np. podczas pandemii COVID-19. W tym okresie często delegowano uprawnienia na dowódców BOT, co skutkowało sprawnym współdziałaniem z lokalnymi organami administracji publicznej, służbami mundurowymi oraz innymi podmiotami bezpieczeństwa zaangażowanymi w działania przeciwkryzysowe.

Należy zatem stwierdzić, że w ramach SZK RON główną rolę odgrywają obecnie WOT. Wynika to z faktu, że od 2022 r. formacja przyjęła zadania niemilitarnej części zarządzania kryzysowego w MON. Zasadniczym zadaniem WOT jest utrzymywanie wydzielonych sił i środków WOT w gotowości do wsparcia lokalnych społeczności i administracji publicznej, w celu neutralizacji zagrożeń i likwidacji następstw wystąpienia sytuacji kryzysowych w SRO BOT oraz niezwłoczne i powszechne reagowanie na sytuację lub zaistniały kryzys niemilitarny w celu jego zapobieżenia lub przeciwdziałania, minimalizacji i usuwania jego skutków, a także przywracania stanu sprzed jego wystąpienia. Takie zaangażowanie pozwala na odciążenie wojsk operacyjnych od zadań przeciwkryzysowych, co pozwala im skupić się na realizacji zasadniczej powinności, jaką jest osiągnięcie jak najwyższej gotowości do obrony naszego państwa oraz sojuszników z NATO. Należy jednak zauważyć, że w naszym narodowym SZK siły zbrojne, w tym szczególnie WOT nadal pełnią wyłącznie funkcję wspierającą, a nie wiodącą.

Podczas działań wojskowych zgrupowań (modułów) zadaniowych, ze względu na hierarchiczny charakter organizacji wojskowej, kierowanie nimi odbywa się zgodnie z zasadami określonymi w regulaminach wojskowych i według procedur obowiązujących w wojsku. Dowodzenie siłami i środkami SZ RP skierowanymi do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego i działającymi jako wojskowe zgrupowanie zadaniowe lub moduł zadaniowy sprawuje szef CZK MON, czyli Dowódca WOT. Podporządkowanie, w relacji dowodzenia operacyjnego (OCOM), następuje z chwilą otrzymania meldunku o osiągnięciu przez te siły rejonu wskazanego we wniosku wojewody, gdzie wystąpił kryzys. Zadania stawiane są przez CZK MON bezpośrednio dowódcy WZZ (MZ). Także zadania dla oddziałów czy pododdziałów wchodzących w skład WZZ czy MZ

przekazywane są przez cywilne organa kierujące wspólnymi działaniami wyłącznie ich dowódcom. Po ustąpieniu sytuacji kryzysowej, Dowódca WOT przekazuje siły i środki Dowódcom RSZ, z których były wydzielane a jego dowodzenie kończy się z chwilą otrzymania meldunku przez DSO DWOT o powrocie tych sił do MSD. Należy zaznaczyć, że służby operacyjne i dyżurne WOT nie tylko zapewniają sprawny obieg informacji, ale także cały czas w trybie ciągłym realizują zadania z zakresu monitorowania i oceny zagrożeń niemilitarnych.

Zadania związane z zarządzaniem kryzysowym, koordynowanie udziału oddziałów wojskowych w realizacji zadań, sposób współdziałania z innymi podmiotami oraz zasady dowodzenia są określone dla Sił Zbrojnych RP w ustawie o zarządzaniu kryzysowym z 2007 r. Na mocy ustawy minister obrony narodowej jest stałym członkiem Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w randze zastępcy przewodniczącego. W konsekwencji odpowiada on za przygotowanie propozycji użycia sił i środków niezbędnych do opanowania sytuacji kryzysowych i doradzanie w zakresie koordynacji działań organów administracji rządowej, instytucji państwowych i służb. Jednakże zapisy zawarte w ustawie dotyczą wyłącznie reagowania na sytuacje kryzysowe spowodowane zagrożeniami niemilitarnymi na obszarze naszego kraju. Ustawa nie precyzuje zadań i procedur związanych z użyciem wojska w przypadku zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, w działaniach antyterrorystycznych czy podczas wsparcia Policji w utrzymaniu bezpieczeństwa publicznego lub Straży Granicznej w ochronie granicy. Są one zawarte w innych aktach prawnych, co wskazuje na brak ich powiązania z zarządzaniem kryzysowym. Przykładowo, ustawa o stanie wyjątkowym z 2002 r. stanowi, że w sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, w tym spowodowanego działaniami o charakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, które nie może być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych, Rada Ministrów może podjąć uchwałę o skierowaniu do Prezydenta RP wniosku o wprowadzenie stanu wyjątkowego.

Po wprowadzeniu tego stanu Prezydent RP, na wniosek Prezesa RM, może postanowić także o użyciu oddziałów i pododdziałów SZ RP do przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa, jeżeli dotychczas zastosowane siły i środki zostały wyczerpane¹⁵⁶. Z kolei w ustawie z 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych

¹⁵⁶ Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym, Dz.U. z 2002r. Nr 113, poz. 985 z póź. zm., art. 2 i 11.

stwierdzono, że w przypadku wprowadzenia 3 lub 4 stopnia alarmowego, jeżeli użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające lub może okazać się niewystarczające, do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały SZ RP, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, posiadanego sprzętu i uzbrojenia oraz zaistniałych potrzeb. Decyzję o użyciu SZ RP wydaje minister obrony narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych określający zakres i formę pomocy. Minister ON informuje niezwłocznie Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów o wydaniu decyzji¹⁵⁷.

W innym akcie prawnym, jakim jest ustawa o Policji z 1990 r. zapisano, że w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, jeżeli użycie oddziałów lub pododdziałów Policji okaże się lub może okazać się niewystarczające, do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały SZ RP. Użycie SZ następuje na podstawie postanowienia Prezydenta RP wydanego na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Natomiast w przypadkach niecierpiących zwłoki, decyzję o udzieleniu pomocy podejmuje minister obrony narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, określający zakres i formę pomocy, zawiadamiając o niej niezwłocznie Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów¹⁵⁸.

W przypadku gdy, zagrożenie bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenie porządku publicznego dotyczy przejścia granicznego czy strefy nadgranicznej, ustawa o Straży Granicznej z 1990 r. stanowi, że jeżeli użycie sił Straży Granicznej w tej sytuacji okaże się niewystarczające lub uzasadnia to stopień zagrożenia, do pomocy mogą być użyte oddziały i pododdziały SZ RP. Procedura aktywacji sił wojskowych jest taka sama, jak w przypadku wsparcia Policji¹⁵⁹.

Należy stwierdzić, że wiele zadań realizowanych przez siły zbrojne w sytuacjach różnych zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego na rzecz innych podmiotów bezpieczeństwa nie traktuje się jako należące do zakresu zarządzania kryzysowego. Wynikają one z różnych aktów prawnych, normatywnych, dokumentów MON (decyzji, rozkazów) czy też porozumień międzyresortowych. Przykładem są np. akcje poszukiwawczo-ratownicze, które nie należą do sytuacji kryzysowych, chociaż często zagrożone jest życie ludzkie a czas ma istotne znaczenie. Na mocy porozumień WOT

¹⁵⁷ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, Dz. U. z 2016 r., poz. 904, art. 22.

¹⁵⁸ Ustawa z dnia z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. z 2017 r., poz. 1687, art. 18.

¹⁵⁹ Ustawa z dnia z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Dz. U. z 1990 r. Nr 78, poz. 462 z późn. zm., art. 11.

i Policji dopuszcza się wówczas wydzielenie sił i środków WOT na wniosek komendanta wojewódzkiego Policji kierowany bezpośrednio do dowódcy BOT, który o tym fakcie musi jednak niezwłocznie powiadomić swojego przełożonego.

Wynika stąd wniosek, że możliwość, obszary i procedury wsparcia przez Siły Zbrojne RP społeczeństwa i organów administracji publicznej w przypadku zaistnienia zagrożenia niemilitarnego zawarte są w wielu różnych i rozproszonych dokumentach, w tym szczególnie aktach prawnych. Ich rozpiętość ilościowa i jakościowa może w rezultacie prowadzić do różnej interpretacji zawartych w nich treści, zwłaszcza ze strony organów cywilnych, co może wpłynąć ujemnie na skuteczność i sprawność wspólnych działań cywilno-wojskowych. Celowym rozwiązaniem byłoby stworzenia jednego dokumentu prawnego, w którym w sposób przejrzysty i całościowy zostałyby ujęta problematyka dotycząca użycia sił zbrojnych w sytuacjach kryzysowych

Koniecznością staje się także modyfikacja ustawy o zarządzaniu kryzysowym, w taki sposób, aby obejmowała ona możliwe szerokie spektrum sytuacji kryzysowych, w tym także o charakterze polityczno-militarnym. Obecnie nasz narodowy system zarządzania kryzysowego jest ograniczony tylko do sytuacji kryzysowych o charakterze niemilitarnym, co oznacza, że nie jest spójny z Systemem Zarządzania Kryzysowego NATO (SZK NATO). W celu zapewnienia koherentności Krajowego Systemu Zarządzania Kryzysowego z SZK NATO, należy kompleksowo zaimplementować na grunt krajowy przedsięwzięcia i procedury SZK NATO (tzw. Crisis Response System - NCRS) oraz dokonywać cyklicznej aktualizacji środków reagowania kryzysowego.

Podkreślenia wymaga także fakt, że działania wydzielonych sił i środków wojskowych, także z WOT, podejmowane w przypadku zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, w działaniach antyterrorystycznych czy podczas wsparcia Policji czy Straży Granicznej w utrzymaniu bezpieczeństwa i porządku publicznego koordynuje w dalszym ciągu Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych, a nie Dowódca WOT, jako szef CZK MON. Dlatego celowe jest utworzenie na szczeblu krajowym podmiotu w randze Ponadresortowego Centrum Koordynacyjnego, który zapewniałby funkcję integrująco-koordynacyjną wszystkich resortów zaangażowanych w przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa wewnętrznego, a tym szczególnie w rozwiązywanie sytuacji kryzysowej. Zadaniem Centrum byłaby koordynacja różnych działań, wymiana informacji z RCB, MSW, MSZ, służbami specjalnymi, a także bieżące przekazywanie informacji do elementów resortowego i krajowego SZK oraz SZK NATO czy UE. W praktyce,

obecnie za koordynację wspólnych działań odpowiada minister (i podległe mu CZK), w którego kompetencjach znajduje się powstała sytuacja kryzysowa.

4.3. Doświadczenia i wnioski z dotychczasowego użycia WOT w sytuacjach kryzysowych

WOT od początku swojego funkcjonowania biorą aktywny udział w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego, podejmowanych w ramach resortowego planu zarządzania kryzysowego. Od 2017 r. formacja aktywnie wspiera organy administracji publicznej oraz inspekcje sanitarne i weterynaryjne w zwalczaniu wirusa afrykańskiego pomoru świń – ASF. Na wniosek wojewodów podkarpackiego, lubelskiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego oraz mazowieckiego, zorganizowano 50 akcji ASF, wykorzystując do tego zadania 17 wojskowych zgrupowań zadaniowych. Żołnierze byli angażowani m.in. do prowadzenia monitoringu oraz przeszukiwań kompleksów leśnych w poszukiwaniu padłych dzików. W działaniach wykorzystano w sumie 3130 żołnierzy WOT, którzy przeszukali obszar o powierzchni ok. 76,5 tys. ha.

W sierpniu 2017 r. nad Polską w pasie o szerokości ponad 300 km, przetoczyły się katastrofalne w skutkach zjawiska pogodowe, które spowodowały ogromne spustoszenia i liczne szkody wiatrowe, głównie w województwie pomorskim, kujawsko-pomorskim czy łódzkim. Wiele kontrowersji wzbudził fakt, że do działań związanych z usuwaniem skutków nawałnicy, nie zostały użyte WOT, chociaż jednym z zasadniczych zadań formacji jest udział w przedsięwzięciach z zakresu zarządzania kryzysowego. Wynikało to przede wszystkim z faktu, że pierwsze BOT powstały na przełomie 2016 i 2017 roku. Biorąc pod uwagę przyjęty trzyletni okres szkolenia, niezbędny do właściwego przygotowania żołnierzy i zgrania pododdziałów, nie osiągnęły one jeszcze w tym okresie pełnej gotowości bojowej i nie były pełnowartościowymi formacjami zdolnymi nie tylko do działań bojowych, ale także do akcji w ramach zarządzania kryzysowego. Ponadto ówczesny wojewoda pomorski zrezygnował z pomocy wojska i nie złożył w odpowiednim czasie wniosku do ministra obrony narodowej o uruchomienie procedury aktywacji wojskowego zgrupowania zadaniowego. Po kataklizmie Najwyższa Izba Kontroli (NIK) przeprowadziła ocenę funkcjonowania i skuteczności systemu ochrony ludności w ramach struktur zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej. W swoim raporcie NIK stwierdziła, że zarządzanie kryzysowe realizowane na terenie dotkniętych kataklizmem gmin, okazało się w dużej mierze fikcyjne, a istniejące procedury w ogóle nie przewidywały ewentualności wzajemnego przekazywania informacji o zagrożeniach między sąsiednimi województwami. Natomiast zwrócić się układu pozamilitarnego (UPM) o wsparcie

do SZ RP odbywało się za późno lub w ogóle nie było realizowane. Jedynie wójtowie z poszkodowanych gmin zwracali się z prośbą do jednostek wojskowych o wsparcie. Gdyby wojewódzkie, powiatowe czy gminne organa zarządzania kryzysowego nie bagatelizowały obowiązujących procedur, działania nie byłyby spóźnione, a tym samym mniejsze potencjalne skutki kataklizmu¹⁶⁰.

Jednym z ważniejszych przykładów użycia pododdziałów WOT w sytuacji kryzysowej było zaangażowanie formacji do likwidacji zniszczeń spowodowanych przez trąbę powietrzną w maju 2019 r. w gminie Wojciechów koło Lublina. W wyniku ataku żywiołu ucierpiały 42 gospodarstwa, uszkodzonych lub całkowicie zniszczonych zostało 130 budynków, w tym 33 mieszkalne. Z pomocą mieszkańcom natychmiast ruszyli strażacy z PSP i OSP a także żołnierze WOT, którzy pojawili się na miejscu zdarzenia już po 3 godzinach. Tak krótki czas reakcji był możliwy dzięki temu, że w tym czasie na pobliskich placach ćwiczeń odbywało się szkolenie pododdziałów WOT, które zostały skierowane bezpośrednio do działań antykryzysowych. Ich działania polegały na udroźnianiu szlaków komunikacyjnych oraz zabezpieczeniu energii elektrycznej dla gospodarstw w tym rolniczym terenie, co było kluczowe nie tylko dla życia ludzi, ale także zwierząt hodowlanych. Żołnierze pomagali również właścicielom gospodarstw najbardziej dotkniętych skutkami wichury, w usuwaniu gruzu oraz szczątków drzew. Zaangażowano 192 żołnierzy OT, którzy prowadzili akcję przez prawie 3 dni.

Na szczególne podkreślenie zasługuje duże zaangażowanie formacji w działania przeciwpowodziowe prowadzone w skali lokalnej i regionalnej w 2019 r. Pod koniec maja doszło do klęski powodziowej na początku w województwie podkarpackim, a później w województwach małopolskim, śląskim i świętokrzyskim. Na skutek długotrwałych i intensywnych opadów deszczu i silnego wiatru doszło do wielu podtopień, dlatego dla tych regionów wprowadzono alert hydrologiczny trzeciego, najwyższego stopnia. Stany alarmowe były przekroczone w 37 miejscach, a stany ostrzegawcze w 92 miejscach. Szczególnie niebezpieczna sytuacja nastąpiła w regionach: na Śląsku - zlewnie Małej Wisły, Przemszy, Brynicy, Soły; w Małopolsce – Wisła i zlewnie Soły, Skawy, Raby, Dunajca, Ropy; na Podkarpaciu - zlewnie Wisłoki, Sanu i Wisłoka; w Świętokrzyskim – Wisła. W sumie zalanych zostało ponad tysiąc domów. Jednostki WOT zostały zmobilizowane w bardzo krótkim czasie, który nie przekraczał 4-6 godzin od otrzymania

¹⁶⁰ Ochrona ludności w ramach zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, styczeń 2019 r. Miejsce na zdjęcie z okładki Informacji Lata 2015–2018, Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, styczeń 2019 r., <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18896,vp,21499.pdf>, (dostęp: 2.11.2022).

sygnału. Powiadomianie żołnierzy odbywało się w nieplanowym systemie alarmowym, z gotowości normalnej 24 godzinnej, a sygnał był przekazywany drogą elektroniczną. Do działań skierowano aż 1440 żołnierzy. Stawiennictwo żołnierzy było bardzo wysokie, średnio wniosło ono 95%, często byli oni podwożeni w wyznaczony rejon przez swoich pracodawców. Fizyczne, bezpośrednie zaangażowanie pododdziałów trwało od 1 do 4 dni¹⁶¹. Nie powoływano żołnierzy TSW, którzy byli jednocześnie członkami OSP czy innych służb ratowniczych na terenie objętym działaniami przeciwpowodziowymi. Działania były ukierunkowane na niwelowanie skutków powodzi. Żołnierze ewakuowali mienie i wspierali PSP i OSP oraz mieszkańców. Ciekawa sytuacja wystąpiła w województwie świętokrzyskim, gdzie przed nadejściem fali kulminacyjnej wzmocniono wały przeciwpowodziowe w miejscach, w których były one niedostatecznie przygotowane, co zapobiegło przelaniu się lub przesiąkaniu wody. Utworzone zostały dwa zgrupowania zadaniowe, jedno w Sandomierzu, drugie w Połańcu. W Połańcu zgrupowanie WOT zostało użyte eksterytorialnie i działało przez 5 dni. Kompania lekkiej piechoty z brygady lubelskiej wspierała 10. Świętokrzyską BOT, która w tym okresie była na etapie formowania. Nie wpłynęło to w żadnym stopniu na zaangażowania żołnierzy spoza regionu. Podczas uszczelniania wałów w rejonie Połańca i Sandomierza istniało ryzyko, że żołnierze WOT nie zdołają opanować sytuacji. Dlatego do pomocy wykorzystano żołnierzy i ciężki sprzęt wojsk operacyjnych, którzy przystąpili do ewakuacji ludzi, zwierząt i mienia z zagrożonych terenów. Był to przykład sprawności wspólnych działań, jak również całego przyjętego systemu. Okres maj-czerwiec 2019 r. był więc czasem swoistego sprawdzianu gotowości WOT do realizacji zadań w obszarze zarządzania kryzysowego. W tym czasie formacja, korzystając ze swojego statusu tzw. sił na miejscu, wydzieliła siedem wojskowych zgrupowań zadaniowych w celu wsparcia układu pozamilitarnego. Działały one przede wszystkim w macierzystych SRO, ale także poza nimi. Ich zadaniem było głównie wzmocnienie wałów przeciwpowodziowych, zabezpieczenie osunięć, wypompowywanie wody, transport materiałów przeciwpowodziowych, oświetlanie rejonów działań oraz usuwanie skutków nawałnic i trąb powietrznych. Zadania te wykonywało ok. 1,5 tys. żołnierzy WOT oraz wiele jednostek sprzętu (66 samochodów ciężarowo-terenowych, 14 samochodów osobowo-

¹⁶¹ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 117) w dniu 12 marca 2019, <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/4D99BF3167AB037FC12583BE005165C3/%24File/0410408.pdf>, (dostęp: 16.09.2020).

terenowych, quady, samochody sanitarne, agregaty prądotwórcze, zestawy oświetleniowe oraz dodatkowy sprzęt inżynieryjno-saperski).

WOT aktywnie wspierają również działania Policji w zakresie poszukiwania osób zaginionych. Od 2018 r. na wniosek komendantów wojewódzkich Policji wsparły tę instytucję w 8 akcjach poszukiwawczych prowadzonych m.in. na terenie województw: podkarpackiego, lubelskiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego czy mazowieckiego. Do akcji poszukiwawczych zaangażowano w sumie ponad 600 żołnierzy.

W związku z pandemią Covid-19 wywołanej wirusem SARS-CoV-2, która pojawiła się w Polsce na początku marca 2020 r., siły zbrojne zostały zaangażowane w działania przeciwkryzysowe prowadzone wieloaspektowo i to na dużą skalę. Celem tych działań było łagodzenie skutków kryzysu i wzmocnienie odporności na kryzys społeczności lokalnych poprzez wsparcie samorządów, opieki medycznej i innych instytucji, a przede wszystkim osób potrzebujących pomocy. WOT zostały zaangażowane w działania przeciwcovidowe od 6 marca 2020 r. i są one prowadzone w sposób ciągły do chwili obecnej. W pierwszej połowie marca 2020 r. formacja zmieniła tryb funkcjonowania ze szkoleniowego na przeciwkryzysowy, a od 18 marca została zaangażowana w operację przeciwkryzysową pk. „Odporna Wiosna”, którą dowodził Dowódca WOT. Drugą operacją prowadzoną równoległe była „Tarcza”. Odpowiadał za nią DO RSZ, i była ona związana ze wsparciem Straży Granicznej w momencie, gdy zostały zamknięte polskie granice. Wzięli w niej udział żołnierze wojsk operacyjnych, ale także żołnierze WOT, którzy wspólnie z pogranicznikami do momentu, kiedy granice zostały ponownie otwarte, przeprowadzali ok. 170 patroli granicznych dziennie i wspierali kontrolę ruchu na przejściach. W ramach operacji „Odporna Wiosna” działania były prowadzone w siedmiu głównych obszarach, takich jak: wsparcie szpitali i służb sanitarnych, budowa odporności indywidualnej i społecznej oraz wsparcie: samorządów i organizacji non-profit, Agencji Rezerw Materiałowych, Policji, Straży Granicznej czy Urzędu Lotnictwa Cywilnego. Zasadnicze zadania oraz poziom zaangażowania żołnierzy w operacji „Odporna Wiosna” w okresie od 6 marca do 25 maja 2020 roku przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Obszary działań i zadania WOT w ramach operacji "Odporna Wiosna"

(od 6 marca do 20 czerwca 2020 r.)

Obszary działania	Zadania	Zaangażowanie WOT
I. Wsparcie szpitali i służb sanitarnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowanie polowych izb przyjęć. 2. Personel kierowany do pracy w opiece medycznej. 3. Wsparcie rodzin personelu. 4. Wywiady, pomiar temperatury. 5. Pobieranie wymazów. 6. Krwiodawstwo. 	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie 361 szpitali i 79 innych placówek medycznych, - budowa 29 izb przyjęć, - pobranie 69 198 wymazów przez 348 zespołów wymazowych, - żołnierze oddali 2487 litrów krwi.
II. Budowa odporności indywidualnej i społecznej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Manifestowanie obecności. 2. Edukacja/budowa świadomości. 3. Pomoc osobom poddanym kwarantannie. 4. Pomoc osobom potrzebującym i kombatantom. 5. Linia wsparcia psychologicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> - różne formy wsparcia dla 5341 kombatantów oraz 1203 osób starszych (powyżej 60 roku życia): umawianie wizyt domowych lekarzy, transport na specjalistyczne badania, zakupy żywności, leków czy produktów tzw. pierwszej potrzeby, rozmowa i kontakt osobisty; - wsparcie psychologiczne dla 5815 osób.
III. Wsparcie samorządów i NGO	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ewakuacja DPS (zespoły interwencji kryzysowej) 2. Wspieranie medyczne i logistyczne DPS. 3. Dystrybucja środków przeciwwirusowych. 4. Dystrybucja żywności. 	<ul style="list-style-type: none"> - dostarczenie 42 000 ton żywności w 4 862 transportach do Ośrodków Pomocy Społecznej oraz organizacji non-profit 173 organizacji pozarządowych z banków żywności - dostarczenie 261 831 paczek z żywnością, środkami higienicznymi i do dezynfekcji. - wsparcie DPS (596 placówek z 824 funkcjonujących): ewakuacja pensjonariuszy, opieka nad pensjonariuszami, pomiar temperatury pobieranie wymazów, dystrybucja i wydawanie żywności, dyżury nocne; - wsparcie 4263 placówek oświatowych, przeprowadzenie 187 szkoleń; - wsparcie administracyjne stacji sanitarno-epidemiologicznych – ok. 100 żołnierzy.
IV. Wsparcie Agencji Rezerw Materiałowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zabezpieczenie trzech składów logistycznych. 2. Transport materiałów do odbiorców końcowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - rozładunek przylatujących do Polski transportów z materiałami medycznymi i higienicznymi, - rozmieszczenie materiałów w magazynach;

		- transport materiałów do szpitali, zakładów opieki zdrowotnej i urzędów wojewódzkich (transport 7 551 ton towarów do 1958 miejsc dystrybucji).
V. Wsparcie Policji	1. Patrole prewencyjne. 2. Monitoring kwarantanny.	- monitoring kwarantanny (38 171 wspólnych patroli z policjantami); - patrole prewencyjne (21458).
VI. Wsparcie Straży Granicznej	1. Dozorowanie granicy państwowej. 2. Kontrolowanie przejść granicznych. 3. Pomoc podróżującym.	- pomoc w organizacji przejść granicznych, zamykaniu dróg, dozorowaniu granicy oraz we wsparciu logistycznym dla osób przekraczających granice (uczestniczyło 1 365 żołnierzy WOT, działania na 129 punktach kontrolnych oraz odcinkach patrolowania); - wsparcie morskich przejść granicznych (pomiar temperatury podróży 17 promów).
VII. Wsparcie Urzędu Lotnictwa	1. Kontrola sanitarno-epidem. kontrolerów, załóg i pasażerów. 2. Zbieranie kart lokalizacyjnych	- pomiar temperatury pasażerów oraz zbieraniu kart lokalizacyjnych na 14 lotniskach (sprawdzono 113 879 podróży).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Pietrzak, Podsumowanie operacji „Odporna Wiosna”, 02.06.2020, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/520508/podsumowanie-operacji-odporna-wiosna>, (dostęp: 15.09.2021).

Działania WOT, które wymagały specjalistycznego wyposażenia wspierały wojskowi chemicy oraz personel szpitali polowych podległych Dowództwu Generalnemu RSZ, Żandarmeria Wojskowa oraz żołnierze z Inspektoratu Wsparcia SZ. Oprócz tego do wsparcia jednostek WOT zaangażowano także ponad 1800 podchorążych z uczelni wojskowych, którzy stanowili odwód Dowódcy WOT, pozwalający na elastyczne reagowanie na zmieniającą się sytuację. Istotną rolę w działaniach odegrały Zespoły Interwencji Kryzysowych (ZIK), które utworzono w każdej BOT od 20 kwietnia 2020 r. Miały one za zadanie wsparcie ewakuacji oraz przywrócenie zdolności do funkcjonowania Domów Pomocy Społecznej (DPS). Były one użyte ponad 60 razy i ewakuowały pensjonariuszy m.in. z placówek w Koszęcinie, Drzewicy, Kaliszu (2 placówki), Kleszczowie i Czernichowie.

W okresie największego natężenia działań, w operację „Odporna Wiosna” zaangażowanych było codziennie nawet 5,5 tys. żołnierzy WOT. W sumie w operacji wzięło udział 16,5 tys. żołnierzy WOT i podchorążych (ok. 1000 podchorążych), co stanowiło prawie 70% stanu osobowego formacji w tym okresie. Wykorzystanie

poszczególnych brygad OT zależało głównie od sytuacji epidemiologicznej na terenie województwa, a także od stopnia gotowości brygady, w tym jej ukończenia. Najbardziej zaangażowane były 13. ŚBOT oraz 16. DBOT, w których odpowiednio 97% i 85% żołnierzy uczestniczyło w działaniach przeciwpandemicznych.

Inne BOT znajdujące się w trakcie formowania i osiągnięcia zdolności operacyjnej angażowały ok. 50% swojego potencjału. Oprócz wymienionych działań, żołnierze formacji uczestniczyli indywidualnie także w wielu lokalnych inicjatywach, takich jak: szycie maseczek, czynności biurowe, budowlano-wykończeniowe, przygotowania miejsc kwarantanny, wsparcie harcerzy i PCK, tworzenie kordonów sanitarnych, doręczanie decyzji administracyjnych czy rozklejanie plakatów informacyjnych. Wymienione działania żołnierzy WOT świadczą dobitnie o wysokim poziomie realizacji zasadniczej powinności formacji, jaką jest obrona i wspieranie lokalnych społeczności.

W związku ze zmianą charakteru podejmowanych przez żołnierzy działań, od czerwca 2020 r. operacja „Odporna Wiosna” przekształcona została w „Trwałą Odporność”, której koordynatorem, podobnie jak poprzednio został Dowódca WOT. Jej myślą przewodnią było: zapobieganie, identyfikacja, izolacja, wspieranie oraz przywracanie. Operacja, w przeciwieństwie do prowadzonej na dużą skalę „Odpornej Wiosny”, skupiona została przede wszystkim na gaszeniu ognisk pandemii poprzez ukierunkowane wsparcie opieki medycznej, służb sanitarnych, samorządów, czy wojewodów. Jej celem było wsparcie utrzymania przez państwo kontroli nad epidemią, aż do momentu jej całkowitego wygaszenia. Podobnie jak poprzednia operacja, „Trwała Odporność”, była prowadzona w siedmiu głównych obszarach, takich jak wsparcie: szpitali i innych placówek medycznych, Policji, Urzędu Lotnictwa Cywilnego, samorządów oraz instytucji sanitarnych, organizacji pozarządowych, kombatanów, osób starszych i osób zgodnie z decyzją MON oraz Agencji Rezerw Materiałowych (tab. 3). Ponadto WOT utrzymywały gotowość do wsparcia samorządów oraz PSP w obszarze działań kryzysowych o charakterze niemilitarnym. W czasie operacji do końca grudnia średnio każdego dnia zaangażowanych w działania było ponad 5,6 tys. żołnierzy WOT, co spowolniło transmisję wirusa oraz zwiększyło obszar opieki zdrowotnej.

Tabela 3. Obszary działań i zadania WOT w ramach operacji "Trwała Odporność"

(od 20 czerwca do 31 grudnia 2020 r.)

Obszary działania	Zadania	Zaangażowanie WOT
I. Wsparcie szpitali i innych placówek medycznych	1. Pobieranie wymazów. 2. Wsparcie działania systemu rezerwacyjnego łóżek szpitalnych ELC. 3. Odbiór butli tlenowych w ramach tworzenia „obwodów tlenowych”. 4. Dystrybucja butli tlenowych. 5. Wsparcie Regionalnych Centrów Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa (HDK).	- wsparcie 751 placówek medycznych średnio każdego dnia gotowych do działania było 3,8 tys. żołnierzy (największe zaangażowanie 12. Wielkopolska BOT (122 placówki), 13 Śląska BOT (108 placówek), 6 Mazowiecka BOT (110 placówek); - pobrano 372.682 wymazów (481 zespoły wymazowe, także mobilne punkty pobierania wymazów); - 371 szpitali współpracowało w zakresie baz danych ELC; -przetransportowano 3.248 butli tlenowych; - odebrano 634 butle w ramach tworzenia „obwodów tlenowych”; - oddano 766 litrów krwi.
II. Wsparcie Policji	1. Monitoring osób objętych kwarantanną domową oraz ocenę ich potrzeb.	- sprawdzono 1.298.412 adresów (wspólnie z funkcjonariuszami – 3 województwa, samodzielnie – pozostałe województwa).
III. Wsparcie Urzędu Lotnictwa Cywilnego	1. Pomiary temperatury. 2. Gromadzenie i segregowanie kart lokalizacyjnych pasażerów przylatujących do Polski.	- sprawdzono 1.297 pasażerów z 13 samolotów (żołnierze 8 Kujawsko-Pomorska BOT).
VI. Wsparcie samorządów oraz instytucji sanitarnych	1. Wsparcie ośrodków i DPS. 2. Wsparcie zakładów opiekuńczo-leczniczych. 3. Wsparcie stacji sanitarno-epidemiologicznych. 4. Pomoc w transporcie środków dezynfekcji oraz maseczek. 5. Transporty z banków żywności. 6. Wsparcie w ramach aplikacji „Trwała Odporność”.	- 126 transportów z banków żywności. - wsparcie 227 domów pomocy społecznej na terenie całego kraju. (dostawy żywności i środków ochrony osobistej, kontrola sanitarna, wsparcie logistyczne, pobieranie wymazów, bezpośrednia opieka); - wsparcie 186 stacji sanitarno-epidemiolog. (wprowadzanie danych do systemu, uzupełnianie bazy danych, sortowanie korespondencji, sporządzaniu notatek i zawiadomień o odbyciu kwarantanny); - wsparcie samorządu dzięki aplikacji, „Platforma wsparcia samorządów, organów sanitarnych i podmiotów leczniczych”. (aplikacja pozwala m.in. pracownikom ośrodków pomocy społecznej, wnioskować o wsparcie

		brygad WOT - wpłynęło 2.857 wniosków o pomoc).
V. Wsparcie organizacji pozarządowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie triasu (wstępna segregacja osób). 2. Transport z banków żywności. 3. Dostarczanie paczek żywnościowych. 4. Dostarczanie posiłków dla kombatantów i dla pracowników służby zdrowia. 	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie 73 organizacji, - żołnierze OT przeprowadzili 533 akcje.
VI. Wsparcie kombatantów, osób starszych i innych osób	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pomoc dla kombatantów. 2. pomoc dla osób starszych. 3. Pomoc dla rodzin personelu medycznego. 4. Pomoc dla weteranów działań poza granicami państwa. 5. Pomoc dla osób niepełnosprawnych, samotnie wychowujących dzieci, poddanych kwarantannie. 	- pomoc 2.565 osobom.
IV. Wsparcie Agencji Rezerw Materiałowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozładunek przylatujących do Polski transportów z materiałami medycznymi i higienicznymi. 2. Rozmieszczenie materiałów w magazynach. 3. Transport materiałów do szpitali, zakładów opieki zdrowotnej i urzędów wojewódzkich 	<ul style="list-style-type: none"> – wykonano 173 transporty. – zaangażowano 1.676 żołnierzy z 6 brygad oraz 628 jednostek sprzętu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Podsumowanie kampanii jesiennej operacji "Trwała Odporność", Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, <https://infowire.pl/generic/release/626157/> podsumowanie-kampanii-jesiennej-operacji-trwala-odpornosc, (dostęp: 20.08.2021).

Na początku 2021 r. na przełomie marca i kwietnia nastąpił znaczny wzrost zakażeń Covid-19, co określono w Polsce jako „trzecia fala” zachorowań. Podobnie jak poprzednie, miała ona duży wpływ na pogorszenie sytuacji gospodarczej i społecznej w kraju. Wojska OT w ramach operacji „Trwała Odporność” stale utrzymują gotowość do działań i nadal wspierają różne instytucje w obszarze działań przeciwepidemicznych.

Od początku 2021 r. główny wysiłek WOT jest skupiony na masowych szczepieniach żołnierzy, przez co planuje się uzyskać ich odporność na zakażenie. Drugim ważnym obszarem jest wsparcie procesu szczepień organizowanych w naszym państwie,

aby możliwie szybko jak największa populacja Polaków mogła skorzystać ze szczepionki. Jest to jedyna skuteczna droga umożliwiająca pokonanie pandemii. Personel medyczny podległy Dowództwu WOT, taki jak: lekarze, pielęgniarki, ratownicy medyczni został przygotowany i zaangażowany w wykonywanie szczepień w ramach SRO, zgodnie z przygotowaną „Koncepcja przeprowadzania szczepień ochronnych”. W każdym województwie powołane zostały Mobilne Zespoły Szczepienne (MZSz). Realizują one szczepienia przede wszystkim w miejscach zamieszkania osób, których stawiennictwo w placówkach medycznych nie jest możliwe. Zaangażowano także personel pomocniczy i pojazdy do transportu szczepionek. Żołnierzy WOT wykorzystano także do przygotowania i przeprowadzenia działań zwiększających świadomość przeciwepidemiczną, a przede wszystkim wyjaśniania potrzeby szczepień ochronnych.

Działaniami prowadzonymi przez WOT w ostatnim okresie jest udział w operacji „Silne Wsparcie”, która była konsekwencją ogłoszonego 2 września 2021 r. stanu wyjątkowego na obszarze przygranicznym na wschodzie Polski, który obejmował 183 miejscowości położonych w województwach podlaskim i lubelskim. Wprowadzenie stanu nadzwyczajnego było związane z napiętą sytuacją wynikającą z wrześniowych ćwiczeń wojsk rosyjskich i białoruskich pk. Zapad-2021 niedaleko granic Polski oraz kryzysu migracyjnego przy granicy z Białorusią. Operacja, która trwa nadal, ma na celu wsparcie przez WOT funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz wzmocnienie odporności mieszkańców regionu przygranicznego na zagrożenia o charakterze hybrydowym. MON zarządziło poniesienie gotowości formacji tak, aby żołnierze byli gotowi do stawienia się w jednostkach w ciągu 6 godzin po ewentualnym wezwaniu. W razie potrzeby do ochrony granicy mogło zostać użytych nawet 23 tys. żołnierzy WOT¹⁶². Na terenie objętym sytuacją kryzysową działają dwie brygady, których SRO znajdują się przy granicy z Białorusią. Są to 1. Podlaska BOT z Białegostoku oraz 2. Lubelska BOT, które z powodu wzrostu liczby nielegalnych przekroczeń granicy, są wspierane w różnym zakresie specjalistycznym przez żołnierzy z innych BOT. Zadania te koncentrują się na wspieraniu mieszkańców, władz samorządowych oraz współpracy z Nadbużańskim Oddziałem Straży Granicznej. Zespoły oceny wsparcia kontaktowały się na bieżąco z samorządowcami, przedstawicielami lokalnych społeczności (np. sołtysami), a także mieszkańcami terenów objętych stanem wyjątkowym. Ich działania obejmowały początkowo każdego dnia nawet

¹⁶² Gorąco przy granicy. Szef MON podnosi gotowość WOT, 10.09.2021 r., <https://tech.wp.pl/goraco-przy-granicy-szef-mon-podnosi-gotowosc-wot-6681640441580512a>, (dostęp: 28.10.2021).

90 miejscowości, a efektem było wiele wniosków i obserwacji przekazywanych do Dowództwa WOT, co przekładało się na konkretne działania żołnierzy, np. oświetlanie terenów małych miejscowości przygranicznych. Żołnierze wyposażeni w sprzęt termowizyjny i noktowizyjny patrolują całą dobę miejscowości objęte stanem wyjątkowym w celu odnajdywania zagubionych imigrantów, udzielania im bezpośredniego wsparcia, dostarczania żywności i wody oraz przekazania ich funkcjonariuszom Straży Granicznej. Wytypowani żołnierze po kursach sternicznych, wspólnie ze Strażą Graniczną, realizują także patrole wodne na rzece Bug, wykorzystując sprzęt specjalistyczny, m.in. płaskodenne łodzie saperskie. Prowadzone jest również powietrzne rozpoznanie obrazowe w dzień i w nocy, z użyciem bezzałogowych aparatów latających FlyEye, dla lokalizowania miejsc podejścia imigrantów, ich aktywności, w tym przygotowywania się do nielegalnego przekroczenia granicy. Tylko podczas pierwszego miesiąca działań Grupy Rozpoznania Obrazowego WOT (GRO WOT) wykonały 200 godzin nalotu¹⁶³. Pozyskane informacje są przekazywane do Straży Granicznej. Wykorzystywane są także Grupy Ratowniczo-Poszukiwawcze (GR-P) z psami w celu dotarcia do osób zaginionych potrzebujących pomocy, lub narażonych na utratę zdrowia lub życia na skutek wychłodzenia. Z kolei specjaliści z Zespołu Działań Cyberprzestrzennych prowadzą szkolenia z lokalnymi samorządami z zakresu bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych, dezinformacji, czy sposobów oceny wiarygodności informacji. Szczególnie podatne na ataki są bowiem systemy na najniższym, lokalnym poziomie (gminne, powiatowe).

We wrześniu 2022 r. minął rok od rozpoczęcia operacji „Silne Wsparcie”. W kulminacyjnym momencie granicę ochraniało blisko 2 tys. żołnierzy WOT. Operatorzy z Grup Rozpoznania Obrazowego wykonali ponad 2300 godzin lotów, wykorzystując Bezzałogowe Statki Powietrzne FlyEye.

W lutym 2022 r. rozpoczęła się agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, stanowiąca eskalację konfliktu trwającego między tymi państwami od 2014 r. Polska rozpoczęła udzielanie wszelkiej możliwej pomocy Ukrainie, w tym szczególnie pomocy humanitarnej, otwierając swoje granice dla uchodźców z tego kraju. Żołnierze WOT, w ramach kolejnej operacji pk. „Niezawodna Pomoc”, zostali skierowani do wsparcia organów administracji publicznej, organizacji społecznych i innych podmiotów podejmujących działania związane z relokacją, czasowym zakwaterowaniem, integracją oraz opieką nad

¹⁶³ WOT: Miesiąc operacji Silne Wsparcie, Magazyn Militarny MILMAG, <https://milmag.pl/wot-miesiac-operacji-silne-wsparcie/>, (dostęp: 28.10.2021).

uchodźcami. Głównym zadaniem było utrzymanie ciągłości funkcjonowania systemu relokacji uchodźców na terenie całego kraju, przygotowanie miejsc ich czasowego zakwaterowania oraz wsparcie procesów integracyjnych ze społeczeństwem polskim. Jeszcze przed wybuchem wojny oddelegowano żołnierzy WOT do przygotowania i wsparcia budowy miejsc tymczasowego pobytu dla uchodźców (6. M BOT) czy też tworzenia punktów recepcyjnych w rejonach przejść granicznych (3. P BOT). Po rozpoczęciu agresji pierwszymi, którzy włączyli się w pomoc dla fali uchodźców wojennych z Ukrainy, głównie kobiet, dzieci i osób starszych, byli „terytorialsi” z województwa podkarpackiego (3. P BOT) i lubelskiego (2. L BOT). W tych, ale także w pozostałych BOT utworzono i utrzymywano w gotowości do działania Grupy Wsparcia Relokacji Uchodźców (GWRU), które w razie potrzeby wydzielano do dyspozycji wojewodów. Ich zadaniem jest wsparcie administrację państwową i samorządową w organizacji i funkcjonowaniu punktów recepcyjnych, informacyjnych, miejsc czasowej dyslokacji uchodźców oraz innych elementów rozwijanych na potrzeby przyjęcia uchodźców z Ukrainy. W szczytowym momencie w operację „Niezawodna Pomoc” zaangażowano ok. 1,5 tys. żołnierzy WOT oraz 70 jednostek sprzętu w ciągu doby. W ciągu roku, czyli do końca stycznia 2023 r. udzielono wsparcia blisko 2,5 mln. uchodźcom, z czego ok. 750 tys. zapewniono transport do miejsc na terenie całego kraju i poza jego granice. Przetransportowano również prawie 1600 ton materiałów niezbędnych do egzystencji i udzielenia doraźnej pomocy uchodźcom. Żołnierze WOT wspierali ponad 40 punktów relokacji uchodźców i ponad 20 punktów informacyjnych. W działania pomocowe WOT na terenie Polski zaangażowało się także prawie 120 żołnierzy Kanadyjskich Sił Zbrojnych (CAF), którzy m.in. pomagali Terytorialsom na punktach recepcyjnych. Dowództwo WOT nawiązało także współpracę z Dowództwem Wojsk Obrony Terytorialnej Sił Zbrojnych Ukrainy. Jej celem jest bilateralna wymiana doświadczeń między formacjami w czasie wspólnych wizyt czy konferencji¹⁶⁴. Trzeba zatem stwierdzić, że operacja „Niezawodna Pomoc”, dzięki wczesnemu i zdecydowanemu działaniu WOT oraz dużemu zaangażowaniu żołnierzy pozwoliła znacznie złagodzić skutki kryzysu migracyjnego spowodowanego agresywną polityką Rosji.

Także 8. K-P BOT w okresie dotychczasowego funkcjonowania wielokrotnie i z dużym zaangażowaniem sił i środków uczestniczyła w operacjach wspierających

¹⁶⁴ Działania WOT w 2022 roku, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/785413/dzialania-wot-w-2022-roku>, (dostęp: 8.12.2022).

administrację publiczną i społeczności lokalne w różnych sytuacjach kryzysowych (załącznik 8). W operacji przeciwpandemicznej pk. „Odporna Wiosna” brało udział 500 żołnierzy oraz 40 pojazdów. Wspierali oni szpitale i placówki medyczne (np. pobieranie wymazów), Urząd Lotnictwa Cywilnego (np. kontrole sanitarno-epidemiczne pasażerów), Policję (np. monitoring kwarantanny, patrole prewencyjne) czy też samorządy (np. dystrybucja żywności, wsparcie administracyjne). Podobne zadania realizowane były podczas operacji pk. „Trwała Odporność”, z tym że zaangażowanie brygady było jeszcze większe, bowiem delegowano 1300 żołnierzy oraz 60 jednostek sprzętu. Brygada działała tylko w swoim SRO obejmującym województwo kujawsko-pomorskie.

Brygada od początku uczestniczy także w operacji pk. „Silne Wsparcie” związanej z kryzysem migracyjnym na granicy polsko-białoruskiej. Dotychczas wzięło w niej udział ponad 1100 żołnierzy oraz 45 pojazdów. Zadania związane z kształtowaniem odporności lokalnych społeczności na zagrożenia hybrydowe, patrolowaniem, obserwacją powietrzną za pomocą BSP czy zapewnieniem łączności realizowane są w trudnym terenie, głównie na rzecz 1. P BOT w jej SRO obejmującym województwo białostockie.

W związku z masową migracją uchodźców z Ukrainy objętej agresją ze strony Rosji, 8. K-P BOT bierze udział także w operacji pk. „Niezwodna Pomoc”. Zadania związane ze wsparciem wojewody, samorządów i instytucji, odpowiedzialnych za organizację pomocy uchodźcom (głównie relokacja i zakwaterowanie) realizowało dotychczas około 700 żołnierzy, wydzielono także 10 pojazdów. Żołnierze organizowali punkty informacyjne oraz punkty recepcyjne, udzielali pomocy humanitarnej, wspierali USC w nadawaniu numerów PESEL czy też pomagali żołnierzom 2. LBOT w relokacji uchodźców. Działania były prowadzone głównie w SRO brygady, ale także w SRO 2. LBOT na terenie województwa lubelskiego.

Reasumując, tylko w tych, opisanych powyżej największych operacjach wzięło w sumie udział około 3600 żołnierzy z brygady, co przy stanie osobowym, który wynosi niespełna 2000 żołnierzy, świadczy o tym, że niektórzy z nich byli wielokrotnie zaangażowani w pomoc administracji i społeczeństwu. Oprócz tego brygada brała udział w akcjach poszukiwawczych czy likwidacji skutków klęsk żywiołowych. Należy zatem stwierdzić, że dotychczasowe działania brygady wpłynęły na zwiększenie bezpieczeństwa wewnętrznego kraju. Podczas nich doskonalono znajomość zasobów znajdujących się w SRO brygady oraz współpracę z lokalną administracją i społecznością, organami Policji, Straży Granicznej i innymi podmiotami bezpieczeństwa, wypracowano także procedury, które ułatwiają realizację zadań związanych z zarządzaniem kryzysowym, co niewątpliwie

wpływie korzystnie na sprawność ewentualnych przyszłych działań. Dzięki szybkiej reakcji i dużemu zaangażowaniu żołnierzy, zwiększył się poziom zaufania ludności cywilnej do formacji.

Doświadczenia z wielu sytuacji kryzysowych, które miały miejsce w ostatnich latach i angażowały wiele różnych podmiotów bezpieczeństwa wskazują, że dużym problemem jest utrzymanie ciągłej łączności między kierownictwem a zaangażowanymi siłami i środkami, ale również pomiędzy poszczególnymi komponentami biorącymi udział w akcji. Wynika to głównie z różnych parametrów sprzętu łączności wykorzystywanego przez komórki zarządzania kryzysowego, wojskowe zgrupowania zadaniowe, służby, straże czy inne instytucje. Utrudnia to współdziałanie i znacznie obniża efektywność wspólnych działań. Rozwiązaniem tego mankamentu jest wprowadzenie środków automatyzacji dowodzenia, które mogłyby znacznie usprawnić procesy monitorowania sytuacji, planowania wspólnych działań a przede wszystkim kierowania wieloma komponentami w sytuacjach różnych zagrożeń. Takie możliwości zapewnia obecnie System Zarządzania Kryzysowego JAŚMIN (SZK JAŚMIN), wyprodukowany przez firmę Teldat z Bydgoszczy¹⁶⁵. Jest to rozległy i zautomatyzowany, a przy tym innowacyjny i unikalny system, przeznaczony do wspomagania działań i łączności struktur krajowego systemu zarządzania kryzysowego na wszystkich jego poziomach. Dzięki niemu zapewnione jest kompleksowe wsparcie administracji publicznej oraz sił zbrojnych, w tym szczególnie WOT, podczas prowadzonych wspólnie akcji ratowniczych, kryzysowych, a także prewencyjnych. Jego użytkownikami mogą być różne jednostki i komórki organizacyjne, w tym przede wszystkim: służby publiczne (np. Policja, Państwowa Straż Pożarna, Straż Graniczna, Ratownictwo Medyczne); CZK wszystkich szczebli; jednostki resortu Obrony Narodowej (np. Centra i Zespoły Zarządzania Kryzysowego MON, Wojskowe Zgrupowania Zadaniowe) oraz inne struktury działające w czasie sytuacji kryzysowych. Podczas wspólnych działań poszczególne komponenty porozumiewają się ze sobą dzięki wspólnemu medium komunikacyjnemu i mają do niego dostęp niezależny od sprzętu i oprogramowania, na którym działają.

¹⁶⁵ Firma Teldat to jedyna polska firma specjalizująca się w wojskowych technologiach informacyjno-komunikacyjnych (*ICT*), w tym w produkcji zautomatyzowanych systemów zarządzania walką i działaniami kryzysowymi. Specjalizuje się w wytwarzaniu i utrzymaniu specjalistycznych produktów teleinformatycznych, dedykowanych zwłaszcza dla podmiotów realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa i obrony. Dysponuje najwyższymi i najszerzymi uprawnieniami w zakresie bezpieczeństwa przemysłowego i ochrony informacji niejawnej.

System JAŚMIN składa się ze specjalistycznego oprogramowania oraz sprzętu informatycznego. Umożliwia on globalne zarządzanie kryzysowe, w tym przede wszystkim¹⁶⁶:

1. Planowanie, wsparcie, kierowanie, koordynację i kontrolę działań (zapewnia optymalizację rozwiązań, dynamiczne tworzenie zestawienia sił i środków, opracowywanie wariantów działań, itp.).

2. Bieżące gromadzenie, przetwarzanie, agregację i dystrybucję informacji o prowadzonych akcjach ratowniczych (zdarzenia i zagrożenia, dane o terenie, ludności i zasobach). Posiada zdolności do zobrazowania sytuacji operacyjnej na wszystkich szczeblach, co istotnie zwiększa świadomość sytuacyjną, oraz skuteczne monitorowanie położenia sił i środków.

3. Automatyczne raportowanie na bieżąco o stanie prowadzonych działań oraz dostępnych zasobach w zespołach ratowniczych.

4. Przekazywanie wybranym adresatom informacji ważnych w danej chwili, praktycznie w dowolne miejsce ich aktualnego usytuowania.

5. Wysoki poziom bezpieczeństwa poprzez zapewnienie wieloklauzulowej wymiany i przetwarzania informacji (w tym również w sieciach niejawnych).

6. Obrazowanie i monitorowanie na cyfrowych podkładach mapowych rzeczywistych sytuacji ratowniczych (kryzysowych).

7. Integrację i współpracę z bezzałogowymi statkami powietrznymi w zakresie bieżącej transmisji obrazu wideo, np. z zagrożonych terenów.

8. Interoperacyjność gwarantującą wymianę informacji z systemami resortu Obrony Narodowej, NATO i UE.

9. Automatyczną i efektywną wymianę informacji poprzez dowolne środki radiowe (również w kanałach o niskiej przepustowości i wysokich zakłóceniach).

10. Szybkie i wygodne dołączanie służb ratowniczych i kryzysowych do systemu poprzez wykorzystanie aplikacji mobilnej zainstalowanej na współczesnych smartfonach (automatyzacja procesu pozyskiwania informacji bezpośrednio od np. ratowników uczestniczących w akcji).

11. Współpracę z systemami symulacyjnymi (tworzenie różnych wariantów działań czy sytuacji, efekty podjętych decyzji, itp.)

¹⁶⁶ SZK JAŚMIN - System Zarządzania Kryzysowego, <https://www.teldat.com.pl/oferta/produkty/systemy/319-szk-jasmin.html>, (dostęp: 21.09.2021).

12. Replikację oraz archiwizację danych (wszystkich zdarzeń).

JASMIN zapewnia ciągłą analizę położenia, sytuacji, zdarzeń i meldunków, co przekłada się na zamiary, decyzje, plany i zadania. Umożliwia także monitorowanie stanu sił i środków wydzielonych do reagowania kryzysowego na terenie całego kraju. Modułowa architektura systemu pozwala na elastyczną i łatwą rozbudowę o nowe możliwości, usługi oraz dodatkowe miejsca pracy. Wykorzystanie systemu przyczynia się do: skrócenia czasu procesu decyzyjnego, integracji wszystkich sił i środków wykorzystywanych w akcji, oraz ciągłej i niezakłóconej wymiany informacji między różnymi komponentami, co może zwiększyć skuteczność podejmowanych działań, a tym samym zminimalizować skutki dowolnego zdarzenia kryzysowego. Obecnie system jest wykorzystywany w dowództwie 8. K-P BOT, ale także w procesie dydaktycznym z zakresu zarządzania kryzysowego, realizowanym w uczelniach wyższych w Kaliszu i Nysie. W perspektywie planowane jest jego wprowadzenie dla usprawnienia funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego województwa kujawsko-pomorskiego.

Przedstawione treści pokazują, że WOT były dotychczas wielokrotnie zaangażowane w różne działania z obszaru zarządzania kryzysowego, takie jak np.: wsparcie systemu cywilnego w sytuacjach klęsk żywiołowych czy wzmocnienie ochrony granicy państwa. Czas mobilizacji jednostek WOT często nie przekraczał 4-6 godzin od otrzymania sygnału, a stawianictwo żołnierzy średnio wniosło 95%. Działania były prowadzone zwykle w SRO, ale zdarzały się sytuacje eksterytorialnego użycia jednostek WOT, gdy BOT funkcjonująca na zagrożonym terenie nie osiągnęła jeszcze gotowości do działań. Dotychczas największe natężenie działań WOT było w trakcie pandemii SARS-CoV-2, podczas operacji „Odporna Wiosna”. Wzięło w niej udział 16,5 tys. żołnierzy, co stanowiło prawie 70% stanu osobowego formacji w tym okresie. Należy przy tym zaznaczyć, że mimo tego przez cały czas realizowały działalność bieżącą, w tym przede wszystkim rekrutacyjną i szkoleniową. Formacja nie osiągnęła bowiem jeszcze pełnej gotowości. Żołnierze-ochotnicy pokazali swoje zdyscyplinowanie, poświęcenie i dużą determinację w realizację zadań. Był to praktyczny sprawdzian gotowości WOT do wsparcia administracji i społeczeństwa, w tym także sprawdzenia rozwiązań i procedur przyjętych w takich sytuacjach. Jego wynik jest jednoznacznie pozytywny, chociaż stwierdzono, że możliwości WOT zależą od wielu czynników, z których najważniejsze to: stopień ukończenia brygad stanami osobowymi, sprzętem oraz środkami materiałowymi; poziom wyszkolenia żołnierzy; czy adekwatność zadań do możliwości zaangażowanych zgrupowań (modułów) zadaniowych. Dzięki sprawnie

podjętym działaniom WOT stał się jednym z kluczowych elementów w systemie bezpieczeństwa państwa.

4.4. Doskonalenie współpracy z administracją oraz ze społeczeństwem

Aby zapewnić integrację, interoperacyjność, kompatybilność oraz właściwe przygotowanie do wspólnych działań, WOT utrzymuje stałą współpracę z elementami układu pozamilitarnego (UPM), w tym z administracją rządową (głównie z wojewodami) i samorządową oraz różnymi instytucjami bezpieczeństwa, takimi jak np.: Policja, Państwowa Straż Pożarna, Ochotnicze Straże Pożarne, Straż Graniczna, Państwowe Ratownictwo Medyczne, Straż Ochrony Kolei, Służba Leśna, ale także z organizacjami pozarządowymi, szczególnie tymi o charakterze proobronnym. Ponieważ system OT jest trzypoziomowy, na szczeblu centralnym Dowódca WOT wchodzi w skład Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego, na poziomie wojewódzkim dowódca BOT współpracuje z: wojewodą, marszałkiem województwa, komendantem wojewódzkim Policji, komendantem wojewódzkim PSP oraz z innymi służbami. W powiecie dowódca batalionu kooperuje ze starostą, z burmistrzem, z komendantem powiatowym Państwowej Straży Pożarnej, z komendantem powiatowym Policji i innymi osobami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo powiatu. Z kolei na terenie gminy dowódca kompanii nawiązuje ścisły kontakt z wójtem czy burmistrzem miasta.

Współpraca i współdziałanie wszystkich służb mundurowych oraz administracji rządowej i samorządowej jest bardzo ważna, gdyż zapewnia osiągnięcie efektu synergii i często decyduje o sukcesie realnych działań w sytuacjach różnych zagrożeń. Współpraca w zakresie wspólnego przygotowania się do działań obejmuje przede wszystkim: udział w czynnościach planistycznych; stałą wymianę informacji na temat potencjalnych źródeł zagrożeń lokalnych, w tym także ich ocenę, monitorowanie i zapobieganie ich powstaniu; wsparcie osobowe, materiałowe i techniczne; wymianę doświadczeń; realizację przedsięwzięć mających na celu propagowanie w społeczeństwie postaw patriotycznych oraz organizację szkoleń, treningów i ćwiczeń czy warsztatów i spotkań roboczych. Wyniki przeprowadzonych badań świadczą, że wspólne przedsięwzięcia dowództwa jednostek i pododdziałów WOT oraz przedstawicieli administracji pozwalają na oszacowanie aktualnych potrzeb i możliwości, identyfikację luk i braków w zasobach czy wyszkoleniu, a także umożliwiają wypracowanie i doskonalenie procedur współpracy i wzajemnego zaangażowania. Ogólne ramy tej współpracy są zawarte zazwyczaj w porozumieniach przygotowanych z odpowiednimi służbami na szczeblu krajowym. WOT podpisał odpowiednie porozumienia o współpracy z Policją, Strażą Graniczną i Państwową Strażą

Pożarną na wszystkich poziomach. Natomiast poszczególne BOT mają kompetencje, aby w swoich SRO nawiązać współpracę z podmiotami na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

Szczególnie istotne są szkolenia praktyczne prowadzone w terenie (rejonie potencjalnych wspólnych działań) i to w warunkach zbliżonych do rzeczywistych. Realność szkolenia zapewnia bowiem dobre przygotowanie do realizacji różnych zadań. Dzięki temu kształtowane są umiejętności współdziałania i współpracy WOT z innymi podmiotami, sprawdzane są obowiązujące procedury oraz doskonalony jest system kierowania i koordynowania wspólnymi działaniami w czasie pokoju, kryzysu i wojny. W trakcie szkolenia opracowuje się i realizuje nieszablonowe rozwiązania co do wykorzystania sił i środków oraz dowodzenia nimi w toku różnych działań. Dotychczasowy udział WOT w wielu różnych przedsięwzięciach szkoleniowych realizowanych wspólnie z układem pozamilitarnym pozwolił osiągnąć wymierne efekty, takie jak m.in.: wypracowanie różnych wariantów wspólnych działań, wdrożenie sprawdzonych zasad i procedur współdziałania i wsparcia, wzrost poziomu wyszkolenia, zacieśnianie więzi między WOT a układem pozamilitarnym, jak również budowa zaufania, a także otwarcie nowych horyzontów w obszarze współpracy cywilno-wojskowej, poprzez angażowanie społeczeństwa lokalnego w przedsięwzięcia szkoleniowe.

Istotne znaczenie dla zwiększenia zdolności zarządzania kryzysowego, ma zainicjowany przez Dowództwo WOT w 2018 r. program pk. „Parasol”. Zakłada on prowadzenie cyklicznych szkoleń (warsztatów), które przygotowują przedstawiciele samorządów województw, powiatów i gmin oraz służb, inspekcji i straży do efektywnego wykorzystania potencjału WOT w procesie zarządzania kryzysowego¹⁶⁷. Autorskie warsztaty umożliwiają zapoznanie funkcjonariuszy i pracowników cywilnych z posiadanymi możliwościami, kompetencjami i sprzętem formacji. Z kolei żołnierze i pracownicy WOT poznają potrzeby oraz specyfikę innych służb i podmiotów, w tym także zasady działania zespołów i centrów zarządzania kryzysowego różnych szczebli. W szkoleniach uczestniczą przede wszystkim eksperci na co dzień zajmujący się sprawami zarządzania kryzysowego w urzędach gmin, starostwie, czy w urzędzie wojewódzkim, a także policjanci, żandarmi, żołnierze i pracownicy WOT. Program ma duże znaczenie dla pełnej integracji WOT z układem pozamilitarnym, co ma skrócić czas aktywacji żołnierzy

¹⁶⁷ Społeczność lokalna pod parasolem WOT, 8.07.2018, <https://www.defence24.pl/wojska-obrony-terytorialnej-wiadomosci/spolecznosc-lokalna-pod-parasolem-wot>, (dostęp: 20.11.2020).

tej formacji oraz usprawnić niesienie pomocy lokalnej społeczności w sytuacjach klęsk żywiołowych czy katastrof. Jest również platformą wymiany doświadczeń oraz doskonałym sposobem wyartykułowania rzeczywistych potrzeb samorządów i lokalnej społeczności w zakresie wsparcia wojska w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych czy katastrof. Program służy także budowaniu wzajemnego zaufania oraz nawiązywaniu bezpośrednich relacji pomiędzy dowódcami struktur WOT a samorządowcami.

W 2021 r. w ramach ćwiczenia pk. „Patrol-21” sprawdzono działanie wybranych elementów Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania w warunkach zagrożenia skażeniami i skażeń. Przyjęto, że doszło do wykolejenia drezyny i najechania na stojącą obok cysternę do przewozu gazu, załadowaną tlenkiem etylenu UN 1040 w wyniku czego nastąpił wyciek gazu. Podczas ćwiczenia sprawdzono: przekazywanie danych o sytuacji skażeń przez techniczne systemy łączności, wykorzystywane przez System Wczesnego Ostrzegania (SWO) w ramach KSWSiA, procedury wymiany i obieg informacji oraz procedury współdziałania służb ratowniczych i grup zadaniowych elementów SWA w ramach KSWSiA, prowadzących praktyczne działania w sytuacji wystąpienia skażeń.

Z kolei w 2022 r. przeprowadzono wiele szkoleń ze służbami z użyciem różnych scenariuszy wydarzeń. Jednym z ogólnopolskich przedsięwzięć szkoleniowych z zarządzania kryzysowego było ćwiczenie epizodyczne pk. „Przyjazna Energia-2022”, które jest cyklicznie realizowane przez BOT w swoich SRO od 2019 r. Odkonano je równolegle we wszystkich województwach we współdziałaniu z lokalnymi dostawcami energii elektrycznej. Celem było praktyczne zweryfikowanie możliwości zasilania wskazanych miejscowości oraz wybranych obiektów infrastruktury krytycznej, takich jak szpitale czy wodociągi. Przyjęto założenie, że w wyniku zdarzenia kryzysowego (silny wiatr) została przerwana linia energetyczna i wystąpiła przerwa w dostawie prądu. W szkolenia zaangażowane były moduły zadaniowe z BOT, które wykorzystując Kontenerowe Elektrownie Polowe KEP-900 o mocy 900 kW, zaopatrywały lokalną ludność cywilną w energię elektryczną. Dodatkowo w ćwiczenia zaangażowane były Zespoły Oceny Wsparcia oraz Grupy Rozpoznania Obrazowego z BOT, które wykorzystując BSP FlyEye, transmitowały w czasie rzeczywistym obraz z rejonów uszkodzeń do spółek będących dostawcami energii elektrycznej. Stwierdzono bardzo dobre działanie żołnierzy w niekorzystnych warunkach atmosferycznych oraz sytuacjach stresowych.

Także dowództwo 8. K-P BOT, czy też dowództwa batalionów tej brygady wielokrotnie uczestniczyło dotychczas w różnych przedsięwzięciach szkoleniowych organizowanych czy prowadzonych wspólnie z podmiotami układu pozamilitarnego (załącznik 7). Jednym z ważniejszych było wojewódzkie ćwiczenie obronne pk. „Wisła-19”, organizowane przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego na temat: „Kierowanie przez Wojewodę realizacją zadań przez elementy pozamilitarnego systemu obronnego województwa we współdziałaniu z jednostkami organizacyjnymi Sił Zbrojnych RP i wojsk sojusznicych w warunkach kryzysu oraz w czasie konfliktu zbrojnego”. Celem ćwiczenia było doskonalenie umiejętności osób funkcyjnych organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie planowania, organizacji i realizacji zadań operacyjnych w warunkach narastania sytuacji kryzysowej oraz prowadzenia operacji obronnej poprzez realizację zadań procesu planowania i przygotowania do wykonania zadań. Zagadnienia szkoleniowe obejmowały działania w warunkach kryzysu wewnętrznego, w sytuacji zagrożeń o charakterze dywersyjnym i terrorystycznym ale także w sytuacji zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny. Dowództwo 8. K-P BOT było zaangażowane m.in. w koordynowanie działań jednostek ratowniczych, w czasie pojawiania się zagrożeń, takich jak np. pożary obszarów leśnych zagrażające magazynom gazu czy katastrofa drogowa, wskutek której duża liczba osób wymagała natychmiastowej pomocy medycznej. Z ćwiczenia wyciągnięto wniosek, że w celu zapewnienia bieżącego dopływu informacji o stanie zdarzenia kryzysowego należy rozważyć wprowadzenie do użytku bezzałogowych statków powietrznych (BSP), które mogłyby realizować zadania obserwacyjne nad zagrożonym terenem w każdych warunkach atmosferycznych. W związku z powyższym wydaje się zasadnym zmiana organizacji Wojewódzkich Lotniczych Formacji Obrony Cywilnej – względnie ich rozformowanie po przeprowadzeniu niezbędnych zakupów sprzętu i przeszkoleniu operatorów BSP.

Brygada prowadziła także szkolenia taktyczne doskonalące współdziałanie z Policją, Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym (WOPR), czy też strażą pożarną. Przykładowo w m. Pakość w 2022 r. odbyło się ćwiczenie z udziałem prawie 120 żołnierzy TSW z 8. K-P BOT oraz przedstawicieli: Policji, WOPR, straży pożarnej, zespołów zarządzania kryzysowego. Zadaniem była obrona jazu regulującego poziom wody na jeziorze Gopło oraz odpieranie ataków grup dywersyjno-rozpoznawczych, które dążyły do zniszczenia urządzeń hydrotechnicznych, co spowodowałoby zalanie obszarów mieszkalnych. Atak prowadzony był z wody jak i z lądu. Realizm szkolenia został

zapewniony przez wykorzystanie środków pozoracji pola walki w postaci amunicji ślepej, granatów dymnych oraz petard. Dodatkowo wgląd w pole walki w czasie rzeczywistym zapewniła grupa rozpoznania obrazowego 8. K-P BOT z wykorzystaniem BSP FlyEye 3.0. Ćwiczenie zwiększyło poziom współpracy i współdziałania brygady z innymi podmiotami bezpieczeństwa w ramach SRO.

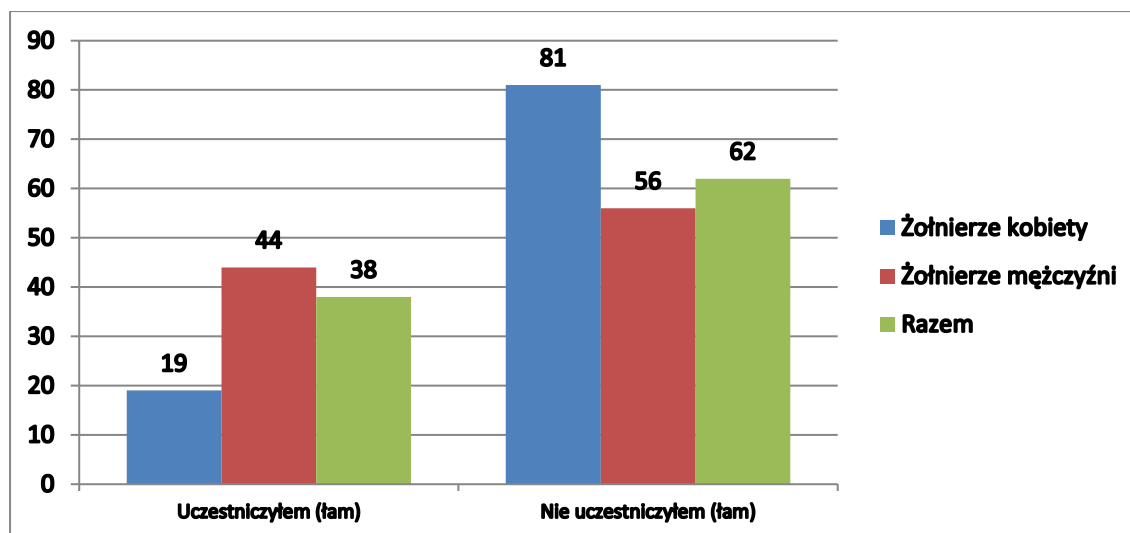
Ocena dotychczasowej współpracy WOT z układem pozamilitarnym jest wysoka. W opinii Dowódcy WOT dotychczasowa współpraca z podsystemem niemilitarnym układała się bardzo dobrze, a nawet wzorowo. Przyczynia się do tego także fakt, że część pracowników administracji samorządowej to żołnierze TSW. Są oni tym samym naturalnymi ambasadorami sił zbrojnych w samorządach¹⁶⁸. To znakomicie buduje solidarność na danym terenie.

4.5. Ocena respondentów przygotowania WOT do działań niemilitarnych

W celu poznania opinii respondentów dotyczącej przygotowania WOT do realizacji zadań na rzecz układu pozamilitarnego w czasie pokoju, szczególnie w sytuacjach kryzysowych, autor przeprowadził badania ankietowe wśród żołnierzy TSW oraz społeczeństwa (próba 1 i 2), a także wywiady z ekspertami. Uzyskane wyniki zaprezentowano w załącznikach 1-4.

Prowadząc badania z żołnierzami TSW (załącznik 1), autor starał się ustalić, ilu z nich uczestniczyło w działaniach na rzecz wsparcia administracji i społeczeństwa w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego. Dane przedstawiono na wykresie 19. Wynika z nich, że tylko 19% kobiet żołnierzy brało udział w tego rodzaju akcjach, natomiast mężczyźni byli znacznie częściej angażowani, chociaż ich liczba nie przekraczała połowy badanych (44%). Przyczyną takiego stanu mógł być fakt, że 80% badanych miała staż służby do 3 lat, a więc nadal byli w okresie szkolenia zasadniczego i dlatego tylko w sytuacjach szczególnych kierowano ich do działań w sytuacjach zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego. Żołnierze najczęściej wskazywali udział w operacji pk. „Silne Wsparcie” oraz w operacjach związanych z pandemią Covid-19. Szczególnie mężczyźni byli angażowani w te operacje, nawet kilkakrotnie.

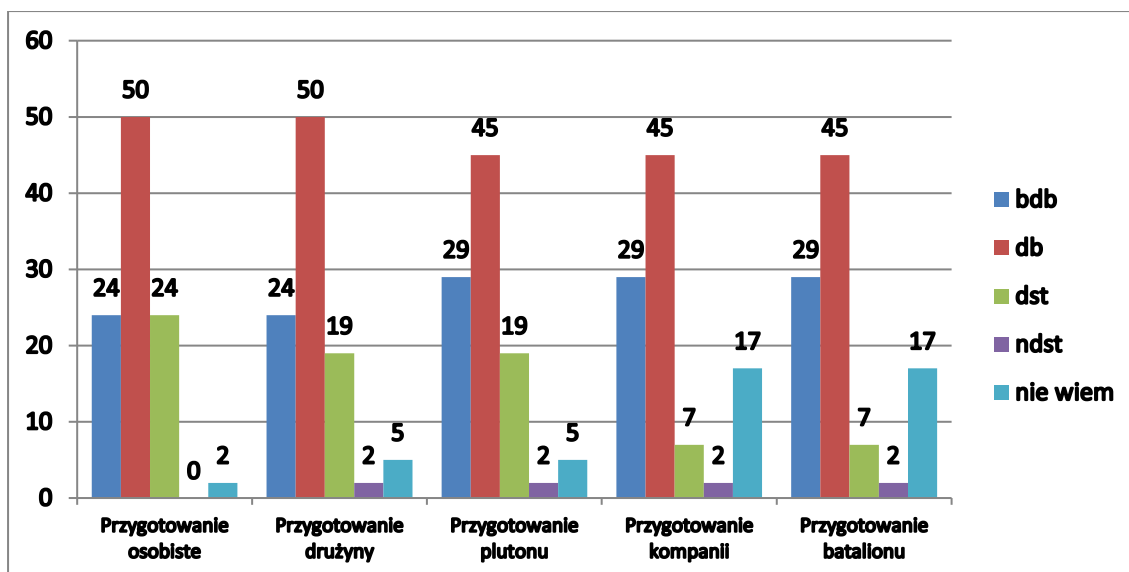
¹⁶⁸ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 81) w dniu 10 stycznia 2018 r., wyd. cyt.

Wykres 19. Czy jako żołnierz TSW uczestniczyła/uczestniczył Pani/Pan w działaniach wsparcia administracji i społeczeństwa w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego?

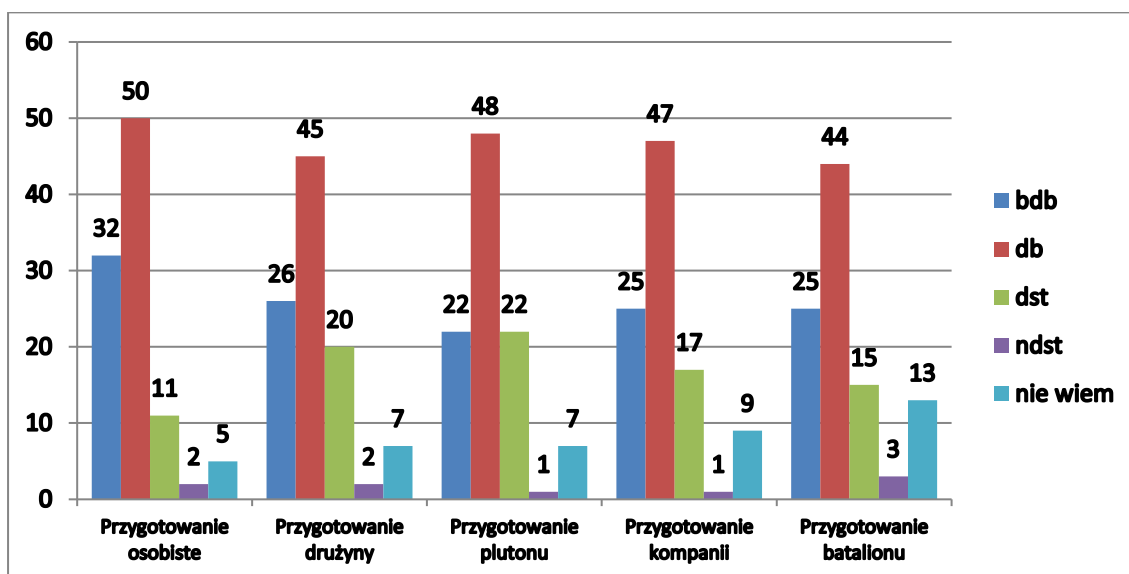
Źródło: opracowanie własne.

Żołnierzy TSW poproszono także o ocenę poziomu przygotowania osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych, w aspekcie posiadanego wyposażenia, wyszkolenia i zgrania. Opinie kobiet prezentuje wykres 20, natomiast zdanie mężczyzn na ten temat - wykres 21. Ogromna większość kobiet dobrze i bardzo dobrze ocenia zarówno przygotowanie osobiste (75%), jak i pododdziałów (74%). Tylko około 2% ocenia je jako niedostateczne. Duża część kobiet nie potrafiła wyrazić swojej opinii na temat przygotowania kompanii i batalionu (po 17%). Przyczyną może być fakt, że ankietowane rzadko mogły obserwować działania prowadzone przez te szczebla dowodzenia. Wskazania mężczyzn były podobne, chociaż lepiej ocenili oni przygotowanie własne (82% dobrze i bardzo dobrze) a nieco niżej przygotowanie pododdziałów (69-72% dobrze i bardzo dobrze). Część żołnierzy, z takiego samego powodu jak kobiety, nie potrafiła ocenić przygotowania kompanii (9%) i batalionu (13%). Tylko 2% badanych mężczyzn oceniła negatywnie swoje przygotowanie a 1-3% także przygotowanie pododdziałów.

Wykres 20. Jak ocenia Pani poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych (np. klęsk żywiołowych)?

Źródło: opracowanie własne.

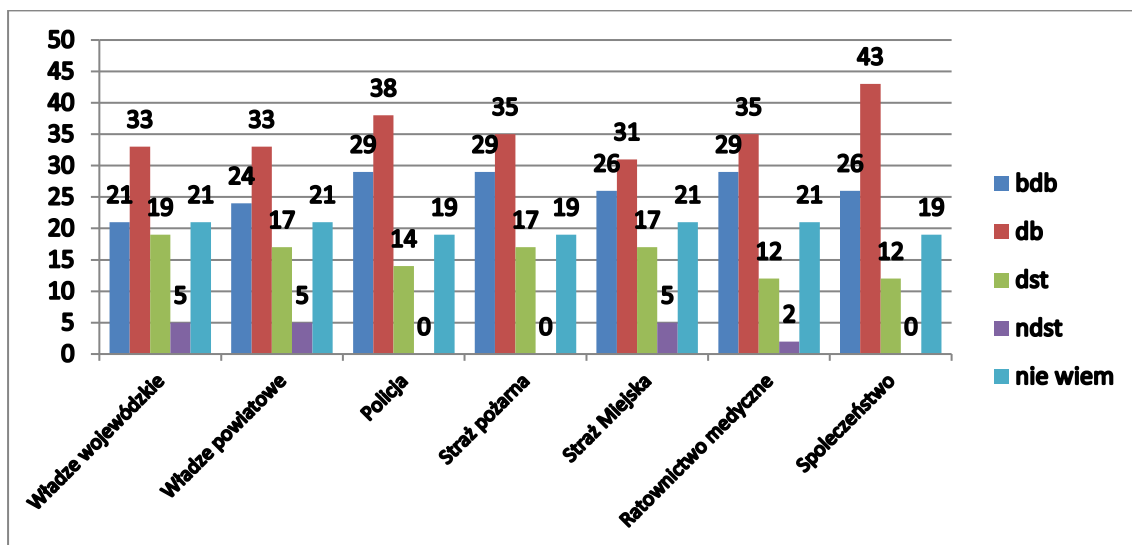

Wykres 21. Jak ocenia Pan poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych (np. klęsk żywiołowych)?

Źródło: opracowanie własne.

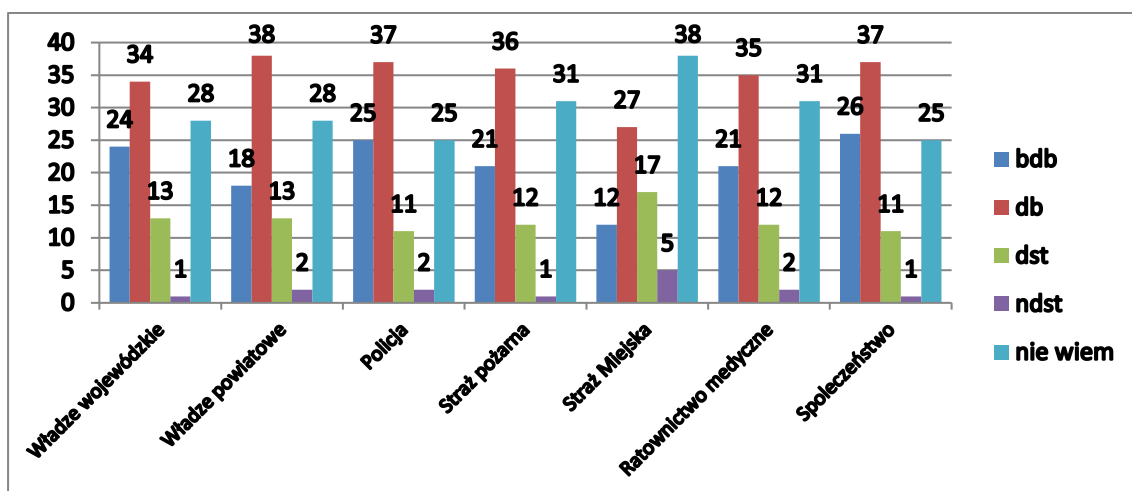
Kolejne pytanie ankietowe miało na celu poznanie opinii żołnierzy TSW dotyczącej dotychczasowej współpracy brygady (batalionu) z innymi instytucjami i społeczeństwem. Odpowiedzi kobiet zawarto na wykresie 22, natomiast mężczyzn na wykresie 23. Większość kobiet dobrze i bardzo dobrze ocenia relacje z innymi podmiotami

bezpieczeństwa oraz ze społeczeństwem. Najwyżej oceniono współpracę ze społeczeństwem (69% ocen dobrych i bardzo dobrych), Policją (67% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz ze strażą pożarną i ratownictwem medycznym (po 64% ocen dobrych i bardzo dobrych). Najniższą ocenę uzyskała kooperacja z władzami wojewódzkimi (54% ocen dobrych i bardzo dobrych). Około jedna piąta badanych kobiet nie miała zdania w tej kwestii, co prawdopodobnie wynikało z braku kontaktu z tymi podmiotami.

Wykres 22. Jak ocenia Pani dotychczasową współpracę brygady (batalionu) z innymi instytucjami i społeczeństwem?

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 23. Jak ocenia Pan dotychczasową współpracę brygady (batalionu) z innymi instytucjami i społeczeństwem?

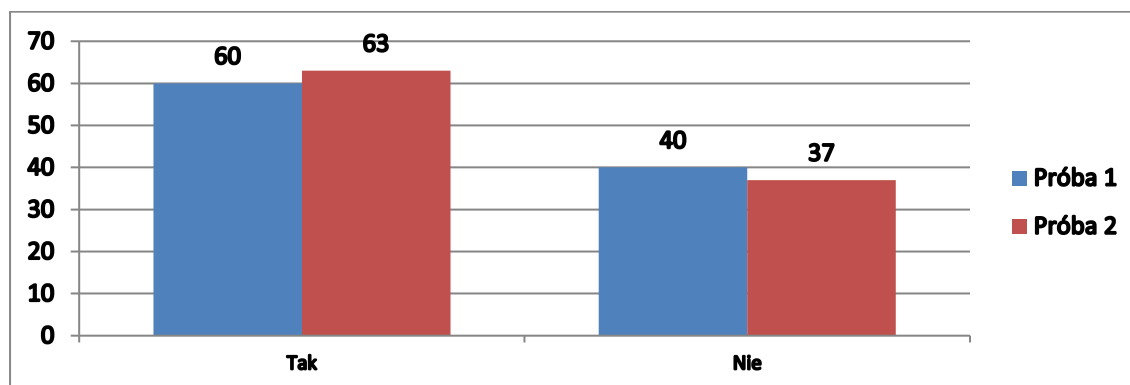
Źródło: opracowanie własne.

Oceny mężczyzn były nieco odmienne (wykres 23). Najlepiej ocenili oni współpracę ze społeczeństwem (63% ocen dobrych i bardzo dobrych), Policją (62% ocen dobrych i bardzo dobrych) oraz z władzami wojewódzkimi (58% ocen dobrych i bardzo dobrych). Najniżej żołnierze ocenili współpracę ze Strażą Miejską (tylko 39% ocen dobrych i bardzo dobrych), a duża część (25-38%) nie potrafiła wyrazić swojej opinii.

Aby poznać opinię społeczeństwa na temat przygotowania i poziomu realizacji zadań przez WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego autor przeprowadził także badania ankietowe wśród mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Wyniki przedstawiono w załączniku 2 (próbą 1 obejmującą pracowników instytucji bezpieczeństwa) oraz w załączniku 3 (próbą 2 składającą się z osób dorosłych, interesujących się bezpieczeństwem państwa).

Prawie dwie trzecie badanych z próby 1 i 2 była świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji i społeczeństwu, co zobrazowano na wykresie 24. Jako rodzaj zdarzenia respondenci najczęściej wskazywali pandemię Covid-19, w czasie której żołnierze pobierali wymazy, dokonywali pomiaru temperatury, kierowali ruchem pacjentów podczas szczepień, ewidencjonowali wolne miejsca w szpitalach, transportowali i dystrybuowali żywność, czy kontrolowali przestrzeganie kwarantanny.

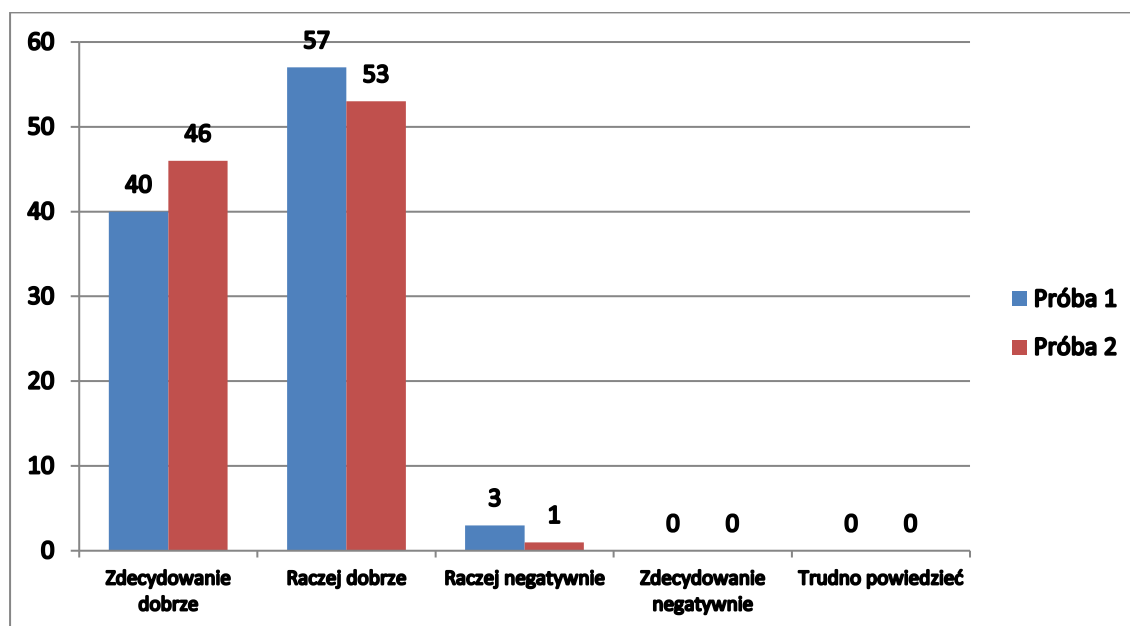
Niewielka część badanych obserwowała także żołnierzy podczas wsparcia Straży Granicznej na przejściach granicznych w ramach operacji „Niezawodna Pomoc” czy udzielania pomocy administracji publicznej w relokacji uchodźców, transport do miejsc zakwaterowania ukraińskich uchodźców, czy dostarczanie im środków niezbędnych do egzystencji.

Wykres 24. Czy była/był Pani/Pan świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji lub społeczeństwu w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego, np. w czasie pandemii Covid-19?

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci, którzy byli świadkami działania żołnierzy WOT w różnych sytuacjach kryzysowych, zostali poproszeni o ich ocenę (wykres 25). Prawie wszyscy badani dobrze i bardzo dobrze ocenili żołnierzy w czasie różnych akcji (97% próba 1, 98% próba 2), a tylko znikoma część wyraziła negatywną ocenę (3% próba 1, 1% próba 2). Respondenci podkreślali przede wszystkim punktualność żołnierzy, zdecydowanie w działaniu, szybkość reakcji, umiejętność panowania nad grupą osób cywilnych, czy udzielania pierwszej pomocy.

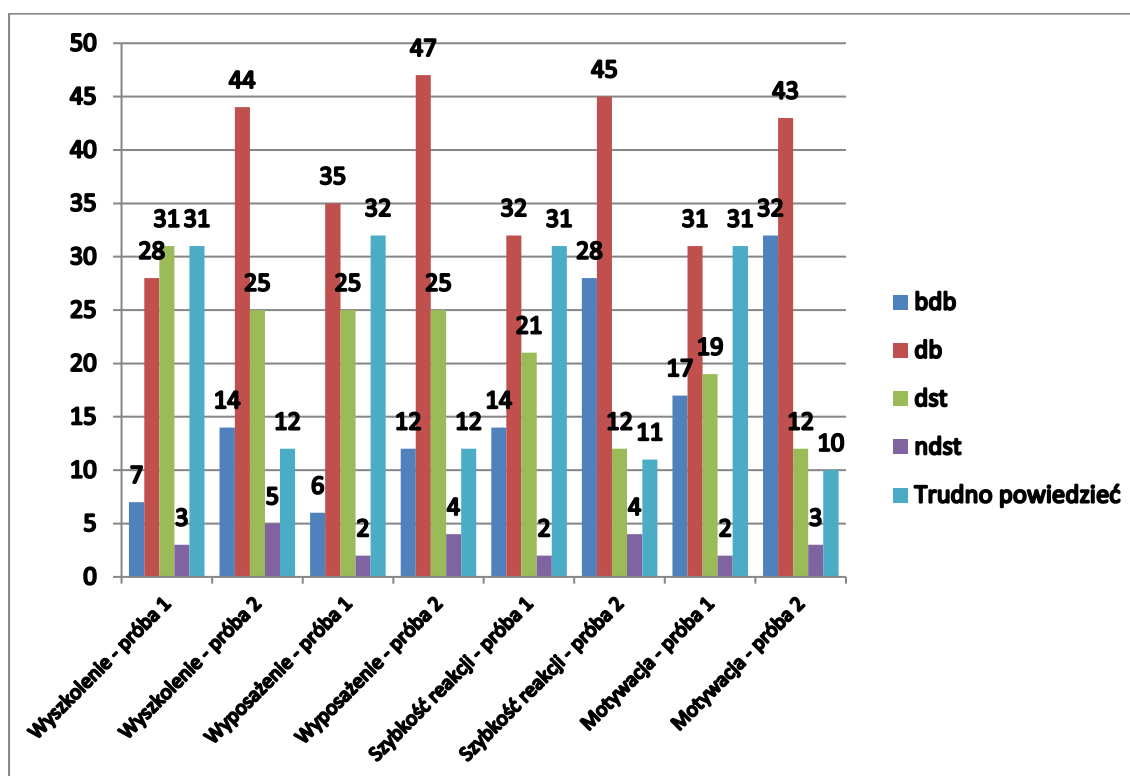

Wykres 25. Jeżeli była/Był Pani/Pan świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji lub społeczeństwu, to jak ocenia Pani/Pan działanie żołnierzy podczas tego zdarzenia?

Źródło: opracowanie własne.

Następne pytanie miało na celu poznanie oceny ankietowanych dotyczącej poziomu przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym wyszkolenia, wyposażenia, szybkości reakcji czy motywacji. Wyniki zobrazowano na wykresie 26. Wskazania badanych poszczególnych prób różniły się między sobą. Tylko około jedna trzecia respondentów z próby 1 (35%) oceniła wyszkolenie WOT jako dobre i bardzo dobre, podobna część wystawiła ocenę dostateczną (31%). Badani próby 2 wyżej ocenili stopień wyszkolenia żołnierzy, gdyż ponad połowa (58%) wystawiła ocenę dobrą i bardzo dobrą. Tylko niewielki odsetek badanych negatywnie ocenił poziom wyszkolenia formacji (próba 1 – 3%, próba 2 – 5%). Wyposażenie WOT zostało ocenione jako dobre i bardzo dobre przez 41% badanych

z próby 1 oraz 59% z próby 2. Co czwarty ocenił je jako dostateczne, a negatywną ocenę wystawiło tylko 2% ankietowanych z próby 1 oraz 4% z próby 2. Wysoko oceniono szybkość reakcji formacji oraz motywację do działań. Prawie połowa ankietowanych z próby 1 oraz trzy czwarte z próby 2 oceniła te kategorie dobrze i bardzo dobrze. Negatywną opinię miało tylko 2% respondentów z próby 1 oraz 4% z próby 2. Należy jednak zaznaczyć, że prawie jedna trzecia badanych z próby 1 oraz co dziesiąty z próby 2 nie była w stanie wyrazić swojego zdania w kwestii oceny poziomu przygotowania WOT do działań niemilitarnych.

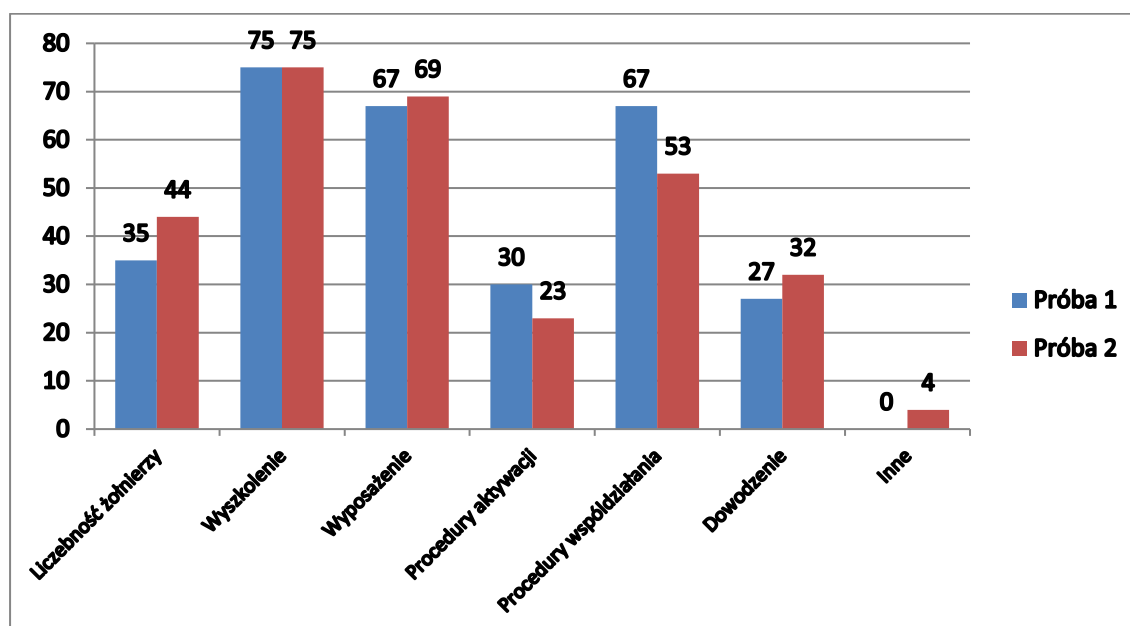

Wykres 26. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego?

Źródło: opracowanie własne.

Badani wskazali także zmiany, które należałoby wprowadzić, aby poprawić zdolności i sprawność WOT w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, co zobrazowano na wykresie 27. Przeważająca część respondentów wskazywała głównie na potrzebę zwiększenia poziomu wyszkolenia formacji (75%) oraz jej lepsze wyposażenie w sprzęt bojowy (67-69%). Ponad połowa zwróciła także uwagę, na potrzebę doskonalenia współdziałania wojska z organami cywilnymi, w tym na lepszą komunikację oraz koordynację wspólnych działań. Ankietowani wskazali również własne propozycje zmian,

takie jak np. większe nakłady finansowe na WOT, wyższe uposażenia, mniej biurokracji, lepsze wykorzystanie cywilnych umiejętności żołnierzy.

Wykres 27. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności i sprawność WOT w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego?

Źródło: opracowanie własne.

Swoje opinie dotyczące dotychczasowej współpracy WOT z układem pozamilitarnym na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego wyrazili także eksperci, z którymi autor przeprowadził wywiady. Ich poglądy w tej materii przedstawiono w załączniku 4.

Według ekspertów, dotychczasowa współpraca z organami samorządowymi i innymi służbami na szczeblu wojewódzkim i lokalnym przebiega bardzo dobrze. Wszyscy reprezentujący je przedstawiciele dokładają wszelkich starań, aby w sytuacjach kryzysowych działać sprawnie i bez zbędnej zwłoki. Podpisane porozumienia o wzajemnej współpracy są wymiernym efektem dotychczasowych wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa. Z kolei działająca od 2020 r. internetowa platforma pomocowa Internetowa Platforma Wsparcia WOT usprawniła proces niesienia pomocy i okazała się bardzo sprawnym narzędziem formalizującym liczne telefony i maile proszące o wsparcie. Także moralne i materialne wsparcie społeczeństwa ułatwia realizację zadań przez formację.

Jednakże na poziomie województwa i wyższym, czasami jest utrudniona koordynacja realizowanych zadań, co wynika głównie z wygórowanych ambicji osób

ze szczebla kierowniczego oraz dbałości o partykularne interesy a nie o interesy państwa, województwa czy powiatu. Z kolei dobra współpraca ze społeczeństwem jest uzależniona od samorządów terytorialnych, a te czasami nie do końca rozumieją rolę WOT i niekiedy próbują wykorzystywać WOT jako „bezpłatną siłę roboczą”.

Problemem jest cały szereg nieprecyzyjnych regulacji prawnych (np. posiadanie broni przez żołnierzy WOT na wspólnych patrolach ze Strażą Graniczną). Innym mankamentem jest niedostosowany i niespójny system łączności różnych komponentów zaangażowanych we wspólne działania. Kompatybilne środki dowodzenia oraz spójne procedury z pewnością usprawniłyby proces decyzyjny. Wspólne działania WOT z układem pozamilitarnym utrudnia także brak trwałych struktur w jednostkach i pododdziałach WOT, które byłyby przeznaczone do prowadzenia działalności łącznikowej. Obecnie są one tworzone doraźnie w reakcji na już zaistniałe zagrożenie. Doświadczenia pozyskane w trakcie pandemii SARS-CoV-2 wskazują, że działalność łącznikowa powinna być budowana w oparciu o następujące zasady:

- ciągłość prowadzonej działalności (w oparciu o etatowe struktury, które powinny być zorganizowane w ramach elementów współpracy cywilno-wojskowej);
- jakość personelu łącznikowego (stworzona i powiększana w trakcie szkoleń i ćwiczeń);
- umiejętności oficerów łącznikowych (właściwy dobór personelu zapewniający przepływ informacji oraz organizację wspólnego działania);
- dwustronny przepływ informacji (oparty na właściwych rozwiązaniach technologicznych, dostępnych dla wszystkich stron współpracy).

Czynnikami warunkującymi efektywną działalność łącznikową są także: znajomość posiadanych sił i środków (własnych i pozostałych elementów); znajomość procedur planowania cywilnego i wojskowego oraz warunkujących otrzymanie wsparcia; zbudowane relacje; posiadane wyposażenie (środki łączności i IT).

Świadczy to o ciągłej potrzebie doskonalenia relacji cywilno-wojskowych, w tym dokonania niezbędnych zmian legislacyjnych, dla wyeliminowania niejasnych lub sprzecznych zapisów w aktach prawnych, doprowadzenia do kompatybilności wojskowych i cywilnych środków łączności oraz utworzenia komórki oficerów łącznikowych na szczeblu BOT oraz batalionu lekkiej piechoty.

Do czynników utrudniających współpracę WOT z podmiotami cywilnymi zaliczyć także należy: niską wiedzę merytoryczną przedstawicieli układu pozamilitarnego w obszarze legislacyjnym, czy też o możliwościach i sposobach aktywacji formacji; brak

zaufania w relacjach, który można wyeliminować tylko poprzez stałą współpracę między podmiotami (osobami); a także brak jednolitych procedur w zakresie przekazywania informacji przez systemy łączności, zarówno jawne jak i niejawne.

Istnieje potrzeba dokonania zmian w strukturach brygadowej kompanii saperów, która powinna mieć lepsze zdolności do inżynierskiego przygotowania terenu nie tylko na potrzeby operacji obronnej, ale także realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.

Należy również nawiązać głębszą współpracę z przedsiębiorcami prywatnymi, którzy zatrudniają żołnierzy TSW. Nie zawsze powołanie pracownika, który jest terytorialsem, wiąże się ze zrozumieniem przez pracodawcę potrzeby działania na rzecz wspólnego bezpieczeństwa i często bywa powodem rezygnacji ze służby żołnierzy TSW. Obecne przepisy legislacyjne zakładające rekompensaty dla pracodawców są niewystarczające, a zmiany powinny sprawić, aby zatrudnianie żołnierzy ochotników stało się opłacalne.

4.6. Konkluzje

1. System zarządzania kryzysowego w Polsce obejmuje użycie wielu różnych podmiotów, zarówno cywilnych, jak i wojskowych, połączonych wspólnym planem działania, a co najważniejsze wspólnym celem. Współpraca i współdziałanie służb mundurowych oraz administracji rządowej i samorządowej jest bardzo ważna, gdyż zapewnia osiągnięcie efektu synergii i często decyduje o sukcesie realnych działań w sytuacjach różnych zagrożeń. Należy jednak zaznaczyć, że za zarządzanie kryzysowe są odpowiedzialne przedstawiciele władzy samorządowej i rządowej, a wsparcie wojska jest funkcją pomocniczą, możliwą w sytuacji, w której potrzeby przekraczają możliwości władz cywilnych, szczególnie gdy posiadane zasoby zostały wyczerpane, a użycie innych sił i środków jest niemożliwe.

2. Zmiany, które nastąpiły w 2022 r. spowodowały, że obecnie w SZK RON główną rolę odgrywają WOT. Formacja przyjęła bowiem zadania niemilitarnej części zarządzania kryzysowego w MON. Funkcję CZK MON powierzono Dowództwu WOT, a jego szefem został Dowódca WOT, który odpowiada za planowanie, koordynację i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych. Do składu wojewódzkich, powiatowych czy gminnych zespołów zarządzania kryzysowego włączono przedstawicieli (dowódców) WOT, jako stałych członków.

3. Podstawę do wydzielenia sił i środków wojskowych nadal stanowi wniosek wojewody w sprawie udzielenia pomocy organom administracji publicznej przez oddziały i pododdziały wojskowe w sytuacji kryzysowej, ale nie zawsze musi on być kierowany do ministra obrony narodowej. W pewnych sytuacjach wojewoda może skierować wniosek bezpośrednio do CZK MON, czyli do Dowództwa WOT. Użycie WOT następuje wówczas automatycznie na wezwanie władz cywilnych (wojewody), zgodnie z wcześniej opracowanym planem. Zdecydowanie skraca to ścieżkę interwencji.

4. WOT ze względu na swoją terytorialność oraz masowość występowania w każdym województwie, są użytecznym podmiotem w działaniach na rzecz systemu zarządzania kryzysowego. Formacja posiada potencjał oraz zdolność do niesienia szybkiej pomocy administracji państwowej i społeczeństwu. Spektrum zadań możliwych do wykonania przez WOT ma tendencję rosnącą, stosownie do nowych wyzwań i zagrożeń ciągle pojawiających się w środowisku bezpieczeństwa. W działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego formacja coraz częściej zastępuje wojska operacyjne, które mogą realizować swoją zasadniczą powinność, jaką jest obrona państwa oraz realizacja zobowiązań sojuszniczych.

5. Aby zapewnić integrację, interoperacyjność, kompatybilność oraz właściwe przygotowanie do wspólnych działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych, WOT utrzymuje stałą współpracę z elementami układu pozamilitarnego, w tym z administracją rządową (głównie z wojewodami) i samorządową oraz różnymi instytucjami bezpieczeństwa. Dotychczasowy udział WOT w wielu różnych przedsięwzięciach szkoleniowych realizowanych wspólnie z układem pozamilitarnym pozwolił osiągnąć wymierne efekty, takie jak m.in.: wypracowanie różnych wariantów wspólnych działań, wdrożenie sprawdzonych zasad i procedur współdziałania i wsparcia, wzrost poziomu wyszkolenia, zacieśnianie więzi między WOT a układem pozamilitarnym, budowa zaufania, a także otwarcie nowych horyzontów w obszarze współpracy cywilno-wojskowej, poprzez angażowanie społeczeństwa lokalnego w przedsięwzięcia szkoleniowe.

6. WOT były dotychczas wielokrotnie zaangażowane w różne działania z obszaru zarządzania kryzysowego, takie jak np. wsparcie systemu cywilnego w sytuacjach klęsk żywiołowych czy wzmocnienie ochrony granicy państwa. Był to praktyczny sprawdzian gotowości formacji do wsparcia administracji i społeczeństwa, który wykazał, że jest ona dobrze przygotowana do zadań. Dotychczas największe natężenie działań WOT było podczas operacji „Odporna Wiosna”, w której wzięło udział ponad 16 tys. żołnierzy, czyli

prawie 70% stanu osobowego formacji w tym okresie. Żołnierze WOT pokazali swoje zdyscyplinowanie, poświęcenie, dużą determinację w realizacji zadań oraz wysoką gotowość, gdyż czas mobilizacji często nie przekraczał 4-6 godzin od otrzymania sygnału, a stawiennictwo wynosiło około 95%. Działania były prowadzone zwykle w SRO, ale zdarzały się sytuacje eksterytorialnego użycia jednostek WOT. Dowództwo WOT wprowadziło rozwiązania, które usprawniły obowiązujące procedury i zwiększyły szybkość i elastyczność formacji. Na szczególną uwagę zasługuje utworzenie nieetatowych zespołów specjalistycznych, takich jak Zespół Oceny Wsparcia, Zespół Wsparcia Odbudowy czy Naziemne Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze czy wprowadzenie Internetowej Platformy Wsparcia WOT. Dzięki sprawnie podjętym działaniom formacja stała się jednym z kluczowych elementów w systemie bezpieczeństwa państwa.

7. Obecnie zasadniczym mankamentem naszego narodowego systemu zarządzania kryzysowego jest fakt, że jest on ograniczony tylko do sytuacji kryzysowych o charakterze niemilitarnym, natomiast nie obejmuje spektrum okoliczności czy zdarzeń o charakterze polityczno-militarnym, przez co nie jest spójny z Systemem Zarządzania Kryzysowego NATO. Inne problemy to: nieprecyzyjne a niekiedy sprzeczne regulacje prawne, które utrudniają wspólne działania podmiotów cywilnych i wojskowych; utrzymanie ciągłej łączności między poszczególnymi komponentami biorącymi udział w akcji; brak jednolitych procedur w zakresie przekazywania informacji (szczególnie niejawnych) przez systemy łączności; czy też brak trwałych struktur w jednostkach i pododdziałach WOT, które byłyby przeznaczone do prowadzenia działalności łącznikowej. Istnieje konieczność utworzenia na szczeblu krajowym podmiotu w randze Ponadresortowego Centrum Koordynacyjnego, który zapewniłby funkcję integrująco-koordynacyjną wszystkich resortów zaangażowanych w przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa wewnętrznego. Świadczy to o ciągłej potrzebie doskonalenia relacji cywilno-wojskowych.

8. Wyniki badań własnych, dotyczących przygotowania WOT do realizacji zadań na rzecz układu pozamilitarnego w czasie pokoju w aspekcie wyposażenia, wyszkolenia i zgrania, wskazują, że ogromna większość żołnierzy TSW dobrze ocenia zarówno przygotowanie osobiste, jak i własnych pododdziałów do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych. Także wysoko została oceniona przez żołnierzy współpraca WOT ze społeczeństwem oraz z innymi instytucjami bezpieczeństwa, szczególnie z Policją, strażą pożarną i ratownictwem medycznym. Również społeczeństwo dobrze ocenia dotychczasową działalność WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego. Większość, bo prawie dwie trzecie badanych była świadkiem pomocy udzielanej przez formację

administracji i społeczeństwu, szczególnie podczas pandemii Covid-19. Prawie wszyscy z nich dobrze i bardzo dobrze ocenili żołnierzy podczas różnych akcji, podkreślając ich punktualność, zdecydowanie, szybkość reakcji, czy umiejętność panowania nad grupą osób cywilnych. Dobrze oceniono także ogólny poziom przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym wyszkolenie, wyposażenie, szybkość reakcji czy motywację żołnierzy, chociaż duża część społeczeństwa (około 30%), nie była w stanie wyrazić swojej opinii.

5. DIAGNOZA PRZYGOTOWANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ DO DZIAŁAŃ MILITARNYCH

5.1. Podnoszenie zdolności operacyjnych oraz sprawności funkcjonowania przez formację

Zasadniczą powinnością WOT dla stałej gotowości obronnej państwa jest przygotowanie i utrzymanie siły i środków w wysokiej gotowości do użycia w czasie kryzysu, a przede wszystkim wojny. W celu utrzymywania ukończenia stanów osobowych na jak najwyższym poziomie, zgodnie z przydzielonym etatem, na bieżąco realizowany jest proces rekrutacji. W ramach możliwości budżetowych państwa odbywa się pozyskiwanie nowego sprzętu, który musi spełniać wymagania współczesnych działań zbrojnych i z zakresu zarządzania kryzysowego. Sprzęt będący na wyposażeniu pododdziałów utrzymuje się w wysokiej sprawności technicznej, poprzez jego właściwą obsługę. Opracowuje i ciągle aktualizuje się plany użycia jednostek i pododdziałów podczas prowadzenia działań militarnych, mających na celu odparcie potencjalnego agresora. Sukcesywnie dokonuje się sprawdzania systemu alarmowania i powiadamiania żołnierzy oraz poziom ich gotowości do działań. W tym celu prowadzi się ćwiczenia mobilizacyjne, które umożliwiają sprawdzenie czasu stawiennictwa żołnierzy oraz ukończenie pododdziałów. Trzeba zaznaczyć, że brygady wchodzące w skład WOT nie są jednostkami wojskowymi zaszeregowanymi do określonego zestawu gotowości mobilizacyjnej, związanej z przejściem z organizacji pokojowej na wojenną, jak ma to miejsce w przypadku jednostek wojsk operacyjnych. Przyjmuje się jednak, że czas stawiennictwa żołnierzy TSW nie powinien przekroczyć 12 godzin od podania sygnału. Tak więc mają one wysoki stopień gotowości operacyjnej do podjęcia działań w SRO, który zależy głównie od przeznaczenia jednostek.

Ważnym przedsięwzięciem realizowanym przez BOT jest przygotowanie SRO do prowadzenia działań taktycznych. Organizuje się rozpoznanie rejonów i określa obiekty stanowiące potencjalne zagrożenia, czy też wymagające obrony lub ochrony, jak również miejsca dogodne do dezorganizacji działań przeciwnika w czasie wojny. Elementy rozpoznawcze WOT prowadzą rozpoznanie, które ma na celu zbieranie i analizowanie istotnych informacji o środowisku w SRO, w tym o warunkach: topograficznych, hydrometeorologicznych, hydrograficznych, geologicznych oraz z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej. Wykorzystuje się przy tym potencjał informacyjny społeczeństw

lokalnych oraz wiedzę posiadaną przez żołnierzy TSW. Jednostki WOT stale współpracują i wymieniają informacje z elementami podsystemu niemilitarnego.

W SRO brygad, zgodnie z planem, realizowane są szkolenia żołnierzy, dowództw oraz zgrywanie pododdziałów. Aby osiągnąć maksymalne efekty szkoleniowe opracowano nowatorski system szkolenia WOT, który zgodnie z założeniem, ma umożliwić i to w stosunkowo krótkim czasie właściwe przygotowanie żołnierza TSW do wykonywania różnorodnych zadań, zarówno w czasie pokoju, jak i kryzysu czy wojny. Za punkt wyjścia przyjęto, że system szkolenia WOT musi mieć charakter połączony oraz być spójny i podobny we wszystkich brygadach, ale z uwzględnieniem ich specyfiki. Dlatego przyjęto 3 główne założenia:

1. Ludzie w SRO stanowią najważniejsze zasoby.
2. System szkolenia powinien służyć do wydobywania potencjału drzemącego w ludziach.
3. Podsumowaniem działalności szkoleniowej ma być praktyczna realizacja zadań przez pododdziały WOT we własnych SRO.

Zgodnie z pierwszym założeniem budowa potencjału osobowego formacji musi się odbywać poprzez wydobywanie i właściwe spożytkowanie tego potencjału, który tkwi w społeczeństwie. Do służby w formacji często zgłaszają się kandydaci dobrze wykształceni, posiadający deficytowe specjalności, takie jak np. medyczne, informatyczne, chemiczne i inne. Są oni przy tym silnie zmotywowani do podjęcia i sumiennego pełnienia służby, a także osiągania jak najlepszych wyników. Dlatego należy stworzyć warunki do rozwoju osobistego najwartościowszych żołnierzy, poprzez umiejętne zarządzanie zasobami ludzkimi, w tym przede wszystkim doskonalenie ich wiedzy i umiejętności w ramach różnych kursów (oficerskich, podoficerskich, specjalistycznych, doskonalących) organizowanych np. w uczelniach wojskowych, Centrum Szkolenia WOT czy też w Szkole Podoficerskiej WOT. Należy przy tym mieć na względzie fakt, że zasadniczym kryterium warunkującym wartości dowódcy czy instruktora jest nie tyle posiadany przez niego stopień wojskowy, a jego predyspozycje, kompetencje i kwalifikacje. Dlatego ponad hierarchią służbową powinno się doceniać także nieformalny autorytet tych, którzy posiadają największą wiedzę i umiejętności.

Drugie założenie oparte jest o zasadę, która brzmi: „Szkolisz się tak, jak będziesz walczył (train as you fight)”. Zgodnie z nią należy ciągle rozwijać system szkolenia i dostosowywać go zarówno do potrzeb przyszłego środowiska walki, ale także wsparcia społeczności lokalnych. System powinien zapewnić także integrację, interoperacyjność

i kompatybilność z innymi rodzajami sił zbrojnych. Szkolenie powinno być prowadzone przede wszystkim w terenie (szkolenie praktyczne) i to w warunkach zbliżonych do rzeczywistych. Realność szkolenia zapewnia nie tylko dobre przygotowanie do obrony SRO, ale także do realizacji zadań z zakresu ratownictwa stosownie do miejscowych zagrożeń, takich jak np. powódzie czy też skutki awarii i katastrof technicznych miejscowych zakładów i infrastruktury itp. Dąży się do tego, aby szkolenie było elastyczne, czyli dostosowane do potrzeb oraz zbieżne z oczekiwaniami szkolonych. Musi je cechować wysoka jakość i efektywność, aby przy niewielkim nakładzie czasu i środków osiągać jak najlepsze rezultaty. Jakość i atrakcyjność szkolenia warunkuje bowiem pełne zaangażowanie potencjału osobowego w realizowany proces, a przy tym jest antidotum na odejścia żołnierzy TSW ze służby, którzy nie będą traktować prowadzonych zajęć jako improwizację i marnowanie czasu. Na jakość szkolenia w dużym stopniu wpływają nowoczesne formy i metody przekazywania wiedzy, które powinny być szeroko stosowane i umiejętnie łączone z tradycyjnymi formami przekazu. Typowego nauczyciela coraz częściej zastępuje mentor, w postaci doświadczonego instruktora, posiadającego dużą wiedzę oraz umiejętności merytoryczne i metodyczne. Szczególnie wartościowi są czynni i byli żołnierze wojsk operacyjnych z największym doświadczeniem bojowym zdobytym w różnych misjach. Dotyczy to szczególnie byłych żołnierzy Wojsk Specjalnych.

Trafnym pomysłem, a jednocześnie nowatorskim podejściem, było utworzenie Mobilnych Zespołów Szkoleniowych WOT (MZSz WOT). W ich skład wchodzi przede wszystkim byli żołnierze różnych jednostek specjalnych WP oraz funkcjonariusze jednostek antyterrorystycznych Policji. W ten sposób właściwie wykorzystano wartościowy potencjał w postaci unikatowej wiedzy, wyjątkowych umiejętności oraz doświadczenia tych doskonałych specjalistów. Zespoły podlegają bezpośrednio Dowództwu WOT, a ich zadaniem, w myśl zasady „train the trainers”, jest przede wszystkim szkolenie instruktorów, którzy zdobytą wiedzę i umiejętności przekażą innym żołnierzom. Oprócz tego szkolą także kadrę dowódczą, jak i żołnierzy w wybranych specjalnościach wojskowych oraz weryfikują przydatność programów szkolenia, wyposażenia żołnierzy czy bazy szkoleniowej wykorzystywanej przez WOT. MZSz działają na obszarze całej Polski, zgodnie z zapotrzebowaniem poszczególnych BOT, dzięki temu zapewniają one wysoki i jednolity standard szkolenia wszystkich żołnierzy formacji. Aby zwiększyć ich dostępność, a tym samym możliwości wykorzystania przez dowódców jednostek WOT, są one rozlokowane w centrum (Warszawa), na północy (Pruszcz Gdański) oraz na południu (Lubliniec). Każdy z funkcjonujących obecnie

3 zespołów składa się z kilkunastu pracowników cywilnych, którymi są specjaliści, tacy jak: operatorzy, ratownicy pola walki, łącznościowcy czy snajperzy¹⁶⁹. Zespoły specjalizują się w szkoleniach z ratownictwa i ochrony infrastruktury krytycznej, ale także z tzw. zielonej taktyki, czyli prowadzenia działań w rejonach niezurbanizowanych, głównie leśnych i w górach oraz taktyki czarnej, czyli walki w terenach miejskich. Ta innowacyjna struktura przynosi wymierne efekty szkoleniowe dla całej formacji, w postaci dobrego przygotowania żołnierzy do prowadzenia różnych działań, także w środowiskach specyficznych.

W założeniu trzecim przyjęto, że podsumowaniem działalności szkoleniowej powinna być praktyczna realizacja zadań przez pododdziały WOT przede wszystkim w rejonie przyszłych działań, czyli we własnych SRO. W tym celu realizuje się szkolenia taktyczne w formie ćwiczeń, zajęć czy treningów taktycznych. Przyjmuje się w nich założenie, że jednostki WOT będą zaangażowane w różne działania, o różnej intensywności, częstotliwości i skali. Szkolenie taktyczne jest dostosowane zarówno do potrzeb przyszłego środowiska walki, ale także służy podnoszeniu zdolności do wsparcia społeczności lokalnych. Doskonali się również zdolności do tworzenia różnych modułów zadaniowych WOT, w zależności od sytuacji i treści otrzymanego zadania, co umożliwi uzyskanie efektu synergii. W czasie szkolenia szczególny nacisk jest położony na umiejętność rozpoznania terenu, poruszania się w nim i maskowania ruchu, przygotowania zasadzki, czy bytowania w terenie. Żołnierze muszą bowiem doskonale poznać rejon przyszłych działań i dobrze orientować się w nim. Realność szkolenia taktycznego zapewnia wykorzystanie amunicji oraz środków pozoracji pola walki. Ponieważ zajęcia z użyciem tych środków, czy też prowadzone w nocy na terenach zamieszkałych mogą budzić kontrowersje mieszkańców, powinny być one poprzedzone lokalną kampanią informacyjną oraz uzgodnieniami z samorządem. Jest to element strategii tzw. „miękkiej” obecności szkoleniowej w miejscowościach. Dzięki niej można uniknąć różnych, niepotrzebnych incydentów, a nade wszystko uzyskać wsparcie lokalnych społeczności dla podejmowanych przedsięwzięć szkoleniowych¹⁷⁰.

¹⁶⁹ Mobilne zespoły szkoleniowe, <https://www.wojsko-polskie.pl/dwot/mobilne-zespoły-szkoleniowe/>, (dostęp: 26.02.2021).

¹⁷⁰ Koncepcja szkoleń WOT w miejscowościach bazuje na doświadczeniach krajów bałtyckich i skandynawskich, gdzie są one realizowane cyklicznie i to nie tylko w dni wolne. W 2017 roku jedno z ćwiczeń WOT prowadzono w terenie zabudowanym, z użyciem środków pozoracji bez uprzedzenia mieszkańców, co spowodowało ich dezaprobatę. Zob. Asymetryczna obrona i przeciwpancerne priorytety. Gen. Kukula dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, 26.07.2019, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 5.07.2021).

Szkolenie jednostek i pododdziałów WOT pozwala doskonalić własne zdolności operacyjne jednostek, ale także współdziałanie z wojskami operacyjnymi czy też współpracę z układem pozamilitarnym, w sytuacji zagrożeń o charakterze militarnym.

Przykładem podnoszenia własnych zdolności do prowadzenia działań bojowych są zamierzenia szkoleniowe realizowane w 8. K-P BOT. Główny wysiłek szkoleniowy brygady jest ukierunkowany na zgranie pododdziałów oraz na doskonalenie organów dowodzenia. W tym celu corocznie organizuje się kilka ćwiczeń i treningów taktycznych w SRO brygady (załącznik 5). Istotne znaczenie dla właściwego przygotowania dowództwa brygady do realizacji zadań w czasie wojny mają cykliczne treningi pk. „Strzała”. W trakcie tych treningów doskonalą się obsadę SD brygady w realizacji procesu planowania działań w czasie kryzysu i wojny, funkcjonowanie elementów struktury SD w zakresie wykonywania swoich obowiązków i zadań zgodnie z SOP, wymianę informacji w relacjach wewnętrznych, wykonywanie dokumentów planistycznych i rozkazodawczych czy też współdziałanie z układem pozamilitarnym.

Ważnym przedsięwzięciem szkolenia operacyjno-taktycznego organizowanym przez dowódcę 8. K-P BOT w etapie szkolenia dowództwa i sztabu brygady oraz dowództw batalionów przygotowującym SD/GO do działania zgodnie z przeznaczeniem są ćwiczenia dowódczo-sztabowe na mapach, takie jak np. ubiegłoroczne ćwiczenie pk. „Grot-22” czy „Granit-22”. Ich celem jest podnoszenie poziomu funkcjonowania SD brygady, ale także SD podległych batalionów. Podczas tych zamierzeń obsady SD rozwiązują różne problemy taktyczne związane z dowodzeniem, czy zabezpieczeniem działań zgodnie z charakterem współczesnego pola walki, czy też kwestie współdziałania z wojskami operacyjnymi czy współpracy z elementami układu pozamilitarnego.

Dotychczasowe treningi i ćwiczenia świadczą o tym, że procedury współdziałania elementów obsady SD 8. K-P BOT oraz SD podległych batalionów zostały udokładnione, co przełożyło się na usprawnienie ich funkcjonowania. Tym samym organy dowodzenia brygady oraz batalionów są zdolne do planowania i organizowania działań bojowych podległych pododdziałów.

Ćwiczenia i szkolenia w SRO pozwalają także budować i doskonalić zdolności WOT do prowadzenia działań bojowych wspólnie z innymi podmiotami militarnymi i niemilitarnymi, ale także do wsparcia społeczności lokalnych podczas wojny. Prowadzą one do interakcji z ludnością cywilną, która dzięki nim może zrozumieć miejsce i rolę WOT w systemie obronnym naszego państwa. Z kolei szkolenia prowadzone wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych czy też z innymi instytucjami, takimi jak: administracja, Policja,

Straż Graniczna, Państwowa Straż Pożarna, prowadzą do integracji różnych komponentów bezpieczeństwa, w tym do wypracowania wspólnych procedur w zakresie współpracy oraz współdziałania w sytuacjach różnych zagrożeń, w tym szczególnie o charakterze militarnym. W scenariuszach prowadzonych ćwiczeń powinny znaleźć się zagadnienia związane z prowadzeniem działań poniżej progu wojny (hybrydowych), procedury planowania i prowadzenia działań o charakterze kinetycznym i niekinetycznym a także procedury dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom oraz zjawiskom towarzyszącym niekonwencjonalnym metodom walki. Szczególne znaczenie ma zatem współpraca z wojskami operacyjnymi. Zasadniczym wyzwaniem w tym obszarze jest zbudowanie i zgranie struktur Wojennego Systemu Dowodzenia (WSyD) na wszystkich poziomach dowodzenia, integracja WOT z wojskami operacyjnymi oraz współpraca w ramach modułów w SRO. Wszystkie przytoczone założenia szkolenia WOT muszą obejmować także edukację społeczeństwa mającą na celu budowanie etosu formacji oraz utrzymywanie zaufania społecznego na jak najwyższym poziomie.

Obecnie coraz powszechniejsze, także w czasach pokoju, staje się wykorzystywanie cyberprzestrzeni do przeprowadzenia ataków na systemy informatyczne organów administracji publicznej, ale również na obywateli. Działania ukierunkowane są na zakłócanie przyjmowania i dystrybucji informacji, czy też pozbawienie możliwości wykorzystania sieci poprzez zastosowanie szkodliwego oprogramowania. Jest to element tzw. wojny hybrydowej. Celem tych działań jest wytworzenie fałszywego obrazu rzeczywistości, wpływanie na decyzje i działania administracji publicznej, czy też manipulowanie społeczeństwem. Za pomocą ataków informacyjnych, w tym dezinformacji, mogą być rozniecane spory społeczne, narodowościowe czy religijne, co może zdestabilizować sytuację wewnętrzną w państwie. Dlatego w czasie pokojowej działalności, WOT prowadzi działania informacyjne, zapewniające przejrzystość środowiska informacyjnego oraz edukacyjne, umożliwiające właściwe postrzeganie rzeczywistości przez społeczeństwo. Przygotowuje się także do zwiększenia bezpieczeństwa nie tylko swoich systemów informatycznych, ale także wykorzystywanych przez administrację i społeczeństwo. Formacja, dzięki utworzonemu Zespołowi Działań Cyberprzestrzennych (ZDC) osiągnęła zdolność do prowadzenia działań w cyberprzestrzeni z zastosowaniem technologii informatycznych, które umożliwiają identyfikację zagrożeń oraz skuteczne zabezpieczenie przed nimi systemów i oprogramowania, co jest obecnie koniecznością.

Zespół liczy ok. 100 żołnierzy i składa się głównie z ochotników, którzy posiadają specjalistyczną wiedzę, umiejętności oraz doświadczenie z obszaru IT, w tym szczególnie w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego. Są to m.in.: analitycy, audytorzy systemów IT, informatycy oraz nauczyciele i studenci¹⁷¹. Zespół funkcjonuje przy Dowództwie WOT w Zegrzu. Docelowo zostaną utworzone także cybergrupy we wszystkich BOT. Pierwsze z nich powstaną jednak nie wcześniej niż w 2025 roku. Zespół współpracuje z Wojskami Obrony Cyberprzestrzeni oraz razem wykonuje pewne działania, takie jak np. wsparcie operacji militarnych prowadzonych przez nasze siły zbrojne w obrębie cyberprzestrzeni, tak w ujęciu narodowym, jak i sojuszniczym. Z kolei cybergrupy (po ich utworzeniu) będą współdziałać ze środowiskiem lokalnym, a ich zadaniem będzie wykrywanie, rozpoznawanie oraz zapobieganie cyberzagrożeniom, a także ochrona sieci teleinformatycznych.

Duże znaczenie dla podniesienia zdolności operacyjnych WOT ma międzynarodowa współpraca szkoleniowa z formacjami OT funkcjonującymi w innych państwach demokratycznych. Jest to niewątpliwie słuszną drogą czerpania z doświadczeń innych krajów, zwłaszcza w zakresie budowania powszechności zdolności do odstraszenia i obrony. Dzięki temu implementowane są rozwiązania sprawdzone i stosowane przez naszych sojuszników. Pierwsze formalne porozumienie o współpracy zawarto w 2019 r. z litewskimi Siłami Ochotniczymi Obrony Kraju (KASP). Dotyczy ono m.in. udziału w cyklicznych ćwiczeniach Wojska Polskiego, takich jak „Dragon” czy „Defender”, w którym biorą udział także wojska amerykańskie¹⁷². Współpraca szkoleniowa nawiązana została także w ramach różnych projektów i przedsięwzięć z: Łotwą, Estonią, krajami skandynawskimi (Szwecja, Finlandia), Izraelem, a przede wszystkim z Gwardią Narodową USA. Stanowi ona istotną platformę wymiany doświadczeń z innymi partnerami zagranicznymi. Długofalowym celem współpracy jest także włączenie WOT państw sojuszniczych do całego systemu obronnego NATO, jako niewątpliwie wartościowego i ważnego elementu. Państwem wiodącym w tej inicjatywie została właśnie Polska¹⁷³.

Przyjęto założenie, że końcowym efektem szkoleniowym całego systemu podnoszenia zdolności operacyjnej WOT powinien być dobrze wyszkolony i wyposażony,

¹⁷¹ M. Kowalska-Sendek, Terytorialsi na cyberfroncie, wywiad z płk Radosławem Kosiakiem, dowódcą Zespołu Działań Cyberprzestrzennych WOT, 17.05.2021., <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34322?t=Terytorialsi-na-cyberfroncie>, (dostęp: 16.09.2021).

¹⁷² R. Lesiecki, WOT ma porozumienie o współpracy z Litwą, 18.01.2019, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/wot-ma-porozumienie-o-wspolpracy-z-litwa>, (dostęp: 15.05.2021).

¹⁷³ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 81) w dniu 10 stycznia 2018 r., wyd. cyt., s. 10.

a przy tym silnie zmotywowany żołnierz WOT oraz pododdziały zgrane i przygotowane do różnych działań bojowych w ramach SRO.

5.2. Zwiększanie poziomu współdziałania WOT z wojskami operacyjnymi w kontekście wspólnych działań

Determinantami skuteczności i efektywności zadań realizowanych przez WOT jest współdziałanie i integracja z innymi rodzajami sił zbrojnych. Czynniki te są doskonalone podczas różnych wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych, w tym szczególnie treningów i ćwiczeń taktycznych. Dzięki nim sprawdzane są: procedury działania; możliwości realizacji zadań w różnych sytuacjach bojowych; zdolności sił do wspólnego, skutecznego i sprawnego działania; czy też sprawność systemu dowodzenia. Połączone szkolenia zapewnia zatem osiągnięcie wysokiego stopienia interoperacyjności i kompatybilności wojsk, wnosząc przez to pozytywny wkład w doskonalenie systemu obronnego naszego państwa. Integracja z wojskami operacyjnymi następuje stopniowo, stosownie do posiadanych możliwości, wynikających z etapu formowania i szkolenia poszczególnych BOT.

Pierwszym ćwiczeniem z wojskami, w które zostały zaangażowane formacje WOT, był „Dragon 17”, którego część główna odbyła się dniach 25–29.09.2017 r. Było to największe ćwiczenie organizowane w tym roku przez nasze siły zbrojne. Wzięło w nim udział ponad 17 tys. żołnierzy Wojsk Lądowych, Marynarki Wojennej, Sił Powietrznych, Wojsk Specjalnych, a także – po raz pierwszy najmłodszego rodzaju sił zbrojnych – WOT. Wśród ćwiczących byli także żołnierze armii sojusznicych z Wielonarodowej Batalionowej Grupy Bojowej, amerykańskiej Pancерnej Brygadowej Grupy Bojowej, a także z krajów partnerskich – Gruzji i Ukrainy. Zaangażowano również 3,5 tys. jednostek sprzętu. Ćwiczenie miało charakter obronny, a jego głównymi celami było zgranie funkcjonowania dowództw poszczególnych rodzajów sił zbrojnych oraz sprawdzenie gotowości wojsk do działania zgodnie z wojennym przeznaczeniem, także w warunkach zagrożeń hybrydowych i asymetrycznych. Trzeba zaznaczyć, że zostało ono przeprowadzone w okresie formowania pierwszych BOT, dlatego użycie formacji w ćwiczeniu było rodzajem eksperymentu. Z tego samego powodu także zaangażowanie było skromne, gdyż był to przecież pierwszy rok działania formacji. Obejmowało ono tylko poziom taktyczny, a codziennie w ćwiczeniu brało udział nie więcej niż 150 żołnierzy WOT. Utworzono grupę oficerów w kierownictwie ćwiczenia oraz zespoły łącznikowe przy dowództwach dwóch dywizji. Ponieważ na terenach objętych ćwiczeniem nie było jeszcze rozwiniętych BOT, użyto pododdziałów brygady z innego województwa, które

działały poza swoimi SRO, czyli w obszarze nieznanym, co było dodatkowym utrudnieniem. Celami głównymi przyjętymi przez WOT było: zweryfikowanie założeń w zakresie integracji z systemem dowodzenia właściwym do prowadzenia operacji połączonej, zarówno narodowej, jak i sojuszniczej; zebranie doświadczeń i przeprowadzenie wewnętrznej oceny wybranych scenariuszy taktycznych; rozpoczęcie procesu budowy zaufania do żołnierzy WOT i utrwalania miejsca formacji obok pozostałych komponentów¹⁷⁴. Szczególnie ważne było sprawdzenie przygotowanych założeń doktrynalnych związanych z użyciem WOT w operacji połączonej, gdyż pod tym kątem planowano budowę struktury, dobór wyposażenia, organizację szkolenia czy architekturę systemu dowodzenia. Jednym z głównych zadań realizowanych przez WOT było prowadzenie rozpoznania na rzecz wojsk powietrznodesantowych, przyjęcie grupy awangardowej oraz wspólna walka o lotnisko w Szymanach, podczas której pluton WOT wspomagał lądowanie pododdziału z 6. Brygady Powietrznodesantowej. Umożliwiło to odzyskanie inicjatywy w całym powiecie. Z kolei dowództwo 12 DZ z powodzeniem doskonalilo wykorzystanie potencjału wsparcia ze strony jednostek WOT do osiągnięcia własnych celów. Formacja realizowała także zadania logistyczne, polegające m.in. na przygotowaniu bezpiecznych skrytek materiałowych i udostępnienie ich nadchodzącym wojskom operacyjnym. Oprócz tego patrolowała drogi i uniemożliwiała ich blokowanie przez potencjalnego przeciwnika. Ćwiczenie dostarczyło cennych doświadczeń, w tym także uświadomiło niektóre mankamenty, które stały się inspiracją do dalszego doskonalenia funkcjonujących rozwiązań.

W 2018 r. WOT uczestniczyły także po raz pierwszy w ćwiczeniu pk. „Anakonda 18”. Ćwiczenia odbywają się cyklicznie co 2 lata od 2006 r. i są największymi z tych, jakie organizują i prowadzą nasze siły zbrojne. Są to ćwiczenia obronne o zasięgu regionalnym. Mają one wymiar międzynarodowy, gdyż uczestniczą w nich także armie naszych sojuszników z NATO. Oprócz ćwiczenia studyjnego oraz wspomaganego komputerowo, w dniach od 7 do 16 listopada 2018 r. przeprowadzono najważniejsze ćwiczenia z wojskami (LIVEX) na poligonach wojskowych w Polsce (Drawsko Pomorskie, Orzysz), w międzynarodowej przestrzeni powietrznej oraz na akwenie Morza Bałtyckiego. Nowością „Anakondy 18” było także prowadzenie działań na terenie Estonii, Łotwy i Litwy. W ćwiczeniu wzięło udział około 12 tys. żołnierzy polskich oraz 5 tys. żołnierzy

¹⁷⁴ R. Lesiecki, Gen. Kukuła: WOT mają operacje połączone w swoim DNA, wywiad z DWOT gen. Wiesławem Kukułą, 28.09.2017, <https://www.defence24.pl/gen-kukuła-wot-maja-operacje-polaczone-w-swoim-dna-wywiad>, (dostęp: 27.06.2021).

z 10 krajów sojuszniczych, w tym szczególnie z Litwy, Łotwy i Estonii. Oprócz tego na poligonie w Orzyszu ćwiczyły także jednostki paramilitarne – około 400 osób z różnych organizacji proobronnych. Głównym celem ćwiczenia była integracja narodowych i sojuszniczych struktur dowodzenia podczas prowadzenia strategicznej operacji obronnej, w środowisku zagrożeń konwencjonalnych oraz hybrydowych.

Po raz pierwszy w ćwiczeniu Anakonda wzięli udział także „terytorialsi”, w sumie blisko 400 żołnierzy, w tym kilkudziesięciu żołnierzy zawodowych w ramach grup operacyjnych. Trzy kompanie lekkiej piechoty wydzieliły brygady: podlaska, lubelska i warmińsko-mazurska. Celem udziału WOT w ćwiczeniu była weryfikacja przyjętych założeń doktrynalnych i taktycznych¹⁷⁵. Scenariusz ćwiczenia przewidywał głównie realizację zadań taktycznych związanych z reagowaniem kryzysowym w przypadku konfliktu podprogowego, czy wojny hybrydowej, a więc był związany ściśle z działaniami WOT realizowanymi we współdziałaniu z państwowymi strukturami pozamilitarnymi. Najważniejsze zadania realizowane przez WOT podczas ćwiczenia to: wsparcie ochrony granicy państwowej we współdziałaniu z funkcjonariuszami Straży Granicznej, ochrona infrastruktury krytycznej (zakłady Azotowe Puławy), współdziałanie z wojskami operacyjnymi przy zabezpieczeniu drogowych odcinków lotniskowych, ewakuacja ludności niezaangażowanej do walki a także realizacja zadań poszukiwawczo – ratowniczych. Podczas ćwiczenia sprawdzano skuteczność działań realizowanych przez WOT, oceniano zachowanie i wyszkolenie żołnierzy oraz stopień zgrania zespołów. Takie zadanie realizowali tzw. kontrolerzy-obszernicy. Stwierdzono m.in. potrzebę dalszego doskonalenia współpracy ze Strażą Graniczną, co powinno być przedmiotem szkolenia żołnierzy formacji.

Ciekawym sprawdzianem przygotowania WOT do współdziałania z wojskami operacyjnymi było ćwiczenie pk. „Palisada”, które odbyło się w kwietniu 2019 r. i trwało przez kilka tygodni. Wzięło w nim udział łącznie 1100 żołnierzy. Celem ćwiczenia było przemieszczenie na dużą odległość części jednostek operacyjnych dyslokowanych na terenie województwa zachodniopomorskiego oraz sprawdzenie ich wysuniętej obecności na rubieżach wschodniej Polski, czyli w nieznanym środowisku działań. Ćwiczenie odnosiło się zatem do realiów, z którymi nasze siły zbrojne mogą się spotkać w przyszłości. Miało ono także na celu określenie prawidłowych relacji współdziałania

¹⁷⁵ Gen. Kukula o udziale WOT w ćwiczeniu Anakonda: Jestem spokojny o ocenę moich żołnierzy, wywiad 28.11.2018, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1368579,gen-kukula-o-udziale-wot-w-cwiczeniu-anakonda.html>, (dostęp: 5.11.20210).

i optymalnego wykorzystania potencjału, którym dysponują WOT. Scenariusz ćwiczenia zakładał, że zamiast na poligonach czy w innych obiektach infrastruktury wojskowej, będzie ono realizowane w terenach zamieszkałych przez ludność cywilną. Było to dużym wyzwaniem, szczególnie w obszarze współpracy z administracją samorządową i Policją, która zabezpieczała przemieszczanie wojsk. Zamiarem dowódcy WOT było zintegrowanie wysiłku szkoleniowego z batalionowymi grupami bojowymi wydzielonymi przez 12. Brygadę Zmechanizowaną, które operowały w województwach lubelskim i podlaskim. Pododdziały WOT: osłaniały i wspierały płynne przemieszczenie grup bojowych, szczególnie w newralgicznych miejscach na drodze marszu, takich jak np. przeprawa zorganizowana na Wiśle; wspierały je logistycznie; wprowadzały grupy do rejonów ich operacyjnego przeznaczenia oraz w ugrupowanie obronne. Dostarczały także aktualnych informacji o terenie i populacji, jak również zapewniały integrowanie wysiłku grup ze społecznościami i administracją w ich rejonach operowania. WOT realizowały także zadania rozpoznania oraz ochrony infrastruktury krytycznej. Współdziałały także z jednostkami operacyjnymi zarówno w SDB, w tym na terenie czasowo zajęтым przez przeciwnika, jak również TSD, gdzie były angażowane np. do osłony linii komunikacyjnych, urządzeń logistycznych czy systemów wsparcia logistycznego. Końcowym efektem ćwiczenia była integracja wysiłku, osiągnięcie zdolności do wspólnego prowadzenia działań obronnych przez batalionowe grupy bojowe oraz jednostki i pododdziały WOT oraz uzyskanie efektu synergii. W praktyce sprawdzono także założenia zawarte w doktrynie DD-3.40, która została wprowadzona w 2018 r. Ćwiczenie wykazało, że obrona prowadzona przez wojska operacyjne w nieznanym rejonie jest zdecydowanie mniej efektywna niż ta, którą realizują siły w znanym obszarze, przygotowane zawnazu do działań lokalnych. WOT, które działały w SRO, czyli w swoim środowisku normalnego funkcjonowania, potwierdziły swoje dobre przygotowanie do realizacji różnych zadań.

Ponieważ obrona narodowa to domena nie tylko sił zbrojnych, ale całego państwa, struktury kierownicze WOT od 2019 r. zostały włączone także do ćwiczenia strategicznego pk. „Kraj”, przygotowywanego i prowadzonego przez Prezydenta RP, a jednocześnie Zwierzchnika Sił Zbrojnych RP. Jego celem było sprawdzenie mechanizmów reagowania w przypadku zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa kraju. Wnioski z ćwiczenia są podstawą rozwijania podsystemu kierowania bezpieczeństwem narodowym.

W 2020 roku WOT były mocno zaangażowane w działania przeciwpandemiczne, co uniemożliwiło znaczący udział tej formacji w ćwiczeniach organizowanych w tym

okresie. Ale już w następnym roku ponad 500 żołnierzy OT oraz blisko 90 jednostek sprzętowych wzięło udział w ćwiczeniu pk. „Dragon 21”, prowadzonym przez Dowódcę Generalnego RSZ. Głównym ćwiczącym była nowo formowana 18. Dywizja Zmechanizowana, której dowództwo zostało poddane certyfikacji. Z WOT zaangażowano trzy brygady ze wschodniej Polski: 1. Podlaską, 2. Lubelską, 4. Warmińsko-Mazurską. W sumie w ćwiczeniu brało udział około 9,4 tys. żołnierzy Wojska Polskiego oraz 800 jednostek różnorodnego sprzętu wojskowego. Zasadniczą część manewrów przeprowadzono od 2 do 18 czerwca 2021 r. na poligonach (Nowa Dęba, Orzysz), w terenie przygodnym, w powietrzu oraz w cyberprzestrzeni. Celem ćwiczenia było zgranie działań w ramach osłony strategicznej państwa prowadzonych przez wojska operacyjne we współdziałaniu z WOT, Strażą Graniczną, siłami sojuszniczymi oraz organami administracji publicznej. Jednostki i pododdziały WOT operowały w swoich SRO, wspierając przemieszczenie jednostek wojsk operacyjnych oraz ich wprowadzanie w rejon działań. Realizowały także zadania: rozpoznania; maskowania; ubezpieczenia przepraw rzecznych; czy monitorowania kanałów, przesmyków rzecznych i linii brzegowej¹⁷⁶. Oprócz tego były zaangażowane do ochrony infrastruktury krytycznej, dóbr kultury i wyznaczonych urzędów, utrzymania drożności kluczowych linii komunikacyjnych oraz ewakuacji ludności. Istotny element ćwiczenia stanowiło sprawdzenie sprawności przechodzenia poddziałów WOT w podporządkowanie dowódców wojsk operacyjnych, na czas prowadzenia operacji w danym terenie.

W ubiegłym roku formacja wzięła udział w ćwiczeniu pk. „Defender Europe 2022”. Jest to międzynarodowe, wspólne i cykliczne szkolenie defensywne, organizowane przez Siły Zbrojne USA, które ma na celu budowanie gotowości i interoperacyjności między partnerami USA oraz sojusznikami z NATO. Odbywało się ono na terytorium Polski oraz 8 innych państw. W ćwiczeniu wzięło udział 18 tys. żołnierzy z ponad 20 krajów, z tego na terytorium Polski ok. 7 tys. żołnierzy z 6 państw NATO oraz 3 tys. jednostek sprzętu. Obok naszych wojsk operacyjnych w ćwiczeniu wzięło udział także ponad 300 żołnierzy z ośmiu brygad OT: 1. Podlaskiej, 2. Lubelskiej, 4. Warmińsko-Mazurskiej, 5. i 6. Mazowieckiej, 9. Łódzkiej, 12. Wielkopolskiej oraz 14. Zachodniopomorskiej. Terytorialsi realizowali zadania w swoich SRO na terenie siedmiu województw. W najważniejszym epizodzie na terenie naszego państwa, jakim było forsowanie Narwi, udział wzięło blisko

¹⁷⁶ M. Pietrzak, WOT na ćwiczeniu Dragon-21, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/670973/wot-w-cwiczeniu-dragon-21>, (dostęp: 20.10.2021).

2000 żołnierzy z Polski, Francji, Stanów Zjednoczonych i Szwecji. Współdziałanie odbywało się nie tylko na lądzie, ale i w powietrzu, bowiem nad rejonem przeprawy loty rozpoznawcze prowadzili operatorzy bezzałogowców FlyEye wojsk operacyjnych oraz z WOT. Inne zadania realizowane przez WOT, to m.in.: ochrona wyładunku żołnierzy i sprzętu, zapewnienie swobody manewru wojsk operacyjnych i sił sojusznicych, zabezpieczenie rejonów forsowania przeszkód wodnych, czy ochrona lądowisk śmigłowców oraz zrzutowisk pododdziałów 6 Brygady Powietrznodesantowej. WOT współdziałały nie tylko z wojskami operacyjnymi czy siłami sojusznicych, ale także pododdziałami regulacji ruchu, Wojskowymi Komendami Transportu i Żandarmerią Wojskową. Należy także zaznaczyć, że ćwiczeniu wzięli udział także żołnierze formacji OT z innych państw, w tym krajów bałtyckich, oraz ponad 1200 żołnierzy Gwardii Narodowej z USA.

Duży wpływ na zdolności operacyjne WOT ma międzynarodowa współpraca szkoleniowa z podobnymi formacjami funkcjonującymi w innych państwach demokratycznych. Stanowi ona istotną platformę wymiany doświadczeń oraz upowszechniania sprawdzonych rozwiązań i dlatego należy ją kontynuować. Długofalowym celem tej współpracy powinno być włączenie WOT państw sojusznicych do całego systemu obronnego NATO, co jest inicjatywą naszego państwa. WOT biorą udział w przedsięwzięciach szkoleniowych organizowanych wspólnie z formacjami terytorialnymi innych państw sojusznicych, w tym przede wszystkim Gwardią Narodową USA. Przykładem jest ćwiczenie z cyklu „Ridge Runner”, które jest unikatowym w skali światowej programem wspólnych szkoleń sił specjalnych oraz formacji o charakterze terytorialnym. W ćwiczeniu, które odbyło się w 2019 r., oprócz Gwardii Narodowej ze stanu Wirginia Zachodnia, wzięły także udział pododdziały polskiej i łotewskiej OT. Miało ono na celu doskonalenie żołnierzy w prowadzeniu walki w terenie zajęтым przez przeciwnika, czyli zdolności do działań: nieregularnych, niekonwencjonalnych, asymetrycznych. Jest to bardzo ważne, gdyż jednym z zadań WOT jest właśnie prowadzenie działań i rozwijanie zasobów do budowy ruchu oporu na obszarach opanowanych przez agresora. Szkolenie wymagało jednak odpowiedniej infrastruktury i wsparcia właściwie przygotowanej społeczności, odgrywającej rolę tzw. zaplecza. Takie warunki istnieją w Wirginii Zachodniej. W ćwiczeniach, oprócz żołnierzy bierze udział kilkuset cywilów, którzy organizują bezpieczne schronienia i żywność dla żołnierzy, wydają konspiracyjne gazety, a nawet prowadzą poświęcone tego typu działaniom portale

internetowe. Tworzą zatem alternatywną rzeczywistość, zbliżoną do wielowymiarowych uwarunkowań współczesnego środowiska konfliktu zbrojnego¹⁷⁷.

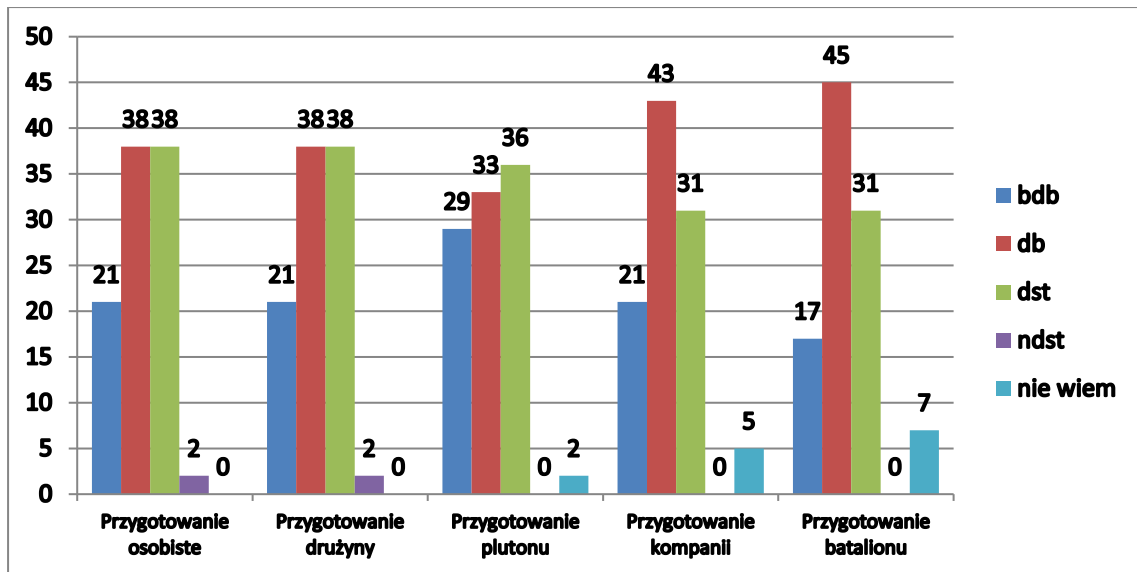
W podsumowaniu należy stwierdzić, że WOT aktywnie uczestniczy w różnych przedsięwzięciach szkoleniowych organizowanych nie tylko przez inne rodzaje sił zbrojnych, ale także przez państwa sojusznicze. Liczba połączonych ćwiczeń z każdym rokiem stopniowo wzrasta, adekwatnie do rozwoju struktur organizacyjnych formacji. Od chwili powstania formacji do końca 2021 r. odbyło się ponad 180 wspólnych ćwiczeń i treningów sztabowych z wojskami operacyjnymi czy z układem pozamilitarnym. Równie intensywny był także rok 2022, w którym przeprowadzono ponad 40 takich ćwiczeń, co świadczy o tym, że pełna integracja z innymi podmiotami bezpieczeństwa jest dla WOT priorytetem.

5.3. Ocena respondentów przygotowania WOT do działań militarnych

W celu poznania opinii respondentów dotyczącej przygotowania WOT do realizacji zadań militarnych, autor przeprowadził badania ankietowe wśród żołnierzy TSW oraz społeczeństwa (próba 1 i 2), a także wywiady z ekspertami. Uzyskane wyniki zaprezentowano w załącznikach 1-4.

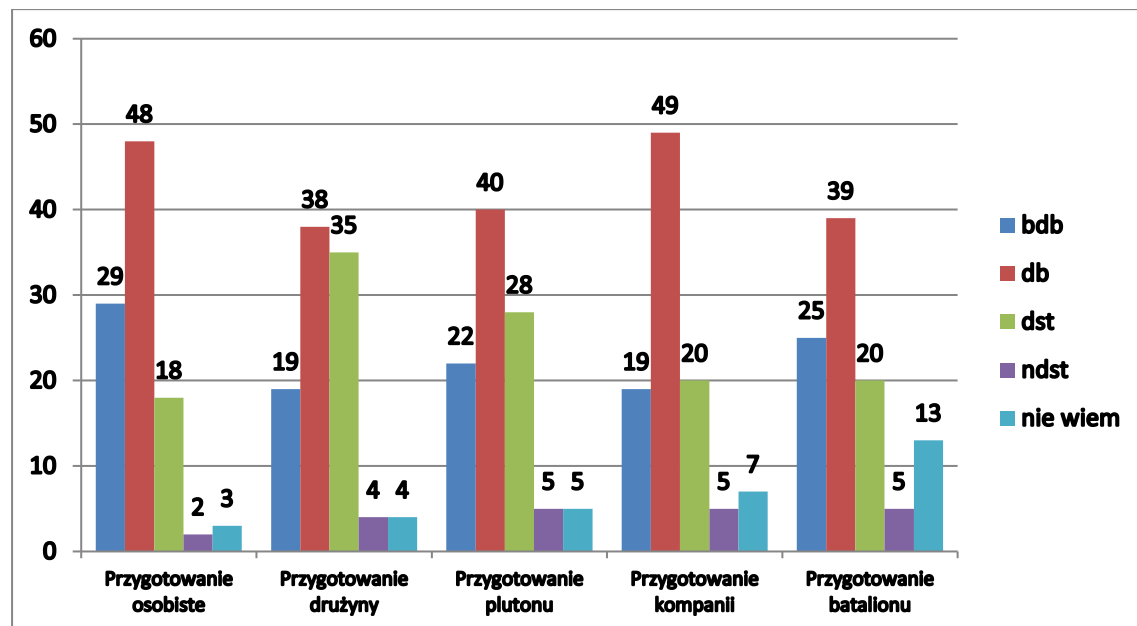
Żołnierzy TSW poproszono o ocenę poziomu przygotowania osobistego oraz własnego pododdziału do działań bojowych, w aspekcie posiadanego wyposażenia, wyszkolenia i zgrania (załącznik 1). Opinie kobiet prezentuje wykres 28, natomiast zdanie mężczyzn na ten temat - wykres 29. Większość kobiet dobrze i bardzo dobrze ocenia zarówno przygotowanie osobiste (59%), jak i pododdziałów (59-64%), ale około jedna trzecia wystawiła ocenę dostateczną. Tylko 2% ocenia niedostateczną gotowość plutonu, a 5% kompanii i batalionu.

¹⁷⁷ M. Kowalska-Sendek, Gen. Kukuła: jesteśmy w połowie drogi, wywiad z DWOT gen. Wiesławem Kukułą, 12.02.2020, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/30344?t=Gen-Kukula-jestesmy-w-polowie-drogi#>, (dostęp: 24.05.2021).

Wykres 28. Jak ocenia Pani poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń militarnych (np. agresji)?

Źródło: opracowanie własne.

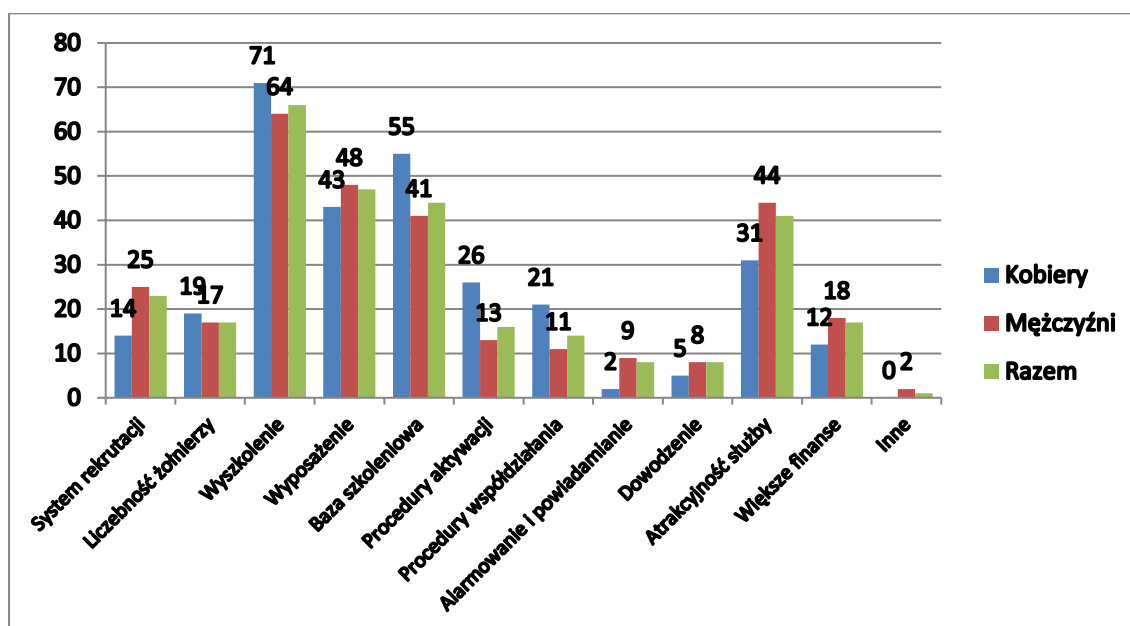

Wykres 29. Jak ocenia Pan poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń militarnych (np. agresji)?

Źródło: opracowanie własne.

Wskazania mężczyzn były podobne, chociaż lepiej ocenili oni przygotowanie własne (77% dobrze i bardzo dobrze) oraz przygotowanie pododdziałów (57-68% dobrze i bardzo dobrze). Część żołnierzy nie potrafiła jednak ocenić przygotowania pododdziałów, szczególnie batalionu (11%). Tylko 2% badanych mężczyzn oceniła negatywnie swoje przygotowanie a około 5% także przygotowanie pododdziałów.

Żołnierze TSW wyrazili także swoje opinie dotyczące zmian, które mogą poprawić zdolności operacyjne oraz sprawność funkcjonowania WOT, co zobrazowano na wykresie 30. Większość żołnierzy TSW (71% kobiet i 64% mężczyzn) uważa, że należy podnieść poziom wyszkolenia żołnierzy i co powiązane z tym, także wyposażenie bazy szkoleniowej (55% kobiet, 41% mężczyzn). Z kolei blisko połowa (43% kobiet i 48% mężczyzn) wskazała na wyposażenie żołnierzy w większą ilość nowoczesnego sprzętu), a około jedna trzecia (31% kobiet i 44% mężczyzn) na podniesienie atrakcyjności służby. Żołnierze TSW (mężczyźni) przedstawili także własne propozycje zmian, takie jak postawienie na jakość a nie ilość żołnierzy oraz większe preferencje czy rekompensaty dla pracodawców.

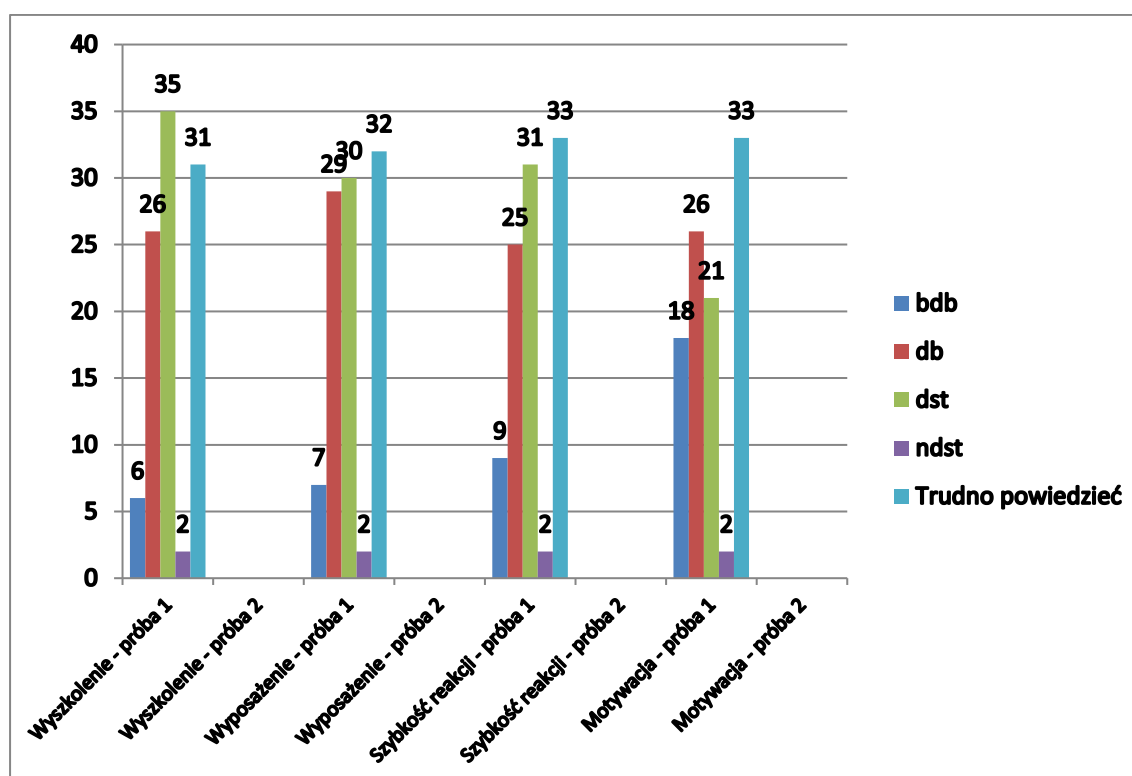

Wykres 30. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności operacyjne oraz sprawność funkcjonowania WOT?

Źródło: opracowanie własne.

Aby poznać opinię społeczeństwa na temat przygotowania WOT do działań wojennych autor przeprowadził także badania ankietowe wśród mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Wyniki przedstawiono w załączniku 2 (próbna 1

obejmująca pracowników instytucji bezpieczeństwa) oraz w załączniku 3 (próbą 2 składająca się z osób dorosłych, interesujących się bezpieczeństwem państwa). Badani ocenili przygotowanie WOT do obrony naszego państwa w aspekcie wyszkolenia, wyposażenia, szybkości reakcji oraz motywacji. Wyniki zobrazowano na wykresie 31. Około jednej trzeciej respondentów z próby 1 dobrze i bardzo dobrze oceniło wyszkolenie, wyposażenie i szybkość reakcji formacji, w próbie 2 takich ocen było więcej, bo wystawiło je około połowy badanych. Najlepiej oceniono motywację żołnierzy, bowiem oceny dobre i bardzo dobre wystawiło 44% ankietowanych z próby 1 oraz 67% z próby 2. Tylko 2% badanych z próby 1 oraz 4% z próby 2 negatywnie oceniło przygotowanie WOT do obrony kraju przed agresją. Trzeba jednak dodać, że około jednej trzeciej respondentów z próby 1 oceniło je jedynie jako dostateczne, natomiast taka część tej próby nie potrafiła wyrazić swojej opinii w tej kwestii. Reasumując, pracownicy instytucji bezpieczeństwa nieco niżej ocenili gotowość formacji do działań militarnych, niż pozostała część społeczeństwa.

Wykres 31. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do działań wojennych (obrony państwa)?

Źródło: opracowanie własne.

Swoje opinie dotyczące przygotowania WOT do realizacji działań o charakterze militarny wyrazili także eksperci, z którymi autor przeprowadził wywiady. Ich poglądy przedstawiono w załączniku 4. Według ekspertów, dotychczasowy okres funkcjonowania WOT pokazał, że jest to formacja niezwykle wszechstronna. We wszystkich stanach gotowości obronnej państwa kształtuje ona środowisko operacyjne w sposób umożliwiający realizację celów i osiągnięcie zakładanego stanu końcowego operacji. Szczególnie takie właściwości jak terytorialność i powszechność pozwala jej szybko i skutecznie reagować na różne zagrożenia, także militarne, na terenie całego państwa. W czasie wojny WOT będą prowadzić działania obronne na poziomie taktycznym we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego. Do tych zadań formacja jest przygotowana w stopniu dobrym. Z punktu widzenia całości SZ RP należy nadal dążyć do coraz większej integracji zdolności WOT w ramach systemów walki, co pozwoli synergicznie wykorzystać mocne strony poszczególnych rodzajów sił zbrojnych operujących w domenie lądowej, takich jak Wojska Lądowe, Wojska Specjalne czy też WOT. W przygotowaniu formacji do działań militarnych powinien być w większym stopniu uwzględniony czynnik adaptacji, jako warunek umożliwiający szybką i skuteczną reakcję na zagrożenia środowiska operacyjnego oraz przywództwa, które z kolei zapewnia elastyczne i efektywne dowodzenie w dynamicznym otoczeniu operacyjnym.

5.4. Konkluzje

1. Podnoszeniu własnych zdolności operacyjnych WOT do realizacji zadań, zarówno w czasie pokoju, jak i kryzysu czy wojny, sprzyja nowatorski system szkolenia żołnierzy i pododdziałów. Pozwala on na osiągnięcie maksymalnych efektów szkoleniowych w stosunkowo krótkim czasie. System ma charakter podłączony i jest podobny we wszystkich brygadach, ale z uwzględnieniem ich specyfiki. Jego główne założenia to: budowanie potencjału osobowego formacji poprzez umiejętne zarządzanie zasobami ludzkimi, w tym przede wszystkim doskonalenie ich wiedzy i umiejętności w ramach różnych kursów; dostosowywanie szkolenia do potrzeb przyszłego środowiska walki, ale także wsparcia społeczności lokalnych; prowadzenie szkolenia przede wszystkim w rejonach przyszłych działań, czyli w SRO, i to w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych, a także integrację, interoperacyjność i kompatybilność z innymi rodzajami sił zbrojnych oraz współdziałanie z układem pozamilitarnym. System szkolenia musi jednak podlegać okresowej ewaluacji, która powinna stanowić podstawę wprowadzania pożądanых zmian. Trzeba także upowszechniać nowe i sprawdzone

rozwiązania szkoleniowe stosowane przez naszych sojuszników z NATO, ale ich implementacja musi uwzględniać nasze narodowe uwarunkowania.

2. Trafnym i nowatorskim pomysłem było utworzenie Mobilnych Zespołów Szkoleniowych WOT, składających się specjalistów o unikatowej wiedzy, wyjątkowych umiejętnościach oraz dużym doświadczeniu. Ich działalność przynosi wymierne efekty szkoleniowe dla całej formacji, w postaci dobrego przygotowania dowódców, instruktorów oraz żołnierzy do prowadzenia różnych działań, także w środowiskach specyficznych.

3. Szkolenia w SRO, w tym szczególnie ćwiczenia, zajęcia i treningi taktyczne pozwalają budować i doskonalić zdolności WOT do prowadzenia działań bojowych wspólnie z innymi podmiotami militarnymi i niemilitarnymi, ale także do wsparcia społeczności lokalnych podczas wojny. Prowadzą one do większej integracji WOT z innymi podmiotami bezpieczeństwa, w tym do wypracowania wspólnych procedur w zakresie współpracy oraz współdziałania w sytuacjach różnych zagrożeń, w tym szczególnie o charakterze militarnym

4. Determinantem osiągnięcia wysokiego stopnia współdziałania, w tym szczególnie interoperacyjności i kompatybilności WOT z innymi rodzajami sił zbrojnych są wspólne operacyjno-taktyczne przedsięwzięcia szkoleniowe. Dzięki nim sprawdzane są: procedury działania; możliwości realizacji zadań w różnych sytuacjach bojowych; zdolności sił do wspólnego, skutecznego i sprawnego działania; czy też sprawność systemu dowodzenia. Liczba połączonych ćwiczeń z każdym rokiem stopniowo wzrasta, adekwatnie do rozwoju struktur organizacyjnych formacji. Integracja z wojskami operacyjnymi następuje bowiem stopniowo, stosownie do posiadanych możliwości, wynikających z etapu formowania i szkolenia poszczególnych BOT. Należy zaznaczyć, że pełna integracja z innymi rodzajami sił zbrojnych jest dla WOT priorytetem, co niewątpliwie pozytywnie wpływa na cały system obronny naszego państwa.

5. Duży wpływ na skuteczność realizacji wspólnych zadań w czasie kryzysu i wojny ma współpraca WOT z elementami układu pozamilitarnego. Dlatego w czasie pokoju powinny być uzgodnione i doskonalone wzajemne relacje i procedury, co w rezultacie prowadzi do osiągnięcia efektu synergii. W toku faktycznych działań zakres współdziałania i współpracy WOT z podmiotami niemilitarnymi zależy od posiadanego potencjału, czasu i sytuacji w SRO, czy też miejsca w ugrupowaniu operacyjnym. Może się on zmieniać w poszczególnych etapach prowadzenia operacji.

6. WOT sukcesywnie zwiększają swoje zdolność do prowadzenia działań w cyberprzestrzeni z zastosowaniem technologii informatycznych, co współcześnie jest

koniecznością. Bezpieczeństwo wojskowych systemów informatycznych, ale także tych wykorzystywanych przez administrację i społeczeństwo, zapewniło utworzenie Zespołu Działań Cyberprzestrzennych, który umożliwi identyfikację zagrożeń oraz ochronę przed nimi sieci teleinformatycznych i oprogramowania. W przyszłości planuje się utworzenie cybergrup w każdej BOT, które będą współdziałać ze środowiskiem lokalnym.

7. Właściwą drogą do czerpania z doświadczeń innych krajów, zwłaszcza implementowania rozwiązań sprawdzonych i stosowanych przez naszych sojuszników z NATO, jest międzynarodowa współpraca szkoleniowa WOT z podobnymi formacjami funkcjonującymi w innych państwach demokratycznych. Długofalowym celem współpracy, wysuniętym przez Polskę, powinno być włączenie WOT państw sojuszniczych do całego systemu obronnego NATO, jako niewątpliwie wartościowego i ważnego elementu.

8. Wyniki badań własnych wskazują, że respondenci dobrze oceniają przygotowanie WOT do realizacji zadań militarnych, szczególnie w takich aspektach jak: wyszkolenie, wyposażenie, szybkość reakcji czy motywacje do działania. Większość żołnierzy TSW dobrze i bardzo dobrze ocenia stopień przygotowania do działań bojowych własnego jak i pododdziałów, ale około jedna trzecia uważa je jedynie jako dostateczne. Duża część (71% kobiet i 64% mężczyzn) uważa, że należy podnieść poziom wyszkolenia żołnierzy i co powiązane z tym, także wyposażenie bazy szkoleniowej. Żołnierze TSW przedstawili także własne propozycje zmian, takie jak postawienie na jakość a nie ilość żołnierzy oraz większe preferencje czy rekompensaty dla pracodawców.

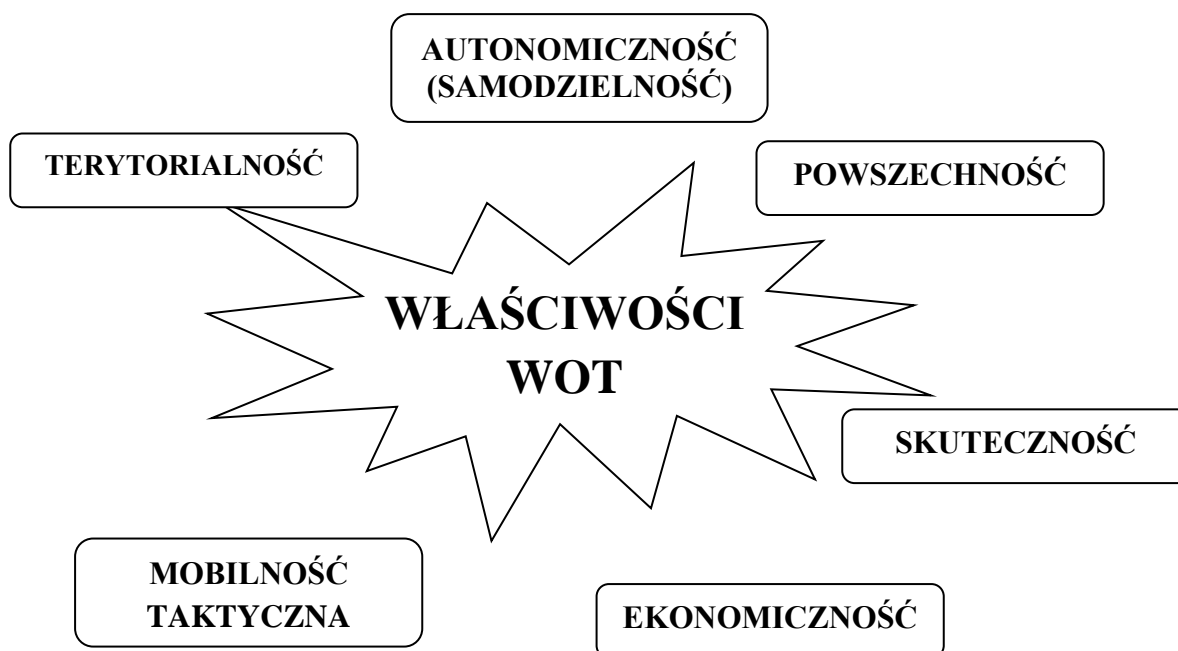
Wysoką ocenę przygotowania WOT do działań militarnych wystawiło także badane społeczeństwo. Najlepiej oceniono motywację żołnierzy, nieco niżej wyszkolenie, wyposażenie i szybkość reakcji formacji. Tylko 2-4 % badanych negatywnie oceniło przygotowanie WOT do obrony kraju przed agresją, jednakże około jednej trzeciej nie potrafiła wyrazić swojej opinii.

Z kolei eksperci ocenili WOT jako formację wszechstronną, która może w pożądanym sposobie kształtować środowisko operacyjne we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa, w tym szczególnie w czasie wojny. Jej właściwości, takie jak terytorialność i powszechność, pozwalają szybko i skutecznie reagować na różne zagrożenia militarne, na terenie całego naszego państwa. Według specjalistów WOT są dobrze przygotowane do działań taktycznych prowadzonych samodzielnie czy we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, czy współpracy z układem pozamilitarnym.

6. ROLA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO ORAZ PERSPEKTYWY ICH ROZWOJU

6.1. Właściwości formacji

Właściwości WOT można zdefiniować, jako charakterystyczne dla tej formacji cechy, które są specyficzne i odróżniają ją od innych rodzajów sił zbrojnych. Zadania stawiane przed WOT powodują, że mają one wiele różnych cech, wymienianych w literaturze specjalistycznej. Na podstawie ich syntezy zidentyfikowano najważniejsze z nich, co przedstawiono na rys. 7.

Rys. 7. Właściwości WOT.

Źródło: opracowanie własne

Szczególną i bardzo korzystną właściwością WOT jest **terytorialność**. Polega ona na tym, że struktury formacji zostały dostosowane do podziału administracyjnego kraju i występują już na poziomie powiatu, aż do szczebla centralnego. Ten najniższy poziom traktowany jest jako podstawa całego systemu. Planuje się bowiem, aby docelowo w każdym z 314 powiatów występowała kompania lekkiej piechoty. Kompanie podlegają dowództwom batalionów lekkiej piechoty, rozlokowanym w większych miastach powiatowych, a z kolei bataliony są podporządkowane pod dowództwa BOT, których

siedzibę stanowią zazwyczaj stolice województw, z wyjątkiem dwóch dowództw brygad funkcjonujących na terenie województwa mazowieckiego, których dowództwa są dyslokowane w Ciechanowie i Radomiu. Lokalizacja jednostek jest uzależniona w dużym stopniu od występującej infrastruktury koszarowej i szkoleniowej, co jest warunkiem sprawnego funkcjonowania i realizacji zadań. Taki podział oparty na przynależność do regionu, a przede wszystkim utworzenie znaczących sił na poziomie powiatu, pozwala na szybkie udzielanie pomocy społeczeństwu i predysponuje w pierwszym rzędzie WOT do niebojowych działań humanitarnych na rzecz obywateli¹⁷⁸. Specyfiką działania WOT jest więc użycie jednostek i pododdziałów w SRO, wytyczonych administracyjnymi granicami województw i powiatów¹⁷⁹. Rejony te są niezmiennie bez względu na stan gotowości obronnej państwa: pokoju, kryzysu czy wojny. Odmienny jest jedynie charakter i priorytet zadań realizowanych w poszczególnych stanach. Dla kompanii lekkiej piechoty SRO będzie obejmował zwykle obszar powiatu, a w dużych miastach gminy. Z kolei batalion odpowiada za rejon obejmujący od 3 do 5 powiatów. Natomiast SRO brygady zawiera się w granicach administracyjnych całego województwa. W zależności od sytuacji, działania w SRO są prowadzone z użyciem środków militarnych i/lub niemilitarnych, dodatkowo przy aktywnym wykorzystaniu lokalnych zasobów. Niektóre pododdziały mogą być użyte poza swoimi SRO, głównie w obszarach odpowiedzialności sąsiednich pododdziałów OT, które bezpośrednio przylegają do ich macierzystych rejonów. Działania takie będą prowadzone doraźnie, a ich głównym celem będzie zazwyczaj wzmocnienie potencjału sąsiada, który realizuje ważne zadanie. Terytorialność, wyrażona SRO rozmieszczonymi równomiernie na całym terytorium kraju, powoduje znaczne utrudnienie, a w sprzyjających warunkach uniemożliwienie manewru przeciwnika w głąb obszaru naszego państwa, ze względu na występowanie wielu odosobnionych ognisk walki, co rozproszy i osłabi jego zgrupowania uderzeniowe.

Powiązanie struktury formacji z podziałem administracyjnym państwa jest także czynnikiem podnoszącym skuteczność współpracy z terenowymi organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego, oraz innymi podmiotami bezpieczeństwa, które są odpowiedzialne za realizację zadań związanych z ochroną obywateli przed różnymi zagrożeniami. Dlatego wiele samorządów wyraża zadowolenie, że na ich terenie stacjonują

¹⁷⁸ Jakubczak R., *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie obronnym państwa, militarne bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej u progu trzeciego tysiąclecia*. Wyd. Bellona, Warszawa 2002, s. 641.

¹⁷⁹ W NATO funkcjonuje pojęcie Battle Space Owner (BSO), co oznacza właściciela ustalonego obszaru pola walki. Z punktu widzenia operacji NATO, na tym polega także istota Stałych Rejonów Odpowiedzialności jednostek i pododdziałów WOT.

jednostki WOT. Korzyści są obopólne i dotyczą nie tylko zwiększenia poczucia bezpieczeństwa, ale także poprawy sytuacji ekonomicznej regionu, np. poprzez tworzenie nowych miejsc pracy dla obsługi cywilnej rozwijanych jednostek wojskowych. Bliski kontakt wojska z ludnością prowadzi do budowania i umacniania wzajemnych więzi. Służy także aktywizacji wspólnot lokalnych, co jest ważnym czynnikiem tworzenia społeczeństwa obywatelskiego i angażowania go do współdziałania w tworzeniu systemu bezpieczeństwa narodowego. Świadomość tego, że można w każdej sytuacji zagrożenia liczyć na szybką i skuteczną pomoc wojska podnosi społeczeństwo na duchu. Z kolei żołnierska służba w regionie rodzinnym, z którego pochodzą „terytorialsi” i w którym żyją i pracują, motywuje do pełnego poświęcenia w jak najlepszej realizacji zadań na rzecz wspierania swoich bliskich czy sąsiadów, zarówno podczas obrony tzw. ojcowizny, jak i w akcjach ratowniczych prowadzonych w różnych sytuacjach kryzysowych. Wpływa także na dyspozycyjność i wysoką gotowość do podjęcia działań w razie potencjalnych zagrożeń. Pododdziały mogą bowiem w krótkim czasie zmobilizować się i przystąpić do wykonywania zadania. Wszystko to podnosi zdecydowanie wartość bojową formacji. Spektrum zadań realizowanych przez WOT, takich jak np. ochrona i obrona obiektów, miast i zamieszkującej tam ludności, czy też obiektów infrastruktury krytycznej, jak również wsparcie miejscowej administracji w sytuacjach kryzysowych, przybliża żołnierzy do społeczności lokalnej. WOT nie tylko skróciły dystans, ale stały się nawet naturalnym łącznikiem pomiędzy wojskiem a społeczeństwem. Dlatego formacja ma nie tylko silne wsparcie ludności, ale darzona jest także dużym zaufaniem społecznym. Poprzez swoje zaangażowanie na rzecz obrony i ochrony małej Ojczyzny, jaką są powiaty, żołnierze WOT przyczyniają się do wzrostu poziomu i poczucia bezpieczeństwa na szczeblu lokalnych, a jednocześnie kształtują bezpieczeństwo całego państwa. Realizują przy tym zasadę: „mój los w moich rękach”. Usytuowanie jednostek i pododdziałów na poziomie lokalnym czy regionalnym jest więc jedną z ważniejszych zalet tej formacji. Trzeba jednak zaznaczyć, że obecnie WOT starają się nadal utrzymać terytorialność przynajmniej na poziomie wojewódzkim. Dopiero po sformowaniu wszystkich struktur szacuje się, że ponad 70 proc. żołnierzy będzie pełnić służbę w swoim lub przyległym powiecie¹⁸⁰.

¹⁸⁰ J. Graf, Asymetryczna obrona i przeciwpancerne priorytety. Gen. Kukula dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, 26.07.2019, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 15.06.2021).

Duża powierzchnia rejonów odpowiedzialności brygad i pododdziałów WOT oraz zazwyczaj duże tempo i nieliniowy charakter współczesnych działań bojowych powoduje, że muszą mieć one dużą samodzielność (autonomiczność). Często będą one działać w rozproszeniu, bowiem koncentracja sił i środków, typowa dla klasycznych działań, zostanie zastąpiona koncentracją wysiłków dla osiągnięcia zamierzonych skutków działań. Sprzyja temu decentralizacja dowodzenia, która jest istotna dla szybkiego i skutecznego wsparcia społeczeństwa lokalnego w sytuacji zagrożeń. Zaletą jest także prosta i modułowa konstrukcja struktur organizacyjnych WOT, która zapewnia szybkie wydzielanie odpowiednich sił i środków, stosownie do otrzymanego zadania. W warunkach dużej autonomiczności pododdziałów najbardziej przydatną i dlatego preferowaną metodą dowodzenia jest dowodzenie przez cele (Mission Command). Ta nowoczesna metoda jest nastawiona na efekty, jakie należy osiągnąć, a nie na sposoby działania. Dlatego oparta jest o dyscyplinę wykonawczą, wzajemne zrozumienie, a także zaufanie przełożonego do umiejętności i profesjonalizmu podwładnych. Stosując tę metodę przełożony precyzuje swój zamiar i przekazuje podwładnym jedynie miejsce i cel działania (efekt, który należy osiągnąć)¹⁸¹. Dzięki temu podwładni łatwiej mogą zrozumieć zamiar przełożonego, rolę własnego pododdziału, a co najważniejsze identyfikują się z tym co mają robić. Zaletą tego rozwiązania jest również to, że podwładni mają możliwość optymalnego użycia sił i środków do wykonania zadania. Jednak stawiane cele muszą być realne, zrozumiałe, a ponadto powinny być znane realne uwarunkowania na drodze do ich osiągnięcia¹⁸². Przełożony musi także zapewnić siły i środki niezbędne do wykonania zadania. W toku walki powinien on motywować podwładnych i tylko w minimalnym stopniu ingerować w sposób działania podległych dowódców, głównie w sytuacji, gdy ich niewłaściwe postępowanie zagraża realizacji jego zamiaru. Ta metoda daje podwładnym dużą swobodę działania, co wyzwala ich inicjatywę i motywuje do działania. Z drugiej strony, zwiększa odpowiedzialność podwładnych za skutki podjętych decyzji.

Obrona Terytorialna to struktura wykorzystująca potencjał społeczeństwa do obrony narodowej na poziomie lokalnym. Dlatego cechuje ją powszechność, która ma swój wyraz przede wszystkim w jej strukturach. WOT są specyficzną formacją opartą o aktywność i gotowość całego społeczeństwa obywatelskiego do obrony swojego

¹⁸¹ Cel działania jest to określony przedmiotowo i podmiotowo przyszły, pożądaný rezultat działania organizacji (jednostki wojskowej), możliwy i przewidziany do osiągnięcia w terminie lub w okresie mieszczącym się w przedziale czasu objętym planowaniem.

¹⁸² Z. Ścibiorek, *Dowodzenie przez cele*, „Przegląd Wojsk Lądowych” nr 5/2000, s. 15.

państwa. Wojska te są składową powszechnej Obrony Terytorialnej (Systemu OT) i w tym kontekście różnią się od wojsk operacyjnych. Zakłada się, że celem strategicznym OT powinno być powszechne wojskowe przygotowanie i wykorzystanie zasobów ludzkich, materiałowych i przestrzeni lądowej do prowadzenia ochrony i obrony miejscowej na całym terytorium Polski dla zapewnienia skutecznego odstraszenia, ochrony i obrony przed agresją i atakami grup terrorystycznych, a także niezwłocznego i skutecznego wsparcia władz i społeczeństwa w ratowaniu i zabezpieczeniu ludzi, mienia i środowiska w sytuacjach klęsk żywiołowych, katastrof technicznych i innych nieszczęść i potrzeb¹⁸³. Przygotowując koncepcję funkcjonowania jednostek WOT w naszym systemie bezpieczeństwa przyjęto model skandynawski, a szczególnie szwedzki, zakładający około 30-40% udział tej formacji w całym potencjale obronnym państwa. Biorąc pod uwagę liczbę ludności, obszar naszego państwa oraz aktualną liczebność sił zbrojnych wynoszącą około 116 tys. żołnierzy zawodowych, rozwiązanie to wydaje się korzystne. Szansą dla rozwoju WOT jest zatem potrzeba dywersyfikacji potencjału obronnego Polski, którą coraz bardziej dostrzegają nie tylko eksperci, ale także politycy różnych opcji. Potencjał ten bazuje obecnie na wojskach operacyjnych, które w wyniku zniesienia poboru i uzawodowienia są nieliczne i mogą okazać się zbyt małe, nie tylko aby obronić terytorium naszego państwa, ale także powstrzymać agresora do czasu otrzymania wzmocnienia sił głównych NATO. Jest to podstawowy argument przemawiający za rozwojem OT, jako formy powszechnej obrony całego terytorium państwa. WOT zapewnia nasycenie siłami i środkami całego obszaru kraju. Powszechność formacji powoduje, że działania prowadzone przez WOT na poziomie taktycznym w lądowym środowisku operacyjnym, mają także charakter powszechny. Wynika to przede wszystkim z organizacji, rozmieszczenia i sposobu działania jednostek WOT. Powszechność działań oznacza, że całe terytorium naszego kraju stanowi obszar zainteresowania jednostek WOT, a działania pododdziałów i oddziałów OT przenikają się zarówno w wymiarze lokalnym i regionalnym, jak i krajowym. Zapewnia to maksymalne wykorzystanie zdolności jednostek WOT w celu powstrzymania i dezorganizacji działań potencjalnego agresora. Jest to także istotny czynnik zwiększający zdolności naszego państwa do odstraszenia przeciwnika, gdyż każdy uzbrojony, nawet niewielki pododdział, to potencjalny problem dla sił agresora, a setki takich pododdziałów mogą skutecznie zdeorganizować jego

¹⁸³ J. Marczak, R. Jakubczak, *Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony terytorialnej RP*, AON, Warszawa 2014, s. 74.

działania zaczepne. Cechą działań powszechnych jest permanentność, polegająca na ciągłej realizacji zadań niezależnie od sposobów oddziaływania przeciwnika czy utraty terenu, oraz nieliniowość oznaczająca skupienie wysiłku na utrzymaniu najważniejszych i najbardziej newralgicznych rejonów i obiektów, także wynikających z aktualnych potrzeb wojsk operacyjnych. Umożliwia to koncentrację działań wojsk operacyjnych na zasadniczych kierunkach zagrożeń.

Potrzeba rozwoju formacji wynika także ze zwiększającego się zapotrzebowania administracji państwowej i samorządowej na realizację wielu różnych zadań o charakterze niemilitarnym, takich jak np. udział w usuwaniu skutków klęsk żywiołowych, ratownictwie, czy zapewnieniu porządku publicznego. Poddziały WOT już wielokrotnie udowodniły swoją skuteczność, reagując w krótkim czasie na wiele zagrożeń niemilitarnych, jakie wystąpiły na terenie naszego kraju. Dlatego specjaliści twierdzą, że optymalna struktura naszej armii powinna zakładać funkcjonowanie dwóch niezależnych od siebie a jednocześnie uzupełniających się komponentów, takich jak profesjonalne siły zbrojne (wojska operacyjne) oraz powszechna armia terytorialna (WOT). Niektórzy eksperci uważają, że planowana liczba żołnierzy WOT (około 50 tys.) jest zbyt mała, w stosunku do potrzeb obronnych prawie 40 mln państwa średniej wielkości. Dlatego uznają formację jako nie w pełni powszechną. Postulują zatem, aby Powszechną Obronę Terytorialną, budować jako system, który powinien posiadać powszechne struktury na poziomie powiatowym i to w wielkości nie kompanii, ale przynajmniej batalionu¹⁸⁴. Biorąc pod uwagę obecną liczbę powiatów w Polsce (314) oraz etatowy stan batalionu wynoszący ok. 600-700 żołnierzy w sumie byłby to potencjał na poziomie ok. 200 tys. żołnierzy OT w skali całego kraju. Jednakże docelowy stan na czas wojny mógłby być znacznie większy i wynosić przynajmniej 500 tys. Wynika to z konieczności ochrony i obrony miast oraz wzrastającego zagrożenia ze strony naszego wschodniego sąsiada, czyli Rosji. Tak duże siły zapewniłyby realne odstraszenie potencjalnego przeciwnika. Należałoby je jednak dobrze wyszkolić i zawczasu przygotować dla nich uzbrojenie oraz odpowiednie wyposażenie zapewniające szybkie rozwinięcie jednostek w czasie kryzysu lub wojny oraz osiągnięcie przez nie gotowości do działań. Przykład wielu państw wskazuje, że liczebność WOT na czas wojny jest kilkakrotnie większa od stanów osobowych wojsk operacyjnych. Z reguły stanowią one 3-10% zasobów osobowych

¹⁸⁴ R. Jakubczak, Pożądane kierunki dalszego rozwoju WOT, <https://www.sdirect24.org/single-post/2018/03/29/po%C5%BC%C4%85dane-kierunki-dalszego-rozwoju-wot>, (dostęp: 21.06.2021).

państwa, z zaznaczeniem, że im państwo większe, tym mniejszy procent zasobów¹⁸⁵. Należy zaznaczyć, że liczebność WOT nie jest ograniczona żadnymi międzynarodowymi regulacjami prawnymi, tak więc jest ona uzależniona przede wszystkim od potrzeb wynikających z głównie potencjalnych zagrożeń oraz posiadanych sił i możliwości danego państwa. Ponieważ jednostki OT z racji swojego wyposażenia mają charakter typowo obronny, dlatego państwa sąsiedzkie nie powinny obawiać się użycia tej formacji do dokonania agresji na swoje terytorium.

Jednym z ważniejszych walorów WOT jest także ich skuteczność w wielowariantowych działaniach militarnych i niemilitarnych, które mogą podejmować. Chociaż nie posiadają one ciężkiego sprzętu bojowego o charakterze ofensywnym, ich atutem jest bardzo dobra znajomość terenu, którego walory wykorzystują maksymalnie, oraz uzyskanie informacji i pomocy od lokalnych mieszkańców. Oprócz tego WOT mogą zapewnić sobie przewagę nad przeciwnikiem dzięki stosowaniu zaskoczenia, a także zdyscyplinowaniu i silnej motywacji do obrony swoich rodzinnych stron. Mogą one prowadzić regularną walkę, np. w obronie miast czy innych ważnych obiektów, ale są także predysponowane do prowadzenia działań nieregularnych, wymierzonych w system logistyczny, system dowodzenia, czy też w jednostki bojowe przeciwnika. Doświadczenia z ostatnich wojen w Iraku czy w Afganistanie wskazują, że niespodziewane uderzenia nawet niewielkich grup partyzanckich uzbrojonych w lekki sprzęt przenośny, mogą spowodować duże straty i zdezorganizować na długi czas silne zgrupowania armii regularnej, wyposażonej w najnowsze zdobycze techniki. Dlatego ocenia się, że do pokonania jednego batalionu WOT prowadzącego działania nieregularne przeciwnik musi zaangażować około 20 batalionów piechoty¹⁸⁶. Przyjmując, że nasze WOT docelowo mają liczyć około 80 batalionów, do ich unieszkodliwienia potencjalny agresor musiałby zaangażować do 1600 batalionów piechoty, co stanowi ponad 1 mln żołnierzy, licząc po 700 żołnierzy w batalionie. Jest to ogromny potencjał, który byłby wykluczony z regularnych działań prowadzonych przeciwko naszym wojskom operacyjnym. Ocenia się, że w sprzyjających warunkach pododdziały WOT mogą uzyskać skuteczność działań porównywalną do tej, jaką mają wojska operacyjne wyposażone w ciężki sprzęt ofensywny. Jest to kolejny argument przemawiający za funkcjonowaniem tej formacji

¹⁸⁵ Pozytywnym przykładem jest Szwajcaria, w której do służby terytorialnej angażuje się wszystkich zdolnych pod względem zdrowotnym mężczyzn w wieku 18-40 lat. Stanowi to około miliona żołnierzy spośród 8,6 mln społeczności, czyli około 12% całej populacji.

¹⁸⁶ R. Jakubczak, J. Marczak, *Obrona terytorialna Polski na progu XXI w.*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1998, s. 81.

w naszym państwie, które ze względów finansowych nie może sobie pozwolić na wystarczająco liczne wojska operacyjne.

Od powstania pierwszych jednostek OT do dzisiaj, formacja wielokrotnie udowodniła także swoją skuteczność w działaniach niemilitarnych, związanych głównie z niesieniem pomocy ofiarom klęsk żywiołowych. Wykazała się przy tym dużą dyspozycyjnością, gdyż stawianictwo żołnierzy wynosiło zwykle nie mniej niż 95% oraz krótkim czasem reakcji na zdarzenie, który często nie przekraczał 4-6 godzin¹⁸⁷. Jest to bardzo niewielki czas mobilizacji i osiągnięcia zdolności do podjęcia działań, w porównaniu z wojskami operacyjnymi, które na aktywację mają zazwyczaj do 48 godzin od podania sygnału, a w dni świąteczne nawet do 72 godzin. Żołnierze WOT mogą stanowić także doskonałe źródło informacji o potencjalnych zagrożeniach, np. o prowadzeniu działań hybrydowych przez przeciwnika, czy też o zagrożeniach spowodowanych siłami natury. Dzięki temu można zarządzić mobilizację pododdziałów, zanim zagrożenie stanie się trudne do opanowania. Dlatego niektóre armie, takie jak np. norweska Gwardia Królewska udostępniły swoim żołnierzom aplikację na smartfony, dzięki której będą mogli w każdej chwili zgłaszać podejrzone incydenty, co umożliwi uzyskanie pełnego obrazu sytuacji¹⁸⁸.

Na korzyść WOT przemawia także ekonomiczność, wynikająca z relatywnie niskich kosztów utrzymania, w porównaniu do jednostek wojsk operacyjnych wyposażonych w ciężki sprzęt bojowy, taki jak: czołgi, BWP czy artyleria. W państwach Europy Zachodniej należących do NATO przyjmuje się, że struktury pododdziałów OT są do 14 razy mniej kosztowne od równorzędnych struktur wojsk operacyjnych, przy porównywalnych zadaniach obronnych¹⁸⁹. Wynika to z faktu, że formacja jest wyposażona w broń lekką, prostą w obsłudze i użytkowaniu, a nie w ciężki sprzęt opancerzony, którego zakup i utrzymanie są bardzo kosztowne. Jednostki OT wyposażone w lekki sprzęt nie potrzebują także dużych, specjalistycznych placów ćwiczeń oraz rozbudowanej bazy logistycznej w postaci składów wojskowych czy powierzchni magazynowych. Niskie są także koszty osobowe, co wynika z ochotniczego charakteru formacji. Ponieważ żołnierze powoływani są tylko na okres szkolenia lub w razie zagrożenia, cały system OT nie wymaga znacznych wydatków pieniężnych. Ponadto podczas realnych działań

¹⁸⁷ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 128) w dniu 2 lipca 2019 r., wyd. cyt.

¹⁸⁸ Asymetryczna obrona i przeciwpancerne priorytety. Gen. Kukula dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, 26.07. 2019, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 10.01.2021).

¹⁸⁹ R. Jakubczak, J. Marczak, *Obrona ...*, wyd. cyt., s. 80.

formacje te mogą wykorzystywać zasoby miejscowe, takie jak np. środki transportowe czy zaopatrzenie. Dlatego jest to wyjątkowo ekonomiczny rodzaj sił zbrojnych. Koszt wyekwipowania brygady lekkiej piechoty, to mniej więcej 20 do 25% wyekwipowania brygady pancerniej, z kolei, zgodnie z szacunkami Departamentu Budżetowego, koszt utrzymania żołnierza TSW jest na poziomie niecałych 10% kosztów utrzymania żołnierza zawodowego. Nawet jeżeli żołnierz OT jest używany do działań operacyjnych (przykład Gwardii Narodowej USA), to jego koszt utrzymania jest trzy razy mniejszy niż żołnierza zawodowego. Inną kwestią jest także fakt, że żołnierze WOT są wykorzystywani wyłącznie na potrzeby obrony kraju, a nie w misjach zagranicznych, dlatego koszt jednostek WOT jest od kilkunastu do kilkudziesięciu razy mniejszy niż jednostek operacyjnych wydzielonych do prowadzenia operacji poza granicami państwa, które należy odpowiednio wyposażać i przemieścić w rejon misji¹⁹⁰.

Finansowanie tworzenia i funkcjonowania WOT odbywa się ze środków budżetowych MON, głównie z wydatków bieżących, a także w części z wydatków przeznaczonych na modernizację techniczną sił zbrojnych. Środki finansowe są wydatkowane m.in. na: wyposażenie jednostek i żołnierzy w sprzęt, rozwój infrastruktury koszarowej i szkoleniowej, uposażenia, czy też bieżące i dodatkowe (np. kursy) szkolenia. Dotychczasowe koszty związane z rozwojem formacji w latach 2016-2021 wyniosły ponad 7 mld zł. Rocznie stanowią one około 1,5 mld zł, czyli ok. 3% całego budżetu MON. Są one zatem stosunkowo niewielkie (tabela 4.). Należy przypuszczać, że w ciągu najbliższych 4-5 lat nadal będą wzrastać wydatki osobowe, co jest związane z dalszym rozwojem formacji do ok. 53 tys. żołnierzy. Wzrost ten będzie wprost proporcjonalny do liczby nowych żołnierzy. Jednakże systematycznie zmniejszą się wydatki majątkowe, przeznaczone na zakup sprzętu, ponieważ większość zasadniczego wyposażenia już trafiła do poszczególnych BOT. Dlatego trzeba założyć, że koszty funkcjonowania WOT ustabilizują się na poziomie nie większym niż 3% całego budżetu MON.

¹⁹⁰ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 12) z 10 marca 2016 r., wyd. cyt., s. 11 i 21.

Tabela 4. Dotychczasowe koszty funkcjonowania WOT.

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Budżet MON (mld zł)	35,9	36,9	40,3	44	49	51
Wydatki na WOT (mld zł)	0,4	1,1	1,34	1,54	1,4	1,5
Udział procentowy (%)	1,1	3	3,3	3,5	2,9	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Szandera, Ile kosztują nas wojska obrony terytorialnej? 24.01.2017, <https://wyborcza.biz/biznes/7,177151,21284633,ile-kosztuja-nas-wojska-obrony-terytorialnej.>, (dostęp: 25.10.2021; Wydatki na WOT w 2019 roku, 6.09.1018, html.dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,10965,aktualnosci-z-polski,wydatki-na-wojska-obrony-terytorialnej-w-2019-roku; Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/budzet-mon>, (dostęp: 25.10.2021).

Skuteczność WOT jest niewątpliwie mniejsza niż wojsk zmechanizowanych czy pancernych, jednakże koszty ich utrzymania są nieporównywalnie mniejsze. Czynniki ekonomiczne świadczą zatem o potrzebie dalszego rozwoju tej formacji, która przy stosunkowo niewielkich nakładach finansowych może wносить znaczący wkład w umacnianie potencjału obronnego naszego państwa. System OT jest bowiem najtańszym sposobem przetwarzania zasobów osobowych i rzeczowych w wymierną wartość obronną.

Brygady i pododdziały WOT posiadają dość znaczną mobilność taktyczną, wyrażającą zdolnością do sprawnego przemieszczania się w skali lokalnej, a więc w swoich rejonach odpowiedzialności. Ponieważ wymiary typowego województwa (długość, szerokość) nie przekraczają zazwyczaj 150-200 km, wynika stąd, że jednostki mogą być przemieszczone, ze średnią prędkością wynoszącą dla kolumn kołowych 30-40 km/h, w dowolny punkt SRO w czasie do 4-5 godzin.

Obok niewątpliwych zalet, które zostały zaprezentowane, WOT mają jednak także pewne ograniczenia. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć niską manewrowość strategiczną i operacyjną, małą odporność na oddziaływanie przeciwnika oraz ograniczone możliwości rażenia przeciwnika.

WOT posiadają niską manewrowość strategiczną i operacyjną, spowodowaną posiadanym sprzętem. Przemieszczanie jednostek na duże odległości, szczególnie w specyficznych warunkach terenowych (np. góry) lub atmosferycznych (np. mróz) jest bardzo utrudnione lub wręcz niemożliwe, jeżeli odbywa się dodatkowo przy oddziaływaniu przeciwnika powietrznego lub naziemnego. Nieopancerzony sprzęt kołowy będący

w wyposażeniu poddziałów jest podatny na zniszczenie, a niewielka liczba przenośnych środków przeciwlotniczych nie zapewnia skutecznej osłony przed samolotami czy śmigłowcami przeciwnika. Dlatego użycie brygad poza ich SRO jest ryzykowne i może prowadzić do ich unicestwienia już w fazie wykonywania marszu.

Brak opancerzenia powoduje, że pododdziały WOT są narażone na oddziaływanie przeciwnika i mogą utracić swoją zdolność bojową. Wojska OT nie powinny być użyte w dużych formacjach oraz do prowadzenia działań ofensywnych, gdyż stają się podatne na zniszczenie, a przy tym w natarciu są one mało efektywne. Działania powinny mieć charakter obronny i być prowadzone w przygotowanych zawczasu SRO, a tylko w wyjątkowych sytuacjach taktycznych poza nimi. Ich skuteczność może być uzależniona od współdziałania z wojskami operacyjnymi, a często także ich wsparcia. Pododdziały WOT muszą unikać bezpośrednich, długotrwałych i wyczerpujących starć z agresorem oraz szeroko stosować maskowanie i manewr, wykorzystując przede wszystkim warunki terenowe. Istnieje także ryzyko zakłócenia środków łączności radiowej, przez co może być utrudnione dowodzenie. Dlatego do przekazywania zadań mogą być wykorzystywani łącznicy na motocyklach, czy quadach, a niekiedy nawet cywilne środki łączności stacjonarnej.

Pododdziały WOT mają ograniczone możliwości oddziaływania na przeciwnika. Wynika to z posiadanego lekkiego sprzętu, którego zasięg rażenia nie przekracza 2-4 km, a więc może on niszczyć i obezwładniać cele znajdujące się głównie w bezpośredniej styczności. Niewielki kaliber moździerzy powoduje, że są one najbardziej skuteczne podczas zwalczania odkrytej siły żywej, natomiast do rażenia celów silnie opancerzonych na większych odległościach (do 4 km) służą jedynie zestawy PPK Javelin. Najbardziej uniwersalnym, a przy tym najskuteczniejszym środkiem jest amunicja krążąca typu Warmate, którą można zwalczać różne cele znajdujące się nawet w odległości do 10 km. Jednakże na szczeblu kompanii ten rodzaj broni nadal nie występuje.

Z kolei dużym utrudnieniem w realizacji zadań o charakterze niemilitarnym, głównie w sytuacjach kryzysowych, jest brak inżynierskiego sprzętu specjalistycznego, takiego jak: koparki, spycharki, ładowarki czy sprzęt pływający. Komplikuje to prowadzenie działań ratowniczych i powoduje potrzebę użycia pododdziałów inżynierskich z wojsk operacyjnych.

6.2. Miejsce i znaczenie WOT w systemie bezpieczeństwa narodowego

Zapewnienie bezpieczeństwa narodu polskiego oraz jego swobód rozwojowych jest jedną z najważniejszych funkcji naszego państwa. Byt i rozwój kraju, zaspokojenie jego celów i interesów zależą w dużym stopniu od polityki realizowanej przez władze państwowe, w tym szczególnie od polityki bezpieczeństwa. Dzięki niej państwo generuje w czasie i przestrzeni swoją potęgę, która z kolei wpływa na jego znaczenie w stosunkach międzynarodowych¹⁹¹. Realizując swoją politykę bezpieczeństwa państwo organizuje i realizuje ono wiele przedsięwzięć, angażując różne podmioty, w tym przede wszystkim te organy czy instytucje, które są konstytucyjnie i ustawowo odpowiedzialne za bezpieczeństwo, a w związku z tym posiadają zdolność do sprawnego i efektywnego przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom oraz likwidacji skutków ich wystąpienia. Wszystkie komponenty bezpieczeństwa narodowego Polski są ze sobą powiązane różnymi sprzężeniami czy interakcjami tworząc wewnętrznie spójną całość, jaką jest system bezpieczeństwa narodowego. W jego skład, obok organów władzy i administracji publicznej powiązanych informacyjnie i relacjami kompetencyjnymi, wchodzi także aparat pomocniczy (doradczy, sztabowy, organizacyjny) oraz środki działania i zasoby rzeczowe państwa, w tym niezbędne elementy infrastruktury¹⁹². System bezpieczeństwa narodowego jest więc skoordynowanym wewnętrznie zbiorem elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych, ukierunkowanym na monitorowanie i przeciwdziałanie różnym zagrożeniom dla naszego państwa i jego obywateli, a przez to zapewniającym realizację interesów narodowych i celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa. Ze względu na charakter współczesnego środowiska bezpieczeństwa, w którym zacierają się granice pomiędzy bezpieczeństwem wewnętrznym a zewnętrznym oraz militarnym a niemilitarnym, system bezpieczeństwa narodowego, powinien być optymalnie zorganizowany oraz prawnie i funkcjonalnie zharmonizowany. Jest to warunek jego skuteczności i synergii.

¹⁹¹ Klasyczne ujęcie znaczenia strategicznego państwa stanowi sumę potęgi, masy krytycznej w postaci ludności i terytorium, potencjału gospodarczego i militarnego, strategii oraz woli jej urzeczywistnienia. Można to przedstawić w postaci wzoru: $P = (C + E + M) \times (S + W)$, gdzie P oznacza potęgę, C – masę krytyczną (czyli ludność i terytorium), E – potencjał gospodarczy, M – potencjał militarny, S – strategię, W – wolę urzeczywistnienia strategii. Składowe te są najistotniejsze dla zapewnienia władzy oraz wpływów, decydują także o polityce, czy zapewnieniu bytu i rozwoju państwa. R.S. Cline, *World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift*, Westview Press, Boulder 1975, s. 11.

¹⁹² System bezpieczeństwa narodowego obejmuje siły, środki i zasoby przeznaczone przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio zorganizowane, utrzymywane i przygotowywane. Składa się on z podsystemu kierowania i podsystemów wykonawczych, w tym podsystemów operacyjnych (obronny i ochronne) oraz podsystemów wsparcia (społeczne i gospodarcze). Zob. *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014, s. 13.

Uniwersalny model systemu bezpieczeństwa narodowego składa się z podsystemu kierowania oraz podsystemów wykonawczych, które z kolei dzielą się na podsystemy operacyjne (obronny i ochronne) oraz podsystemy wsparcia (społeczne i gospodarcze). WOT ma swoje miejsce we wszystkich tych podsystemach, ogrywając w nich ważną, aczkolwiek różną rolę.

Podsystem kierowania funkcjonuje w oparciu o organa władzy publicznej i kierowników jednostek organizacyjnych, którzy wykonują zadania związane z bezpieczeństwem narodowym. Dysponują oni organami doradczymi i aparatem administracyjnym, działają zgodnie z procedurami funkcjonowania i wykorzystują stosowną infrastrukturę. Do podsystemu kierowania należy także Dowództwo WOT. W czasie pokoju pełni ono funkcję CZK MON w zakresie niemilitarnej części zadań zarządzania kryzysowego w resorcie obrony narodowej i odpowiada za planowanie, koordynację i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w różnych sytuacjach kryzysowych. Z kolei w czasie wojny dowódca WOT podlega bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych i realizuje zadania zgodnie z Planem reagowania obronnego RP.

Podsystemy wykonawcze systemu bezpieczeństwa narodowego stanowią wyspecjalizowane siły i środki przewidziane do realizacji ustawowo określonych zadań w dziedzinie bezpieczeństwa. Podlegają one organom kierowania bezpieczeństwem (podsystemowi kierowania) i dzielą się na operacyjne przeznaczone do bezpośredniego przeciwdziałania zagrożeniom oraz podsystemy wsparcia odpowiedzialne za zasilanie podsystemów operacyjnych odpowiednimi zdolnościami i zasobami.

W skład podsystemów operacyjnych wchodzi: podsystem obronny państwa oraz podsystemy ochronne państwa i ludności. Pierwszy z nich odpowiada za zapobieganie i przeciwdziałanie zewnętrznym zagrożeniom naszego państwa mającym charakter polityczno-militarny, drugi jest przeznaczony do zapobiegania i przeciwstawiania się zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym zagrożeniom o charakterze niemilitarnym (cywilnym).

Podsystem obronny utrzymuje stałą gotowość do skutecznego reagowania na zagrożenia dla niepodległości i nienaruszalności terytorialnej Polski i przez to zapewnia realizację żywotnych interesów narodowych i celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa. Jego zasadniczym zadaniem jest przede wszystkim zagwarantowanie bezpieczeństwa militarnego, które determinuje pewność przetrwania i rozwoju naszego państwa oraz zdolność do odparcia agresji przy użyciu własnych sił zbrojnych, a także przy

wspieraniu wojsk sojuszniczych¹⁹³. Stan bezpieczeństwa militarnego Polski jest zdeterminowany przede wszystkim sojuszami polityczno-wojskowymi zawartymi przez nasz kraj, a także posiadaniem odpowiednio zorganizowanych i wyposażonych sił zbrojnych oraz koncepcji strategicznej ich wykorzystania stosownie do zaistniałej sytuacji¹⁹⁴. Zasadniczym elementem podsystemu obronnego są niewątpliwie Siły Zbrojne RP. Potencjał militarny i zdolności operacyjne, a tym samym skuteczność sił zbrojnych, są zdeterminowane wieloma różnymi czynnikami, takimi jak: stan, struktura, wyposażenie, wyszkolenie, sprawność dowodzenia czy posiadanie koncepcji strategicznej wykorzystania wojska stosownie do zaistniałej sytuacji. Nowoczesną siłę obronną naszego państwa tworzy obecnie armia składająca się z dwóch komplementarnych i synergicznie uzupełniających się komponentów, takich jak wojska operacyjne oraz WOT. Trzeba podkreślić, że formacja w sposób znaczący poszerza zdolności operacyjne całości sił zbrojnych, nie zastępując, ale uzupełniając i wzmacniając wojska operacyjne. WOT może realizować spektrum zadań o charakterze militarnym zarówno samodzielnie, jak i we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi. Wojska te są predysponowane zarówno do działań regularnych jak i nieregularnych na obszarze całego państwa. Formacja może być narzędziem państwa wykorzystywanym do skutecznego reagowania na zewnętrzne kryzysy polityczno-militarne. W razie wojny posiada zdolność do przeciwstawienia się agresji, natomiast w czasie pokoju stanowi jeden z elementów wiarygodnego odstraszania potencjalnego przeciwnika. WOT wzmacniają znacznie nasz narodowy potencjał obronny poprzez zmniejszenie dysproporcji, jaka istniała do niedawna między niewielkimi liczebnie wojskami operacyjnymi a zadaniami, które miały one realizować. Ich reaktywacja odbudowała zdolność naszego państwa do przygotowania i prowadzenia powszechnej obrony narodowej na całym terytorium państwa, z aktywnym wykorzystaniem lokalnych zasobów obywatelskich, podobnie jak ma to miejsce w innych krajach demokratycznych.

Podsystemy ochronne mają za zadanie zapewnienie warunków dla utrzymywania ładu konstytucyjnego, wewnętrznej stabilności państwa oraz bezpieczeństwa ludności. Ich zasadniczym przeznaczeniem jest ochrona instytucji państwa, obywateli, wspólnych i indywidualnych zasobów materialnych i niematerialnych przed spektrum zagrożeń,

¹⁹³ „Bezpieczeństwo wojskowe (militarne) (ang. military security) to stan uzyskany w rezultacie utrzymywania odpowiednio zorganizowanych i wyposażonych sił zbrojnych oraz zawartych sojuszków wojskowych, a także posiadania koncepcji strategicznej wykorzystania będących w dyspozycji sił, stosownie do zaistniałej sytuacji”, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 21.

¹⁹⁴ B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 2004, s. 15.

przede wszystkim o charakterze niemilitarnymi, które powstają zarówno w wyniku działań człowieka, jak i sił przyrody.

Dotychczasowy okres funkcjonowania WOT wskazuje, że formacja z dużą skutecznością i wielkim poświęceniem wielokrotnie uczestniczyła w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, podejmowała działania w zakresie ochrony mienia, brała udział w akcjach poszukiwawczych oraz w akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także realizowała wiele zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Był to praktyczny sprawdzian gotowości formacji do wsparcia administracji i społeczeństwa, który wykazał, że jest ona dobrze przygotowana do zadań. Z racji powszechności występowania oraz gotowości do natychmiastowego podjęcia działań, odgrywania ważną rolę na poziomie lokalnym w realizacji zadań ochronnych, udzielając znaczącego wsparcia siłom układu pozamilitarnego. WOT utrzymuje stałą współpracę z administracją rządową (głównie z wojewodami) i samorządową oraz różnymi instytucjami bezpieczeństwa oraz uczestniczy w różnych przedsięwzięciach, które zwiększą poziom przygotowania formacji do wspólnych działań z innymi podmiotami w sytuacjach kryzysowych. Formacja w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego coraz częściej zastępuje w wojska operacyjne, bowiem od ubiegłego roku przyjęła zadania niemilitarnej części zarządzania kryzysowego w MON. Dzięki temu inne rodzaje sił zbrojnych mogą skupić się przede wszystkim na realizacji swoich zadań związanych z obroną naszego państwa oraz realizacją zobowiązań sojuszniczych. Formacja przejęła czasowo także kompetencje Obrony Cywilnej, która faktycznie nie istnieje w naszym państwie. Zapewniając przez to ochronę i bezpieczeństwo ludności cywilnej także w czasie wojny. Spektrum zadań o charakterze ochronnym możliwych do wykonania przez WOT ma tendencję rosnącą, stosownie do nowych wyzwań i zagrożeń ciągle pojawiających się w środowisku bezpieczeństwa.

Podsystemy wsparcia zasilają podsystemy operacyjne swoimi zdolnościami i zasobami w czasie pokoju, kryzysu i wojny, a w skład ich wchodzi podmioty społeczne i gospodarcze przeznaczone do przeciwdziałania zewnętrznym i wewnętrznym zagrożeniom o charakterze społecznym i gospodarczym.

Podsystemy społeczne mają przede wszystkim za zadanie stworzenie warunków do godziwego życia obywateli i rozwoju całego narodu, podejmowanie działań na rzecz ochrony i umacniania tożsamości narodowej, oraz rozwoju szeroko rozumianej edukacji dla bezpieczeństwa. WOT odgrywa istotną rolę także w tym podsystemie. Trzeba zaznaczyć, że jest to formacja składająca się z ochotników (prawie 90%), którzy na co dzień żyją wśród społeczności lokalnej i dlatego jako żołnierze, z pełnym poświęceniem

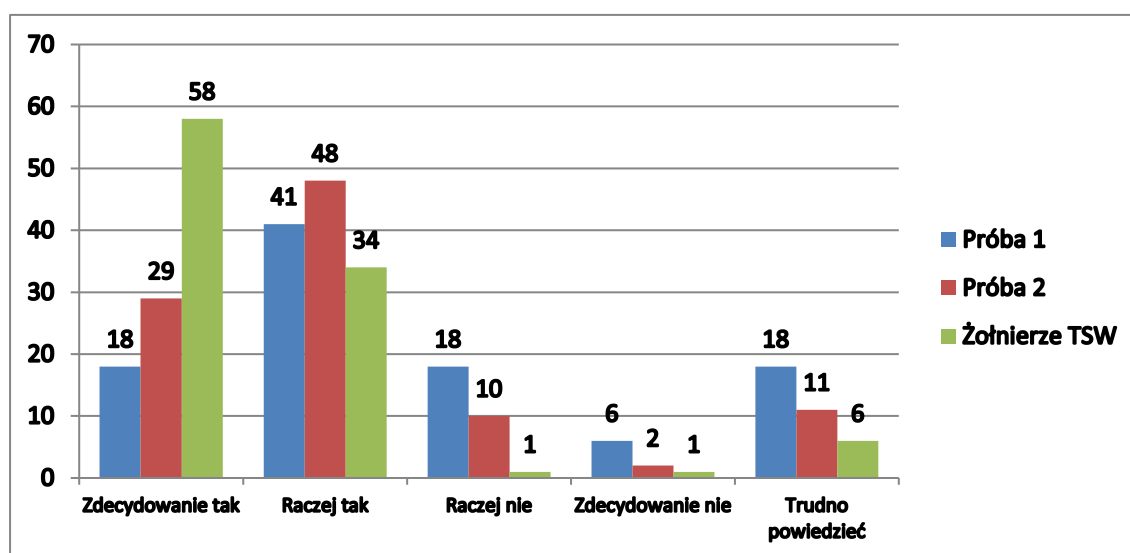
służą swoim rodakom. Jest to zatem formacja dla społeczeństwa i przez społeczeństwo tworzona – społeczeństwo dojrzałe politycznie, zorganizowane, które chce posiadać swój los w swoich rękach. Warto podkreślić także funkcję narodowo-społeczną i państwowotwórczą realizowaną przez WOT. Formacja kształtuje bowiem patriotyzm i właściwe postawy wśród społeczności lokalnej oraz przygotowuje młode pokolenie Polaków do realizacji konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny. Buduje przez to powszechną wolę i gotowość społecznego zaplecza do wsparcia systemu bezpieczeństwa narodowego. Podejmuje także działania związane z edukacją społeczeństwa, w tym podnoszeniem świadomości społecznej w kwestii rozumienia tych współczesnych zjawisk i procesów, które mogą być źródłem zagrożeń dla bezpieczeństwa. Ponadto wyposaża obywateli w wiedzę i umiejętności reagowania na pojawiające się zagrożenia, przez co przyczynia się do tworzenia i doskonalenia zasobów profesjonalnego kapitału ludzkiego, który w razie potrzeby może być skutecznie użyty w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego. Dlatego WOT są traktowane jako łącznik między wojskiem a społeczeństwem, a przez to szanowane i darzone zaufaniem.

Podsystemy gospodarcze chronią podmioty potencjału gospodarczego oraz inne, np. finansowe, energetyczne, infrastrukturalne, materiałowe przed destrukcyjnym oddziaływaniem zagrożeń zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Dla zapewnienia efektywnego funkcjonowania naszego państwa, jednym z najważniejszych zadań jest ochrona infrastruktury krytycznej. W jej skład wchodzi kluczowe elementy i systemy zapewniające m.in. ciągłość funkcjonowania organów administracji publicznej, czy też umożliwiające świadczenie szeregu usług o podstawowym znaczeniu dla obywateli (np. zaopatrzenie w wodę, ratownictwo medyczne). WOT są predysponowane i przygotowane do ochrony ważnych obiektów infrastruktury strategicznej znajdujących się w SRO poszczególnych jednostek, takich jak np. urzędy administracji, porty, lotniska, czy składy materiałowe. Jest to jedno z ważniejszych zadań realizowanych przez formację we wszystkich stanach funkcjonowania państwa.

Z przedstawionych treści wynika wniosek, że WOT odgrywają istotną rolę we wszystkich dziedzinach bezpieczeństwa narodowego: ochronnej, obronnej, społecznej i gospodarczej. Formacja posiada zdolność i utrzymuje stałą gotowość do realizacji różnych zadań, w tym szczególnie do przeciwdziałania lub usuwania przyczyn i skutków zewnętrznych oraz wewnętrznych zagrożeń w różnych stanach gotowości obronnej państwa. Działania militarne i niemilitarne mogą być organizowane i prowadzone

na wszystkich poziomach kierowania czy dowodzenia (taktycznym, operacyjnym i strategicznym). Można zatem stwierdzić, że WOT są jednym z najważniejszych podmiotów systemu bezpieczeństwa narodowego, który może wpływać w istotny sposób na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli.

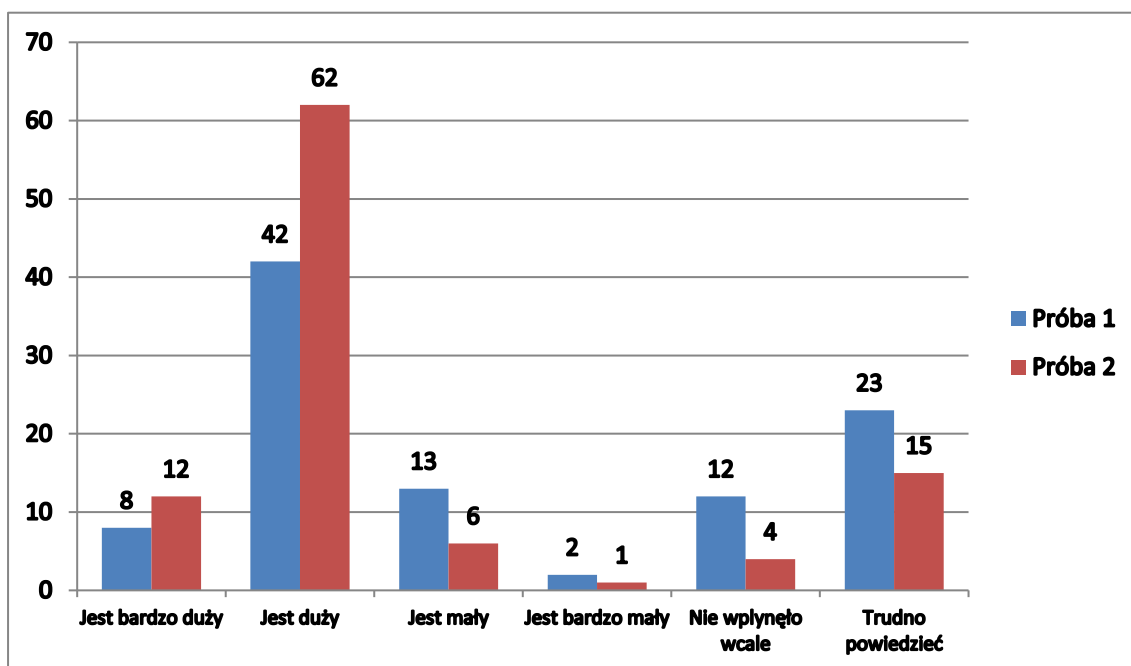
Z badań własnych przeprowadzonych przez autora wynika, że stosunek większości badanych do WOT jest pozytywny. Ogromna część ankietowanych żołnierzy TSW (92%) stwierdziła, że utworzenie WOT zwiększyło bezpieczeństwo naszego państwa. Z kolei badani przedstawiciele społeczeństwa wyrazili opinię, że reaktywacja formacji korzystnie wpłynęła także na ich poczucie bezpieczeństwa. Takie zdanie miało 59% badanych z próby 1 oraz 78% ankietowanych z próby 2, co zobrazowano na wykresie 32. Należy stwierdzić, że pracownicy cywilnych instytucji bezpieczeństwa mieli bardziej sceptyczne podejście do kwestii wpływu formacji na bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa Polaków.

Wykres 32. Czy uważa Pani/Pan, że utworzenie WOT zwiększyło bezpieczeństwo naszego Państwa oraz poczucie bezpieczeństwa obywateli?

Źródło: opracowanie własne.

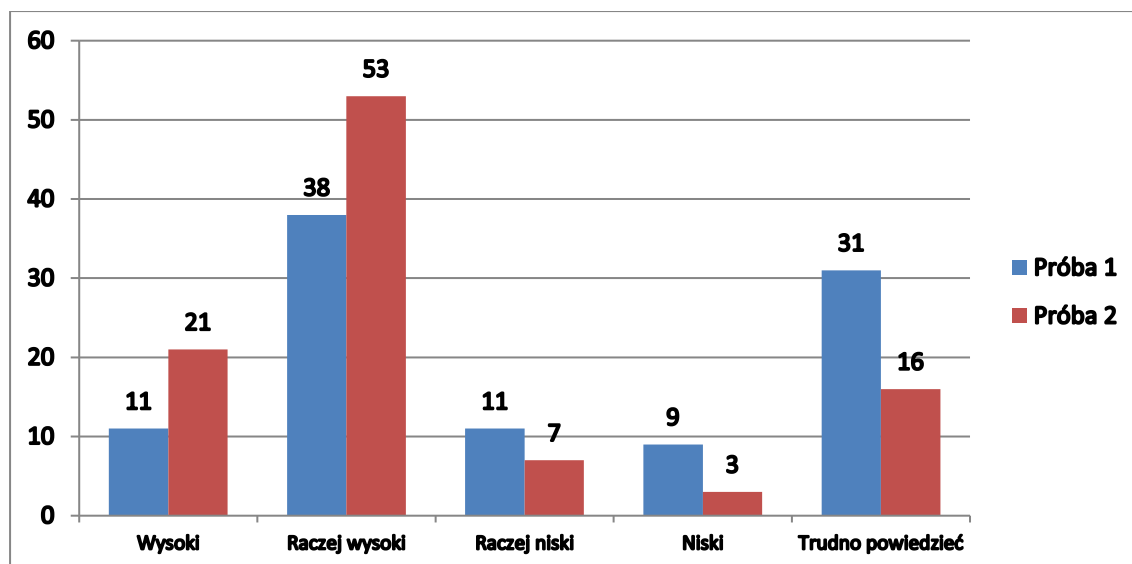
Badanie społeczeństwa (załącznik 2 i 3) wykazało, że większość ankietowanych stwierdziła, że formacja pozytywnie wpływa także na bezpieczeństwo regionalne, czyli na bezpieczeństwo województwa, co zaprezentowano na wykresie 33. Połowa badanych z próby 1 oraz prawie dwie trzecie z próby 2 oceniła ten wpływ jako duży lub zdecydowanie duży. Jednakże ponad jedna czwarta badanych z próby 1 stwierdziła, że ten wpływ jest mały i bardzo mały, lub że WOT nie ma żadnego znaczenia dla tego rodzaju bezpieczeństwa.

Wykres 33. Jak ocenia Pani/Pan wpływ WOT na bezpieczeństwo regionalne (województwa kujawsko-pomorskiego)?

Źródło: opracowanie własne.

Należy jednak stwierdzić, że badani przedstawiciele społeczeństwa darzą WOT dużym zaufaniem, co zobrazowano na wykresie 34. Taką opinię wyraziła połowa respondentów z próby 1 oraz prawie trzy czwarte respondentów z próby 2. Należy zaznaczyć, że duża część ankietowanych, szczególnie z próby 1 (31%), nie potrafiła wyrazić swojej opinii w tej kwestii. Około połowa ankietowanych przyznała, że ktoś z rodziny lub znajomych pełni lub pełnił służbę w WOT.

Wykres 34. Jaki jest Pani/Pana poziom zaufania do formacji jaką jest WOT?

Źródło: opracowanie własne.

Także eksperci wyrazili opinię (załącznik 4), że utworzenie WOT podniosło poziom bezpieczeństwa narodowego poprzez zwiększenie potencjału obronnego oraz zdolności do odstraszenia. Ma to szczególne znaczenie w obliczu pogarszającej się sytuacji w bliskim otoczeniu Polski, wynikającej przede wszystkim z agresywnych działań Federacji Rosyjskiej. WOT doskonale uzupełniły pozostałe rodzaje wojsk operacyjnych, które w przypadku agresji były w stanie samodzielnie bronić tylko kilka procent powierzchni kraju. Dzięki formacji stworzono model powszechnej obrony naszego państwa oraz przybliżono problem obronności do społeczeństwa, zwiększając jego wzrost świadomości i zaangażowanie w problematykę bezpieczeństwa państwa. Formacja wpływa korzystnie na kształtowanie środowiska operacyjnego w sposób zwiększający poziom odporności Polski na zagrożenia czasu pokoju, kryzysu oraz wojny.

Opinia publiczna powinna być ważnym determinantem decyzji władz państwowych podejmowanych w obszarze bezpieczeństwa narodowego. Dlatego pozytywne nastawienie społeczne w tak ważnej kwestii, jaką jest utworzenie i funkcjonowanie WOT w naszym państwie, powinno skutkować działaniami związanymi z dalszym rozwojem formacji.

6.3. Przyszłość formacji oraz pożądane kierunki zmian

Z perspektywy ponad 5-letniego okresu tworzenia WOT można stwierdzić, że przyjęty przez MON model formowania i funkcjonowania WOT, pomimo pewnych mankamentów, spełnia swoje zadanie i dobrze przygotowuje żołnierzy do realizacji powierzonych im zadań. I chociaż nadal występują pewne mankamenty, to jednak

podstawowe założenia, jakie legły u podstaw stworzenia tej formacji, były i pozostają słuszne, dlatego powinny być nadal wdrażane. Formację należy sukcesywnie rozbudowywać w miarę możliwości budżetowych państwa. WOT są bowiem dobrym pomysłem na szybkie i tanie zwiększenie potencjału obronnego naszego państwa. Proces funkcjonowania WOT musi jednak podlegać permanentnym ocenom oraz modyfikacjom w miarę zdobywania nowych doświadczeń i wniosków z dotychczasowej działalności czy też zmian w otoczeniu zewnętrznym, bowiem na formację oddziałuje wiele różnych i zmiennych czynników, bo różnorodne i turbulentne jest współczesne środowisko bezpieczeństwa. Tylko wówczas zostanie osiągnięta zoptymalizowana struktura przygotowana do wciąż zmieniających się czynników zewnętrznych i stojących przed formacją coraz to nowych zadaniach. Dlatego ciągle należy dokonywać modyfikacji w obszarach, które tego wymagają. Dotyczy to szczególnie zmian legislacyjnych, proceduralnych, organizacyjnych, szkoleniowych czy technicznych.

W obszarze legislacyjnym istnieje potrzeba wprowadzenia nowych regulacji związanych z przejściem przez Dowództwo WOT funkcji CZK resortu obrony narodowej, które jednoznacznie określałyby: zadania, procedury dowodzenia i koordynacji wspólnych działań, sprawy logistyczne, czy też szczegółowe kompetencje i uprawnienia dowódców jednostek i pododdziałów na wszystkich szczeblach organizacyjnych systemu zarządzania kryzysowego. Akty prawne powinny jednoznacznie i czytelnie określać także współpracę WOT z innymi podmiotami bezpieczeństwa, takimi jak np. Policja czy Straż Graniczna, podczas wspólnych działań prowadzonych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego. Potrzebne jest także stworzenie spójności różnorodnych aktów prawnych, aby były ze sobą kompatybilne oraz unifikacja przepisów, co przyczyni się do stworzenia optymalnych warunków prawnych i organizacyjnych do elastycznego działania różnych podmiotów w warunkach zewnętrznego czy wewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Istotne jest również wprowadzenie przepisów, które systemowo uregulowałyby kwestię rekompensat dla pracodawców, którzy zatrudniają żołnierzy TSW. Obecne przepisy nie stwarzają dla nich korzystnych motywacji dla zatrudniania pracowników, którzy są żołnierzami rezerwy lub odbywają ochotniczą służbę wojskową rotacyjnie. Ponieważ największym dobrem WOT są żołnierze TSW, ich pracodawcy powinni mieć ustawowo zapewnione satysfakcjonujące rekompensaty materialne (np. ulgi podatkowe) związane z koniecznością zastępstwa powołanego do służby żołnierza lub z tytułu powierzenia tego zastępstwa innemu pracownikowi zatrudnionemu. Uproszczony powinien być także system wypłaty tych świadczeń. Brak

efektywnego łączenia przez żołnierzy pracy zawodowej ze służbą w WOT doprowadzi bowiem do sytuacji, że żołnierze ochotnicy stawiani są przed dylematem wojsko czy praca. Ustawowo powinien być zapewniony także lepszy system motywacji do służby dla żołnierzy TSW, co z jednej strony zapewniłoby większy nabór wartościowych żołnierzy, z drugiej zmniejszyłoby liczbę rezygnacji doświadczonych i wyszkolonych fachowców.

Inną potrzebą jest dalszy rozwój struktury organizacyjnej. Do końca 2022 r. utworzono 18 brygad OT, składających się z 61 batalionów lekkiej piechoty. Współczesne wyzwania bezpieczeństwa spowodowały, że planowane jest sformowanie poza 18. Stołeczną BOT, także dwóch kolejnych BOT, takich jak: 19. Nadbużańska BOT czy 20. Przemyska BOT. Te brygady będą miały nieco inną specyfikę, strukturę i wyposażenie. Będą one wyspecjalizowane we wsparciu Straży Granicznej, a w związku z tym odpowiadać będą za bezpośrednią obronę i ochronę pasa przygranicznego. Sytuacja militarna związana z kryzysem migracyjnym przy granicy z Białorusią, pokazała bowiem, że brygady dyslokowane na wschodzie kraju muszą odgrywać rolę przedwojennego Korpusu Ochrony Pogranicza. Rozważane jest powołanie dwóch kolejnych BOT o takim charakterze granicznym na terenie Podlasia oraz Warmii i Mazur. Zakłada się, że stan docelowy WOT będzie na poziomie co najmniej 20 brygad OT, złożonych łącznie z 70 batalionów lekkiej piechoty¹⁹⁵. Czyli do końca 2024 r. na terenie województwa mazowieckiego będą trzy BOT, a na terenie województw lubelskiego i podkarpackiego po dwie BOT oraz po jednej BOT w pozostałych województwach.

WOT zamierzają także sformować Jednostkę Działań Niekonwencjonalnych. Powstanie ona, przy wsparciu sił specjalnych USA i Wielkiej Brytanii, z przekształcenia i rozbudowy Zespołu Działań Niekonwencjonalnych, który funkcjonuje obecnie przy Dowództwie WOT. Jednostka będzie wyspecjalizowana w prowadzeniu działań niekonwencjonalnych, w przygotowaniu potencjalnych struktur oporu, ale również w działaniach wzmacniających odporność społeczności lokalnych.

Rozpoczęto także przekształcanie Zespołu Działań Cyberprzestrzennych, który od 2 lat funkcjonuje przy Dowództwie WOT, w Jednostkę Działań Cybernetycznych. Oprócz tego zainicjowano budowanie terenowych grup działań cyberprzestrzennych, w taki sposób, aby docelowo taka grupa istniała będzie przy każdej BOT. Grupy będą wchodziły w skład Jednostki Działań Cybernetycznych.

¹⁹⁵ Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 57) w dniu 10 lutego 2022, <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy9.nsf/0/1221523A971A1944C12587ED004564CE/%24File/0228109.pdf>, (dostęp: 16.09.2022).

Oprócz tego formacja zwiększa swoje możliwości w zakresie prowadzenia działań w domenie informacyjnej. Planowane jest utworzenie w każdej BOT tzw. Zespołu Dokumentowania Działań, przygotowanych do pracy w czasie pokoju, ale przede wszystkim w czasie wojny. Będzie się on składał z żołnierzy wyspecjalizowanych w dokumentowaniu audio-wizualnym różnych zdarzeń, co może być wykorzystane w działaniach informacyjnych. W większym zakresie zamierza się wykorzystać także rozproszoną infrastrukturę sieci GSM/LTE, którą cechuje wysoka odpornością na zniszczenie. Odpowiednio przygotowane smartfony używane przez żołnierzy WOT mogą być skutecznym środkiem komunikacji, ale także walki informacyjnej, zapewniającym szyfrowanie i odpowiednią szybkość transmisji danych, co potwierdziły działania bojowe prowadzone przez ukraińskie formacje OT.

Ostatecznie zgodnie z założeniami ustawy o obronie ojczyzny, w WOT będzie służyć 50 tys. żołnierzy pełniących terytorialną służbę wojskową i ok. 7,5 tys. żołnierzy zawodowych. Należy zaznaczyć, że szczególnie pożądane i ważne jest tworzenie kolejnych BOT w województwach położonych na kierunkach największego zagrożenia agresją ze strony potencjalnego przeciwnika, czyli na wschodzie i północnym wschodzie naszego państwa. Posiadanie na szczeblu wojewódzkim dwóch, a w perspektywie może nawet trzech brygad, stanowi bowiem realną siłę odstraszania.

WOT, po zakończeniu procesu formowania i szkolenia wszystkich jednostek, powinny zmienić podporządkowanie. Zgodnie z zasadą jednoosobowego dowodzenia, formacja powinna podlegać Szefowi Sztabu Generalnego WP, co nastąpi prawdopodobnie po 2024 r.

Nowe zagrożenia o charakterze militarnym i niemilitarnym pojawiające się w środowisku bezpieczeństwa powodują także potrzebę implementacji nowych koncepcji szkoleniowych oraz przygotowania żołnierzy do różnych zadań, realizowanych także w specyficznych środowiskach operacyjnych. Priorytetem powinno być zatem utrzymanie wysokich standardów szkoleniowych WOT, w tym szczególnie w takich ośrodkach szkoleniowych jak Centrum Szkolenia WOT (CS WOT), Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki (CSŁiI) czy w Szkole Podoficerskiej SONDA. Programy szkolenia powinny obejmować przygotowanie pododdziałów do działań nieregularnych, szkolenie wysuniętych obserwatorów ognia artyleryjskiego, cyberobronę czy operacje informacyjne. W działalności szkoleniowej należy nadal wykorzystywać doświadczenia innych państw sojuszniczych, czy też wnioski wynikające z wojny rosyjsko-ukraińskiej.

Ważnym kierunkiem rozwoju formacji jest specjalizowanie pododdziałów BOT stosownie do uwarunkowań, w tym także zagrożeń, jakie występują w SRO. Dynamika i zasięg współczesnych działań wymuszają potrzebę stosowania elastycznych struktur, szczególnie kompanijnych, co zapewni możliwość dowodzenia i kierowania w całym spektrum prowadzonych działań w zależności od specyfiki terenu. Profilowanie pododdziałów lekkiej piechoty pozwoli na zwiększenie ich mobilności i swobody manewru w specyficznych warunkach terenowych oraz umożliwi wyeliminowanie funkcjonujących ograniczeń w realizacji zadań bojowych, zabezpieczających, kryzysowych czy ratowniczo-poszukiwawczych. Bazując na analizach potrzeb operacyjnych oraz analizach środowiskowych, w Dowództwie WOT przewidziano przygotowanie poszczególnych kompanii lekkiej piechoty do najmniej czterech różnych specjalizacji, takich jak: profil ogólny (kompania lekkiej piechoty), profil miejski (kompania miejska), profil górski (kompania górska), profil wodny (kompania wodna). Profilowane kompanie zapewnią większą autonomiczność działań w przydzielonych SRO oraz umożliwią lepsze wykorzystanie ich walorów bojowych w trudnych warunkach terenowych, takich jak rejon zurbanizowany, środowisko wodne czy teren górski. Będą one zdolne do skuteczniejszej realizacji zadań nie tylko bojowych, ale także ratowniczych, zabezpieczających, czy ewakuacyjnych. Należy zaznaczyć, że profilowanie powinno dotyczyć pododdziałów z tych BOT, które osiągnęły już pełną godowość bojową po okresie trzyletniego szkolenia zasadniczego i zaczęły drugi cykl szkolenia (od 4 do 6 roku). Dlatego przyjęte założenia profilowania są na etapie wdrażania, a zarazem modyfikowania w taki sposób, aby stworzyć efektywne środowisko do szkolenia.

Nie bez znaczenia przy realizacji wielu różnorodnych zadań stojących przed WOT, jest budowa nowych zdolności operacyjnych formacji. Rozwój tych zdolności determinuje możliwość podjęcia skutecznych działań na terytorium kraju w ramach przeciwdziałania powstałym zagrożeniom militarnym i niemilitarnym, we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. W obliczu potencjalnych zagrożeń militarnych, wynikających z agresywnej i mocarstwowej polityki Rosji, WOT zaczęły dostosowywać się do nowych uwarunkowań, bazując w dużym stopniu na wnioskach z przebiegu wojny obronnej Ukrainy. W założeniu, zasadnicze zmiany mają dotyczyć trzech głównych obszarach, takich jak: zwiększenie zdolności rażenia przeciwnika, budowa i rozwijanie kompetencji

ratowniczych oraz zwiększanie świadomości obronnej społeczeństwa¹⁹⁶. Zwiększenie możliwości rażenia przeciwnika zamierza się osiągnąć poprzez wdrażanie Inteligentnego Systemu Kierowania do Rażenia Celów WARMATE (ISKdRC Warmate) oraz kolejnych zestawów przeciwpancernych pocisków kierowanych typu JAVELIN. W systemy amunicji krążącej zostały wyposażone brygady rozlokowane wzdłuż wschodniej i północno-wschodniej granicy kraju. Potencjał bojowy WOT mają wzmocnić także tworzone obecnie Grupy Niszczycieli Czołgów (GNCz) uzbrojone w przeciwpancerne pociski kierowane typu JAVELIN. Grupy mają być wyposażone także w drony, co zwiększy możliwości zwalczania środków opancerzonych nieprzyjaciela. Stosownie do wprowadzanego nowego sprzętu przeciwpancernego niezbędne jest również stworzenie możliwości do szkolenia operatorów. Dlatego Centrum Szkolenia WOT w Toruniu osiąga obecnie zdolność do szkolenia obsługi PPK Javelin oraz amunicji krążącej Warmate. Oprócz tego realizuje także kursy przygotowujące instruktorów z BOT odpowiedzialnych za szkolenie wysuniętych obserwatorów ognia artylerii, którzy będą występować już od szczebla plutonu lekkiej piechoty. W perspektywie planuje się bowiem utworzenie w BOT pododdziałów lekkich haubic holowanych (np. 105 mm), które zwiększą zasięg rażenia celów do około 20 km, w tym także z zastosowaniem amunicji precyzyjnej. Trzeba jednak stwierdzić, że wprowadzenie sprzętu o wysokim zaawansowaniu technologicznym będzie powodowało potrzebę zwiększenia stopnia uzawodowienia pododdziałów specjalistycznych, aby uniknąć kosztownego szkolenia żołnierzy - ochotników, którzy po zdobyciu kwalifikacji mogą zrezygnować z pełnienia TSW.

Drugim ważnym kierunkiem zmian jest budowa i rozwijanie kompetencji ratowniczych. Ponieważ nasycenie pola walki środkami przeciwlotniczymi może ograniczyć możliwość powietrznej ewakuacji medycznej, rośnie potrzeba utworzenia efektywnego systemu ewakuacji medycznej drogą kołową i niekonwencjonalną. Ponadto niezbędne są zdolności do udzielania pomocy medycznej już na najniższych szczeblach, czyli w sekcjach, co jest związane ze zwiększeniem w plutonach liczby stanowisk o specjalności ratownik medyczny oraz z odpowiednim wyposażeniem sanitariuszy. W praktyce także każdy żołnierz pełniący służbę w WOT musi posiadać odpowiednie zdolności ratownicze. Oprócz tego szkolenie medyczne powinno obejmować także

¹⁹⁶Ł. Prus, Potencjał ochotniczy WOT uzupełnia zdolności wojsk operacyjnych (wywiad z gen. broni W. Kukułą), <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/758464/potencjal-ochotniczy-wot-uzupelnia-zdolnosci-wojsk-operacyjnych-wywiad>, (dostęp: 01.10.2022).

poszukiwanie i ratownictwo miejskie, w tym odnajdywanie i wydobywanie ludzi i sprzętu z gruzowisk.

Trzecim kierunkiem działań WOT jest rozwijanie świadomości obronnej społeczeństwa poprzez objęcie programem przysposobienia wojskowego instytucji krytycznych dla systemu odporności państwa. W tym celu formacja będzie wspierała procesy, które rozwijają świadomość obronną pracowników instytucji kluczowych dla bezpieczeństwa państwa, ale również te, które budują kompetencje wojskowe obywateli. Żołnierze WOT pracują w różnych instytucjach, dlatego często są oni uznawani za specjalistów spraw obronnych w miejscu pracy, ale także wśród lokalnej społeczności, co sprzyja upowszechnianiu idei powszechności obrony. Aktywność WOT w tym obszarze jest praktyką powszechnie stosowaną szczególnie w krajach skandynawskich i może zwiększyć odporność naszego państwa na różne zagrożenia, zapewnić jego sprawne funkcjonowanie oraz zwiększyć wsparcie ludności.

Trzeba jednak stwierdzić, że obok tych najważniejszych kierunków przeobrażeń WOT, istnieją także inne potrzeby zmian, które są także ważne dla sprawnego funkcjonowania formacji. Zwiększenie zdolności do rażenia przeciwnika musi być bowiem związane z rozwijaniem zdolności brygad i pododdziałów do prowadzenia rozpoznania. Dlatego nadal powinny być tworzone i rozwijane Grupy Rozpoznania Obrazowego wyposażone w zestaw BSP FlyEye, których przydatność została dotychczas potwierdzona w różnych sytuacjach kryzysowych, takich jak np. operacja pk. „Silne Wsparcie”. Obecnie funkcjonują one w większości BOT, ale ich możliwości rozpoznawcze są nadal ograniczone, bowiem aktualne wyposażenie (tylko jedna stacja nadawczo-odbiorcza) pozwala na prowadzenie lotu rozpoznawczego tylko przez jeden BSP, chociaż w zestawie znajdują się cztery aparaty. W perspektywie pożądanym jest wyposażenie w te zastawy także bataliony, a docelowo także kompanie lekkiej piechoty. Usprawnienie procesów i funkcji procesu dowodzenia, zarówno w fazie przygotowania do działań jak i realizacji zadań pozwoli osiągnąć wprowadzenie środków automatyzacji dowodzenia, które są obecnie szeroko wykorzystywane w wojskach operacyjnych. Znacznie usprawniają one obieg informacji, co zapewnia uzyskanie przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem oraz prowadzi do osiągnięcia tzw. „wspólnej świadomości sytuacyjnej”. Niezbędne jest także zapewnienie lepszej osłony przeciwlotniczej, poprzez wdrażanie kolejnych lekkich, przenośnych zestawów przeciwlotniczych.

Nadal należy zwiększać mobilność pododdziałów, szczególnie tych, które w swoich SRO mają różne przeszkody wodne. Rozwiązaniem, które umożliwi zbudowanie zdolności

przeprawowej formacji jest wyposażenie pododdziałów w lekkie mosty typu VIPER, służące do przeprawy pojazdów kołowych czy też kładki piechoty MAMBA, które pozwalają na pokonywanie przeszkód wodnych, ale także na poruszanie się w trudnych warunkach terenowych, np. w górach i w rejonach zurbanizowanych. Inną innowacją zwiększającą mobilność pododdziałów WOT w trudnym terenie, jest wykorzystanie koni, które są wytrzymałe, szybkie i doskonale sprawdzają się w gęstych lasach czy w terenie górzystym czy podmokłym. Obecnie w 2. Lubelskiej BOT realizowany jest program pilotażowy wykorzystania koni. Ma być on rozszerzony także na inne brygady. Należy jednak zaznaczyć, że wyposażenie i uzbrojenie pododdziałów WOT powinno uwzględniać specyfikę działań prowadzonych przez nie w różnych warunkach środowiskowych.

Badania ankietowe przeprowadzone wśród społeczeństwa (załącznik 2 i 3) pozwalają stwierdzić, że dwie trzecie (66%) respondentów próby 1 oraz ponad 90% z próby 1 zadeklarowało poparcie dla dalszego funkcjonowania WOT. Zdecydowany lub umiarkowanych przeciwników było bardzo niewiele (próba 1 - 10%, próba 2 – 2%). Także żołnierze TSW w przeważającej części (93%) widzą potrzebę dalszej rozbudowy WOT o kolejne jednostki i pododdziały w nowych lokalizacjach (załącznik 1).

Z kolei badani eksperci stwierdzili (załącznik 4), że koncepcja utworzenia kolejnych (dodatkowych) BOT, szczególnie w województwach wschodniej Polski, jest wynikiem wzrastającego zagrożenia militarnego ze strony Federacji Rosyjskiej. Jest także rezultatem doświadczeń i wniosków z wojny w Ukrainie czy z ćwiczeń i treningów przeprowadzonych na poziomie strategicznym oraz operacyjnym. We wschodniej Polsce jest bardzo duży potencjał do budowy nowych BOT, a zainteresowanie służbą wojskową największe w kraju. Istotnym ryzykiem jest jednak dość szeroka rozpiętość dowodzenia, bowiem Dowództwu WOT będzie docelowo bezpośrednio podlegać około 25 komponentów. Dowodzenie taką strukturą bez czynnika pośredniego, takiego jak np. dywizja, może być utrudnione, szczególnie w działaniach wojennych. Dlatego część ekspertów wyraża opinię, że korzystniejszym rozwiązaniem jest rozbudowa istniejących już BOT o kolejne bataliony z jednoczesnym wzmocnieniem ich dowództw, niż tworzenie nowych jednostek. Obecne zasoby kadrowe budzą bowiem wątpliwości, czy kolejne BOT będą w pełni ukompletowaną, szczególnie jeżeli chodzi o dowództwa jednostek i pododdziałów, a zatem efektywną strukturą. Należy także w dalszym ciągu rozwijać zdolności brygad i pododdziałów WOT, w zakresie dowodzenia, rozpoznania a szczególnie rażenia przeciwnika.

Do głównych priorytetów w dalszym rozwoju formacji specjaliści zaliczyli: nabór oraz retencję, czyli zachowanie jak największej liczby żołnierzy w służbie; zakończenie procesu budowania struktur, dostosowanych do realnych potrzeb operacyjnych oraz dalsze ich doskonalenie; osiąganie nowych zdolności operacyjnych, np. rażenia przeciwnika czy prowadzenia działań niekonwencjonalnych; dalszą integrację WOT z wojskami operacyjnymi; osiągnięcie pełnej zdolności w obszarze zarządzania kryzysowego; doskonalenie systemu logistycznego, szczególnie wypracowanie sposobów zaopatrzenia pododdziałów w działaniach nieregularnych; czy rozbudowa bazy szkoleniowej (szczególnie budowa strzelnic). Jako najważniejsze wyzwanie eksperci uznali zapewnienie stałego i zrównoważonego finansowania dalszej rozbudowy formacji, podkreślając, że już obecnie widać nie do końca uzasadnione oszczędności. Wyzwaniem będzie również podporządkowanie WOT Szefowi Sztabu Generalnego WP, bo taki proces będzie musiał wcześniej czy później nastąpić.

Reasumując przedstawione treści należy stwierdzić, że dalsza rozbudowa WOT jest nie tylko wskazana ale konieczna dla bezpieczeństwa naszego państwa. Jednak dalsza optymalizacja struktur i wyposażenia WOT jest procesem złożonym i dlatego powinien być rozłożony w czasie i realizowany z rozwagą. Decyzje związane z przyszłością formacji, jej zadaniami czy sposobami użycia, czyli podejmowane w tak ważnej kwestii jak bezpieczeństwo państwa, muszą być poprzedzone gruntownymi analizami i ocenami prowadzonymi w gronie ekspertów (naukowców, dydaktyków, praktyków) i to z wykorzystaniem metod naukowych. Wskazane są także symulacje oraz gry decyzyjne o charakterze strategicznym, z udziałem doświadczonych oficerów i naukowców, w tym szczególnie znawców problematyki OT w kraju i na świecie. Tylko wówczas możliwe jest stworzenie optymalnego kształtu formacji dostosowanego do uwarunkowań czasu pokoju, kryzysu i wojny. Dlatego troska o rozwój WOT musi nadal znajdować się w centrum uwagi władz państwowych, ale także ośrodków analitycznych, naukowych i dydaktycznych. Należy także zachować konsensus między potrzebami a realnymi możliwościami ekonomicznymi państwa. Tylko wówczas nasz system bezpieczeństwa narodowego będzie dobrze przygotowany na różne zagrożenia, także militarne zgodnie z sentencją Jana Nowaka Jeziorańskiego – znanego polskiego polityka i patrioty: „Polska może liczyć na pomoc sojuszników tylko wtedy, gdy będzie chciała i mogła bronić się sama, jeśli zdobędzie własne możliwości odstraszenia przeciwnika. Jest to problem strategiczny obrony Rzeczypospolitej Polskiej”.

6.4. Konkluzje

1. Właściwości WOT to charakterystyczne dla tej formacji cechy, które są specyficzne i odróżniają ją od innych rodzajów sił zbrojnych. Najważniejsze z nich to: terytorialność, autonomiczność, powszechność, skuteczność, ekonomiczność oraz mobilność taktyczna. Terytorialność polega na tym, że struktury formacji są adekwatne do podziału administracyjnego kraju. Należy stwierdzić, że obecnie formacja stara się utrzymać terytorialność przynajmniej na poziomie wojewódzkim, a dopiero po sformowaniu wszystkich struktur, większość żołnierzy będzie pełnić służbę w swoim lub przyległym powiecie. Autonomiczność jest związana z potrzebą zapewnienia pododdziałom OT jak największej samodzielności, co jest związane z dużą powierzchnią ich SRO, oraz charakterem współczesnych działań. Sprzyja temu decentralizacja dowodzenia, oraz prosta i modułowa konstrukcja struktur organizacyjnych formacji, która umożliwia szybkie wydzielanie sił i środków, stosownie do otrzymanego zadania.

Powszechność oznacza, że całe terytorium naszego kraju stanowi obszar zainteresowania jednostek WOT, co zapewnia maksymalne wykorzystanie zdolności jednostek WOT w celu powstrzymania i dezorganizacji działań potencjalnego agresora. W przyszłości istnieje potrzeba rozbudowania systemu powszechnej OT tak, aby na poziomie powiatowym funkcjonował co najmniej jeden batalion, co w obecnych uwarunkowaniach (szczególnie finansowych) jest trudne do praktycznej realizacji. Skuteczność jest jednym z ważniejszych walorów WOT. Dotychczas formacja wykazała się dużą dyspozycyjnością, krótkim czasem reakcji na zdarzenie oraz sprawnością działania, co stanowi argumenty przemawiające za jej dalszym rozwojem. Ekonomiczność WOT wyrażona jest relatywnie niskimi kosztami utrzymania formacji w porównaniu do jednostek wojsk operacyjnych. Roczne wydatki na WOT są niewielkie i nie przekraczają 3% całego budżetu MON. Jednostki i pododdziały WOT posiadają dość znaczną mobilność taktyczną, gdyż czas ich przemieszczania w dowolny punkt SRO (województwa) nie powinien przekroczyć 4-5 godzin.

2. Obok niewątpliwych zalet, WOT mają jednak także pewne ograniczenia. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: niską manewrowość strategiczną i operacyjną, małą odporność na oddziaływanie przeciwnika oraz ograniczone możliwości rażenia przeciwnika. Te słabości formacji muszą być uwzględnione podczas stawiania zadań, które powinny być adekwatne do możliwości jednostek czy pododdziałów. W przeciwnym razie formacja będzie działać nieefektywnie, a w działaniach bojowych poniesie duże straty. Chociaż WOT mają pewne ograniczenia, można stwierdzić, że jest to tania, a przy tym

efektywna formacja przeznaczona do obrony terytorium Polski. Dlatego należy dalej rozwijać ten rodzaj sił zbrojnych.

3. WOT są jednym z najważniejszych podmiotów systemu bezpieczeństwa narodowego, który może wpływać w istotny sposób na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli. Formacja odgrywają istotną rolę we wszystkich dziedzinach bezpieczeństwa narodowego: ochronnej, obronnej, społecznej i gospodarczej. Posiada ona zdolność i utrzymuje stałą gotowość do realizacji różnych zadań militarnych i niemilitarnych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. WOT może organizować i prowadzić działania regularne i nieregularne na wszystkich poziomach dowodzenia – od taktycznego, poprzez operacyjny do strategicznego. Formacja nie zastępuje zdolności posiadanych przez wojska operacyjne, lecz uzupełnia i wzmacnia je dla zwiększenia bezpieczeństwa państwa i jego obywateli.

4. Badania własne przeprowadzone przez autora wskazują, że stosunek większości respondentów do WOT jest pozytywny. Uważają oni, że utworzenie formacji zwiększyło bezpieczeństwo naszego państwa (92%) oraz zwiększyło ich własne poczucie bezpieczeństwa (od 59 do 78%). Ankietowani bardzo pozytywnie ocenili także wpływ WOT na bezpieczeństwo regionalne, czyli na bezpieczeństwo województwa. Połowa badanych z próby 1 oraz prawie dwie trzecie z próby 2 oceniła go jako duży lub zdecydowanie duży. Z tych względów większość badanych darzy formację dużym zaufaniem. Z kolei zdaniem ekspertów utworzenie WOT podniosło poziom bezpieczeństwa narodowego poprzez zwiększenie potencjału obronnego oraz zdolności do odstraszenia, co ma istotne znaczenie w obliczu agresywnych działań Federacji Rosyjskiej. Formacja wpływa korzystnie na kształtowanie środowiska operacyjnego w sposób zwiększający poziom odporności Polski na zagrożenia czasu pokoju, kryzysu oraz wojny.

5. Obecny model formowania i funkcjonowania WOT, pomimo pewnych mankamentów, spełnia swoje zadanie i dobrze przygotowuje żołnierzy do realizacji powierzonych im zadań. Musi on jednak podlegać permanentnym ocenom oraz w miarę zdobywania nowych doświadczeń i wniosków z dotychczasowej działalności czy też zmian w otoczeniu zewnętrznym modyfikacją w obszarach: legislacyjnym, proceduralnym, organizacyjnym, szkoleniowym czy technicznym.

6. Pożądane obecnie zmiany to stworzenie spójności i kompatybilności różnorodnych aktów prawnych oraz unifikacja przepisów, co przyczyni się do stworzenia optymalnych warunków prawnych i organizacyjnych do elastycznego działania WOT

z innymi podmiotami bezpieczeństwa w warunkach zewnętrznego czy wewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Ustawowo powinien być zapewniony także lepszy system rekompensat dla pracodawców oraz motywacyjny dla żołnierzy TSW. Należy nadal rozwijać strukturę organizacyjną o nowe brygady czy bataliony, szczególnie dyslokowane na wschodzie kraju, które będą odpowiadać za bezpośrednią obronę i ochronę pasa przygranicznego, oraz jednostki wyspecjalizowane w działaniach niekonwencjonalnych, w cyberprzestrzeni, czy w operacjach informacyjnych. Priorytetem powinno być także utrzymanie wysokich standardów szkoleniowych, w tym szczególnie w ośrodkach szkoleniowych WOT, przygotowujących dowódców, instruktorów czy specjalistów. Po okresie trzyletniego szkolenia zasadniczego i osiągnięcia pełnej gotowości przez BOT, kolejny cykl szkolenia powinien obejmować profilowanie kompanii lekkiej piechoty, co zapewni im większą autonomiczność działań w przydzielonych SRO oraz umożliwi lepsze wykorzystanie walorów bojowych w trudnych warunkach terenowych. Właściwym założeniem jest dalsze podnoszenie zdolności WOT w takich obszarach jak: zwiększenie zdolności rażenia przeciwnika, budowa i rozwijanie kompetencji ratowniczych oraz zwiększanie świadomości obronnej społeczeństwa. W związku z tym formacja będzie wyposażana w środki przeciwpancerne i artyleryjski o dużym zasięgu i skuteczności, zwiększona zostanie efektywność systemu ratownictwa ewakuacji medycznej, a także w większym stopniu wykorzystana do rozwijania świadomości obronnej pracowników instytucji kluczowych dla bezpieczeństwa państwa, czy też do budowy kompetencji wojskowych obywateli. Inne niezbędne zmiany to także: wprowadzenie systemu automatyzacji dowodzenia, zwiększanie liczby środków rozpoznania obrazowego, zapewnienie lepszej osłony przeciwlotniczej, czy też zwiększenie mobilności pododdziałów w terenie trudnodostępnym.

7. Większość społeczeństwa wyraża zdecydowane poparcie dla dalszego funkcjonowania WOT, co wynika z badań ankietowych przeprowadzonych przez autora. Także prawie wszyscy badani żołnierze TSW (93%) widzą potrzebę dalszej rozbudowy WOT o kolejne jednostki i pododdziały w nowych lokalizacjach. Taką opinię podzielają także eksperci, którzy wskazują, że w obliczu wzrastającego zagrożenia militarnego ze strony Federacji Rosyjskiej jest to rozwiązanie optymalne. Jednakże wskazują oni na pewne ryzyko, że tworzenie kolejnych brygad zwiększy i tak już dużą rozpiętość dowodzenia, co może utrudnić sprawne kierowanie podległymi jednostkami, szczególnie w czasie wojny. Dlatego część ekspertów wyraża opinię, że korzystniejszym rozwiązaniem

jest rozbudowa istniejących obecnie BOT o kolejne bataliony, z jednoczesnym zwiększeniem obsady personalnej ich dowództw.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsza rozprawa zakończyła kilkuletni okres badań i rozważań autora dotyczących ważnego obszaru bezpieczeństwa naszego państwa, jakim jest funkcjonowanie WOT, formacji, która po raz kolejny została reaktywowana w 2017 r. Użyte w trakcie procesu badawczego metody teoretyczne i empiryczne były adekwatne do wygenerowanych problemów badawczych. Z kolei przyjęty warsztat metodologiczny, z szerokim wykorzystaniem wielu metod badawczych i przy zaangażowaniu licznych respondentów, w tym także kierowniczej kadry WOT, umożliwił autorowi uzyskanie wiarygodnych wyników badań, co z kolei pozwoliło na rzetelne zweryfikowanie postawionych hipotez. Przeprowadzone badania potwierdziły ich trafność.

WOT posiadają obecnie wysoki stopień gotowości do sprawnego funkcjonowania we wszystkich stanach gotowości obronnej naszego państwa, przez co w dużym stopniu wpływają nie tylko na zwiększenie bezpieczeństwa narodowego naszego państwa, ale także na podniesienie poczucia bezpieczeństwa Polaków. Najważniejszym celem WOT jest kształtowanie środowiska operacyjnego w sposób umożliwiający przeciwdziałanie zagrożeniom czasu pokoju, kryzysu i wojny oraz likwidację ich skutków.

Utworzenie WOT wynikało z analizy potrzeb operacyjnych oraz ze zmiany charakteru środowiska bezpieczeństwa Polski. Charakteryzuje się ono dużą dynamiką zmian i niepewnością oraz występowaniem licznych, także nowych zagrożeń militarnych i niemilitarnych. Ich katalog w dzisiejszym świecie wciąż się powiększa i bardzo trudno jest trafnie prognozować te niebezpieczeństwa, które mogą wystąpić w przyszłości. Ze względu na zwiększające się zagrożenie militarne ze strony Rosji, nasze państwo powinno efektywnie rozwijać własny potencjał obronny zdolny zarówno do odstraszenia agresora czasie pokoju, czy też odparcia go w czasie wojny. Konieczne jest także utrzymywanie zdolności ochronnych, po to by skutecznie reagować na zagrożenia niemilitarne o różnym rodzaju, zasięgu czy intensywności. Dlatego siły zbrojne powinny być zdolne do prowadzenia operacji wielodomenowych i podobnie jak w innych państwach sojuszniczych, składać z dwóch niezależnych od siebie a jednocześnie komplementarnych komponentów, takich jak profesjonalne wojska operacyjne oraz powszechna armia terytorialna w postaci WOT. Utworzenie WOT przyczyniło się do dywersyfikacji wysiłku obronnego naszego państwa.

Reaktywacja WOT wzmocniła potencjał obronny naszego państwa w oparciu

o aktywność społeczną. Powszechny charakter występowania oraz stała gotowość predysponują WOT do realizacji zadań obronnych, ale także w ramach zarządzania kryzysowego. Dotychczasowe działania WOT, szczególnie podczas sytuacji kryzysowych, wykazały ich elastyczność, wszechstronność oraz wysokie zaangażowanie i dobre przygotowanie żołnierzy. Można zatem stwierdzić, że możliwości operacyjne posiadane przez formację zapewniają sprawną realizację spektrum zadań zarówno o charakterze militarnym jak i niemilitarnym.

Obecne struktury organizacyjne, wyposażenie i procedury WOT muszą być ciągle doskonalone, stosownie do zmian zachodzących wewnątrz organizacji (np. nowe zadania) oraz w jej otoczeniu, szczególnie pojawienia się w środowisku bezpieczeństwa nowych wyzwań, zagrożeń, szans i ryzyk. Priorytetem powinno być dalsze budowanie formacji dostosowanej do realnych potrzeb operacyjnych państwa, przy uwzględnieniu czynnika ekonomicznego. Istnieje potrzeba utworzenia pośredniego szczebla dowodzenia, zmiany podporządkowania formacji po zakończeniu procesu formowania jednostek oraz zwiększenia: zdolności do prowadzenia rozpoznania i przeciwdziałania systemom rozpoznawczym przeciwnika, możliwości dowodzenia, zdolności przeciwpancernych, możliwości przeciwlotniczych oraz mobilność pododdziałów.

Wartość jednostek WOT oraz ich zdolność do sprawnego działania zależy w dużym stopniu od jakości żołnierzy, którzy zasilają tę formację oraz ich właściwego przygotowania. Determinantem zwiększenia liczby wartościowych kandydatów do służby jest uproszczenie i skrócenie całego procesu rekrutacyjnego, poprzez przyjęcie czytelnych i szybkich procedur oraz modyfikacja systemu motywacyjnego. Z kolei szkolenie realizowane w formacji jest traktowane priorytetowo i zapewnia dobre przygotowanie pododdziałów i żołnierzy do realizacji różnych zadań. System szkolenia i doskonalenia jest nowatorski i innowacyjny, a jednocześnie dostosowany do potrzeb tego rodzaju sił zbrojnych. Zakłada efektywne wykorzystanie zasobów osobowych, a także wydzielonych środków materiałowych, finansowych, a przede wszystkim czasu. Szkolenie odbywa się przede wszystkim w rejonach przyszłych działań (SRO) i w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych. Cały system szkolenia musi jednak podlegać okresowej ewaluacji, która powinna stanowić podstawę wprowadzania pożądanych zmian.

WOT były dotychczas wielokrotnie zaangażowane w różne działania z obszaru zarządzania kryzysowego. Ten praktyczny sprawdzian gotowości formacji do wsparcia administracji i społeczeństwa wykazał, że posiada ona potencjał i zdolność do niesienia szybkiej pomocy w sytuacjach kryzysowych. Wysoka jest także ocena społeczeństwa

ogólnego poziomu przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym: wyszkolenia, wyposażenia, szybkości reakcji czy motywacji żołnierzy. W tych działaniach formacja coraz częściej zastępuje wojska operacyjne, które mogą wykonywać swoją zasadniczą powinność, jaką jest obrona państwa oraz realizacja zobowiązań sojuszniczych. Spektrum zadań możliwych do wykonania przez WOT ma tendencję rosnącą, stosownie do nowych wyzwań i zagrożeń ciągle pojawiających się w środowisku bezpieczeństwa. Dlatego Dowództwo WOT nieustająco wprowadza zmiany, które ulepszają obowiązujące procedury oraz zwiększają szybkość, elastyczność i skuteczność formacji.

WOT są dobrze przygotowane do działań o charakterze militarnym, zarówno prowadzonych samodzielnie, jak i we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, czy współpracy z układem pozamilitarnym. Jednostki i pododdziały w swoich SRO mogą walczyć w formie regularnej, ale także nieregularnej, do której są szczególnie predysponowane. Rodzaj i sposób działań podejmowanych przez formację zależy przede wszystkim od rodzaju dominującej operacji (obronna, zaczepna) oraz jej miejsca w ugrupowaniu operacyjnym. Należy jednak zaznaczyć, że zakres zadań dla WOT powinien być zawsze dostosowany do posiadanych zdolności operacyjnych. Zarówno eksperci jak i społeczeństwo dobrze oceniają przygotowanie WOT do realizacji zadań militarnych, szczególnie w takich aspektach jak: wyszkolenie, wyposażenie, szybkość reakcji czy motywacje do działania. Nadal należy dążyć do coraz większej integracji zdolności WOT w ramach systemów walki, co pozwoli synergicznie wykorzystać mocne strony poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Dlatego formacja w czasie pokojowej działalności szkoleniowej ciągle poszerza swoje zdolności operacyjne, a tym samym możliwości bojowe całości sił zbrojnych, nie zastępując, ale uzupełniając i wzmacniając wojska operacyjne. Liczba połączonych ćwiczeń z każdym rokiem stopniowo wzrasta, adekwatnie do rozwoju struktur organizacyjnych formacji.

WOT w istotny sposób wpływają na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli, dlatego są ważnym komponentem systemu bezpieczeństwa narodowego. Formacja odgrywa wiodącą rolę we wszystkich dziedzinach bezpieczeństwa narodowego: ochronnej, obronnej, społecznej i gospodarczej. Posiada zdolność i utrzymuje stałą gotowość do realizacji zadań militarnych i niemilitarnych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa. Dlatego stosunek społeczeństwa do WOT jest pozytywny. Uważa ono, że utworzenie formacji zwiększyło bezpieczeństwo naszego państwa oraz poczucie bezpieczeństwa Polaków. W związku z tym, obywatele wyrażają zdecydowane

poparcie dla dalszego funkcjonowania WOT i dostrzegają potrzebę ich rozbudowy o kolejne jednostki i pododdziały w nowych lokalizacjach.

Obecny model formowania i funkcjonowania WOT, pomimo pewnych mankamentów, spełnia swoje zadanie i dobrze przygotowuje żołnierzy do realizacji powierzonych im zadań. Musi on jednak podlegać permanentnym ocenom oraz, w miarę zdobywania nowych doświadczeń i wniosków z dotychczasowej działalności czy też zmian w otoczeniu zewnętrznym, modyfikacją w obszarach: legislacyjnym, proceduralnym, organizacyjnym, szkoleniowym czy technicznym. Kierunki rozwoju WOT powinny kreować nowe zdolności, które zwiększą elastyczność i skuteczność działań oraz asymilację formacji do nowych zagrożeń.

Autor z perspektywy ponad pięciu lat funkcjonowania WOT uważa, że decyzja o ich utworzeniu okazała się w pełni uzasadniona i trafna. Formacja jest przygotowana do realizacji spektrum zadań, dlatego może w istotny sposób wpływać na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli. WOT powinny nadal rozwijać swoje zdolności do działania w różnych domenach współczesnego środowiska operacyjnego, przede wszystkim w domenie lądowej ale także w cyberprzestrzeni czy w obszarze informacyjnym.

Do głównych zalet tego najmłodszego rodzaju wojsk należy ich powszechność i terytorialność, co zapewnia wysoką dyspozycyjność i gotowość do podjęcia działań w razie potencjalnych zagrożeń. Istotne znaczenie ma także czynnik ekonomiczny, bowiem funkcjonowanie BOT jest dużo mniej kosztowne, niż adekwatnych jednostek wojsk operacyjnych. WOT mają jednak pewne ograniczenia. Są wrażliwe na kinetyczne oddziaływanie środków rażenia przeciwnika oraz posiadają niską mobilność strategiczną, a nawet operacyjną. Dlatego powinny działać w swoich SRO, unikać długotrwałych i rozstrzygających starć z silniejszym przeciwnikiem, wykorzystywać zaskoczenie i dobrą znajomość terenu.

Obecnie najważniejszym wyzwaniem dla formacji jest zakończenie procesu formowania jednostek i osiągnięcie docelowego stanu osobowego. Wiąże się to z potrzebą rozbudowy systemu motywacyjnego, który zachęci szczególnie młodzież do podjęcia służby ochotniczej, ale także do pozostania w niej przez wiele lat.

Największym zagrożeniem dla rozwoju WOT jest utrzymanie sprawności budżetowania utworzonych struktur i dalszego rozwoju zdolności operacyjnych formacji. Wydatki na obronność zawsze kolidują ze świadczeniami socjalnymi dla społeczeństwa, dlatego istnieją obawy, że mogą one zastać obniżone, chociażby ze względu na trudną

sytuację ekonomiczną naszego państwa. Innym niebezpieczeństwem jest także możliwy brak kontynuacji procesu zarządzania strategicznego bezpieczeństwem, co już miało miejsce w niedalekiej przeszłości i w rezultacie doprowadziło do dwukrotnego rozformowania WOT.

Szansą na rozwój WOT jest duże poparcie społeczne dla funkcjonowania i dalszej rozbudowy formacji oraz zaufanie jakim jest ona darzona przez obywateli, co potwierdziły uzyskane wyniki badań własnych. Dotychczasowa udana koegzystencja WOT z lokalną społecznością, szczególnie z samorządami, oraz niewątpliwe korzyści z działalności formacji w sytuacjach kryzysowych, wpłynęły na bardzo pozytywne postrzeganie tego najmłodszego rodzaju sił zbrojnych przez społeczeństwo, także przez tę część, która w przeszłości sceptycznie przyjęła koncepcję reaktywacji formacji. WOT stały się łącznikiem między wojskiem a społeczeństwem i dzięki temu nastąpił wzrost świadomości, patriotyzmu oraz zaangażowania (gotowości) obywateli do obrony naszego państwa. Pozytywne nastawienie społeczne w tak ważnej kwestii, jaką jest utworzenie i funkcjonowanie WOT, powinno być ważnym determinantem decyzji władz państwowych dotyczących dalszego rozwoju formacji, czyli podejmowanych w najważniejszym obszarze funkcjonowania państwa, jakim jest bezpieczeństwo narodowe.

Według autora, rozwiązanie problemów badawczych oraz pozytywna weryfikacja hipotez upoważnia do stwierdzenia, że w pełni osiągnięte zostały cele badań. Autor zbadał i dokonał oceny dotychczasowego funkcjonowania WOT oraz określił ich miejsce i znaczenie w systemie bezpieczeństwa narodowego. Dokonał także diagnozy, która pozwoliła zidentyfikować silne strony formacji, ale także mankamenty utrudniające jej sprawne użycie i funkcjonowanie. Na tej podstawie wskazał pożądane kierunki zmian, które mogą przyczynić się do poprawy działania WOT w różnych stanach funkcjonowania naszego państwa. Z tych względów dysertacja ma charakter nie tylko poznawczy, ale także użyteczny. Zawarte w rozprawie wnioski i propozycje mogą przyczynić się do: sprawniejszego działania formacji, lepszego współdziałania z wojskami operacyjnymi, czy też poprawy współpracy z układem pozamilitarnym. Dysertacja wnosi zatem wkład w zwiększenie bezpieczeństwa naszego państwa oraz poczucia bezpieczeństwa jego obywateli.

Obok poczucia spełnienia naukowego, autor widzi potrzebę prowadzenia dalszych badań dla ciągłego rozwijania wiedzy dotyczącej roli, miejsca i udziału WOT w naszym narodowym systemie bezpieczeństwa narodowego. Wynika to przede wszystkim ze świadomości własnej niedoskonałości, a co za tym idzie potrzeby weryfikacji

zaproponowanych rozwiązań w toku dalszych, pogłębionych badań naukowych. Zdaniem autora, powinny one obejmować przede wszystkim problematykę wykorzystania WOT w ramach zarządzania kryzysowego, w aspekcie nowych kompetencji nadanych ustawą o obronie Ojczyzny w 2022 r. Badaniami należy także objąć kolejny okres szkolenia i doskonalenia BOT, po osiągnięciu pełnej gotowości bojowej po trzyletnim okresie szkolenia zasadniczego, a szczególnie problematykę profilowania pododdziałów lekkiej piechoty. Innym, ważnym obszarem penetracji naukowej jest osiągnięcie nowych zdolności operacyjnych przez WOT, np. po wprowadzeniu nowych rodzajów uzbrojenia, czy też rozwiązań organizacyjnych, które pozwolą na większą specjalizację formacji w aspekcie przyszłych wyzwań i zagrożeń.

Autor wyraża także nadzieję, że przeprowadzone w niniejszej dysertacji rozważania, zarówno teoretyczne jak i empiryczne, posłużą nie tylko do studiowania i zgłębiania podjętej problematyki, a zostaną uwzględnione w pracach koncepcyjnych nad dalszym rozwojem formacji.

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Środowisko operacyjne - podejście wielodomenowe.....	50
Rys. 2. Obszary współdziałania WOT z wojskami operacyjnymi oraz współpracy z administracją.	87
Rys. 3. Rodzaje działań taktycznych prowadzonych przez WOT w czasie wojny.	93
Rys. 4. Struktura organizacyjna brygady i pododdziałów WOT.	104
Rys. 5. Model szkolenia żołnierzy TSW.	131
Rys. 6. Przebieg Procesu uaktywnienia wojskowych sił wsparcia	165
Rys. 7. Właściwości WOT.....	229

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Czy Pani/Pana zdaniem Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?..59	
Wykres 2. Czy Pani/Pana zdaniem, obecnie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?59	59
Wykres 3. Które z poniżej wymienionych zagrożeń dla bezpieczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego uważa Pani/Pan za najpoważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.61	61
Wykres 4. Która z instytucji, zdaniem Pani/Pana, jest najważniejsza dla zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w województwie kujawsko-pomorskim? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.62	62
Wykres 5. Na kim, zdaniem Pani/Pana, powinna opierać się obrona Polski w przypadku agresji?63	63
Wykres 6. Czy według Pani/Pana Polska powinna zwiększyć wydatki na obronność?63	63
Wykres 7. Czy według Pani/Pana należy przywrócić obowiązkową służbę wojskową. Jeżeli tak, to jak długo powinna ona trwać?64	64
Wykres 8. Czy według Pani/Pana decyzja o utworzeniu WOT w obecnym kształcie była słuszna? 139	139
Wykres 9. Do realizacji jakich zadań, zdaniem Pani/Pana, są szczególnie predysponowane WOT?..... 140	140
Wykres 10. Zdaniem Pani/Pana, które z zadań o charakterze militarnym są dla WOT najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania. 141	141
Wykres 11. Zdaniem Pani/Pana, które z zadań o charakterze niemilitarnym są dla WOT najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania. 142	142
Wykres 12. Jakie według Pani/Pana zadania niemilitarne, realizowane przez WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, są najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania. 143	143
Wykres 13. Który z niżej wymienionych czynników był motywacją dla Pani/Pana, ażeby podjąć służbę w WOT? Proszę wybrać 3 najważniejsze. 145	145
Wykres 14. Czy obecny system rekrutacji i zachęt, zdaniem Pani/Pana, zapewnia pozyskanie do służby w TSW wartościowych i zaangażowanych żołnierzy? 146	146
Wykres 15. Czy zdaniem Pani/Pana, funkcjonujący system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW zapewnia właściwe przygotowanie ich do realizacji zadań militarnych i niemilitarnych? 146	146

Wykres 16. Zdaniem Pani/Pana, co należałoby zmienić w obecnym systemie szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW, aby zwiększyć jego skuteczność? Proszę zaznaczyć 3 odpowiedzi.....	147
Wykres 17. Czy służba w WOT daje Pani/Panu satysfakcję?	148
Wykres 18. Jak ocenia Pani/Pan swój poziom motywacji do dalszej służby w WOT? ..	149
Wykres 19. Czy jako żołnierz TSW uczestniczyła/uczestniczył Pani/Pan w działaniach wsparcia administracji i społeczeństwa w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego?	197
Wykres 20. Jak ocenia Pani poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych (np. klęsk żywiołowych)?	198
Wykres 21. Jak ocenia Pan poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie)osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych (np. klęsk żywiołowych)?.....	198
Wykres 22. Jak ocenia Pani dotychczasową współpracę brygady (batalionu) z innymi instytucjami i społeczeństwem?.....	199
Wykres 23. Jak ocenia Pan dotychczasową współpracę brygady (batalionu) z innymi instytucjami i społeczeństwem?.....	199
Wykres 24. Czy była/był Pani/Pan świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji lub społeczeństwu w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego, np. w czasie pandemii Covid-19?.....	200
Wykres 25. Jeżeli była/Był Pani/Pan świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji lub społeczeństwu, to jak ocenia Pani/Pan działanie żołnierzy podczas tego zdarzenia?	201
Wykres 26. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego?	202
Wykres 27. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności i sprawność WOT w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego?	203
Wykres 28. Jak ocenia Pani poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń militarnych (np. agresji)?.....	223
Wykres 29. Jak ocenia Pan poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń militarnych (np. agresji)?.....	223

Wykres 30. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności operacyjne oraz sprawność funkcjonowania WOT?	224
Wykres 31. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do działań wojennych (obrony państwa)?.....	225
Wykres 32. Czy uważa Pani/Pan, że utworzenie WOT zwiększyło bezpieczeństwo naszego Państwa oraz poczucie bezpieczeństwa obywateli?	245
Wykres 33. Jak ocenia Pani/Pan wpływ WOT na bezpieczeństwo regionalne (województwa kujawsko-pomorskiego)?	246
Wykres 34. Jaki jest Pani/Pana poziom zaufania do formacji jaką jest WOT?.....	247

SPIS TABEL

Tabela 1. Potencjalne techniki do wykorzystania przez SZ RP w domenie kognitywnej .56	
Tabela 2. Obszary działań i zadania WOT w ramach operacji "Odporna Wiosna" 180	
Tabela 3. Obszary działań i zadania WOT w ramach operacji "Trwała Odporność" 183	
Tabela 4. Dotychczasowe koszty funkcjonowania WOT.238	

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

1. Wyniki badań ankietowych żołnierzy terytorialnej służby wojskowej	286
2. Wyniki badań ankietowych społeczeństwa - pracowników instytucji bezpieczeństwa	301
3. Wyniki badań ankietowych społeczeństwa	309
4. Wyniki badań opinii ekspertów	317
5. Doświadczenia z wnioski z najważniejszych własnych zamierzeń szkoleniowych podnoszących zdolność operacyjną brygady i batalionów	356
6. Doświadczenia i wnioski z przeprowadzonych ćwiczeń i treningów z udziałem 8. K-P BOT.....	366
7. Doświadczenia i wnioski z przeprowadzonych ćwiczeń i treningów 8. K-P BOT z układem pozamilitarnym.....	374
8. Dotychczasowy udział 8.K-P BOT w sytuacjach kryzysowych.....	382

BIBLIOGRAFIA

Źródła tekstowe (drukowane)

Analiza n.t. Organizacja i zasady użycia Wojsk Obrony Terytorialnej w Polsce (1963-2008). Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych, Bydgoszcz 2017.

Antczak Z., Borkowska S. (red.), *Przyszłość zarządzania zasobami ludzkimi. Dylematy i wyzwania*, Difin, Warszawa 2014.

Bachrynowski S., *Projekt Obrony Terytorialnej w Polsce a powinności obywatela*, [w:] I.T. Dziubka (red.), *Zasoby obronne na poziomie obywatelskim- błąd w antycypacji czy konieczność*, Kalisz 2016.

Banaszek T., *Obrona Terytorialna Kraju w województwie kieleckim (1963-1975). Organizacja i działalność*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2013, R.14, nr 2.

Böhm T., *Bataliony Obrony Narodowej w Wielkopolsce w latach 1936-1939 i ich rola w Kampanii Wrześniowej*, Poznań 1996.

Brodacki D., *Wojska Obrony Terytorialnej jako element bezpieczeństwa lokalnego. Możliwości ich współdziałania z wybranymi organami terenowej administracji publicznej*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy”, 2017, Rok XC, nr 3 (283).

Brzeżawski D., *Wojska Obrony Terytorialnej- wyzwania stojące przed Siłami Zbrojnymi RP*, „Studia nad Obronnością i Bezpieczeństwem”, 2017, cz.1.

Calha J.M., *Hybrid Warfare: NATO's new strategic challenge? General Report*, Defence Security Committee, Washington 2015.

Chyrzyński R., *Zmiany w systemie uposażeń żołnierzy po utworzeniu nowego komponentu- Wojska Obrony Terytorialnej*, „Przegląd Nauk o Obronności”, 2017, nr 3.

Ciastoń R. i in., *Siły Zbrojne- stan, perspektywy i wyzwania modernizacyjne*, Warszawa 2014.

Cielma M., *Obrona w ramach społeczeństwa- wywiad z dr. Grzegorzem Kwaśniakiem*, „Nowa Technika Wojskowa”, 2016, nr 6.

Compa T., *Wojska Obrony Terytorialnej i Narodowe Siły Rezerwowe w systemie obrony Rzeczypospolitej Polskiej*, „Facta Simonidis”, 2020, nr 1.

Czwołek A., Polcikiewicz Z., Stańczyk K., *Doświadczenia, wnioski i rekomendacje wynikające z dotychczasowego funkcjonowania Wojsk Obrony terytorialnej w Polsce*, Wydawnictwo naukowe FNCE, Poznań 2021.

Dalecka-Zaborowska M., *Wzmocnienie systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej poprzez Wojska Obrony Terytorialnej*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, 2017, t. XVIII, z.5, cz. III.

Doktryna prowadzenia operacji połączonych – D-3(B), MON, CDiSZ SZ RP, Bydgoszcz 2015

Dziubek I. T., *Akademickie incjatywy proobronne na przykładzie międzyuczelnianego projektu naukowo-badawczego „Polska Gwardia Narodowa-mit, potrzeba, czy konieczność?”*, „Ante Portas-Studia nad Bezpieczeństwem”, 2016, nr 2(7).

Elak L., *Potencjał wojsk lądowych wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, ASWoj, Warszawa 2020.

Encyklopedia organizacji i zarządzania, PWE, Warszawa 1981

Gaj K.M., *Tradycje i doświadczenia struktur obronnych na terenie Polski*, [w:] A. Michalak (red.), *Obrona terytorialna w Polsce. Szanse, możliwości, potrzeby*, Warszawa 2019.

Górska-Rożej K., *System Obrony Rzeczypospolitej i jego zagrożenia jako fundament obronności państwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie”, 2015, nr 104.

Haręźlak P., *Zasadnicze problemy synchronizacji działań wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej*, [w:] A. Michalak (red.), *Działania wojsk lądowych i wojsk obrony terytorialnej w świetle współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Warszawa 2018.

Horyń W., *Wojska obrony terytorialnej w czasie niemilitarnych zdarzeń nadzwyczajnych*, „Kwartalnik Bellona”, 2019, nr 1.

Huzarski M., *Podstawy normatywne i koncepcyjno-funkcjonalne tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej*, „Rocznik Nauk o Obronności”, 2017, R.2, Nr 3.

Informator Terytorialsa, 8. Kujawsko-Pomorska Brygada Obrony Terytorialnej, Bydgoszcz 2019

Informator Wojsk Obrony Terytorialnej. Współpraca WOT z administracją publiczną, MON, Warszawa 2019.

International Military and Defense Encyclopedia, Washington 1993, t. 3.

Jakubczak R., *Funkcjonowanie wojsk obrony terytorialnej*, [w:] W. Kieżun, J. Wołęjszo (red.), *Prakseologia w zarządzaniu i dowodzeniu, t.4, Ekonomiczność w dowodzeniu*, Kalisz 2017.

Jakubczak R., Marczak J., *Obrona terytorialna - nowy element systemu militarnego RP*, Warszawa 1996.

Jakubczak R., J. Marczak, *Obrona terytorialna Polski na progu XXI w.*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1998.

Jakubczak R., Marczak J., *Raport strategiczny: Siły Zbrojne RP w drugiej dekadzie XXI wieku. Koncepcja strategiczna Obrony Terytorialnej RP*, AON, Warszawa 2014.

Jakubczak R., *System powszechnej obrony terytorialnej w Polsce*, Szczytno 2020.

Jakubczak R., *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie obronnym państwa, militarne bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej u progu trzeciego tysiąclecia*. Wyd. Bellona, Warszawa 2002.

Jakubczak R., *Współczesne wojska obrony terytorialnej*, Warszawa 2014.

Janczak J., Marczyk M., *Organizacja systemu łączności i informatyki Wojsk Obrony Terytorialnej*, Warszawa 2018.

Jurewicz D., *Terytorialna służba wojskowa w aspekcie bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, 2017, t. XVIII, z.5, cz. III.

Kajetanowicz J., *Koncepcje i plany rozwoju wojsk obrony terytorialnej w Polsce po 1945 r.*, „Ante Portas- Studia nad Bezpieczeństwem”, 2016, nr 2(7).

Kajetanowicz J., *Wojska Obrony Terytorialnej Kraju w systemie bezpieczeństwa Polski w latach 1959-1989*, „Poligon”, 2013, nr 2, s.4.

Kajetanowicz J., *Wojsko Polskie w systemie bezpieczeństwa państwa 1945-2010*, Częstochowa 2018.

Kieżun W., Wołęjszo J. (red.), *Uwarunkowania strategii powszechnej Obrony Terytorialnej*, [w:] Z. Trejnis i L. Trzcńska (red.), *Dylematy współczesnej obronności i bezpieczeństwa państwa. Aspekty geopolityczne i militarne*, Toruń 2019.

Kitler W. i in., *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, AON, Warszawa 2005

Korycki S., *Aspekty teoretycznoprawne utworzenia i funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej w Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przedsiębiorstwo Przyszłości: kwartalnik Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej”, R. 10, nr 2 (2018).

Kowalski L., *Komitet Obrony Kraju (MON-PZPR-MSW)*, Warszawa 2011.

Kozłowski E., *Wojsko Polskie 1936-1939. Próby modernizacji i rozbudowy*, Warszawa 1974.

Kukuła A., *Działania Wojsk Obrony Terytorialnej w obliczu zagrożenia jakim jest SARS-COV-2*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy”, 2020, nr 36 (3).

Kwiatkowski M., *Proces tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej- geneza, historia i rola organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa. Utworzenie piątego rodzaju sił zbrojnych RP*, „Studia nad Obronnością i Bezpieczeństwem”, 2017.

Lasoń M., *Wnioski z przebiegu wojny hybrydowej na Ukrainie w latach 2014-2016 dla powołania Wojsk Obrony Terytorialnej w Polsce*, [w:] A. Michalak (red.), *Obrona terytorialna w Polsce. Szanse, możliwości, potrzeby*, Warszawa 2019.

Leksykon Wiedzy Wojskowej, MON, Warszawa 1979.

Maj E., *Obrona terytorialna i wojska obrony terytorialnej w myśli politycznej Polski współczesnej*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2017, nr 3.

Marczak J., *Powszechna cywilno-wojskowa organizacja obrony narodowej*, [w:]

Matczak M., *Informacyjne aspekty współpracy cywilno-wojskowej w działaniach Wojsk Obrony Terytorialnej*, [w:] Z. Modrzejewski, S. Markiewicz (red.), *Operacje informacyjne, rozpoznanie wojskowe i walka radioelektroniczna w systemie bezpieczeństwa informacyjnego państwa*, Warszawa 2019.

Michalak A., *Działania taktyczne wojsk obrony terytorialnej*, Warszawa 2020.

Michalski R., *Piąty rodzaj Sił Zbrojnych-Wojska Obrony Terytorialnej*, „Nowa Technika Wojskowa”, 2016, nr 6.

Mikołajczyk Ł., Maślak Z., *Wojska Obrony Terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej- geneza, początki tworzenia i stan obecny*, „Studia Administracji i Bezpieczeństwa”, 2020, nr 8.

Nastarowicz T., *Proces tworzenia brygady Obrony Terytorialnej RP. Studium przypadku*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2017, nr 3.

Okoń W., *Nowy Słownik Pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1998.

Oleksiak K., *Taktyka działań „Zielonych ludzików” asumptem do powstania Wojsk Obrony Terytorialnej*, [w:] A. Michalak (red.), *Działania wojsk lądowych i wojsk obrony terytorialnej w świetle współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Warszawa 2018.

Olszyk S., *Polityka bezpieczeństwa i obrony Polski w retoryce wyborczej kandydatów na Urząd Prezydenta RP w 2015 roku- Andrzej Duda vs. Bronisław Komorowski*, [w:] P. Grat, M. Delong, P. Korzeniowskiego (red.), *Współczesna polityka bezpieczeństwa: aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, Rzeszów 2016.

Orzoł A., *Obrona terytorialna a bezpieczeństwo narodowe we współczesnej Polsce*, [w:] B. Jagusiak (red.), *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 2015.

Pałka E., „Nowa” obrona terytorialna w roli grup dyspozycyjnych przeciwdziałających zagrożeniom niemilitarnym na poziomie lokalnym-aspekt diagnostyczno-koncepcyjny. Wybrane problemy, [w:] E. Ślachcińska (red.), *Determinanty kształtowania bezpieczeństwa wewnętrznego*, Poznań 2017.

Paszyn M., Kordowski M., Zalewski W., *Koncepcja Obrony Terytorialnej w Polsce*, Warszawa 2016.

Pindel K., *Obrona terytorialna w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1995.

Podręcznik szkolenia podstawowego Wojsk Obrony Terytorialnej, DWOT, Warszawa 2019.

Polcikiewicz Z., *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A, Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne”, 2016, nr 7.

Prygiel W., *Stan aktualny i perspektywy rozwoju Wojsk Obrony Terytorialnej*, [w:] M. Huchrak, T. Iwanek (red.), *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. I Nyskie Forum Bezpieczeństwa*, Nysa 2017.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 13 stycznia 2017 r. w sprawie stawek uposażenia zasadniczego żołnierzy niezawodowych oraz dodatków do uposażenia zasadniczego żołnierzy niezawodowych, Dz. u. poz. 171.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lutego 2017 r. w sprawie powoływania do terytorialnej służby wojskowej i sposobu jej pełnienia, Dz. U. z dnia 3 marca 2017 r., poz. 465.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa, Dz.U. nr 219, poz. 2217, 2218

Skrabacz A. (red.), *Wsparcie powiatów przez jednostki Obrony Terytorialnej w sytuacji kryzysów niemilitarnych na przykładzie 2. Brygady Obrony Terytorialnej*, Warszawa 2004.

Sokołowski A., *Wojska Obrony Terytorialnej, stałe rozwiązanie na arenie międzynarodowej, czy chwilowa moda rządzących*, [w:] J. Golinowski, S. Sadowski (red.), *Pomiędzy mythos i logos społecznej zmiany*, Bydgoszcz 2017.

Sokół W., *Restytucja obrony terytorialnej w Polsce po 2015 roku*, [w:] E. Maj, W. Sokół, A. Szwed-Walczak, Ł. Jędrzejcki (red.), *Bezpieczeństwo Europy-bezpieczeństwo Polski*, t.5, , Lublin 2017.

Stachowski M., *Koncepcja Wojsk Obrony Terytorialnej jako piątego rodzaju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (materiał dyskusyjny)*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2017.

Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R., *Kierowanie*, PWE, Warszawa 1999.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.

Sulich A., *Modele i techniki rekrutacji i selekcji realizowane przez przedsiębiorstwa w województwie dolnośląskim*, Wydawnictwo GSP, Zgorzelec 2015.

Suwart J., *Zarys Obrony Cywilnej w Polsce w latach 1920-1996*, Warszawa 2003.

Szkołuda D., *Dowodzenie wojskami obrony terytorialnej w działaniach taktycznych*, Warszawa 2020.

Ścibiorek Z., *Dowodzenie przez cele*, „Przegląd Wojsk Lądowych” nr 5/2000.

Talaga A., *Raport. Powszechna Obrona Terytorialna*, Warszawa 2015.

Tomaszewski J., *Formowanie Wojsk Obrony Terytorialnej*, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, 2019, nr 26.

Tym J.S., *Wielkopolskie bataliony Obrony Narodowej w systemie osłony strategicznej w 1939 r.*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2017, nr 3.

Tyślewicz R., *Analiza dokumentu „Zasady użycia Wojsk Obrony Terytorialnej w kontekście zadań realizowanych dla społeczności lokalnych”*, [w:] A. Michalak (red.), *Obrona terytorialna w Polsce. Szanse, możliwości, potrzeby*, Warszawa 2019.

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, Dz.U. z 2022 r. poz. 655, 974, 1725.

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2016 r. poz. 2138.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz. U. z 2007 r., nr 89, poz. 590 (z późn. zm.)

W służbie Ojczyźnie. Wojsko Polskie w systemie bezpieczeństwa województw południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej (1921-1939), Warszawa 2019.

Wojska Obrony Terytorialnej w operacji DD-3.40, MON, Warszawa 2018.

Wrona A., *Obrona terytorialna wczoraj i dziś*, „Przegląd Sił Zbrojnych”, 2017, nr 3.

Wróbel I., *Perspektywy współdziałania wojsk obrony terytorialnej z administracją publiczną w zwalczaniu klęsk żywiołowych*, „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2017, nr 3.

Wyszczelski L., *W obliczu wojny. Wojsko Polskie 1935-1939*, Warszawa 2008.

Załęski K., *Wojska Obrony Terytorialnej w systemie obronnym państwa* [w:] *Bezpieczeństwo Polski w drugiej dekadzie XXI wieku*, t.2, Dąbrowa Górnicza 2019.

Zapałowski A., *Koncepcja budowy obrony terytorialnej w programie Akcji Wyborczej Solidarność a koncepcja obrony terytorialnej rządu Prawa i Sprawiedliwości*, „Ante Portas- Studia nad Bezpieczeństwem”, 2016, nr 2(7).

Zapałowski A., *Współczesne Wojska Obrony Terytorialnej w obronie narodowej*, „Przegląd Geopolityczny”, 2019.

Zdrozowski B. i in., *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008.

Źródła internetowe

AGRYKOLA – zakończyły się kwalifikacje na piątą edycję kursu oficerskiego dla żołnierzy OT (25.05.2021), Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, <https://infowire.pl/generic/release/669375/agrykola-zakonczyly-sie-kwalifikacje-na-piata-edycje-kursu-oficerskiego-dla-zolnierzy-ot>, (dostęp: 22.07.2021).

Asty/kg, Miała być "strzelnica w każdym powiecie". "Zamiast 380 powstały dwie", 3.02. 2021, <https://tvn24.pl/polska/miala-byc-strzelnica-w-kazdym-powiecie-zamiast-380-powstaly-dwie-5007243>, (dostęp: 14.08.2021).

Asymetryczna obrona i przeciwpancerne priorytety. Gen. Kukula dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, 26.07. 2019, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 10.01.2021).

Burzyński T., Sprawny jak żołnierz... WOT, mil.link/pl/sprawny-jak-zolnierz-wot/, (dostęp: 12.05.2021).

Borowski J., Prostsza rekrutacja do Wojsk Obrony Terytorialnej (18.02.2021), <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Prostsza-rekrutacja-do-WOT-8059707.html>, (dostęp: 12.07.2021).

Cizak P., WOT dostaną nowe drony. Do końca roku terytorialsi mają ich mieć 48, 29.08.2019, <https://www.money.pl/gospodarka/wot-dostana-nowe-drony-do-konca-roku-terytorialsi-maja-ich-miec-48-6418768155986049a.html>, (dostęp: 4.05. 2021).

Decyzja nr 504/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Utworzenia

Obrony Terytorialnej, https://www.dz.urz.mon.gov.pl/zasoby/dziennik/pozycje/tresc-aktow/pdf/2016/01/Poz._1_dec._Nr_503.pdf, dostęp: 21.07.2021).

Decyzja nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej, https://www.dz.urz.mon.gov.pl/zasoby/dziennik/pozycje/tresc-aktow/pdf/2016/01/Poz._1_dec._Nr_503.pdf, (dostęp: 21.07.2021).

Gen. Kukuła o udziale WOT w ćwiczeniu Anakonda: Jestem spokojny o ocenę moich żołnierzy, wywiad 28.11.2018, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1368579,gen-kukula-o-udziale-wot-w-cwiczeniu-anakonda.html>, (dostęp: 5.11.2021).

Gen. Kukuła: Warmate w każdej kompanii WOT (Defence24.pl TV), 21.11.2017, <https://www.defence24.pl/wiadomosci/gen-kukula-warmate-w-kazdej-kompanii-wot-defence24pl-tv>, (dostęp: 11.06.2021).

Gen. Kukuła dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, 26.07.2019, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 5.07.2021).

Glińska P., Szkoła Podoficerska „Sonda” szkoli już terytorialsów, wywiad z Komendantem Szkoły Podoficerskiej „Sonda” st. chor. sztab. Piotrem Pechtą, przeprowadzony w dniu 14.05.2020 r., <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/31152>, (dostęp: 15.02.2021).

Gorąco przy granicy. Szef MON podnosi gotowość WOT, 10.09.2021 r., <https://tech.wp.pl/goraco-przy-granicy-szef-mon-podnosi-gotowosc-wot-6681640441580512a>, (dostęp: 28.10.2021).

Graf J., Gen. Dębczak: Potrzebny spójny system rekrutacji do Wojska Polskiego, wywiad gen. bryg. Arturem Dębczakiem przeprowadzony 21 lutego 2020, <https://www.defence24.pl/gen-debczak-potrzebny-spojny-system-rekrutacji-do-wojska-polskiego>, (dostęp: 20.05.2021).

Graf J., Asymetryczna obrona i przeciwpancerne priorytety. Gen. Kukuła dla Defence24.pl: WOT potrzebny na całym terytorium kraju, <https://www.defence24.pl/asymetryczna-obrona-i-przeciwpancerne-priorytety-gen-kukula-dla-defence24pl-wot-potrzebny-na-calym-terytorium-kraju>, (dostęp: 15.06.2021).

Harmoza R., O definicji uzbrojenia, Wojskowe Centrum Normalizacji, Jakości i Kodyfikacji, <https://docplayer.pl/39591364-O-definicji-uzbrojenia.html>, (dostęp: 10.08.2021).

Jakubczak R., Pożądane kierunki dalszego rozwoju WOT, <https://www.sdirect24.org/single-post/2018/03/29/po%C5%BC%C4%85dane-kierunki-dalszego-rozwoju-wot>, (dostęp: 21.06.2021).

Kiński A., Piorun także dla Wojsk Obrony Terytorialnej – następca Groma zamówiony przez MON, *Wojsko i Technika* 1/2017, <https://zbiam.pl/artykuly/piorun-takze-dla-wojsk-obrony-terytorialnej-nastepca-groma-zamowiony-przez-mon/>, (dostęp: 21.01.2021).

Kolski A., MON skracca służbę wojskową do 27 dni. Czy to będzie „obóz harcerski” zakończony przysięgą wojskową? 23.08.2020, <https://portal-mundurowy.pl/index.php/component/k2/item/12287-mon-skraca-sluzbe-wojskowa-do-27-dni-czy-to-będzie-oboz-harcerski-zakonczony-przysiega-wojskowa>, (dostęp: 25.07.2021).

Kolski A., Czy Wojskowe Centra Rekrutacji to mrzonka i eksperyment skazany na niepowodzenie? 11.08.2020, <https://www.portal-mundurowy.pl/index.php/component/k2/item/12230-czy-wojskowe-centra-rekrutacji-to-mrzonka-i-eksperyment-skazany-na-niepowodzenie>, (dostęp: 20.07.2021).

Koncepcja utworzenia wojsk obrony terytorialnej w siłach zbrojnych RP według dr hab. Romualda Szeremietiewa, <https://obronanarodowa.pl/koncepcje-ot/koncepcja-wg-dr-hab-r-szeremietiew/>, (dostęp: 11.07.2021).

Kowalska-Sendek M., Gen. Kukuła: jesteśmy w połowie drogi, wywiad z DWOT gen. Wiesławem Kukułą, 12.02.2020, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/30344?t=Gen-Kukula-jestesmy-w-polowie-drogi#>, (dostęp: 24.05.2021).

Kowalska-Sendek M., Terytorialsi na cyberfroncie, wywiad z płk Radosławem Kosiakiem, dowódcą Zespołu Działań Cyberprzestrzennych WOT, 17.05.2021,, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34322?t=Terytorialsi-na-cyberfroncie>, (dostęp: 16.09.2021).

Kozubal M., Wizja wielkiej armii. Doświadczeni żołnierze odchodzą, rekrutów brak, ale mamy być potęgą, 26.07.2021, <https://www.rp.pl/inne-sluzby/art16891351-wizja-wielkiej-armii>, (dostęp: 25.03.2021).

Kozubal M., Wojska Obrony Terytorialnej. Szef MON ma swoją armię. „Rzeczpospolita”, 26.09.2016 r., <http://www.rp.pl/Sluzbymundurowe/309269895-Wojska-Obrony-Terytorialnej-Szef-MON—ma-swoja-armie.html#ap-2>, (dostęp: 12.08.2020).

Lesiecki R., Dworczyk o docelowym szkoleniu rezerwistów: rocznie 20-25 tys. w ramach Legii Akademickiej i 5 tys. w klasach mundurowych (SKANER Defence24], 6 listopada 2017, <https://www.defence24.pl/dworczyk-o-docelowym-szkoleniu-rezerwistow->

rocznie-20-25-tys-w-ramach-legii-akademickiej-i-5-tys-w-klasach-mundurowych-skaner-defence24, (dostęp: 12.03.2021).

Lesiecki R., Gen. Kukuła: WOT mają operacje połączone w swoim DNA, wywiad z DWOT gen. Wiesławem Kukułą, 28.09.2017, <https://www.defence24.pl/gen-kukula-wot-maja-operacje-polaczone-w-swoim-dna-wywiad>, (dostęp: 27.06.2021).

Lesiecki R., WOT ma porozumienie o współpracy z Litwą, 18.01.2019, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/wot-ma-porozumienie-o-wspolpracy-z-litwa>, (dostęp: 15.05.2021).

Lesiecki R., MON kupiło 780 lekkich moździerzy z Tarnowa, 12.12.2018, <https://www.defence24.pl/mon-kupilo-lekkie-mozdzierze-z-tarnowa-780-sztuk-za-prawie-32-mln-zl>, (dostęp: 14.08.2021).

Lesiecki R., rozmowa z gen. R. Andrzejczakiem, Szef Sztabu Generalnego WP mówi o relacjach z WOT. Od podległości ważniejsze jest rozumienie swej roli [SKANER Defence24], 19 marca 2019, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/szef-sztabu-generalnego-wp-mowi-o-relacjach-z-wot-od-podleglosci-wazniejsze-jest-rozumienie-swej-rol-i-skaner-defence24>, (dostęp: 25.11.2020).

Lesiecki R., Błaszczak o liczebności WOT: patrzę realnie, 3 lipca 2018, <https://www.defence24.pl/wojska-obrony-terytorialnej-wiadomosci/blaszczak-o-liczebnosci-wot-patrze-realnie>, (dostęp: 19.05.2022).

Lesiecki R., Gen. Kukuła zapowiada "spore odstępstwa" od koncepcji tworzenia WOT, wywiad z dowódcą WOT gen. W. Kukułą przeprowadzony w dniu 3 kwietnia 2019, <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/gen-kukula-zapowiada-spore-odstepstwa-od-koncepcji-tworzenia-wot>, (dostęp: 15.07.2021).

Lesiecki R., Gen. Kukuła: nie wiem, czy uda się osiągnąć liczebność WOT zakładaną na koniec 2019 r., wywiad z dowódcą WOT gen. Kukułą przeprowadzony 27 lutego 2019 r., <https://www.defence24.pl/sily-zbrojne/wojska-obrony-terytorialnej/gen-kukula-nie-wiem-czy-uda-sie-osiagnac-liczebnosci-wot-zakladana-na-koniec-2019-r>, (dostęp: 20.06.2022).

Lentowicz Z., Przeciwpancerne zestawy Javelin przemówiły na poligonie, 17.06.2021, <https://www.onet.pl/biznes/rppl/przeciwpancerne-zestawy-javelin-przemowily-na-poligonie/18dlmh2,30bc1058>, (dostęp: 17.03.2022).

(Mini) Słownik BBN: propozycje nowych terminów z dziedziny bezpieczeństwa, BBN, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/>

6035,MINISLOWNIK-BBN-Propozycje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html, (dostęp 10.06.2020).

Mobilne zespoły szkoleniowe, <https://www.wojsko-polskie.pl/dwot/mobilne-zespoły-szkoleniowe/>, (dostęp: 26.02.2021).

Nowe UKM-y dla żołnierzy, 02.02.2017, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/21690?t=Nowe-UKM-y-dla-zolnierzy>, (dostęp: 15.06.2021).

ObronaNarodowa.pl-Ruch na rzecz Obrony Terytorialnej „Krajowy System Obrony Narodowej”, <https://obronanarodowa.pl/wp-content/uploads/2019/07/KSON.pdf>, (dostęp: 15.07.2021).

Palowski J., Gen. Kukula: Ciężkie karabiny wyborowe w każdej kompanii WOT, 2.06.2017, <https://www.defence24.pl/gen-kukula-ciezkie-karabiny-wyborowe-w-kazdej-kompanii-wot>, (dostęp: 25.01.2021).

Pawłowski A., Nowe samochody dla WOT, 16.05.2017, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/nowe-samochody-wot-jelcz/>, (dostęp: 16.04.2021).

Pawłowski J., Miejskie SERE w Toruniu, wywiad z Komendantem CSWOT płk. Krzysztofem Leszczyński, przeprowadzony 11.06.2021, <https://www.defence24.pl/miejskie-sere-w-toruniu-wywiad>, (dostęp: 12.09.2021).

Podsumowanie kampanii jesiennej operacji "Trwała Odporność", Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej, <https://infowire.pl/generic/release/626157/podsumowanie-kampanii-jesiennej-operacji-trwala-odpornosc>, (dostęp: 20.08.2021).

Pietrzak M., Podsumowanie operacji „Odporna Wiosna”, 02.06.2020, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/520508/podsumowanie-operacji-odporna-wiosna>, (dostęp: 15.09.2021).

Pietrzak M., WOT na ćwiczeniu Dragon-21, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/670973/wot-w-cwiczeniu-dragon-21>, (dostęp: 20.10.2021).

Pietrzak M., 8 tys. hełmów HP-05 w jednostkach sił zbrojnych, 09.12.2020, <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/616458/8-tys-helmow-hp-05-w-jednostkach-sil-zbrojnych>, (dostęp: 15.06.2021).

Płatek M., Piąty rodzaj wojsk w budowie, Wojsko i Technika MSPO 2017, <https://zbiam.pl/artykuly/piaty-rodzaj-wojsk-budowie/>, (dostęp: 11.05.2021).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 11) w dniu 31 marca 1998 r., <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/0/AC1E105F48FB97D0C1256B730039521A?OpenDocument>, (dostęp: 10.07.2021).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 117) w dniu 12 marca 2019, <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/4D99BF3167AB037FC12583BE005165C3/%24File/0410408.pdf>, (dostęp: 16.09.2020).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 12) w dniu 10 marca 2016 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/4D1B56436A54FD34C1257F7D0028C1CE/%24File/0039308.pdf>, (dostęp: 19.02.2021)

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 127) w dniu 2 lipca 2019 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/30C05E1FCEFFE736C12584310047E99A/%24File/0447608.pdf> (dostęp: 21.09.2020).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 16) w dniu 4 listopada 2020 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy9.nsf/0/36CB7DA68755D2DAC1258623003ADA89/%24File/0073809.pdf>, s. 18, (dostęp: 10.12.2020).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 2) w dnia 25 listopada 2015 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/803C0C9871A75558C1257F0D004FDA91/%24File/0004308.pdf>, (dostęp: 23.07.2021).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 23) w dniu 2 lutego 2021 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy9.nsf/0/AD3FD2894ED8D9E6C12586400032BA15/%24File/0084309.pdf> (dostęp: 18.03.2021).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 24) w dniu 23 lutego 2021 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy9.nsf/0/95248C5D073C63ACC125868F00451D9C/%24File/0100709.pdf>, (dostęp: 12.02.2021).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 41) w dniu 14 listopada 2016 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/19FF767AFF6076B7C1258079004EDBF8/%24File/013208.pdf> (dostęp: 20.07.2020).

Posiedzenie Sejmowej Komisji Obrony Narodowej (nr 81) w dniu 10 stycznia 2018 r., <https://orka.sejm.gov.pl/zapisy8.nsf/0/A5924C442F5E14EAC12582170054BBF9/%24File/0274508.pdf> (dostęp: 10.06.2020).

Prawie 250 mln PLZ na hełmy i kamizelki dla WOT, Dziennik Zbrojny, <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,1,10777,aktualnosci-z-polski,prawie-250-mln-pln-na-helmy-i-kamizelki-dla-wot>, (dostęp: 21.05.2021).

Różański M. i in., Wojska Obrony Terytorialnej. Stan obecny, pożądane kierunki zmian, raport zrealizowany na zlecenie Biura Analiz Sejmowych, Publikacja w ramach projektu Neptune fundacji Stratpoints, Warszawa 2018, s. 26, <https://www.stratpoints>.

eu/wp-content/uploads/2018/03/WOT_stan-obecny-i-po%C5%BC%C4%85_dane-kierunki-zmian_BAS_FINALEX.pdf (dostęp: 20.06.2020).

Społeczność lokalna pod parasolem WOT, 8.07.2018, <https://www.defence24.pl/wojska-obrony-terytorialnej-wiadomosci/spolecznosc-lokalna-pod-parasolem-wot>, (dostęp: 20.11.2020).

Stowarzyszenie Terytorialni Ruch na Rzecz Komponentu Obywatelskiego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Koncepcja Obrony Terytorialnej jako obywatelskiego komponentu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.terytorialni.pl!/data/pages/STOWARZYSZENIE%20TERYTORIALNI%20-%20KONCEPCJA.pdf>, (dostęp: 18.07.2021).

Szef BBN dla Wirtualnej Polski: Mam nadzieję, że dobre zmiany w systemie bezpieczeństwa będą kontynuowane, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/6934,Szef-BBN-dla-Wirtualnej-Polski-Mam-nadzieje-ze-dobre-zmiany-w-systemie-bezpiecze.html>, (dostęp: 15.07.2021).

SZK JAŚMIN - System Zarządzania Kryzysowego, <https://www.teldat.com.pl/oferta/produkty/systemy/319-szk-jasmin.html>, (dostęp: 21.09.2021).

Szopa M., Dwóch oferentów na karabiny wyborowe dla wojska 5.02.2021, <https://www.defence24.pl/dwoch-oferentow-na-karabinki-wyborowe-dla-wojska>, (dostęp: 24.05.2021).

Turecki K., Atlantic Council: NATO musi się przygotować na rosyjską inwazję, 25.07.16, <https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/atlantic-council-nato-musi-sie-przygotowac-na-rosyjska-inwazje/44ceqr> (dostęp: 10.03.2020).

Wilewski K., Sprzęt ochronny dla żołnierzy, „Polska-zbrojna”, 22.02.2017 r., <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/21866?t=Sprzet-ochronny-dla-zolnierzy->, (dostęp: 10.07.2021).

WOT: Miesiąc operacji Silne Wsparcie, Magazyn Militarny MILMAG, <https://milmag.pl/wot-miesiac-operacji-silne-wsparcie/>, (dostęp: 28.10.2021).

Wojska Obrony Terytorialnej ciężarem dla firm. Muszą dać wolne, nie dostają nic w zamian, Business Insider Polska, 08.09.2021 <https://businessinsider.com.pl/finanse/wojska-obrony-terytorialnej-ciezarem-dla-firm-musza-dac-wolne-nie-dostaja-nic-w/vdgq6r3>, (dostęp: 12.05.2021).

Wroński P., Szeremietew krytycznie o koncepcji obrony terytorialnej forsowanej przez Antoniego Macierewicza, <http://wyborcza.pl/1,75398,19743080,szeremietew-krytycznie-o-koncepcji-obrony-terytorialnej-forsowanej.html>. (dostęp: 3.04.2020).

Wójcik K., Zmiana komendanta CS WOT, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34943?t=Zmiana-komendanta-CS-WOT>, (dostęp: 12.06.2021).

Wyrwał M., Żemła E., Wojska Obrony Terytorialnej – "dla idei i ku chwale ojczyzny", 10.05.2021, <https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/zolnierze-gorszego-sortu-w-wot/cm9f0t8,79cfc278>, (dostęp: 23.04.2021).

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1.

1. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH ŻOŁNIERZY TERYTORIALNEJ SŁUŻBY WOJSKOWEJ

(344 żołnierzy)

8. Kujawsko-Pomorska Brygada Obrony Terytorialnej

ul. Warszawska 10

85-915 Bydgoszcz

e-mail: 8kpbot.sekretariat@ron.mil.pl

tel: 261-415-500

ANKIETA

Szanowni Państwo,

Zwracam się z prośbą o wypełnienie poniższego kwestionariusza ankiety, który stanowi element badań dotyczących oceny dotychczasowego funkcjonowania 8. Kujawsko-Pomorskiej Brygady Obrony terytorialnej (8. K-P BOT) oraz jej roli w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Uzyskane informacje będą wykorzystane tylko w celach badawczych i pomogą w weryfikacji dotychczasowych założeń oraz zaplanowaniu pożądanych kierunków zmian.

Proszę zatem o udzielanie prawdziwych i szczerych wypowiedzi.

Ankieta ta jest całkowicie anonimowa, a udział w badaniu ma charakter dobrowolny.

Czas poświęcony na jej wypełnienie ankiety nie powinien przekroczyć 15 minut.

Z góry dziękuję za poświęcony czas i udzielenie rzetelnych odpowiedzi.

Instrukcja - Przed uzupełnieniem ankiety proszę się dokładnie zapoznać z treścią pytania. W tej ankiecie jest 17 pytań zamkniętych, 3 pytania otwarte oraz 7 pytań metryczkowych. Odpowiedzi mogą mieć charakter jednokrotnego czy wielokrotnego wyboru lub mieć formę opisową. Po przeczytaniu każdego z poniższych pytań zamkniętych proszę wybrać jedną z podanych odpowiedzi i zaznaczyć ją znakiem „X”. Na pytania otwarte proszę wyrazić swoją opinię.

1. Czy według Pani/Pana decyzja o utworzeniu WOT w obecnym kształcie była słuszna?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zdecydowanie tak	36	43	170	65	206	60
Raczej tak	42	50	76	29	118	34
Raczej nie	2	2	6	2	8	2,5
Zdecydowanie nie	0	0	4	2	4	1
Trudno powiedzieć	4	5	4	2	8	2,5

2. Czy uważa Pani/Pan, że utworzenie WOT zwiększyło bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zdecydowanie tak	40	48	160	62	200	58
Raczej tak	36	43	82	31	118	34
Raczej nie	2	2	0	0	2	1
Zdecydowanie nie	2	2	2	1	4	1
Trudno powiedzieć	4	5	16	6	20	6

3. Czy należy Pani/Pan do organizacji (stowarzyszenia) proobronnej?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Nie należę	84	100	259	99,5	343	99,5
Należę (proszę wymienić jaka i jak długo)			1 (Światowy Związek Żołnierzy)		1	

4. Czy przed wstąpieniem do WOT odbywała/odbywał Pani/Pan inny rodzaj służby wojskowej? Jeżeli tak to jaki?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Nie odbywałem służby wojskowej	68	81	132	51	200	58
Zawodową służbę wojskową	2	2	20	8	22	6
Zasadniczą służbą wojskową	0	0	80	30	80	24
Służbę przygotowawczą	14	17	24	9	38	11
Służbę kandydacką	0	0	2	1	2	0,5
Zastępczą służbę wojskową	0	0	2	1	2	0,5

5. Który z niżej wymienionych czynników, był motywacją dla Pani/Pana, ażeby podjąć służbę w WOT? Proszę wybrać 3 najważniejsze.

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Pobudki patriotyczne (troska o bezpieczeństwo państwa i jego obywateli)	46	55	156	60	202	59
Czynnik finansowy (dodatkowe i stałe wynagrodzenie)	34	40	118	45	152	44
Rozwijanie własnych zainteresowań (np. strzeleckich)	50	60	160	62	210	61
Możliwość awansu (np. zostania żołnierzem zawodowym)	42	50	92	35	134	39
Tradycje rodzinne	6	7	34	13	40	12
Zwiększenie prestiżu osobistego	12	14	64	25	76	22
Zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych czy doświadczenia	58	69	126	48	184	53
Namowa kolegów (koleżanek)	4	5	30	12	34	13
Inne (jakie)	0	0	0	0	0	0

6. Czy obecny system rekrutacji i zachęt, zdaniem Pani/Pana, zapewnia pozyskanie do służby w TSW wartościowych i zaangażowanych żołnierzy? Jeżeli zaznaczono odpowiedź „raczej/zdecydowania nie” proszę o uzasadnienie.

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zdecydowanie tak	16	19	72	28	88	26
Raczej tak	52	62	142	54	194	56
Raczej nie	2	2	8	3	10	3
Zdecydowanie nie	0	0	2	1	2	0
(dlaczego?)	1 x utrudniony awans 1 x niski żołd		5 x niski żołd 3 x brak informacji 2 x niskie wymagania sprawnościowe			
Trudno powiedzieć	14	17	36	14	50	15

7. Czy służba w WOT daje Pani/Panu satysfakcję?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zdecydowanie tak	32	38	120	46	152	44
Raczej tak	44	53	116	45	160	47
Raczej nie	2	2	2	1	4	1
Zdecydowanie nie	0	0	0	0	0	0
Trudno powiedzieć	6	7	22	8	28	8

8. Co jest dla Pani/Pana największym problemem (wyzwaniem) podczas odbywania służby w WOT?

Kobiety	12 x pogodzenie służby z pracą i z życiem osobistym 8 x dojazdy do jednostki 8 x strzelanie 7 x pokonanie własnych słabości 6 x biurokracja np. dokumenty ZUS 5 x duży wysiłek fizyczny 2 x nauka teorii, 2 x ćwiczenia taktyczne 2 x złe warunki atmosferyczne w czasie szkolenia 2 x utrudnione podjęcie służby zawodowej
---------	--

Mężczyźni	58 x pogodzenie służby z pracą i z życiem osobistym 18 x biurokracja np. dokumenty ZUS 16 x dojazdy 14 x duży wysiłek fizyczny (brak kondycji) 10 x monotonia służby (zajęć) 4 x rozłąka z rodziną 2 x strzelanie, 2 x taktyka 2 x organizacja zajęć (czekanie na transport) 2 x niewłaściwe podejście (niekompetencja) dowódców 2 x niejasne zasady awansowania 2 x dyspozycyjność 1 x duża rotacja żołnierz TSW, 1 x braki w sprzęcie, 1 x brak wykorzystania kompetencji zawodowych, 1 x sposób przekazania informacji 1 x dyscyplina (przypadkowi ludzie)
-----------	---

9. Jak ocenia Pani/Pan swój poziom motywacji do dalszej służby w WOT?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Bardzo wysoki	11	14	49	19	60	17
Wysoki	48	58	172	66	220	65
Niski	6	7	18	7	24	7
Bardzo niski	2	2	6	2	8	2
Trudno powiedzieć	16	19	16	6	32	9

10. Do realizacji jakich zadań, zdaniem Pani/Pana, są szczególnie predysponowane WOT?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zadania o charakterze militarnym (obrona kraju przed agresją)	12	14	52	20	64	19
Zadania o charakterze niemilitarnym (pomoc administracji i społeczeństwu)	18	22	48	18	66	19
Zarówno zadania o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym	52	62	148	57	200	58
Trudno powiedzieć	2	2	12	5	14	4

11. Zdaniem Pani/Pana, które z zadań o charakterze militarnym są dla WOT najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania.

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Rozpoznanie przeciwnika	30	36	60	23	90	26
Obrona granicy państwowej (wiązaną walką przeciwnika)	38	45	112	43	150	44
Obrona miast (miejscowości) i ważnych obiektów	52	62	154	59	206	60
Prowadzenie walki (obrony) w strefie odpowiedzialności	26	31	64	25	90	26
Zwalczanie grup dywersyjno-rozpoznawczych i desantów przeciwnika	20	24	64	25	84	24
Wsparcie wojsk operacyjnych	40	48	124	48	164	48
Ochrona dróg manewru, dowozu i ewakuacji oraz rejonów rozmieszczenia wojsk własnych i sojuszników	18	21	58	22	76	22
Rozbudowa fortyfikacyjna rubieży i rejonów obrony	4	5	18	7	22	6
Działania nieregularne (np. partyzanckie)	14	17	96	37	110	32
Wspomaganie pozamilitarnych ogniw obronnych	10	12	30	12	40	12
Inne (jakie?)	0	0	0	0	0	0

12. Jakie, zdaniem Pani/Pana, zadania WOT na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego (niemilitarne) są najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Monitoring zagrożeń	30	36	106	41	136	40

i alarmowanie						
Zwalczanie klęsk żywiołowych i pomoc poszkodowanym	70	83	234	90	304	88
Usuwanie skutków awarii i katastrof technicznych i pomoc poszkodowanym	44	52	138	53	182	53
Działania antyterrorystyczne	18	21	52	20	70	20
Zapewnienie porządku publicznego (np. wzmocnienie Policji, Straży Granicznej)	60	71	176	68	236	69
Zapewnienie porządku konstytucyjnego (przeciw manifestacjom, protestom itp.)	0	0	0	0	0	0
Edukacja dla bezpieczeństwa (szkolenie społeczeństwa)	30	36	74	28	104	30
Inne (jakie?)	0	0	0	0	0	0

13. Czy zdaniem Pani/Pana, funkcjonujący system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW zapewnia właściwe przygotowanie ich do realizacji zadań militarnych i niemilitarnych?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zdecydowanie tak	12	14	40	15	52	15
Raczej tak	50	60	164	63	214	63
Raczej nie	12	14	24	9	36	10
Zdecydowanie nie	2	2	4	2	6	2
Trudno powiedzieć	8	10	28	11	36	10

14. Zdaniem Pani/Pana, co należałoby zmienić w obecnym systemie szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW, aby zwiększyć jego skuteczność?

Proszę zaznaczyć 3 odpowiedzi.

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Wprowadzić aktywizujące formy i metody szkolenia	36	43	90	35	126	37
Wydłużyć czas szkolenia	20	24	46	18	66	19
Wyposażenie bazy szkoleniowej (strzelnice, nowoczesny sprzęt, тренаżery, symulatory itp.)	46	55	142	55	188	55
Profesjonalnie przygotować kadre prowadzącą szkolenia (instruktorów)	36	43	80	31	116	34
Więcej zajęć teoretycznych	4	5	34	13	38	11
Więcej ćwiczeń taktycznych w terenie (w warunkach rzeczywistych)	44	52	132	51	176	51
Więcej strzelań amunicją bojową	36	43	170	65	206	60
Większa intensywność zajęć praktycznych	22	26	74	28	96	28
Nic nie zmieniać	2	2	6 (zaczynają służbę)	2	8	2
Inne zmiany (jakie?)	6 (7%) x działania w terenie zurbanizowanym, organizacja zajęć, program szkolenia		8 (3%) x działania w terenie zurbanizowanym, więcej zajęć WF i wychowania patriotycznego		14	4

15. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń militarnych (np. agresji)? Proszę zaznaczyć „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę od 2- negatywnie do 5 - bardzo dobrze lub Nie wiem (brak opinii).

a) Kobiety

Poziom przygotowania	Ocena									
	5		4		3		2		N	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Przygotowanie osobiste	18	21	32	38	32	38	2	2	0	0
Przygotowanie drużyny	18	21	32	38	32	38	2	2	0	0
Przygotowanie plutonu	24	29	28	33	30	36	0	0	2	2
Przygotowanie kompanii	18	21	36	43	26	31	0	0	4	5
Przygotowanie batalionu	14	17	38	45	26	31	0	0	6	7

a) Mężczyźni

Poziom przygotowania	Ocena									
	5		4		3		2		N	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Przygotowanie osobiste	76	29	124	48	46	18	6	2	8	3
Przygotowanie drużyny	50	19	98	38	92	35	10	4	10	4
Przygotowanie plutonu	58	22	104	40	74	28	12	5	12	5
Przygotowanie kompanii	50	19	128	49	52	20	12	5	18	7
Przygotowanie batalionu	64	25	102	39	52	20	12	5	30	11

16. Czy jako żołnierz TSW uczestniczyła/uczestniczył Pani/Pan w działaniach wsparcia administracji i społeczeństwa w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Nie uczestniczyłam/łem	68	81	146	56	214	62
Uczestniczyłam/łem	16	19	114	44	130	38
Ile razy oraz w jakich rodzajach zdarzeń)	10 x Silne Wsparcie 6 x Covid- 2 x wsparcie Policji		50 x Covid (kilka razy) 72 x Silne Wsparcie (kilka razy), 12 x wsparcie Policji 8 x Niezawodna Pomoc			

17. Jak ocenia Pani/Pana poziom przygotowania (wyposażenie, wyszkolenie, zgranie) osobistego oraz własnego pododdziału do działań w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych (np. klęsk żywiołowych)? Proszę zaznaczyć „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę od 2- negatywnie do 5 - bardzo dobrze lub Nie wiem (brak opinii).

a) Kobiety

Poziom przygotowania	Ocena									
	5		4		3		2		N	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Przygotowanie osobiste	20	24	42	50	20	24	0	0	2	2
Przygotowanie drużyny	20	24	42	50	16	19	2	2	4	5
Przygotowanie plutonu	24	29	38	45	16	19	2	2	4	5
Przygotowanie kompanii	24	29	38	45	6	7	2	2	14	17
Przygotowanie batalionu	24	29	38	45	6	7	2	2	14	17

a) Mężczyźni

Poziom przygotowania	Ocena									
	5		4		3		2		N	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Przygotowanie osobiste	82	32	130	50	28	11	6	2	14	5
Przygotowanie drużyny	68	26	116	45	52	20	6	2	18	7
Przygotowanie plutonu	58	22	124	48	56	22	4	1	18	7
Przygotowanie kompanii	66	25	122	47	44	17	4	1	24	9
Przygotowanie batalionu	64	25	114	44	40	15	8	3	34	13

18. Jak ocenia Pani/Pan dotychczasową współpracę brygady (batalionu) z innymi instytucjami i społeczeństwem? Proszę zaznaczyć „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę od 2- negatywnie do 5 - bardzo dobrze lub N - nie wiem (brak opinii).

a) Kobiety

Instytucja	Ocena									
	5		4		3		2		N	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Władze wojewódzkie	18	21	28	33	16	19	4	5	18	21
Władze powiatowe (miejskie)	20	24	28	33	14	17	4	5	18	21
Policja	24	29	32	38	12	14	0	0	16	19
Straż pożarna (PSP, OSP)	24	29	30	35	14	17	0	0	16	19
Straż Miejska	22	26	26	31	14	17	4	5	18	21
Ratownictwo medyczne	24	29	30	35	10	12	2	2	18	21
Społeczeństwo	22	26	36	43	10	12	0	0	16	19

b) Mężczyźni

Instytucja	Ocena									
	5		4		3		2		N	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Władze wojewódzkie	62	24	88	34	34	13	2	1	74	28
Władze powiatowe (miejskie)	48	18	100	38	34	13	4	2	74	28
Policja	66	25	96	37	28	11	4	2	66	25
Straż pożarna (PSP, OSP)	54	21	94	36	30	12	2	1	80	31
Straż Miejska	32	12	70	27	44	17	14	5	100	38
Ratownictwo medyczne	54	21	90	35	30	12	6	2	80	31
Społeczeństwo	68	26	96	37	28	11	2	1	66	25

19. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności operacyjne oraz sprawność funkcjonowania WOT? Proszę wybrać 3 najważniejsze odpowiedzi.

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
System rekrutacji	12	14	66	25	78	23
Liczebność żołnierzy	16	19	44	17	60	17
Wyszkolenie żołnierzy	60	71	166	64	226	66
Wyposażenie żołnierzy (więcej nowoczesnego sprzętu)	36	43	124	48	160	47
Baza szkoleniowa (np. strzelnice)	46	55	106	41	152	44
Procedury aktywacji wojsk (czas reakcji na zdarzenie)	22	26	34	13	56	16
Procedury współdziałania wojska z organami cywilnymi (komunikacja, koordynacja)	18	21	28	11	46	14
Alarmowanie i powiadamianie	2	2	24	9	26	8
Dowodzenie (np. środki łączności)	4	5	22	8	26	8
Zwiększyć atrakcyjność służby (ulgi, preferencje, większe należności dla żołnierzy)	26	31	114	44	140	41

Zwiększyć nakłady finansowe na formację	10	12	48	18	58	17
Inne zmiany (jakie?)	Brak		2 x ulgi dla pracodawców, 2 x jakość, a nie ilość żołnierzy			

20. Czy według Pani/Pana, WOT powinny się nadal rozwijać i to do stanu jeszcze większego, niż jest planowany?

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Zdecydowanie tak	52	62	152	58	204	59
Raczej tak	24	29	94	36	118	34
Raczej nie	2	2	4	2	6	2
Zdecydowanie nie	2	2	0	0	2	1
Trudno powiedzieć	4	5	10	4	14	4

PYTANIA METRYCZKOWE

1. Płeć:

Kobiety	84	24
Mężczyźni	260	76

2. Wiek

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Poniżej 20 lat	2	2	18	7	20	6
20-30 lat	38	45	86	33	124	36
31- 40 lat	32	38	88	34	120	35
41- 50 lat	12	14	60	23	72	21
51- 60 lat	0	0	8	3	8	2

3. Wykształcenie:

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Podstawowe (gimnazjalne)	0	0	6	2	6	2
Zawodowe	4	5	36	14	40	12
Średnie	44	52	148	57	192	56
Wyższe	36	43	70	27	106	31

4. Miejsce zamieszkania:

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Wieś	26	31	74	28	100	29
Małe miasto (poniżej 20 tys. mieszkańców)	18	21	58	22	76	22
Średnie miasto (20 tys.- 100 tys. mieszkańców)	14	17	50	19	64	19
duże miasto (100 tys. i więcej mieszkańców)	26	31	78	30	104	30

5. Status zatrudnienia:

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Uczeń	0	0	6	2	6	2
Student	22	26	14	5	36	10
Bezrobotny	10	12	28	11	38	11
Umowa o pracę	38	45	178	68	216	63
Umowa cywilno-prawna (zlecenie, o dzieło)	10	12	12	5	22	6
Działalność gospodarcza	4	5	20	8	24	7
Emeryt wojskowy	0	0	2	1	2	1
Inne (jakie?)	0	0	0	0	0	0

6. Posiadane dodatkowe kwalifikacje i uprawnienia

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Operator specjalistycznego sprzętu (maszyn, urządzeń)	6	7	50	19	56	16
Operator specjalistycznego uzbrojenia wojskowego	2	2	12	5	14	4
Kierowca (kategoria prawa jazdy)	34 x B 4 x C	40 5	12 x A 130 x B 22 x C 12 x D 14 x E 8 x T	5 50 8 5 5 3	12 x A 164 x B 26 x C 12 x D 14 x E 8 x T	3 48 8 3 4 2
Tłumacz (język)	1 x angielski (2%)		1 x migowy 2 x angielski (1%)		4	1
Trener, instruktor (dyscyplina)	2 x siłownia (5%)		2 x piła ręczna 1 x jazda konna 2 x strzelectwo 4 x samoobrona (3%)		11	3
Płetwonurek	0	0	6	2	6	2
Skoczek spadochronowy	1	1	8	3	9	3
Ratownik medyczny lub sanitariusz	3	4	12	5	12	3

Kucharz	2	2	9	3	9	3
Inne (jakie?)	0	0	5 x sternik motorowy 1 x ratownik wodny 1 x pilot paralotni 3%		7	2
Brak	42	50	82	32	124	36

7. Staż służby w WOT:

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Do 1 roku	18	21	52	20	70	20
Od 1 do 3 lat	60	72	144	55	204	60
Powyżej 3 lat	6	7	64	25	70	20

8. Korpus osobowy:

Warianty odpowiedzi	Kobiety - 84		Mężczyźni - 260		Razem - 344	
	LW	%	LW	%	LW	%
Oficerowie	3	4	14	6	17	5
Podoficerowie	12	14	50	19	62	18
Szeregowi	69	82	196	75	265	77

2. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH SPOŁECZEŃSTWA - PRACOWNIKÓW INSTYTUCJI BEZPIECZEŃSTWA

(Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski, Przychodnia Specjalistyczna, Policja –
razem 108 respondentów)

8. Kujawsko-Pomorska Brygada Obrony Terytorialnej

ul. Warszawska 10

85-915 Bydgoszcz

e-mail: 8kpbot.sekretariat@ron.mil.pl

tel: 261-415-500

ANKIETA

Szanowni Państwo,

Zwracam się z prośbą o wypełnienie poniższego kwestionariusza ankiety, który stanowi element badań dotyczących oceny funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) oraz ich roli w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Pytania zawarte w kwestionariuszu mają na celu poznanie opinii Państwa na temat tego nowego rodzaju sił zbrojnych. Uzyskane informacje stanowiąc będą wykorzystane tylko w celach badawczych i szczególnie pomocne w zaplanowaniu pożądanego kierunku zmian. Proszę zatem o udzielanie prawdziwych i szczerych wypowiedzi.

Ankieta ta jest całkowicie anonimowa, a udział w badaniu ma charakter dobrowolny.

Czas poświęcony na jej wypełnienie ankiety nie powinien przekroczyć 15 minut.

Z góry dziękuję za poświęcony czas i udzielenie rzetelnych odpowiedzi.

Instrukcja - Przed uzupełnieniem ankiety proszę się dokładnie zapoznać z treścią pytania.

W tej ankiecie jest 18 pytań zamkniętych, 2 pytania otwarte oraz 4 pytania metryczkowe.

Odpowiedzi mogą mieć charakter jednokrotnego czy wielokrotnego wyboru lub mieć formę opisową. Po przeczytaniu każdego z poniższych pytań zamkniętych proszę wybrać jedną z podanych odpowiedzi i zaznaczyć ją znakiem „X”. Na pytania otwarte proszę wyrazić swoją opinię.

1. Czy Pani/Pana zdaniem Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	14	13
Raczej tak	64	59
Raczej nie	10	9
Zdecydowanie nie	4	4
Trudno powiedzieć	16	15

2. Czy według Pani/Pana Polska powinna zwiększać wydatki na obronność?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	31	29
Raczej tak	50	46
Raczej nie	16	15
Zdecydowanie nie	0	0
Trudno powiedzieć	11	10

3. Czy Pani/Pana zdaniem, obecnie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?

Odpowiedź	LW	%
Istnieje	35	32
Raczej istnieje	30	28
Raczej nie istnieje	20	19
Nie istnieje	11	10
Trudno powiedzieć	12	11

4. Zdaniem Pani/Pana w przypadku agresji na nasz kraj, jego obrona powinna spoczywać przede wszystkim na:

Odpowiedź	LW	%
Potencjale całego narodu	26	24
Własnych siłach zbrojnych	6	6
Własnych siłach zbrojnych wspartych siłami sojusznicznymi	53	49
Siłach sojusznicznych NATO	21	19
Trudno powiedzieć	2	2

5. Czy według Pani/Pana należy przywrócić obowiązkową zasadniczą służbę wojskową. Jeżeli tak, to jak długo powinna ona trwać?

Odpowiedź	LW	%
Nie	45	42
Tak	63	58
Jeżeli tak, to jak długo powinna trwać?	3 miesiące – 5 osób (8%), 8 miesięcy – 2 osoby (3%), 6 miesięcy – 12 osób (19%), 1 rok - 37 osób (59%), 2 lata - 7 osób (11%).	

6. Które z poniżej wymienionych zagrożeń dla bezpieczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego uważa Pani/Pan na najpoważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Odpowiedź	LW	%
Zagrożenia militarne (agresja ze strony innego państwa)	40	37
Terroryzm	29	27
Niepokoje społeczne (manifestacje, strajki, protesty)	26	24
Przestępstwa pospolite (kradzieże, pobicia, gwałty itp.)	44	41
Katastrofy naturalne (powodzie, pożary, susze, śnieżyce itp.)	53	49
Awarie techniczne (infrastruktury, obiektów budowlanych, urządzeń technicznych)	25	23
Pandemie (epidemie)	29	27
Wypadki komunikacyjne	10	9
Zagrożenia ekonomiczne (bieda, bezrobocie, drożyzna, inflacja tp.)	48	44
Zanieczyszczenie środowiska	20	19
Inne (jakie?)	0	0

7. Która z instytucji, zdaniem Pani/Pana, jest najważniejsza dla zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w województwie kujawsko-pomorskim? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Odpowiedź	LW	%
Policja	95	88
Straż pożarna (PSP, OSP)	74	69
Straż Miejska (Gminna)	6	6
Wojsko, w tym WOT	53	49
Ratownictwo Medyczne	67	62
Zespoły zarządzania kryzysowego	14	13
Służby specjalne (ABW, CBA, KW)	15	14
Nie mam zdania	0	0

8. Czy według Pani/Pana decyzja o utworzeniu Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) była słuszna?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	30	28
Raczej tak	40	37
Trudno powiedzieć	29	27
Zdecydowanie nie	5	5
Raczej nie	4	3

9. Czy osobiście jest Pani/Pan zwolenniczką (zwolennikiem) czy przeciwniczką (przeciwnikiem) istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej?

Odpowiedź	LW	%
Jestem zdecydowanym(a) zwolennikiem(czką)	34	31
Jestem umiarkowanym(a) zwolennikiem(czką)	38	35
Jestem umiarkowanym(a) przeciwnikiem(czką)	4	4
Jestem zdecydowanym(a) przeciwnikiem(czką)	6	6
Jest mi to obojętne	20	19
Trudno powiedzieć	6	6

10. Czy utworzenie i funkcjonowanie WOT zwiększyło Pani/Pana poczucie bezpieczeństwa?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	19	18
Raczej tak	44	41
Raczej nie	19	18
Zdecydowanie nie	6	6
Trudno powiedzieć	20	18

11. Jaki jest Pani/Pana poziom zaufania do formacji, jaką są WOT?

Odpowiedź	LW	%
Wysoki	12	11
Raczej wysoki	40	38
Raczej niski	12	11
Niski	10	9
Trudno powiedzieć	34	31

12. Czy ktoś z Pani/Pana rodziny lub znajomych pełni lub pełnił służbę w WOT?

Odpowiedź	LW	%
Tak	50	46
Nie	41	38
Nie wiem	17	16

13. Jak ocenia Pani/Pan wpływ WOT na bezpieczeństwo regionalne (województwa kujawsko-pomorskiego)?

Odpowiedź	LW	%
Jest bardzo duży	9	8
Jest duży	45	42
Jest mały	14	13
Jest bardzo mały	2	2
Nie wpłynęło wcale	13	12
Trudno powiedzieć	25	23

14. Do realizacji jakich zadań, zdaniem Pani/Pana są szczególnie predysponowane WOT?

Odpowiedź	LW	%
Zadania o charakterze militarnym (obrona kraju przed agresją)	18	17
Zadania o charakterze niemilitarnym (pomoc administracji i społeczeństwu)	15	14
Zarówno zadania o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym	67	62
Trudno powiedzieć	8	7

15. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do działań wojennych (obrona państwa). Proszę zaznaczyć znak „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę ocen: od 2 – niedostateczny do 5 – bardzo dobry

Kategoria	Ocena									
	5		4		3		2		Trudno powiedzieć (nie wiem)	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Wyszkolenie	6	6	28	26	38	35	2	2	34	31
Wyposażenie	8	7	31	29	32	30	2	2	35	32
Szybkość reakcji	10	9	27	25	33	31	2	2	36	33
Motywacja	19	18	28	26	23	21	2	2	36	33

16. Jakie według Pani/Pana zadania niemilitarne, realizowane przez WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego są najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania.

Odpowiedź	LW	%
Zwalczanie klęsk żywiołowych	102	94
Usuwanie skutków awarii i katastrof technicznych	81	75
Działania antyterrorystyczne	19	18
Zapewnienie porządku publicznego (np. wzmocnienie Policji)	81	75
Edukacja dla bezpieczeństwa (szkolenie społeczeństwa)	39	36
Inne (jakie?)	2 pomoc medyczna – 2 osoby (2%)	

17. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego? Proszę zaznaczyć znak „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę ocen: od 2 – niedostateczny do 5 – bardzo dobry

Kategoria	Ocena									
	5		4		3		2		Trudno powiedzieć (nie wiem)	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Wyszkolenie	8	7	30	28	33	31	3	3	34	31
Wyposażenie	6	6	38	35	27	25	2	2	35	32
Szybkość reakcji	14	14	35	32	23	21	2	2	34	31
Motywacja	18	17	34	31	21	19	2	2	33	31

18. Czy była/był Pani/Pan świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji lub społeczeństwu w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego, np. w czasie pandemii Covid-19?

Odpowiedź	LW	%
Nie	43	40
Tak	65	60
Rodzaj zdarzenia	Pandemia Covid-19 (pobieranie wymazów, pomiar temperatury, kierowanie ruchem pacjentów podczas szczepień, ewidencja wolnych miejsc w szpitalach, transport i dystrybucja żywności, kontrola przestrzegania kwarantanny. Operacja „Niezawodna Pomoc” (wsparcie Straży Granicznej na przejściach granicznych oraz administracji publicznej w pomocy ukraińskim uchodźcom). Opinie: punktualni, zdecydowani w działaniu, szybko reagują, potrafią panować nad grupą osób cywilnych, potrafią udzielać pierwszej pomocy.	

19. Jeżeli w poprzednim pytaniu udzielono odpowiedzi twierdzącej, to jak ocenia Pani/Pan działanie żołnierzy podczas zdarzenia, którego była/był Pani/Pan świadkiem?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie dobrze	25	40
Raczej dobrze	37	57
Raczej negatywnie	3	3
Zdecydowanie negatywnie	0	0
Trudno powiedzieć	0	0

20. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności i sprawność WOT w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze zmiany.

Odpowiedź	LW	%
Liczebność żołnierzy	38	35
Wyszkolenie żołnierzy (np. więcej ćwiczeń praktycznych)	81	75
Wyposażenie żołnierzy (więcej nowocześniejszego sprzętu)	72	67
Procedury aktywacji wojsk (czas reakcji na zdarzenie)	32	30
Procedury współdziałania wojska z organami cywilnymi (komunikacja, koordynacja)	72	67
Dowodzenie (np. podporządkowanie, komunikacja wewnętrzna, przekaz informacji, środki łączności,)	29	27
Inne (jakie?)	0	0

DANE METRYCZKOWE

Dane	Policja		Urząd Wojewódzki Bydgoszcz		Urząd Marszałkowski w Toruniu		Przychodnia Specjalistyczna w Toruniu		Razem	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
	Płeć									
Kobieta	3	3	12	11	16	15	27	25	58	54
Mężczyzna	6	6	26	24	14	13	4	4	50	46
Razem	9	9	38	35	30	28	31	29	108	100
	Wiek									
20 lat i poniżej	0	0	1	1	1	1	0	0	2	2
21-40 lat	2	2	20	19	9	8	9	8	40	37
41-60 lat	7	6	14	13	19	18	19	18	59	55
Powyżej 60 lat	0	0	3	3	1	1	3	3	7	6
	Miejsce zamieszkania									
Wieś	2	2	15	14	6	6	3	3	26	24
Miasto	7	6	23	21	24	22	28	26	82	76
	Wykształcenie									
Podstawowe (gimnazjalne)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zawodowe	0	0	4	4	0	0	0	0	4	4
Średnie	3	3	9	8	6	6	15	14	33	31
Wyższe	6	6	25	23	24	22	16	15	71	65

3. WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH SPOŁECZEŃSTWA

(284 osoby pełnoletnie)

8. Kujawsko-Pomorska Brygada Obrony Terytorialnej

ul. Warszawska 10

85-915 Bydgoszcz

e-mail: 8kpbot.sekretariat@ron.mil.pl

tel: 261-415-500

ANKIETA

Szanowni Państwo,

Zwracam się z prośbą o wypełnienie poniższego kwestionariusza ankiety, który stanowi element badań dotyczących oceny funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) oraz ich roli w systemie bezpieczeństwa narodowego.

Pytania zawarte w kwestionariuszu mają na celu poznanie opinii Państwa na temat tego nowego rodzaju sił zbrojnych. Uzyskane informacje stanowić będą wykorzystane tylko w celach badawczych i szczególnie pomocne w zaplanowaniu pożądanych kierunków zmian. Proszę zatem o udzielanie prawdziwych i szczerych wypowiedzi.

Ankieta ta jest całkowicie anonimowa, a udział w badaniu ma charakter dobrowolny.

Czas poświęcony na jej wypełnienie ankiety nie powinien przekroczyć 15 minut.

Z góry dziękuję za poświęcony czas i udzielenie rzetelnych odpowiedzi.

Instrukcja - Przed uzupełnieniem ankiety proszę się dokładnie zapoznać z treścią pytania. W tej ankiecie jest 18 pytań zamkniętych, 2 pytania otwarte oraz 4 pytania metryczkowe. Odpowiedzi mogą mieć charakter jednokrotnego czy wielokrotnego wyboru lub mieć formę opisową. Po przeczytaniu każdego z poniższych pytań zamkniętych proszę wybrać jedną z podanych odpowiedzi i zaznaczyć ją znakiem „X”. Na pytania otwarte proszę wyrazić swoją opinię.

1. Czy Pani/Pana zdaniem Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	42	15
Raczej tak	204	72
Raczej nie	10	4
Zdecydowanie nie	4	1
Trudno powiedzieć	24	8

2. Czy według Pani/Pana Polska powinna zwiększać wydatki na obronność?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	156	54
Raczej tak	98	35
Raczej nie	16	6
Zdecydowanie nie	2	1
Trudno powiedzieć	12	4

3. Czy Pani/Pana zdaniem, obecnie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?

Odpowiedź	LW	%
Istnieje	74	26
Raczej istnieje	90	32
Raczej nie istnieje	68	24
Nie istnieje	12	4
Trudno powiedzieć	40	14

4. Zdaniem Pani/Pana w przypadku agresji na nasz kraj, jego obrona powinna spoczywać przede wszystkim na:

Odpowiedź	LW	%
Potencjale całego narodu	104	37
Własnych siłach zbrojnych	18	6
Własnych siłach zbrojnych wspartych siłami sojuszniczymi	120	42
Siłach sojuszniczych NATO	36	13
Trudno powiedzieć	6	2

5. Czy według Pani/Pana należy przywrócić obowiązkową zasadniczą służbę wojskową. Jeżeli tak, to jak długo powinna ona trwać?

Odpowiedź	LW	%
Nie	88	31
Tak	196	69
Jeżeli tak, to jak długo powinna trwać?	3 miesiące – 32 osoby (16%), 4 miesiące – 8 osób (4%), 6 miesięcy – 56 osób (29%), 9 miesięcy – 2 osoby (1%), 1 rok – 74 osoby (38%), 2 lata – 24 osoby (12%)	

6. Które z poniżej wymienionych zagrożeń dla bezpieczeństwa województwa kujawsko-pomorskiego uważa Pani/Pan na najpoważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Odpowiedź	LW	%
Zagrożenia militarne (agresja ze strony innego państwa)	106	37
Terroryzm	50	18
Niepokoje społeczne (manifestacje, strajki, protesty)	70	25
Przestępstwa pospolite (kradzieże, pobicia, gwałty itp.)	96	34
Katastrofy naturalne (powodzie, pożary, susze, śnieżyce itp.)	130	46
Awarie techniczne (infrastruktury, obiektów budowlanych, urządzeń technicznych)	68	24
Pandemie (epidemie)	58	20
Wypadki komunikacyjne	40	14
Zagrożenia ekonomiczne (bieda, bezrobocie, drożyzna, inflacja tp.)	168	59
Zanieczyszczenie środowiska	66	23
Inne (jakie?)	0	0

7. Która z instytucji, zdaniem Pani/Pana, jest najważniejsza dla zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w województwie kujawsko-pomorskim? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze.

Odpowiedź	LW	%
Policja	232	82
Straż pożarna (PSP, OSP)	208	72
Straż Miejska (Gminna)	6	2
Wojsko, w tym WOT	192	68
Ratownictwo Medyczne	132	47
Zespoły zarządzania kryzysowego	52	18
Służby specjalne (ABW, CBA, KW)	30	11
Nie mam zdania	0	0

8. Czy według Pani/Pana decyzja o utworzeniu Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) była słuszna?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	154	54
Raczej tak	100	35
Trudno powiedzieć	30	11
Zdecydowanie nie	0	0
Raczej nie	0	0

9. Czy osobiście jest Pani/Pan zwolenniczką (zwolennikiem) czy przeciwniczką (przeciwnikiem) istnienia Wojsk Obrony Terytorialnej?

Odpowiedź	LW	%
Jestem zdecydowanym(a) zwolennikiem(czką)	108	37
Jestem umiarkowanym(a) zwolennikiem(czką)	152	54
Jestem umiarkowanym(a) przeciwnikiem(czką)	4	1
Jestem zdecydowanym(a) przeciwnikiem(czką)	2	1
Jest mi to obojętne	10	4
Trudno powiedzieć	8	3

10. Czy utworzenie i funkcjonowanie WOT zwiększyło Pani/Pana poczucie bezpieczeństwa?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie tak	81	29
Raczej tak	139	48
Raczej nie	28	10
Zdecydowanie nie	6	2
Trudno powiedzieć	30	11

11. Jaki jest Pani/Pana poziom zaufania do formacji, jaką są WOT?

Odpowiedź	LW	%
Wysoki	60	21
Raczej wysoki	150	53
Raczej niski	20	7
Niski	8	3
Trudno powiedzieć	46	16

12. Czy ktoś z Pani/Pana rodziny lub znajomych pełni lub pełnił służbę w WOT?

Odpowiedź	LW	%
Tak	164	58
Nie	100	35
Nie wiem	20	7

13. Jak ocenia Pani/Pan wpływ WOT na bezpieczeństwo regionalne (województwa kujawsko-pomorskiego)?

Odpowiedź	LW	%
Jest bardzo duży	36	12
Jest duży	176	62
Jest mały	16	6
Jest bardzo mały	2	1
Nie wpłynęło wcale	12	4
Trudno powiedzieć	42	15

14. Do realizacji jakich zadań, zdaniem Pani/Pana są szczególnie predysponowane WOT?

Odpowiedź	LW	%
Zadania o charakterze militarnym (obrona kraju przed agresją)	40	14
Zadania o charakterze niemilitarnym (pomoc administracji i społeczeństwu)	62	22
Zarówno zadania o charakterze militarnym, jak i niemilitarnym	178	63
Trudno powiedzieć	4	1

15. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do działań wojennych (obrona państwa). Proszę zaznaczyć znak „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę ocen: od 2 – niedostateczny do 5 – bardzo dobry

Kategoria	Ocena									
	5		4		3		2		Trudno powiedzieć (nie wiem)	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Wyszkolenie	24	8	104	37	108	38	12	4	36	13
Wyposażenie	20	7	138	49	80	28	12	4	34	12
Szybkość reakcji	40	14	150	53	46	16	12	4	36	13
Motywacja	68	25	120	42	52	18	12	4	32	11

16. Jakie według Pani/Pana zadania niemilitarne, realizowane przez WOT na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego są najważniejsze? Proszę zaznaczyć 3 zadania.

Odpowiedź	LW	%
Zwalczanie klęsk żywiołowych	276	97
Usuwanie skutków awarii i katastrof technicznych	182	64
Działania antyterrorystyczne	58	20
Zapewnienie porządku publicznego (np. wzmocnienie Policji)	188	66
Edukacja dla bezpieczeństwa (szkolenie społeczeństwa)	140	50
Inne (jakie?)	8 osób (3%) (obrona granicy, monitoring zagrożeń, budowanie rezydencji społecznej)	

17. Jak ocenia Pani/Pan poziom przygotowania WOT do realizacji zadań niemilitarnych na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego? Proszę zaznaczyć znak „X” w odpowiedniej kolumnie, stosując skalę ocen: od 2 – niedostateczny do 5 – bardzo dobry

Kategoria	Ocena									
	5		4		3		2		Trudno powiedzieć (nie wiem)	
	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%	LW	%
Wyszkolenie	40	14	126	44	70	25	14	5	34	12
Wyposażenie	34	12	134	47	70	25	12	4	34	12
Szybkość reakcji	80	28	128	45	34	12	12	4	30	11
Motywacja	90	32	124	43	34	12	8	3	28	10

18. Czy była/był Pani/Pan świadkiem pomocy udzielanej przez WOT administracji lub społeczeństwu w czasie zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego, np. w czasie pandemii Covid-19?

Odpowiedź	LW	%
Nie	104	37
Tak	180	63
Rodzaj zdarzenia	Pandemia Covid-19 (rejestracja, pobieranie wymazów, pomiar temperatury, kierowanie ruchem pacjentów podczas szczepień, ewidencja wolnych miejsc w szpitalach, transport i dystrybucja żywności, kontrola przestrzegania kwarantanny). Pomoc uchodźcom z Ukrainy (wsparcia punktów informacyjnych oraz punktów relokacji uchodźców, transport do miejsc zakwaterowania, dostarczanie środków niezbędnych do egzystencji)	

19. Jeżeli w poprzednim pytaniu udzielono odpowiedzi twierdzącej, to jak ocenia Pani/Pan działanie żołnierzy podczas zdarzenia, którego była/był Pani/Pan świadkiem?

Odpowiedź	LW	%
Zdecydowanie dobrze	82	46
Raczej dobrze	96	53
Raczej negatywnie	2	1
Zdecydowanie negatywnie	0	0
Trudno powiedzieć	0	0

20. Co według Pani/Pana należałoby zmienić, aby poprawić zdolności i sprawność WOT w działaniach na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego? Proszę zaznaczyć 3 najważniejsze zmiany.

Odpowiedź	LW	%
Liczebność żołnierzy	122	44
Wyszkolenie żołnierzy (np. więcej ćwiczeń praktycznych)	214	75
Wyposażenie żołnierzy (więcej nowocześniejszego sprzętu)	196	69
Procedury aktywacji wojsk (czas reakcji na zdarzenie)	66	23
Procedury współdziałania wojska z organami cywilnymi (komunikacja, koordynacja)	150	53
Dowodzenie (np. podporządkowanie, komunikacja wewnętrzna, przekaz informacji, środki łączności,)	92	32
Inne (jakie?)	12 (4%) (większe nakłady finansowe na WOT, wyższe uposażenia, mniej biurokracji, lepiej wykorzystać cywilne umiejętności żołnierzy	

DANE METRYCZKOWE

1. Płeć:

Płeć	LW	%
Kobieta	110	39
Mężczyzna	174	61

2. Wiek:

Wiek	LW	%
20 lat i poniżej	10	4
21-40 lat	160	56
41-60 lat	102	36
Powyżej 60 lat	12	4

3. Miejsce zamieszkania:

Miejsce zamieszkania	LW	%
Wieś	124	44
Miasto	160	56

4. Wykształcenie:

Wykształcenie	LW	%
Podstawowe (gimnazjalne)	0	0
Zawodowe	62	22
Średnie	142	50
Wyższe	80	28

4. WYNIKI BADAŃ OPINII EKSPERTÓW

Kwestionariusz wywiadu

I. Cel wywiadu

Celem wywiadu jest zbadanie opinii dotyczących dotychczasowego funkcjonowania Wojsk Obrony Terytorialnej oraz uzyskanie propozycji pożądaných kierunków zmian.

II. Tematyka i problemy

1. Czy uważa Pan za słuszną decyzję o reaktywacji WOT w obecnym kształcie oraz jak utworzenie tej formacji wpływa na poziom bezpieczeństwa narodowego?
2. Czy Pana zdaniem rozwijanie WOT o kolejne BOT jest słusznym kierunkiem, jeżeli nie to jak Pana zdaniem powinna wyglądać ta formacja?
3. Jak ocenia Pan obecny proces rekrutacji oraz system szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW i kadry zawodowej, w aspekcie pozyskania do służby wartościowych kandydatów oraz właściwego przygotowania ich do różnorodnych zadań oraz jakie zmiany uważa Pan za pożądane?
4. Jakie najważniejsze zadania, zdaniem Pana, powinny realizować WOT w czasie pokoju, kryzysu i wojny oraz do jakich zadań są one szczególnie predysponowane?
5. Jak ocenia Pan obecne struktury organizacyjne, wyposażenie i przygotowanie WOT w aspekcie zdolności operacyjnych do realizacji zadań przewidywanych dla formacji?
6. Czy, zdaniem Pana, podporządkowanie WOT Ministrowi Obrony Narodowej jest optymalnym rozwiązaniem, a funkcjonujący obecnie w naszych siłach zbrojnych

system dowodzenia zapewnia czytelny podział kompetencji oraz właściwe współdziałanie wojsk operacyjnych z WOT w czasie operacji obronnej?

7. Jaka jest Pana ocena obecnych procedur dotyczących aktywacji oddziałów i pododdziałów WOT w sytuacjach zagrożeń niemilitarnych oraz militarnych?
8. Jakie doświadczenia i wnioski wynikają z dotychczasowej współpracy WOT z administracją, innymi instytucjami bezpieczeństwa oraz ze społeczeństwem, jakie czynniki utrudniają tę współpracę oraz jakie zmiany należałoby wprowadzić?
9. Jakie priorytety i wyzwania dla WOT uważa Pan za najważniejsze oraz jakie rozwiązania, stosowane w OT innych państwach, powinno się zaimplementować w Polsce?

III. Odpowiedzi na problemy

Protokół wywiadu nr 1

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Zastępca Dowódcy WOT

Data wywiadu: 11.04.2022 r.

Miejsce wywiadu: Zegrze

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

a. Decyzja o utworzeniu WOT w nowym, odmiennym kształcie, była podyktowana pogorszeniem się sytuacji bezpieczeństwa w bliskim i dalszym otoczeniu Polski, jak również wynikała z analizy ówczesnych zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych RP, w tym przede wszystkim zmniejszających się zasobów wyszkolonych rezerw osobowych wynikających z zawieszenia powszechnej, obowiązkowej służby wojskowej oraz brakiem systemowego szkolenia rezerw osobowych.

b. Utworzenie WOT nie jest rozwiązaniem, które ma zapewnić uniwersalne zdolności operacyjne dla SZ RP oraz szerzej pojętego systemu obronnego państwa, ale uzupełnieniem zdolności SZ RP w realizacji zadań wynikających z dokumentów strategicznych (strategia, PSDO), jak i operacyjnych (doktryny, plany operacyjne).

Odpowiedź 2.

a. Rozwijanie kolejnych brygad WOT wynika z przyjętego modelu „nasywania” obszaru kraju w jednostki WOT, co zostało ujęte w dokumentach dotyczących rozwoju SZ RP oraz WOT.

b. Koncepcja utworzenia kolejnych trzech brygad OT (jednej stołecznej oraz dwóch tzw. brygad granicznych), wynika z analizy zagrożeń bezpieczeństwa Polski oraz wniosków, doświadczeń i obserwacji z ćwiczeń i treningów poziomu strategicznego oraz operacyjnego. Należy przy tym zauważyć, że zamknięcie tego projektu powinno skutkować utworzeniem kolejnych co najmniej dwóch BOT w województwach granicznych (podlaskie oraz warmińsko-mazurskie).

c. Istotnym ryzykiem jest bardzo szeroka rozciągłość dowodzenia (ponad 20 elementów bezpośrednio podległych Dowódcy WOT), co może stanowić wyzwanie w prowadzeniu efektywnego procesu dowodzenia i łączności (command and control). Jednak przyjęcie takiej architektury dowodzenia elementami WOT jest wyrazem kompromisu w zakresie niezbędnych sił i środków, w tym głównie zasobów etatowych jak i ewidencyjnych, dostępnych obecnie dla Dowódcy WOT. Dodatkowo stosunkowo „plaska” struktura dowodzenia zapewnia szybki przepływ informacji (meldunków i sprawozdań - w górę do DWOT oraz rozkazów i zarządzeń - w dół do BOT), niezbędny dla sprawnego dowodzenia oraz reagowania na zmiany w bieżącej sytuacji operacyjnej.

Odpowiedź 3.

a. Efektywny proces rekrutacji jest kluczem do zapewnienia właściwego procesu rozwoju formacji typu ochotniczego, w której żołnierze nie są zobowiązani do odbycia służby poprzez umowę czy kontrakt. Obecny system rekrutacji do WOT jest realizowany przez wyspecjalizowane podmioty SZ RP, w tym przede wszystkim Wojskowe Centra Rekrutacji (WCR). Pewnym uzupełnieniem systemu jest utworzenie w WOT zespołów rekrutacyjnych czy wręcz wyszkolenie i przygotowanie „rekruterów”. Należy tutaj zaznaczyć, że istnieje znacząca różnica w procesie rekrutacji żołnierzy zawodowych, a ten system istniał przez ostatnie 13 lat (od czasu zawieszenia powszechnego poboru). Ten system był przygotowany na przyjęcie kandydatów do służby, samodzielnie zgłaszających się do WKU - podejście reaktywne czy wręcz pasywne. Pozyskiwanie żołnierzy TSW tzw. „terytorialsów” wymagało zmiany podejścia na bardzo aktywne, wręcz przyjęcie podejścia typowego dla korporacyjnych „head hunterów”.

b. Programy szkolenia przyjęte dla żołnierzy zawodowych WOT oraz żołnierzy TSW zostały utworzone bez posiadania wcześniejszych doświadczeń, na podstawie przyjętych założeń oraz pewnego wyobrażenia o służbie żołnierzy WOT, a także realizowanych przez nich zadań. Dlatego wprowadzane programy szkolenia posiadają klauzule „tymczasowości”, aby zapewnić elastyczną możliwość ich zmiany czy wprowadzania modyfikacji.

c. Jedną z podstawowych zasad przekazanych w procesie tworzenia WOT przez ekspertów z amerykańskiej Gwardii Narodowej stanu Illinois była zależność między poziomem szkolenia w kompanii i batalionie, a poziomem ukończenia pododdziałów w żołnierzy oraz kadrę zawodową. Tam gdzie szkolenie jest mało wymagające, sztapowe czy wręcz nudne, to tam występują największe wyzwania dotyczące ukończenia.

d. Wydaje się, że obecnie formacja posiada niezbędne doświadczenie w prowadzeniu szkolenia w pierwszych trzech latach (przejście od szkolenia indywidualnego, poprzez specjalistyczne do szkolenia zespołowego). Wyzwaniem jest szkolenie pododdziałów w kolejnych latach, gdy występuje konieczność zastępowania żołnierzy odchodzących ze służby w WOT, w już zgranych i ukompletowanych pododdziałach. Stąd właśnie pomysł kompanii szkolnych i ośrodków szkolnych.

e. Dodatkowo wysokospecjalistyczne uzbrojenie i wyposażenie (typu BSP FLY EYE, ISKdRC WARMATE, PPK JAVELIN) wymaga nie tylko doskonałego operowania, ale również zrozumienia miejsca i roli w planie walki batalionu czy brygady, zatem tego typu wiedza musi zostać dostarczana operatorom. To jest realizacją w praktyce koncepcji tzw. strategicznego kaprała (strategic corporal).

Odpowiedź 4.

a. Zadania realizowane przez WOT wynikają z dokumentów strategicznych i operacyjnych regulujących użycie (zastosowanie) Sił Zbrojnych RP dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa, zarówno w zakresie realizacji funkcji zewnętrznej, jak i funkcji wewnętrznej sił zbrojnych.

b. Podstawowym zadaniem żołnierza jest obrona Ojczyzny, zatem zadanie to musi być realizowane przez każdego żołnierza WOT, bez względu na jego specjalność wojskową czy stanowisko. Z punktu widzenia całości SZ RP należy dążyć do zintegrowania zdolności WOT w ramach systemów walki, co pozwoli synergicznie wykorzystać mocne i słabe strony poszczególnych rodzajów sił zbrojnych operujących w domenie lądowej (głównie Wojska Lądowe, Wojska Specjalne oraz WOT).

c. Drugie zadanie żołnierzy WOT to realizacja wsparcia społeczeństwa. To zadanie szczególnie predysponuje żołnierzy TSW będących najbliższej lokalnych i regionalnych kryzysów bezpieczeństwa (głównie natury pozamilitarnej). Obecnie to zadanie staje się szczególnie ważne, ze względu na brak innych formacji, w tym głównie Obrony Cywilnej, szczególnie przeznaczonych do działania w roli tzw. first responders.

d. WOT zapewnia dla SZ RP dwie szczególnie ważne funkcje: terytorialność - czyli możliwość reagowania na zagrożenia bardzo szybko, eliminując ryzyka powstania większego kryzysu, a także powszechność — czyli obecność przedstawicieli SZ RP już na poziomie gminy czy powiatu, na terenie całej Polski.

Odpowiedź 5.

a. Ocena obecnych struktur WOT z mojej strony jest obciążona brakiem dystansu i pełnego obiektywizmu, co wynika z mojego zaangażowania w ich opracowanie, wdrażanie oraz ich zmiany czy modyfikacje.

b. Struktury WOT są projektowane, w sposób zapewniający ich ukończenie przez żołnierzy-ochotników, co wymaga znajomości demografii, a także podziału administracyjnego oraz lokalnej/regionalnej specyfiki. Jednocześnie ich budowa jest ciągłym kompromisem między potrzebami operacyjnymi zgłaszanymi przez dowódców BOT a możliwościami ich realizacji ze względu na ograniczenia w dostępie do zasobów (personalnych, logistycznych, finansowych i innych).

c. Kluczem było zapewnienie możliwości dowodzenia i kierowania operacjami (powołanie batalionu dowodzenia WOT), szkolenia (dwa centra szkolenia), pozyskiwania i doskonalenia podoficerów (SP SONDA), szkolenia oficerów WOT (AGRYKOLA), a także zapewnienie podstawowych zdolności operowania w domenie cyberprzestrzennej (ZDC) oraz realizacji zdolności operacyjnych WOT w działaniach niekonwencjonalnych (ZDN).

d. Obecne struktury zapewniają dowódcy WOT właściwą realizację zadań operacyjnych, jednak będą wymagać dalszych zmian, między innymi ze względu na przyjęcie zadań zarządzania kryzysowego czy wprowadzenia nowego uzbrojenia i wyposażenia.

Odpowiedź 6.

a. Podporządkowanie WOT (jednego z rodzajów sił zbrojnych) bezpośrednio pod Ministra Obrony Narodowej nie ma swojego uzasadnienia wojskowego, a jedynie zapewnienie właściwego tempa rozwoju nowego rodzaju sił zbrojnych. Wynika to bezpośrednio z nieudanych doświadczeń przy formowaniu Obrony Terytorialnej w latach 1999-2009, gdy podporządkowanie nowej formacji pod Wojska Lądowe spowodowało ich odcięcie od systemów zasilania i w konsekwencji doprowadziło do ich likwidacji.

b. Należy jednocześnie pamiętać, że obecna struktura obecnego systemu kierowania i dowodzenia (SKID) podlegała jedynie drobnym modyfikacjom od czasu likwidacji dowództw rodzajów sił zbrojnych (styczeń 2014 roku). Nadal pojawia się temat powrotu/kontynuacji do reformy SKID i przywrócenia dowództw RSZ.

c. Wydaje się, że przyjęta cezura czasowa podporządkowania WOT pod dowódcę wojskowego (w obecnej strukturze SKID jest to Szef SGWP) pozwoli na osiągnięcie

właściwego stopnia gotowości operacyjnej, ale także „dojrzałości operacyjnej” do funkcjonowania.

d. Należy pamiętać, że pomimo pozostawania Dowódcy WOT w bezpośrednim podporządkowaniu Ministra Obrony Narodowej, to we wszystkich aspektach systemu kierowania i dowodzenia, WOT planuje i koordynuje swoje działania z właściwymi komórkami Sztabu Generalnego, w tym szczególnie: planowania operacyjnego, rozpoznania, zaopatrzenia, dowodzenia i łączności czy organizacji oraz uzupełnień.

e. Dodatkowo, w celu zapewnienia efektywnego sposobu dowodzenia, w doktrynie WOT zawarto zapisy umożliwiające włączenie Dowództwa WOT w system dowodzenia, w tym m.in. poprzez wydzielanie i przyjmowanie zespołów łącznikowych, przyjęcie jednolitych procedur dowodzenia czy właściwych relacji dowodzenia.

Odpowiedź 7.

a. Podpisanie przez Prezydenta RP ustawy o obronie Ojczyzny spowodowało istotną zmianę w systemie wsparcia przez Siły Zbrojne RP systemu zarządzania kryzysowego. Wiąże się to również ze zmianą w systemie rekrutacji oraz zarządzania terytorialnymi organami administracji wojskowej (TOAW). Bazując na ponad pięcioletnich doświadczeniach WOT w prowadzeniu wsparcia podmiotów cywilnych (układu pozamilitarnego - UPM) ustawodawca określił, że główne zadania wsparcia systemu zarządzania kryzysowego będzie koordynował i realizował Dowódca WOT. To również zmienia zakresy odpowiedzialności dowódców brygad OT w poszczególnych województwach.

b. W samym systemie wsparcia zarządzania kryzysowego kluczem jest szybkość podejmowanych decyzji i idących za tym działań, co wskazuje na rolę dowódców BOT, ich elementów wsparcia systemu (w tym m.in. Zespołów Oceny Wsparcia - ZOW, Modułów Zadaniowych – MZ, czy Zespołów Wsparcia Odbudowy - ZWO). Należy jednak pamiętać, że głównym odpowiedzialnym za zarządzanie kryzysowe pozostają gminne, powiatowe i wojewódzkie zespoły zarządzania kryzysowego wraz ze stojącymi na ich czele przedstawicielami władzy samorządowej i rządowej, a także siłami administracji zespolonej i niezespolonej w województwie. Dopiero wyczerpanie się ich możliwości, otwiera drogę do aktywacji elementów Sił Zbrojnych RP - według przyjętej procedury.

c. Przyjęta w WOT wizja wsparcia systemu zarządzania kryzysowego przez siły zbrojne koncentruje się na trzech poziomach wsparcia: wsparcie samodzielne przez siły i środki WOT, wsparcie przez WOT oraz specjalistyczny sprzęt i personel wydzielony z SZ RP oraz zaangażowanie całego potencjału SZ RP.

d. Dodatkowo należy wspomnieć, że obowiązująca od 1997 roku ustawa o zarządzaniu kryzysowym podlegać będzie dalszej nowelizacji, a głównym odpowiedzialnym za ten obszar pozostanie PSP. Również wejście w życie ustawy o ochronie ludności (w tym regulacja obszaru Obrony Cywilnej i jej potencjału) będzie miało istotny wpływ na efektywne współdziałanie na linii UPM – SZ RP.

e. Osobnym wyzwaniem jest planowanie oraz realizacja przedsięwzięć w ramach sojuszniczego systemu reagowania kryzysowego (NATO Crisis Reaction System - NCRS), jednak obecnie trwają prace legislacyjne dotyczące podziału kompetencji w tym obszarze.

Odpowiedź 8.

a. WOT od samego początku współpracuje z administracją samorządową, rządową, instytucjami bezpieczeństwa, formacjami mundurowymi czy szeroko pojętym bezpieczeństwem w myśl zasady „od ratownika do bojownika”.

b. Do najbardziej wymagających operacji wsparcia UPM należy zaliczyć trwającą ponad dwa lata operację zwalczania skutków pandemii COVID-19, prowadzoną przez WOT pod kryptonimem ODPORNA WIOSNA, a następnie TRWAŁA ODPORNOSC oraz operacje wsparcia Straży Granicznej na granicy polsko-białoruskiej pod kryptonimem SILNE WSPARCIE. Nie można jednak zapominać o mniejszych operacjach, w tym m.in. wsparcia operacji zwalczania Afrykańskiego Pomoru Świń (African Swine Flu - ASF), usuwania skutków powodzi i podtopień, akcji poszukiwawczych czy gaszenia pożarów wielkoobszarowych (Biebrzański Park Narodowy).

c. Zmiany w całym systemie wsparcia przez SZ RP operacji zarządzania kryzysowego będą wymuszone wprowadzeniem nowych regulacji prawnych w MSWiA w ramach modyfikacji ustawy o zarządzaniu kryzysowym oraz nowej ustawy o ochronie ludności.

d. Do czynników najbardziej utrudniających współpracę zaliczyć mogą niską wiedzę merytoryczną w obszarze legislacyjnym oraz wiedzy o możliwościach i sposobach aktywacji oraz współpracy, zarówno po stronie SZ RP jak i przedstawicieli UPM, brak zaufania w relacjach, który można wyeliminować tylko poprzez stałą współpracę między podmiotami (osobami), brak jasnych regulacji prawnych pozwalających realizować współpracę bez konieczności sięgania do dokumentów rządu ustawy, a także brak jednolitych procedur w zakresie przekazywania informacji (systemy łączności, zarówno jawne jak i systemy niejawne).

Odpowiedź 9.

W dalszym rozwoju WOT do głównych priorytetów należeć będzie:

1. Nabór (rekrutacja) nowych żołnierzy do służby.
2. Retencja (zachowanie) jak największej liczby żołnierzy w służbie.
3. Osiąganie zdolności operacyjnych skoordynowane z dostawami sprzętu, uzbrojenia i wyposażenia, zarówno w ramach pierwszej, jak i drugiej misji WOT (obrona Ojczyzny oraz wsparcie społeczeństwa).
4. Integracja WOT z wojskami operacyjnymi (przede wszystkim w domenie lądowej).
5. Doskonalenie systemu legislacyjnego zabezpieczającego i wspierającego żołnierzy TSW w łączeniu kariery zawodowej oraz służby wojskowej (podobnie jak ma to miejsce w Gwardii Narodowej USA - czyli program ESGR).
6. Dalsze doskonalenie struktur organizacyjnych, zarówno operacyjnych (BOT, blp, klp), ale również zabezpieczających i wspierających (centra szkolenia, bdo w czy SP SONDA).
7. Wymiana personelu w ramach WOT i wojsk operacyjnych, w tym również w ramach różnych form służby wojskowej (służby czynnej: zawodowej i TSW, aktywnej i pasywnej rezerwy).

Protokół wywiadu nr 2

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Komendant Centrum Szkolenia WOT w Toruniu

Data wywiadu: 14.06.2022 r.

Miejsce wywiadu: Toruń

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Decyzja o reaktywacji WOT była jak najbardziej słuszna. Okres od momentu powstania formacji w 2017 roku, a szczególnie ostatnie 2 lata właściwie permanentnej sytuacji kryzysowej w Polsce dobitnie pokazały, że Wojska Obrony Terytorialnej doskonale uzupełniły pozostałe rodzaje wojsk w tworzeniu kompleksowego obszaru bezpieczeństwa państwa. Zadania wykonywane podczas pandemii były najlepszym sprawdzianem, elastyczności i wszechstronności żołnierzy WOT. Zupełnie nowe wyzwania jakie rzuciła pandemia koronawirusa sprawiły, że potencjał żołnierzy WOT był niezastąpionym elementem budowy bezpieczeństwa obywateli regionu. Terytorialsi wpisali się trwale w krajobraz walki z koronawirusem, będąc obecnymi we wszystkich najważniejszych punktach i placówkach. Również sytuacja kryzysowa na granicy polsko-białoruskiej wykazała, że WOT jest niezwykle elastycznym wojskiem sprawnie reagującym na nowe zagrożenia. Obecność terytorialsów na granicy jest widoczna w społeczeństwie i zauważalnie zwiększa poczucie bezpieczeństwa.

Odpowiedź 2.

Rozwijanie potencjału WOT o kolejne brygady, szczególnie na ścianie wschodniej, jest jak najbardziej dobrym kierunkiem. Jest kilka powodów takiego stanu rzeczy:

- stale rośnie świadomość zagrożenia płynącego z kierunku wschodniego, szczególnie wśród mieszkańców województw wschodnich;
- w województwach tych jest bardzo duży potencjał do budowy nowych brygad, a zainteresowanie służbą w WOT jest największe w kraju.

Właściwym pomysłem w obecnej sytuacji powinna być budowa Batalionów Ochrony Granicy w brygadach, które mają granicę państwa w swoim SRO. Sytuacja kryzysowa związana z falą uchodźców i migracje ludności w Europie stają się procesem stałym. Stąd potrzeba stałej i kompleksowo rozwiązanej sprawy ochrony granicy państw.

Odpowiedź 3.

Obecny sposób rekrutacji uważam za dobry, choć nie idealny, Wojskowe Komendy Uzupelnień nie zawsze we właściwy sposób załatwiały formalności podczas powołań do służby w WOT. Mam nadzieję, że zmiana na Wojskowe Centra Rekrutacji poprawi ten stan rzeczy i proces ten będzie przebiegał sprawnie i we współpracy z brygadami WOT. Baza szkoleniowa brygad, w szczególności liczba strzelnic jest niewystarczająca. Częste dalekie wyjazdy na szkolenia strzeleckie oznaczają, koszty i marnowanie czasu poświęconego na zajęcia. Również w oczach samych terytorialsów taka sytuacja jest niewłaściwa i nie do końca zrozumiała. Właściwa i dobrze rozbudowana infrastruktura do szkoleń przy każdej brygadzie z pewnością wzmocniłaby proces szkolenia i uatrakcyjniła zajęcia. Jeśli chodzi o wyposażenie żołnierzy to jest ono na dobrym poziomie. Broń, hełmy, elementy umundurowania są nowoczesne i w większości w wystarczających ilościach.

Odpowiedź 4.

Ostatnie dwa lata pokazały, że WOT jest niezwykle wszechstronną formacją. Jednak ochrona granicy państwa przez żołnierzy brygad nie graniczących np. z Białorusią nie powinna być głównym i priorytetowym zadaniem. Raczej w drodze wyjątku. Pozostaje to w sprzeczności z „terytorialnością” służby podkreślaną wielokrotnie podczas rekrutacji. Do tego powinny być powołane pododdziały tylko do tego szkolone i stworzone, o czym pisałem wcześniej. Żołnierze WOT wielokrotnie doskonale sprawdzili się podczas usuwania skutków klęsk żywiołowych, sprawnie współpracując z innymi służbami. To jest właściwy kierunek szkoleń i działań na przyszłość. Decyduje o tym znajomość swojej okolicy i szybka reakcja żołnierzy WOT. Wizerunkowo również jest to doskonale odbierane przez społeczeństwo.

Odpowiedź 5.

W odniesieniu do zadań realizowanych przez WOT na przestrzeni ostatnich pięciu lat struktury organizacyjne WOT należy ocenić pozytywnie. Pomimo pozytywnego obrazu całości struktur zauważalne są niedociągnięcia polegające np. na przepływie informacji oraz komunikacji pomiędzy DWOT a jednostkami bezpośrednio podległymi (JBP). Wpływa to niejednokrotnie na procesy decyzyjne na poziomie brygady WOT. Należy jednak ogólnie stwierdzić, że obecne struktury organizacyjne sprzyjają realizacji zadań stojących przed WOT. Wyposażenie w wielu przypadkach pozostawia wiele do życzenia, jednak należy pamiętać, że doposażenie WOT w sprzęt podstawowy jak i specjalistyczny jest procesem ciągłym, trwającym permanentnie. Sytuacje kryzysowe, z którymi WOT

w ciągu pięciu lat funkcjonowania musiały się zmierzyć pokazały, że WOT zdaje egzamin z przydatności i jest bardzo ważnym elementem systemu reagowania kryzysowego.

Odpowiedź 6.

W chwili obecnej podporządkowanie Wojsk Obrony Terytorialnej bezpośrednio pod Ministra Obrony Narodowej jest ze wszech miar zasadne. WOT napotyka wiele problemów organizacyjnych a także niechęci ze strony środowiska wojskowego. W związku z tym podporządkowanie WOT bezpośrednio pod MON znacząco zwiększa efektywność najmłodszego rodzaju SZ RP. Podporządkowanie pod MON daje więcej możliwości w zakresie zmian strukturalnych WOT oraz wyposażenia w sprzęt. Krótszy łańcuch dowodzenia umożliwia efektywniejsze użycie WOT w sytuacjach kryzysowych oraz może determinować przydatność WOT w działaniach bojowych.

Odpowiedź 7.

Jak pokazały wydarzenia ostatnich lat (COVID19, kryzys związany z napływem uchodźców) system spełnia swoje zadania. Proces decyzyjny oraz elementy systemu wnioskowego (aplikacja POMOC WOT) prawidłowo reagują na powstające sytuacje kryzysowe. Realizacja wniosków wpływających do wojewody konsultowana jest z dowódcą brygady WOT, po czym podejmowana jest decyzja o realizacji konkretnego wsparcia.

Odpowiedź 8.

Dotychczasowa współpraca z organami samorządowymi i innymi służbami na szczeblu wojewódzkim i lokalnym przebiega bardzo dobrze. Wszyscy reprezentujący je przedstawiciele dokładają wszelkich starań, aby w sytuacjach kryzysowych działać sprawnie i bez zbędnej zwłoki. Podpisane porozumienia o wzajemnej współpracy są ukoronowaniem dotychczasowych wspólnych działań na rzecz bezpieczeństwa. Stworzona platforma pomocowa POMOC WOT usprawniła proces niesienia pomocy i okazała się bardzo sprawnym narzędziem formalizującym liczne telefony i maile proszące o wsparcie. Pozostaje jeszcze wolne pole do głębszej współpracy z przedsiębiorstwami prywatnymi. Nie zawsze powołanie pracownika, który jest terytorialsem, wiąże się ze zrozumieniem przez pracodawcę potrzeby działania na rzecz wspólnego bezpieczeństwa i bywa powodem rezygnacji ze służby żołnierzy TSW. Odpowiednie rekompensaty i przepisy są niewystarczające, a zmiany powinny sprawić „opłacalnym” zatrudnianie terytorialsów przez wszystkich pracodawców. Sytuację tą pogłębiło częste powoływanie żołnierzy TSW do służby na granicy polsko-białoruskiej.

Odpowiedź 9.

Jako jedno z ważniejszych wyzwań dla WOT uważam zapewnienie stałego, na równym poziomie finansowania dalszej budowy formacji. Po początkowym dużym „zastrzyku” środków - nowe pojazdy, wyposażenie, broń, obecnie widzimy często nie do końca uzasadnione oszczędności. Przekazywanie innym brygadam elementów wyposażenia, braki karetek, niewystarczająca infrastruktura lokalowa, poligonowa, brak strzelnic, brak bliskości magazynów broni dla pododdziałów, muszą być szybko rozwiązane. W przeciwnym razie proces szkolenia będzie coraz trudniejszy do właściwej realizacji, a sama służba będzie mało atrakcyjna. Pociągnie to za sobą drugie najważniejsze wyzwanie przed jakim stanie WOT, czyli ukompletowanie brygad i zahamowanie odejść ze służby, które mogą mieć miejsce.

Protokół wywiadu nr 3

I. Dane ogólne eksperta

Ekspert: Szef wydziału – Zastępca szefa Oddziału Planowania Rozwoju T-5/DWOT

Data wywiadu: 10.07.2021 r.

Miejsce wywiadu: Nowy Dwór Mazowiecki

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Reaktywacja WOT, z perspektywy czterech lat funkcjonowania, wydaje się być decyzją słuszną. Kształt, rozśrodkowanie oraz powiązanie poszczególnych oddziałów i pododdziałów z podziałem administracyjnego kraju (SRO) to czynniki znacznie skracające dystans między organami administracji a siłami zbrojnymi, które dotychczas nie wpisywały się w potrzeby lokalnych społeczności. WOT skróciły ten dystans i stały się pewnego rodzaju naturalnym łącznikiem między społeczeństwem a wojskiem. Formacja wpływa też, moim zdaniem, na zwiększenie bezpieczeństwa a przede wszystkim na zdolność do odstraszenia. Każdy uzbrojony pododdział, nawet najmniejszy to potencjalny problem dla przeciwnika, a setki pododdziałów to już nie problem, to istotny czynnik wpływający na sposób planowania i realizacji działań.

Odpowiedź 2.

Moim zdaniem nie do końca z kilku powodów:

– aktualnie WOT to 15 z zakładanej liczby 17 BOT, czyli nie domknęliśmy jednego planu, a już wprowadzamy w nim istotne modyfikacje, co powoduje wrażenie chaosu w planowaniu;

– struktura dowodzenia WOT: Dowódca WOT – podlegli dowódcy BOT (15, 17 lub nawet 20 brygad). Dowodzenie taką strukturą bez czynnika pośredniego (dywizja, korpus) jest nieefektywne.

Decyzja o rozbudowaniu potencjału na ścianie wschodniej jest jak najbardziej słuszną, ale można było to zrobić dodając 2 lub 3 bataliony lekkiej piechoty do struktury istniejących BOT i jednocześnie wzmocnić ich dowództwa i sztaby. Trzeba zmienić nieco strukturę istniejących kompanii lekkiej piechoty zwiększając ich zdolności np. przeciwpancerne. Tworzenie BOT w Warszawie to raczej decyzja polityczna, chęć przypodobania się wyborcom.

Odpowiedź 3.

Ciężko jednoznacznie to określić, system działa, ale nierównomiernie. Problemów z naborem kandydatów nie ma w BOT formowanych w części północnej, wschodniej i południowo-wschodniej kraju. Są to regiony o tradycyjnie większym nastawieniu propatriotycznym, ale niestety uboższe. W stolicy czy na zachodzie system działa, ale nie można powiedzieć, aby ochotnicy ustawiali się w kolejki. System szkolenia oceniam raczej dobrze. Znalaziono proporcję pomiędzy zakładanym celem a dostępnym czasem, problemem jest niestety ilość wykwalifikowanej kadry. Vacaty niestety nie szkolą, a wiecznie eksploatować dostępnych oficerów czy podoficerów się nie da, gdyż przeciążeni pracą będą szukać sposobu na odejście. Co do programów szkolenia nie wypowiem się, nie znajdowało się to nigdy w obszarze mojego zainteresowania.

Odpowiedź 4.

Najważniejsze zadania, które powinny realizować WOT w czasie pokoju, kryzysu i wojny to:

1) Pokój:

- szkolenie;
- wsparcie lokalnych społeczności;
- budowanie relacji wojsko – społeczeństwo, wojsko – administracja, wojsko – elementy niemilitarne;
- przyzwyczajanie do stałej obecności i budowanie świadomości, że można w łatwy sposób zwrócić się z prośbą o pomoc.

2) Kryzys:

- wsparcie administracji w działaniach przeciwkryzysowych, ale nie wolno wszystkiego uzależniać od pomocy wojska, co było wyraźnie widoczne w działaniach przeciw COVID – 19, gdyż formacja może uzupełniać ale nie trwale zastępować braki systemowe;

- doradztwo;

- rozpoznanie;

- działania przeciwhybrydowe;

- przygotowanie terenu do ewentualnych działań.

3) Wojna:

- realizacja zadań taktycznych we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi;

- osłona rozwinięcia wojsk operacyjnych;

- wsparcie przemieszczenia wojsk operacyjnych;

- rozpoznanie;
- wsparcie zwalczania desantów i GDR;
- prowadzenie działań nieregularnych;
- jeśli sytuacja na to pozwoli, to także zapewnienie niezbędnych potrzeb ludności cywilnej (woda, prąd, żywność).

Odpowiedź 5.

WOT są formacją lekką, niemającą otwarcie walczyć z przeciwnikiem, ale jedynie opóźniać go i utrudniać funkcjonowanie. W tym kierunku przez ostatnie lata zmierzał proces budowy struktur i wyposażania. Dostosowywano je do tego typu zadań, co nie zawsze spotyka się ze zrozumieniem w wojskach operacyjnych, które widzą w WOT jedynie słaby ekwiwalent swoich zdolności i uzupełnienie ich braków. Istotnie planując użycie WOT w sposób standardowy i liniowy, to wyposażenie i struktura nie są imponujące, ale jeśli formacja zostanie użyta w sposób nieszablonowy to wyposażenie jest jak najbardziej trafne, co pokazywały różne ćwiczenia symulacyjne. Co do struktury to raczej zwiększałbym nacisk na środki przeciwpancerne oraz lekką broń przeciwlotniczą, szczególnie na ścianie wschodniej, nawet jeśli miałyby się to odbyć kosztem pozbawienia tego typu wyposażenia BOT w województwach na południu czy zachodzie kraju.

Odpowiedź 6.

Podporządkowanie WOT bezpośrednio MON z założenia jest wyłącznie przejściowe. Celem tego rozwiązania było zapewnienie swobody rozwoju struktur i wyposażenia, ale także niedopuszczenie do sytuacji, by WOT zostały przejęte przez wojska operacyjne, i to jeszcze zanim się rozwiną. Dualizm dowodzenia nie jest dobry i docelowo musi to być jedna, pionowa struktura. Obawiam się, że po pełnym rozwinięciu WOT za 3-5 lat, gdy formacja zostanie podporządkowana Szefowi Sztabu Generalnego WP, do takiego przejęcia jednak dojdzie. WOT będzie wtedy młodszym bratem, którego łatwo można ograbić ze wszystkiego (pieniądze, ludzie, infrastruktura, wyposażenie) i jednocześnie zlecić mu realizację zadań, które z wielu przyczyn do tej pory były niewygodne dla wojsk operacyjnych (tych zadań jest naprawdę mnóstwo).

Jeśli chodzi o wpływ obecnej struktury na prowadzenie operacji obronnej to wydaje mi się to mało istotne. Dowodzenie przejmuje Naczelny Dowódca SZ i dowodzi wszystkim siłami i środkami. Potrzebny jest natomiast wyraźny podział kompetencji w kolejnych strefach działań, takich jak SDB i TSD.

Odpowiedź 7.

Proces ten oceniam bardzo pozytywnie. Sytuacje kryzysowe (COVID i nie tylko) pokazały, że WOT jest w stanie w ciągu kilku godzin zebrać istotne siły i przystąpić do działania. Proces decyzyjny, dzięki prerogatywom przekazanym przez Dowódcę WOT dla dowódców BOT został maksymalnie skrócony. Nie ma bowiem potrzeby czekania na decyzję ministra obrony narodowej, gdyż jest ona wydawana albo w trakcie działania, albo, jak miało to miejsce w czasie Covid-19, niejako z góry. WOT reagowały szybko i elastycznie. Nie bardzo widzę tutaj rolę szefów WSzW i uważam, że niektóre ich kompetencje można z powodzeniem przekazać dowódcom BOT, gdyż to oni doradzają wojewodom, a co najważniejsze posiadają odpowiednie siły i środki.

Odpowiedź 8.

Współpraca z elementami niemilitarnymi układa się naprawdę świetnie. Po czterech latach poznaliśmy się nawzajem i wiemy czego możemy od siebie oczekiwać. WOT podpisał odpowiednie porozumienia o współpracy z: Policją, Strażą Graniczną czy Państwową Strażą Pożarną i to na wszystkich poziomach. Problemem jest cały szereg nieprecyzyjnych regulacji prawnych (np. posiadanie broni przez żołnierzy WOT na wspólnych patrolach ze Strażą Graniczną), a także niedostosowany system łączności.

Odpowiedź 9.

Za główny priorytet uważam sprawne zakończenie procesu budowania struktur, dostosowanych do realnych potrzeb operacyjnych. Wyzwaniem będzie też podporządkowanie WOT Szefowi Sztabu Generalnego WP, bo taki proces będzie musiał wcześniej czy później nastąpić. Do tego czasu należy zbudować sprawną strukturę, zdolną do ciągłego naboru ochotników i co równie ważne zdolną do zapewnienia sobie dopływu wykwalifikowanej kadry instruktorskiej (nie tylko żołnierzy zawodowych). WOT dość szeroko zaangażowały się we współpracę z innymi formacjami tego typu, funkcjonującymi w państwach żyjących w permanentnym zagrożeniu (np. Szwecja, Finlandia, Łotwa, Izrael), i jest to, moim zdaniem, słuszna droga czerpania z doświadczeń innych, zwłaszcza w zakresie budowania zdolności do powszechnej obrony i odstraszenia.

Protokół wywiadu nr 4

I. Dane ogólne eksperta

Ekspert: Szef Wydziału Planowania Użycia Sił w DWOT (były)

Data wywiadu: 14.07.2021 r.

Miejsce wywiadu: Warszawa

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Decyzja o reaktywacji WOT w obecnym kształcie oceniam jako właściwą, gdyż:

– w sposób pozytywny wzmacnia działalność podmiotów państwowych i niepaństwowych na rzecz obronności państwa;

– jest adekwatna do charakteru zagrożeń wynikających ze specyfiki środowiska bezpieczeństwa;

– zwiększa poziom odporności (ang. resilience) na zagrożenia czasu pokoju, kryzysu oraz wojny;

– w korzystny sposób wpływa na efektywność działania pozostałych rodzajów sił zbrojnych.

Zdolności WOT zwiększają potencjał odstraszenia przed ewentualną agresją oraz wpływają na kształtowanie środowiska operacyjnego w sposób umożliwiający przeciwdziałanie zagrożeniom czasu pokoju, kryzysu oraz wojny.

Odpowiedź 2.

Liczba brygad OT powinna być tożsama z podziałem administracyjnym państwa (z wyjątkiem województwa mazowieckiego), natomiast liczba batalionów lekkiej piechoty wchodzących w skład brygad, powinna wynikać z następujących czynników:

– specyfika środowiska operacyjnego oraz wynikające z niego szanse i zagrożenia;

– wielkość województwa i liczba zamieszkującej go ludności;

– zadania wojsk operacyjnych oraz sojusznicznych sił wzmocnienia.

Zdolności brygad powinny być budowane w oparciu o w/w czynniki.

Odpowiedź 3.

Obecny proces rekrutacji jest niedostosowany do planu rozwoju formacji oraz budowania jej zdolności. Powinien być on oparty o przejrzysty system motywacyjny i uwzględniać następujące czynniki:

- możliwość uzyskania stopni podoficerskich i oficerskich po spełnieniu określonych warunków;
- przejrzysty sposób przejścia do służby w wojskach operacyjnych;
- motywacja finansowa, w tym zwiększanie uposażenia wraz z liczbą lat służby w formacji i uzyskiwanymi kompetencjami;
- przejrzysty sposób rozwoju kadry zawodowej formacji.

System szkolenia i doskonalenia żołnierzy TSW i kadry zawodowej powinien uwzględniać czynniki, takie jak: aktualność (dostosowany do zagrożeń i oparty o analizę środowiska operacyjnego); możliwość adaptacji (pozyskiwanie nowego uzbrojenia i wyposażenia) oraz atrakcyjność (niski poziom przygotowania kadry instruktorskiej powoduje odejście żołnierzy TSW z formacji).

Odpowiedź 4.

Najważniejsze zadania realizowane przez WOT w czasie pokoju, kryzysu i wojny to:

a) w czasie pokoju:

- utrzymywania gotowości bojowej do obrony terytorium Polski;
- wspieranie lokalnych społeczności i elementów podsystemu niemilitarnego w realizacji zadań zarządzania (reagowania) kryzysowego.

b) w czasie kryzysu:

Wszystkie zadania wymienione w dokumencie doktrynalnym „Wojska Obrony Terytorialnej w operacji DD-3.40”, ze szczególnym zwróceniem uwagi na: przygotowanie SRO do obrony oraz osiągnięcie gotowości do podjęcia działań zgodnie z przeznaczeniem; wsparcie elementów podsystemu niemilitarnego; prowadzenie działalności rozpoznawczej.

c) w czasie wojny:

- prowadzenie działań na poziomie taktycznym we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego;
- zapewnienia powszechnej ochrony i obrony SRO.

We wszystkich stanach gotowości obronnej państwa WOT kształtują środowisko operacyjne w sposób umożliwiający realizację celów operacyjnych i osiągnięcie zakładanego stanu końcowego operacji.

Odpowiedź 5.

Struktury organizacyjne są adekwatne do potrzeb operacyjnych, budowanych zdolności oraz przewidywanych zadań. Wyposażenie jest właściwe w kontekście rozwijanych zdolności. Jednakże, z uwagi na doktrynalne przeznaczenie formacji

do działania w terenie czasowo zajęty przez przeciwnika, powinny zostać uwzględnione następujące rodzaje wyposażenia:

- własne bezzałogowe statki powietrzne (ze szczególnym uwzględnieniem aparatów rozpoznawczych oraz umożliwiających koordynację ognia własnych środków rażenia);

- środki ukierunkowane na przeciwdziałanie systemom rozpoznawczym przeciwnika (w szczególności umożliwiające zwalczanie bezzałogowych statków powietrznych);

- środki umożliwiające budowanie świadomości sytuacyjnej oraz prowadzenia „information sharing”;

- środki umożliwiające dowodzenie w oparciu o „mission command”.

Przygotowanie formacji oceniam jako właściwe, szczególnie w kontekście reagowania na zagrożenia czasu pokoju, co zostało potwierdzone w trakcie pandemii SARS-CoV-2. Jednakże w ocenie przygotowania WOT powinna zostać uwzględniona umiejętność adaptacji formacji, na którą składają się takie komponenty, jak:

- doktryna (umożliwiająca zmianę sposobu działania w odpowiedzi na zmiany środowiska operacyjnego);

- technologia (dostosowywana do specyfiki formacji i wyzwań stawianych przez środowisko operacyjne);

- przywództwo (elastyczne, umożliwiające efektywne dowodzenie w dynamicznym środowisku operacyjnym).

WOT muszą być budowane w oparciu o tezę, zgodnie z którą najskuteczniejsza formacja nie musi być tą najsilniejszą, ale wykazującą największą umiejętność adaptacji, w najlepszy sposób wykorzystujący szanse oferowane przez środowisko operacyjne.

Odpowiedź 6.

Podporządkowanie WOT ministrowi obrony narodowej, w mojej opinii, jest rozwiązaniem tymczasowym i powinno zostać zmienione po zakończeniu okresu tworzenia formacji. Docelowo WOT powinny zostać podporządkowane Szefowi Sztabu Generalnego WP. Rozwiązanie to umożliwi współdziałanie, integrację, a także podniesie poziom interoperacyjności i kompatybilności z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych oraz elementami podsystemu niemilitarnego. W szczególności wpłynie na:

- przepływ informacji (kluczowy w budowaniu połączonego obrazu sytuacji operacyjnej);

- proces połączonych szkoleń, ćwiczeń i treningów;

– proces dowodzenia w działaniach ukierunkowanych na zapobieganie, reagowanie oraz usuwanie skutków sytuacji kryzysowych.

Odpowiedź 7.

Procedury dotyczące aktywacji oddziałów i pododdziałów WOT są właściwe, a ich skuteczność została potwierdzona podczas działania formacji w trakcie pandemii SARS-CoV-2. W dalszym kształtowaniu procedur powinien zostać jednak uwzględniony czynnik adaptacji, jako warunek umożliwiający szybką i skuteczną reakcję na zagrożenia środowiska operacyjnego.

Odpowiedź 8.

Dotychczasową współpracą oceniam jako pozytywną oraz wskazującą na wzajemne zrozumienie przeznaczenia współpracujących podmiotów. Zasadnicze mankamenty to:

1) brak trwałych struktur prowadzenia działalności łącznikowej – nie powinna być ona organizowana doraźnie w reakcji na już zaistniały kryzys lub zagrożenie;

2) działalność łącznikowa powinna być budowana w oparciu o następujące zasady:

– ciągłość prowadzonej działalności (w oparciu o etatowe struktury, które powinny być zorganizowane w ramach elementów współpracy cywilno-wojskowej);

– jakość personelu łącznikowego (stworzona i powiększana w trakcie szkoleń i ćwiczeń);

– umiejętności oficerów łącznikowych (oparte o właściwy dobór personelu zapewniający właściwy przepływ informacji oraz umiejętność organizacji wspólnego działania);

– dwustronny przepływ informacji (oparty na właściwych rozwiązaniach technologicznych dostępnych dla wszystkich stron współpracy).

3) czynniki warunkujące efektywną działalność łącznikową:

– znajomość posiadanych sił i środków (własnych i pozostałych elementów),

– znajomość zasad planowania (cywilnego i wojskowego);

– znajomość procedur warunkujących otrzymanie wsparcia;

– zbudowane relacje;

– posiadane wyposażenie (środki łączności i IT).

Odpowiedź 9.

Rozwój zdolności WOT powinien być ukierunkowany na:

– wypracowanie sposobu zaopatrywania pododdziałów zaangażowanych w działania w terenie czasowo zajęтым przez przeciwnika, aby umożliwić efektywną

realizację zadań do czasu wprowadzenia do walki sojusznicznych sił wzmocnienia lub rozpoczęcia przeciwuderzenia;

- opracowanie systemu budowania świadomości sytuacyjnej oraz prowadzenia „information sharing”;

- zbudowanie zdolności do prowadzenia działań niekonwencjonalnych, jeszcze przed rozpoczęciem otwartego konfliktu;

- ukierunkowanie szkolenia kadry dowódczej na „mission command”;

- zbudowanie zdolności wsparcia prowadzonych działań uderzeniami z powietrza i z wykorzystaniem środków artyleryjskich, poprzez wyszkolenie i umiejscowienie na odpowiednim szczeblu dowodzenia wysuniętych nawigatorów naprowadzania lotnictwa (ang. Joint Terminal Attack Controller, JTAC) oraz wysuniętych obserwatorów (ang. Forward Observer; FO);

- zwiększenie umiejętności wykorzystania terenu prowadzenia działań (ze szczególnym podkreśleniem znaczenia obszarów zurbanizowanych) w celu zapewnienia ich efektywności;

- rozwój zdolności do prowadzenia współpracy cywilno-wojskowej, identyfikowanej jako funkcja połączona zgodnie z dokumentem doktrynalnym „Współpraca cywilno – wojskowa DD-3.19(A)”, ze szczególnym zwróceniem uwagi na prowadzenie cywilno – wojskowej działalności łącznikowej.

Protokół wywiadu nr 5

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Dowódca 1. Podlaskiej Brygady Obrony Terytorialnej

Data wywiadu: 05.05.2022 r.

Miejsce wywiadu: Ciechanów

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Decyzja reaktywacji WOT w obecnym kształcie była słuszna. Utworzenie WOT ma bezpośredni wpływ na zwiększenie potencjału obronnego Polski:

- w tej chwili to dodatkowych 32 tys. żołnierzy, którzy uzupełniają zdolności wojsk operacyjnych;

- obrona powszechna jako model obrony państwa;

- przybliżenie problemu obronności do społeczeństwa (zaangażowanie przedstawicieli społeczeństwa w gotowość do służby wojskowej), a tym samym wzrost świadomości społeczeństwa w problematyce obronności.

Ponadto WOT spowodował nowe spojrzenie na funkcjonowanie SZ RP w systemie reagowania kryzysowego - przewartościowanie „skostniałego” systemu.

Odpowiedź 2.

- rozwijanie WOT o kolejne struktury jest jak najbardziej słuszne, im liczniejsza będzie formacja, tym lepiej z uwagi na wpływ na obronność państwa, jego zdolność do obrony i samoobrony oraz kształtowanie postaw obronnych obywateli;

- zastanowić się należy, czy potrzebne nam kolejne brygady, czy może te istniejące powinny być silniejsze, mieć więcej batalionów, bataliony więcej kompanii; biorąc pod uwagę obecne zasoby kadrowe jest wątpliwe, aby kolejne brygady były efektywną, ukompletowaną strukturą;

- na obecnym etapie rozwoju WOT, ale i całych SZRP lepiej byłoby inwestować w rozwój kolejnych batalionów zdolnych do szkolenia żołnierzy OT, niż budować nowe brygady, gdzie z całą pewnością będzie problem z ukompletowaniem sztabów brygad.

- brygada Stołeczna jest potrzebna ze względu na specyfika dużej aglomeracji Warszawy;

- w mojej ocenie rozwój struktury powinien być związany z doktrynalnym użyciem formacji – dalej mamy jedynie bardzo ogólną doktrynę DD-3.40, prace nad regulaminem zostały wstrzymane (lub są utajnione) i nie do końca wiemy do jakiego modelu walki się szykujemy;

- powinno być zróżnicowane wyposażenie kłp w zależności od przyszłej strefy działań SDB/TSD. Pododdziały lekkiej piechoty planowane do SDB powinny być zdecydowanie bardziej mobilne - małe samochody (typu Ranger, terenowe z przyczepkami, busy o zwiększonej mobilności), SD brygady na MMSD nie zda egzaminu, dlatego na SD należy wykorzystać infrastrukturę stacjonarną rejonów zurbanizowanych.

Odpowiedź 3.

- przepisy prawne dotyczące pozyskiwania kandydatów, procedury powołania do służby (do czasu wejścia ustawy z 11 marca 2022 r. o obronie ojczyzny) nie sprzyjały rekrutacji kandydatów - długotrwały proces powodował liczne rezygnacje ochotników;

- obecnie w teorii wygląda dobrze - zobaczymy czy realne jest, by proces rekrutacji trwał dwa dni;

- proces realizacji szkolenia założony w programach szkolenia można ocenić, że jest dobry na tym etapie, czyli po 5 latach funkcjonowania formacji;

- z całą pewnością założenia programowe należy poddać pilnej ocenie - 5 lat to wystarczająco dużo czasu by to zrobić (a nic o tym nie słysząc);

- problemem jest odpływ żołnierzy WOT - powinien być wprowadzony rygor/obowiązek dotrzymania zobowiązań. Karta powołania wydana - ma odsłużyć minimum pewien okres - jaki? Należy znaleźć narzędzia motywujące do pozostawiania w służbie na kolejne etapy szkolenia, takie jak np. dodatek finansowy po zaliczeniu kolejnych etapów (indywidualny, specjalisty, zgrywanie);

- baza szkoleniowa (poza strzelnicami, poligonami zajętych przez sojuszników) nie stanowi problemu. Bardzo dobrym rozwiązaniem jest przyjęcie modelu szkolenia w SRO;

- w szkoleniu powinniśmy skupić się na podstawach żołnierskich, czyli to, co określa program szkolenia. Często inwestujemy dużo czasu i energii w projekty, które są wartościowe, ale tak naprawdę w formacji masowej przygotowującej się do działań na współczesnym polu walki dużego potencjału nie zrobią (konie, psy, skoki spadochronowe, itp.);

- zmiany powinny nastąpić w przygotowaniu struktur do prowadzenia:

a) bojowego użycia dronów na większą skalę, niż mamy to teraz w etacie;

b) działań niekonwencjonalnych - dobry jest kurs działań niekonwencjonalnych (KDN), ale trwa 10 miesięcy. Obecnie mam przeszkolonych jedynie dwóch oficerów, których i tak chcą mi zabrać z brygady).

Odpowiedź 4.

- w czasie pokoju: szkolenie, przygotowywanie się do działania zgodnie z przeznaczeniem, rozwijanie współdziałania i budowanie relacji z UPM, realizacja zadań z zakresu funkcjonowania systemu zarządzania kryzysowego;

- w czasie wojny to przede wszystkim prowadzenie działań obronnych we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, wsparcie układu pozamilitarnego, w tym w szczególności ochrona infrastruktury krytycznej, prowadzenie działań niekonwencjonalnych, przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych.

Odpowiedź 5.

1. Struktury:

- struktury generalnie są w porządku, ale ich wypełnienie to „patologia” – optymalizacja wykończa zdolność do realizacji zadań (np. rozpoznanie, łączność);

- powinniśmy mieć możliwość „swobodnego” poruszania się po etacie: np.: nie mam dziś obsadzonego etatu szefa S-3 (major) to zmieniam go na OT, a kapitana oficera S-3 z OT robię zawodowego - samodzielnie przy ewentualnym zatwierdzeniu przez dowódcę RSZ (oczywiście odwrotnie już nie, bo generowało by to koszty, ale taki ruch daje oszczędności)

- wprowadziłbym specjalistyczny pododdział rozpoznawczy (np. pluton), mimo, że (jak słyszymy) każdy w WOT jest zwiadowcą. Dedykowany byłby do specjalistycznego (na wyższym poziomie) rozpoznania, ponadto wszyscy z założenia musieliby przejść kurs KDN;

- logistyka to dla mnie wielka niewiadoma:

a) struktura jest kulejąca na czas „P” - wieczny problem z kucharzami, musi być zmiana systemowa w SZRP - bezwzględnie dopuszczalny catering;

b) struktura nie zda egzaminu na czas „W” - biorąc pod uwagę wielkość SRO oraz rozproszenie pododdziałów lekkiej piechoty, to logistyka tego nie wyżywi.

2. Wyposażenie:

- plusem jest posiadane wyposażenie: broń, noktowizja, pojazdy ciężarowe;

- zbyt małe zdolności przeciwlotnicze (element płplot na szczeblu blp);

- zbyt małe zdolności przeciwpancerne (nowoczesne środki ppanc);

- zbyt mała mobilność pododdziałów - oczywiście bazując na żołnierzach OT nie można dokładać więcej pojazdów na czas „P”, bo kto miałby je obsługiwać (już jest z tym problem). Rodzaj pojazdów - Jelcze 34 są bardzo dobre, ale biorąc pod uwagę charakter przyszłych działań, sekcje będą się przemieszczały małymi pojazdami.

3. Przygotowanie WOT do realizacji zadań zgodnie z przeznaczeniem:

- system dowodzenia nie jest przygotowany - przyjęte założenie SD/ZSD w brygadach, przy obecnej strukturze kompani dowodzenia, nie zapewnia możliwości realizacji zadań na właściwym poziomie, jeśli WOT potraktujemy zgodnie z Instrukcją WSyD (a tak mamy zrobić). Ponadto braki w ukompletowaniu sprzętu łączności;

- kuleje przywództwo rozumiane jako posiadanie przygotowanej kadry dowódczej. Niestety kompaniami dowodzą „vacaty” (głównie młodzi podporucznicy na cz.p.o, świeżo po kursach). Stad często szkolenie pozostawia wiele do życzenia. Młodych podporuczników też nie ma kto uczyć, bo w sztabach blp „vacaty” i etaty dla OT;

- obecna sytuacja od 2 lat: COVID, teraz GRANICA nie ułatwia efektywnego szkolenia i osiągnięcia pełnej zdolności po zakończeniu trzyletniego cyklu szkolenia;

- ponadto występują braki sprzętowe (ppanc, plot, łączność, broń wyborowa), które powodują, że nie będziemy dobrze przygotowani.

Odpowiedź 6.

- systemowo podporządkowanie WOT Ministrowi Obrony Narodowej nie jest to rozwiązanie optymalne, to rozwiązanie tymczasowe na I etap budowania formacji;

- podporządkowanie WOT Ministrowi Obrony Narodowej na obecnym etapie ma duże zalety, nie jesteśmy wrzuceni w system całości SZ RP, które nie są przygotowane mentalnie na ten rodzaj formacji. Gdybyśmy podlegali pod Sztab Generalny WP nie mielibyśmy takiego sprzętu i wyposażenia - zostałyby przesunięty do wojsk operacyjnych;

- Sztab Generalny obecnie nie jest właściwie przygotowany do przejęcia dowodzenia WOT. Powinna być migracja wyższej kadry WOT do instytucji centralnych SZ RP (Szt. Gen, DORSZ, DGRSZ), co umożliwiłoby przepływ myśli i lepsze zrozumienie zadań i roli WOT.

Odpowiedź 7.

- WOT zrobił skok epokowy w stosunku do wojsk operacyjnych (szybkość i elastyczność w działaniu);

- obecne procedury działają i są efektywne - zostały opracowane i sprawdzone podczas zagrożeń niemilitarnych (Covid -19) oraz działań na granicy polsko-białoruskiej;

- regulacje prawne powinny dawać pracodawcom możliwość rekompensaty w przypadku trybu natychmiastowego stawiennictwa - teraz nakładają na pracodawców obowiązki, nie dając nic w zamian.

Odpowiedź 8.

- współpraca układa się bardzo dobrze i nie wymaga zmian;
- działania na granicy pokazują wyraźnie to co jest mówione od lat - niekompatybilność systemów i środków łączności.

Odpowiedź 9.

1. Priorytety;

- analiza doświadczeń z wojny w Ukrainie i przekucie ich w taktykę, procedury, praktykę szkoleniową;

- dostosowanie wyposażenia i pilne zakupy biorąc pod uwagę doświadczenia z Ukrainy;

- zwiększenie tempa naboru, przy konkurencji jaka wyrosła w postaci dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej.

2. Wyzwania:

- utrzymanie żołnierzy w służbie - muszą być wprowadzone narzędzia, które to ułatwią. Rygor wymagalności z jednej strony, z drugiej bonusy za przechodzenie kolejnych etapów;

- uzupełnienie wakujących stanowisk;

- zakończenie optymalizacji - stabilizacja etatu.

Protokół wywiadu nr 6

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Dowódca 7. Pomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej

Data wywiadu: 8.04.2022 r.

Miejsce wywiadu: Gdańsk

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Decyzja jak najbardziej słuszna. Bezpieczeństwo narodowe to wypadkowa bezpieczeństwa w lokalnych społecznościach i składające się na nią aspekty począwszy od militarnych poprzez gospodarcze, zdrowotne, społeczne, a w tych obszarach WOT przyczynił się do większego bezpieczeństwa umożliwiającego właściwe i bez zakłóceń funkcjonowanie państwa.

Odpowiedź 2.

W aktualnych uwarunkowaniach trudno jest jednoznacznie określić czy to słuszny kierunek. Biorąc pod uwagę lokalizację, uwarunkowania demograficzne jak również uwarunkowania geopolityczne, tworzenie kolejnych batalionów jest zasadne, ale czy to powinno generować utworzenie kolejnych brygad? Uważam, że nie koniecznie.

Odpowiedź 3.

Sam proces rekrutacji musi umożliwiać większą selekcję a raczej weryfikację kandydatów. O ile pewne zmiany związane z kategorią zdrowia (decyzja utrzymująca w mocy nadaną parę lat wcześniej kategorię zdrowia) przyspieszyły proces rekrutacji, to spowodowały napływ kandydatów, którzy cechują się większą podatnością na kontuzje. Nowe zapisy dotyczące komisji lekarskiej po upływie 3 lat od ostatniego orzeczenia jest słusznym kierunkiem i pozwoli na uniknięcie odejść spowodowanych kontuzjami. Sam proces szkolenia nie budzi większych zastrzeżeń, ale na pewno musi być weryfikowany na bieżąco i korygowany zmieniającymi się uwarunkowaniami (jak np. zadania WOT, doświadczenia z wykorzystania takiej formacji w czasie wojny w Ukrainie). W zakresie zabezpieczenia materiałowo-technicznego to na pewno większa ilość środków pozoracji pola walki jak i wyposażenie brygad w systemy symulatorów i trenażerów (nowoczesnych a nie typu CYKLOP).

Odpowiedź 4.

Wydaje mi się, że zadania jakie są dedykowane WOT są optymalne, biorąc pod uwagę zapisy nowej „ustawy o obronie Ojczyzny”. Ale faktycznie gotowość formacji do wsparcia UPM w sytuacjach kryzysowych jest jej domeną i powinna być bardziej rozwijana (wyposażenie w odpowiedni sprzęt oraz jego nasycenie).

Odpowiedź 5.

W zakresie odpowiedzi na tak zadane pytanie należy rozpatrywać je „z dwóch punktów widzenia”. Pierwszy to aktualne struktury organizacyjne, wyposażenie i w takim zakresie są one niewystarczające a sam proces formowania brygad różnych etapów różnił się od siebie. Brygady trzeciego etapu nie miały komfortu formowania pododdziałów terytorialnie, co skutkowało dużymi problemami w obszarze dojazdów z odległych stron województwa i nie dało możliwości tworzenia „kompanii powiatowych” a przenoszenie żołnierzy po zakończeniu formowania nowych pododdziałów generuje duże dysproporcje w zakresie wyszkolenia w jednym pododdziale. Podobna sytuacja jest ze sprzętem, którego nasycenie jest niewystarczające do realizowanych aktualnie zadań (brak odpowiedniej ilości przede wszystkim środków transportowych i zabezpieczających, wyposażenia indywidualnego). Drugi punkt widzenia - nasycenie 100% sprzętem i wyposażeniem indywidualnym a wówczas nie będzie istotnych utrudnień w realizacji przygotowania i osiągnięcia zdolności operacyjnych czy też realizacji zadań.

Odpowiedź 6.

Podporządkowanie WOT bezpośrednio Ministrowi ON na pewno skraca łańcuch dowodzenia i pozwala na podejmowanie szybkich decyzji. W aktualnej sytuacji brak jest jednoznacznego podziału kompetencji a właściwe współdziałanie zależne jest od relacji nieformalnych pomiędzy dowódcami brygad WOT a dowódcami z wojsk operacyjnych. Osobiście uważam, że podporządkowanie WOT pod Szefa Sztabu Generalnego po osiągnięciu pełnej zdolności operacyjnej jest zasadne, jednakże należy rozpatrywać to w innym nieformalnym aspekcie. Po pierwsze musi być pełne zrozumienie zadań WOT, a chyba tego brakuje na tym najwyższym poziomie i co istotniejsze należy doprowadzić do sytuacji, ażeby nie było uprzedzeń z poziomu Sztabu Generalnego, czy też wojsk operacyjnych w stosunku do WOT (animozje i osobista niechęć są odczuwalne nawet na poziomie brygad). Takie sytuacje są niestety subiektywnie odczuwalne. Po drugie pokutuje przekonanie wśród wojsk operacyjnych oraz Sztabu Generalnego, że WOT ma być uzupełnieniem braków i luk w zakresie zdolności wojsk operacyjnych.

Odpowiedź 7.

W zakresie zagrożeń niemilitarnych zmian wymagają oczywiście regulacje prawne dotyczące możliwości uruchomienia wsparcia w sytuacji kryzysowej. Uważam, że decyzja powinna być podejmowana przez dowódcę brygady WOT na wniosek wojewody, a DWOT i MON powinny być jedynie informowane. Co do powoływania żołnierzy to myślę, że system dyżurów np. dekadowych połączonych z gratyfikacją finansową oraz co najmniej jednym niezapowiedzianym sprawdzeniem stawiennictwa, mógłby być czynnikami wpływającymi na większą dyspozycyjność. Wystarczy, że dany żołnierz nie stawia się a wówczas nie dostaje gratyfikacji za dyżur. W zakresie zagrożeń militarnych to system już funkcjonuje (mówimy tutaj oczywiście o mobilizacji czy też podniesieniu gotowości poszczególnych jednostek).

Odpowiedź 8.

Doświadczenia w zakresie współpracy z poszczególnymi służbami podległymi MSWiA są jak najbardziej pozytywne ale wymagają usankcjonowania legislacyjnie, ażeby nie trzeba było podpisywać porozumień. Powinno to wynikać bezpośrednio z dokumentów wyższego szczebla, takich jak ustawa lub rozporządzenia (oczywiście Prezesa Rady Ministrów, bo to różne resorty). Aktualnie każdy dowódca BOT może mieć innej treści porozumienie i może to wywoływać nieporozumienia w odniesieniu do poszczególnych województw (potencjalny Komendant Wojewódzki PSP powie bo np. w kujawsko-pomorskim to Brygada WOT robi to i to a u nas pomorskim tylko to czy tamto, a chcemy żeby robiła też to co w kujawsko-pomorskim). W odniesieniu do społeczeństwa to wszystko jest uzależnione od samorządów terytorialnych, a te czasami nie do końca rozumieją rolę WOT i próbują wykorzystywać WOT jako „bezpłatną siłę roboczą”. Jeśli samorząd opłaca za roboczogodziny druha z OSP określoną sumą, to również powinien płacić żołnierzowi WOT, a wtedy zastanowi się czy prosić o wsparcie (oczywiście nasi żołnierze muszą być zawsze dyspozycyjni do szybkiego działania).

Odpowiedź 9.

Największym dobrem WOT są ludzie i jeśli nie będzie systemu motywacyjnego dla pracodawców to prędzej czy później żołnierze będą stawiani przed dylematem wojsko czy praca. Systemy takie funkcjonują już innych krajach (np. ulgi podatkowe).

Protokół wywiadu nr 7

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Dowódca 9. Łódzkiej Brygady Obrony Terytorialnej

Data wywiadu: 11.05.2022 r.

Miejsce wywiadu: Łódź

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Reaktywacja Wojsk Obrony Terytorialnej w obecnym kształcie jest decyzją trafną i znacząco podnoszącą poziom obronności naszego państwa. Kraj budujący potencjał obronny zawczasu jest w stanie skutecznie przeciwstawić się agresji wielokrotnie przewyższających sił zbrojnych przeciwnika. Wynika to z atutów jakie stwarza obrona własnego terytorium oraz z naturalnej przewagi obrony przed natarciem. Wojska operacyjne w czasie trwania agresji są w stanie samodzielnie bronić tylko około kilku procent powierzchni kraju. Zarówno obrona na własnym terytorium, jak również prowadzenie działań nieregularnych to te czynniki, które determinują spektrum działań Wojsk Obrony Terytorialnej. Znaczne zaangażowanie społeczeństwa w wysiłek obronny buduje społeczny mandat zaufania wobec struktur państwowych, tym samym zapewniając możliwość obniżenia skuteczności działań przeciwnika, nakierowanych na walkę informacyjną. Potrzebę budowy Wojsk Obrony Terytorialnej w zbliżonym do obecnego kształcie zauważono już w latach 90. ubiegłego wieku. Przykład fundamentu myśli strategicznej dotyczącej struktur WOT stanowi praca płk. dr. Ryszarda Jakubczyka, „Organizacja i wykorzystanie Wojsk Obrony Terytorialnej”, Warszawa 1996.

Odpowiedź 2.

Uważam że, brygady obrony terytorialnej powinny być ściśle powiązane z podziałem administracyjnym kraju. Najważniejszym celem w chwili obecnej jest pełne ukończenie stanu osobowego. Silne Wojska Obrony Terytorialnej współpracujące ze strukturami wojewódzkimi zapewniają odpowiednią głębię strategiczną, w przypadku konieczności obrony terytorium Polski. Działania nieregularne prowadzone w oparciu o struktury lokalne umożliwiają długotrwałe i systematyczne oddziaływanie na przeciwnika w celu osłabienia go, zniszczenia lub wyparcia. Jedyna widoczna zmiana, jaką należałoby rozważyć, to wzmocnienie szczególnie narażonych odcinków terytorium

kraju. Analiza geostrategiczna przeprowadzona przez płk. dr hab. Leszka Elaka (L. Elak, „Potencjał wojsk lądowych wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”, Warszawa 2020), wskazuje na istnienie dwóch szczególnie zagrożonych odcinków, takich jak przesmyk suwalski oraz pogranicze z Białorusią. W mojej ocenie brygady stacjonujące na terenie województwa warmińsko-mazurskiego oraz podlaskiego powinny zostać wyposażone w najnowsze przeciwpancerne środki ogniowe. Ponadto, w ramach istniejących struktur, należy skonsolidować komórki przeznaczone do działań niekinetycznych i nakierować je na prace w spektrum rozpoznawczym. Prowadzenie skutecznych operacji informacyjno-psychologicznych przez Wojska Obrony Terytorialnej zapewni przewagę w wojnach V generacji.

Odpowiedź 3.

Proces rekrutacji jest optymalny i nie należy zmieniać dobrze działających składników systemu kadrowego. Metodykę wykorzystania zasobów ludzkich należy zautomatyzować. Implementacja inteligentnego oprogramowania komputerowego umożliwi dobór kandydatów na stanowiska służbowe w oparciu o posiadane przez nich wykształcenie i doświadczenie zawodowe. Wzorem prawidłowych rozwiązań w zakresie pozyskania cennych kandydatów do służby jest Narodowe Centrum Bezpieczeństwa Cyberprzestrzeni.

Odpowiedź 4.

Najważniejszymi zadaniami WOT w mojej ocenie są:

1. Właściwe zgranie działań elementów WOT z przedstawicielami poszczególnych ogniw obrony i społeczeństwa.
2. Zabezpieczenie infrastruktury krytycznej przed działaniami dywersyjnymi przeciwnika.
3. Wykorzystanie stanów osobowych WOT do realizacji zadań przeciwdziałających i zwalczających różnego typu lokalne zagrożenia niemilitarne oraz katastrofy naturalne i kląski żywiołowe.
4. Zwiększanie stanów osobowych przeszkolonej rezerwy poprzez intensyfikację procesu szkoleniowego i jego hybrydyzacje (np. projekt „ferie z WOT kierowany do uczniów szkół średnich oraz studentów uczelni wyższych).

Odpowiedź 5.

Struktury organizacyjne Wojsk Obrony Terytorialnej stanowią odpowiedź na szybko zmieniające się wymogi pola walki. Znaczna rotacja kadr umożliwia budowę potencjału obronnego w zakresie przeszkolenia rezerwy kadrowej. Szkielet organizacji

stanowią żołnierze zawodowi, którzy w większości wywodzą się ze struktur wojsk specjalnych oraz funkcjonariusze pozyskani z innych formacji. Zróżnicowane doświadczenia zawodowe kadry pozwalają na opracowywanie nieszablonowych rozwiązań, przyspieszając proces realizacji zadań. Proces szkolenia wojska jest maksymalnie skompresowany, co pozwala na przekazanie maksimum niezbędnej wiedzy w minimalnym czasie. Nowoczesne wyposażenie trafiające do Wojsk Obrony Terytorialnej pozytywnie przekłada się na morale żołnierza, utrudniając przeciwnikowi działania asymetryczne nakierowane na pozbawienie wojska woli walki. Państwa posiadające silną obronę ochotniczą są mniej podatne na kryzysy sztucznie kreowane przez agresora. Obrona terytorialna jest panaceum uodparniającym nasz kraj przed agresywnymi działaniami prowadzonymi zgodnie z doktryną stworzoną przez Walerija Wasiljewicza Gierasimowa.

Odpowiedź 6.

Działania realizowane w ramach operacji zwalczania COVID 2019 oraz obrony granicy państwowej udowodniły, że aktualne podporządkowanie WOT jest właściwe. Funkcjonujący obecnie system dowodzenia w ramach operacji połączonych jest w pełni sprawny. Należy jednak zwrócić uwagę na brak jednolitego nowoczesnego systemu wsparcia dowodzenia. Istniejące systemy teleinformatyczne funkcjonują jedynie na bazie struktur sztabowych.

Odpowiedź 7.

Procedury powiadamiania oceniam jako optymalne. Płynność realizacji obsługi związanej z powołaniem żołnierza jest uzależniona od stanu etatowego pionów kadrowych oraz zasobów finansowych jednostki wojskowej. Sprawnie prowadzona polityka kadrowa przekłada się na niwelację problemów związanych z obsługą powołań.

Odpowiedź 8.

Współpraca WOT z siłami układu pozamilitarnego przyniosła możliwość sprawdzenia przydatności nowego rodzaju sił zbrojnych. Związanie działań WOT z konkretnym terenem i jego społeczeństwem powoduje, że żołnierze działają w miejscu, w którym żyją i pracują. Moralne i materialne wsparcie społeczeństwa ułatwia realizację zadań obronnych. Czynnikiem utrudniającymi współpracę z służbami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jest brak spójnych węzłów komunikacji teleinformatycznej. Kompatybilny systemem łączności oraz spójne procedury dowodzenia, przyspieszą proces decyzyjny.

Odpowiedź 9.

Priorytetem dla WOT jest dokończenie procesu tworzenia już powołanych brygad oraz zintensyfikowanie procesu rekrutacyjnego i nastawienie go na osoby posiadające

wykształcenie i doświadczenie zawodowe szczególnie przydatne w służbie wojskowej. Działania prowadzone w sferze informacyjnej przyniosą wymierne korzyści w postaci zwiększonej ilości kandydatów do służby. WOT w zakresie realizacji zadań mobilizacyjnych powinny wzorować się na Fińskich Siłach Obronnych. Nowa strategia obronna Finlandii zakłada uproszczenie struktur rozwinięcia mobilizacyjnego. Zasoby mobilizacyjne podzielono na komponent operacyjny (główne siły uderzeniowo-manewrowe) oraz komponent lokalny (zapewniający działania obronne państwa).

Protokół wywiadu nr 8

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Dowódca 12. Wielkopolskiej Brygady Obrony Terytorialnej

Data wywiadu: 07.06.2022 r.

Miejsce wywiadu: Poznań

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Od 2014 r. sytuacja bezpieczeństwa w Europie zmieniła się znacząco z powodu agresywnej polityki Rosji w stosunku do Ukrainy. Aneksja Krymu oraz wsparcie działań separatystycznych na wschodzie Ukrainy, jednoznacznie wskazało na imperialistyczne intencje Federacji Rosyjskiej w stosunku do sąsiadów. Biorąc powyższe pod uwagę, utworzenie WOT w 2017 r. było słuszne i zwiększyło potencjał SZ RP, co miało wpływ na wzrost bezpieczeństwa narodowego. Obecne działania Rosji oraz znaczenie wojsk OT Ukrainy jednoznacznie potwierdzają zasadność decyzji.

Odpowiedź 2.

Przyjęta metodyka i założenie „brygada w województwie” były jak najbardziej słuszne. Wzrost agresji Rosji i bezprecedensowa działalność imigracyjna Białorusi potwierdza również słuszność powstania brygad granicznych.

Odpowiedź 3.

Życzyłbym sobie większej swobody w procedurze przeprowadzania kandydata od momentu deklaracji do złożenia wniosku. Zmiana WKU na WCR może przynieść wymierne korzyści w aspekcie uproszczenia procedur, ale może również stanowić konkurencję dla WOT, ze względu na pojawienie się nowych form służby. Sposób szkolenia w WOT jest dostosowany do wymogów TSW, może być udoskonalany na bazie doświadczeń. Nie mniej jednak, zaangażowanie WOT w różne operacje (NIEZAWODNA POMOC, SILNE WSPARCIE) w trakcie naboru i szkolenia kandydatów, zaburzyło cykl szkoleń i przygotowań. Należy więc z pełną oceną poczekać na zakończenie tego procesu, w szczególności w Brygadach III i IV etapu.

Odpowiedź 4.

Działanie zgodne z opisem w Doktrynie DD-40. WOT jest szczególnie predysponowany do wsparcia samorządów i podmiotów lokalnych w sytuacjach

kryzysowych. W stosunku do wojsk operacyjnych, w zależności od geograficznego położenia, stanowi wsparcie w obszarze zabezpieczenia swobody manewru w SRO, koordynacji działań z podmiotami cywilnymi, ale również dysponuje potencjałem bojowym, który pozwoli na prowadzenie działań bojowych o charakterze defensywnym. W TSD może prowadzić działania przeciwrozpoznawcze i przeciwdywersyjne oraz wspierać wojska operacyjne w zwalczaniu desantów. WOT nie stanowi substytutu wojsk operacyjnych, to formacja stanowiąca uzupełnienie ich zdolności w obszarach pozostających poza ich priorytetem.

Odpowiedź 5.

Wyposażenie pozostaje w zgodzie z taktyką lekkiej piechoty. Mając na względzie konflikt w Ukrainie, rekomendowałbym zwiększenie zdolności wszystkich BOT do prowadzenia rozpoznania (BSP, radary pola walki, środki optoelektroniczne) oraz doposażenie części brygad w środki ppanc (różnego typu - w tym amunicję krążącą). Biorąc pod uwagę sposób działania przeciwnika, skupiłbym wysiłek na zwiększeniu manewrowości wydzielonych pododdziałów, poprzez doposażenie ich w pojazdy kołowe (typu Dzik lub inne na bazie samochodu).

Odpowiedź 6.

Jest optymalne do czasu zakończenia formowania WOT. Przekazanie odpowiedzialności po osiągnięciu pełnej zdolności do działania zgodnie z przeznaczeniem pozwoli na płynne wejście w podporządkowanie Sztabu Generalnego WP. Wykorzystanie WOT w operacji powinno stanowić element stałej dyskusji. Wnioski z ćwiczeń powinny być przyczynkiem do zmian w podporządkowaniu i wykorzystaniu potencjału WOT oraz ich kompetencji.

Odpowiedź 7.

Praktyczne sprawdzenie systemu w ramach kontroli oraz powołanie kilku EOT jasno wskazuje na właściwy kierunek podjętych decyzji. Jedyny aspekt wymagający dodatkowych regulacji to relacje z pracodawcami po powołaniu.

Odpowiedź 8.

Podpisane porozumienia i akty prawne dają możliwość współpracy ze wszystkimi podmiotami. Nie mniej jednak doprecyzowania wymagają sprawy w zakresie zarządzania kryzysowego. W świetle nowej ustawy o obronie Ojczyzny WOT, a w tym dowódcy BOT, są głównym partnerem dla wojewodów w tym obszarze. Dookreślenia wymaga zakres kompetencji dowódcy brygady (np. wsparcie wojewody w swoim SRO bez konieczności uzyskiwania zgody, czy też jakie są minima i obszary).

Odpowiedź 9.

1. Dokończenie procesu formowania.
2. Dokompletowanie zasadniczym sprzętem (doposażenie WOT w sprzęt rozpoznania i ppanc).
3. Analiza sposobu szkolenia (wnioski po okresie formowania).
4. Osiągnięcie pełnej zdolności w obszarze reagowania kryzysowego.

Protokół wywiadu nr 9

I. Dane ogólne eksperta

Stanowisko: Dowódca 14. Zachodniopomorskiej Brygady Obrony Terytorialnej

Data wywiadu: 06.06.2022 r.

Miejsce wywiadu: Zegrze

II. Odpowiedzi na problemy

Odpowiedź 1.

Powstanie WOT podnosi poziom bezpieczeństwa narodowego poprzez budowanie potencjału oraz świadomości społecznej.

Odpowiedź 2.

Zdecydowanie, rozbudowa WOT o kolejne brygady jest kierunkiem słusznym.

Odpowiedź 3.

Obecnie proces rekrutacji oraz szkolenia i doskonalenia żołnierzy realizowany jest w sposób płynny, pozwalający na dobre przygotowanie ich do realizacji zadań.

Odpowiedź 4.

Do najważniejszych zadań realizowanych przez WOT zaliczam wspieranie administracji w sytuacjach kryzysowych.

Odpowiedź 5.

Obecne struktury pozwalają, przy wsparciu posiadanego sprzętu, realizować zadania stawiane przed formacją.

Odpowiedź 6.

Zdecydowanie tak. Skraca to procesy decyzyjne, pozwala lepiej realizować myśl przewodnią MON.

Odpowiedź 7.

Stosowanie obecnych procedur pozwala w pełni i w odpowiednim zakresie reagować na powstające zagrożenia i kryzysy.

Odpowiedź 8.

Czynnikiem ułatwiającym wsparcie administracji jest bezpośredni kontakt oraz występowanie żołnierzy WOT w wojewódzkich CZK, co pozwala na stosowanie tego samego aparatu pojęciowego.

Odpowiedź 9.

Utrzymanie obecnego rozwoju i tempa wsparcia dla administracji państwowej. Testowanie rozwiązań innych armii jest zasadne, natomiast ich impementacja powinna być realizowana stosownie do potrzeb.

5. DOŚWIADCZENIA Z WNIOSKI Z NAJWAŻNIEJSZYCH WŁASNYCH ZAMIERZEŃ SZKOLENIOWYCH PODNOSZĄCYCH ZDOLNOŚĆ OPERACYJNĄ BRYGADY I BATALIONÓW

I. TRENING SZTABOWY pk. STRZAŁA-20.

1. Temat: „Planowanie realizacji zadań w ramach sytuacji kryzysowych”.
2. Miejsce przeprowadzenia: 8K-PBOT.
3. Termin realizacji: 22-23.09.2020 r.
4. Uczestnicy – ok 100 żołnierzy.
5. Cele:
 - a) doskonalić:
 - umiejętność opracowywania danych niezbędnych do przeprowadzenia odpraw w określonym reżimie czasowym;
 - umiejętność prezentowania informacji podczas odpraw wynikających z realizacji procesu planowania działań;
 - umiejętność wykonywania dokumentów planistycznych i rozkazodawczych.
 - b) zgrywać:
 - funkcjonowanie elementów struktury SD brygady w zakresie wykonywania swoich obowiązków i zadań zgodnie z SOP;
 - obsadę SD brygady w wymianie informacji w relacjach wewnętrznych;
 - wybrane elementy systemów walki w sposób planistyczny.
 - c) sprawdzić:
 - stopień przygotowania organu dowodzenia do realizacji procesu planowania działań.
6. Sytuacja taktyczna.

Przeciwnik „Sojusz Niebieskich” rozszerza ekspansję w kierunku wschodnim, szczególnie poprzez rozmieszczanie wojsk w obszarze dawnych wpływów na terenie WISLANDII i LIMBII. Celem politycznym jest destabilizacja a następnie uderzenie

na WISLANDIĘ, zajęcie i okupacja jej wschodniej części. Planowane posunięcia na poziomie strategicznym powinny zapewnić upadek obecnych rządów w LIMBII, WISLANDII i doprowadzić w tych państwach do wyborów profrolandzkich rządów.

Celem militarnym jest przeprowadzenie lądowo-powietrznej operacji zaczepnej, wykonanie zasadniczego uderzenia na kierunku Brześć – Warszawa, zajęcie spornego terytorium oraz kontynuowanie operacji zaczepnej i zajmowanie kolejnych terenów.

7. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę (batalion).

Trening sztabowy pk. STRZAŁA – 20 jest etapem szkolenia dowództwa i sztabu brygady, przygotowującym SD do działania zgodnie z przeznaczeniem. Ponadto, na podstawie rozkazu wydanego przez brygadę, 81. bpl przeprowadzi proces planowania i realizacji zadania w ramach swojego treningu sztabowego.

8. Wnioski końcowe.

Organ dowodzenia 82. bpl posiada dobre umiejętności opracowania zarządzenia przygotowawczego i zarządzenia bojowego podczas realizacji procesu planowania w określonej sytuacji kryzysowej.

II. TRENING SZTABOWY pk. GROM-21

1. Miejsce przeprowadzenia. 82 bpl MSD

2. Termin realizacji: 19 – 21.10.2021 r.

3. Uczestnicy: 21 żołnierzy zawodowych, 7 żołnierzy TSW z 82. bpl.

4. Cel:

przygotowanie dowództwa i sztabu do realizacji procesu planowania działań przez organ dowodzenia zgodnie z procedurami obowiązującymi na SD 82. bpl, na tle określonej sytuacji kryzysowej.

6. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę (batalion).

W trakcie ćwiczenia zrealizowano następujące zagadnienia szkoleniowe:

- a) rozwinięcie SD;
- b) analiza zadania;
- c) odprawa informacyjna;
- d) odprawa koordynacyjna;
- e) wydanie zarządzenia bojowego.

7. Wnioski końcowe.

Należy podnosić rangę szkolenia i przygotowania indywidualnego do ćwiczeń poprzez udział w przedsięwzięciach szkoleniowych oraz w ramach samokształcenia metodycznego.

III. TRENING SZTABOWY pk. STRZAŁA-21

1. Temat: „Planowanie realizacji zadań w warunkach kryzysu w tym współdziałanie z UPM.”

2. Miejsce przeprowadzenia: MSD 8. K-P BOT

3. Termin realizacji:

- a) Etap I - część przygotowawcza treningu od 15.09.21 r. do 17.09.21 r.;
- b) Etap II - część wstępna treningu 20.09.21 r.;
- c) Etap III - część główna treningu od 21.09.21 r. do 23.09.21 r.;
- d) Etap IV - część końcowa treningu 23.09.21 r.

4. Uczestnicy: około 100 żołnierzy.

5. Cele szkoleniowe:

a) uczyć:

- poszczególne piony i sekcje właściwego modelu pracy, zapewniającego sprawne i kompleksowe przeprowadzenie procesu planowania operacyjnego w warunkach kryzysu zapewniającego współdziałanie z organami administracji publicznej.

b) doskonalić:

- umiejętność opracowywania danych niezbędnych do przeprowadzenia odpraw w określonym reżimie czasowym i według określonego układu;

- umiejętność spójnego, przejrzystego i logicznego przekazywania informacji podczas odpraw wynikających z realizacji procesu planowania działań;

- umiejętność wykonywania dokumentów planistycznych i rozkazodawczych.

c) zgrywać:

- funkcjonowanie elementów struktury SD brygady w zakresie wykonywania swoich obowiązków i zadań zgodnie z SOP;

- obsadę SD brygady w wymianie informacji w relacjach wewnętrznych;

- wybrane elementy systemów walki w sposób planistyczny.

d) sprawdzić:

- stopień przygotowania organu dowodzenia do realizacji procesu planowania działań;

- umiejętność poprawnego identyfikowania myśli przewodniej i zamiaru przełożonego;

- sposób opracowywania oleat i grafów uzupełniających przeprowadzenie odpraw.

6. Zagadnienia szkoleniowe:

- a) realizacja czynności w poszczególnych etapach procesu dowodzenia;
- b) opracowywanie zasadniczych dokumentów rozkazodawczych na szczeblu taktycznym.

7. Wnioski końcowe:

Trening sztabowy pk. STRZAŁA – 21 jest kolejnym etapem szkolenia dowództwa i sztabu brygady przygotowującym SD do działania zgodnie z przeznaczeniem. Jest zarazem kontynuacją doskonalenia szkolenia operacyjno-taktycznego kadry dowództwa i sztabu 8 K-PBOT, zainicjowanego treningiem sztabowym pk. STRZAŁA-20. W czasie treningu przeprowadzono cały cykl procesu dowodzenia. Organ dowodzenia brygady jest zdolny do stworzenia dowódcy warunków do podjęcia decyzji, posiada umiejętność opracowania dokumentów rozkazodawczych wynikających z realizacji procesu planowania w określonej sytuacji kryzysowej.

IV. TRENING SZTABOWY pk. STRZAŁA-22

1. Temat: „Planowanie i prowadzenie działań w różnych stanach gotowości obronnej państwa w 8 K-PBOT”.

2. Miejsce przeprowadzenia. MSD 8K-PBOT

3. Termin realizacji:

Etap I - część wstępna treningu od 01.04.22 r.;

Etap II - część główna treningu od 02.04.22 r. do 03.04.22 r.;

Etap III - część końcowa treningu 03.04.22 r.

4. Uczestnicy: około 140 żołnierzy.

5. Cele:

- doskonalenie i zgrywanie osób funkcyjnych organu dowodzenia SD 8 K-PBOT w zakresie wykonywania obowiązków na stanowiskach funkcyjnych;

- zgrywanie osób funkcyjnych sztabu, poszczególnych zespołów i sekcji w trakcie praktycznej realizacji cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia oraz rozwiązywania problemów z zakresu zarządzania kryzysowego w etapie planowania, organizowania i realizacji działań przez podległe pododdziały.

6. Zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia:

- a) realizacja czynności w poszczególnych etapach procesu dowodzenia;

b) opracowywanie zasadniczych dokumentów rozkazodawczych na szczeblu taktycznym.

7. Wnioski końcowe:

Trening sztabowy pk. STRZAŁA – 21 jest kolejnym etapem szkolenia dowództwa i sztabu brygady, przygotowującym SD do działania zgodnie z przeznaczeniem. Jest zarazem kontynuacją doskonalenia szkolenia operacyjno-taktycznego kadry dowództwa i sztabu 8 K-PBOT zainicjowanego treningiem sztabowym pk. STRZAŁA-20. W czasie treningu przeprowadzono cały cykl procesu dowodzenia. Stwierdzono, że organ dowodzenia 8. K-P BOT, jako element wspierający dowódcę brygady w podjęciu decyzji, jest zdolny do planowania i organizowania działań podległych pododdziałów. Procedura współdziałania elementów obsady SD została udokładniona, co powinno przełożyć się na usprawnienie funkcjonowania SD 8. K-P BOT.

V. ĆWICZENIE DOWÓDCZO-SZTABOWE NA MAPACH pk. GROT-22.

1. Temat: „Planowanie i prowadzenie działań w różnych stanach gotowości obronnej państwa przez Brygady Obrony Terytorialnej w Stałych Rejonach Odpowiedzialności”.

2. Miejsce przeprowadzenia: MSD 8. K-P BOT m. Bydgoszcz/ DWOT

3. Termin realizacji:

Etap I - część przygotowawcza do 13.06.22 r.

Etap II - część wstępna od 13.06.22 r. do 20.06.22 r.

Etap III - część główna 21-25.06.22 r.

Etap IV - część końcowa 25.06.22 r.

4. Uczestnicy: około 100 żołnierzy.

5. Cel:

- doskonalenie funkcjonowania Stanowisk Dowodzenia podległych jednostek oraz ich obsad w rozwiązywaniu problemów taktycznych, dowodzenia i zabezpieczenia działań zgodnie z charakterem współczesnego pola walki.

6. Zagadnienia szkoleniowe:

a) realizacja czynności w poszczególnych etapach procesu dowodzenia;
b) opracowywanie zasadniczych dokumentów rozkazodawczych na szczeblu taktycznym.

7. Sytuacja taktyczna:

a) sytuacja polityczno-strategiczna w WISLANDII:

- wprowadzono stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu;
- na podstawie Decyzji Ministra Obrony Narodowej zaktualizowano oraz przesłano do komponentów Plan Użycia Sił Zbrojnych;
- przystąpiono do selektywnego uruchamiania zadań operacyjnych z Planu Reagowania Obronnego RP w poszczególnych działach administracji rządowej;
- wprowadzono na terytorium RP Czwarty Stopień Alarmowy –DELTA oraz DELTA-CRP.

b) sytuacja operacyjno-taktyczna w WISLANDII:

Siły Zbrojne WISLANDII znajdują się w Stałej Gotowości Bojowej prowadzą szkolenie programowe w MSD, na placach ćwiczeń, ośrodkach szkolenia poligonowego i centrach szkolenia zgodnie z przyjętymi planami. Realizowane są planowe szkolenia rezerw osobowych.

8. Wnioski końcowe:

Przeprowadzono cały cykl procesu dowodzenia. Stwierdzono, że:

- SD jest zdolne do planowania działań zgodnie z przeznaczeniem;
- Dowództwo 8. K-P BOT jest zdolne do planowania i realizacji działań taktycznych zgodnie z przeznaczeniem w bezpośrednim współdziałaniu z pododdziałami (oddziałami) wojsk operacyjnych, Policją, SG oraz Elementami Podsystemu Niemilitarnego;
- wybrane podsystemy systemu walki 8. K-P BOT oraz ich elementy składowe przewidziane do zabezpieczenia i prowadzenia działań Brygady są zgrane;
- treści Stałych Procedur Operacyjnych wszystkich szczebli dowodzenia zostały zweryfikowane i zaktualizowane.

VI. ĆWICZENIE DOWÓDCZO-SZTABOWE NA MAPACH pk. GRANIT - 22

1. Temat: „Planowanie i organizowanie działań w sytuacji narastania kryzysu i wojny we współdziałaniu z elementami układu pozamilitarnego i wojskami operacyjnymi”.

2. Miejsce przeprowadzenia:

a) Kierownictwo Ćwiczenia: MSD – KW 1164, ul. Warszawska 10 – budynek nr 1;

b) Ćwiczący:

- SD 81błp: KW 2014 – Toruń,
- SD 82błp: KW 1531 – Inowrocław,
- GO 83błp: KW 1445 - Grudziądz.

3. Termin realizacji: 20-23.10.2022 r.

4. Uczestnicy: około 80 żołnierzy.
5. Cele główne:
- a) doskonalić:
- umiejętność w zakresie opracowywania danych niezbędnych do przeprowadzenia odpraw w określonym reżimie czasowym i według określonego układu;
 - indywidualne umiejętność spójnego, przejrzystego i logicznego przekazywania informacji podczas odpraw wynikających z realizacji procesu planowania działań;
 - umiejętności obsady SD 81. bhp w zakresie planowania działań na mapach w stałym rejonie odpowiedzialności (SRO) we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi i UPM;
 - procedury wykonywania dokumentów planistycznych i rozkazodawczych.
- a) zgrywać:
- funkcjonowanie elementów struktury SD/GO batalionów w zakresie wykonywania swoich obowiązków i zadań zgodnie z SOP;
 - obsadę SD/GO batalionów w wymianie informacji w relacjach wewnętrznych;
 - SD 81 bhp w ramach procesu planowania walki na mapach;
 - wybrane elementy systemów walki w formie praktycznej i planistycznej.
- b) sprawdzić:
- stopień przygotowania SD/GO do pracy w warunkach zbliżonych do rzeczywistych;
 - umiejętność poprawnego identyfikowania myśli przewodniej i zamiaru przełożonego;
 - poprawność wykonywania dokumentów rozkazodawczych oraz sprawozdawczo-informacyjnych;
 - sposób opracowywania oleat i grafów uzupełniających przeprowadzenie odpraw.
6. Cele cząstkowe:
- a) doskonalić:
- indywidualne umiejętności obsady SD 81. bhp w zakresie planowania działań, w tym stosowania metod analizy, oceny, formułowania wniosków i rekomendacji, przetwarzania i wykorzystania pozyskanych informacji, pracy koncepcyjnej przy tworzeniu wariantów działania, wypracowywania rozwiązań procesu wsparcia decyzji dowódcy;
 - procedurę opracowania rozkazu bojowego, planu działania, zarządzeń przygotowawczych i bojowych, dokumentów analitycznych i sprawozdawczych;

– sposób przygotowania i przeprowadzania odpraw, w tym wystąpienia indywidualne poszczególnych szefów komórek i specjalistów.

b) zgrywać:

– SD 81. bhp w ramach realizacji procesu dowodzenia;
– praktycznie i planistycznie systemy walki zgodnie z „Aktualizacją programu ćwiczeń 8.K-PBOT na lata 2021-2026” (w formie praktycznej elementy systemu dowodzenia oraz zabezpieczenia logistycznego, w formie planistycznej elementy systemu rozpoznania, rażenia, OPBMR, OPL, wsparcia inżynieryjnego, zabezpieczenia medycznego);

– piony i sekcje obsady etatowej SD 81. bhp w ramach procesu planowania działań.

c) sprawdzić:

– stopień przygotowania obsady SD 81bhp do realizacji procesu dowodzenia;
– przygotowanie merytoryczne osób funkcyjnych do realizacji zadań w ramach WSyD;
– indywidualne umiejętności obsady SD 81bhp w zakresie stosowania metod analizy, oceny, formułowania wniosków i rekomendacji, przetwarzania i wykorzystania pozyskanych informacji, pracy koncepcyjnej przy tworzeniu wariantów działania;

– merytoryczny poziom przebiegu procesu wypracowania decyzji (rozwiązania proceduralne procesu oraz poprawność formułowania wniosków i rozwiązywania problemów taktycznych w celu realizacji zadania);

– jakość i poprawność opracowywanych dokumentów bojowych zgodnie z obowiązującymi normatywami;

– poprawność wykonywania dokumentów sprawozdawczo-informacyjnych;

– stałe procedury operacyjne Stanowiska Dowodzenia 81.bhp.

7. Zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia:

a) dla pierwszoplanowego ćwiczącego:

– w części przygotowawczej ćwiczenia:

- osiągnięcie gotowości do działania;
- realizacja procedur uruchamiających proces dowodzenia zgodnie z SOP.

– w części głównej ćwiczenia:

• planowanie działań w czasie narastania kryzysu i wojny oraz reagowanie na zmieniającą się sytuację taktyczną;

- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w SRO batalionu;
- wzmocnienie ochrony obiektów infrastruktury krytycznej w SRO batalionu;
- ochrona i wsparcie lokalnej społeczności;

- zapewnienie swobody manewru dla wojsk operacyjnych;
- współdziałanie z 82/83błp i UPM w SRO w czasie narastania kryzysu i wojny.

– w części końcowej:

- omówienie na „gorąco” realizacji ćwiczenia;
- rozliczenie dokumentów i zabezpieczenie miejsc pracy;
- zabezpieczenie broni i środków pozoracji pola walki.

b) dla drugoplanowego ćwiczącego:

– w części przygotowawczej ćwiczenia:

- osiągnięcie gotowości do działania;
- realizacja procedur uruchamiających proces dowodzenia zgodnie z SOP.

– w części głównej ćwiczenia:

- reagowanie na zmieniającą się sytuację taktyczną;
- współdziałanie SD 82błp i GO 83błp z UPM w SRO w czasie narastania kryzysu

i wojny;

- koordynacja działań z innymi pododdziałami.

– w części końcowej:

- omówienie na „gorąco” realizacji ćwiczenia;
- rozliczenie dokumentów i zabezpieczenie miejsc pracy;
- zabezpieczenie broni i środków pozoracji pola walki.

7. Sytuacja taktyczna:

taka sama jak w ćwiczeniu pk.”GROT-22”

8. Wnioski końcowe:

Ćwiczenie dowódczo-sztabowe na mapach pk. GRANIT – 22 jest głównym przedsięwzięciem szkolenia operacyjno-taktycznego organizowanym przez dowódcę 8. K-P BOT w 2022 r. w etapie szkolenia dowództwa i sztabu brygady oraz dowództw batalionów przygotowującym SD/GO do działania zgodnie z przeznaczeniem. Jest zarazem kontynuacją szkolenia operacyjno-taktycznego kadry dowództwa i sztabu 8 K-P BOT oraz batalionów, zainicjowanego treningiem sztabowym pk. STRZAŁA-22 oraz ćwiczeniem dowódczo-sztabowym na mapach pk. GROT-22 prowadzonym przez Dowódcę WOT. Stwierdzono że:

- SD 81. błp jest zdolne do realizacji procesu planowania oraz organizowania walki i realizacji zadań bojowych w zakresie przewidzianym podczas ćwiczenia;

- przyjęte rozwiązania WSyD pozwalają na sprawną realizację zadań przez SD 81. bhp zgodnie z przeznaczeniem;
- SOP 81. bhp zweryfikowano, opracowano uwagi i wnioski do aktualizacji i korekty;
- monitorowanie, kierowanie i dowodzenie podległymi siłami było adekwatne do zaistniałej sytuacji operacyjnej/taktycznej;
- zgrane zostały systemy: dowodzenia i zabezpieczenia logistycznego.

VII. ĆWICZENIE OBRONA JAZU „WERA”

1. Temat „Obrona jazu Wera”
2. Miejsce przeprowadzenia: Miejscowość Pakość (SRO 82. batalionu lekkiej piechoty)
3. Termin realizacji: 08-09.10.2022 r
4. Uczestnicy: około 50 żołnierzy z 82. bhp.
5. Cel: doskonalenie obrony obiektów
6. Wnioski:

Ćwiczenia było kwintesencją służby żołnierzy ochotników, którzy na co dzień mieszkają na terenach, w których się później szkolą i odpowiadają za bezpieczeństwo. Pierwszym zadaniem obrona jazu, urządzenia do regulacji poziomu wody na jeziorze Gopło, znajdującego się na noteckim odcinku drogi wodnej Warta-Kanał Bydgoski. Żołnierze odpierali ataki GDR, które próbowały zniszczyć urządzenia hydrotechniczne z wody jak i z lądu, co spowodowałoby zalanie obszarów mieszkalnych Pakości. GDR nacierały drogą od strony mostu kolejowego oraz skrycie podpływały od strony śluzy do jazu upustowego. Trzeci atak został przeprowadzony również drogą wodną od strony Małej Noteci. Żołnierze bronili się z wykorzystaniem wcześniej przygotowanych stanowisk ogniowych. Realizm szkolenia został zapewniony przez wykorzystanie środków pozoracji pola walki w postaci amunicji ślepej, granatów dymnych oraz petard. Dodatkowo wgląd w pole walki w czasie rzeczywistym zapewniła Grupa Rozpoznania Obrazowego 8 K-PBOT z wykorzystaniem BSP Fly Eye 3.0. Podczas ćwiczenia wspólnie z Policją oraz WOPR prowadzone były także poszukiwania osoby zaginionej. Szkolenie było jednocześnie realnym działaniem, ponieważ szukano osoby, która faktycznie zaginęła 1,5 miesiąca wcześniej.

6. DOŚWIADCZENIA I WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH ĆWICZEŃ I TRENINGÓW Z UDZIAŁEM 8. K-P BOT

I. ĆWICZENIE TAKTYCZNO-SPECJALNE pk. RENEGADE/SAREX – 20.

1. Temat ćwiczenia: „Doskonalenie zdolności systemu bezpieczeństwa narodowego do przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym z powietrza oraz prowadzenia akcji ratowniczych w ramach systemu ratownictwa lotniczego (ASAR¹⁹⁷) i morskigo (MSAR¹⁹⁸);

2. Miejsce przeprowadzenia:

przestrzeń powietrzna RP, Zatoka Gdańska, Zatoka Pomorska, obszar województw: pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, podlaskiego, lubelskiego, mazowieckiego, dolnośląskiego (rejon Karkonoskiego Parku Narodowego) MSD, MSD ćwiczących dowództw i instytucji.

3. Termin realizacji: 6-8 październik 2020 r.

4. Uczestnicy:

- Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB);
- WCZK Urzędu Wojewódzkiego: Zachodnio-Pomorskiego, Pomorskiego, Kujawsko-Pomorskiego, Podlaskiego, Mazowieckiego, Lubelskiego, Dolnośląskiego;
- Starostwa Powiatowe (właściwe do miejsca realizacji epizodu);
- Dowództwo Operacyjne RSZ (DO RSZ);
- Dowództwo Generalne RSZ (DG RSZ);
- Dowództwo Wojsk Obrony Terytorialnej (DWOT);
- Komenda Główna Żandarmerii Wojskowej (KG ŻW);
- Akademia Wojsk Lądowych (AWL);
- Wojskowa Akademia Techniczna (WAT);
- Lotnicza Akademia Wojskowa (LAW);

ASAR – Aeronautical Search and Rescue.
MSAR – Maritime Search and Rescue.

- Centrum Operacji Powietrznych – Dowództwo Komponentu Powietrznego (COP-DKP);
- Centrum Operacji Morskich – Dowództwo Komponentu Morskiego (COM-DKM);
- Służba Kontrwywiadu Wojskowego (SKW);
- Służba Ochrony Państwa (SOP);
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW);
- Wojskowy Instytut Medyczny (WIM) - Centrum Kształcenia Podyplomowego, Doskonalenia Zawodowego i Symulacji Medycznych;
- Polska Agencja Żeglugi Powietrznej (PAŻP);
- Morska Służba Poszukiwania i Ratownictwa (MSPiR);
- Państwowa Straż Pożarna (PSP);
- Obrona Cywilna Kraju (OCK);
- Straż Graniczna (SG);
- Policja;
- Polski Czerwony Krzyż (PCK);
- Lotnicze Pogotowie Ratownicze (LPR);
- Grupa Karkonoska Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (GOPR);
- Dyspozytornie Medyczne (DM) i Szpitalne Oddziały Ratunkowe (SOR) – woj. zachodnio – pomorskie, pomorskie, kujawsko – pomorskie, podlaskie, lubelskie, dolnośląskie i mazowieckie;
- Centra Powiadamiania Ratowniczego (CPR) – woj. zachodnio – pomorskie, pomorskie, kujawsko – pomorskie, podlaskie, lubelskie, dolnośląskie i mazowieckie.
- 8. K-P BOT – 5 żołnierzy ze składu NZPR-8 oraz 30 żołnierzy z plutonu wsparcia/Moduł zadaniowy.

5. Cele ćwiczenia:

a) Cel główny:

- sprawdzenie zdolności Sił Zbrojnych RP i układu pozamilitarnego, jako elementów systemu bezpieczeństwa państwa, do przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym właściwym dla systemu Obrony Powietrznej, jak i również ratownictwa lotniczego i morskiego.

b) Cele cząstkowe:

- doskonalić procedury wymiany informacji pomiędzy Naziemnym Zespołem Poszukiwawczo – Ratowniczym (NZPR), a pozostałymi elementami systemu ASAR;

- zgrywać obsadę Naziemnych Zespołów Poszukiwawczo – Ratowniczych z załogami LZPR oraz siłami i środkami układu pozamilitarnego (PSP, Policji, SG, PCK) w zakresie realizacji zadań, związanych z prowadzeniem misji poszukiwawczo – ratowniczej w trudno dostępnym terenie.

Sprawdzić:

- przygotowanie NZPR do realizacji zadań w zakresie prowadzenia akcji poszukiwawczo – ratowniczej w terenie trudno dostępnym;
- funkcjonalność przyjętych rozwiązań praktycznych podczas wykonywania zadań przez NZPR.

6. Sytuacja taktyczna:

Sytuacja operacyjno – taktyczna ćwiczenia w obszarze zagrożeń typu RENEGADE oraz funkcjonowania służby ASAR i systemu SAR będzie opracowana na tle hipotetycznego zagrożenia terrorystycznego, którego głównym determinantem jest eskalacja zagrożenia rozpoczęciem konfliktu Polski z Matadorem. Na etapie realizacji epizodów ćwiczenia, na terytorium RP będą prowadzone działania hybrydowe, w tym ukierunkowane na przeprowadzenie zamachów terrorystycznych. Ćwiczące pododdziały NZPR realizować będą zadania zgodnie ze strukturą czasu „P”.

8. Wnioski końcowe:

Na sygnał z 8. K-P BOT uruchomiono skład NZPR-8 i skierowano do zadania w wyznaczone miejsce. NZPR-8 realizował swoje zadania zgodnie z przeznaczeniem. Potwierdzona skuteczność przyjętych rozwiązań oraz gotowość do prowadzenia działań w zakresie wsparcia misji ASAR. Stwierdzono gotowość do współdziałania i wymiany informacji pomiędzy układem militarnym, a układem pozamilitarnym.

II. ĆWICZENIE DOWÓDCZO-SZTABOWE WIELOSZCZEBLOWE WSPOMAGANE KOMPUTEROWO pk. ZIMA-20

1. Miejsce przeprowadzenia:

- ASzWoj. - GO
- Centrum Operacji Lądowych – zespół łączników.

3. Termin realizacji: 22-26.01.2020 r. (część aktywna ćwiczenia).

4. Uczestnicy:

- Stanowisko Dowodzenia (SD) Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych (ND SZ),

- SD komponentów SZ, SD/Grupy Operacyjne: WOT (8.K-PBOT – 5), KG ŻW, dywizji, flotylli, skrzydeł, SKW, SWW, NCBC i Centrum Operacyjnego MON.

5. Cel ćwiczenia:

sprawdzenie funkcjonowania wybranych elementów WSyD SZ RP.

6. Sytuacja taktyczna:

Naczelny Dowódca SZ zaplanuje i przeprowadzi wszechstronną połączoną operację obronną celem powstrzymania przeciwnika i utrzymania bezpiecznego środowiska (SE) na obszarze kraju. W przypadku niepowodzenia odstraszania i agresji MAT, SZ RP zostaną użyte do zatrzymania przeciwnika i stworzenia warunków dla operacji sojuszniczej prowadzonej celem odtworzenia integralności terytorialnej POL i zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze państw bałtyckich (BSR). Zamiarem ND jest, wykorzystując rezultaty połączonego i wszechstronnego planowania, stworzenie warunków dla zbudowania właściwego potencjału militarnego do wsparcia władz cywilnych w utrzymaniu bezpiecznego środowiska operacyjnego (SASE) oraz wykazanie odporności (resilience) i determinacji celem zniechęcenia oraz powstrzymania MAT przed podjęciem działań zbrojnych skierowanych przeciwko POL. W przypadku niepowodzenia odstraszania (deterrence), ND zamierza wszystkimi dostępnymi środkami przeprowadzić połączoną operację obronną ukierunkowaną na powstrzymanie przeciwnika przed zajęciem terytorium państwa, utrzymanie kontroli przestrzeni powietrznej i morskiej oraz jego pokonanie celem odtworzenia integralności terytorialnej i bezpieczeństwa w Polsce. Jeśli sytuacja będzie tego wymagała, prowadzenie operacji zostanie przekazane Sojuszowi Północnoatlantyckiemu celem pokonania przeciwnika i odtworzenia bezpieczeństwa w obszarze państw bałtyckich.

7. Zadania realizowane przez brygadę:

obsługa oprogramowania JTLS oraz planowanie działań 8. K-P BOT przy wykorzystaniu narzędzi FAS.

8. Wnioski końcowe:

Ćwiczenie było kontynuacją współdziałania WOT z jednostkami operacyjnymi. Meldunki, sprawozdania i informacje opracowane przez ćwiczące SD były spójne, kompletne i terminowe. Mapa sytuacyjna odzwierciedlała sytuację operacyjną w sposób czytelny i zawierała wszelkie dodatkowe informacje dotyczące aktualnej sytuacji i zadań batalionu. Na mapie były umieszczone dane pomocnicze w formie opisowej i tabelarycznej, zawierające informacje o zadaniach i możliwościach batalionu, ukończeniu oraz zagrożenia mające wpływ na wykonanie zadania. Wykorzystano

także narzędzie automatyzacji dowodzenia HMS JAŚMIN do zobrazowania bieżącej sytuacji.

III. ĆWICZENIE DOWÓDCZO-SZTABOWE WSPOMAGANE KOMPUTEROWO pk. JESION-22 ORAZ ZINTEGROWANY TRENING SYSTEMOWY pk. BARBAKAN-22/III.

1. Temat: „Prowadzenie narodowej, strategicznej operacji obronnej. Stworzenie warunków do prowadzenia operacji sojuszniczej”.

2. Miejsce przeprowadzenia: kierownictwo ćwiczenia w m. Warszawa, ul. Radiowa.

3. Termin realizacji: 26.09 - 07.10.2022 r.

4. Uczestnicy: 2 żołnierzy dowództwa 8. K-P BOT skierowanych do GO w kierownictwie ćwiczenia.

5. Cele ćwiczenia:

sprawdzenie funkcjonowania wybranych elementów WSyD SZ RP.

6. Sytuacja taktyczna:

Prowadzenie narodowej, strategicznej operacji obronnej.

7. Zadania realizowane przez brygadę:

obsługa oprogramowania JTLS oraz planowanie działań 8. K-P BOT.

8. Wnioski końcowe:

ćwiczenie doskonalilo współdziałanie z jednostkami operacyjnymi.

IV. ĆWICZENIE TAKTYCZNE Z WOJSKAMI pk. MARABUT-21

1. Temat: „Planowanie, organizowanie oraz prowadzenie działań bojowych jako śmigłowcowy odwód przeciwpancerny podczas wsparcia kontrataku związku taktycznego”.

2. Miejsce przeprowadzenia: 1. Brygada Lotnictwa Wojsk Lądowych w Inowrocławiu.

3. Termin realizacji: 7-11.06.2021 r.

4. Uczestnicy: dowództwo i wydzielone pododdziały żołnierze z 1. BLWL, 2 żołnierzy z 8. K-P BOT.

5. Cele ćwiczenia:

- sprawdzenie zdolności ćwiczącej 1. BLWL do działania zgodnie z przeznaczeniem;

- sprawdzenie sposobu realizacji procesu dowodzenia z realnym działaniem i z uwzględnieniem rzeczywistych warunków terenowych i taktycznych;

- doskonalenie przygotowania brygady do ćwiczenia pk. DRAGON-21 - najważniejszego i największego ćwiczenia organizowanego przez Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych w 2021r.

6. Zadania realizowane przez 8. K-P BOT:

udział 2 oficerów z 82. blp jako obserwatorów w składzie kierownictwa ćwiczenia.

7. Wnioski końcowe:

kontynuacja współpracy i współdziałania.

V. ĆWICZENIE TAKTYCZNE Z WOJSKAMI pk. MARABUT-22

1. Temat ćwiczenia: „Planowanie, organizowanie oraz prowadzenie działań bojowych jako śmigłowcowy odwód przeciwpancerny połączonej operacji obronnej”.

2. Miejsce przeprowadzenia: Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych w Orzyszu oraz Lotnisko 56. Bazy Lotniczej m. Latkowo.

3. Termin realizacji: 14-18.11.2022 r.

4. Uczestnicy: dowództwo i wydzielone pododdziały żołnierze z 1. BLWL, 2 żołnierzy z 8. K-P BOT

5. Cele ćwiczenia:

- sprawdzenie zdolności ćwiczącej 56. Bazy Lotniczej do działania zgodnie z przeznaczeniem;

- sprawdzenie sposobu realizacji procesu dowodzenia z realnym działaniem i z uwzględnieniem rzeczywistych warunków terenowych i taktycznych;

6. Zadania realizowane przez 8. K-P BOT:

udział 2 oficerów z 82. blp jako obserwatorów w składzie kierownictwa ćwiczenia.

7. Wnioski końcowe:

kontynuacja współpracy i współdziałania.

VI. ĆWICZENIE TAKTYCZNE Z WOJSKAMI pk. FALCON

1. Temat: „Prowadzenie działań przeciwdywersyjnych”

2. Miejsce przeprowadzenia: Inowrocław, Suchatówka

2. Termin realizacji: 08 - 12.05.2022

3. Uczestnicy: JW. GROM, 1 żołnierz zawodowy, 9 żołnierzy TSW z 8. K-P BOT.

4. Cele ćwiczenia i realizowane zagadnienia.

6. Sytuacja taktyczna i zadania realizowane przez 8. K-P BOT:

Współdziałanie brygady z JW. GROM polegało na wystawieniu ochrony i obrony obiektów infrastruktury krytycznej (obiekt opl) oraz prowadzeniu działań rozpoznawczych i patrolowych mających na celu wykrycie i neutralizację GDR, które wystawiła JW. GROM. Działanie dwóch sekcji WOT polegało na założeniu i utrzymaniu przez czas ćwiczenia (6 dni) wysuniętej bazy operacyjnej (FOB), z której organizowane były całodobowe patrole rozpoznawcze, zakładane obiektowe punkt zbiórki (OPZ) i posterunki obserwacyjne (PO), z których prowadzono obserwację. W FOB w systemie ciągłym funkcjonował TOC/C2, utrzymujący kontakt z patrolami i OPZ oraz z odwodem znajdującym się w 81. blp.

7. Wnioski końcowe z ćwiczenia.

Długotrwałość ćwiczenia wpływała na urealnienie warunków działania, wymusiła bytowanie w terenie, własne zaopatrywanie, działanie na dużym zmęczeniu.

VII. ĆWICZENIE TAKTYCZNE Z WOJSKAMI pk. TERRAIN WALK

1. Temat: „Ochrona obiektu infrastruktury krytycznej”.

2. Miejsce przeprowadzenia: Chełmno

3. Termin realizacji: 15 - 17.05.2022 r.

4. Uczestnicy: 20 żołnierzy z 83. bpl w Grudziądzu.

5. Cele ćwiczenia:

doskonalenie działań w celu ochrony i urzynywania ważnych obiektów w SRO.

6. Sytuacja taktyczna i realizowane zadania:

16. DZ przemieszcza się sposobem kombinowanym na dużą odległość. Pododdziały 83. bpl organizują przyczółki po obu stronach mostu na rzece Wisła w okolicy przeprawy wodnej, podczas sprawdzenia mostu pod względem zaminowania przez poddział saperski. W wyposażeniu pododdziału ochrony znajdują się dwa pojazdy Quad i dwa motocykle. Saperzy dokonali sprawdzenia z lustra wody zaminowania podpór i przęsł mostu przy użyciu jednej łodzi saperskiej oraz jednej łodzi rozpoznawczej (obsługa 4 x żołnierzy).

7. Wnioski:

współdziałanie z 16DZ polegało na wystawieniu ochrony i obrony obiektu infrastruktury krytycznej oraz prowadzeniu działań rozpoznawczych i patrolowych mających na celu wykrycie i neutralizację ewentualnych GDR.

7. DOŚWIADCZENIA I WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH ĆWICZEŃ I TRENINGÓW 8. K-P BOT Z UKŁADEM POZAMILITARNYM

I. WOJEWÓDZKIE ĆWICZENIE OBRONNE pk. WISŁA-19.

1. Temat: „Kierowanie przez Wojewodę realizacją zadań przez elementy pozamilitarnego systemu obronnego województwa we współdziałaniu z jednostkami organizacyjnymi Sił Zbrojnych RP i wojsk sojusznicznych w warunkach kryzysu oraz w czasie konfliktu zbrojnego”.

2. Miejsce przeprowadzenia: Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy - Stanowisko Kierowania Wojewody.

3. Termin realizacji: 2-3 październik 2019 r.

4. Uczestnicy:

kierownictwo ćwiczenia (5 osób), zespół autorski (2 osoby), członkowie Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (15 osób), dowództwo 8. K-P BOT (3 osoby).

5. Cele ćwiczenia:

- doskonalenie umiejętności osób funkcyjnych (zespołów ćwiczących) organów administracji rządowej i samorządowej w zakresie planowania, organizacji i realizacji zadań operacyjnych w warunkach narastania sytuacji kryzysowej oraz prowadzenia operacji obronnej poprzez realizację zadań procesu planowania i przygotowania do wykonania zadań;

- sprawdzenie umiejętności obsad funkcyjnych stanowisk kierowania w przekazywaniu sygnałów oraz terminowym opracowywaniu niezbędnych danych do podjęcia decyzji przez Wojewodę, Starostę, Burmistrzów i Wójtów oraz kierowników jednostek administracji zespolonej.

6. Zagadnienia szkoleniowe ćwiczenia:

a) w zakresie działań w warunkach kryzysu wewnętrznego:

– realizacja zadań operacyjnych czasu kryzysu,

- uruchamianie systemu reagowania kryzysowego,
- wydawanie aktów prawa miejscowego związanych z wprowadzeniem stanu klęski żywiołowej,
- prowadzenie akcji ratowniczej,
- współdziałanie układu pozamilitarnego z Siłami Zbrojnymi w usuwaniu skutków zdarzeń kryzysowych,
- realizacja zadań w zakresie zapewnienia właściwej opieki medycznej w sytuacjach katastrof komunikacyjnych,
- przeciwdziałanie zakłóceniom w funkcjonowaniu infrastruktury transportowej,
- reagowanie na niekorzystne zdarzenia w cyberprzestrzeni; w zakresie działań w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny:
 - realizacja zadań operacyjnych w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny,
 - uruchomienie systemu stałych dyżurów,
 - wydawanie aktów prawa miejscowego związanych z wprowadzeniem stanu wojennego,
 - prowadzenie akcji kurierskiej,
 - współdziałanie układu pozamilitarnego z Siłami Zbrojnymi RP w realizacji zadań HNS,
 - przeciwdziałanie niekontrolowanej migracji ludności,
 - realizacja zadań w sytuacjach prowadzenia przez przeciwnika intensywnych działań dezinformacyjnych,
 - przeciwdziałanie zakłóceniom w funkcjonowaniu infrastruktury transportowej,
 - reagowanie na niekorzystne zdarzenia w cyberprzestrzeni;
- b) w zakresie działań w warunkach zagrożenia działaniami o charakterze dywersyjnym i terrorystycznym:
 - realizacja działań zapewniających sprawne funkcjonowanie organów władzy publicznej,
 - realizacja działań zapewniających bezpieczeństwo obywateli,
 - realizacja działań zapewniających porządek publiczny;
 - reagowanie na niekorzystne zdarzenia w cyberprzestrzeni.

6. Sytuacja taktyczna:

a) Faza narastania zagrożenia

WISLANDIA w województwach centralnych i północnych wprowadziła stan klęski żywiołowej na skutek suszy, silnych wiatrów i pożarów. Następuje przemieszczanie i ewakuacja ludności, stwierdzono kradzieże i zabór mienia, niepokoje i protesty społeczne na dużą skalę. Uruchomiono rezerwy strategiczne, wprowadzono reglamentację zasobów oraz poszukuje się pomocy w innych państwach. Występują zakłócenia w pracy systemów teleinformatycznych i telekomunikacyjnych a także dezinformacja i manipulacje informacją. Uruchomiono centra i zespoły zarządzania kryzysowego oraz PK HNS.

b) Faza otwartego konfliktu zbrojnego

Siły zbrojne FPC wykonują uderzenia raketowo-powietrzne skoordynowane z rażeniem elektronicznym, oddziaływaniem w cyberprzestrzeni oraz działaniami hybrydowymi na głębokość całego terytorium WISLANDII. Na początku operacji lądowej wojska powietrzno-desantowe i specjalne zajęły kluczowe elementy infrastruktury oraz rejony o znaczeniu strategicznym. Sojusz Niebieskich zaangażował się w połączoną operację obronną. W wyniku dywersji nastąpiło zakłócenie funkcjonowania gospodarki, a tym samym spowolnienie trybu jej mobilizacji. Zniszczone zostały obiekty infrastruktury transportowej, występują przerwy w dostawach energii, gazu i wody. Szczególnymi obiektami ataku są urzędy. Występują niekontrolowane migracje ludności, braki w zaopatrzeniu ludności, wzrost przestępczości oraz nacjonalizm. Ograniczona została skuteczność administracji i służb ratowniczych. Inspirowane są protesty i zamieszki.

7. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę:

- zapoznanie się z dokumentacją planowania ćwiczenia oraz z sytuacją polityczno-militarną;
- koordynowanie działań jednostek ratowniczych, w czasie pojawiania się zagrożeń, m.in. gaszenie pożarów obszarów leśnych zagrażających magazynom gazu, udzielanie pomocy medycznej w przypadku zaistnienia katastrofy drogowej, wskutek której duża liczba osób wymagała natychmiastowej pomocy medycznej;
- przekazywanie wezwań dla żołnierzy rezerwy oraz żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej do stawiennictwa w jednostkach wojskowych;
- sprawdzenie możliwości zmiany miejsca pracy przez jeden z urzędów gminy;
- realizacja zadań Kierownictwa Ćwiczenia zgodnie z procedurami i rytmem pracy.

8. Wnioski:

a) w zakresie realizacji zadań przekazywania wezwań dla żołnierzy rezerwy ćwiczenia praktycznie wykazały, iż zespół kierowania oraz osoby funkcyjne biorące udział w przekazywaniu wezwań wykazują się nieusystematyzowaną wiedzą merytoryczną w zakresie planowania, organizacji i prowadzenia akcji kurierskiej;

b) w zakresie przekazywania zadań dla FOC należy obowiązkowo ujmować w treści wiadomości podawanej przez SD Wojewody informację o miejscu realizacji zadań;

c) na wszystkich szczeblach administracji publicznej należy zwracać szczególną uwagę na terminowe i wyczerpujące udzielanie przez podległe i współdziałające SD stosownych informacji zwrotnych o stopniu realizacji otrzymanych zadań;

d) w celu zapewnienia bieżącego dopływu informacji o stanie zdarzenia kryzysowego należy rozważyć wprowadzenie do użytku bezzałogowego statku powietrznego (BSP), który mógłby realizować zadania obserwacyjne nad zagrożonym terenem w każdych warunkach atmosferycznych. W związku z powyższym wydaje się zasadnym zmiana organizacji Wojewódzkich Lotniczych Formacji Obrony Cywilnej – względnie ich rozformowanie po przeprowadzeniu niezbędnych zakupów sprzętu i przeszkoleniu operatorów BSP (dronów) począwszy od 2021 roku;

e) przed przeprowadzeniem kolejnych ćwiczeń proponuje się przeprowadzenie szkoleń teoretycznych z obsadami SD ZZK z zakresu przedmiotowego ćwiczenia.

II. ĆWICZENIE KRAJOWEGO SYSTEMU WYKRYWANIA SKAŻEŃ i ALARMOWANIA pk. PATROL-21.

1. Temat: „Działanie wybranych elementów Systemu Wykrywania i Alarmowania w ramach Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania w warunkach zagrożenia skażeniami i skażeń”.

2. Miejsce przeprowadzenia.

a) na terenie kraju – kierownictwo ćwiczenia: Centrum Dyspozycyjne Krajowego systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania (CD KSWSiA), Ośrodek Analizy Skażeń Obszaru (OAS Obszaru), Punkt Kierowania Systemem Wykrywania Skażeń Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Elementy Mobilnego Laboratorium Obrony Przed Bronią Masowego Rażenia (ML OPBMR – MSD JW. 4102 Warszawa);

b) na terenie województwa kujawsko-pomorskiego – kierownictwo ćwiczenia: Wojewódzki Zespół Autorski (WZA), Powiatowe Zespoły Autorskie (PZA);

c) rejon rozgrywania praktycznych epizodów działania – do ustalenia w ramach planowania ćwiczenia.

3. Termin realizacji: 15 - 18.11.2021 r. w tym:

a) etap wstępny: 15.11.2021 r.

b) etap zasadniczy: 16- 18.11.2021 r.

c) etap końcowy: 19.11.2021 r.

4. Uczestnicy:

CZK województwa kujawsko-pomorskiego, 11 żołnierzy z 8. K-P BOT.

3. Cele ćwiczenia:

a) doskonalić:

– procedury uruchamiania SWA w ramach KSWSiA przez poszczególne elementy systemu;

– funkcjonowanie oraz wzajemną interoperacyjność wszystkich elementów SWA w ramach KSWSiA;

– umiejętności w zakresie tworzenia komunikatów (treści, formy, precyzji i szczegółowości);

– umiejętności wykonywania zadań w zakresie zbierania, przetwarzania i wymiany informacji o sytuacji skażeń przez zespoły zadaniowe poszczególnych jednostek organizacyjnych wchodzących w skład SWA;

b) zgrywać

– obsady elementów analitycznych opracowanych przez CD KSWSiA w celu wypracowania informacji niezbędnych do podjęcia decyzji w zaistniałej sytuacji kryzysowej (po wystąpieniu zdarzenia);

– obsadę CD SWA w zakresie podejmowania decyzji oraz wypracowania stosownych wniosków i zaleceń – we współpracy z jednostkami organizacyjnymi i militarnymi wchodzącymi w skład SWA w ramach KSWSiA;

– obsady grup zadaniowych prowadzących działania w miejscu zagrożenia.

c) sprawdzić:

– przekazywanie danych o sytuacji skażeń przez techniczne systemy łączności, wykorzystywane przez SWA i System Wczesnego Ostrzegania (SWO) w ramach KSWSiA, w tym system SI PROMIENŃ;

– procedury wymiany informacji, mając na uwadze terminowość i kierunek ich przesyłania;

- współdziałanie poszczególnych elementów SWA w ramach KSWSiA w zakresie obiegu informacji oraz podejmowanych działań i współpracy;

- procedury współdziałania służb ratowniczych i grup zadaniowych elementów SWA w ramach KSWSiA, prowadzących praktyczne działania w sytuacji wystąpienia skażeń,

- działanie systemu zabezpieczenia meteorologicznego.

4. Sytuacja taktyczna:

w dniu 17.11.2021 r. o godz. 11.35 podczas jazdy manewrowej drezyny po torze nr 263 doszło do wykolejenia drezyny i najechania na stojącą obok na torze nr 262 cysternę do przewozu gazu, załadowaną tlenkiem etylenu UN 1040 w wyniku czego doszło do wycieku gazu.

5. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę.

żołnierze 8.K-PBOT brali udział w ćwiczeniu jako obserwatorzy.

III. ĆWICZENIE Z WYKORZYSTANIEM ZAPASOWEGO ŹRÓDŁA ENERGII

1. Miejsce przeprowadzenia: m. Bysław.

2. Termin realizacji: 3 - 5.06.2022 r.

3. Uczestnicy: 10 żołnierzy z 8. K-P BOT.

4. Cele ćwiczenia:

- integracja ze społeczeństwem lokalnym SRO kdw 8. K-P BOT m. Bysław;
- poznanie specyfiki i możliwości SRO w zakresie zagrożeń energetycznych;
- realizacja zadań z zakresu zarządzania kryzysowego – przywrócenie dostawy energii elektrycznej do sieci;

- weryfikacja wyszkolenie żołnierzy OT w zakresie realizacji działań na wypadek możliwości podłączenia zapasowego źródła zasilania

5. Sytuacja taktyczna:

w wyniku zdarzenia kryzysowego (silny wiatr) została przerwana linia energetyczna. Nastąpiła potrzeba zabezpieczenia w energię energetyczną m. Bysław.

6. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę:

- przewóz żołnierzy i sprzętu do rejonu ćwiczeń;
- przygotowanie KEP-900 do podłączenia do sieci energetycznej;
- podłączenie do sieci;
- praca na sprzęcie wojskowym;

- przewóz żołnierzy i sprzętu do MSD.

7. Wnioski:

– bardzo dobre działanie żołnierzy w niekorzystnych warunkach atmosferycznych oraz sytuacjach stresowych;

– możliwość sprawdzenia różnych wariantów działania w ramach zarządzania kryzysowego;

– zweryfikowano wyszkolenie żołnierzy brygady w zakresie doboru i dopasowania sprzętu, wyposażenia i ubioru do zróżnicowanych warunków terenowych i pogodowych.

IV. OPERACJA pk. PRZYJAZNA ENERGIA 2022

1. Miejsce przeprowadzenia: m. Bysław.

2. Termin realizacji: 19 – 20.11.22 r.

3. Uczestnicy: 10 żołnierzy z 8. K-P BOT.

4. Cele ćwiczenia i realizowane zagadnienia.

– integracja ze społeczeństwem lokalnym SRO kdown/ 8.K-PBOT m. Bysław;

– poznanie specyfiki i możliwości SRO w zakresie zagrożeń energetycznych;

– realizacja zadań z zakresu zarządzania kryzysowego – przywrócenie dostawy energii elektrycznej do sieci.

5. Sytuacja taktyczna:

w wyniku zdarzenia kryzysowego (silny wiatr) została przerwana linia energetyczna.

Nastąpiła potrzeba zabezpieczenia w energię energetyczną m. Bysław.

6. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę.

– przewóz żołnierzy i sprzętu do rejonu ćwiczeń;

– przygotowanie do KEP-900 do podłączenia do sieci energetycznej;

– podłączenie do sieci;

– praca na sprzęcie wojskowym;

– przewóz żołnierzy i sprzętu do MSD.

7. Wnioski:

– bardzo dobre działanie żołnierzy w niekorzystnych warunkach atmosferycznych oraz sytuacjach stresowych;

– możliwość sprawdzenia różnych wariantów działania w ramach zarządzania kryzysowego;

– zweryfikowano wyszkolenie żołnierzy brygady w zakresie doboru i dopasowania sprzętu, wyposażenia i ubioru do zróżnicowanych warunków terenowych i pogodowych.

V. ZAJĘCIA TAKTYCZNE WE WSPÓLDZIAŁANIU Z POLICJĄ, WODNYM OCHOTNICZYM POGOTOWIEM RATUNKOWYM, STRAŻĄ POŻARNĄ

1. Miejsce przeprowadzenia: m. PAKOŚĆ.

3. Termin realizacji: 8-9.10.2022 r.

4. Uczestnicy: 5 żołnierzy zawodowych, 118 żołnierzy TSW z 8. K-P BOT.

5. Cel ćwiczenia:

- doskonalenie współdziałania z Policją, WOPR, SP, ZZK Z Urzędu Miasta.

6. Przebieg działań i zadania realizowane przez brygadę:

a) obrona jazu regulującego poziom wody na jeziorze Gopło;

b) odpieranie ataków grup dywersyjno-rozpoznawczych, których zadaniem było zniszczenie urządzeń hydrotechnicznych, co spowodowałoby zalanie obszarów mieszkalnych. Atak prowadzony był z wody jak i z lądu. Żołnierze bronili się z wykorzystaniem wcześniej przygotowanych stanowisk ogniowych, gdzie głównym środkiem ogniowym były UKM 2000P. Realizm szkolenia został zapewniony przez wykorzystanie środków pozoracji pola walki w postaci amunicji ślepej, granatów dymnych oraz petard. Dodatkowo wgląd w pole walki w czasie rzeczywistym zapewniła grupa rozpoznania obrazowego 8.K-PBOT z wykorzystaniem bezzałogowego statku powietrznego FLY EYE 3.0.

c) poszukiwanie osoby zaginionej przy współdziałaniu z WOPR i Policją.

7. Wnioski:

zwiększono poziom współpracy i współdziałania brygady z innymi podmiotami bezpieczeństwa w ramach SRO.

8. DOTYCHCZASOWY UDZIAŁ 8.K-P BOT W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH

I. USUWANIE SKUTKÓW NAWAŁNICY

1. Rodzaj sytuacji kryzysowej: usuwanie skutku nawałnicy - zerwany dach;

2. Miejsce: Toruń, ul. Liniowa 2.

3. Czas trwania: 19-20.02.22 r.

4. Zaangażowanie brygady: 10 żołnierzy, 2 pojazdy.

5. Realizowane zadania i przebieg działań:

Zadanie: usunięcie skutków nawałnicy. Działania:

- przejazd w rejon zadania kryzysowego;
- realizacja pomocy przy zniszczonym dachu;
- powrót do MSD.

6. Wnioski

- doskonalono współpracę z lokalną społecznością;
- doskonalono współpracę z innymi służbami w ramach zarządzania kryzysowego;
- nastąpiło zwiększenie zaufania ludności cywilnej do żołnierzy WOT, poprzez obecność żołnierzy oraz realizowane wsparcie.

II. WSPARCIE DZIAŁAŃ POSZUKIWAWCZYCH

1. Rodzaj sytuacji kryzysowej: działania poszukiwawcze zaginionego mężczyzny realizowane przez organa Policji.

2. Miejsce: powiat tucholski, rejon Śliwice.

3. Czas trwania: 18.08.22 r.

4. Zaangażowanie brygady: 40 żołnierzy, 2 pojazdy.

5. Realizowane zadania i przebieg działań:

Zadanie: wsparcie działań poszukiwawczych zaginionego mężczyzny realizowanych przez organa Policji. Działania:

- wydzielenie zespołu w składzie plutonu (40 żołnierzy) do wsparcia działań poszukiwawczych;
- przejazd w rejon zadania kryzysowego;
- realizacja działań poszukiwawczych;
- powrót do MSD.

6. Wnioski:

- doskonalono współpracę z lokalną społecznością;
- doskonalono współpracę z organami Policji;
- nastąpiło zwiększenie zaufania ludności cywilnej do żołnierzy WOT, poprzez obecność oraz wsparcie.

III. OPERACJA pk. ODPORNA WIOSNA

1. Rodzaj sytuacji kryzysowej: pandemia COVID-19 wywoływana przez wirusa SARS-CoV-2.

2. Miejsce operacji: Stały Rejon Odpowiedzialności 8. K-P BOT (województwo kujawsko-pomorskie)

3. Czas trwania operacji: od 12.03.2020 r. do 23.06.2020 r. (na podstawie rozkazu nr 49/2020 DWOT z dnia 12 marca 2020 r. oraz rozkazu nr 128/20 DWOT z dnia 23.06.2020 r.).

4. Zaangażowanie brygady: 500 żołnierzy, 40 pojazdów.

5. Realizowane zadania:

- wsparcie szpitali i placówek medycznych;
- pobieranie wymazów;
- wsparcie Urzędu Lotnictwa Cywilnego;
- wsparcie Policji (monitoring kwarantanny, patrole prewencyjne);
- wsparcie samorządów (dystrybucja żywności, wsparcie administracyjne);
- przewóz kombatantów.

6. Wnioski

- doskonalono współpracę z lokalną społecznością;

- wypracowano procedury, które ułatwia realizację zadań związanych z zarządzaniem kryzysowym;
- zwiększono poziomu zaufania ludności cywilnej do żołnierzy 8. K-PBOT, poprzez obecność oraz wsparcie.

IV. OPERACJA pk. TRWAŁA ODPORNOŚĆ

1. Rodzaj sytuacji kryzysowej: pandemia COVID-19 wywoływana przez wirusa SARS-CoV-2.
2. Miejsce operacji: Stały Rejon Odpowiedzialności 8. K-P BOT (województwo kujawsko-pomorskie)
3. Czas trwania: od 23.06.2020 r. do 10.02.2023 r. (na podstawie rozkazu nr 128/20 DWOT z dnia 23.06.2020 r. oraz rozkazu Z-9 DWOT z dnia 10.02.2023 r.)
4. Zaangażowanie brygady: 1300 żołnierzy, 60 jednostek sprzętu.
5. Realizowane zadania:
 - wsparcie szpitali i placówek medycznych;
 - pobieranie wymazów;
 - wsparcie Urzędu Lotnictwa Cywilnego;
 - wsparcie Policji (monitoring kwarantanny, patrole prewencyjne);
 - wsparcie samorządów (dystrybucja żywności, wsparcie administracyjne);
 - przewóz kombatantów.
6. Wnioski
 - doskonalono współpracę z lokalną społecznością;
 - wypracowano procedury, które ułatwia realizację zadań związanych z zarządzaniem kryzysowym;
 - stwierdzono sporadyczne przypadki złego traktowania żołnierzy w placówkach medycznych (np. Szpital Psychiatryczny Toruń);
 - zdarzały się przypadki wysyłania pracowników placówek medycznych lub zakładów pracy (TZMO) na bezpłatne urlopy i obsadzanie tych etatów żołnierzami WOT;
 - zwiększono poziomu zaufania ludności cywilnej do żołnierzy 8. K-P BOT, poprzez obecność oraz wsparcie.

V. OPERACJA pk. SILNE WSPARCIE

1. Rodzaj sytuacji kryzysowej: przetrzymywanie nielegalnych imigrantów z Bliskiego Wschodu przez granicę z Białorusią na terytorium Polski, z inspiracji i przy wsparciu władz białoruskich.

2. Miejsce operacji: tereny objęte stanem wyjątkowym w pasie przygranicznym z Białorusią obejmujące SRO 1. PBOT (województwo białostockie)

3. Czas trwania: od 06.09.2021 r. do chwili obecnej (na podstawie rozkazu Z-75 DWOT z 06.09.2021 r.).

4. Zaangażowanie brygady: 1108 żołnierzy, 45 pojazdów.

5. Cel działań: wzmocnienie Straży Granicznej i administracji w czasie kryzysu migracyjnego oraz odporności lokalnych społeczności z rejonów przygranicznych na zagrożenia o charakterze hybrydowym.

6. Realizowane zadania:

- wydzielenie operatora RWŁC-10/T przejazd w rejon zadania kryzysowego;
- wydzielenie MZ do ZZ MŚCISŁAW;
- wydzielenie dwóch pilarzy wraz z piłami do 1. PBOT.
- wydzielenie BSP;
- patrolowanie rzeki BUG.

7. Wnioski

- doskonalono współpracę z lokalną społecznością;
- doskonalono współpracę z organami Policji i Straży Granicznej;
- zwiększono zaufanie wśród ludności cywilnej do żołnierzy WOT, poprzez obecność oraz wsparcie;

- z powodzeniem realizowano zadania w trudnym terenie.

V. OPERACJA pk. NIEZAWODNA POMOC

1. Rodzaj sytuacji kryzysowej: masowa migracja uchodźców z Ukrainy objętej agresją ze strony Rosji;

2. Miejsce operacji: SRO 8. K-P BOT (województwo kujawsko-pomorskie).

3. Czas trwania: od 19.03.2022 r. do chwili obecnej (na podstawie Decyzji nr 82/DWOT oraz rozkazu Z-16 z 19.03.2022 r.).

4. Zaangażowanie brygady: 700 żołnierzy, 10 pojazdów.

5. Cel działań: wsparcie wojewody, samorządów i instytucji, odpowiedzialnych za organizację pomocy uchodźcom, w tym działania związane z relokacją, czasowym zakwaterowaniem, integracją oraz opieką nad uchodźcami.

6. Realizowane zadania:

- organizowanie Punktów Informacyjnych oraz Punktów Recepcyjnych;
- udzielanie pomocy humanitarnej;
- wsparcie psychologiczne uchodźców i personelu wspomagającego;
- wsparcie punktów informatycznych dla uchodźców;
- wsparcie w magazynach KPUW;
- przewóz darów dla uchodźców;
- wsparcie USC w nadawaniu numerów PESEL;
- wsparcie 2. LBOT w relokacji uchodźców;
- zabezpieczenie Centralnego Punktu Zbiórki Pomocy Rzeczowej zorganizowanego

przy ul. Kordeckiego.

7. Wnioski

- doskonalono współpracę z lokalną społecznością;
- doskonalono współpracę z organami Policji i Straży Granicznej;
- zwiększono zaufanie ludności cywilnej do żołnierzy WOT, poprzez obecność oraz wsparcie;
- zwiększono bezpieczeństwo wewnętrzne kraju;
- szybka reakcja 8. K-P BOT oraz zaangażowanie żołnierzy we wsparcie służb mundurowych, instytucji państwowych i samorządowych;
- wykorzystano zasoby sprzętowe 8. K-P BOT w walce z kryzysem migracyjnym;
- doskonalono znajomość zasobów SRO;
- doświadczenia z działań związanych z kryzysem migracyjnym pozytywnie wpłyną na dalsze przeciwdziałanie innym sytuacjom kryzysowym;
- wyzwaniem było niwelowanie barier językowych.